

מִסְכַּת אַבוֹת

עם פֶּרוּשׁ

חֲסִידֵי אַבוֹת

חדושים וביאורים, צינים ופרחים, על
פי פרד"ס נאמרים,
בדרך נראיה ונפלאה על פי סדר
העבודה, להאיר על נפשו אור וזיו
וחיות אלקות, לקיים תמיד מצות עשה
של יחוד הבורא יתברך שמו, ולהיות
דבוק בחי החיים.

בנוי ומיסד על פי דברי רבנו
הקדוש והנורא, אור הגנוז והצפון
בוצינא קדישא עלאה,
אדוננו מורנו ורבנו
רבי נחמן מברסלב, זכותו יגן
עלינו
ועל פי דברי תלמידו, מורנו הקדוש אור
נפלא, אשר כל רי לא אנים ליה,
רבי נתן מברסלב, זכותו יגן
עלינו,
ומשלב בפסוקי תורה נביאים, כתובים
ומאמרי חכמינו הקדושים מגמרא
ומדרשים וזהר הקדוש.

הובא לדפוס על ידי קרן
"והאמת והשלום אהבו"
חסידי ברסלב עיר הקדש ירושלים
תובב"א

את ספרי רבי נחמן מברסלב זי"ע ותלמידיו הקדושים בולל
ספרי מוהרא"ש, "הצדיק מיבנאל" ניתן להשיג במקומות
הבאים:

**הפצה ראשית - קרן "והאמת והשלוש אהבו"
חדש!!! אפשרות משלוחים לכל רחבי הארץ והעולם**
055-678-3366

בני ברק: 054-847-1400

פרדס ב"ז: 058-320-4865

אלעד: 055-678-3366

אשקלון: 054-743-4456

נתיבות: 052-735-4403

אשדוד: 052-761-8316

קרית גת: 054-848-2279

רמת השרון: 058-691-3314

שדרות: 055-938-5500

בית-אל: 052-786-5978

מזפנה יריחו: 052-786-5978

יד בנימין (מחוז דרום): 050-868-4153

מגדל העמק: 058-477-9804

שבי שומרון: 052-956-7899

**מי שמעוניין להפיץ ספרי
ברסלב ונפרסם את פרטיו
בספרים הבאים
יער אתנו קשר
בפלאפון:
055-678-3366**

יבנאל:

(אפשרות למשלוחים לכל רחבי הארץ)

חנות נצני הקודש: 054-228-7882

קרן גר להצדיק: 058-588-8148

ירושלים:

סנהדריה / פסנת זאב / רמת שלמה / בר
אילן:

053-4158646

גבעת שאול: 058-691-3315

צמת בר אילן חנות "ספר הספרים"

הר נוף: 058-326-0155

רמות: 054-586-3486

מאה שערים: 055-678-3366

חנות ברסלב מתחת ל"שול"

חנות עין יעקב

תל אביב: 053-311-1711

פתח תקוה: 055-678-3366

ביתר עלית:

גבעה א': 052-766-7226

גבעה ב': 053-316-8148

הקדמה

אמרו חכמינו הקדושים (ראש השנה יא): "מדלג על ההרים" (שיר השירים ב, ח) — בזכות אבות וכו', עין שם; ויש לומר, כי הנה ידוע מה שעובר על כל אהר ואהר בכל יום יום — הרים וגבעות מצרות ויסורים, מרידות ודחיקות, קטנות וירידות, ממש אין יום שאין קללתו מרבה מחברו, עם כל זאת כבר הקדים הקדוש-ברוך-הוא רפואה למכה, ושלח לנו אבות העולם הנביאים והשופטים, תנאים ואמוראים, גאונים וצדיקים בכל דור ודור, המתירים את עם ישראל, ומפייחים בהם רוח חיים באור האמונה הקדושה, להאמין באל אהר בתמימות ובכפישיות גדולה, ולקיים את תורתו ומצוותיו יתברך, ולהתזיק מעמד בכל מה שעובר על כל אהר ואהר, ולא יתפעל מרות הזמן מפל מיני כמות מכתות שונות ונורות, הקמים עלינו בכל דור ודור, לעקר אותנו מהאמונה הקדושה הפשוטה המסורה לנו מדור דור עד משה רבנו שקבל תורה מסיני. והנה חכמינו הקדושים סדרו לנו שש מסכתות שהן כלל תורה שבכל-פה שקבלו מדור דור עד משה רבנו מסיני, וכמאמרם ז"ל (ברכות ה): "ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר פתכתי להורותם" (שמות כד, יב), 'לוחות' — אלו עשרת הדברות, 'תורה' — זה מקרא, 'המצוה' — זו משנה, 'אשר פתכתי' — אלו נביאים וכתובים, 'להורותם' — זה תלמוד, מלמד שקלם נתנו למשה מסיני, עין שם; ואמרו (שיר השירים רבא, פרשה ו): "ששים המה מלכות" (שיר השירים ו, ח) ששים מסכתות וכו', עין שם; ואחת מהמסכתות נקראת מסכת אבות, שבו למדו אותנו אבות העולם התנאים הקדושים חלקם שקבלו איש מפי איש עד משה רבנו מסיני, הנהיגותיהם הקדושות בדרך מוסר והתחזקות עצומה אף לעבר ולדלג על ההרים ולקפץ על הגבעות, לעבר את זה העולם בשלום, עד שנבוא חנה אל ביתנו הנצחי בשלום בתשובה שלמה, מלאים טוב אמתי ונצחי, כי המסכתא הזאת כוללת ענינים רבים וגפלאים בתקוה גוף האדם עצמו ובתקוה נפשו, וגם כוללת מוסרים ותקוה תורת בני-אדם זה עם זה. ואף שפך דשו בזה המון חכמים בפרוש המסכתא הזאת, עם כל זאת מקום הניחו לנו אבותינו ורבנותינו הקדושים.

והנה בדורות אלו שלח לנו הקדוש-ברוך-הוא עיר וקהיש מן שמיא נחית הלא הוא איש אלקים נורא מאד בוצינא עלאה, בוצינא קדישא, אדוננו, מורנו ורבנו **רבי נחמן מברסלב**, זכותו גן עלינו, עם תלמידו הקדוש והנורא, אשר כל רז לא אניס ליה, מורנו **רבי נתן מברסלב**, זכותו גן עלינו, אשר השאירו אתריהם ברכה — ספריהם הקדושים, המלמדים דרך והנהיגה בחיי האדם יום יום, ואף יעבר את זה העולם בטוב ובנעימים, ואף שפפל למקום שפפל וכו', ונכשל במה שנכשל וכו', עם כל זאת אין שום יאוש בעולם כלל, עדין יכול לשבב בתשובה שלמה אליו יתברך, ועדין לא אברה תקנתו ותוחלתו, במוכא הרבה בדרביהם הקדושים, והשם יתברך עור לי בזכותם לקשר ולחבר ולשלב דבריהם הקדושים בתוך דברי המסכת הזו "מסכת אבות", "דבר דבר על אפניו", ובזכות האבות יהיה מדלג על ההרים וכו', ויקבל התחזקות בחיי יום יום להתזיק מעמד ולכלי להתנאש כלל, ולכלי לפל בועתו, רק להמשיך על עצמו הארת זיו חיות דבקות השכינה מדי יום ביומו, ואלהי אבי יהיה בעזרי, שאזכה להבנות גם אנכי, לתקן את אשר פגמתי ושחתי וקלקלתי, ולזכות לראות בכיאת משית צדקנו, אשר בא כבוא ויגאלנו, ויבנה לנו את בית-המקדש בניו על תלו בגאולה שלמה, אמן פן יהי רצון.

טעם שנקראת מסכת זו 'אבות'

אמרו חכמינו הקדושים (בבא קטא ב.): 'אבות
מכליל דאיבא תולדות, ואמרו (עין רשי'
ריש גח): "תולדותיהם של צדיקים מעשים
טובים", נמצא, שבמקום שיש אבות יש גם
תולדות, והנה אבות העולם הם רבותינו
הקדושים התנאים, אשר למדו אותנו
מעשיהם הטובים, ועלינו לקיים את כל מה
שחזירנו, ועליכן הם נקראים 'אבות', ואנו
נקראים הבנים, שעלינו לצית ולשמע בקולם,
ולכן נקראת מסכת זו המגלה הנהגותיהם של
התנאים הקדושים — "אבות", כדי שאנחנו
נהיה הבנים, ונמנם את תולדותיהן שהם
מעשיהם הטובים, והבן.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנמתינו מימה צדיק מני רשעמן, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הנאחר מאחרי הממסיעים לעוונות ולעמוד בנוסח

ובנפשו חיים נלחמים כחמה וכלבנה וכסוככים כדמיימי בגמרא צהאי פרקא מתים שעמידים לחיות אין חורין לעפוק, והעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שמים, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקיס יושבין ועערומיהן בראשיתן ונהנין מזיו השכינה,

ומפני שאין כל ישראל שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמי יש להם חלק.

א משה קבל תורה מסיני. אומר אני לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פי מזה מנחות התורה כשאר מסכתות שנמשנה אלא כולם מוסרים ומדות וחכמי אומות העולם גם כן נכדו ספרים כמו שדדו מלכס דרכי המוסר כיזד ימנהג האדם עם נכדו, לפיכך

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ט'): ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ גזר משעי מעשה ידי להתפאר.

פּרָק א א מֹשֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי, וּמִסֵּרָה לַיהוֹשֻׁעַ,

ראש והתחילת, וידעמה בדיעתו כי הוא רחוק מלבוא אל מדות טובות פאלו, והוא רחוק שיזקק להגיע אל חיים ורוחניים מני העולם הבא, לזאת מקדימים לפני כל פרק את משנת "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", להורות ולגלות לו, כי כל בר ישראל יכול לזכות להגיע אל מדות והשגות אלו, שביביאו אותו לחיי עולם הבא, אם רק ידעה, פאשר גלה לנו רבנו ז"ל, אשר העקר תלמי ביגיעות ועבודות, ואם רק רוצים לזכות לרוחניות אלקות יכולים לזכות לזה, כי כל בר ישראל יש לו חלק בהשגת העולם הבא, והבן.

פּרָק א'

א משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע: ויש לדרקק למה נקט התנא לשון 'ומסרה' ליהושע, אמאי לא אמר 'וינתנה' ליהושע, מהו ענין מסירה? אלא: יש לומר, כי תנה מדרגת משה רבנו היתה שיהיה בטל לגמרי באין סוף ברוך הוא, כמו שכתוב (שמות טו, ח): "ונחננו מה, לא עלינו תלנתיכם כי על בני"ה" וגו', כי משה רבנו היה בטל ומבטל לגמרי בו והברך, ועל-כן קבל תורה מסיני דיקא, כעין שאמרו תכמינו הקדושים (סוטה ח): "אני את דבא אשכחן", שהרי הקדוש-ברוך-הוא הניח כל הרים וגבעות והשרה שכינתו על הר סיני, ולא גבה הר סיני למעלה, ענין שם: ונאמרו (בסדר רבה יג, ד): "ושפל רוח יתמך כבוד" — זה סיני שהשפיל את עצמו לומר שהוא נמוך, ועל-ידי כך סמך הקדוש-ברוך-הוא כבודו עליו, ענין שם: כי גם משה היה בטל ומבטל בעיני עצמו לגמרי כמו סיני, ועל-כן קבל את התורה מסיני דיקא, כי היה דגמת סיני מקל, ויען שהוא לא אחז את עצמו לשום דבר, נעשה כמו צנור שדרכו עובר הכל, ועל-כן נקט 'ומסרה' ליהושע ולא 'ונתנה', כי הוא בעצמו היתה כל-כך בטל אל אין סוף ברוך הוא, והיה בעיני עצמו כלא ממש, אשר תכף ומיד מה שקבל לא נשאר אצלו, אלא ומסרה ליהושע תלמידו,

ויהושע המשיך אותו להלן אל הזקנים, והזקנים לנביאים, ונביאים מסורה לאנשי כנסת הגדולה, כי מי שבטל לגמרי בעיני עצמו, אזי לא שָׁרָף שִׁיְהִיָּה אֲצִלוּ מִשָּׁהוּ בְּאֶפְסָן שִׁיְרַכַּל לַתָּן

אֵת זֶה לְאַחֵר, כִּי הֵלֵא אֵין כִּידוּ פְלוֹס, עַל-כֵּן מִשָּׁה בְּשִׁקְבַל תּוֹרָה מְסִינֵי דִיקָא שְׁמַרְמוּ עַל עֲנוּהַ וְשִׁפְלוּת, תַּכְרִימֵי לֹא הִחְזִיק אֹתָהּ לְעַצְמוֹ, אֲלֵא מְסִרָה

ליהושע בעין הצנור הזה שמה שנקנס בו תכרומיך עובר, וכן היא עבודת הצדיק האמת, שהוא בכחינת משה, כי אתפשטותא דמשה בקל דור ודור, שהוא בעיני עצמו בטל ומבטל לגמרי, ומה שהוא מקבל ממנו יתברך איזו השפעה, תכרומיך הוא מוסר את זה לתלמידיו, ועל-כן לא שָׁרָף עֵינָן נְחִינָה קָלָל רַק לְשׁוֹן מְסִרָה, כִּי לְשׁוֹן נְחִינָה שָׁרָף רַק אִם יֵשׁ כִּידוּ מִשָּׁהוּ, אֲזִי הוּא נֹתֵן אֵת זֶה לְיֹולָתוֹ, מֵה שְׂאֵין כֵּן מְסִרָה הִיא לְשׁוֹן מְעַבֵּר, שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ

רק צנור המעביר מה שמקבל ומוסר למי שרוצה לקבל ממנו, וזו עבודת הצדיקים הקדושים שבכל דור ודור, האזכים להתנצע בעבודת השם יתברך כל אחד כפי מדרגתו וטרתתו, עד שזוכים להשיג השגות אלקות במדרגה עליונה, ואתר-ך תכרומיך אינם מתחזקים את זה בעצמם רק מוסרים לתלמידיהם הרוצים לקבל מהם. אשרי מי שמדבק עצמו אל צדיק אמת כזה הנקלל לגמרי בו יתברך, אשר תכרומיך כל מה שמקבל ממנו יתברך מוסרו לתלמידיו הרוצים לקבל ממנו.

הם אמרו שלשה דברים: הינו אנשי כנסת הגדולה שהם לקטו ובררו את כל התורה מקל הדורות שלפניהם, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (יומא טו): למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה? שהחזירו עטרה לישנה, עין שם; כי אנשי כנסת הגדולה היו בימי בית שני, שאז יסדו ישיבות קדושות שעסקו בהם בהתגלות חדישי תורה המביאים לידי מעשים טובים ולקיום התורה, והאירו את העולם עם אור תורתם, כי עקר האור נמשך מהם, כי התורה הקדושה היא האור של כל האורות, וממנה המשכת השמן משנת קרש משת רבות קדשא לאדלקא שרגין ולאנקרא ברצינין, כי עקר מלכותו נון הרשעה שעמדו אז על ישראל היה כל קנאתם על בית-המקדש, והעקר על אשר משם תורה, כי אז בימי בית שני נתיסדו מאד הפתי ישיבות הקדושים, כי אז היו אנשי כנסת הגדולה, שהם קבלו כל התורה כלה מהנביאים וכו', ונתבססו יחד הרבה זקנים קדושים וקבוע להם ישיבה קדושה, ובררו לנו כל הלכות התורה, כי מפיהם אנו חיים כי בלעדיהם לא היינו יודעים עמה שום הלכה.

[הן] שיש בהם קיום המורה: הוּו מתונים בדיון. וְהָ יָדַעַ כִּי "אֵת זֶה לְעַמַּת זֶה עָשָׂה אֱלֹהִים", שֶׁאֵם בָּא דִין לְפָנֶיךָ פֶּעַם וְשֵׁמִישׁ וְשֵׁלֹשׁ. לֹא תֹאמַר דִּין זֶה כִּכֵּר בָּא לְפָנֶי וְשֵׁמִישׁ וְשֵׁלֹשׁ בָּו. אֲלֵא הוּו מְמוּנִים לְלוֹמַר מִמֵּינִין קוּדֵם שֶׁמִּפְסְקוּ הַדִּין: וְהַעֲמִידוּ תְלִמְיָדִים הֲרַבָּה. לֹא פוּקִי מִרְכָּן גְּמִילָל לְדַמַּר (בְּרִכּוֹת כח.) כֹּל תְּלִמִּיד שֶׁאֵין תּוֹכוֹ כִּכְרוֹ אֵל יִכְנַס לְבֵית הַמְדַרֵּשׁ

קֹא מִשְׁמַע לֵן שֶׁמִּלְמַדִּין מוֹרֵה לְכֹל אִדָּם וְאֵין נֶרֶךְ לְבִדּוֹק אַחֲרָיו. וְכִלְכַּד שֶׁלֹא יִהְיֶה יְדוּעַ מַעֲנִינוֹ שֶׁמַּעֲשִׂיו מִקּוֹלְטִים וְסֹאנִי שׁוֹמְעִינִי אִי נִמִּי אִשְׁמַעֲנִין (יִבְמוֹת כב:) שֶׁאֵם הַעֲמִיד תְּלִמְיָדִים בְּנִחְרוֹמוֹ עֲמִיד תְּלִמְיָדִים זֹאקֻנוֹת דְּכַמִּי (קֹהֶלֶת יא) בְּנִקָּר וְעַם וְעַקֵּן וְלַעֲרַב אֵל מַחֵ דִין: וְעֵשׂוֹ סִיג לְתוֹרָה. גֵּרַר שֶׁלֹא יֵוֹא לִיגַע בְּאִסּוּר מוֹרֵה כְּגוֹן שְׂנוֹת לַעֲרִיּוֹת וְשִׁנוֹת לַעֲנֵת דְּכַמִּי (וּיְקָרָא יח) וְשֶׁמִּרְחַם אִם מִשְׁמַרְמֵי. עֵשׂוֹ מִשְׁמַרְמֵי

הַלְכָה הִי, אֹחַ כט), וְעַל־כֵּן "הֵם אָמְרוּ שֶׁלֶשׁ דְּבָרִים" וְיָקָא, שֶׁבָּהֶם תְּלִיָּה הַמְשַׁכַּח הַיְשִׁיבוֹת הַקְדוּשׁוֹת, שֶׁבָּהֶן יִלְמְדוּ אֵת הַאָּמוּנָה הַקְדוּשָׁה, וְיִמְשִׁיכוּ אֵת זֶה מִדּוֹר דוֹר, וְיִגְדֹה תְּלִיָּה הַקָּיָים שֶׁל כָּלֵל יִשְׂרָאֵל.

הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין וְהַעֲמִידוֹ תְּלִמְיָדִים הֲרַבָּה: הֵינּוּ מִי שְׁעוֹסֵק עִם תְּלִמְיָדִים צָרִיךְ שִׁיְהִיָּה "מִתּוֹן בְּדִין", שֶׁלֹא יְדוֹן אוֹתָם לְכַף חוֹב, רַק יְדוֹנָם תְּמִיד לְכַף זְכוּת, וְיִקְרַבָם וְלֹא יִקְפִיד עֲלֵיהֶם כָּלֵל, וְיִסְבֵּל אוֹתָם, וְאֵז וְיָקָא יוֹכֵל "לְהַעֲמִיד תְּלִמְיָדִים הֲרַבָּה", כִּי מִי שֶׁקָּפְדוֹן וְכוֹעֵס עַל כָּל מִי שֶׁבָּא אֵלָיו, וְדָן אוֹתוֹ לְכַף חוֹב, אֵזִי לְבִסּוֹף כָּלֵם נִתְרַחֲקִים מִמֶּנּוּ, וְלֹזֶה אָמְרוּ: "הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין", שֶׁתְּהִי מִתּוֹנִים וְסָבְלָנִים קָדָם שֶׁאֵתָם דָּנִים אֵת הַכָּאִים אֲלֵיכֶם, וְאֵז עַל־יְדִיָּה תּוֹכּוּ לְהַעֲמִיד תְּלִמְיָדִים הֲרַבָּה, כִּי עַל־יְדִי שֶׁתְּדוּנוּ אוֹתָם תְּמִיד לְכַף זְכוּת, תּוֹכְלוּ לְהַעֲמִיד וְלִהְיִים "תְּלִמְיָדִים הֲרַבָּה", שֶׁיִּרְצוּ לְהַפְלֵל בְּשִׁמְכֶם (עַן לְקוּשִׁי מוֹתְרִין, תֵּלַק א, סִימָן ט), וְכִמּוֹ שֶׁהִיָּה אֲצֵל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁסָּלְקוּ אֵת שׁוּמְרֵ הַפְּתַח, שֶׁנִּתְסַפּוּ אֵלָיִף תְּלִמְיָדִים בְּבֵית הַמְדוֹרֵשׁ, כִּי רַבֵּן גְּמִילָאֵל הִיָּה מְכַרִּז וְאוֹמַר: כָּל תְּלִמִּיד שֶׁאֵין תּוֹכוֹ כְּכָרוֹ לֹא יִכְנַס לְבֵית־הַמְדוֹרֵשׁ, אֲכָל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה סֵלַק אֵת שׁוּמְרֵ הַפְּתַח וְהִיָּה מִתּוֹן בְּדִין, וְעַל־כֵּן הַעֲמִיד תְּלִמְיָדִים לְאֵלָיִם (עַן בְּרִכּוֹת נח.)

וְעֵשׂוֹ סִיג לְתוֹרָה: שֶׁאֵף שֶׁאֵמְרָתִי לֵךְ לְדוֹן אֵת הַכֹּל לְכַף זְכוּת וְלְהַעֲמִיד תְּלִמְיָדִים הֲרַבָּה, וְלִהְיִים בְּיָשִׁיבָה כָּל מִי שֶׁרֹצֵה לְהַכְנֵס, עִם כָּל זֹאת הַהֲכָרַח לְעִשְׂוֹת סִיג וְגִדְרִים לְתוֹרָה יְהִיָּה אִיךְ שִׁיְהִיָּה, כִּי תִקְמִים עֵשׂוֹ סִיג לְדְבָרֵיהֶם (בְּרִכּוֹת ד), כְּדִי שֶׁלֹא יִפְרָצוּ גִדְרִים וְיִבְאוּ אֶת־רַבֵּךְ לְעֵבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, וְכַעֲזֵן שֶׁאֵמְרוּ תְּכַמִּינוּ הַקְדוּשִׁים (אֲבוֹת דְּבִי נטז, פֶּרַק ב): אִיזִיָּה סִיג שֶׁעֲשִׂתָּה תוֹרָה לְדְבָרֵיהֶ? הֲרִי הוּא אוֹמַר: "וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַח טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב", כֹּחַל וְחַבְרָנָה וְיִנְשָׁקָה וְיִדְבֵר עִמָּה דְבָרִים בְּטָלִים? תְּלַמְדוּ לומר "לֹא תִקְרַב", עַן שֶׁם; שֶׁזֶּה הַסִּיגִים וְהַגִּדְרִים שֶׁסִּיגֵי וְגִדְרוֹ הַתְּכַמִּים כָּל דוֹר דוֹר, וְמֵאֵד מֵאֵד מְכַרַח לְשִׁמְעַ בְּקוֹלָם, כִּי כָּל דוֹר דוֹר פּוֹרְצִים הַחִיצוֹנִים

פְּרָצוֹת בְּדַת יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָטִיּוֹת הָעֲרִיבֵי רֵב לַמְּשֻׁמְרֵי: ב מְשִׁירֵי. מְשִׁירֵי שְׁלֹמֹה שְׁמֹו כְּלָן שֶׁנֶּעְרַב בֵּין עַמּוּנו, עַד שֶׁעַל־פִּירֵיב הֵם כּוֹפְרִים לְגַמְרֵי בַתּוֹרָה, רַחֲמֵנָא לְצִלָּן, וְעַל־כֵּן אָף שֶׁהַנְּתִיחַד לְפָתַח אֶת פִּתְחֵי הַיְשִׁיבָה וְהַעֲמִיד מִלְּמִידִים לְאַלְפִים וְלִרְבּוֹת וְלִדְרוֹן אֶת כָּלֶם לְכַף זְכוּת, וְשִׁמְחָה סְבִלָּן גְּדוֹל אֲלֵיהֶם, עִם כָּל זֹאת כְּהִבְרַח לַעֲשׂוֹת סִיג וְגָדַר לַתּוֹרָה, לְמַעַן לֹא תִהְיֶינָה אֶת הַרוּחֹת הַנְּרוֹת מִכְּחוּץ שֶׁכָּנְסוּ לְפָנִים,

לַתּוֹרָה: ב שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק
הִיָּה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה.
הוּא הִיָּה אוֹמֵר, עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל

זו. פִּירוֹשׁ הִיָּה רִגִיל לֹמֵר כֵּן תְּמִיד: הָעוֹלָם עוֹמֵד. לֹא נִכְרַח הָעוֹלָם אִלּוּ כִּשְׁבִיל שְׁלוֹשָׁה דְבָרִים הַלְלוּ: עַל הַתּוֹרָה. שְׁלֹמֹה לֹא קִבְּלוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה לֹא נִכְרַח שְׁמַיִם וָאָרֶץ, דְּכַמֵּינ (יְרֵמִיָּה

חֵס וְשְׁלוֹם, רַק יַעֲמֵד אִתְּךָ חֶזֶק כְּאֲמוּנַת יְחִיד תְּנִי"ה כְּרוּךְ הוּא, וַיַּגְלֵה וַיִּפְרָסֵם אֶת אֲמַתּוֹת מִצִּיאֹתוֹ וַיַּחֲבֵרָף לְכָל, וְלֹא יִתְפַּעַל מִשׁוֹם כְּרִיָּה שֶׁכְּעוֹלָם, וַיִּרְכָּה לְלַמֵּד עִם תְּלָמִידָיו מִצְּוֹת מַעֲשִׂיֹת דִּיקָא, לְלַמֵּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה לְעִבְדָּה וְלַמַּעֲשָׂה דִיקָא, וְעַל־יְדִיָּוָה דִיקָא תִּמְשָׁף כְּבַלַּת הַתּוֹרָה מְדוּר דוּר, מִמַּשָּׁה לִיהוֹשֻׁעַ וּמִיהוֹשֻׁעַ לְהִזְקֵיָם וּמִהִזְקֵיָם לְהַנְּבִיאִים וּמִהַנְּבִיאִים לְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה, וְכֵן מְדוּר דוּר עַד דוּרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, עַד שֶׁבֵּא יָבֵא מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ בְּמִקְרָה כְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

ב שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הִיָּה מְשִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה: שִׁמְעוֹן זֶה בְּיָמֵינוּ נִפְטְרוּ רַב אֲנָשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה, וְהוּא נִשְׂאָר אַחֲרָיו, וְהָיָה רֵאשׁוֹן לְתַנְּאִים וְרֵאשׁ לְסַנְהֶדְרִין, וְהָיָה כִּהְיוּ גְדוֹל (עֵין יוֹא טו), וְנִקְרָא צַדִּיק עַל שֵׁם שֶׁהוֹשִׁיעַ לְדוּרוֹ עִם תְּפִלּוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, וְהָיָה מְאִיר זַיִן פְּנֵיו עַד מְאֹד בְּאוֹר צַח וּמְצַחְצָח, עַד שֶׁאַלְכֶסְטְרוֹס מוֹקְדוֹן נָפַל לְפָנָיו, וְהִשְׁתַּחֲוָה לוֹ מִרַב פֶּחַד וַיִּרְאֶה, שֶׁפָּחַד וַיִּרָא מִלְּפָנָיו (שם).

הוּא הִיָּה אוֹמֵר: וְאִיךָ זֶכֶה לָזֶה, הֵינּוּ לְהַגִּיעַ אֶל מְדְרָגוֹתָיו הַנְּרָצוֹת וְהַנְּפִלְאוֹת, עַד שֶׁזָּכָה לְרֵאוֹת אֶת הַשְּׁכִינָה פָּנִים אֶל פָּנִים בְּכָל יוֹם הַכּוֹפְרִים כְּהַכְּנִסוּ לְפָנֵינוּ וְלְפָנֵינוּ, וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (עֵין יוֹא טו): בְּכָל יוֹם הַכּוֹפְרִים הִיָּה מוֹדֵעַן לִי זֶקֶן אֶחָד לְבוּשׁ לְבָנִים וְעֶסְפָן לְבָנִים וְנִכְנַס עִמִּי וְנִצָּא עִמִּי זָכוֹ, הֵינּוּ עֲתִיק יוֹמִין הַנִּקְרָא לְכֵן כִּידְרַע, עַל־יְדֵי שֶׁהוּא הִיָּה אוֹמֵר, שֶׁהָיָה רִגִיל בְּאֲמִירָה תְּרַבָּה, הֵינּוּ בְּתַפְלוּת וּבַקְּשׁוֹת אֵלָיו וַיִּתְבַּרַךְ, כִּי מִי שֶׁמְרַגִּיל עֲצוּמוֹ לְדַבֵּר עִמּוֹ וַיִּתְבַּרַךְ, וּמִפְרָשׁ אֶת כָּל שִׁיחָתוֹ אֵלָיו וַיִּתְבַּרַךְ פְּאֶשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּבֶן אֶל אָבִיו, עַל־יְדִיָּוָה זֶזְקָה לְהַקְרָא צַדִּיק הַמְּשַׁפֵּיעַ, כִּי עַל־יְדֵי רַבּוֹי הַאֲמִירָה תְּפִלוֹת וּבַקְּשׁוֹת נִתְקַשְׁרָה הַפֶּה אֶל הַלֵּב (עֵין לְקוּשִׁי מוֹתְרִין, חֶלֶק א, סִימָן לז), וְזוֹכָה לְהִיּוֹת צַדִּיק הַמְּשַׁפֵּיעַ הַשְּׁפֵעוֹת טוֹבוֹת לְכָל הָעוֹלָם, כְּסוּד (מוֹעֵד קָטָן טו): "צַדִּיק מוֹשֵׁל", מִי מוֹשֵׁל בִּי? צַדִּיק, כִּי הִמְמַשְׁלָה בְּיַד הַצַּדִּיק לְפַעַל פְּעוּלוֹת כְּרִצּוֹנוֹ, כִּי נִתְקַשְׁרָה אֶצְלוֹ הַפֶּה אֶל הַלֵּב, עַל־יְדֵי רַבּוֹי תְּפִלוֹת וּבַקְּשׁוֹת תַּחֲנוּנֹת וּפִיִּסִים, שֶׁמְדַבֵּר אֵלָיו וַיִּתְבַּרַךְ בְּלִשׁוֹן שְׂרָגִיל בָּהּ.

עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חַסְדִּים: כִּי מְבַאֵר בְּדַבְּרֵי רַבְנֵי י"ל (עֵין לְקוּשִׁי מוֹתְרִין, חֶלֶק א, סִימָן לז), אֲשֶׁר בְּאִפְסָן שִׁזְיָכָה לְהִיּוֹת צַדִּיק הַמְּשַׁפֵּיעַ טוֹב לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְהַתְּהִיָּה הַמְּמַשְׁלָה בִּידוֹ, צְרִיָּה לְשִׁלֵּשׁ נִקְדוּת, הֵינּוּ נִקְדַּת תְּרַב — שֶׁיִּקְבַּל מִהַצַּדִּיק הָאֲמֵת, וְיִקְבַּל מִתְּבָרִים טוֹבִים שֶׁזֶה נִקְדַּת הַחֲבֵר, וְיִקְבַּל מִעֲצָמוֹ, הֵינּוּ שִׁתְּהִיָּה לוֹ נִקְדַּת עֲצָמוֹ, וּפְרָשׁ מוֹתְרֵי"ל (עֵין לְקוּשִׁי תְּלִבוֹת, כּוֹרֵת הַפִּיּוֹן, הַלְכָה ז), שֶׁצְרִיכִים לְקַבֵּל קֶדֶם מִהַצַּדִּיק

לג) אם לא צרימי יומם ולינה חקות שמים וארץ לא שממי (שבת פח.) ועל העבודה. עבודת הקרננות שכן שנינו במסכת תעמים (כז:) שאלמלא מעמדות לא נקייטו שמים וארץ. ומיניו שנשגיל הקרננות שהקריב

נת נשבע [הקדוש ברוך הוא] שלא יצא מכול לעולם. הרי שהעולם עומד על הקרננות: ועל גמילות חסדים. דכתיב (תהלים פט) עולם חסד יבנה. וגמילות חסדים הוא לשמח חמנים. ולנחם אבילים. ולנקר חולים. ולקבור מתים. וכיוצא בזה: ג פרס. לשון

ערך ערכך ממרגמינן פורסנא הוא מה שאלס נטמן למי שעבד אותו והוא אינו חייב גדון ליתן לו כלום. כמו מה שיתן אלס לבנו קטן או לאשמו או לעבדו מפני קורת רוח שעשו לו. ואפילו למקות פרס מזה לא יעבד

הינו כשקבל בדי ישראל יאחזו בעבודה הקדושה הזו, להיות רגיל באמירת הרבה תפלות ובקשות תודות, תחנות ופיוסים, ויקבל את "נקבת הצדיק" — שהיא "תורה", ולא יטעה את עצמו כלל, רק יחזיק ב"נקבת עצמו" — שהיא "עבודה", וילמד עם אחרים, שנה "נקבת החבר", שיעסיק ב"גמילות חסדים", וילמד תורתו לאחרים, ויקרא על ידי זה יהיה עולמו עומד, ועולמו יקצה בחייו, ויאיר לו אור זיו וחיית אלקות, אשרי לו.

ג אנטגיגוס איש סוכו קבל משמעון הצדיק: הגם אשר נקרא על שם עירו שהיתה נקראת סוכו, אף יש גם לרמז על רוח הקדש, כי סוכו על שם רוח הקדש (עין מגלה יד.): למה נקרא שמה יסקה? שפסקה ברוח הקדש, עין שם; ועין במדרש (ויקרא רבה א, ג): 'אבי סוכו' שהיה אביהן של נביאים שסוכם ברוח הקדש, עין שם; צריכים לאחוז בלמוד שלו, שאומר: "אל תהיו בעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס" וכו', רק לעבד מאהבה שלמה, בלי שום גמול — לא עולם הזה ולא עולם הבא. להגיע אל זה צריכים להיות בעל רוח הקדש גלוי, כי כל מה שהאדם זוכה להכלל בו יתברך, וסוכה ומספול ומתבונן באמתת מצויאיתו יתברך, כמו־כן הוא נתבטל בעיני עצמו לגמרי, וכבר אינו רוצה שום שקר ותגמול — לא עולם הזה ולא עולם הבא, אלא את הקדוש־ברוך־הוא בעצמו, והוא ויקרא קבל משמעון הצדיק שזכה אל הארת עזיך בלבוש חיוורא וכו' כ"ל, ונהבן.

הוא היה אומר: כל מקום שנאמר "הוא היה אומר", או רבי פלוני אומר כן וכו', הנונה שקל מהותו היתה אומרת כן וכו', כפי מאמרו וגלוייו שגלה כל אחד כפי מדרגתו שאחזו בה, ועל־כן הוא ויקרא היה אומר כן וכו', ונהבן.

אל תהיו בעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הויו בעבדים המשמשים את

האמת, ואחר־כך יחזר מה שלמד עם חבריו, ואחר־כך יחזר עם עצמו, וירבה לדבר עמו יתברך, וזה השלשה דברים שהעולם עומד עליהם, שאמר שמעון הצדיק שהוא קבל

מהנביאים, "על התורה" — זה סוד "נקבת הצדיק" האמת, שקדם כל צריכים לקבל מהצדיק האמת שקבל איש מפי איש עד משה רבנו שקבל תורה מסיני, "על הצבוחה" — זה "נקבת עצמו", שצריך להרבות

בדבורים, ולעשות תפלות ובקשות מתורת הצדיק האמת, "ועל גמילות חסדים" — זה "נקבת החבר", כי צריכים לעשות גמילות חסד עם חבריו, ולגלות גם להם מתורת הצדיק האמת שקבל, ואז ויקרא כשיאחזו צדיק ורבו,

להיות רגיל באמירת הרבה תפלות ובקשות תודות, תחנות ופיוסים, ויקבל את "נקבת הצדיק" — שהיא "תורה", ולא יטעה את עצמו כלל, רק יחזיק ב"נקבת עצמו" — שהיא "עבודה", וילמד עם אחרים, שנה "נקבת החבר", שיעסיק ב"גמילות חסדים", וילמד תורתו לאחרים, ויקרא על ידי זה יהיה עולמו עומד, ועולמו יקצה בחייו, ויאיר לו אור זיו וחיית אלקות, אשרי לו.

ד יוסי בן יעזר איש צרידה יוסי בן יוחנן איש אחר אשה, "איש" הוא בחינת "אנה", ירושלים. כל התנאים הנכונים נפרק זה וזו פלוני ואשה" היא בחינת "יראה", וצריכים להקדים ופלוני קצלו מפלוני ופלוני. הרמזון מהס נשיל. והשני את היראה ואז האנה ממילא תבוא, עין שם; אצ ציח דין: יהי ביתך בית ועד לחכמים. כשילאו ועל-כן גם כאן הנהיר אנטיגנוס: יהי מורא החכמים להתקן ולהתועד **ד יוסי בן יעזר איש צרידה** שמים עליכם, כי אז דיקא יהיה ביתך מוכן לדבר זה **ד יוסי בן יוחנן איש ירושלים** שגיעו אל מדת אנה שיהיו רגילים לומר נתקן ששך, ומעברו את הקדושים

פרוה-הוא בעבדים, הינו אפלו בהיותכם בנים תשליכו מכם את חכמתכם ותצוו להיות עבדים, וגם אז בעבדים המשמשים בלא קבלת פרס, רק לעבד אותו יתברך מרב האנה כלי שום קווי שך קלל, וזוהי המדרגה הכי גבוהה שהאדם יכול להגיע אליה בזה העולם, שהוא רועד ונע מאימת הבורא יתברך ואוהב אותו יתברך באנה קו, עד שאינו רוצה שום שך — לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, כי אם את עצמיותו יתברך לבד, ויען שהשגה זו היא מאד דקה כחוט השערה, שהאדם יעבד בלי שום קווי שך קלל, ועם כל זאת תהיה לו יראה נוראה ונפלאה ממנו יתברך, אשר הם כמעט סותרים זה את זה, ועל-כן טעו תלמידיו, עד שקברו בעקר ואמרו, שאין שך ועש, ואין לעבד גמול או לחוטא ועש, כמאמר ו"ל (מדרש תנחומא בראשית): מי שפסק בטובה בעולם הזה טובה יאכל בזה ובבא, והצדוקים כופרים ואומרים: "כלה עין וזלף בן יורד שאול ולא יעלה", עין שם; ויצאו מן הכלל ונתחברו עמהם אנשים ריקים ופוחזים ונעשו שתי כחות, ונקראו על שמם צדוקים וביתוסין, וכלל ישראל סבלו מהם מה שסבלו כפה וזרות צרות משנות, שחלקו על דברי חכמינו הקדושים, עד שהוציאו אותם לגמרי מכלל ישראל ונפרטרו מהם אחת ולתמיד, בן יאכרו אויבך ה'.

ד יוסי בן יעזר איש צרידה, יוסי בן יוחנן איש ירושלים קבלו מהם: בהרבה ספרים הגרסה "ממנו", הינו ששניהם — יוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן קבלו מאנטיגנוס, שהם היו גם תלמידיו, ולפי זה יתפרש קמין חמר מאמריהם שאמרו כל אחד כפי שרשו ומדרגתו בעבודת הבורא יתברך, כי מאחר שראו מה שארע עם שאר התלמידים צדוק וביתוס, שלא ירדו לסוף דעת רבם, ועל-דיוה התפקרו לגמרי ויצאו מדת הנהרות, רתקנא לצלן, ועל זה באו שניהם "יוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן" למנוע מדעותיהם הרעות והמשבשות של צדוק וביתוס, שלא ירדו לסוף דעת רבם, ועל-כן אמרו: יהי ביתך בית ועד לחכמים וכו', ויהי ביתך פתוח לרונה ויהיו עניים בני ביתך וכו', כי צריכים ללמד ולשמש הרבה את החכמים האמתיים, ולקבל מהם תורה ויסלק דעת עצמו לגמרי, ולא יחקר חקירות של הכל, וכן רגיל עצמו להיות משפיע לזולתו, שיהיו עניים בני ביתך, ושלא תרצה שום קבלת פרס. ואל כל זה תנקה דיקא אם תדבק עצמך, אהובי, בני, אל החכם והצדיק האמת, ולא תשה מדבריו כלל, רק תאמין בדבריו באמונת חכמים, שאז על-דיוה תצליח דרךך, ועל-כן כל אלו שזכרו להתקרב אל חכמים וצדיקים אמתיים, וסלקו את דעתם לגמרי, והאמינו בכל דבריהם — דבר גדול ודבר קטן, אשר זה נקרא שלמות ההתקבחות (עין לקושי' ומדר'ו. חלק א', סימן קנב), ודיקא על-דיוה הצליחו יותר מכל בני הורם. ואם תראה אהובי, בני, שבין כל התלמידים רק מועטים וכו' למה שזכרו, אל יקשה בעיניך כלל, רק תבין ותשכיל, שכל זה מפני שהם וכו' לסלק את דעתם וחכמת עצמם לגמרי, וקבלו עליהם

בתמימות ובפשטות דברי רבותיהם, ועל־כֵּן
 דִּיְקָא הֵם עֲלוּ וְנִתְעַלּוּ יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי גֵילָם, וְכִמוֹ
 שְׂאֵרֵעַ לְמוֹדֵנוּ הַבְּאִוֶּן הַקְּדוֹשׁ מוֹהֲרָנִי"ת ו"ל, אִף
 שְׁהִיָּה צְעִיר הַמַּלְמִידִים, וְנִתְקַבֵּל אֶל רַבְּנוּ ו"ל
 כְּמַעַט הָאֲחָרָוֶן, עִם כָּל
 זֹאת עֲלָה וְנִתְעַלָּה
 בְּמִדְרָגוֹת וְהַשְׁגוֹת יוֹתֵר
 מִכָּל בְּנֵי גֵילוֹ, וְאִף שָׁשִׁים
 שָׁאֵר תַּלְמִידִים הֵיוּ רַבִּים

כְּכֻלָּם בְּעֵלֵי מִדְרָגָה גְבוּהָה וְכַעֲלֵי רוּח־הַקֹּדֶשׁ בְּרוּר, שֶׁנֶּכְוֵה לְהִתְעַלּוֹת עַל־יְדֵי רַבְּנוּ ו"ל בְּחִבְלֵית
 הַעֲלִיָּה, עִם כָּל זֹאת מוֹהֲרָנִי"ת ו"ל זָכָה וְנִתְעַלָּה יוֹתֵר מִכָּל הַמַּלְמִידִים פִּי בְּפֹה, וְהוֹרִישׁ לָנוּ יְרוּשָׁה
 נִרְצָאָה וְנִפְלְאָה, גְּלוּיִים וְהַשְׁגוֹת וְחִדוּשֵׁי תוֹרָה כְּאֵלוֹ, שֶׁעֲדִין לֹא נִתְגַּלּוּ בְּעוֹלָם, בְּיַדֵּי לְמִי שֶׁהוֹזֵק
 בָּהֶם, וְהַכֵּל הִיָּה רַק עַל־יְדֵי שֶׁזָּכָה לְסַלֵּק אֶת דַּעְתוֹ וְחֻקְמֹתוֹ לְגַמְרֵי מַלְפָּנֵי רַבְּנוּ ו"ל, כְּאִשְׁרֵי הַעֲדִי
 עַל עַצְמוֹ: תִּקְו־מִיָּד כְּשֶׁנִּזְכֵּיתִי לְהִתְקַבֵּל אֶל רַבְּנוּ ו"ל (הַקַּב אִיךְ מִיּוֹן שֶׁכָּל אִין גִּאֲנָצְעוֹן אֲנוּעַק
 גַּעֲלִיגֵט, דַּעַר הִיִּלְיָגַעַר רַבִּי זֶאָגַט אִיין דְּבוּר אִיו אֶנְאָ אַ שְׂטִיק שְׁכָל), סִלְקַמִּי אֶת שְׁכָלִי לְגַמְרֵי,
 רַבְּנוּ ו"ל אוֹמֵר דְּבוּר נִתְסַפֵּף אֶלֵּי חֲתִיכַת שְׁכָל; וְעַל־פִּי כָּל זֶה יוֹכֵן לְפִהּ מִזִּכְרֵי יוֹסִי בֶּן יוֹעָזָר
 "אִישׁ צְרָדָה" יוֹסִי בֶּן יוֹהָנָן "אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם", לְמֵאִי נִפְקָא מִינָהּ מִקּוֹם מְגוּרֵיהֶם? אֵלֶּא יְדוּעַ שְׁכָל
 מְקוֹם שְׂאֵמְרוּ "אִישׁ" הוּא הַמְּיָחֵד שֶׁכָּבֵל הַמְּקוֹם, הֵינּוּ "אִישׁ צְרָדָה", הוּא הִיָּה הַמְּבַחֵר מִכָּל הַעִיר
 צְרָדָה, כִּי שָׁמוּ נִתְעַלָּה עַל כָּל בְּנֵי עִירוֹ, וְכֻלָּם הִפִּירוּ אוֹתוֹ, וְכֵן "אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם", הוּא הִיָּה הַמְּבַחֵר
 מִכָּל אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, כִּי הוּא הִיָּה מִפְּרָסֵם מִכָּל אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, וְאֵל כָּל זֶה זָכָה דִּיְקָא עַל־יְדֵי
 שְׂדַבְּקוּ עַצְמָם בְּרַבִּים וְלֹא נָטוּ מִדְּבַרְיוֹ יָמִין וְשְׂמָאל, אֲשֶׁר רַק זֶה נִקְרָא שְׁלֹמֹת הַהִתְקַבְּרוֹת וְכַגוּל.
 יוֹסִי בֶּן יוֹעָזָר אִישׁ צְרִידָה אוֹמֵר: הוּא אָמַר רֵאשׁוֹן, כִּי כָּל אֵלוֹ הַדּוֹגוֹת הֵרֵאשׁוֹן הִיָּה נָשִׂיא,
 וְעַל־כֵּן אָמַר רֵאשׁוֹן, וְהַשְּׂנִי הִיָּה אֶב־בֵּית־דִּין, וְעַל־כֵּן אָמַר שְׁנֵי (עַן חִיגָה טו.).

יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וְעַד לְחַכְמִים, וְהוּי מוֹתַבֵּק בְּעַפְרֵי רְגֵלֵיהֶם וְהוּי שׁוֹתֵה בְּצַמָּא אֶת דְּבָרֵיהֶם:
 צְרִיד לְמַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ, שְׁהִיָּה בֵּיתוֹ בֵּית קְבוּצַת לְחַכְמִים, וּמַפְעֵם לְפַעֵם זְמִין חַכְמִים לְבֵיתוֹ,
 וְלְמַדְרוֹ שֵׁם דְּבָרֵי תוֹרָה, וְהִיָּה קוֹל תוֹרָה נִשְׁמַע בְּבֵיתוֹ, וְאִמָּה הַמְּאָרֵת אוֹתָם רָאָה לְהִוֵּת תַּלְמִיד
 חָכֵם וְבָנִיד יְהוּי תַּלְמִידֵי חַכְמִים, וְכוּנְחִיד תּוֹכִינָה לְכַעֲלִים תַּלְמִידֵי חַכְמִים, כִּי קוֹל הַתּוֹרָה שֶׁבְּבֵיתְךָ
 יִשְׁפִיעַ עֲלֶיךָ וְעַלֵּיהֶם, וּמוֹכָא בְּדָבָרֵי רַבְּנוּ ו"ל (לְקוּטִי־מִהֲרִין, חֵלֵק א, סִימָן כח): מַעֲלַת הַמְּאָרֵת
 תַּלְמִידֵי חַכְמִים בְּבֵיתוֹ וְכוּ, שְׁעַל־יְדֵיהֶם זוֹכָה לְתַלְמֵן אֶת הָאֲלָפִין הַנְּפֹלִין שֶׁנִּגְמָו הַשְּׂדִין יְהוּדָאִין
 וְכוּ, עַן שֵׁם; וְכַתֵּב עַל זֶה מוֹהֲרָנִי"ת ו"ל (לְקוּטִי־תַלְמוֹת, בְּרַבַּת הַפְּסוּן, תַּלְמֵה ה, אוֹת ה), כִּי יֵשׁ בְּחוּרֵן
 בְּאֲוִיר הַעוֹלָם תּוֹרוֹת נְפֹלוֹת שֶׁהֵם אֲלָפִין הַנְּפֹלִים, וְהַעֲנִין הוּא, כִּי בְּאֵמַת אִין שׁוּם מְצִיאוֹת
 בְּלִצְרֵי וְהַבְּרָךְ כָּל, וּבְכָל תַּנְעִיָּה וְתוֹנוּעָה שֵׁם אֵלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם מִמֶּשׁ, וּבְדוּמָם, צוּמַת, חִי, מְדַבֵּר,
 גְּנוּוֹ אֵלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׁזָה בְּחִינַת הָאֲלָפִין כְּמֵאֵמֵר הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקְּדוֹשׁ עַל הַפְּסוּק (שְׁמוֹת טו,
 ט: "אָמַר אֵיזֵב אֲרָדָה אִשִּׁיג אֲחֵלֵק שְׁלָל", שְׁזָה סוּד הָאֲלָפִין אֵלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, שְׂרוּצָה הַסְּטָרָא
 אֲתָרָא הַאוֹיֵב לְגוֹל מֵהָאֵדָם, הֵינּוּ כִי הָאֵדָם צְרִיד לְדַבֵּק עַצְמוֹ בְּחוּרֵן הָאֲלָלִית שֵׁשׁ כְּכָל דְּבַר, שְׁהוּא
 אֵלוֹפּוֹ שֶׁל עוֹלָם, אִף הַסְּטָרָא אֲתָרָא מְבַלְבֵּלַת אֶת דַּעַת הָאֵדָם וְרוֹדְפַת אֲתָרֵי וְחוֹטְפַת מִמֶּנּוּ כָּל
 הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁהֵם הַנְּצוּצוֹת, וְעַל־כֵּן כְּשֶׁאֵדָם בְּבֵיתוֹ אֵז יְכוֹל לְצַמְצֵם עַצְמוֹ בְּבֵיתוֹ, וְזוֹכָה לְהַשִּׁיג

כרגליו. פירוש אחר שמעב לרגליהם על הארץ שכן היו נוהגים שהרב יושב על הספסל והתלמידים יושבים לרגליו על גבי קרקע: והוי שותה בעמא את דבריהם. כהאם אלא שטובה למיזון ולא כהאם שבע

שקן נמוזו שמואס אפילו

כדברים הערבים וטובים: ה

יהי ביתך פתוח לרוחה.

כנימו של אברהם אזניו ע"ה

היה פתוח למנוחה

הטובים. כתי שלל יערכו האורחים להקיף למנוח

מתאבק בעפר רגליהם, והוי שותה בצמא את דבריהם: ביתו, כפי זה עקר תפארתו של האדם — כשיושב בביתו, והוא מסבב עם המחיצות, שאז יכול לצמצם דעתו ולהשיג השגות אלקות, ולידע כי בכל תנועה ותנועה

שם אלופו של עולם שהם האלפין בקדשה, לא כן כשהוא בחוץ, שם שורה אוריא דעלמא, ושוחת הרבים, רשות החיצונים שם, כבר קשה להשיג אלקותו יתברך, כי הסטרא אחרא ורדפת אחרי האדם ומבלבלת אותו, ולזכות אותו במצודתו ומחלקת שלל שהם הנצוצות הקדושים שלקחה מכל בר ישראל הינו כי השלמות הוא כשנשמות ישראל זכות לזבך עצמן באור אלקותו יתברך גם בחוץ, לידע אשר אין בלעדי יתברך כלל, ובכל תנועה ותנועה משם אלופו של עולם, שהם האלפין בקדשה, אך מאחר שהם בחוץ, שם שורה הסטרא אחרא, ומבלבלת להם את המחין ושוכחין מננו יתברך, ומתרחקים על ידי זה לגמרי מהקדשה, לא כן הצדיקים האמתיים הפלמידי חכמים הקדושים, הדבוקים בו יתברך, דקא קשהם הולכים בחוץ, הם מצליחין את האלפין הנפולין, וכל מה שהולכין יע נגד בחוץ, הם מצליחין את הקדשות, ועושים תורה מהכל, מכל מה שרואים ושומעים ומגישים, כי הם תמיד דבוקים בחי החיים, אשר כל זה היה טוד המפעות והנטיעות של כלל נשמות ישראל במדבר מקום הקלפות, מקום גשש, שרף ועקרב וצמאון, הכל כדי לברר הנצוצות משם, הינו לברר את האלקות שיש בכל דבר, ומזה נעשה התורה, וזה גדל מצלת הננסת אורחים פלמידי חכמים בביתו, פי הפלמידי חכמים האמתיים כשהם נוסעים בדרכים, והולכים יע נגד, הם מצליחין את כל התורות הנפולות, והם מגלים מהכל רני דרין פלאי פלאות, ועל כן אשרי ואשרי מי שעושה ביתו "בית ועד לחכמים", ומכניס בביתו פלמידי חכמים אמתיים, והוא משרת אותם ומתאבק בעפר רגליהם, הינו ממה שהלכו רגליהם והוציאו נצוצות קדושים, שהם גלי אלקות אלפין דקדשה, ידיעת אלופו של עולם בכל תנועה, ושותה בצמא דבריהם, על ידי זה יזכה הוא להתעלות וכן בניו ובנותיו יתעלה, פי הבית יתהי כבד מלא אלקות, פי במקום שמתארחין הפלמידי חכמים האמתיים, הדבוקים בו יתברך, ומגלים שם תורות נפלאות, שם נשאת השארה גדולה מהשגת אלקותו, וכל הבית נתעלה, ועל כן היהיר התנא "יוסי בן יועזר איש צדדה: יהי ביתך בית ועד לחכמים" דקא, פי הם יכניסו את האלפין בתוך ביתך, ומשכו עליך ועל בני ביתך הרבה והצלחה תורה וגדלה במקום אחד, פי החכמים האמתיים מגלים את אמתת מציאותו יתברך, ואיך שבכל תנועה ותנועה שם אלופו של עולם, ועל ידי זה נתעלה האלפין הנפולין, ובאים לידי חקונם, אמן בן יתה רצון.

ה יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר: הוא בא להוסיף על דברי חכרו, פי לא רק שתפתח את ביתך לחכמים וכד ושלמשם, ותשתה בצמא דבריהם, אלא לכל בר ישראל תפתח את פתחי

נדלתי ביהך ותארח אותם אצלך, ואז אל רב הפתח: ויהיו עניים בני ביתך. ולא יקנה עבדים טוב הצפון תזכה.

יהי ביתך פתוח לרוחחה: שפירגיל עצמך לילך הארוח: באשתו אמרו. מדקאמר עם האשה ולא תמיד בגדלות המחין, ותראה שיהיה אמר עם אשה. למדנו שנאשמו אמרו. איך דמפרטי

"ביתך" שהוא "חכמתך", ירושלים אומר, יהי ביתך כמו שכתוב (משלי כד, ג):

"בחכמה יבנה בית", פתוח לרוחחה, ויהיו עניים פתוח לרוחחה ובהרחבה

גדולה, ותהיה משפיע תמיד לזולתך, ולא תהיה מקבל, כי בזה תתעלה מדרגה אחר מדרגה, כי מי שפירגיל עצמו להיות מקבל מזולתו, נקטן דעתו ומחו, והוא תמיד שורה בתלישות הדעת,

כי הוא צריך תשומת לב מזולתו, וכשאינו מקבל, על-ידי-ך נבשר ונופל בדעתו, עד שמתרחק לגמרי, כאשר ארע לדודו ובימים שרצו אינה שכן וקבלת פרס וכו', ול-כן הנהיה ש"יהיה ביתך" שהוא חכמתך "פתוח לרוחחה" לכל, ותהיה משפיע לכלם, ולא תצטרך מזולתך כלל, ואז

תתעלה מדרגה למעלה ממדרגה, שזהו מה שאמרו חכמינו הקדושים (שבת קכ"ג): גדולה הנכנסת אורחים מקבלת פני השכינה; כי ידוע אשר חלק השכינה ששוכן אלקותו יתברך בך, הוא רק

כפי הנבנתו וטרחתו ויגיעתו וכו', אבל כשמארח אורחים ומשפיע להם מחכמתו, אזי עולה ונתעלה פי כמה, כי כשלומד עם אחרים, על-ידי-ך מוציא את הפנימיות שלו ונכנסים בו

המקיפים, כי כל מה שמוציא את האור הפנימי שלו, יותר נכנסים בו המקיפים (עין לקוטי-מורה"ן, חלק ב, סימן י), ועל-כן כל מה שמשפיע יותר לאחרים, על-ידי-ך תנוספת הארת נשמתו, ומשיג

חלק יותר גדול מהשכינה, ועל-כן בנה שמארח אורחים, על-ידי-ך יותר מקבל פני שכינה, פני" דקא הינו בחינת "פנימיות" השכינה שבתוכו, כי בזה שואבסן אחרים וישפיע להם מחכמתו,

תגדל ערך חכמתו ושכלו הרבה יותר, וזה גדולה הנכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה וכו', ובעין זה גלה לנו רבנו איש האלקי הבעל-שם-טוב, וכתו יגן עלינו, אורח אמתיו אור ח', הינו

כי האורח מביא עמו הארת הבינה שהיא הספירה השמינית, להשפיע עליו אור וחיות השגות אלקותו יתברך, וזו מצלת הנכנסת אורחים, שמאד מאד הזהירנו על זה רבנו ז"ל, וכאשר ספר

לנו מורה"ן ז"ל, כשהעתיק לפני רבנו ז"ל את הספר הנשפך, יצא כמו מהאיירא, וכמעט שלא

הבין שם כלום מרב עמקות, אבל זאת הוא זוכר, כי היו שם סודות ממעלת הנכנסת אורחים, ובפרטיות מעגן הצעת המשנה האורח, וזה ו"הי ביתך פתוח לרוחחה" להכניס בו אורחים, ולדבר

עמדם מחכמת השנתך בהשגת אלקותו יתברך בגדלות המחין פניל, כאשר אמר פני רבנו ז"ל למהר"ן ז"ל: "אני רוצה שתקניס אורח שתוכל לדבר עמו מעבודת השם יתברך", כי דרכו

של מורה"ן ז"ל להשאר בבית-הנכנסת אחרון, וכל אורח שנשאר שלא אמתיו אחרים היה הוא מארחו, וצנ שאף כל האורחים הששוכים חטפו העשירים והבעלי פתים המכבדים, ועל-כן היה

נשאר אינה עני בוני שאף אחד לא לקח אותו, והיתה דרכו של מורה"ן ז"ל להזמין אליו את אלו האורחים, ופעם נשאר בבית-הנכנסת אינה אורח בוני מאד מכה שחין, ותקנא לזלן, והיה

ריוו זב וכו', והושיבו אצל השלחן, וכו' ר' יצחק נגצל לשת בשלחן על יד האורח הזה, ונמן לו מורה"ן ז"ל סטירת לחי, וכשבא אחר-כך לרבנו ז"ל, ודרכו היתה לספר לפניו כל מה שקרה

עמו, וספר לרבנו ז"ל גם את הספור הנ"ל, ענה ואמר על זה רבנו ז"ל בזה הלשון: איך וייל

טוהיה. וכן אמרו חז"ל (הגיגה ה) ומגיד לאלה מה ואלקט אריין נעמען א גיטן אורח אויף, שיחו אפילו שיחה קלה עדין איש לאשמו מגידין לו ואלקט קענען שמייסן מיט איהם, און ויודער א בשעת הדיו אלף אם כן זריץ לפייסה לדבר מזוה נגון רב דשח ושחק ועשה לרכיו: מכאן אמרו חכמים. אורח טוב, כדי שתוכל לדבר עמו מעבודת רבינו הקדוש סדר המשניות **בני ביתך, ואל תרבה שיחה** השם יתברך, וסיים: ויליד כחזה מדברי חכם זה שאמר שביתך יהיה פתוח לרנחה

להכניס אורחים בגדלות המחין, ותלמד עמם מחמתך ובני"ל.

ויהיו עניים בני ביתך: בא לעורר שלא ידקדק את מי שמכניס, אלא ישמח להכניס את כל העניים בביתו, עד שיהיו כבני ביתך ממש, כי תכמינו הקדושים אמרו (גרים פא.): 'הזנהו בכני עניים שמהם תצא תורה', כי אף פעם לא תדע את מי אתה מארס, וכדין שאמרו תכמינו הקדושים, לפעמים בתרמילו של העני תמצא מרגליות, ותקדוש בריוף הוא מנסה את האדם, ושולח לו אורחים עליונים בדרמות עניים, ואם מארתם ומקבלם בסבר פנים יפות, יכול לזכות לגלויים נוראים ונפלאים שיגלו לו מן השמים, ועל-כן הזהיר ויהי עניים כמו בני ביתך, ואל יודייה את כל העניים בתוך ביתך, ולא עוד אלא שתראה שירגשו עצמם בני ביתך, ועל-ידייה תזכה שבין העניים תהיה לך פנים עני הגון, ויגלה לך סתרי נסתרות, ולכן צריכים לכבד את כל העניים, כי לא תדע מי הוא העני ההגון שהוא שליח מלמעלה לגלות לך נפלאות ומלבש בלבוש עני. ומספר בין אנשי שלומנו הקדושים, שלרבונו ז"ל היה תלמיד אחד ר' משה העניעיס היה שמו, והוא היה איש נגיד ובעל מכניס אורח גדול, ודרכו היתה תכף ימיד לפתור מעסקיו, וישב עצמו ללמד שעוריו הקבועים בסדרן כסדר דרך תלמוד של רבונו ז"ל (עין שיהיה ה"ו). סימן עו) בהתקנה יוצאת מן הקבל, וכל עני שהיה צריך לאכל היה נכנס אליו, אף דרכו להתנות עם העני תנאי אחד — "שלא תדבר אלי כל הזמן", כי היו לו שעורים גם בתוך האכילה ולא רצה שיבלבלוהו, ועל-פן עם כל עני שהתארס אצלו עשה את התנאי הזה, וכמובן שהעני לא היתה לו ברירה, ועל-כן כל עני שנכנס אצלו לאכל, כבר ידע דרכו ושחק. ופעם אחת התארס אצלו עני אחד בשבת-תקדש, ומאד מאד מצא חן בעיניו, וחשב בדעתו שעם העני הזה כן אדבר, אף בתוך הסעודה למד את שעוריו בין מאכל למאכל וחשב בדעתו, שתפח אחר הסעודה ידבר עמו, וכשגמר סעודתו וברך ברכת המזון, מרב תשוקתו ללמד חשב בדעתו שילך ללמד קצת, ואחר-כך ידבר עמו, ולכסוף מרב תשוקה ואתכה לתורה אמר לעצמו, שפתח בסעודת הבקר ידבר עם העני, כי עכשו תכל לו על הזמן הקצר, וכשהגיע בבקר בסעודה שניה תזר על עצמו אותו הספור, מרב תשוקתו ללמד אמר לעצמו, שתפח ימיד אחר הסעודה ידבר עמו, כי עכשו תכל על הזמן, וכן אחר הסעודה התחיל ללמד, ונספם בדעתו שבסעודה שלישית בנדאי ידבר עמו, וכשהגיע לסעודה שלישית למד את שעוריו, וחשב שבנדאי בעת מלנה מלכה ידבר עמו, כי עכשו בעת רענא דרעיון תכל על הזמן לישב לפטש ולדבר, וכשכא אחר הבדלה, התחיל לחפש אחר האורח, והנה איננו כי נגלם, ונצטער עד מאד, כי הרגיש בעצמו, כי העני האורח הזה היה מישוה ימיד (אין העכער סארט אורח), וכשכא אל רבונו ז"ל, וספר לפניו את מר לבו ומה שרקח עמו, ענה ואמר לו רבונו ז"ל: אם היית מדבר עם כל אורח, או היית זוכה לדבר גם עם אליהו הנביא, והוא היה מגלה לך נפלאות רבות, והבין מדברי רבונו ז"ל מי היה האורח הזה... ועל-כן ראה, בני, לקרב

את כל העניים, ויהיו עניים בני ביתך והכבדים, ואל מרצה סיחה עם האשה למדו חכמים לומר כל זמן יהיו חסובים בעיניך, ואז תנקה לדברים שאלט מרצה סיחה עם האשה גורם רעה לעצמו. מלאמי כמו כשאלט מספר לאשמו קורותיו כך וכך גדולים בחיך.

ואל תרבה שיחה עם האשה באשתו אמרו ארע לי עם פלוגי היא מלמדנו לתרבר ריב. כגון קרמ קל וחמר באשת עם האשה. באשתו אמרו, שספר לאשמו מה שעשה חברו: כי רבוי הדבורים עם האשה גורם רעה לעצמו, כי כש מספר הכל

לאשתו מה עבר עלי, על ידי זה נגנס בלבה ולזול בלפיו, ואף שגדמה לו שיש לו עם מי לדבר, ומספר לה את כל צרותיו והפרתקאותיו ומה שעובר עליו מאנשים, ואף שפכוים ומחורפים אותו ומשפילים אותו, אזי במקום שהיא תעמד לעזור, טבע האשה שיורד כבודו בעיניה, ומתחלת לזלול בו בלבה, ועל כן לעולם אל תספר לאשתך מכשלונו תודך ממה שעובר עליך, ואם באשתו אמרו שאל תרבה לשוח עמה מעניניך, על אחת כמה וכמה שלא תדבר עם אשת חברך, אשר על זה אמרו חכמינו הקדושים (גורם כ): אל תרבה שיחה עם האשה, שסופך לבא לידי נאוף, ורב אחא בר יאשיה אמר: כל הצופה בנשים סוף בא לידי עברה; ואל תאמר, בני, שאמה צריך לדבר עם נשים, כדי לקרוב אליו יחברך, כי כבר אמרו חכמינו הקדושים: 'אברהם מגיד את האנשים ושרה מגידת את הנשים' (בראשית רבה לט, כא); ועל כן, בני, אל יהיה לך עסק עם הנשים כלל, ותברח מזה לגמרי. ומספרים בין אנשי שלומנו הקדושים, שאצל רבנו ז"ל לא הניחו לגמרי לנשים להקנס, ואם היתה להם איזו בקשה, שלחו את הבעל עם בקשתן אל רבנו ז"ל, אבל אשה אף פעם לא הניחו להקנס אצל רבנו ז"ל, וזכר כלל זה, כדי שלא תבא לידי פקלה, חס ושלום. מכאן אמרו חכמים: יש לזקק מה הלשון "מכאן", אף יש לומר, מאחר שהזהרתיך שלא תרבה שיחה עם אשתך המתרת לך, ומכל שכן עם אשה האסורה לך, כי רבוי הדבורים יגרום לך רק רע, על זה טובב תבת "מכאן" אמרו חכמים, שתזכר את זה היטב היטב כל ימי חייך, אשר כל זמן שאדם מרבה שיחה עם האשה גורם רע לעצמו, וצריכים לברח מזה בתכלית הרחוק, ובפרטיות עם אשת איש, אשר כל דבור יתר הוא כאש שורפת, וכעין שאמרה ברוך ה' לרבי יוסי הגלילי: גלילי שוטה, הנה לך לומר "באיזו ללוד", והוא שאל: "באיזו דרך גלף לעיר לוד", והוא רק הוסיף שלש תבות, וכבר הוכיחה אותו (עין ערוכי נג), קל וחמר כן בנו של קל וחמר בודו פרץ זה, איך צריכים להזהר ולהשמר לא לדבר עם אשת איש, כי יצאו מזה קלקולים גדולים, ובלבד אם שפנתו לשמים לעשות שלום בית או לגמר שדוך, וגם בזה לקצר, ואל יעלו בעיניך דברים אלו, כי הרבה נקנסו באש הזו עם נשים ונשורפו, ותקמא לישכון, ועל פי הסוד יש לומר תבת "מכאן" עולה ק"ב עם הפולה, שהוא סוד יחוד ברכה קדשה שני השמות הקדושים הנ"ה אלהיים ליחדא ביחודא שלים, הינו הנ"ה היא בחינת איש, ואלהיים הוא בחינת אשה, ואפלו כשמדבר עם אשתו, צריך להיות יחוד ברכה קדשה, להעלות את דבוריו אל השכינה הנקראת "אשה ריח נחות הנני"ה" כידוע, הינו שיכון שמדבר אז עם השכינה, אשר כך נהגו כל הצדיקים, וכעין שספר לנו רבנו ז"ל, אשר בימי אברהם אבינו היתה השכינה נקראת בשם שרה ובימי יצחק בשם רבקה, ובימי יעקב בשם רחל ולא (עין מיימוניו, סימן חט"ט). וזה טובב אצל כל אחד ואחד, שאשתו היא בחינת השכינה, ואף על פי כן אמרו חכמינו

מחלוקת. אי נמי מתוך שהוא מספר לה שמצרו גטוה וציישוהו אף היא מצוה איתו בלנה חיה גורם רעה לעצמו: ובוטל מדברי תורה. שנמשך אחר דברים בטלים ואינו עוסק בצוורה: ו עשה לך רב. רמב"ם פירש אף על פי שאינו ראו להיות לך רב. עשה איתו רב עליך ולא חלמוד צינן לצינ עזמך. ואני שמעתי עשה לך רב שיקבל לו רב אחד שלמוד ממנו תמיד. ולא ילמוד היים מאחד ולאחר מן האחר. ואף

אָמְרו חֲכָמִים, כָּל הַמְרַבֶּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה, גֹּרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ, וּבוֹטֵל מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהֵנוֹם: וְהַיּוֹשֵׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנִמְאִי

לְהִתְנַחֵם בְּזוֹה מְאֹד מְאֹד, וְלֹא תִקַּל בְּזוֹה כְּלָל, וְתִמְדֵי רָאָה בַק לְחַזֵּק וְלִאֲמֹץ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהַדְּבַר עַל לְפָנָיו בַּק הַדְּבָרִי גַחֲוִימִים וְתִמְכִּיטִיט לָהּ הַבְּטָחוֹת טוֹבוֹת, וְתַעֲמֵד בְּהַבְטָחוֹת בְּאִפְנֵי שִׁיחָהּ

לך בית חס ותרבות הדעת וניחא להמחין ללמד תורה באהבה, ואז טוב לך כל הימים.

כָּל הַמְרַבֶּה שִׁיחָה עִם הָאִשָּׁה גֹּרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ: ואמר עם "האשה" בה"א הידיעה, שזה סוכב אפלו על אשתו — האשה הידועה לך, כי זה יגרם לך החטא הנקרא "רעה", שהוא הוצאת ידע לבשלה, מכל שפן שאסור לך לדבר עם אשת איש מטעם זה, כדי שלא תבוא לידי הרהור עברה, ואש הרהור יביא אותך למקרה לילה, ותמנא לצלן, כמאמרם ז"ל (עבודה זרה כ.): ונשמרתם מכל דבר רע — שלא יתרחק אדם ביום, ויבוא לידי טמאה בלילה וכו', ענין שם; ואמרו (ויקרא כו.): הרהורי עברה קשין מעברה, ענין שם; ואמרו (ברכות סא.): 'המרבה מעות לאשה מזדו לזדה, כדי להסתכל בה, אפלו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבנו, לא ינקה מדיניה של גיהנום', ענין שם; ועל אחת כמה וכמה לא להרבות בדבור עם נשים, כדי להסתכל בהן, שזהו אסור חמור וגורם "רעה לעצמו".

וּבוֹטֵל מִדְּבָרֵי תוֹרָה: אין צריך לומר עם אשת איש, שבראי אתה מבטל בין כה מדברי תורה על-ידי-זה, אלא אפלו עם אשתך, שבאמת אתה מצוה ללמד עמה ולהזהירה על הלכות הבית, הינו ההלכות המצויות בבית, עם כל זאת ראה שיהיה הכל עם חשבון צדק וחכמה עצומה, כדי שלא תבא על-ידי-זה לידי בטול תורה בפעל, כי מרובי הדבורים יוצא גם לדבר דברים של מה בכך, ועל-ידי-זה יבטל מפתגמי אורייתא.

וְסוֹפּוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהֵנוֹם: עוד בזה העולם, כי כשמרבים לדבר ולפטפט כל העולה על הלב, על-ידי-זה נכנסים בופחים ומריבות, עד שנתהפך ביתו כגיהנום ממש, ונתהכרם לו להתקוטט עמה עד שבורח מביתו, ונעשים לו חיי כגיהנום ממש, על-כן התכם עיני בראשו לדבר עם אשתו רק דבורי תורה ויראת שמים ודבורים של קרוב לבבות, אשר זוהי מצוה כדי שלא תשא עיניו ולקבכה אל אחרים, וכן הוא יחזק ויאמץ אותה בכל מיני דבורים ונתומים, אשר בזה יתפך את ביתו לגן-עדן ממש, כי כשזוכים שבייתו זו אשתו (ויקרא כ.): היא בניחא תמיד, ומשמוללים להרחיב דעתה ולא להיות קמצן, על-ידי-זה נתהפך ביתו לגן עדן ממש, ויוציאים משם בנים תלמידי חכמים; אשרי מי שנותק בכל זה, ואז יירש חיי העולם הבא בעולם הזה ממש, ועולמו יראה בתינו, אשרי לו.

וְהַיּוֹשֵׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנִמְאִי הַאֲרַבְלִי קִבְּלוּ מוֹתָם: הינו שקבלו את הארת קבלת התורה מיוסי בן

על גב דצמסכת עבודה זרה (דף יט) אמרו הלומד מורה מרב אחד אינו רואה סימן ברטה כבר פירשו ואמרו הו מיילי כסברא שטוב לו לשמוע סברת הרבים.

אכל לענין גמרא מהד רב מעלי כי היכי דלא ליפגוס לישינה: וקנה לך חבר. ואפילו אחוה לרין לקיטו דממס יקריס ולפור עליו ממון כדי שתקנה אהבמו. אכל רב לא שייך לומר קנה לך רב שהרב לרין ללמד נחמס: והווי דן את כל האדם לכף זכות. כשהדבר

כפף מאזינס ואין לו הכרע נכאן ונכאן כגון אדם שאין לנו יודעים ממשווי אס לדיק אס רשע ועשה מעשה שאפשר לדנו לזכות ואפשר לדנו לחובה. מדת חסידות הוא לדנו לכף זכות. אכל אדם שחוזק ברשע מומר לדנו לחוב שלא אמרו (שבת צז) אלא החושד נכסטיס

תקמינו תקדושים (פגניני ט): הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי, כי חבר טוב עולה על הכל, כי כשאדם זוכה לחבר טוב, יש לו כבר הכל, כי החבר בודאי יחזק אותך וילמד עמך, ויסביר לך דברי רבך, ועל-כן אמר בלשון "וקנה לך חבר", קנה' דיקא, אפלו עם דמים יקרים, וכמאמרם ו"ל (מגא דבי אליהו ובה, פרק ט"ו): 'לעולם יקנה אדם חבר לעצמו שייקרא עמו, ואין חבר קנה אלא בדמים', ענין שם; וכן אמרו (ילקוט פינתס, רמז תשעו): 'אין חבר קנה אלא בקשי קשיין', ענין שם; ותחף-ומיד הוא מוסיף: "והווי דן את כל האדם לכף זכות", היינו שיתדע אם אמה רוצה לזכות לחבר טוב, ההקב"ה לדון את כל אדם לכף זכות, כי אחרת אף פעם לא תזכה למצא חבר, כי בכל פעם תמצא באחר איזה רע, ועל-כן לא תוכל להתחבר עמו, אכל בנה שמדון אותו לכף זכות תמיד, על-ידי-דעה תזכה למצא בכל פעם חבר, ותקבל ממנו הארת הרב, וזה הקשר של "עשה לך רב וקנה לך חבר והווי דן את כל אדם לכף זכות", וקבו.

ז נתאי הארכלי אומר הרחק משכן רע: כי זה יסוד גדול ביהדות, שלא יהיה לו שכן רע, כמאמרם ו"ל (ברכות כד): 'אוי לרשע ואוי לשכנו, ולא נענשו דתן ואבירים, אלא מפני שהיו שכנים של קרח' (עין בפרקי רבה, יח, ט), ודתן ואבירים שהיו שכנים לקרח בעל המחלוקת לקו עמו ואבדו מן העולם, ענין שם; כי כשאדם מחבר עצמו עם איזה שכן רע החולק על הצדיק האמת, שנה בחינת קרח שהיה שכן רע למשה, כי חלק עליו והוציא עליו כל מיני דעה וברד לחייו בהוצאת שם רע, אזי הסוף היה מר מאד, שנבלע באדמה בעורו בחיים, ואמרו תקמינו תקדושים (שם): 'בא וראה כמה קשה המחלוקת, שכל העוור במחלוקת תקדוש-ברוך הוא מאבד את זכרו' וכו', ואמרו (שם): 'כמה קשה המחלוקת, שבית דין של מעלה אין קונסים אלא מבין עשרים שנה ומעלה ובית דין של מטה מבין שלש עשרה, ובמחלוקתו של קרח תיגוקות בני יומן

יעזר ומיוסי בן יוחנן, כי הם בכלל התמשה וזוגות, שאחד הנה נשיא ואחד הנה אב בית דין, והם המשיכו את קבלת התורה.

הושע בן פרחיה אומר: עשה לך רב וקנה לך חבר, והווי דן את כל האדם לכף זכות: כי ההקב"ה להאדם שיהיה לו רב שילמד עמו, ועל-כן אמר לשון עשה לך רב בהקב"ה, כי עשה הוא גם מלשון "טט מעשה", הינו בעל קרחו (עין גשין

פח): כי קדם צריכים לקבל את הנקדה הכללית שהיא נקדת הרב (עין לקוטי-מיהוד, סימן לד), ואחר-כך אמר "וקנה לך חבר", כי צריכים לקבל מחברו האהוב לו, כבחינת: "ומקבלין דין מן דין", וחבר טוב כבר צריכים לקנות בכסף מלא, כי לא מן הכל זוכים ללמד, ואמרו

תקמינו תקדושים (פגניני ט): הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי, כי חבר טוב עולה על הכל, כי כשאדם זוכה לחבר טוב, יש לו כבר הכל, כי החבר בודאי יחזק אותך וילמד עמך, ויסביר לך דברי רבך, ועל-כן אמר בלשון "וקנה לך חבר", קנה' דיקא, אפלו עם דמים יקרים, וכמאמרם ו"ל (מגא דבי אליהו ובה, פרק ט"ו): 'לעולם יקנה אדם חבר לעצמו שייקרא עמו, ואין חבר קנה אלא בדמים', ענין שם; וכן אמרו (ילקוט פינתס, רמז תשעו): 'אין חבר קנה אלא בקשי קשיין', ענין שם; ותחף-ומיד הוא מוסיף: "והווי דן את כל האדם לכף זכות", הינו שיתדע אם אמה רוצה לזכות לחבר טוב, ההקב"ה לדון את כל אדם לכף זכות, כי אחרת אף פעם לא תזכה למצא חבר, כי בכל פעם תמצא באחר איזה רע, ועל-כן לא תוכל להתחבר עמו, אכל בנה שמדון אותו לכף זכות תמיד, על-ידי-דעה תזכה למצא בכל פעם חבר, ותקבל ממנו הארת הרב, וזה הקשר של "עשה לך רב וקנה לך חבר והווי דן את כל אדם לכף זכות", וקבו.

ז נתאי הארכלי אומר הרחק משכן רע: כי זה יסוד גדול ביהדות, שלא יהיה לו שכן רע, כמאמרם ו"ל (ברכות כד): 'אוי לרשע ואוי לשכנו, ולא נענשו דתן ואבירים, אלא מפני שהיו שכנים של קרח' (עין בפרקי רבה, יח, ט), ודתן ואבירים שהיו שכנים לקרח בעל המחלוקת לקו עמו ואבדו מן העולם, ענין שם; כי כשאדם מחבר עצמו עם איזה שכן רע החולק על הצדיק האמת, שנה בחינת קרח שהיה שכן רע למשה, כי חלק עליו והוציא עליו כל מיני דעה וברד לחייו בהוצאת שם רע, אזי הסוף היה מר מאד, שנבלע באדמה בעורו בחיים, ואמרו תקמינו תקדושים (שם): 'בא וראה כמה קשה המחלוקת, שכל העוור במחלוקת תקדוש-ברוך הוא מאבד את זכרו' וכו', ואמרו (שם): 'כמה קשה המחלוקת, שבית דין של מעלה אין קונסים אלא מבין עשרים שנה ומעלה ובית דין של מטה מבין שלש עשרה, ובמחלוקתו של קרח תיגוקות בני יומן

לוּקָה בְּנוֹפוּ מִכֵּלל שֶׁהוֹטֵד נִרְשָׁעִים אִינִי לֹקָה: ז' וְשִׁרְפוּ וְנִבְלָעוּ בְּשָׂאֹל תַּחְתִּית', עֵינַי שָׁם; וְזֶה הִרְחֵק מִשְׁכָּן רַע. שֶׁלֹּא תִלְמֹד מִמַּעֲשָׂיו. וְעוֹד שֶׁלֹּא תִלְקַח עִמּוֹ בְּתַפְלֹתָו לְדַוֵּי לְרַשָּׁע וְאִי לְשִׁכְנוֹ: וְאֵל תִּתְחַבֵּר לְרַשָּׁע. שֶׁכֵּן אָמְרוּ חֲכָמִים כֹּל הַמִּתְדַּבֵּק לְרַשָּׁעִים אֵף עַל פִּי שְׂאִי עוֹשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם נוֹטֵל שֶׁכֵּר כִּיּוֹלָא בַּסָּ. לְמַה הִדְרֵךְ דּוּמַה לִּנְכַס לְבִיטוֹ שֶׁל בּוֹרְכֵי אֵף עַל

פִּי שֶׁלֹּא לִקַּח מִמֶּנּוּ כְּלוֹם מִכֵּל מִקּוֹס רִיחַ רַע קִלַּט וְהוֹלִיט עִמּוֹ: וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפּוֹרְעָנוּת. שֶׁלֹּא חֹמֶר רַשָּׁע זֶה מַעֲשֵׂיו מִלְּיַחֲסֵן אֲלֵךְ וְלִדְבַק עִמּוֹ הוֹלִיט וְצָרִיקִים מְאֹד מְאֹד לְשִׁמֵּר שְׂלָא יִהְיֶה לָךְ שׁוֹם הַתְּחַבְּרוֹת עִם שׁוֹם רַשָּׁע, כִּי אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵין אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בְּרַשָּׁע (עַן שֶׁבַח קד.).

וְאִי לְהֵם לְרַשָּׁעִים לֹא יִדְּוּ שְׂמִחָבִין עֲצָמָן אֲלֵא שְׂמִחָבִין לְבִנְיָהֶם (יומא פז.), וְרַשָּׁע מְרַשָּׁע זֶה מְרִים יָדוֹ וְפִיּוֹ הַטָּמֵא נִגְדַּ הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּים הַדְּבֻקִים בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּדִבְקוֹת אֲמִת, וְיִמְחִידֵן יְחִידִים קְדוֹשִׁים וְכֹסְטִים לְגִמְרֵי בְּמִצִּיאוֹת מְרַב אֹרֹן וְזִיּוֹת וְדִבְקוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ, וְעַל־כֵּן אִי לֹ לְרַשָּׁע מְרַשָּׁע הֵנָּה, כִּי בִּזְהָ שְׂמִחָצֵף נִגְדַּ הַצְּדִיק הוּא נִקְרָא רַשָּׁע, (עַן בָּבָא מִצִּיעָא פג:.) מִדְּחִצִּי כְּרִי אֵי שָׁמַע מִיַּה רְשִׁיעָא הוּא, עֵינַי שָׁם; וְאֶפְלוּ מִי שְׁחֹלֵק עַל רְבוּ כְּבֵר נִקְרָא רַשָּׁע. עֹמֵד וְרָאָה בְּנֵי הַקֶּדֶר, מַה נִּקְרָא רַשָּׁע, אֵין צָרִיד לֹמַר סָתֵם קַל וְנוֹאֵף, אִישׁ אֵם הִפְלֵא עֲבֻדוֹת הַעוֹמֵד וְחֹלֵק עַל הַצְּדִיק הָאֲמִת, שְׂנֵאָרָא רַשָּׁע מְרַשָּׁע, אֲלֵא אֶפְלוּ מִי שְׁהִיָּה מִקְּבָב אֵל רְבוּ וְלִמַּד אֲצִלוּ תוֹרָה, וְעַל יָדוֹ נִתְעַלָּה וְנִכְהַ לְמִדְּרַגְתִּיו, אֵם אֵינֹ מִכְּבָדוֹ וְאֵינֹ עוֹמֵד מִלְּפָנָיו, וּמִכַּל שְׂכֹן שְׁחֹלֵק עֲלָיו, הוּא כְּבֵר נִקְרָא רַשָּׁע מְרַשָּׁע וְאֵל תִּתְחַבֵּר עִמּוֹ, כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תוֹבַע אֶת עֲלֻבוֹן הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּים.

וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפּוֹרְעָנוּת: וְאֵם תֹּאמַר שְׁהִי אֲנִי רוֹאָה שְׁלֹשְׁעִים הַחֹלְקִים עַל הַצְּדִיקִים לֹא קוֹרָה שׁוֹם דְּבָר, לְזֹאת הַזְּהִיר אוֹתָךְ: "וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפּוֹרְעָנוּת", כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאָרִיךְ אַפּוֹ וְלִבְסוּף יִנְבְּי וְדִלְיָה, וְכַעֲנִינֵי רְאִינוּ אֵיךְ שְׂרַשָּׁעִים אֲרוּרִים הַעִיקוּ לְצִדִּיקִים אֲמִתִּים, וְלִבְסוּף קָבְלוּ עֲנָשִׁים שְׂכָרֵם מְשֻׁלָּם וְיָתוּ בְּמִיתָה מְשֻׁנָּה; וְעַל־כֵּן אֲהוּבֵי, אֲחֵי, הַזְּהִיר מִזֶּה מְאֹד, וְאֵל תִּהְיֶה מְעַרְבַּב בְּשׁוֹם מִתְּחִלָּתָ עַל הַצְּדִיקִים הָאֲמִתִּים, וְהִרְחַק מִשְׂכָּנֵים רָעִים, לְצִיִּים נְבוֹזִים, וְאֵל תִּתְחַבֵּר לְרַשָּׁעִים אֲרוּרִים הַמַּעֲרִיקִים עַל הַצְּדִיקִים הָאֲמִת וְאֲנָשִׁיו, כִּי מְרָה יִהְיֶה בְּאַחְרוֹנָה, וְאֵף שְׂעִדֵן אֵינְךָ רוֹאָה, לְזֹאת זָכַר "וְאֵל תִּתְיַאֵשׁ מִן הַפּוֹרְעָנוּת" שְׂתוֹבָא עֲלֶיךָ, רַחֲמָנָא לְצִלָּךְ, וְתִהְיֶה נֶעְקַר בְּמִיתָה מְשֻׁנָּה עַד מְאֹד, וּמִכַּל שְׂכֹן אֵם הַתְּחִלָּתָ לְחַלֵּק עַל רְבֵךְ, אֲשֶׁר אָמְרוּ תַּכְמִינֵי הַקְּדוֹשִׁים (סִנְהֵדְרִין ק:): 'כֹּל הַחֹלֵק עַל רְבוּ כְּחֹלֵק עַל הַשְּׂכִינָה, כֹּל הַעוֹשֶׂה מְרִיבָה עַל רְבוּ כְּאֵלוֹ עוֹשֶׂה מְרִיבָה עִם הַשְּׂכִינָה, כֹּל הַמְהַרְהֵר אַחַר רְבוּ כְּאֵלוֹ הַמְהַרְהֵר אַחַר הַשְּׂכִינָה', עֵינַי שָׁם; שְׂאָז בּוֹדֵאי לֹא יוֹעִיל לָךְ שׁוֹם דְּבָר, וְתִהְיֶה נֶעְקַר מִן הָעוֹלָם בְּמִיתָה מְשֻׁנָּה, כִּי (סִנְהֵדְרִין רבָּה, פּוֹדָר ג, א): הַצְּדִיקִים כֹּל מִי שְׂאִינוּ מְשֻׁמֵר עֲצָמוֹ מֵהֵם, וְשִׂכְתָּן וְשִׂכְתָּן שׁוֹעֵל וְנִקְיָנָן עֲקִיצֵת עֲקָרָב וְלִחְשִׁיתָן לְחִישֵׁת שְׂרָף, עֵינַי שָׁם; וְאִי לֹ לְמִי שְׂמַצֵּר אוֹתָם, וּבִפְרָטִיּוֹת אֵלוֹ הַתְּלִמִּידִים שְׂלִמְדוּ אֲצֵל רַבָּם וּבְרַחוּ וְהִתְחִילוּ לְחַלֵּק וְלְדַבֵּר עֲלָיו, אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹחֵל וְסוֹלֵת עַל עֲלֻבוֹנָם, וְנֶעְקְרוּ

במיתה משנה, ויבצר עליהם ועל זרעם צרות והשעה משחק לו. לכן אמר ואל תחילט מן יסורים ומכאובים רעים, צניות ודלות ודחקות, הפורענות. כלומר דע שמהרה תבא עליו פורענות כי ואף שלעת עתה אתה רואה שקל אלו התלמידים פמאס יבא מירו: ה אל תעש עצמך כעורכי שמדברים על רבם לא חסר להם שום דבר וכו', הדינין. כמותן אנשים שעורכים ומסדרים טענות בעלי דין לפני מלשה רבנו **הפרענות: ה יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם.** **יהודה בן טבאי אומר, אל תעשה עצמך כעורכי הדינין.** **וכשיהיו בעלי הדין עומדים לפניך, יהיו בעיניך כרשעים.** **וכשנפטרים מלפניך, יהיו לפניך רבך, מן ואולי ימחל**

לה, וכן ברח לה משכנים רעים, ואל תתחבר לרשעים החולקים על רבך ועל הצדיקים האמתיים, כי 'ואל תחילט מן הפורענות' — מן תספה אתה ואשתך וילדיך, רחמנא לגלן, במיתה משנה, וראו בכל הדורות כל אלו שהעיקר וצערן את הצדיקים האמתיים ותלמידיהם, ותרפו ובוז אותם, לבסוף נקרו מן העולם במיתה משנה וחללים רעים. ועתה בני, ראה להזהר בכל זה, ותזהיר את בני ביתך ואת לדיך שיבכרו תמיד את הצדיקים האמתיים ותלמידיהם, ואז אל רב טוב הצפון וכו'. וזו תוכן דבר זה, והשומע — תבוא עליו ברכה ממעון הברכות.

ח יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם: הינו מיהושע בן פרחיה ומנפאי הארבל, ומתמת שהם עסקו הרבה בדיני אדם דיני ממונות ודיני נפשות, לכן יתרו מאמרם רק על ענינים אלו.

יהודה בן טבאי אומר: אל תעשה עצמך כעורכי הדינין: בא לגלות לה דרך אמת וכו', שלא תפסץ להיות דין כי היא אחריות גדולה, כי (שכת קלט): 'אם יאית דור שצרות רבות באות עליו, צא וברך בדיני ישראל שקל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דיני ישראל', עין שם; ועד כדי כך צריך הדין לשמר עצמו, עד שאמרו חכמינו הקדושים (במות קט): 'לעולם יראה דין כאלו חרב ממת לו בין ירכותיו, וגיהנום פתחה לו מתחתיו', עין שם; ועל-כן אל תפסץ לדון, ואל תעשה עצמך כעורכי הדינין, אלא אם בן באים אליך, שאז תדון אם אי אפשר לה להתחמק מהם, ולא תחניף את שום ברית שבועלם.

וכשיהיו הדין עומדים לפניך יהיו בעיניך כרשעים: בא לגלות לה דרך האמת, שתדע, כי כשעה שבאים בני-אדם לדון את עצמם לפניך, אז ראה לא לתנן את שום ברית שבועלם, אלא יהיו בעיניך כרשעים, ואם אתה רואה איזו עולה או רשעות שעשו אל תתנן אותם כלל, אלא תוכיח אותם בתוכחה מגלה ואהבה מסתרת ולא תתפעל משום רשע כלל. **וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין כשקבלו עליהם את הדין:** הינו כל זמן שהם עומדים לפניך ומקטרגים עליך ומדברים כל דבר רע עליך, ועושים לה רשעות, אל תמנע

לשון ערכאות של פרסיים (גיטין טו) ערכאות של בית דוד. ומפי אחרים שמעתי אל העש עמלמן גדולי הדיינים לכוף בעלי דינים שיבואו לדון לפניך: יהיו בעיניך כרשעים. שלא יטה לכן לאחד מהם לומר איש פלוני חסוד הוא ולא יטעון טענת שקר. שאם אחת אומר כן אין אחת רואה לו חובה: כשקבלו עליהם את הדין. שלא תחשוד הדיין לומר גזלן היה זה. אלא תאמר שמה טועה היה ולא נמכרין לגזל. אי נמי נמחייב אחד מהם שטועה ושבע לא תאמר לשקר נשבע: ט והווי זהיר בדבריך. שלא יאמר הדיין שמה כך וכך היה מעשה או אם היה הדבר כך היה פלוני וכאי וממון דברים הללו לומר בעל הדין או העדים לומר דבר שלא היה: י שמעיה ואבטליון. גרי לדין היו ומנני בניו של סמריהם הם ושמעתי שמפני שהיה אבטליון אב בית דין נקרא בשם זה שפירושו אב לקטנים. כי טליל בלשון ארמי קטן. כמו אמר ר' יוחנן עריות צריכים לחקור אותם הרבה, ואל תקבל לשון הרע תכף ומיד תפנה וימנע כמנהג קטני הדעת, אשר תכף ומיד כשפאיים אנשים ומעידים על פלוני אלמוני שעשה כך וכך, תכף ומיד קופצים ודנים אותו לכך חוב, ועל פירוב נתברר אחר כך שהכל היה שקר וכזב, סתם לשון הרע מחמת קנאה ושנאה, ועל כן הזהיר והוי מרבה לחקור את העדים.

והוי זהיר בדבריך שפא מתוכם ילמדו לשקר: וזה סובב על האדם בעצמו, שמהירו שיהיה זהיר מאד מאד בדבורו, שפא יפלט מפיו איזה דבורים של מה בכך, או דבורים של גאונות והתפארות וכדו, כדי שלא יבואו אחר כך עדים רעים ויעירו שקר, שהבינו מדבריך שאמרת כך וכך, כאשר נהוג עכשו בשעה שהצדיק הדבוק בו יתברך אומר איזה דבור, מזה מוצאים שונאים מדבוריך להוציא איזה שקר, ועל כן מזהיר אותך שמהיה זהיר בדבריך דיקא, שפא מתוכם ילמדו שונאים להוציא עליך איזה שקר, ונהגו.

י שמעיה ואבטליון קבלו מהם: הינו מיהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, ומחמת שהם היו גרים, ונדעו היטב היטב מה עובר על כל הבא להתקרב אליו ויתברך, על כן אמרו שניהם עננים שהם נצרכים מאד מאד לכל הבא להתקרב אל הקדושה, למען יחזיק מעמד ולא יתפעל משום ברירה שבעולם.

שמעיה אומר אהוב את המלאכה: אם אינך זוכה מאיזו סבה ללמד כל היום, ונהקרת לך

מלהוכיחם, ואל תתניף אותם בשום פנים ואופן, כי מגנה מדת התנפה עד מאד, עד שאמרו תכמינו הקדושים (סוטה מא:): 'כל אדם שאיש בו תנפה מביא אף לעולם וכו', ואין תפלתו נשמעת וכו', ואפלו עברים שבמעי אמן מקללין אותו, עין שם; אבל תכף ומיד לשקר עוזבים אותו ונפטרים מלשניך: יהיו בעיניך כזבובים, ואל תדבר עליהם, רק תדון אותם כבר לכך זכות, ותדע כי קבלו כבר עליהם את הדין, ונהגו למעשה.

ט שמעון בן שטח אומר: הוי מרבה לחקור את העדים: בא ללמד אותך דרך האמת, אפלו באים עדים להעיד על אדם, ראה להרבות בתקרה ודרישה אם אין להם איזו קנאה ושנאה עליו, ואם אין כאן איזה לשון הרע וקנאה, חס ושלום, וצריכים הרבה דחמים קדם שדנים את האדם, ואפלו שיבואו כל מיני

עריות צריכים לחקור אותם הרבה, ואל תקבל לשון הרע תכף ומיד כמנהג קטני הדעת, אשר תכף ומיד כשפאיים אנשים ומעידים על פלוני אלמוני שעשה כך וכך, תכף ומיד קופצים ודנים אותו לכך חוב, ועל פירוב נתברר אחר כך שהכל היה שקר וכזב, סתם לשון הרע מחמת קנאה ושנאה, ועל כן הזהיר והוי מרבה לחקור את העדים.

והוי זהיר בדבריך שפא מתוכם ילמדו לשקר: וזה סובב על האדם בעצמו, שמהירו שיהיה זהיר מאד מאד בדבורו, שפא יפלט מפיו איזה דבורים של מה בכך, או דבורים של גאונות והתפארות וכדו, כדי שלא יבואו אחר כך עדים רעים ויעירו שקר, שהבינו מדבריך שאמרת כך וכך, כאשר נהוג עכשו בשעה שהצדיק הדבוק בו יתברך אומר איזה דבור, מזה מוצאים שונאים מדבוריך להוציא איזה שקר, ועל כן מזהיר אותך שמהיה זהיר בדבריך דיקא, שפא מתוכם ילמדו שונאים להוציא עליך איזה שקר, ונהגו.

י שמעיה ואבטליון קבלו מהם: הינו מיהודה בן טבאי ושמעון בן שטח, ומחמת שהם היו גרים, ונדעו היטב היטב מה עובר על כל הבא להתקרב אליו ויתברך, על כן אמרו שניהם עננים שהם נצרכים מאד מאד לכל הבא להתקרב אל הקדושה, למען יחזיק מעמד ולא יתפעל משום ברירה שבעולם.

שמעיה אומר אהוב את המלאכה: אם אינך זוכה מאיזו סבה ללמד כל היום, ונהקרת לך

לַצַּחַת בַּחֶלֶק גָּדוֹל מֵהַיּוֹם לַעֲשׂוֹת אִיוֹ מְלֵאכָה, וְעַל־כֵּן לְהַחְזִיק מֵעַמְד לֹא לְהַשְׁכֵּר כָּלֵל, וְכֵן תִּדְרַע וְתִמְאַמֵּן כִּי הַכֵּל לְטוֹבָתָהּ, כִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מְצַמֵּם עֲצוּמוֹ מֵאִין סוּף עַד אִין תְּכַלִּית אֶל הָאָדָם כָּכֵל יוֹם, וּמְזַמֵּן לוֹ עֲסָקִים וְסִחָרוֹת אַחֲרוֹת, וְהַכֵּל כְּרִי הַנְּעוּצוּצוֹת הַשְּׂכִיכִים לְשִׁרְשׁ נִשְׁמָתוֹ (עַן לְקוּשִׁי־מִוֶּהֶר, חֶלֶק א', סִימָן נד); וְעַל־כֵּן רָאָה, אֲזַחְבִּי, בְּנִי, לְאַהֲבָה אֶת הַמְּלֵאכָה שֶׁהוּמֵינִי לָךְ, וְאֵל תִּהְיֶה שְׂבוּר, וְזָכַר שְׂדִיקָא אִו אֶתָּה גַם־כֵּן מְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה בַּפְּעַל מִמֶּשׁ, אִם יֵשׁ לָךְ תְּנוּת, אֲזִי שִׁיף הַלְכוֹת מִשְׁקוּלוֹת וְכוּ' לֹא לְהוֹנֹת וְכוּ', לֹא לְגַבֵּב וְכוּ', לֹא לְשַׁכֵּר וְכוּ', וְאִם אֶתָּה עוֹבֵד בַּשְּׂדֶּה, אֲזִי שִׁיף הַלְכוֹת לֹא תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וְתִמְזוֹר וְכוּ', וְאִם אֶתָּה בְּנַאי הַבּוֹנֵה בְּתִים, אֲזִי שִׁיף לָךְ הַחוֹפֵר בּוֹר

בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים וְכוּ', וְכֵן בַּפְּרָטִי פְּרָטִיּוֹת מִכָּל מַה שֶּׁרָק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מְסַבֵּב עִמָּךְ, שְׂאֵתָה צְרִיף לְעֵבֶד וְלַעֲשׂוֹת אִיוֹ מְלֵאכָה, נָא וְנָא אֵל תִּשְׁכַּח, וְכֵן אֶהֱבֶה אֶת מִצְוֵיךָ, וְדַבֵּר אֶת עֲצֻמָּךְ גַּם מִשֶּׁם אֲלִיוֹ וְתִבְרָךְ, וּמַה גַּם מִי שֶׁמִּשְׁכִּיל עַל דְּבַר אֶמֶת, יְכוֹל גַּם שֶׁם לְלַמֵּד תּוֹרָה וְלְדַבֵּר עִמּוֹ וְתִבְרָךְ, וְלְדַבֵּק עֲצוּמוֹ גַּם מִשֶּׁם אֲלִיוֹ וְתִבְרָךְ, הַעֲקֵר אֶהֱבֶה אֶת הַמְּלֵאכָה, שֶׁהוּמֵינִי לָךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, הִינֵנִי אֶהֱבֶה אֶת מִצְוֵיךָ וְתִקַּל הַכֵּל בְּאַהֲבָה, וְאִו תּוֹכָה לְהַכְלִיל בּוֹ וְתִבְרָךְ גַּם מֵתוֹף הַמְּלֵאכָה וְהַעֲסֵק שְׁלָךְ.

וְשִׁנָּא אֶת הַרְבֵּנוֹת: בְּנִי, רָאָה לְבָרַח מִכָּל מִינֵי הַתְּמֻנוֹת לְהִיּוֹת רַבִּי אוֹ מְנַהֵיג וְהַשְׁתַּלְטוֹת עַל זַוְלוֹתוֹ, כִּי כָל זֶה עוֹרֵךְ אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ וְתִבְרָךְ וּמֵאֲבֵד לוֹ אֶת הַמַּחְזִין וְהַרְחִיק הַקְדוּשׁ וְהַנְּבוּאָה הַמְצִינָת לּוֹ (עַן לְקוּשִׁי־מִוֶּהֶר, חֶלֶק ב', סִימָן א'), בְּסוּד (סְנִדְרִין ז'): 'הַשֵּׁל עֲלֵיהֶם צְרִכֵי צִבּוֹר וְהֵם כְּלִים מְאֻלְּהִים, כִּי צְרִכֵי צִבּוֹר הִינֵנו הַתְּמֻנוֹת מְכַלְהָ וּמִפְסִידֵי אֶת תְּבֻבָהָ' וְכוּ', עֵינֵן שָׁם; וְאָף שֶׁהִיא תְּאֻנָּה גְדוֹלָה עַד מֵאֵד, עִם כָּל זֹאת זָכַר מֵאֲמָרָם ז"ל (בְּרַכּוֹת נה'): 'קִשְׁשָׁה הַרְבֵּנוֹת שֶׁמְקַבְּרָת אֶת בְּעֻלָּתָהּ, שֶׁכֵּן מְצִינּוּ בְיוֹסֵף שְׁמַת קָדֶם אַחֲרָיו, לְפִי שֶׁנֶּהֱגַהּ בְּרַבְנֵינוּ, עֵינֵן שָׁם; וְרַבֵּי כְּתִב רַבְנֵי הַרְבֵּבִים בְּפִרוּשׁוֹ עַל מִשְׁנֵה זו, כִּינֵן שְׁנֵהֲתַמְנָה אֲדָם פְּרָנָס עַל הַצִּבּוֹר מִלְּמַשָּׁה, נַעֲשֶׂה רָשָׁע מִלְּמַעֲלָה, עֵינֵן שָׁם; וְהַפְּנֵה יֵשׁ לִזְמֵר, כִּי תִכְרֵי־וּמִיד כְּשֶׁאֲדָם מִתְּמַנֶּה עַל הַצִּבּוֹר, מִתְּרַבִּים שׁוֹנְאִיו וּמְקַנְאָיו, אֶף־עַל־פִּי שְׂלֵא עֲשֶׂה לָהֶם שׁוּם רַעַה, וּמִתְחַיְלִים לְקַטֵּרַג עֲלָיו עַל שׁוּם דְּבַר, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר דּוֹד הַמְּלָךְ, עֲלָיו הַשְּׁלוֹם (תְּהִלִּים ט, ד): "כִּי הִנֵּה אֲרַבִּי לְנַפְשִׁי, נִגְוָרוֹ עֲלִי עֲזִים לֹא פִשְׁעִי וְלֹא חַטָּאתִי ה' בְּלִי עוֹן וְצַדִּיק וְיֹחֲזֵנוּ" וְגו', וְכֵן מְצִינּוּ בְּאַחֲרֵי יוֹסֵף שֶׁאֲמָרוּ (בְּרַאשִׁית ח, ז): "הַמְּלָךְ תִּמְלֹךְ עֲלֵינוּ" וְגו', עַד שֶׁאֲמָרוּ לְהַרְגוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (שִׁם, ט): "וְעַתָּה לְכוּ וְנִהְרָגוּהוּ" וְגו', וְתִכְרֵי־וּמִיד כְּשֶׁמְקַטֵּרְגִים עַל הָאָדָם בְּזֶה הַעוֹלָם, כְּכֹר יֵשׁ לוֹ מְקַטֵּרְגִים לְמַעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁגָּלָה לָנוּ רַבְנֵנוּ ז"ל (לְקוּשִׁי־מִוֶּהֶר, חֶלֶק ב', סִימָן יד) עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים נב, ג): "רַבִּים לְחַמִּים לִי מְרוֹם", הִינֵנו שֹׂשֵׁי לוֹ שׁוֹנְאִים לְמַעֲלָה בְּמַרְסֵם,

כד הוינא טליא (מגילה ה:) כשהיימי קטן. ליימו טליא וטלוימא. ינאו קטן וקטנא. אף כאן אנטליין אבינן של יתומים קטנים: אהוב את המלאכה. אפילו יש לו זמנה להתפרנס מיידי לעסוק במלאכה. שהזמנה מביאה לידי שיעמום (כחובות טז): ושנא את הרבנות. ולא תאמר אדם גדול אני וגנאי לי לעסוק במלאכה.

אהוב את המלאכה, ושנא את הרבנות, ואל תתודע לרשות:

דאמר ליה רב רב כהנא פשוט נלמח בשוק ועול אגרא ולא מימח כהנא אגרא. גברא רבא אגרא. ומינא בי מלחא (פסחים קיג.). פירוש אמר ושנא את הרבנות. המתקן מלטהו שררה על ציבור שהרבנות מקבצת את נעליה: ואל תתודע לרשות. כדי לטול שררות (רבנות) על ידיה. אי נמי אל תתודע לרשות. שלא יעצורוך על דעת קוץ כמו שארע לזואג האדומי: לרשות. השררה קרויה רשות מפני שהרשות נידה

השכיכים לשרש נשמתו (עין לקושי־מוהר, חלק א, סימן נד); ועל־כֵּן רָאָה, אֲזַחְבִּי, בְּנִי, לְאַהֲבָה אֶת הַמְּלֵאכָה שֶׁהוּמֵינִי לָךְ, וְאֵל תִּהְיֶה שְׂבוּר, וְזָכַר שְׂדִיקָא אִו אֶתָּה גַם־כֵּן מְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה בַּפְּעַל מִמֶּשׁ, אִם יֵשׁ לָךְ תְּנוּת, אֲזִי שִׁיף הַלְכוֹת מִשְׁקוּלוֹת וְכוּ' לֹא לְהוֹנֹת וְכוּ', לֹא לְגַבֵּב וְכוּ', לֹא לְשַׁכֵּר וְכוּ', וְאִם אֶתָּה עוֹבֵד בַּשְּׂדֶּה, אֲזִי שִׁיף הַלְכוֹת לֹא תִחַרֵּשׁ בְּשׂוֹר וְתִמְזוֹר וְכוּ', וְאִם אֶתָּה בְּנַאי הַבּוֹנֵה בְּתִים, אֲזִי שִׁיף לָךְ הַחוֹפֵר בּוֹר בְּרֵשׁוֹת הַרְבִּים וְכוּ', וְכֵן בַּפְּרָטִי פְּרָטִיּוֹת מִכָּל מַה שֶּׁרָק הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא מְסַבֵּב עִמָּךְ, שְׂאֵתָה צְרִיף לְעֵבֶד וְלַעֲשׂוֹת אִיוֹ מְלֵאכָה, נָא וְנָא אֵל תִּשְׁכַּח, וְכֵן אֶהֱבֶה אֶת מִצְוֵיךָ, וְדַבֵּר אֶת עֲצֻמָּךְ גַּם מִשֶּׁם אֲלִיוֹ וְתִבְרָךְ, וּמַה גַּם מִי שֶׁמִּשְׁכִּיל עַל דְּבַר אֶמֶת, יְכוֹל גַּם שֶׁם לְלַמֵּד תּוֹרָה וְלְדַבֵּר עִמּוֹ וְתִבְרָךְ, וְלְדַבֵּק עֲצוּמוֹ גַּם מִשֶּׁם אֲלִיוֹ וְתִבְרָךְ, הַעֲקֵר אֶהֱבֶה אֶת הַמְּלֵאכָה, שֶׁהוּמֵינִי לָךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, הִינֵנִי אֶהֱבֶה אֶת מִצְוֵיךָ וְתִקַּל הַכֵּל בְּאַהֲבָה, וְאִו תּוֹכָה לְהַכְלִיל בּוֹ וְתִבְרָךְ גַּם מֵתוֹף הַמְּלֵאכָה וְהַעֲסֵק שְׁלָךְ.

וְשִׁנָּא אֶת הַרְבֵּנוֹת: בְּנִי, רָאָה לְבָרַח מִכָּל מִינֵי הַתְּמֻנוֹת לְהִיּוֹת רַבִּי אוֹ מְנַהֵיג וְהַשְׁתַּלְטוֹת עַל זַוְלוֹתוֹ, כִּי כָל זֶה עוֹרֵךְ אֶת הָאָדָם לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ וְתִבְרָךְ וּמֵאֲבֵד לוֹ אֶת הַמַּחְזִין וְהַרְחִיק הַקְדוּשׁ וְהַנְּבוּאָה הַמְצִינָת לּוֹ (עַן לְקוּשִׁי־מִוֶּהֶר, חֶלֶק ב', סִימָן א'), בְּסוּד (סְנִדְרִין ז'): 'הַשֵּׁל עֲלֵיהֶם צְרִכֵי צִבּוֹר וְהֵם כְּלִים מְאֻלְּהִים, כִּי צְרִכֵי צִבּוֹר הִינֵנו הַתְּמֻנוֹת מְכַלְהָ וּמִפְסִידֵי אֶת תְּבֻבָהָ' וְכוּ', עֵינֵן שָׁם; וְאָף שֶׁהִיא תְּאֻנָּה גְדוֹלָה עַד מֵאֵד, עִם כָּל זֹאת זָכַר מֵאֲמָרָם ז"ל (בְּרַכּוֹת נה'): 'קִשְׁשָׁה הַרְבֵּנוֹת שֶׁמְקַבְּרָת אֶת בְּעֻלָּתָהּ, שֶׁכֵּן מְצִינּוּ בְיוֹסֵף שְׁמַת קָדֶם אַחֲרָיו, לְפִי שֶׁנֶּהֱגַהּ בְּרַבְנֵינוּ, עֵינֵן שָׁם; וְרַבֵּי כְּתִב רַבְנֵי הַרְבֵּבִים בְּפִרוּשׁוֹ עַל מִשְׁנֵה זו, כִּינֵן שְׁנֵהֲתַמְנָה אֲדָם פְּרָנָס עַל הַצִּבּוֹר מִלְּמַשָּׁה, נַעֲשֶׂה רָשָׁע מִלְּמַעֲלָה, עֵינֵן שָׁם; וְהַפְּנֵה יֵשׁ לִזְמֵר, כִּי תִכְרֵי־וּמִיד כְּשֶׁאֲדָם מִתְּמַנֶּה עַל הַצִּבּוֹר, מִתְּרַבִּים שׁוֹנְאִיו וּמְקַנְאָיו, אֶף־עַל־פִּי שְׂלֵא עֲשֶׂה לָהֶם שׁוּם רַעַה, וּמִתְחַיְלִים לְקַטֵּרַג עֲלָיו עַל שׁוּם דְּבַר, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר דּוֹד הַמְּלָךְ, עֲלָיו הַשְּׁלוֹם (תְּהִלִּים ט, ד): "כִּי הִנֵּה אֲרַבִּי לְנַפְשִׁי, נִגְוָרוֹ עֲלִי עֲזִים לֹא פִשְׁעִי וְלֹא חַטָּאתִי ה' בְּלִי עוֹן וְצַדִּיק וְיֹחֲזֵנוּ" וְגו', וְכֵן מְצִינּוּ בְּאַחֲרֵי יוֹסֵף שֶׁאֲמָרוּ (בְּרַאשִׁית ח, ז): "הַמְּלָךְ תִּמְלֹךְ עֲלֵינוּ" וְגו', עַד שֶׁאֲמָרוּ לְהַרְגוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ (שִׁם, ט): "וְעַתָּה לְכוּ וְנִהְרָגוּהוּ" וְגו', וְתִכְרֵי־וּמִיד כְּשֶׁמְקַטֵּרְגִים עַל הָאָדָם בְּזֶה הַעוֹלָם, כְּכֹר יֵשׁ לוֹ מְקַטֵּרְגִים לְמַעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁגָּלָה לָנוּ רַבְנֵנוּ ז"ל (לְקוּשִׁי־מִוֶּהֶר, חֶלֶק ב', סִימָן יד) עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים נב, ג): "רַבִּים לְחַמִּים לִי מְרוֹם", הִינֵנו שֹׂשֵׁי לוֹ שׁוֹנְאִים לְמַעֲלָה בְּמַרְסֵם,

לעשות כלוונה: יא הזהרו בדבריכם. שלא מנימו וכמו שאמר חכמינו הקדושים (סנהדרין מד): מקום למינים לעשות דבריהם: שמה תהווה חובת גלות. לנומר אף על פי שנתקום שמהם זו אין סס מלמעלה, עין שם; כי כיון שנתמנה אדם (ס"א מינים) יש לחוש שמה יגרום הטט ומחמינו גלות: ותגלו למקום. שט

יא אבטליון אומר, חכמים, ומוקדברים עליו כל דבר שם אנשים שמרשים פנים

זההרו בדבריהם, שמה אסור, עד שמתירים את צמורה שלא כהלכה והם כנוי

דמו וכו', ולא עוד אלא

שגורמים לו קטרוגים גדולים מלמעלה, כי שם בוחנים ומסתכלים בעין פקחה על כל מי שיש לו שונאים ומקטרגים למטה, כי מעינין היטב היטב בדינו על מה ולמה באמת חולקים עליו וכו', ואם מסתכלים על האדם בעין בוחנת בודאי יכולים למצא בו משהו וכו', "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ); ועל כן, בני, ראה להתרחק מרבנות ומשקרה על הצבור, רק אם יבואו אליך, תקבלם באהבה, אבל אתה אל תרוץ ואל תדרף אחריהם כלל, וזו טוב לך כל הימים.

ואל תתנדע לרשות: ראה אהובי, בני, לשמר את עצמך מרשות המלכות, לבל תסתבך עמה, כי כנגד יכולים להשקל על ידם באסורים רבים חלול שבת וכו', אכילת טרפות ונבלות וכו', לא להניח תפלין וכו', רחמנא ללצון, ורבים חללים הפילה מלכות הרשעה שבכל דור ודור, וכל זמן שאנו בגלות צריכים להשמר מאד מאד לבל להתנדע לרשות המלכות, ולעשות כל מיני פעולות לא להמסר בידיהם. ודבנו ו"ל הזהיר את אנשי שלומנו הקדושים על זה מאד, ואמר בזו הלשון: "גישט צו פארשטעפען זיך מיט קינד"ה איהר קענט קומען צו מיר דורך וועלדער און פעלדער און גישט מואר האבן פון גולנים ורוצחים אבער נאהר מיט פעסער" (אל תסתכבו עם הממשלה, אתם יכולים לבא אלי דרך ערות ושות, ולא לפחד מגולנים ורוצחים, אבל העקר לבא עם פאספארט), כאומר שהכל ילך באפן חקי, וכן עשה מותרני"ת ו"ל בשעה שמסרו אותו הרשעים הארורים המתנגדים שלו אל המלכות, וגורו עליו שלא יוכל לצאת מביתו ועירו, וכשהגיע ראש השנה, עשה כל מיני מאמצים להשיג אינה פאספורט וכו', וכן הגיע אל עיר אומן להיות אצל ציון רבנו ו"ל. ודבר זה נהג בכל דור ודור לעשות כל מיני מאמצים לא להסתבך עם חקותיהם כל ידעום, רק בתחבולות תעשה מלחמה, והעקר "אל תתנדע לרשות" גם בפשיטות, הינו אל תפרסם את התחבולות שלך לרשות הרבים, כדי שלא ימסרו אותך הרשעים הארורים אל המלכות, ותדבר סובב עד עכשו, כל מי שרוצה לנסע אל ציון רבנו ו"ל, יודע שהמלכות הרשעות מונעות ומעכבות מאיזו סבה שלא תהיה, והאדם בוער מאד להגיע אל ציון רבנו ו"ל, שיקרא לעשות כל מיני תחבולות עם חכמה, אבל העקר — "יאל תתנדע לרשות", שלא תגלה לאף אחד מהכניות שלך, רק הדבק עצמך בו: תברך ומצליח דרךך, והבן.

יא אבטליון אומר, חכמים הזהרו בדבריהם שמה תחוו חובת גלות, ותגלו למקום מינים הרעים, וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל: אלו החכמים האמתיים הדבוקים סמיר בו: תברך ולומדים תורה רבים לתלמידים, צריכים לידע אשר מאד מאד משל עליהם החוב הזהר בדבוריהם. וכעין שאמר חכמינו הקדושים (עין ילקוט שיר השירים, רמז תתקפח): "כל מי שאומר דברי תורה רבים צריך שיהא צנוע ככלה שאין בה שום

למיס הרעיס. וזינו מתוך דרכיכם דרכים שאינם הגונים ושמו התלמידים הבאים אחריכם מאותם דברי מינות וימוחו זעונם: ונמצא שם שמים מתחלל. ששאריו אותן דעות זעולות זעולם כמו שקרה

לאנטיגנוס איש סוכו עם זדוק וזימחוס תלמידיו שאמר להם אל תהיו כעבדים המשמשים את הרכב על מנת לקבל פרס ואמרו הם אפשר פועל עוטה מלאכה כל היום ועורח ולערב אינו מקבל פרס. ויאלו לאמינות

דפי', עין שם; כי התלמידים נוהגים לבם ודעתם אל דברי הרב, וכל דבור ונהגה ותנועה שיוצאת מפי רבם הם לוקחים את זה ברצינות הכי גדולה פיאות לתלמידים אמתיים ומסורים לרבם, ונהגה הצדיקים הם תמיד דבוקים בו יתברך כבטול כל הרגשותיהם, עד שמרב אור הם כמעט נשקפים כאור האין סוף ברוך הוא, והם מוכנים ככל רגע למסור את נפשם אליו יתברך מרב תשובה ואור וחיית ודבקות שיש להם עמו יתברך, ובאמת זה נקרא גאלה, כי זוכים להכלל לגמרי בו יתברך, בכחינת (תהלים טו, יט): "קרבה אל נפשי גאלה", וזהו הגאלה הפרטית שזוכים הצדיקים האמתיים, שמאירה בהם הארת המשיח שאירי לכל ישראל, והנה תענוג תמיד אינו תענוג, ומלמעה רוצים לזכות את הצדיקים לעלות אחר עליה, ויזכו ללכת מדגה לדגה, ולפני כל עליה בהכרח שתהיה ירידה שזה נקרא גלות, ואז בעת הגלות — חשכות המחין, האדם בסכנה גדולה שלא ישאר שם, כי הרבה פעמים בעת חשכות המחין, נדמה להצדיק כאלו אבד מנוס ותנהג ממנו לגמרי, וכאלו אין לו כבר שום תקנה ותקנה, על-כן הוא אז בסכנה גדולה, כי ידקא בעת ירידה וקטנות, אז הם מדברים אילו דבורים הנראים כדברים בטלים, וכן מצטיינים הם סתם בלי שום בנה, והתלמידים אינם יודעים מזה, ומחמת שהם שותים בצמא את מימי התקנה מרבם, ואינם יודעים שהרב הוא עכשו בקטנות, על-כן הם ידקקו בדבוריו וכו' או במעשיו וכו' שמדבר ועושה עכשו בקטנות גדולה, והם באמת פלו על-ידי זה ויתרחקו, ונמצא שם שמים מתחלל" על ידם, וזה שהזהיר אבטליון: "תכמים הנהרו בדבריכם" מאד מאד ארך שאתם מדברים, כי "שמה תחובו חובת גלות", כי יש פעמים שדורקים את הצדיק מלמעלה בקטנות עצומה שזה נקרא גלות, ונחשכו לו המחין, "ותגלו למקום מים הרעים", שתדברו סתם דבורים בלי שום דבקות וחיית ואור אלקי, "ויששו תלמידים הבאים אחרים" ממנו, כי הם לא ידעו שאתם נמצאים עכשו בקטנות המחין, "וימותו" — שתהיה להם נפילה הנקראת מיתה, ונמצא שם שמים מתחלל" על-ידי אילו תלמידים שהקמתם; על-כן בא להזהיר מאד מאד את אלו התכמים הלומדים ברכים, שיהיו צנועים ככלה, ואפלו בעת קטנותם שיחזרו מתניהם לידם ולשתק ולשמור שהתלמידים יקבלו מה שהם צריכים, ומטעם הזה יש להזהר מאד לא לדבר שיחות חלין לפני התלמידים, כי אפלו שיחות חלין של תלמידי תכמים צריכים למוד (עין סנה

תחובו חובת גלות ותגלו למקום מים הרעים, ויששו תלמידים הבאים אחרים וימותו, ונמצא שם שמים מתחלל: יב הלל ושמאי

כא), ולא כל תלמיד יכול לירד לסוף דעת רבו ולהבין אותו, ועל-כן תכמים הנהרו בדבריכם, והבן למעשה.

יב הלל ושמאי קבלו מהם: הנינו משמעייה ואבטליון, ומהם נתפשטה התורה בישראל, כי הלל זה היה נשיא בישראל (פסחים טו) ונהיה מדבר דוד המלך, ושמונים תלמידים היו לו, גדול שבכלן יונתן בן עוזיאל שתרגם תורה נביאים וכתובים ברוי דרזון וסתרי תורה פדיוע, וקשו

הדת הם ומלמדיהם ומקראים לזקנים וזימוסים עד היום: יב היו מתלמידיי של אהרן אוהב שלום ורודף שלום. פירשו נאבות דכ"ג נמן כ"ז היה אהרן אוהב שלום שני בני אדם מתקוטטים היה הולך לכל אחד מהם שלא מדעת חבירו ואומר לו ראה חבנך איך הוא מתחרט ומכה את עצמו על

קבלו מהם. הלל אומר, הוי מתלמידיי של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב

שְׂבָכְלֶם רַבִּי יִחְזַן בְּן יִצְחָק (ספ"ה כח.), שְׁלֹא הֵיחִי מִקְרָא וּמִשְׁנָה, גְּמָרָא, הַלְכוּת וְאַגְדוֹת, דְּקִדְוִיקֵי וְרודף שלום. תורה וקדושי סופרים קלים וחסידים וגו' אהרן אוהב שלום שנות תקופות וגמטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים משלות כובסין משלות שועלים דבר גדול ודבר קטן, דבר גדול — מעשה מרובה,

וְדָבָר קָטָן — הַיּוֹת דַּאֲבֵי וְרָבָא, עֵינֵי שָׁם; וְשָׂרְשָׁם הֵיחֵ מֵדַת הַחֶסֶד, וְשָׂמֵי הֵיחֵ בַעַל פְּלוֹגְתָא וְשָׂרְשׁוֹ גְבוּהָ עַד מָאֵד בְּאֵין עֵרָף וְהַשְׁנָה כָּלֵל מֵרַב גְּדֻלְתּוֹ, וְשָׂרְשׁוֹ הֵיחֵ מֵדַת הַגְּבוּרָה שְׂאֵין בְּזוּהָ אַחֲרֶיהָ וְהַשְׁנָה כָּלֵל, וְעַל-כֵּן אֵין הַלְכָה כְּמוֹתוֹ, וְלַעֲתִיד בְּהַתְּגַלּוּת הַנְּסֻמָּרוֹת יִהְיֶה הַלְכָה כְּמוֹתוֹ.

הלל אומר: הוי מתלמידיי של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה: וְלִכְאוּרָה אֵיף שָׂן לְהַיּוֹת תְּלִמִיד שֶׁל מִי שֶׁכָּבֵר נִסְתַּלַּק וְעָלָה לְמַעְלָה בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וּכְקִשּׁוֹת הָעוֹלָם עַל אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, אֵיף הֵם קוֹרְאִים עֲצָמָם תְּלִמִידֵי רַבְנֵנוּ וְ"ל? אֵף יֵשׁ לוֹמֵר, כְּשֶׁאֲדָם מְדַבֵּק עֲצָמוֹ בְּמֵדוֹת הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ, שֶׁכָּבֵר הֵיחֵ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְיִסַּר אֶת נַפְשׁוֹ כֵּל קְמִי אֵלָיו וְיַחַבְרֵהוּ, וְהֵיחֵ דְּבוּק בּוֹ יַחַבְרֵהוּ בְּדַבְקוֹת אֲמָת, וְסָלַל אִיזוֹ דָּרָךְ בְּעִבּוֹת הַשֵּׁם יַחַבְרֵהוּ, וְעָכָשׁ כְּשֶׁבָא אַחֵד, וְהוֹלֵךְ בְּדָרָךְ שֶׁסָּלַל וְיִסַּד הַצַּדִּיק הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, וּמְדַבֵּק עֲצָמוֹ בְּמֵדוֹתָיו, וּמְדַבֵּק אֶת נַפְשׁוֹ וְרִחוֹ בְּרוּחַ הַצַּדִּיק הַזֶּה, וְלוֹמֵר אֶת תּוֹרַתוֹ שֶׁגָּלָה בְּזוּהָ הָעוֹלָם, וּמְחַיֶּה אֶת עֲצָמוֹ בְּהֵם וְהוֹלֵךְ עִמָּהֶם בְּדָרָךְ בְּזוּהָ הָעוֹלָם, וְהוּא אוֹהֵב אֶת הַצַּדִּיק הַזֶּה בְּאַהֲבָה נִפְלְאוֹת, עַל-דִּירָתָהּ יְכוֹל לְהַקְרִיא תְּלִמִידוֹ, כְּמוֹ מִי שֶׁמְרַגֵּל אֶת עֲצָמוֹ לִילֵךְ בְּדָרָךְ שֶׁל אַהֲרֹן, אֵף שֶׁהֵיחֵ כְּבֵר מִלְּפָנֵי הַרְבֵּה דִּירוֹת קָדָם, עַם כָּל זֹאת אִם הוֹלֵךְ בְּדָרְכּוֹ נִקְרָא תְּלִמִידוֹ, וּמֵה הֵיחֵ מֵדַת אַהֲרֹן? "אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה", זֶהוּ בְּעֲצָמוֹ הֵסִימָן אִם הַצַּדִּיק הָאֵמֶת שְׂאֵתָה מְדַבֵּק עֲצָמָּךְ בּוֹ אִם הוּא בְּאֵמֶת צַדִּיק שְׂרָאוֹי לְדַבֵּק עֲצָמוֹ בּוֹ, וְיְכוּלִים לְהַקְרִיא תְּלִמִידוֹ, כִּי אִם הוּא אוֹהֵב שְׁלוֹם, שֶׁהוּא שְׂמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא (שְׁמַת י.), וּמְפָרְסֵם אוֹתוֹ יַחַבְרֵהוּ, וְרודף תמיד אחר השלום הַזֶּה לְהַחֲדִירוֹ בְּחוּף כָּלֵל גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, כִּי בְּלֹא זֶה לֹא נִקְרָא שְׁלוֹם כָּלֵל, כִּי שְׁלוֹם נִקְרָא עַל שֵׁם הַשְּׁלָמוֹת, וְמֵהֵי שְׁלָמוֹת? כִּשְׂזוֹכֵה לְהַכְּלִיל בּוֹ יַחַבְרֵהוּ, וְעַל-כֵּן צַדִּיק אֵמֶת כְּזֶה שְׂאוֹהֵב אֶת הַשְּׁלוֹם וְרודף שלום לְהַחֲדִירוֹ בְּכָלֵל גְּשֵׁמוֹת יִשְׂרָאֵל עַל-דִּי שֵׁם "אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת", כִּי זֶהוּ הֵסִימָן הָאֵמֶתִי שֶׁהוּא אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל בְּאֵמֶת — כְּשֶׁמְקַרְבֵּן לְתוֹרָה, וּמַעֲוִרֵן וּמְחַזֵּק לְלַמַּד תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּהַתְּמַדָּה רַבָּה, וְיִזְכּוּ לְטַיֵּל בְּכָל הַמְקוֹמוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה: מִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מְדֻרָשׁ, בְּרִיּוֹת וְתוֹסֵפוֹת הַלְכוּת וְאַגְדוֹת וְכוּ' וְכוּ', וּמְחַדִּיר בְּהֵם אֶת הַשְּׁלוֹם הָאֵמֶתִי, שֶׁהוּא הַשְּׁלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנָה גְּלוֹי הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וּמְלַהֵיב אֶת תְּלִמִידוֹ בְּהַתְּלַהֲבוֹת וּבְחִשְׁבֻּקָה עֲצוּמָה. וְאִם הַתְּלִמִיד לּוֹקַח אֵל לְבוֹ בְּאֵמֶת מְדוֹת אֵלוֹ שֶׁל רַבּוֹ הַקְּדוֹשׁ, וְגַם הוּא הוֹלֵךְ בְּאִפְסוֹ וּבְדָרָךְ הַזֶּה, הֵן שֶׁהוּא לוֹמֵר הַרְבֵּה תּוֹרָה, וּמוֹצֵא בְּכָל דָּבָר אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַנִּקְרָא שְׁלוֹם כְּנִל, וּמְחַדִּיר דָּבָר זֶה גַם בְּשָׂר אַחֲרֵינוּ בְּגִי יִשְׂרָאֵל, אֲזִי הוּא נִקְרָא תְּלִמִידוֹ אֶפְלוֹ לְאַחַר כְּפֵה דוֹרוֹת, וְעַל-כֵּן אֲשֶׁרֵי וְאֲשֶׁרֵי אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ הַקְּדוֹשִׁים שֶׁבְּחִירוֹ לְעֲצָמָם רַבִּי אֵמֶת, רַבִּי נִרְאָ מְעַלְמָא דְאַמִּי, וְהוֹלְכִים וּמְתַנְהֵגִים בְּדָרְכֵי הַקְּדוֹשׁוֹת, וּמְקַנְיִים עֲצוּמֵי הַנְּעִימוֹת, וְעַל-דִּירָתָהּ הֵם נִקְרָאִים תְּלִמִידוֹ; אֲשֶׁרֵי הַמְּסוֹתוּפֵי

בנייהם, אשרי לו בזה ואשרי לו בפא!
 יג הוא היה אומר: זו היתה אמרתו של הלל
 המיד בנ"ל.

שמעו לך והוא אמר לי שאנוס אלך שמחול לו.
 ומתוך כך כשהיו פוגעים זה בזה היו מנשקים זה את
 זה. וכמד היה מקרב הנריות לתורה כשהיה יודע
 צאדס שעבר עבירה היה מתחבר עמו ומראה לו פנים

נגד שמה אבד שמה ודלא מוסיף יסיף ודלא
 יליף קטלא חיבי,
 ודאשתמש בתנא חלף:
 צריף כל חכם וצדיק אמת
 לידע, אשר בנדאי יקומו
 עליו רשעים ארורים
 ויחלקו עליו, כי אין דף
 צדיק הדיק בו ויחברך
 בדבקות אמת שלא יעמד

את הבריות ומקרבן לתורה:
 יג הוא היה אומר, נגד שמה,
 אבד שמה. ודלא מוסיף,
 יסיף. ודלא יליף, קטלא חיבי.
 ודאשתמש בתנא, חלף:

להצוות. והיה אותו אדם
 ממניש ואמר אליו היה יודע
 לדיק זה מעשי הרעים כמה
 היה מתרחק ממני וממתוך כך
 היה חוזר לטוב. הוא
 שהנניח מעיד עליו (מלאכי ב)
 בשלום ובמישור הלך אמי
 ורבים השיב מעוני: יג נגד

בנגדו איזה רשע ארור, ויחלק עליו, וידבר עליו
 כל דבר אסור, ויוציא עליו כל מיני שם רע,
 וירצה רק לעקר אותו מן העולם, והעצה
 היעוצה להצדיק האמת, שתק, אהובי,
 בני, ואל תשיב למחפיד דבר, ואף שהלה
 מבזה את שמך ומוציא עליך שם רע, אל תצא
 ל"נגדו" לבקר את שמך, כי על-ידיה תאבד

שמה אבד שמה. מי שנשמן לו שמו מרסוק מתוך
 שררה ורענות, מהרה יאבד שמו שהרענות מקרבת את
 בעליה, נגד לשון משיכה. תרגום משכו. נגדו: ודלא
 מוסיף. מי שאינו מוסיף על נמודו: יסיף. יסוף מפיו
 מה שכבר למד וישכח מלמודו. יש גורסין יאסף כלומר
 יאסף אל עמו וימות בלא עמו: ודלא יליף. קשה

לגמרי את שמך, כי המתנגול עם מגול מתנגול כמהו, והמתחבר לנזאף כנזאף (עין פלה רבמי), וזה
 שמוזכר אותך הלל הנזון, שהיה יודע ומפרסם כסבלן גדול: "נגד" שמה אבד שמה, מי שעומד
 "נגד" מי שחולק עליו ומוציא שם רע עליו, ומשפיל את "שמה", הינו את שמו, אבד שמה,
 הסוף יהיה, שבאמת תאבד שמך, ולא עוד אלא שבין דף תבטל מתורתך, כי מי שמתנפח תמיד
 עם חולקיו ושונאיו, על-ידיה מתבטל מתורתו, ואינו מוסיף בתורה, ועל-ידיה יהיה עגשו
 שמימות, חס ושלום, דמתרגם רב יוסף (בבא בתרא כ"א:): מאן דלא מוסיף תקבריה אימיה, עין
 שם: כי יסף לשון יאסף, כמו (במדבר כ, ד): "יאסף אל עמיו" — שמימות בלא עת, כי עקר החיים
 של הצדיק האמת הוא התורה הקדושה, וכנה שיתנפח עם המתגלבל והנזאף והרשע ארור,
 על-ידיה יתבטל מהתורה ולא יסיף, ועל-ידיה יעגש, חס ושלום, שיאסף קדם זמנו, ולא עוד
 אלא מי ששכנס במחלקת עם וזלזלו לענות להקטיל, על-ידיה יגרם שיתבטל מהתורה, ולא יוכל
 לקמד כלל, כי מרב הופותים והמריבות ההכרות יהיה לו להתבטל מהתורה, ועל-ידיה יהיה
 חיב מיתה, כי תלמיד חכם וצדיק אמת המתבטל מן התורה חיב מיתה, ואם תאמר אולי כדאי
 להעניש את אלו הרשעים והקלים והריקים והנזאפים החולקים עליך בשמות הקדושים, כי יש
 שם המקניע את השונאים וגורם למפלתם כדוע, על זה מיעץ אותך הלל: אל תעשה זאת בני,
 כי ודאשתמש בתנא חלף, ודע מדברי רבנו הר"ז, אשר מי שמשפמש בקבלה מעשית נעקר
 מן העולם, ותמנא לצלן, וכל זה מיעץ אותך הלל שהיה ענו מאד מאד. בני, אל תעמד "נגד"
 אלו שמבזים ומחפרים ומשפילים אותך, "נגד" אלו שמבזים ומחפרים ומשפילים את "שמה"
 — שמך, כי לבסוף באמת "אבד שמה" תאבד שמך, "ודלא מוסיף יסף", על-ידי שתהיה עסוק

מלגל מוסיף הלכך קטנה מיני כלומר ראוי הוא
 שיהכגוהו כמו שאמרו (פסחים מט.) עם הלכך מומר
 לקרעו כג ומגבו: ודאשתמש בתגא חלף. ושלום, קדם ומגף, ולא עוד אלא "ודלא יליף
 המשמש בנתיבה של טורה כלדס המשמש בכליו חלף
 ועבר מן העולם. מגל נלשון יד הוא הִיָּה אוֹמֵר, אִם אֵין
 ישמעאל כתר. ויש מפרשים תג"א ראשי תיבות תלמיד
 גברא אחריונא שאסור ללדס מְזַהֵרָךְ "וְדַאשְׁתַּמֵּשׁ
 להשתמש בתלמידים שאין תלמידיו. ואני שמעתי
 ודאשתמש בתגא המשמש נסס המפורש חלף ואבד
 שאין לו חלק לעולם הבא: יד אִם אֵין אִנִּי לִי. אִם
 אין אני זוכה לעלמי מי זוכה בשעלי: וכשאני
 לעצמי. ואפילו זימי לעלמי מה הוא הזכות הוה
 נפלאות ברוחניות אלקותו: ותברך; אשרי המצית ומקיים את כל זאת, ואז טוב לו בזה ובבא.

יד הוא הִיָּה אוֹמֵר: וגם זה הוא רגיל לומר כפ"ל.
 אִם אֵין אִנִּי לִי מִי לִי, וּכְשֵׁאֲנִי לְעַצְמִי מִה אֲנִי, וְאִם לֹא עֲכָשׁוּ אִימָתִי: וגלה לנו מאור
 עינינו חיות נפשנו מוהרנ"ת ז"ל (לקוטיהו הלכות, דברים היוצאים מן התיב), כי כל זה הוא סוד
 הדיעה והבחינה המובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטיהו מוהר"ן, חלק א', סימן כא), כי הנה מצד הדיעה,
 אנו יודעים בדיעה ברורה ומחלטת, שהכל ממנו: ותברך והוא ותברך מנהיג את עולמו
 בהשגחה נוראה ונפלאה עד מאד מאד, עד שאפלו הברורים לבר את גשמיית העולם הזה,
 גם כן נעשים ממנו ותברך, שכל זה סוד מאמרים ז"ל (ברכות י:). מנן שהקדוש-ברוך הוא מניח
 תפלין וכו', מנן שהקדוש-ברוך הוא מבקר חולים וכו' (סוטה יד.), אשר כל המצוות הן בשביל
 לבר ברורים בעסקי העולם הזה, לגלותם ולפרסם שגם בדברים גשמיים טמון וגנוז אמתת
 מציאותו ותברך, כי עלידי כל מצוה מתברר ברור אחר, ונתגלה שכל ומח תדש להשיגו
 ותברך, ואנו רואים שגם הקדוש-ברוך הוא מקים את המצוות, וכן הקדוש-ברוך הוא מתפלל
 והקדוש-ברוך הוא לומר תורה, פמוכא בדברי תכמינו הקדושים פג"ל, שכל זה הוא סוד
 אתקרותא דלעילא, עם כל זאת ברא הקדוש-ברוך הוא את הנבראים שהם עם ישראל שקבלו
 את התורה, ונרצה שהיה להם בחירה, והם דיקא ועוררו אתקרותא דלתתא, ויבררו ברורים
 מהעולם הגשמי והתמרי הזה, ויגלו ויפרסמו את אמתתו ותברך מכל פרטי הבריא. ודבר זה
 הוא עמק עמק מי ומצאנו, כי נאיים באלו סותרים, כי או יש ידיעה או יש בחירה, או הוא
 ותברך מברר את הברורים או האדם בזה העולם, שהן אתקרותא דלעילא ואתקרותא דלתתא
 ובאמת הם אחד, כמו שאמר רבנו ז"ל למוהרנ"ת ז"ל, אשר הבחירה היא בתוך הדיעה, ואי
 אפשר להשיג זאת בחיים חיותו, הינו מצד אחד האדם צריך לדעת, כי הכל רק ממנו ותברך,
 והוא ותברך מברר את כל הברורים על ידי התורה שלו ומתפלל שמתפלל ונתמצוות שמקיים
 כפ"ל, אף על פי כן האדם צריך לעשות את שלו, לקיים את המצוות בתמימות ובפשטות דיקא,
 וכן ללמד התורה הקדושה בכל יום, ויתפלל אליו ותברך, ודיקא על ידי זה מתבררים כל
 הברורים, על ידי גדל כח בחירתו, וכל התורה כלה תלויה בזה, כי כל

התורה כלה תלויה רק בהבחירה שנמשכת מזה, וזמנה נמשך הוא כנגד מה שאני חייב לעשות: ואם שאין מבנים שכל והשגה זו, וזה סוד הפסוק לא עשיו. נעוה"ו: אימתי כי אמר המוט. אי חפשו (תהלים סב, יב): "אחת דבר אלקים שמים זו לכות ער, פירוש אמר אם לא עכשו צימי הכמות שמעתי, כי עו לאלקים. ולך אדני חסד, כי אתה אימתי. שמה צימי הזונה לא יעלה לדי: טו עשה השלם לאיש כמעשהו"; **לעצמי, מה אני. ואם לא** תורתך קבע. שיהיה עיקר הינו שכלל התורה גלוי עסקך ציוס ונללה במורה אלקותו יתברך היא בחינת **עכשיו, אימתי: טו שמאי** וכשתיה יגע מן הלמוד "אחת דבר אלקים שמים

זו שמעתי", כי באמת הכל הוא רק "אחת דבר" אתערותא דלעילא גלוי אלקותו יתברך מצד הדיעה הכל נעשה רק ממנו יתברך, אבל אצלנו נשמע הדיבר כשמים, בחינת שמים זו שמעתי, שהיא גם הבחירה שתלויה גם בדינו אתערותא דלתתא ואזיל ומפרש כי עו לא להים, שעקר העו והגבורה להכניע את הסטרא אתרא והקלפות, המסתירים ומעלימים את אמתת מציותו בעולם הנה הוא לאלקים, כי הכל ממנו, ואף על-פירבן ילך הנה חסד, כי אתה השלם לאיש כמעשהו, כי אף על-פירבן צוה עלינו דיקא לעשות את המצוות המעשיות ולמוד התורה הקדושה ותפלה להתפלל אליו יתברך, והוא בחסדו משלם לאיש כמעשהו, כאלו היה הכל נעשה על-ידי האדם לבד, הינו כפי"ל, כי הבחירה היא בתוך הדיעה, והלויים זה בנה, ואי אפשר להשיגו כלל, רק מי שמפשיט את עצמו לגמרי מגשמיותו, ונקבל בו יתברך, ואז אצלו נעשה אחד — הדיעה והבחירה, כי נחלה מדרך אדם ונעשה מלא"ף ען לוסר-מהר"ו, חלק א, סימן כא, וזה שאמר התנא: "אם אין אני לי מי לי", הינו כי עקר העולם נברא בשביל הבחירה, ועל-כן בדיאי אני מכרח לעבד את השם יתברך בתורה ובמעשים טובים, "ואם אין אני לי מי לי", אם אני לא אשתדל לתקן את העולם ולגלות את אמתת מציותו יתברך ולברך את כל הברורים מהעולם הגשמי הנה דיקא, "מי לי" — מי נעשה את זה בעבורי, כי כל אחד צריך לומר: כל העולם לא נברא אלא בשבילי (ספרות לז). ואף על-פירבן עלי לדעת, שאני בעצמי איני יכול לעשות ולתקן שום דבר בלעדיו יתברך, כי הוא נתון לי כח וחיל, והוא מחיינו ומקיינו, וזה "וכשאני לעצמי מה אני", כי צריכים שתי הבחינות נ"ל — אתערותא דלתתא ואתערותא דלעילא — הדיעה והבחירה, אנו צריכים לעשות את שלנו, מה שאנו מצוים, והקדושי-ברוך-הוא יעשה את שלו מה שהוא רוצה, ואסור לנו להקנס בשום חקירות ומכוכות להפריד בין הדיעה והבחירה, אשר משם נתפקרו המינים והכופרים והאפיקורסים, כי לא ידעו ולא הבינו אף הדיעה היא בתוך הבחירה, כי לא יצו לסלק את דעתם ושלכם ותקמתם לגמרי. נעתה תראה נפלאות שנהו ששים "ואם לא עכשו אימתי", הינו שמזהיר את האדם שלא יאמר הכסיל והחכם בעיני עצמו, הלא אתה סוחר את דברך שאתה אומר "אם אין אני לי מי לי", שהדבר תלוי בי דיקא, ואחר-כך תכף אתה אומר כמו ההפוך, "וכשאני לעצמי מה אני", ואם ירצה להתמין עד שישגי תחלה זה השכל שביני אף מתקצרות ומתחברות שתי הבחינות יחד, הינו הדיעה והבחירה, ואחר-כך יעבד את השם יתברך, על זה מסיס התנא "ואם לא עכשו אימתי", הינו כי היים לעשותם דיקא, כי עקר העשייה והעבודה הוא עכשו דיקא, בנה העולם דיקא, שיש לנו בחירה, ודיקא מחמת זה חשוב בעיני יתברך העבודה של זה העולם, רק מחמת זה דיקא, שאין אנו הורסים להקנס כאלו הספקות והמבוכות והחקירות שאי אפשר להבינם, ועובדים את השם יתברך בתמימות ובקפישיות גמורה במצוות מעשיות דיקא,

מעשה מלאכה, ולא שיהיה עיקר עסקן במלאכה כי עקר הבחירה נמשך מזה שאין יודעים זה וכשתפנה מן המלאכה תעסוק בצורה. ומלאמי כמוי עשה תורמן קבע שלא מחמיר לענמן ומקל לאחרים. או מחמיר לאחרים ומקל לענמן. אלמא מהא תורמן קבע לך כמו לאחרים. וכן הוא אומר בעורא ו'. כי עורא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד לבני ישראל.

כמו שהכין לבו לעשות כך היה מלמד לבני ישראל: **אמור מעט ועשה הרבה.** כמו שמצינו בנדרים הבחירה, ובה מקשרת המשנה כמין חמר: "אם אין אני לי מי לי" שזה בחירה, ו"בשאיני לעצמי מה אני" שזה הידיעה, ואם תאמר, אחכה עד שאשיג את זה השכל, לזה סיים "ואם לא עכשו אימתי", כי היום לעשותם ויתר לקבל שכרם (ערויבין כב.), והבין.

טו שמאי אומר, עשה תורתך קבע: יש לומר על-פי דברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רפד), שהוכיח את אחד שאמר לו, שאין לו פנאי ללמוד, מחמת שעוסק במשא ומתן, ענה ואמר לו רבנו ז"ל, שאף-על-פי-כן ראוי לו לחטף איזה זמן לעסוק בתורה בכל יום, וזהו מה שאמרו חכמינו הקדושים (שפת לא), ששואלין את האדם: "קבעת עתים לתורה"? קבע הוא לשון גזלה, כמו שכתוב (משלי כב, כד): "קבע את קבציהם נפש", היינו ששואלין את האדם אם גזל עתים לתורה מן הזמן שהוא טרוד בעסקיו, כי צריך האדם לחטף ולגזל עתים לתורה מתוך הטרדה והעסק ודקא, עין שם; וזה שאמר שמאי: "עשה תורתך קבע" — לשון גזלה, שמתגיל את עצמו לגזל ולגנב עתים לתורה, כי אחרת לא תלמד כלל, כפי הטרדות והבלבולין שיש לכל אחד בכל יום ויום מתוך, ובכל פעם בא אליו הבעל-דבר והסטרא אתרא בפתוים שונים וטרדות אחרים, על-כן הרגל עצמו לגזל ולגנב מזמנו ללמוד תורה, ואמרו חכמינו הקדושים (לקוטי משפטים, רמז שמג): 'המתגנב מתברר ללמוד תורה אף שנקרא גנב — גנב לעצמו, עין שם; היינו שהאדם אומר כל מיני תרוצים לתבררו, ומתחמק ממנו אף שזה נקרא גנב, אף-על-פי-כן גנב לעצמו, כי סוף כל סוף לא ישאר לך רק מה שלמדת תורה בזה העולם, ויגעת בעבור להשיג את אמתת מציאיותו יתברך, ועל-כן אמר שמאי: "עשה תורתך קבע" — שתעשה לעצמו דבר זה קבוע, להיות גזל מעמיד לתורה, שכל ללמוד התורה שלף יהיה באופן גזלה, ואז תצליח בתורה.

אמור מעט ועשה הרבה: בא להזהירך דרך בחיים, אל תדבר גדולות ואל תתפאר שתעשה כך וכך, כי אז בודאי לא תעשה, וכן אם תתפאר לפני כלם מה שתעשה לבסוף ימנעוך, ועל-כן מזהירך "אמור מעט" — הרגל עצמו לא לספר כלל את כבודותיה מה שאתה רוצה לעשות, ואפילו אם התברר לך לגלות, ראה לומר רק מעט, ועל-ידי-זה תוכה לעשות הרבה ולא ימנעו אותך, וכן הוא כלל גדול בחיים כשאדם רגיל לומר מעט, על-ידי-זה עושה הרבה, והלפוך כשאומר הרבה, הינו שמתפאר שיעשה כך וכך, לבסוף אפילו מעט אינו עושה, לכן "אמור מעט ועשה הרבה", ומוה"ר ז"ל ספר שקדים שהתקרב לרבנו ז"ל, היתה דרכו לקבל על עצמו הרבה עבודות והרבה למודים, ובכל יום היו לו מניעות ובבלבולים אחרים, עד שלא עשה ולא למד

כלום, ויִשְׁתַּקְרַב אֶל רַבְנּוּ וְזוֹ יוֹסֵף לִפְנֵי אֵת אֲבִי וְעָנָה וְאָמַר לוֹ רַבְנּוּ ז"ל בּוֹ הַלְשׁוֹן: "אֲבִיטָעַל אִיזוֹ אוֹיֵף גּוֹט" [מַעֲט גַם-כֵּן טוֹב], וְכִשְׁשָׁמַע זֹאת מוֹהֲרַנְתָּ ז"ל, וְכָא לְבֵית הַמְדָרָשׁ וְהַתְחִיל לְלַמֵּד וְכו', וְהָיוּ לִפְנֵי מְנִיעוֹת רַבּוֹת וְכו', אָמַר לְעַצְמוֹ שְׁלִמֵד רַק מַעֲט וְכו', וְאַחֲרֵי כֵן חָשַׁב אוֹיֵל עוֹד מַעֲט וְכו', וְכֵן לֹאֵט לֹאֵט הִרְגִיל עַצְמוֹ בְּהַתְמַדָּה, עַד שֶׁלֹּא הָיָה נֹחַ כֻּלָּל וְגַעֲשָׂה מִתְמִיד מוֹרֵמָךְ קִנְעָה. כִּנְגַד עֲשִׂיר אֲמַר אֲמוֹר מַעֲט וְעֵשָׂה גְדוֹל, וְזֶה "אָמַר מַעֲט וְעֵשָׂה הִרְבָּה", וְהִיא עֲצָה נוֹרָאָה וְנִפְלְאָה לְמִי שֶׁמְבַיְתָהּ, כִּי בְּרַרְךָ כֻּלָּל הַבְּעַל-דָּבָר אוֹרְבַּי עַל הָאֲדָם, וְהַמְלִיֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמַצּוֹת (עַן לְקוּטִי-מִוִּתְרֵי, חֶלֶק א', סִימָן א'), שֶׁיִּתְכַנֵּן לְעַצְמוֹ לְלַמֵּד הִרְבָּה, וְלִבְסוּף אֵינוֹ לוֹמֵד אֶפְלוּ מַעֲט, עַד שֶׁאֵינוֹ לוֹמֵד כֻּלָּל, אֲבָל בְּרַרְךָ וְעֵצָה זֹאת יְכוּלִים לְהַצְלִיחַ מְאֹד, וְדָבָר זֶה סוֹכֵב גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְגַם כָּל הָעֲנִיִּים, וְהֵבֵן.

וְהָיוּ מְקַבְּלִים אֶת כָּל הָאֲדָם בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת: וְיֵשׁ לְדַרְשׁוֹ מִהוּ כָּל הָאֲדָם בְּה"א הַיְדִיעָה? אֵיךְ יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁכָּא לְהַזְדַּיֵּף אֲשֶׁר הִרְבָּה פְּעָמִים אֵינוֹ נִרְאָה לָךְ מִשְׁוֵה כְּאֲדָם, וְנִדְמָה לָךְ כְּאֵלוֹ אֵינוֹ שָׁלֵם בְּאֵיזוֹ עֵנִין, אוֹ חָסַר לוֹ אִיזוֹ מִדָּה וְשֵׁם יֵשׁ לְשֵׁנָה אוֹתוֹ, לָךְ מִזְהַיְדֵיךְ: וְהָיוּ מְקַבְּלִים אֶת כָּל הָאֲדָם" דִּיקָא בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת, הֵינּוּ אֵיךְ שֶׁהוּא עִם הַחֲסֵרוֹנוֹת שֶׁלוֹ וְעִם הַמַּדּוֹת הַרְעוּת שֶׁלוֹ, תִּתְיַל אֶת עַצְמָךְ לְקַבֵּל אֶת כָּל הָאֲדָם" בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת, וְהוּא מִדְרָגָה עֲלִיוֹנָה עַד מְאֹד, וְאֲעֲלוֹ וְתִבְרַךְ מְאֹד מְאֹד חָשׁוֹב מִי שֶׁמְסַבֵּיר פְּנָיו לְחֻבְרוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים (לְקוּטֵי וְיָחִי, רָמַם קט): 'טוֹב הַמְלַבֵּין שְׂנִים לְחֻבְרוֹ (הֵינּוּ שֶׁמְתַן אֵלָיו וּמְקַבְּלוֹ בְּסִבָּר פְּנִים יְפוֹת) מִמַּשְׁקֵהוּ תִּלְבֵּי, עֵינֵי שָׁם: כִּי עַל-יְדֵי-זֶה מְרַחֵב לוֹ אֶת הַמַּחֲסִין, וְהֵבֵן.

טו רבן גמליאל היה אומר, עשה לך רב והסתלק מן הספק, וְאֵל תִּרְבֶּה לְעַשׂוֹר אֲמִדוֹת: כָּאֵל לְהַזְדַּיֵּף, שֶׁאֲדָם צָרִיף לְעַשׂוֹת רַב וְלַהֲתַחַבֵּר אֶל צַדִּיק אֲמֵת, אֲשֶׁר עַל יְדוֹ יִסְתַּלַּק מִכֵּל מִינֵי סַפְקוֹת, כִּי עַל-יְדֵי שֶׁהָאֲדָם זֹכֵר לְהִתְקַרֵּב אֶל הַצַּדִּיק הַאֲמֵת, אֲזַי יִשְׁאֵל אִתּוֹ אֵת כָּל מַה שֶׁצָּרִיף, וְיִתְעַצֵּץ עַצְמוֹ עִמּוֹ עַל כָּל דָּבָר וְעַל כָּל פְּרַט וּפְרַט בְּחַיִּיו, וְאָמַר רַבְנּוּ ז"ל (לְקוּטִי-מִוִּתְרֵי, חֶלֶק א', סִימָן מנ): מִי שֶׁמְקַבֵּל עֲצָה מִחֲכָמֵי הַדּוֹר, הוּא הַמְתַּקֵּת הַיְדִינִים, וְגַם אִם מְקַבֵּל עֲצַת הַצַּדִּיק, אֵיךְ שֶׁאֲחַר-כֵּן לֹא עֲלָתָה לוֹ יְפֵה מַעֲצָתוֹ, אֲזַי יוֹדַע שֶׁהֵיָה רַק מִהַשֵּׁם יִתְפַּרֵּךְ, כִּי אִם לֹא הָיָה מְקַבֵּל עֲצַת הַצַּדִּיק, הָיָה אֲפֻשֵׁר שֶׁתִּגַּע לוֹ רָעָה בְּלִי גִזְרֵי דֵין שֶׁל מַעֲלָה, רַק שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ מִשְׁךָ עַל עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (מִשְׁלִי יט, ג): "אֲרָלָת אָדָם תִּסְלַף דַּרְכּוֹ, וְעַל ה' יִצְעַף לְבוֹ", אֵיךְ אִם קָבַל עֲצַת הַצַּדִּיק יוֹדַע שֶׁהוּא רַק עַל-פִּי מִשְׁפָּט מְלַמְעֵלָה, עֵינֵי שָׁם: עַל-כֵּן מַה טוֹב וְיָמָה נְעִים שֶׁאֲדָם עוֹשֶׂה לְעַצְמוֹ רַב שֶׁתִּיָּר אֶת סַפְקוֹתָיו, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִבְרַח מִכֵּל מִינֵי חֲמֻרוֹת יִתְרוֹת הַהוֹרְסוֹת אֶת הָאֲדָם לְגַמְרֵי, רַבְנּוּ ז"ל הִזְהִיר עַל זֶה בְּיִתְרוֹ, וְאָמַר (לְקוּטִי-מִוִּתְרֵי, חֶלֶק ב', סִימָן מד), אֲשֶׁר כָּל אֵלוֹ הַחֲמֻרוֹת הֵם רַב דְּמִיוֹנוֹת וְשִׁטוֹת וְלִבְבוּלִים גְּדוֹלִים הַמְפַּלִּין אֶת הָאֲדָם לְשָׂאֵל תַּחֲתִיּוֹת, כִּי בְּשֵׁר נִדְם אֵי אֲפֻשֵׁר לוֹ שִׁיעָא דְיָ חוֹבְתוֹ בְּשִׁלְמוֹת, וְאֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא כָּא בְּטוֹרְיָה עִם בְּרִיּוֹתָיו (עֲבוֹדָה נְה ג),

אֲזַי ע"ס שְׁאֲמַר מַחֲלָה (בְּרַאשִׁית יד) וְהִקְהִיל פַּח לַחֵס וְכִסּוּף וְיָקַח עָן בְּקַר כֵּךְ וְעוֹבוֹ: וְהָיוּ מְקַבְּלִים אֶת כָּל הָאֲדָם. כְּשֶׁלֹּאֵת מַכְנִיס אֲוֹרָחִים לְבֵיתָךְ לֹא תִמָּן לַחֵס וְפִינוּ כְּנֻשׁוֹת בְּקִרְקַע שְׁכַל הַנוֹתָן פִּינוּ כְּנֻשׁוֹת בְּקִרְקַע אֲפִילוּ נִתָּן כֵּל מַמְנוֹת שְׁנַעוֹלִים מַעֲלִים עֲלֵינוּ כֹּאֵלוֹ לֹא נִתָּן כְּלוֹם. שְׁלֹשׁ אֲזַהֲרוֹת הִזְהִיר שְׁמַלֵּי כִנְגַד שְׁלֹשׁ מַעֲלוֹת הִזְהִיר יְרֵמִיָּה. חֲכַס גְבוּר וְעֲשִׂיר. כִּנְגַד חֲכַס אֲמַר עֵשָׂה מוֹרֵמָךְ קִנְעָה. כִּנְגַד עֲשִׂיר אֲמַר אֲמוֹר מַעֲט וְעֵשָׂה גְדוֹל, וְזֶה "אָמַר מַעֲט וְעֵשָׂה הִרְבָּה", וְהִיא עֲצָה נוֹרָאָה וְנִפְלְאָה לְמִי שֶׁמְבַיְתָהּ, כִּי בְּרַרְךָ כֻּלָּל הַבְּעַל-דָּבָר אוֹרְבַי עַל הָאֲדָם, וְהַמְלִיֵּשׁ עַצְמוֹ בְּמַצּוֹת (עַן לְקוּטִי-מִוִּתְרֵי, חֶלֶק א', סִימָן א'), שֶׁיִּתְכַנֵּן לְעַצְמוֹ לְלַמֵּד הִרְבָּה, וְלִבְסוּף אֵינוֹ לוֹמֵד אֶפְלוּ מַעֲט, עַד שֶׁאֵינוֹ לוֹמֵד כֻּלָּל, אֲבָל בְּרַרְךָ וְעֵצָה זֹאת יְכוּלִים לְהַצְלִיחַ מְאֹד, וְדָבָר זֶה סוֹכֵב גַּם בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְגַם כָּל הָעֲנִיִּים, וְהֵבֵן.

הרבה. כנגד גבור אחר הוא מקבל את כל האדם כגבר פנים יפות. שיכונט יצרו וילחוט כנגד לנו הרע. ושענו אלו המדקדקים ביותר, עליהם נאמר (יומא פה): אזוהו גבור הכונט את יצרו: זה עשה לך רב. לענין הוראה מדבר עשיו. אם נא כל דבר לפני ומספקת בו עשה לך רב: והסתלק מן הספק. ולא תספוק עליו אתה לנצח כי הא דרנא כי הוא אמת טריפמא לגביה הוא מוכן לכולהו עבמי דמתא

מתקמא אמר כי היכי דלמטיין שינא מנשורא: ואל תרבה לעשר אומדות. שהמפריש מעשרות מאומד וזה שהזהיר התנא: 'עשה לך רב, ותתניען עמו

על כל דבר וענין מעסקיך, ועל ידי זה תסתלק מן הספק, וכן לא תרבה לידי חמרות לעשר על פי אמר דעתך, כי בכל פעם תהיה מלא ספקות, פן ואולי אינך יוצא ידי חובתך, ועל ידי זה תבוא לידי חמרות יתרות, ותמיד תחשש פן ואולי אינך מעשר כמו שצריך, מאחר שמעשר כפי אמר דעתו, וכן בכל פרט ופרט בחייו אם אינו מתניען עם הצדיק והרב שלו, יכול לפל ולבא לידי טעויות גדולות על ידי אמר דעתו שביא אותו לידי חמרות יתרות, והבן למעשה.

יו שמעון בנו אומר: כל ימי גדולתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה: צריך שתדע אהובי, בני, אשר עקר השלמות הוא להתגדל בין החכמים, ועל ידי זה ילמד מהם הרבה, כי "הולך את חכמים יחכם" (משלי יג, כ), ועקר החכמה לגדל את ימיו, כי מובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן פד), אשר כל יום הוא יום, ויש לו גדרים ומחיצות שלא יבט בו מי שאינו ראוי, ומבלבלים לו את מתשבתו, לבל יזכה לטוב הנגזר ביום וכי, עין שם; ועל כן מה טוב ומה נעים, אהובי, בני, שתסתובב בין החכמים ויזקא, ותלמד מהם דעת החכמה ויזאת שמים. והעקר מה שתלמד מהם הוא איך לגדל את ימיו, ולהוסיף בהם טוב אמתי ונצחי, וזה שאומר שמעון בנו של רבן גמליאל: "כל ימי גדולתי", היינו שהגדלתי את כל יום מימי חיי, ואיך הגדלתי את ימי? על ידי שהייתי בין החכמים ויזקא, ולמדתי מהם את הנהגותיהם, ומה היו הנהגותיהם של החכמים, שזכיתי להגדיל את כל ימי חיי על ידיהם? ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן פג), שצריכים להפשיט את גופו המצורע המלא כתמים וכי, ולהלבישו בגוף קדוש מגן צדן, שאיר לו תמיד האור האין סוף ברור הוא, כי גופו של האדם הוא ממשכא דחונא, ועל ידי זה רבו רע ויצרו בו רע תמיד, והכל חשוף לו, והוא מלא קשיות וספקות עליו יתברך, אבל כשזוכה לשחק, אזי עולה עד הפתח בסוד (מנחות כט): שחק, כך עלה במתשבה, כי על ידי בחינת שתיקה, עולה עד סוד המתשבה שהיא הפתח (עין לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רנא), ושם כבר אין שום קשיות וספקות כלל, ואף שגדאח חשוף וכי, יודע שפתח אוקמא הוא לגבי אור אין סוף ברור הוא, ובעולם המתשבה שם עקר השתיקה (עין לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רלד), ועל כן התפאר התנא שמעון בנו של רבן גמליאל, (שהוא היה מעשרה הרוגי מלכות, ומסר נפשו אליו יתברך), 'כל ימי גדולתי' — הגדלתי את כל ימי חיי, שכל יום ויום מימי השתדלתי שיהיו גדולים וארזים עד מאד, ואיך זכיתי לזה?

על-ידי שְׁתֵּמִיד הַשְׁתַּדְּלִי לְהִסְתַּכֵּב בֵּין
 הַחֲכָמִים הָאֲמִתִּיִּים, וְלִמְדֵי מַעֲשֵׂיהֶם
 הַטּוֹבִים, וּמָהם מַעֲשֵׂיהֶם? "וְלֹא מִצְאֵי לְגוֹף
 טוֹב מִשְׁתִּיקָה", כִּי עַל-יְדֵי הַשְׁתִּיקָה לֹא שְׁאֲלֵי
 שׁוֹם קָשׁוּיֹת עָלָיו יִתְבָּרֵךְ,
 שְׂאֵף שְׂרָאִיִּי שְׂרָרָךְ
 וְשָׁעִים עֲכָשׁוּ צִלְהָה,
 וְאֵלֹו הַקְּלֵי עוֹלָם הַנּוֹאֲפִים
 הַחוֹלְקִים עַל הַצְּדִיקִים
 הָאֲמִתִּיִּים, וְנוֹבְחִים
 צִלְהֵם כְּכֻלָּבִים לְעַת עֵתָה

מִצְלִיחִים, עִם כָּל זֹאת שְׁתַּקְּתִי וְלֹא שְׁאֲלֵי שׁוֹם
 קָשׁוּיֹת, עַל-יְדֵי-יָהּ לֹא מִצְאֵי לְגוֹפֵי דִיקָא טוֹב
 מְזָה, כִּי נִזְדַּבֵּף גּוֹפּוֹ בְּאוֹר עֲלִיּוֹן מְאֹד, עַד
 שְׁמָסַר אֶת גּוֹפּוֹ וְדִיקָא לְהַרְיָגָה בְּשִׁבְלֵי יִתְבָּרֵךְ.
 וְלֹא הַמְּדַרְשׁ עֵקֶר אֱלֹא הַמַּעֲשָׂה: כֹּא לְהוֹסִיף
 אֲשֶׁר שְׁלֵמוֹת הַדּוֹבְכּוֹת הַגּוֹף הוּא קִיּוֹם
 מִצּוֹת מַעֲשֵׂיֹת דִיקָא, וְלֹא הַמְּדַרְשׁ הוּא הָעֵקֶר,
 אֱלֹא שְׁקִים בְּגוֹפּוֹ כַּפֶּעַל מִמֶּשׁ אֶת מִצְוֹתָיו
 יִתְבָּרֵךְ, וְכִמוֹ שֶׁהִיָּה בְּשַׁעַת קְבֻלַּת הַתּוֹרָה,

שְׁצַעְקוּ וְהִכְרִיזוּ עִם יִשְׂרָאֵל 'עֲשֵׂה' קִדְם ל'נִשְׁמַע', הֵינּוּ קִיּוֹם הַתּוֹרָה כַּפֶּעַל מִמֶּשׁ לְזַבֵּף אֶת הַגּוֹף,
 וְכַמְאָמְרוֹ ו'ל (שִׁיר הַשִּׁירִים וְכֹה ע"א): 'אוֹמְרִים לְפָרְת: לָמָּה אֵין קוֹלֵךְ הוֹלֵךְ, אָמַר לָהֶם: אֵינִי צָרִיךְ,
 מַעֲשֵׂי מוֹדִיעִים אוֹתִי, עֵין שָׁם; וְאָמְרוּ (עֲרִיֹת פ"ה): 'מַעֲשִׂיךְ יִקְרַבּוֹף וּמַעֲשִׂיךְ יִרְחַקוֹף'; כִּי עַל-יְדֵי
 הַמַּעֲשִׂים נִזְכָּר אֶת גּוֹפּוֹ, שִׁהִיָּה לוֹ גּוֹף קְדוֹשׁ מִגֵּן עֲדוֹן, וְעַל-כֵּן שׁוֹם בְּרִיָּה אֵינָה חִיבַת לָךְ, אִם
 גּוֹפֵךְ אֵינוֹ מְזַכָּר, רַק אֶתָּה בְּעֲצֻמְךָ, וְכַפִּי תַקּוֹן מַעֲשִׂיךָ, כֵּן יִזְכָּר גּוֹפֵךְ לְהַשִּׁיג אוֹרוֹ יִתְבָּרֵךְ.

וְכֹל הַמְּרַבֵּה דְבָרִים מְבִיא חֲטָא: מִסִּים בְּזָה אֶת מְאֹמְרוֹ, שְׁתַּדַּע כִּי רַבִּי הַדְּבוּרִים בְּטָלִים וְשָׁל
 מַה בְּכָף מְבִיאִים אֶת הָאָדָם לִידֵי חֲטָא, כִּי עַל-יְדֵי דְבָרִים בְּטָלִים עוֹשֵׂה כְּתָמִים עַל גּוֹפּוֹ,
 וְכִי הָרְאוֹת וְהַשְׁמִיעָה וְכוּלָּים לְרְאוֹת וְלִשְׁמַע מִפִּיו וְדְבוּרוֹ שֶׁל הָאָדָם אֶת כָּל מַעֲשָׂיו, כִּי הַהֲבָרַח
 לְהוֹצִיא מִפִּיו מַה שְׁעוֹשֵׂה, כִּי הַדְּבוּר הוּא חֵלֶק מִהַגּוֹף, וְעַל-כֵּן בְּלִיבֵךְ חֲמוּר הַדְּבוּר, כִּי יֵשׁ
 לְהַדְּבוּר כַּח גְּדוֹל הַשְׁתוֹת מְדַרְבֵּי הַמְּקוֹם בְּרוּךְ הוּא; וְעַל-כֵּן הִזְהִירָנוּ רַבְנֵנוּ ו'ל מֵאֹד מְאֹד, וְאָמַר
 (שִׁחוֹת-ט"ו, סִימָן ר"ו), שְׂצַרִיף לְהַזְהִיר לְכָלִי לְהוֹצִיא מִפִּי דְבוּר שֶׁל רְשָׁעוֹת, חֵס וְשָׁלוֹם, אֲפִלוּ בְּרַבֵּךְ
 לִיצְנוֹת אוֹ צְחוּק, כִּי הַדְּבוּר יִכְרִיחוּ, חֵס וְשָׁלוֹם, לְעֲשׂוֹת אַחֲרָיָךְ מַה שְׁהוֹצִיא מִפִּי, עֵין שָׁם; כִּי
 אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים: 'הֵאוֹמַר בְּפִיו חֲמוּר מִן הָעוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה', עֵין שָׁם; כִּי הַדְּבוּר יִכְרִיחוּ
 לְעֲשׂוֹת אַחֲרָיָךְ הַרְעָה, וְיִחַקֵּךְ הַצְּרוּפִים הַרְעִים עַל גּוֹפּוֹ (עֵין לְקוּטִי-מִתְרָוּוּ, חֵלֶק א', סִימָן ד') וְיִזְקַם בוֹ,
 עַל-כֵּן מִן-הַיָּדִיךְ שְׁתַּשְׁמַר מְאֹד לְכָלִי לְהַרְבוֹת בְּדְבָרִים שֶׁל מַה בְּכָף, בְּדֵי שְׁלֵא תִסְנַף אֶת גּוֹפֵךְ וְתַבְּא,
 חֵס וְשָׁלוֹם, לִידֵי חֲטָא; וְעַל-כֵּן רָאֵה, בְּנִי, לְכָל תְּרַבֵּה בְּדְבוּרִים שֶׁל מַה בְּכָף, רַק לְדַבֵּר דְּבוּרֵי

פן יוכיח בך ונכמת: יח העולם עומד. יסוּן של בני אמונה והשגחה פרטית, שבזה תזכה להקלל בו אדם מתקיים אין זה כמו העולם עומד ללעיל: על יתברך, כי הדבור כמעשה, כמאמרם ו"ל (שבת הדין לזכות את הכולל ולמיצ

את המיטב: ועל האמת. שלא יסקרו אש נעמיחו: ועל השלום. בין המלכות ובין אדם לחבירו:

יה רבן שמעון בן גמליאל אומר, על שלשה דברים העולם קיים, על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר:
אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:
 (זכריה ח)

והוא היה אבי רבי יהודה הנשיא, ורבו הקדושים, ורבי יוחנן קבץ קלל בגמרא (פסחים עז): ככל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו — הלכה כמותו וכי, עין שם; זה סוכב עליו, וכן הוא היה הנשיא, אשר בנימיו היה רבי מאיר הקטן ורבי נתן האב"בית דין, ואז קראו את רבי מאיר בשם 'אתרים אומרים', ואת רבי נתן בשם 'יש אומרים' (עין הירוש' יג).

על שלשה דברים העולם קיים: "קנים" פן הוא נסחת הרמב"ן ו"ל ולא "עומד", ובזה יהיה הפרש גם בין מאמרם של שמעון הצדיק שאומר על שלשה דברים העולם "עומד", אשר הרבה מפרשים רוצים לישב או לקשר את השלשה דברים של שניהם, אבל כשיש שנוי לשונות בין שניהם לא קשה כלל, כי "עומד" הוא ענין אחד ו"קנים" הוא ענין אחר, כדוע בכתבים, "עומד" הוא במלכות ו"קנים" הוא בתפארת (עין בקהלת יעקב).

על הדין ועל האמת ועל השלום, שנאמר: "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם" (זכריה ח, טו). ויש לפרשם על פי דברי רבנו ו"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן לד), שלתכניע את התרפות והבזיונות השורים על לבו של אדם צריכים לקבל מהרב והצדיק שבודדו, ואחר-כך צריכים לדבר עם חברים טובים, ולחדד עמו דברי הצדיק, כי כל אחד מבין בצורה ובאופן אחר את דברי הרב, כי לכל אחד יש נקדה מה שאין בחברו, ואחר-כך צריך את נקדת עצמו, וכפי שמפרשו מוה"ר"ף ו"ל (עין לקוטי-הלכות, פרט המזון, חלק ג), כי על-ידי שלש נקדות אלו נתבטלן התרפות והבזיונות מלב האדם, כי על-ידי שמקבלים מהצדיק האמת שהוא נקדה הקללית, ואחר-כך מקבלים נקדת החבר, בבחינת 'ומקבליו דין מן דין', ואחר-כך מתבודדים עצמם עמו יתברך, שהוא נקדת עצמו, על-ידי-זה זוכים להקלל בשלמות בו יתברך, ועל-כן חשב את השלשה דברים שבזכותם עולמו קיים. "על הדין" זה כנגד "נקדת עצמו" ששופט עצמו תמיד, ו"על האמת" זה נגד "נקדת הרב", שזו עצם האמת, כי הוא נקלל בו יתברך, ו"על השלום" זה כנגד "נקדת החבר", שעמו צריכים להיות בשלום, כי שלום לא שוף רק עם זולתו, וכשאדם אוחז בשלש נקדות אלו, אז דיקא וזכה להסיר ממנו את כל התרפות והבזיונות, ואינו מתפעל משום בריה שבועולם, ונקבל בתי החיים בו יתברך, ועל זה עולמו הפרטי קיים דיקא, וזהו (זכריה ח, טו): "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם", הינו בשערי המלכות שלכם כמובא בספר יצירה, כי השבועה גרות נקראים שבעה שערים, הינו העינים, האזנים, החושים והפה (עין לקוטי-מוה"ר, חלק א, סימן כא), ובהם דיקא תלויים

התפרות והבזיונות השוכרים לבו, כי רואה לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשם שקלים
 "בצעניו" ושמע "באזניו", איך שמתקדמים ורמשים להרבות שכר שהן דבילס מהם חף על פי
 ומבזים אותו, ועל ידי זה
 נעשה בכעס התלוי **רבי חנניא בן עקשיא אומר,** אומן שנפשו של אדם קנה
 "באפו", ולפעמים גם **רצה הקדוש ברוך הוא לזכות**
 עונה "בפיו", אבל **את ישראל, לפיכך הרבה להם**
 בשמקבל על עצמו **תורה ומצות, שנאמר (ישעיה מב), יי חפץ למען צדקו,**
 השלש נקודות הנ"ל, **נגדיל תורה ונאדיר:**
 ובזכות רק אליו יתברך, על ידי זה נתבטלים
 מקונו כל התפרות

והבזיונות, אשרי מי שאינו מטעה את עצמו, וזוכה לחבר עצמו עם צדיק אמת, וחוזר על דבריו
 ותורתו עם חבריו, ואחר כך מתפלל אליו יתברך שיופה לקומם, ואז ויקא עולמו יראה בחייו,
 אשרי לו.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: משנה היא בסוף פרק אלו הם הלוקין (מכות כג). ויש לומר הטעם
 למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים פרק במסכת אבות? כי לא יקשה לך, למה
 אני צריך כל כך הרבה מדות טובות ועצות ושרות שלמדנו בפרק זה, הלא היה מספיק מדה
 אחת או שתיים מהתנאים, וזה כבר היה מספיק לנו על כל החיים, בפירוש איך שעם כל מדה
 והנהגה אחת שגלה התנא הקדוש במסכת זו יכולים לעבר את כל החיים בזה העולם בשלום,
 לכן באה המשנה הזו בסוף כל פרק, לגלות לך כמו שהוא בכלל כל המצוות, ולא יקשה לך
 למה לנו כל כך הרבה מצוות — תרנג"ג מצוות, הלא היה מספיק שימת לנו הקדוש-ברוך-הוא
 הוא שתיים או שלש מצוות, ובהן שאנו מקימים אותם באמת ובאמונה, היינו עושים כבר רצונו
 יתברך, וכמאמרם ו"ל (מדרש רבה, פרשת לך לך מד, א): לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את
 הכריות, וכי מה אכפת לו להקדוש-ברוך-הוא אם שוחט מן הצואה או מן הערף וכו', עין שם;
 ואמרו (מכילתא פרשת בשלח): 'כל המקבל עליו מצוה אחת באמונה, נדאי הוא שתשרה עליו רוח
 הקדש', עין שם; ועל כן למה הערכנו תרנג"ג מצוות? ועל זה בא התנא רבי חנניא בן עקשיא
 לומר: רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, כינו "לזכר" אותם, ועל כן הרבה להם תורה
 ומצוות, כי הקדוש-ברוך-הוא ברח רחמי יתברך חמל על עם ישראל ובראם ברגמא דלעילא,
 כמו שיש למעלה בעולמות העליונים קומה רוחנית של עולמות רוחניות ספירות וכו' ברגמת
 אדם, בסוד (בראשית א, כו): 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו' וגו' תרנג"ג עולמות רמ"ח איברים
 ושס"ה יצידין וכו', כמו-כן נתן לנו תרנג"ג מצוות לקשר את איברינו וגידינו הנשמעים אל
 העולמות הרוחניים, כמבא בדברי רבנו איש האלקי רבי חיים ויטאל בשער הקדשה שלו, ועם
 השבע מצוות דרבנן הם סוד הכתי"ר העליון, כי תרנג"ג עם השבעה הם פת"ח, ועל כן הרבה לנו
 הקדוש-ברוך-הוא תורה ומצוות תל"ח של הלבבות, כדי לזכות אותנו, ונזכה להתזיק מעמד
 עם כל איבר ועם כל גיד, ושנוכח להיות מקשרים עמו יתברך ולהמשיך על עצמנו רוחניות חיות
 אלקיות יתברך על ידי כל מצוה, וכן הוא במדות התנאים, שרצה הקדוש-ברוך-הוא לזכר אותנו
 עם כל מדות טובות שיש רק, כדי שנוכח להתזיק מעמד בזה העולם, ונשאר נתקים באמונה

לו חלק לעולם הבא, ועל-כן דיקא לפני כל פרק מדברי האבות שהם התנאים אבות העולם המגלים לנו דברי מוסר, איך להתקרב אליו ותברך, אנו אומרים משנה זאת, גלגלות לנו אף אם פגמנו תס ושלום, בכרייתנו, עם כל זאת נחזק את עצמנו באמונה פשוטה, ונקיים את דבריהם בתמימות ובפשיטות גמורה, ועל-דבריהם יהיה גם לנו תקון גמלא ונהיה בכלל עולם הבא, והבן.

פרק ב'

א רבי אומר: מה שהתחיל בלשון רבי אומר סתם, ולא אמר שהוא רבנו הקדוש רבי יהודה הנשיא, כבר כתבו התקדמונים, כי הוא זכה לשלשה כתרים: כתר חכמה וכתר נשיאות וכתר קדושה, ועל-כן נקרא בשלשה שמות: רבי סתם — הוא מצד החכמה העליונה שהיא רבה בו, ומצד הנשיאות שזכה נקרא רבי יהודה הנשיא, ומצד הקדושה שזכה, כמאמרם ו"ל (שבת קיח.) שלא הניח ידו למשה מאבגטו, וכן לפני פטירתו, אמר (תהלות קד.) בעת שנשא אצבעותיו כלפי מעלה: גלוי וידוע לפני פסא כבודך שלא נהניתי אפלו באצבע קטנה שלי וכו', עין שם; לזאת נקרא רבנו הקדוש, ויען שפאן מגלה דרך ישראל להאדם מצד החכמה איך יתנהג בימי חייו, לכן מזכיר בלשון הזה דיקא, הינו רבי אומר, והבן.

איזו היא דרך ישראל שישיר לו האדם: כי מוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק ב, סימן קטו) שספר עמנו, שהיתה לו התחזקות גדולה בעבודתו, ולא הניח עצמו לבלבל קלל, ודרך היתה, שהיה בורר לו איזו דרך ישראל איך להתנהג בעבודת השם, והתחיל להתנהג כאלו הנהגות איזו זמן, וכל מה שהיו באות עליו מחשבות אחרות לבלבלו מהנהגה זאת ולהתנהג בדרך אחרת, לא היה שומע לאלו המחשבות קלל, והיה דוחה את אלו המחשבות מדעתו, ולא הניחם לכנס בדעתו קלל, רק היה תוק ואמיץ בדעתו מאד, והיה הולך ומתנהג בדרך שבחר לו איזה זמן, אף אחר-כך בהמשך הזמן אחר כמה שבועות, תור וקא על דעתו איזה מחשבות שצריך להתנהג בדרך אחת, ואז אחר שבחר עבר זמן ארוך, אז ישב עצמו, ובחר לו איזה דרך וסדר אחר כפי שהיה נראה לו אז, אבל לא הניח עצמו לבלבל בכל פעם מעבודה ומדרך זה לדרך זה, רק היה תוק לילך בדרך אחד זמן גדול, עין שם; וזה שאמר הפסא: "איזו היא דרך ישראל שישיר לו האדם", ויחזיק בה זמן הרבה, ולא ישנה מדרך לדרך.

כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם: הינו שיתפאר מעבודתו ודרך שבחר לעצמו, וכן בגי' אדם תפארו מדרכו ועבודתו, ויאמרו שפן ראוי לו עבודה ודרך זה דיקא, כי מוכא בדברי מוהר"ן ז"ל (לקוטי ה"לכות, שומר שכה הלכה ב, אות י'), אשר עקר המחלקת והשנוי דעות שבין הצדיקים והנשורים הוא מחמת שאינם מקשרים עצמם לשורש הרצון, שהוא האין סוף ברוך הוא, ששם כל הרצונות נקללים יחד, כי שם הוא עתיק ורעוא דרעיון, כי באמת צדיקים והנשורים כל אחד ואחד פגנתו רצונה לשם שמים, ואף-על-פי-כן בודאי דעתם תלויה זה מזה, כי אי

על-פי שאין תברו מתנהג כדרךך ורצונו, כי הבעל-דבר מטעה הלב עד שנדמה לכל אחד שחברו חולק עליו ונוטה מן האמת, כי הבעל-דבר הוא "נרנן מפריד אלוף" (משלי טו, כח) ואיש מדניס לתחרו ריב, כי הולך ומסכסך זה בזה, "ובין צעומים פריד" (שם יח, יח), עד שלפעמים יש ששני בגי'אדם שניהם רוצים רצון אחד, ואף-על-פירבן יש ביניהם מחלוקת גדולה, מחמת שכל אחד אינו יודע, שחברו רוצה גם-כן בזה, ואינם מתוועדים יחד לדבר אחד עם חברו לגלות דעתו ופנימיות רצונו, ומחמת זה נדמה לחברו שהוא אינו רוצה בזה, ומחמת זה נעשית ביניהם מחלוקת גדולה, עד שאחר-כך אפלו בשמתוועדים יחד אי אפשר לכל אחד לגלות לחברו פנימיות דעתו ורצונו, כי מחמת הקטטות והמריבות והקפידות שביניהם, אין אחד מהם יודע ומבין רצון חברו, שבאמת אין שום שנוי ביניהם, וכך זה מצוי בכל פעם. והכלל — שעקר המחלוקת מחמת שנוי הרצונות, וכל זה מחמת שאין מקשרין כל הרצונות לשרש הרצון שהוא רצון שברצונות, כי באמת ראוי לדעת שכל הרצונות של כל בני האדם, אף-על-פי שיש ביניהם שנויים גדולים, אף-על-פירבן פלם נמשכין מרצון העליון שאין בו שום שנוי, שהוא בחינת רצון שברצונות רצוא דרעוין, ומי שידע ומאמין בזה בשלמות, בנדאי לא יחזיק במחלוקת, כי דין את חברו לכך זכות תמיד, כי יאמר בלבו: אף-על-פי שאני יודע בעצמי שפונתי לשם שמים לגמו מצנה הזאת וחפצי שמים באמת, וחברי מעכב מזה, אף-על-פירבן גם כונתו לשם שמים, כי יש לו דעת אחרת, ונדמה לו שאין זו מצנה כלל, או שצריכים לעסק במצנה אחרת הגדולה מזאת לפי דעתו, ואף-על-פי שאני תוך בודעתי מאד, ויש לי

אפשר שיהיו דעותיהם שוות לגמרי, כי אין שני בגי'אדם דומים זה לזה, וכשם שמשנים בגי'אדם בצורותיהם כך משנים בדעותיהם (עין ברכות נח. מנחמא פינחס), וצל-כן בהקב"ה שיהיו שנויים ביניהם בדעותיהם ודרכיהם והנהגותיהם, ומיום בריאת העולם לא היו עדין שני צדיקים וכשרים אמתיים שוים לגמרי בכל הנהגותיהם, אף-על-פי ששניהם הולכים בדרך אחד ויונקים מרב אחד, אף-על-פירבן יש חלוקים רבים בדרכיהם והנהגותיהם, וכמו שהאר"ק רבנו ז"ל לספר ולהפליג בגדל החלוקים בין הצדיקים הגדולים שהיו סמוכים לזמננו, שכלם הם ממלמדי הבעל-שם-טוב והמגיד צונק"ל, והנה שלום גדול ביניהם, ואף-על-פירבן היו מחלקים מאד בדרכיהם, שזה היה נוסע על המדינה ודרש ברבים, וזה ישב בביתו, זה האר"ק מאד בתפלה, והתפלל לפני הטבה בצעקות ובהתלהבות גדולה, וזה התפלל בלחש עם הצבור כדרך ההמון, וזה הרבה בתורה יותר, וזה הרבה בצדקות ובפיריון שבויים וכיוצא בזה שנויים רבים לאין מספר, אף-על-פי שכלם ינקו מרב אחד, כי אי אפשר שיהיו כלם שוין, כי כל אחד עובד את ה' כפי מדתו וכפי שרש נשמתו, וזה עקר שעשועיו ותבונתו, שיש לו צדיקים וכשרים הרבה בעולם, שכל אחד ואחד עושה לו נחת רוח ומענוג ושעשוע מיוחד מה שאין בחברו, שזה בחינת "ישוראל אשר בך אתפאר" (ישעיהו מט, ג), שהם גלולים מגננין סגיאין, כי אין תקדוש-ברוך הוא עושה שני דברים שוין רק כל אחד יש לו דרך ונתיב כפי שרשו ברצון העליון. אבל הבעל-דבר הוא מתגבר ומתקנא בחבורת הצדיקים והכשרים, ומכניס בהם מחלוקת. ועקר המחלוקת הוא מחמת שכל אחד אינו מאמין בחברו שגם כונתו ורצונו לשם שמים, ואף-

ראיות והוכחות אמיתיות שצריכים להתחזק ביותר בדרך זה ובמצינה הזאת, אף-על-פי-כן אפלו אם האמת הוא קדמתי, מי יודע מאיזה שרש נמשך חברי אפשר לפי שרש נשמתו הוא צריך להתנהג בדרך אחרת, כי באמת כל הדעות והרצונות נמשכין מרצון העליון, רק שאי

האדם. והוי זהיר במצינה ותפארת לו מן האדם. שני חסם מפארין אותו שנומן כמו שראוי לו למן. וכן הדין

אפשר להבין זאת, ואם כל אחד יאמר בלבו כן, בנדאי תתבטל המחלקת, כי עקר המחלקת הוא מחמת שאין מקשרין כל הרצונות לרצון העליון, ששם פלו אחד, ושם פלו שלום, כי הכל נכלל באחד, ועלין עקר השלום הוא על-ידי צדיק הדור הגדול במעלה, שהוא בכחינת משה, שנשמתו מבחינת רצון ורצוין רצון שברצונות, שהוא יודע רצון כל אחד ואחד מהיכן הוא נמשך, ועל-כן הוא "איש אשר רוח בו" (בפרקי כו, יח), שיודע להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד, כי יודע רוחו ורצונו של כל אחד ואחד (עין ב"רש"י שם), ויודע לקשר וליתד רוחו ורצונו של כל אחד ואחד ברשע הרצון ושם מחד ומקשר כלם ברצון אחד העליון, ואז נמשכת אהבה ושלום גדול ונפלא ביניהם מאחר שכלם ברעותיהם ורצונותיהם המשיגים מקשרים ומקשרים ברוצן אחד העליון שאין בו שום שנוי, שהוא בחינת רצון ורצוין, וזו פוננת התפא: "כל שהיא תפארת לעושיה", הינו שצריך כל צדיק לקחת על עצמו דרך ישרה, כפי שמרגיש באמת לאמתה שזה השך אליו, ולא תפעל מאף אחד, כי זה בנדאי לפי שרשו, ויהיה לו לתפארת עבודתו שחבר לעצמו, ותפארת לו מן האדם", שכל צדיק צריך להבין, כי מצוה חבדו הצדיק שצף לו ודיקא, ועלין לא יקטרג עליו, אדוקא תפאר בעבודת חברו, כי ידע כי בנדאי זה שוף לו, וזה שוף לי, ואז אם ילכו כלם בדרך זו, אזי אף פעם לא יהיו ביניהם מחלקת ומריבות וחלוקי דעות, כי יקשרו עצמם תמיד ברצון ורצוין, רצון שברצונות ששם עולם החרות, וקבן.

והוי זהיר במצינה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות: צריך שתדע, אהובי בני, כי רבנו ז"ל הוזהרנו מאד לבלי לתחמיר שום חמרות ותרות בשום דבר, כי אין הקדוש-ברוך-הוא בא בטרונייה עם בריותיו (עבודה זרה ג), ולא נתנה תורה למלאכי השרת (ברכות כח), ואמר אז שאיתא (עין חיים שער מט, פרק ה), שראוי לכל אדם שיבחר לעצמו מצוה אחת, שבאותה המצוה ידבק תרבה, ויקבץ אותה המצוה עם כל החמרות והקדושים. וכעין שמצינו במקרא (שפת קיח): "אביך במאי זהיר טפי; ואף-על-פי-כן גם באותה המצוה אל יבטל בחמרות של שגועו ושטות וקרה שחורה, רק ידבק בה בלי שגועו בכל החמרות (עין שיהוה-הר". ישן ויה, וזה שמהוהיך התפא: "והוי זהיר במצוה קלה", הינו שתקבל על עצמך אפלו מצוה קטנה, ותדבק בה כמו במצוה חמורה, כי לא תדע מתן שכרן של מצוות. ועקר ראה להזהר לא לתחמיר בכל רק תהיה חביבה עליך אפלו מצוה קלה, וכבר אמר חכמינו הקדושים (ירושלמי שקלים, פרק ה, הלכה ד): "אשרי משכיל אל דל" (תהלים לב, א), זה שמסתכל במצוה היאך לעשותה, עין שם; ואמרו (ירושלמי פאה, הלכה א): "השנה הכתוב מצוה קלה שבקלות — זה שלום הקון, למצוה חמורה שבחמורות — זה כבוד אב ואם, עין שם; הינו שתהיה אצלו תשובה מצוה קלה, ויזהר בה מאד בלי דקדוקים ותרות ותרות כמו מצוה חמורה שבחמורות, כי כל

נשאר כל המדות: שאין אתה יודע מתן שכרן של העושה מצוה אחת בעולם הזה, מקדמתו מצות. לא נחפרט בתורה שזכר המקיים מצות עשה והולכת לפניו לעולם הבא (סוטה ג), ואמר ולא עונש המצטל מעשימתו דאלו ענשן של מצות לא (עבודה זרה ב): 'כל מצוות שישאל עושיהן מעשה מפורשות הס סקילה. שריפה. הרג. וסג. כרת. בעולם הזה באות ומעידות להם לעולם הבא, ומיתה זרי שמים. ומלקות. יודע מתן שכרן של מצות. עין שם; ועל-כן ראה, העונש הקל לעבירה הקלה. אהובי, בני, לקחת על והחמור למורה: והוי יהוי מחשב הפסד מצוה עצמך מצוה אחת, אפלו מצוה קלה, ותדקדק בה

כמו שאמרה עושה מצוה חמורה, אבל בלא דקדוקים וקמרות יתרות, ואז עולמך תראה בחייה, 'מצוה גוררת מצוה' (אבות ד, ב), שתרגיל עצמך לעשות עוד מצוה ועוד מצוה, וכבר אמרו חכמינו הקדושים (מדרש רבה, כי תשא לב, ו): 'עושה אדם מצוה אחת, הקדוש-ברוך-הוא נותן לו מלאך אחד, עושה שתי מצוות נותן לו שני מלאכים, עושה הרבה מצוות נותן לו הקדוש-ברוך-הוא חצי מתגנהו', עין שם; ולכן ראה להתמיד, אהובי, בני, בקיים המצוות, 'ותהיה זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות', ואמר (דברים רבה ב, יח): 'מי שהוא אוהב את המצוה, אינו שבע מן המצוה'; כי תמיד רוצה עוד מצוה ועוד מצוה, ובפטריות מי שאינו מכניס את עצמו בחמרות יתרות ומרה שחורה ושגענות, הוא תמיד רץ אחר מצוות, ואם תקבל עליך מצוה אחת באמונה בתמימות ובפשטות תזכה לדרגים נפלאים, כמאמרם ז"ל (מכילתא פרשת בשלח): 'כל המקבל עליו מצוה אחת באמונה, כדאי הוא שהשרה עליו רוח הקדוש', עין שם; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו בזה העולם, ועושה רצונו יתברך בקיום מצוותיו הקדושות, ומצית את רבנו ז"ל לא לדקדק הרבה, כי אז ממצוה אחת ימשך לעשות הרבה מצוות, ואז יהיה לו טוב בזה ובבא לגנצח נצחים.

והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכרה עברה כנגד הפסדה: צריך שתחשב תמיד, אהובי, אחי, מעלת כל מצוה ומצוה, איך שעל ידה אתה מקשר, משלב ומחד את כל העולמות, ומזריד שפע, ואור וחיות גלוי אלקות על כל העולמות כלם, ומעורר את כל בר ישראל בתשובה, כי העושה מצוה בתקינה בלב אמת ובנפש חפצה למענו יתברך לבר, אינו ממשוך אור וחיות ויוי ודבקות ונהגות תשובה לכל בר ישראל, אתה יושב בבינתך ומקיים איוו מצוה בלב אמת רק למענו יתברך בתכלית השקמה ונחיות, ועל-ידי-זה אתה ממשוך הנהגות תשובה בלב כל בר ישראל בכל העולם כולו, וכן להפוך, חס ושלום, כשאתה חוטא באינה חטא נעוץ ועושה אינה מעשה מגנה נגדו יתברך, חס ושלום, על-ידי-זה אתה מתריב את כל העולמות וגורם פרודים בין הדבקים, וממשוך חשכות גדולה בעולם, וגורם שעוד נפשות ישראל תחטאנה, ואף שאתה יושב בבינתך לבר, ונדמה לך כאלו אין מי שרואה אותך, אך עליך לדעת, כי אתה גורם להחטיא את כלל נשמות ישראל בכל מקומות מושבותיהם, וזה שפונה הירי אותך התנא הקדוש: 'והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה', תמיד תחשב את הפסד שתגרום לכל העולם כלו על-ידי שתחטא, חס ושלום, ואל תדמה בדעתך, כי בזה שלא תקיים איוו מצוה לא תקבל שכר, וזה הכל וכו', אלא תדע שאמרה הופך את כל העולמות, וגורם חשכות גדולה לכל העולם, וגורם הפסד לכל בר ישראל, ואפלו שאמרה חוטא, חס ושלום, ונדמה לך שלא תקבל שכר ועוד ענין גדול, כי העובר על דברי חכמים חייב מיתה, עם כל זאת נכור תזכר: 'וישכר עברה כנגד הפסדה',

תמיד הסתפל בעיני שכלך, ותבין ותשפיל איך שכלל העולמות בכלליהם, וכן נשמות ישראל בפרטיות הסבלנה בשביל עוונותיך, ועל-כן תמיד תחשוב על ההפסד שנגרם על ידך, וכן על השקר הנגרם על ידך, כי הכל תלוי בך, ואי אפשר לך להתחמק משום דבר, כי כל העולם תלוי עליך, והבו. והסתפל בשלשה

דברים, ואין אתה בא לידי עברה: הינו אם תרגיל עצמך להסתפל בשלשה דברים אלו, אזי אף פעם לא תבא לידי עברה, כי התעלה בתכלית העליה, ותהיה נעשה איש רחוני לגמרי. **דע מה למעלה ממך:** תמיד תדע ותזכר מי תלוי למעלה מהשגת שכלך, והם כלל העולמות הקשורים ומיתרדים באדם, כמאמר רבנו ז"ל (עין מיימוניותו, סימן תקד): כשהאדם עושה כך כדרי נעשה כך בכל העולמות, ואמר אז בזה הלשון: "וואס טייטש אמענטש אז ער טוט אזוי אמאך מיט דער האנד ווערט אזוי גיטאן אין כל העולמות, ומה הפרוש אדם — שהוא עושה כף עם הנד נעשה כף בכל העולמות, ואם עושה כף עם הנד נעשה כף בכל העולמות, עין שם; וכן אמר (שם, סימן תקה): "אז מע זאל איבער קערן אמענטש וואלט מען גיזעהן ווי אין איטליכן אדעריל הענגען אלפי אלפים ורבי רבבות עולמות", אם היו מהפכין את האדם (הינו לראות את פנימיותו), היו רואין שכל גיד וגיד מגידו תלויים אלפי אלפים ורבי רבבות עולמות, עין שם.

עין רואה ואין שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים: עליך לדעת, כי למעלה ממך תלויים השלשה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, וזה "עין רואה" — נגד עולם האצילות, ששם הוא בחינת "עינים" הנק"ה במלוי ע"ב, "אין שומעת" — נגד עולם הבריאה, ששם הוא בחינת "אזנים" הנק"ה במלוי ס"ג. ותדע, אהובי, בני, "שכל מעשיך" מה שאתה "עושה" בעולם "העשיה" בספר העליון נכתבים, שהוא עולם "היצירה", ששם הוא הנק"ה במלוי מ"ה, ששם התורה. הינו עליך לדעת, אהובי, בני, כי אין העולם הפקר, כי למעלה ממך תלויים העולמות העליונים וראים ושומעים הכל, וכל מעשיך שאתה עושה בעולם הזה, בספר העליון שהוא עולם היצירה ששם התורה נכתבים, הינו שמכל מעשיך נעשים תורה, ועל-כן ראה להזהר מאד מאד בכל מעשיך מה כתוב בספר התורה העליון, וראה לשוב בתשובה אמתי, שעל-ידיה יתפכו עוונותיך לזכות, וכמואב בדרך רבנו ז"ל (עין לקוטי-מיהר"ן, חלק א, סימן כב) על פסוק (ירמיה .ו. כ): "בנימים ההם יבקש עון ישראל ואנינו", כי לעתיד יהיה כלו תשובה, ועל-ידי התשובה ידונת נעשין זכות (ויקרא פ"ג: ו) יהיה נעשה מעברות ישראל תורה, ועל-כן יבקשו אז העוונות, כי יבקשו ויחפשו אז אתר עוונות ישראל, איך לוקחין עוד איזה עון, כדי לעשות ממנו תורה, ואנינו — כי יהיו כל העוונות נכללין באין סוף, ששם העוונות נהפכין לזכות על-ידי התשובה; ועל-כן ראה, בני, לשמר מאד על מעשיך, ותשוב תמיד בתשובה שלמה. כי עליך לדעת, כי כל מעשיך בספר העליון נכתבים, ועל-כן יותר טוב שיתהפך הכל לתורה עליונה (הפרוש הזה

ב דרך ארץ. מלאכה או סמורה: שיגיעת שניהם משכחת עון. שהמורה מתשת כמו של אדם והמלאכה מפרכת ומשכחת את הגוף וממוך כך יצר הרע נטל ממנו: וכל תורה שאין עמה מלאכה. ולא תלמוד

יהא עמל כמורה תמיד ויגיעתה תהא משכחת עון ומנה לזוך למלאכה. לכן החוקק לומר וכל מורה שאין עמה מלאכה סופה נטלה. לפי שאי אפשר לו בלא מוונות ומלמטס את הכריות ומשכח תלמודו: יהיו עוסקים עמהם לשם שמים. ולא

שמעתי בתלום הלילה).
ב רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר: הוא זה שאמר עליו רבי קדם הסתלקותו (כתבות ג): אומר רבי: "לחכמי ישראל אני צריך", נכנסו אצלו חכמי ישראל, אומר להן: "שמעון בני חכם, גמליאל בני נשיא", אומר: "לכני קטן אני צריך", נכנס רבי שמעון אצלו, והוא מסר לו סדרי חקמה, אומר להן: "לכני הגדול אני צריך", נכנס רבן גמליאל אצלו, והוא

גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שיגיעת שניהם משכחת עון. וכל תורה שאין עמה מלאכה, סופה בטלה וגוררת עון. וכל העוסקים עם הצבור, יהיו

מסר לו סדרי נשיאות, ואמר לו: "בני, נהג נשיאותך כרמים" וכי, עין שם. יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ: הינו שיעסק גם באינה עסק בצבור פרנסה, כדי שלא יצטרך אל הבריות.

שיגיעת שניהם משכחת עון: כזה שיעסק בשניהם הינו בלמוד התורה הקדושה ויעסק גם בעסק פרנסה, על ידיה לא יהיה לו זמן לחטא, כי אין החטא והעון בא להאדם אלא על ידי הפטלה. כי מי שהולך בטל הוא בא לכל מיני חטאים ועוונות שבעולם, לזאת אומר התנא, שיפה תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עון, על ידי שיהיה תמיד עסוק באינה עסק או בלמוד תורה או בפרנסה, על ידיה ישפח מלחטא. וכן הנהיר רבנו ז"ל את מוהרנ"ת ז"ל: אף שהותרתיך ללמד, עם כל זאת ראה לבטל קצת, כדי לדבר עם אחרים, כדי לפקח את דעתך, כדי שלא תתבלבל דעתך (עין חיי מוהר"ן, סימן תלה), מכל שכן כשאדם עוסק גם בדרך ארץ ועושה אינה עסק בפרנסה, על ידיה לא יהיה לו זמן לחטא, כי ישפח לגמרי.

וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון: כי בשיחיתול לחסר לו בפרנסתו, כבר לא יהיה לו מת וישוב הדעת ללמד, ויתבטל מלמוד תורה לגמרי, ומה גם שיגרום לו לחטא, כמאמרם ז"ל (קדושין כט): 'כל מי שאין מלמד את בנו אמונת מלמדו לסטות', כי כשלא יהיה לו לפרנס את בני ביתו, גבא וילטטס את הבריות, רחמנא לצלן, על-פני הנהיר התנא מאד שישפדל כל אדם לחבר גם דרך ארץ שהוא עסק הפרנסה עם עסק התורה, וישפע עליו שפע רוחני ושפע גשמי גם יחד. ודעת לגבון שאל יעשה מהעקר שהוא התורה טפל ומהטפל שהוא פרנסה עקר, אלא יכניס את עצמו בלמוד התורה הקדושה, ויקבע לעצמו גם איזו אמונת, ועל ידיה שניהם יתקיימו ביחד, ולא יבוא אף פעם לידי חטא, כי טוב תורה עם דרך ארץ, ועל ידי שניהם יהיה שמור מכל חטא ועון, ויהיה תמיד מושב בידעתי.

וכל העוסקים עם הצבור יהיו עמלים עמהם לשם שמים שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עוזמת לעד, ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם: בא לעזור ולתקן את כל אלו העוסקים בצרכי צבור, אשר בודאי יעבר עליהם כל מיני קטנות גרידות תפילות, וירדפו

כדי ליטול מעטה לומר כך וכך עשיתי בשביל הציבור: שזכות אבותם מסייעתן. שזכות אבותן של צבור ולדקמן העומדת לעד היא המסייעת אל העוסקין עמהן להוליא לאור דקמן ולא מזד טוב השתלוחתם של העוסקים: ואחם מעלה אני עליכם שבר. אף על פי שאין הדבר בא לידי גמר טוב מזד מעשיכם. אלא בשביל זכות אבותם של צבור. מעלה אני עליכם שכן כאלו אחם עשיתם הישועה הזאת בישראל הואיל ואחם עוסקים

לשם שמים. פירוש אחר וכל העוסקים עם הצבור להכריח ולכוף את הצבור לדברי מנהל לדקמה או לפדיון שזיים יהיו עוסקים עמהם לשם שמים. שזכות אבותם של צבור מסייעתן לתת מה שפסקו עליהם ואפילו ממון הרצה והלדקם ישעשו עמוזד להם לעד. ואחם המתעסקים לכוף את הצבור למזוה זו. מעלה אני עליכם שכן כאלו עשיתם זאת המזוה ממזויכס ממש. ורמז"ס פירש ואחם מעלה אני עליכם שכן כאלו עשיתם. אם בשעה שאחם עוסקים עם הצבור נחצטלחם מעשיית חיזו מנהל בשביל עסקי הצבור מעלה אני עליכם שכן כאלו עשיתם אותה מנהל שנחצטלחם ממנו: ג הווי זהירין ברשות. אחם המתעסקין בצרכי צבור אף על פי שאחם צריכים

והשפילו אותם, עם כל זאת עליוך לעסק עמהם רק לשם שמים, להאיר בהם אורו והבירו, ואזי זכות האבות אברהם יצחק ויעקב יסייעו אותך וצדקתך ושמך יעמד לעד, ואף שירצו להשפילוך ולהפילוך ולמחוק את שמך, אני מבטיחה שזכות האבות תעמד לך ורסייעו אותך, והיה נשאר שמך לעד, ואף שיהיה נדמה לך, כי אתה מבטל את הזמן, כזה שאחם עוסק בצרכי

צבור, ומה גם שעוד הנך מבטל מלמוד התורה הקדושה, על זה בא לתקוף "ואתם מעלה אני עליכם שכן הרבה כאלו עשיתם", כי אמרו תקמינו הקדושים (ירושלמי, גריות, פרק ה', הלכה א'): 'העוסק בצרכי צבור כעוסק בתורה', עין שם; ולא עוד אלא אפלו בגשמיות לא תפסיד בשתוקה לעסק בצרכי צבור, כי 'בין שנתמנה אדם פרנס על הצבור — מתעשר' (ויקא כב:); ועל-כן ראה, אהובי, בני, כשתעסק בצרכי צבור יהיה עקר עסקך עמהם לשם שמים, לשם אל עולם, לגלות להם אמתת מציאותו יתברך, ובה תרויח שזכות האבות הקדושים תעזר לך, והם יתעברו בך, כי האבות הקדושים: אברהם יצחק ויעקב מתעברין ויבאים לעזר לכל אלו

שעוזרים לכל בר ישראל, וצדקתך וזכרך יעמדו לעד.

ג הווי זהירין ברשות, שאין מקריבין לו לאדם אלא לעדך עצמן, נראין באזהבין בשעת הנאתן ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו: צריך שתדע, אהובי, בני, כי אין שום תכלית אחרת כזה העולם רק לברית תמיד אליו יתברך, והדבק עצמך בו יתברך, וכל מעשיך שתעשה יהיו רק לשם אל עולם, ואפלו צרכיך הגשמיים תהיה לך בהם פננה לעשות רצונו יתברך, וכן כל עסקיך שיהיו לך עם אחרים הכל תהיה לך פננה אחת, לגלות ולפרסם את אמתת מציאותו יתברך, ולא תחביש משום בריה שבעולם (תהלים קיט, מז): 'ואדברה כדתיך נגד מלכים ולא אבוש', ואלו צריכות להיות כל מגמותיך כל ימי חייך, שמהותך ומציאותך תהיה רק קנש, ואז תלך לבטח דרךך כל ימי חייך, ולא תירא ולא תפחד משום בריה שבעולם, כי מה יעשה לך אדם, כי אתה בכלל בתי החיים קדש הקדושים, מה שאין כן תבן יומיך כשתפריד את עצמך ממנו יתברך, וכבר תהיה ברשות עצמך או ברשות בשר ודם, הינו שתפול ממדרגת קדש להיות דבוק בתי החיים, אז אני

להתודע לרשות כדי לפקח על עסקי רבים. הוא והאירוס וכו': ד עשה רצונו כרצונך. פור ממוך כמפלי שמים. כרלוך. כאלו פורת אומם כמפך. שמש עשית כן יעשה רלוך כרלונו. כלומר יתן לך טובה בעין יפה:

כדי שיבטל רצון אחרים. יפר עמך כל הקמים עליך לרעה. ואמי שמעמי שאין זה אלא דרך כבוד כלפי מעלה והרי הוא כאלו כתוב כדי שיבטל רצונו ממני רלוך. כמותה שלמנו כפירק כמה אשה (שבת דף סג) כל העושה מלואה כמקונה אפילו גזר דין של שבעים שנה מתבטל

ברשות, שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמו. נראין כאוהבין בשעת הנאתן. ואין עומדין לו לאדם בשעת דחקו: ד הוא היה אומר, עשה רצונו כרצונך, כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל

לצורך עצמו, כל אחד יש לו פננה עצמית ולא לטובתך הוא מדבר, "נראין כאוהבין בשעת הנאתן" כל זמן שמקבל ממך איזו טובת הנאה בין בדיחתי ובין בגשמי, הוא רק מראה את עצמו כאלו הוא אוהבך, אבל באמת אינו כן, כי הכל שקר וקוב ועליו הראיה, כי

בשעה שתפסק להם טובתך, ואם נמצא באיזו צרה, או יעזבו אותך לגמרי, כי "אין עומדין לו לאדם בשעת דחקו", בשעה שאמה תהיה בצער וברחוק לא ירצו להכיר אותך, ולא יעזרו לך, על-כן יהיה זהיר, אהובי, בני, מאד מאד בשעה שאמה נופל ונעמק לרשות, ואיך דבוק בו יתברך, כי אז שום בריה לא תעזר לך, וכל זמן שתהיה להם איזו טובת הנאה ממך יראו את עצמם כאלו הם אוהבך, אבל כשתפסק הטובה ממך, או יורקו אותך, ואף אחד לא יבוא לעזרתך, על-כן ראה אהובי, בני, רק להיות דבוק תמיד בחי החיים בו יתברך, ולא מצטרף טובת זולתך, ואז טוב לך כל הימים, ותחיה חיים ערבים מתקים ונעימים, כי מי שמדבק עצמו בחי החיים, ואינו נצרך לטובת זולתו, הוא הכי מאשר בחייו, אשרי לו.

ד הוא היה אומר: על-ידי שהתפאדע את כל זאת (הינו יודיעה הנ"ל), על-ידי זה היה תמיד אומר.

עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו: ראה לבטל עצמך תמיד לגמרי אליו יתברך, ותדע אשר אין שום מצאיות בלעזי יתברך כלל, וככל תנועה ותנועה שם אלו פול של עולם ממש, ועל-ידי זה תספיק תמיד לרצונו יתברך, ותעשה את רצונו כרצונך, ואז על-ידי שתוכה להגיע לבטול פנה, על-ידי זה יעשה הקדוש-ברוך-הוא רצונך כרצונו, כי יכלול כפככול שני הרצונות, כי יש רצון העליון — אתערותא דלעילא, אור פשוט מלמעלה למטה שזה אורו יתברך, ויש רצון מתחת אתערותא דלתתא, אור ותשוקה שנתעורר מלמטה למעלה, שזו ההתעוררות שבאה להאדם מצד עצמו, ועל-כן פנה שתבטל עצמך לגמרי אליו יתברך, ולא יהיה לך רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, על-ידי זה כפככול יתפך גם רצונו אל רצונך, ויעשה רצונך ותוכה לפעל כל מה שאמה צריך, וזה סוד אמרת הבעל-שם-טוב הקדוש: "וילקט ווי ס'איז וועט זיין ווי דו ווילקט" (אם תרצה ותקבל את כל הפא עליך כמו שהוא, על-ידי זה באמת יהיה כמו שתראה] ודו"ק, כי עמך הוא.

בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך: וכא להוסיף, כי על-ידי שתוכה

לבטל רצונך לגמרי אל רצונו ותברך, ולא מעליו: ה אל תפרוש מן הצבור. אלא השתמך תרצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו ותברך, זנרמט שלל הפרוש מן הצבור לוי רואה נמחמת נצור ותקבל כל הבא עליך לטובה בשמחה (תענית יא.): ואל תאמין בעצמך עד יום מותך. ובהתחבת הדעת ובלב רחב ושמת, על-ידי-זה ותנה שפלים ותבטלו לפניך ויתבטלו כל הרצונות של אחרים אל רצונך, כי כלם יהיו בטלים נגדך, והכל ילך כפי רצונך, ונאפלו תקמים עליך ותבטלו לפניך. ואל כל זה תזכה, אהובי בני, בשתנקה לבטל עצמך לגמרי אליו ותברך, ולא יהיה לך שום רצון אחר מבלעדי רצונו, ותהיה בטל ומבטל אל רצונו ותברך, שאז כלם יהיו בטלים נגדך, ובלבד, אהובי בני, שיהיה בלב אמת, כי ינסו אותך מן השמים בכל מיני קטנות, דינים ומקאובים, חרופין וגדופין, שיקומו עליך כל מיני רשעים ארורים, ואם תזכה להחזיק מעמד ותהיה בטל לרצונו ותברך, ותדע כי בכל תנועה שם אלופו של עולם נמצא, על-ידי-זה תזכה שהכל ותבטלו נגדך, ותקבל ברצון שברצונות רצונו ורצונו, ורצונו, אשרי לך.

ה הלל אומר: זהו הלל הנקון רבו של רבן יוחנן בן זכאי, וקף השלים את סדר הנשיאים, וזרז לזכור מההלל וסמוך לו רבן יוחנן בן זכאי, ואחר-כך תלמידיו וכו', ומחמת שהיה עני גדול, במאמרם ו"ל (שבת ל): לעולם יהא ענותן בהלל, ועל-כן אמר:

אל תפרש מן הצבור: תמיד טוב להפיל עם וזלתי "בין בעסק התורה", אשר זה נקרא שלמות הלמוד, כי (תענית ד): "תרח אל הבדים" (תענית ג, לו) — תרח על שונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בד בבד בתורה וכו', ולא עוד אלא שמשפשינו, עין שם; ואין התורה נקנית אלא בתבונה (ברכות טו): "ובין בעסק התפלה", כי (ברכות ח): 'אימתי עת רצון? בשעה שהצבור מתפללי', ו"בין בעסק פרוסה", כי אין צבור עני, ואמר רבנו ו"ל (ספרי המדות, אות העלמה, סימן כ): 'תחטב למצולות ותצלית', ובין צבור יש הרבה מצלחים, וכשאדם נקלל עם הצבור, אינו מועגשים אותו כלל, כי בשעתא דדינא תליא בעלמא לא יתפרש בד נש בלחודו ולא יתראם לעילא ולא ישתמודע ביה בלחודו (עין זהו הקדוש, שמות מד). וקשאדם הוא ענו באמת בהלל, אינו אף פעם לא יפרש מן הצבור כאזהרת ההלל.

ואל תאמין בעצמך עד יום מותך: תמיד ראה, אהובי בני, להיות מאמך עם צדיקי אמת המקבלים מהצדיק הגדול במעלה נפלאה, ואז תהיה בטוח שלא תפל, מה שאין בן כשתהיה בפני עצמך, ולא תרצה להתחבר עם צדיק אמת, "אל תאמין בעצמך". ואף שגבר עברו רב חידך, אל תהיה בטוח "עד יום מותך" כפי הנרדויות והנפילות שעוברות על כל אחד. וכבר אמר רבנו ו"ל (ספרי המדות, אות נפילה, סימן א): לפעמים אדם נופל ממדרגתו לעת זקנתו, ועל-כן "אל תאמין בעצמך", כשתהיה לעצמך, מה שאין בן אם תהיה מחבר תמיד אל צדיקי הדור המקבלים מהצדיק הגדול במעלה, או תחזיק מעמד עד היום האחרון, ודבר זה ראינו בעינינו כל מי שזכה

שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע. כלומר לא לחבר עצמו עם אנשי שלומנו הקאמתיים, יהיו דנין ומסופים שזו אפשר להביט נחמלה הדבוקים בו ויחברו בדבקות אמת, אשר הם ונעוין ראשון. ומסמוך שאם יעמיק השמע בהם המה צדיקי דורנו, הם התזיקו מעמד וקבלו לנסוף בינים כי זה יביא בני אדם לטעות בדנין שמה מהם התעוררות והתחזקות חיות ודבקות יטעו ויאלו למינות על ידך.

תדין את חברך עד שתגיע פירות אחר לא תגלה סודך
למקומו, ואל תאמר דבר
שאי אפשר לשמוע שסופו
 סופו להשמע כי עוף

השמים יולך את הקול. והגידאם היא לפי פירוש זה הניחו והפרידו עצמם מהם, נפלו בנפילה שאין סופו להשמע אבל רש"י גורס ואל תאמר דבר שאפשר לשמוע שסופו להשמע ונדברי מורה מדבר אל לבסוף תפל, לכן בני, תחזיק עצמך ביחד עם

אנשי שלומנו הקדושים שהם צדיקי דורנו.

ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו: כי מי הוא שכולו לידע ולהגיע למקום חברו, כי אם השם יחברך שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו (בראשית ובה, ויצא סח, י), וכל אחד ואחד יש לו מקום אצלו יחברך, ועל-כן הוא לבדו יחברך יכול לדון את האדם, כי הוא יחברך בעל התחמים, ובנדאי הוא דן אותנו לכף זכות, כי יודע את מקומו ומצבו של כל אחד ואחד (עין לקושי-מיתריו, חלק ב, סימן א'), ועל-כן אסור לדון את שום בריה שבעולם, כי מה אתה יודע פן ואולי מקומו ומצבו גרמו לו את כל מה שעבר וכו', ואיך תוכל לדון אותו, כי איך יודע מקומו ומצבו שגרמו לו את כל זה שעבר, ועל-כן אסור לדון את חברו, אלא עד שתגיע למקומו, ואז בודאי תדונו לכף זכות תמיד.

ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע: צריך שתדע, אהובי, בני, כי הכל גלוי וידוע לפניו יחברך, ואין שום דבר נסתר, כי אין בלעדיו יחברך כלל, והוא יחברך צופה ומביט ומסתכל על כל פרט ופרט מהבריאה, עד שאין אדם נוקף אצבעו מלמשה אלא אם-כן מקריזין עליו מלמעלה (חליו ז'), ואפילו ריש גרייתא מן שמנא מנו ליה (ברכות נח), ואין אדם נוגע במה שמוכן לחברו אפלו כמלא גימא (יומא לת); ועל-כן שמר את עצמך מאד, "ואל תאמר" כי אם תדבר ותאמר איזה דבר על זולתך, ותחשב "שאי אפשר לשמוע" אל תאמר זאת, כי הכל אין סוף ברוך הוא, ואין דבר נגלה ונסתר ממנו יחברך, וכל מה שתאמר בתדרי תדריים לבסוף "עוף השמים יולך את הקול" (קהלת י, ט), וזה שהזהיר אותך הפסא: "ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע", מאחר שאני נמצא בתדרי תדריים, ועל-כן מתר לי לדבר לשון-הרע על זולתי, כי הלא הוא אינו שומע כלל, אל תאמר זאת אהובי, בני, "כי סופו להשמע" — מה שדברת בתדרי תדריים, כי אין שום דבר נגלה ונסתר ממנו והכל מתפרסם, ועל-כן הוי זהיר תמיד בשעה שאתה מדבר בתדרי תדריים, תציר לפני עיניך איך שאין שום מציאות בלעדיו יחברך כלל, וקולך נשמע עקשו מסוף העולם ועד סופו, הינו כי הכל אין סוף, ששם אין שני התחלה וסוף, כי הכל אין סוף, שזה סוד "מסוף העולם ועד סופו", וכדיעות אלו תהיה מאד זהיר בדבריך, ולא תאמר דבר זה "אי אפשר לשמוע", כי "סופו להשמע" לכלם, ואז תהיה לתרפות ולדנאון עולם, על-כן

ראה לדרב דבורך בצורה כזו, שתדע כי סופו מאמר על דבר תורה שאמה יכול לשמוע עכשו להשמע, ואז אף פעם לא יהיה לך ממי ששמע אותו לנסוף אלף הט אונן ושמע מי: להקביש כלל.

ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה: דבר ואפילו נטיב משא ומתן אינו יודע. והוא גרוע

צריך שתדע, אהובי, בני, מעט הארץ. תרגום והאדמה לא חסש. וארעה לא חבור:

ובכל יום ויום, כי זה מזונך הנצחי, וכמו בגשמיות אם

לא יאכל יום אחד יהיה רעב ויחלש כח גופו, כמו־כן יותר מזה אם לא

ילמד תורה יום אחד יהיה רעב ברוחניות, ויחלש כח נשמתו, ואף שיהיו לך כל מיני טרדות ובלבולים, ותדעה בשביל זה

לדחות מיום אל יום, אל תאמר זאת, רק ראה כמו בגשמיות אפלו אם יהיו לך כל מיני טרדות, עלי־קל־פנים תחטף משהו בקיף, כדי להתיות את גופך, כמו־כן יותר מזה ברוחניות, עליך להפס

משהו תורה בכל יום להתיות את נשמתך, ואל תאמר לשאפנה אשנה — כשיהיה לי פנאי אז אלמד, ותדחף מיום ליום, אל תאמר זאת, כי "שמא לא תפנה", אוילי יהיה לך כך כל ימי חייך

שתהיה טרדי; ועל־כן ראה, אהובי, בני, לחטף בכל יום אינה למוד מקרא, משנה, גמרא, מדרש והלכות, כדי שיהיה לך למצן החיות עצמך, ולא תאמר "לכשאפנה אשנה" — כשיהיה לי פנאי

אז אלמד, "שמא לא תפנה", כי כך נבראת, וכך מסבכים עמך שלא יהיה לך פנאי, עלי־כן ראה לחטף בכל יום ויום אינה טוב אמתי ונצחי, ואז תצליח דרכך כזה ויבא.

ו הוא היה אומר: הינו הלל מרב ענותנותו, שהיה בטל בעיני עצמו לגמרי, על־כן היה יכול לומר דברים אלו שהם יסוד ועקר גדול בקיום האדם בגשמיות וברוחניות.

אין בור ירא חטא: בור הוא זה שריק לגמרי, ואינו רוצה שום רוחניות כלל, ואפלו בעניני גשמיות לא אכפת לו כלל, אדם כזה הוא מספר ואסור להתחבר עמו כלל, כי אינו ירא

חטא, וחשוד על שפיעות דמים, דמים תרתי משמע (מגלה יד), וכמו שפרש רש"י על פסוק (בראשית מו. ט): "והאדם לא תשם" תרגומו: וארצה לא חבור, עין שם; הינו שאינה עושה פרות, כי היא ריקנית לגמרי, והוא על הרף מאמך ו"ל (שביעית פ"ב): "שדה בור", ופרושו שדה

שומם שלא עבד ולא מצמיח, מאחר שאינו שנה לכלום; ועל־כן הנהיה, בני, מאד מבני־אדם אלו בורים וריקים, קלים ופזוזים, כי אינו ירא חטא, והוא חשוד על הכל, רחמנא לצלן.

ולא עם הארץ חסיד: עם שבגיניו נבראה הארץ, וכל מגמתו היא רק גשמיות עולם הזה, ועל־כן אי אפשר לו להיות חסיד שזהו שעושה לפני משורת הדין, ועם הארץ כל עקרו הוא

גשמיות העולם הזה, ורק את טובת עצמו הוא מקוון, ועל־כן תדע, בני, כי אין עם הארץ הרוצה רק טובת עצמו לכול להיות חסיד שנה שעושה לפני משורת הדין, רק חולק ומפריד עצמו שהוא

תכלית ההפוך מזה, כי חסיד מחלק כל השקף אליו עם וזולתו, מה שאין כן עם הארץ מלא חמוריות. ולא הבישן למד: צריך שתדע, בני, כי אם תהביש לשאל ספקותיך וקשיותיך בלמוד, אז אף

אל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה: דבר ואפילו נטיב משא ומתן אינו יודע. והוא גרוע מעט הארץ. תרגום והאדמה לא חסש. וארעה לא חבור:

ובכל יום ויום, כי זה מזונך הנצחי, וכמו בגשמיות אם לא יאכל יום אחד יהיה רעב ויחלש כח גופו, כמו־כן יותר מזה אם לא ילמד תורה יום אחד יהיה רעב ברוחניות, ויחלש כח נשמתו, ואף שיהיו לך כל מיני טרדות ובלבולים, ותדעה בשביל זה

לדחות מיום אל יום, אל תאמר זאת, רק ראה כמו בגשמיות אפלו אם יהיו לך כל מיני טרדות, עלי־קל־פנים תחטף משהו בקיף, כדי להתיות את גופך, כמו־כן יותר מזה ברוחניות, עליך להפס משהו תורה בכל יום להתיות את נשמתך, ואל תאמר לשאפנה אשנה — כשיהיה לי פנאי אז אלמד, ותדחף מיום ליום, אל תאמר זאת, כי "שמא לא תפנה", אוילי יהיה לך כך כל ימי חייך שתהיה טרדי; ועל־כן ראה, אהובי, בני, לחטף בכל יום אינה למוד מקרא, משנה, גמרא, מדרש והלכות, כדי שיהיה לך למצן החיות עצמך, ולא תאמר "לכשאפנה אשנה" — כשיהיה לי פנאי אז אלמד, "שמא לא תפנה", כי כך נבראת, וכך מסבכים עמך שלא יהיה לך פנאי, עלי־כן ראה לחטף בכל יום ויום אינה טוב אמתי ונצחי, ואז תצליח דרכך כזה ויבא.

ו הוא היה אומר: הינו הלל מרב ענותנותו, שהיה בטל בעיני עצמו לגמרי, על־כן היה יכול לומר דברים אלו שהם יסוד ועקר גדול בקיום האדם בגשמיות וברוחניות.

אין בור ירא חטא: בור הוא זה שריק לגמרי, ואינו רוצה שום רוחניות כלל, ואפלו בעניני גשמיות לא אכפת לו כלל, אדם כזה הוא מספר ואסור להתחבר עמו כלל, כי אינו ירא חטא, וחשוד על שפיעות דמים, דמים תרתי משמע (מגלה יד), וכמו שפרש רש"י על פסוק (בראשית מו. ט): "והאדם לא תשם" תרגומו: וארצה לא חבור, עין שם; הינו שאינה עושה פרות, כי היא ריקנית לגמרי, והוא על הרף מאמך ו"ל (שביעית פ"ב): "שדה בור", ופרושו שדה שומם שלא עבד ולא מצמיח, מאחר שאינו שנה לכלום; ועל־כן הנהיה, בני, מאד מבני־אדם אלו בורים וריקים, קלים ופזוזים, כי אינו ירא חטא, והוא חשוד על הכל, רחמנא לצלן.

עליו, ישאר תמיד בספקומו: ולא הקפדן. הרב פ'עם לא תלמד, ובפרוש גלה לנו רבנו ו"ל (עין שנקפיד על התלמידים כשאוכלים אותו לא ילמד כראוי. אלא נריך שיסגיר פנים בהלכה לתלמידיו: ולא כל המרבה בסחורה מחכים. דכמיג (דברים ל) ולא מעצר לים היא חין המורה

מנויה בלכותם שהולכים מעצר לים: ובמקום שאין אנשים. לטעם כראש ולהורות הוראה: ז על דאטפת

הקפדן מלמד, ולא כל המרבה בסחורה מחכים. ובמקום שאין להיות איש: ז אף

מזהירך ולא הפגושן למד,

כי תשאר בחזק לגמרי.

ולא הקפדן מלמד: ובמז'בן להפיד, הרב צריך שתהיה לו סבלנות גדולה להסביר לתלמידו, כי הא דרב פרידה (ערויבן ג:), שהסביר לתלמידו דבר אחד ארבע מאות פעמים, והוסיפו לו ארבע מאות שנים, כי בנה שהרב נח לתלמידיו, הם מקבלים ממנו בנקל, ומכל שכן בשעה שמשביר פניו לתלמידיו, אז יקבלו היטב דבריו.

ולא כל המרבה בסחורה מחכים: ואל תחשב, אהובי, בני, שמי שמרבה לעסק בסחורה הוא מחכים, כי הכל תלוי רק בלמוד התורה הקדושה, והדין צריך להיות דין תורה ממש, ולא יצית את זה על נסיונו, מאחר שהוא כבר עוסק בעסק ובסחורה זו, ועל-כן הוא כבר חכם ויודע הכל, אל תאמר זאת, כי לא כל המרבה בסחורה מחכים, וצריכים רק להעמיד על דין תורה.

ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש: תמיד תלך, בני, אל אחרים שיתחזקו אותך, כי "טובים השנים מן האחד, אשר יש להם שכר טוב בעמלם, כי אם יפלו, האחד יקים את חברו, ואלו האחד שיפלו ואין שני להקימו" (קהלת ה, c), אבל במקום שאין אנשים שיתחזקו אותך, אזי אל תתנאש, אלא תשתדל להיות איש, שהוא ראשי תבות: אין שיום יאוש כלל,

ומה גם שאמה בעצמך תקח את עצמך בידך, ותשתדל לתזק אחרים ולהאיר בהם שאין שום יאוש בעולם כלל, באשר גלה לנו רבנו ו"ל (עין לקוטר'מותרין, חלק ב, סימן עח): ועליך לדעת, כי יש לך כחות הנפש עצומים, ואמה בעצמך יכול להחיות את כל העולם כולו, ותמיד תאמר לעצמך (סנהדרין לו): כל העולם לא נברא אלא בשבילי, ומאחר שהעולם נברא רק בשבילי, עלי לעסק בתקון העולם (עין לקוטר'מותרין, חלק א, סימן ה), להתפלל בעבותים, וכן לדבר עמהם, וזה "במקום שאין אנשים", הינו מקום"ה הוא שם הרה"ה ברוך הוא, בסוד הפאה" פ'עמים י, ה' פעמים ה,

ו' פעמים ו', ה' פעמים ה' (בגמטריה מקו"ם), הינו בשתחשב תמיד רק ממנו יתברך, ותדע כי במקום"ם הינו בדבקות האמתית, אז לא תראה אנשים כלל, רק תשתדל להיות איש, אמה בעצמך להאיר באחרים אמתת מצואותו יתברך, בהתחזקות עצומה לתזק אחרים, ובאשר אין לך דבר יותר גדול מזה, פשאדם מכניס את עצמו בתוך עבודה קדושה זו — לתזק ולאפז אחרים ולקרב את לבן אל אביהם שבשמים, לקשר את מחשבתם בעלמא דאתי, אשרי לו.

ז אף הוא ראה גלגלת אחת שעסקה על פני המים, אמר לה: על דאשפת אשפוך וסוף מטייפך יטובוך: צריך שתדע, אהובי, בני, כי בנה העולם משלמים לכל אדם מדה כנגד מדה, כמו שהוא מתנהג עם אחרים כך מתנהגים עמו, ועל-כן מה יש לך להתרעם עליו יתברך, אם אמה

רואה, שאֶתד עוברים עליו המים הזדונים אטפוף. רשע היית ומלטסת את הנרות ומניפן ונטבע בהם, תדע כי כך עשה לאחרים, ועכשו בא תורו, והוא נטבע במים הזדונים, והסוף יהיה מי שהטביע אותו במים הזדונים, גם עליו

תעבר כוס התרעלה ויטבע במים הזדונים; ועל-כן, אהובי, בני תהר, אמה ראה לברח תמיד רק אליו יתברך, ואל תניקם נקמתך בשום ברירה, מי שהטביע אותך במים הזדונים, ומטביע אותך, תדע כי כן עשית עם זולתך, ועל-כן מה ולמה לך להתרעם, ואם כפר עשית לזולתך מה שעשית, ועכשו אתה מקבל תורה עושה, על-כּל-פנים ראה לדם ולשתק ולא לתור לעשות נקמתך, רק תתור בתשובה אמיתית, ותבוא אליו יתברך בלב לשבור ונדחה, ותכניע את עצמך לגמרי אליו יתברך, ותהיה בטל ומקבל לגמרי באין סוף ברוך הוא, וכבר לא תרצה לעשות שום רעה לזולתך, כי הסוף הוא, מה שעושים לאחר בא תורה אליו, ומה שעושים לזולתו עושים לעצמו, והבן למעשה.

ח הוא הנה אומר מרבה בשר מרבה רמה: הינו כי האדם צריך לזכור כל-כּף את בשר גופו, עד שתאיר בו נשמתו (עין לקושי-מתירין, חלק א', סימן כב), בסוד (אייב יט, כו): "מבשרי אֶחְזֶה אֶלּוֹק", כי צריך כל אדם לרחם על בשר גופו להראות לו מקל הארה ומכל השגה הנשמה הנשמה משגת, בבחינת (שעה נח, ז): "ומבשרך לא תתעלם" — שלא תעלים ענייך מלרחם על בשרך, הינו בשר גופך, שצריך לרחם גם על גופו לזכור עד שישגי גם-כן אור זיו חיות אלקותו יתברך, וזה על-ידי שתמצע את גופך ותבטלו לגבי הנשמה, ואז יהיה הגוף משרת את הנשמה, מה שאין כן כשתרבה את גופך ויתעלה על נשמתך, ויכסה אותה, על-ידי לזעת, כי הרמה תכלה אותו לגמרי, כי (מכות ח): "קשה רמה למת כמחט בבשר החי, כי תסבל מרידות דמירות, והתולעת תאכל כד, וזה "מרבה בשר", שמרבה בשר הגוף על הנשמה, אזי תדע שעל-ידי-זה "מרבה רמה" על-ידי, ותסבל יסורים קשים ומרים; לכן, ראה אהובי, בני, לבטל לגמרי את בשר גופך לגבי נשמתך, ותאיר כד אור חיות וזיו אלקותו יתברך, ותיירש עולם הבא בעולם הזה, וגם בשר גופך על מקומו יבוא בשלום.

מרבה נכסים מרבה דאגה: צריך שתדע, אהובי, בני, כשאדם מכניס את עצמו בגשמיות עולם הזה, ורוצה אחר צרכיו הגשמיים, בזה מרבה לעצמו דאגות, צרות ויסורים, כי אי אפשר להגיע לנכסים רבים המשביים את הנפש, שתהיה לו עשירות נפלאה, רק על-ידי תקף דבקתו בו יתברך, שאז וזה לשפע פפול, כי לעולם לא תסור לו שום דבר, מאחר שדבוק בתי המים, מה שאין כן כשמתקן עצמו ממנו יתברך, אז (מהלך רבי א): אין אדם מת ונצני מאותו בירו ויש לו מנה רוצה מאתים, וכן לעולם, ועל-כן "מרבה נכסים מרבה דאגה", מה שאין כן כשמרבה

הוא ראה גלגלת אחת שצפה

על פני המים. אמר לה, על

ראטפתה, אטפוף. וסוף

מטיפין יטופון: ה הוא היה

אומר, מרבה בשר מרבה

רמה. מרבה נכסים, מרבה

מרבח מרבח דאגה. שמה יגוולוה מניח המנן או שמה

מַרְבָּה תוֹרָה מַרְבָּה חַיִּים: בא להורות להאָדָם, השזות והכרמים. לכן הן שניין נסדר זה: מרבה אשר עקר החיים הוא התורה, כי הם תורה מרבה חיים. דלמיני (ובריה ל) כי הלא חיינו חיינו ונאָרְךָ ימינו, והתורה מקשרת את האדם אל שרשו, ומי שדבוק בתורה, דבוק בחי החיים, כמבא הרבה מהו **מַרְבָּה גוֹל. מַרְבָּה תוֹרָה,** בזהר הקדוש, שהתורה היא עצם החיים (עין ותר מי שרה קלא:): כמה אינו בני נשא טפשיין דלא ידעין ולא מסתכלין לאשמתלא באוריתא בגין דאוריתא פל חייין וכל חירו וכל טוב בעלמא

דין ובעלמא דאחי, חייין אינו בעלמא דין דיוכפן ליומין שלמין בהאי עלמא כמה דאת אמר (שמות כג, כו): "את מספר ימך אמלא", וליומין אריכין בעלמא דאחי בגין דאינו חייין שלמין אינו חייין דחידו, מי בלא עציבו חייין דאינו חייין, חירו בעלמא דין, חירו דכלא, דכל מאן דאשתול באוריתא לא יכלין לשלטאה עלוי כל עמין דעלמא וכו', עין שם; ועל-כן כל מי שידע בנפשו שתטא, עליו להרבות בלמוד התורה הקדושה, כי כשאדם חוטא, אז פגום הוא לגמרי, פגום הוא לעילא ופגום הוא לתתא, כי בתורה יש תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה, פנגד רמ"ח איבריין, ונש"ס מצוות לא תעשה פנגד נש"ס ידיין, ואם פוגם באיזה איבר, אזי הוא מת לגמרי, ואין נמשכים בו שום חיים, ועל-כן רשעים בחייהן נקראים מתים (ברכות יא:). וכשלומד תורה הרי זה ממשיש חיים תדשים באיבריין, כי התורה היא חייתו ותברך פככול, כי התורה היא חכמתו ודעתו ותברך, וכשלומד תורה, אזי ממשיש חיים בתוכו, ועל-כן כל ה"מרבה תורה מרבה חיים", ונמחלו לו כל עוונותיו ומרדק עצמו בחי החיים באין סוף ברוך הוא, ומכל שכן כשגם זוכה לחדש בתורה ומכניס עינו בתורה, שאז מקבל את עצם החיים ממנו ותברך, אשרי לו.

מַרְבָּה ישיבה מרבה חכמה: יש לומר בפשיטות שירבה בישיבה הינו שישב במקום אחד, ולא יסתובב אנה ואנה, על-ידי-זה ירבה חכמה, כי הישוב במקום אחד מלישב את הדיעה, מה שאין כן כשאדם מסתובב במקום למקום תרי הוא מבבל לגמרי, ואינו מישב כלל, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (מגלה יב:): על בני עמון ומואב דמיתבא דעתיהו, מתמת שלא להלכו בגלות, שנאמר (ירמיה מה, יא): "שאנן מואב מנעוריו וגו', ובוולה לא הלף, על-כן עמד טעמו בו" וכו', עין שם; וזה הנה עקר הנצלחת הלוודים, שהיתה להם סבלנות לישוב על מקום אחד שעות על גבי שעות בקביעות גדולה, ולא ווו ממקומותיהם, ועל-ידי-זה הרבו בחכמה, וזה "מרבה ישיבה מרבה חכמה".

מרבה עצה מרבה תבונה: צריך שתדע, אהובי, בני, כתיב (משלי יא, יד): "תשועה רבב יועץ", מי שמרגיל את עצמו לשאל תמיד בעצת הצדיקים, אשר "כלה ורע אמת" (ירמיה ב, כא), ורע קלש (עין לקוטי-מדרשו, חלק א, סימן ז), על-ידי-זה ירבה תבונה וצמחה, שביני דבר מתוך דבר, כי יש דברים שאי אפשר להסבירם כמו שהם, רק צריכים להבין מרמזי ידי התבונה (עין לקוטי-מדרשו, חלק ב, סימן ז), בסוד (משלי ט, ט): "מן לתכם ויחכם עוד", וזה אי אפשר רק

עצה. מי שמרבה ליטול ענה: מרבה חבונה. מנין דכר מתוך דבר. מעלות שיעלונו נוטמין לו: מרבה צדקה מרבה שלום. שנאמר (ישעיה לב) והיה מעטה הסדק שנוס: ט אל תחזיק טובה לעצמך. לומר הרבה תורה למדתי.

מַרְבֵּה תְּבוּנָה. מַרְבֵּה צְדָקָה,

מַרְבֵּה שְׁלוֹם. קְנָה שֵׁם טוֹב, קְנָה לְעַצְמוֹ. קְנָה לוֹ

דְּבָרֵי תוֹרָה, קְנָה לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: ט רַבֵּן יוֹחָנָן

לקושי-מתורגמן, חלק א', סימן יז, אֲשֶׁר עַל-יְדֵי צְדָקָה הוּא לֹקֵחַ נְפֻשׁוֹת, כִּי לֹקֵחַ לְעַצְמוֹ רַעִים וְאוֹהֲבִים, כְּמוֹ שְׁאָמַר מִנְבוֹ הַמֶּלֶךְ (בבא בתרא יא): 'אֲבוֹתֵי גִזְוֹ מִזֵּן, וְאֲנִי גִזְוֵי נְפֻשׁוֹת'; וְנִמְצָא שְׂקָל מֵה שְׁנֹתַי צְדָקָה לְיִתְרוֹ אֲנָשִׁים, עַל-יְדֵי־זֶה הוּא קוֹנֶה לוֹ רַעִים יוֹתֵר, וְעַל-יְדֵי זֶה הֵאֱהָבָה שְׁקוּנָה עַל-יְדֵי הַצְדָקָה, עַל-יְדֵי־זֶה נִדְרַף הָאֵוִיר, וְכָל מֵה שְׁנוֹתָנִים לְיִתְרוֹ אֲנָשִׁים צְדָקָה וְקוּנָה אֲהָבָה עִם יוֹתֵר אֲנָשִׁים, עַל-יְדֵי־זֶה נִתְרַבָּה יוֹתֵר הָאֵוִיר הַנֶּחַ וְהַנָּדָף וְכוּ', וְעַל-יְדֵי־זֶה יְכוּלִים לְהַכְנִיס אֶת אֲמַתֵּת מִצִּיאֹתוֹ יִתְבָרֵךְ בְּעוֹלָם, וְעַל-כֵּן כָּל מֵה שְׁמוֹסִיפִים וּמַרְבִּים בְּצְדָקָה, עַל-יְדֵי־זֶה קוֹנִים רַעִים הַרְבֵּה, בְּסוּד (משלי יט, ד): 'הוֹן יִסִּף רַעִים רַבִּים', וְיִכּוּלִים לְהַכְנִיס בָּהֶם אֲמֹנָה הַקְדוּשָׁה שְׁהוּא שְׁלֵמוֹת הַשְׁלוֹם, כְּפִי שְׁמַרְבָּה בְּצְדָקָה, קוֹנֶה לְעַצְמוֹ יוֹתֵר רַעִים וְאוֹהֲבִים, וְכוּלֹּה לְהַכְנִיס בָּהֶם שְׁלוֹם — אֲמַתֵּת מִצִּיאֹתוֹ יִתְבָרֵךְ.

קְנָה שֵׁם טוֹב קְנָה לְעַצְמוֹ, קְנָה לוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה קְנָה לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: צְרִיף שְׂדֵעֵי, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, כְּשֶׁאֵדָם מִתְנַהֵג כֹּפֵה עִם הַבְּרִיּוֹת, וְיֵשׁ לוֹ מִדּוֹת טוֹבוֹת, אֲזַי קוֹנֶה לְעַצְמוֹ שֵׁם טוֹב, וְכָל אֶחָד מִשְׁבַּח אוֹתוֹ בְּכָל מֵינֵי שְׂכָחִים, אֲכַל הַשֵּׁם טוֹב נִשְׁאָר לוֹ לְעַצְמוֹ, מֵה שְׂאִין בֶּן כְּשֶׁשֵּׁם טוֹב הוּא מְדַבְּרֵי תוֹרָה שְׂנָה לְלַמֵּד וּלְחַדֵּשׁ חֲדוּשֵׁי תוֹרָה, וְהַשְׂאִיר אַתְרֵיו בְּרָכָה וּמְנוּחָה אֶת הַרְבִּים עַל-יְדֵי הַחֲדוּשֵׁי תוֹרָה שְׁלוֹ, זוֹכֵה שְׁקוּנָה לְעַצְמוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ שְׂאִירוֹ חֲכָמִינוּ הַקְדוּשִׁים (בכורות לא) עַל פְּסוּק (תהלים סא, ה): 'אֲגוּרָה בְּהֶלֶף עוֹלָמִים', וְכִי אֲפָשֶׁר לְאָדָם לְגוֹר בְּשֵׁנֵי עוֹלָמִים, אֲלֵא אֲמַר דּוֹד: רַבּוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם יֹאמְרוּ דְּבַר שְׂמוּעָה מִפִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשׁוֹם רַבִּי שְׂמֵעוֹן בֶּן יוֹחָי, כָּל תַּלְמִיד חֲכָם שְׂאוֹמְרִים דְּבַר שְׂמוּעָה מִפִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׂפֹתוֹתָיו דוֹבְבוֹת בְּבִקְרֵי, עֵינָי שָׁם; וְנִשְׁאָר שְׂמוֹ וְזָכְרוּ לְעוֹלָמִים, וּמֵהִי הַמַּעֲלָה הַזֶּה שֶׁיִּשְׂאָר שְׂמוֹ וְזָכְרוּ לְעוֹלָמִים? כִּי בָּזָה שְׂלִמְרוֹ תוֹרָתוֹ שְׂחָדַשׁ, וְיֹאמְרוּ בְּכִיתִי-הַמְדַרְשׁ דְּבָרִים מִשְׂמוֹ, וְזָכָה לְהַתְעַלּוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא וְיִתְרוֹ, כִּי כָל מֵה שְׂזוּכָה לְהַקִּים וּלְהַגְבִּיחַ יוֹתֵר נְפֻשׁוֹת אֵלָיו יִתְבָרֵךְ, עַל-יְדֵי הַחֲדוּשֵׁי תוֹרָה שְׁלוֹ, אֲזַ אֲפִלוּ כְּשֶׁכִּבְּרַת הַפְּשִׁיט אֶת גּוֹפּוֹ הַגְּשָׁמִי וְעָלָה לְעוֹלָם הַבָּא, עִם כָּל זֶה שְׂלֵמוֹת אֵלָיו הַאֲנָשִׁים שְׂמִקְרַב אַחַר הַסְּתַלְקוֹתוֹ לְחַיֵּי עַד, הֵם מַעֲלִים אוֹתוֹ בְּעֶלְיָה אַחַר עֲלִיָּה, כִּי כָל מֵה שְׂתוֹרָתוֹ וְהַשְׁגָּתוֹ שְׂלֵמֵהוּ וְהַשִּׁיג וְחָדַשׁ, יוֹרְדֵת אֶל מְקוֹמוֹת יוֹתֵר נְמוּכִים, וְהֵם מִתְעוֹרְרִים עַל יְדוֹ בְּתִשְׁבּוּחַ וְזוֹכִים לְקַם מְצוּתוֹ יִתְבָרֵךְ, עַל-יְדֵי־זֶה הוּא זוֹכֵה לְהַתְעַלּוֹת שֵׁם לְחַיֵּי עַד וּמִשְׁמַעֲשֵׁעַ בְּשֵׁשׁ-עוֹלָם הַבָּא, וְעַל-כֵּן "קְנָה לוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה קְנָה לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא", כִּי תַמִּיד יֵלֵךְ מַעֲלָה מַעֲלָה עַל-יְדֵי שְׂבָנֵי אֵדָם מִתְעוֹרְרִים מִדְּבָרֵי תוֹרָתוֹ, מֵה שְׂאִין בֶּן כְּשֶׁ"קְנָה רַק שֵׁם טוֹב קְנָה לְעַצְמוֹ". כִּי זֶה לְעַצְמוֹ כְּפִי וְאִין לְשׁוֹם בְּרִינָה שׁוֹם טוֹבֵת הַנְּאֻה וְתוֹעֲלַת מִשְׁמוֹ הַשׁוֹב, כִּי מֵה אֲכַפֵּת לְעוֹלָם שְׂפִלוֹנֵי יֵשׁ לוֹ שֵׁם טוֹב וְהוּא צְדִיק, כִּי אֵינוֹ מוֹזֵה רַק אֶת עַצְמוֹ, וְהֵבֵן לְמַעֲשָׂה.

ט רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי: ויש לומר שרבן יוחנן בן זכאי קבל את המורד ומדרגתו מהלל ומשמאי דיקא, הינו שהיו אצלם שני מיני למודים — דרי מעלה ודרי מטה, שהם בחינת שמאי ובחינת הלל, כי שמאי הלך תמיד בחמר הדין והתקמיר מאד, ושהה סוד הגבורה, מה שאין בן הלל הלך תמיד במדת הרחמים והקל מאד, ושהה סוד החסד, ונה שאמרו תכמינו הקדושים (ברכות יא.) על רבן יוחנן בן זכאי, שמעולם לא הקדימו אדם שלום אפלו גוי בשוק, כי

הוא הניח נח מאד אל הבריות והקדים שלום לכל אדם כמדת הלל, וכן אמרו תכמינו הקדושים (ספא כח.) על רבן יוחנן בן זכאי מקמיר לא שח שיחת חלון, ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין, ולא ישן בבית המדרש לא שנת קבע ולא שנת צריא, ולא קדמו אדם בבית המדרש, ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא, ולא הרהר במבואות המטנפים, ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו לעולם, ולא אמר הגיע עת לעמד מבית המדרש וכו' כמדת שמאי, הינו מצד אחד לא הקדימו אדם שלום מעולם, כי היה מסביר פנים לכל אחד אפלו לגוי בשוק, ומצד שני התמיר על עצמו שלא שח שיחות חלון ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין וכו' כפי' והוא אשר זכה להתיר צטרה לישנה אחר החזון, מרב קדשתו ודבקתו בו יחברו, ואשר לא הניח מקרא, משנה, גמרא, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלות ותמורות וגזרות שוות תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים משלות כוכסים ומשלות שועלים דבר קטן ודבר גדול, דבר גדול — מעשה מרובה, ודבר קטן — הניח דאפיי ורבא וכו' (עין ספא כח.), ומאחר שקבל מדרגת שמאי שהם הלמוד של דרי מעלה ומדרגת הלל שהם הלמוד של דרי מטה, על-כן היה יכול להעמיד תלמידים הרבה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מדרשין, חלק ב, סימן ז), שדיקא קשהצדיק יש לו מדת יכל' דאחיד בשמיא וארעא, שהם הלמוד של דרי מעלה ודרי מטה, ודיקא הוא יכול להאיר ולהעמיד תלמידים הרבה, עין שם. הוא היה אומר: הינו מאחר שקבל את המדרגות שלו מהלל ושמאי שהם הלמוד של דרי מעלה ודרי מטה, על-כן היה רגיל לומר לכל אחד ממלמדיו.

אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לך נוצרת: הינו כי אין טוב אלא תורה, שגאמר: "כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל מעובדי" (משלי ד. כ); מאחר שזכית ללמוד הרבה תורה שנקראת טוב, אל תחזיק את השוב שהיא התורה לעצמך, אלא תלמדנו לאחרים, כי זו צריכה להיות עבודת כל בר ישראל, שידבק את עצמו ברבה, ויקבל ממנו שמי מדרגות אלו — דרי מעלה ודרי מטה, שהן השגות האין סוף ברון הוא בדבקות אמת, להיות דבוק בחיי התיים רוחניות חיות אלקותו יתברך, וילמד תורה הרבה, כל הלכות התורה השיכות בודום, צומח, חי, מדבר, עד שיהיה בקי בכל התורה כלה: מקרא, משנה, גמרא, הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלות ותמורות, גזרות שוות תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים, שיחת דקלים משלות כוכסים ומשלות שועלים וכו', שהם כלל הלמוד של דרי מעלה ודרי מטה, וישתדל אחר-כך ללמד את כל זה לאחרים, ויעמיד תלמידים הרבה. ואם תאמר למה לי לבלות את זמני היקר עם אחרים, הלא באותו הזמן אני יכול להשלים את עצמי יותר ויותר,

ולפי שהוא לא הימח ולא מקרא ולא משנה הלכה ולא גדה
 שלח למד היה אומר כן: יא בור סוד. גרסין ולא צור
 סיד. כלומר כבוד טוח נסיד: שאינו מאבד טפה.
 כך הוא אינו שוכח דבר אחד מהלמודו: אשרי
 יולדתו. מאשר נמדות
 טובות עד שכל העולם
 אומרים עליו אשרי מי
 שילדו. ויש אומרים על שם
 שהיא גרמה לו שיהא חכם.
 שהימה מחזרת על כל בני

לְכָךְ נּוֹצְרַתָּ. י חֲמֹשֶׁה

תְּלִמְיָדִים הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן

בֶּן זַבְאִי, וְאֵלוּ הֵן, רַבִּי

אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֲרוּקְנוֹס, וְרַבִּי

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, וְרַבִּי יוֹסִי

הַפְּהֵן, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נִתְנָאֵל, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן

עֲרָף. יא הוּא הָיָה מוֹנֵה שְׁבָחָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן

הֲרוּקְנוֹס, בּוֹר סִיד שְׁאִינוּ מְאָבֵד טֶפֶה. רַבִּי

(בְּלִקְוֹטֵי מוֹהֲרֵין, חֶלֶק ב', סימן ד'), וְאֶשֶׁר אֵלוּ הַתְּלִמְיָדִים יָקִימוּ עוֹד תְּלִמְיָדִים, וְכֵן לְהֵלֵךְ, כִּי זוֹ פְּנֵינָה
 הַבְּרִיאָה — לְמַסֵּר אֶת הַשְּׁנָתוֹ לְאַחֵרִים לְעֲשׂוֹת מִהֶפְסֵקֵף פְּנִימִי, וְלְהוֹצִיא אֶת הַפְּנִימִים לְאַחֵרִים וְכוּ',
 עֵין שֵׁם.

י חֲמֹשֶׁה תְּלִמְיָדִים הָיוּ לוֹ לְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְאִי: רַצָּה לומר, לא שְׁהָיוּ לוֹ רק חֲמֹשֶׁה תְּלִמְיָדִים,
 כִּי הָלֹא הָעֵמִיד תְּלִמְיָדִים הרבה מאד, כִּי לְמַד וְלָמַד, אֶלֶּא אֵלוּ הַחֲמֹשֶׁה תְּלִמְיָדִים הָיוּ
 מִהֶמְבַּחְרִים שֶׁל כָּל תְּלִמְיָדִי, וְהֵם בְּעֶצְמָם הָעֵמִידוּ אַחֲרֵיכֶם תְּלִמְיָדִים בְּלִי שְׁעוֹר, וְעַל־כֵּן דִּיקָא
 מֵאֵלוּ הַחֲמֹשֶׁה תְּלִמְיָדִים שֶׁזָּכְרוּ לְלַמֵּד לְאַחֵרִים, וְכֵן גַּם הֵם הָעֵמִידוּ תְּלִמְיָדִים הרבה, לְזוֹאת מִנְּה
 שְׁבָחָם דִּיקָא, וְלֹא שְׁבַח שֶׁל שְׁאֵר הַתְּלִמְיָדִים, כִּי רַק אֵלוּ הַחֲמֹשֶׁה תְּלִמְיָדִים הָעֵמִידוּ יְשִׁיבוֹת
 וְהִפִּיצוּ אֶת תּוֹרָתוֹ.

יא הוּא הָיָה מוֹנֵה שְׁבָחָן: לְפָנָיו כָּל הַתְּלִמְיָדִים, כְּדִי לְעוֹרְרָם וְלְחַזְקָם שִׁיעֲשׂוּ כְּמוֹתֵן לְעוֹרֵר
 קְנָאָתָם, כְּסוּד: "קְנָאָת סוֹפְרִים תְּרַבָּה חֲקִמָה" (בְּבֵא בְּתוֹרָא כ"א), כִּי כֵן דִּרְךְ תְּרַב — לְעוֹרֵר שְׁבַח
 מְקַצֵּת הַתְּלִמְיָדִים הַגְּדוֹלִים, כְּדִי שִׁיתְּעוֹרְרוּ הַקְּטָנִים, וְיִקְנְאוּ וְיִשְׁתַּחֲקֶקוּ גַם־כֵּן לְהַגִּיעַ אֶל מִדַּת
 הַגְּדוֹלִים, וְעַל־כֵּן מִנְּה שְׁבַח אֵלוּ הַחֲמֹשֶׁה תְּלִמְיָדִים דִּיקָא, מֵאַחַר שֶׁהֵם זְכוּ אַחֲרֵיכֶם לְהִקָּים גַּם־כֵּן
 יְשִׁיבוֹת וְלְהַרְבּוֹת תּוֹרָה, וְהִבְּנֵן.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֲרוּקְנוֹס בּוֹר סִיד שְׁאִינוּ מְאָבֵד טֶפֶה: כִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הֲרוּקְנוֹס זָכָה לְהַקְּלֵל
 לְגַמְרֵי בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (סַהֲדוּרִין נח): נִטַּל שְׁמִי זְרוּעוֹתַי וְהִנֵּחַן עַל לְבֹ, אָמַר:
 אוֹי לְכֶם שְׁמִי זְרוּעוֹתַי שֶׁהֵם כְּשֵׁנִי סַפְרֵי תוֹרוֹת שְׁנַגְלִין, הַרְבֵּה תּוֹרָה לְמִדְתִּי וְהַרְבֵּה תּוֹרָה לְמִדְתִּי,
 הַרְבֵּה תּוֹרָה לְמִדְתִּי וְלֹא חֲסַרְתִּי מִרְבּוֹתֵי אֶפְלוּ כְּכֹלֵב הַמֶּלֶקֶח מִן הַיָּם, הַרְבֵּה תּוֹרָה לְמִדְתִּי וְלֹא
 חֲסַרְתִּי תְּלִמְיָדִי אֶלֶּא בְּמַכְחֹל בְּשׁוֹפְרַת וְכוּ', כִּי כָל מֵה שֶׁלָּמַד לְמַד לְאַחֵרִים, וְלֹא הָיָה מְאָבֵד
 שׁוֹם טֶפֶה, וְכֵן צְרִיךְ לְהִיֹּת שְׁלֵמוֹת שֶׁל כָּל תְּלִמִּיד, שֶׁכָּל מֵה הוּא לּוֹמֵד — לְלַמֵּד וְלוֹלְחוֹ, וְלֹא
 יֵאבֵד אֶפְלוּ טֶפֶה אַחַת.

רבי יהושע בן חנניה אשרי יולדתו: כי כל מה שזכה ללמוד הנה בנכות אמו, כמובא בירושלמי (קמח פ"ט), שהיתה אמו מולכת עריסתו לבית הכנסת בשביל שיתדבקו אָזְנוֹי בְּדַבְרֵי תוֹרָה וכו', עֵינֵי שָׁם; וְכֵן רָאוּ לְכָל אִשָּׁה מְעַבְרַת שֶׁתִּכְנַס לְבֵית־הַכְּנֶסֶת וּלְבֵית־הַמְדֻרָשׁ לְשִׁמְעַע קוֹל תְּפִלָּה וְקוֹל תּוֹרָה, כְּדִי שֶׁהוֹלֵךְ יִהְיֶה רְגִיל בָּהֶם, וְרַבְנֵנוּ ז"ל שָׁבַח מְאֹד אֶת אִמּוֹ

הַצְדִּיקָה פִּיגָא, שֶׁהִיְתָה זֶרֶקָה לְלֶכֶת תְּמִיד אֶל צִיּוֹן הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקְדוּשׁ, וְכוּתוֹ יִגַן עֲלֵינוּ, בְּעַת עֲבוּרָה עִם רַבְנֵנוּ ז"ל, וְהִיְתָה מְרַבָּה שָׁם בַּתְּפִלָּה עַל הַלֵּךְ שִׁיְהִיָּה צָדִיק וְקָדוֹשׁ עֲלֵינוּ, וְרַבְנֵנוּ ז"ל הִחְזִיק לָהּ טוֹבָה עַל זֶה, וְרָצוּהָ שְׂאֵחֵרֵי הַסְּתַלְקוּתוֹ כְּשִׁיחַפְּלֵהוּ אֵלָיו וְתִבְרַךְ וְיִזְכְּרוּ אֶת שְׁמוֹ, שֶׁיִּזְכְּרוּ גַם אֶת שֵׁם אִמּוֹ: רַבְנֵנוּ נִחְמָן בֶּן פִּיגָא, וְלֹא כִּמוֹ שֶׁקוֹרְאִים לָאֵחֶר הַהַסְּתַלְקוּת אַחֵר אֲבִיו, כִּי הִחְזִיק לָהּ טוֹבָה עַל זֶה שֶׁהִתְפַּלְּלָה תְּרַבָּה עֲלָיו בְּעַת עֲבוּרָה, וְהִיְתָה יוֹשֶׁבֶת אֶצֶל קָבֵר הַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב, וְכוּתוֹ יִגַן עֲלֵינוּ, וְכֵן הִיְתָה הוֹלֶכֶת לְבֵית־הַכְּנֶסֶת לְשִׁמְעַע קוֹלֵהָ וְיִזְכְּרוּ, וְרַבְנֵנוּ ז"ל יָהּ שְׁמִיָּה רַבָּא.

רבי יוסי הכהן חסיד: שהיה הולך לפני משורת הרין, שהנה נקרא חסיד, ואמרו (והר משפטים קיד: פיקהס רכב:): אינתו חסיד המתחסד עם קונו, אשר זה עקר מדת התסידות, שהולך עם בני-אדם לפני משורת הרין, כי יודע שבכל בר ישראל יש "חלק אלוך ממעל" (איוב לא, ב), ועל-כן הוא מותר לו, והולך עמו לפני משורת הרין, וזהו החסד שעושה עם קונו, כי יודע שהוא יתברך מנח בכל בר ישראל.

רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא: לכאורה יש לדקדק מה השבח ששבחו בירא חטא, הלא אין לך בר ישראל שלא יהיה ירא חטא, כי אין בור ירא חטא, ונמצא שכל אחד מן ישראל ההכרחי שתהיה לו אינו יראת חטא? אלא יש לומר, כי שבחו את רבי שמעון בן נתנאל ביראת חטא, כי היה בל-כף ירא מן החטא, עד שכל מי שראה אותו גם-כן התרחק מהחטא, כי הכניס יראתו בכל הירואה אותו, שפבר ירא מהחטא, וזהו שבח גדול, שאדם יזכה לזכר את עצמו בל-כף, עד שרק בראיה בעלמא שהסתפלו עליו תפל יראתו ופחדו עליהם, שגם הם ייראו מלחטא. וכמוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מתיב"ד, חלק א, סימן ט), כי צריך לזכור את הפנים שיוכל כל אחד לראות את פניו כמו במראה, עד אשר בלא תוכחה ובלא מוסר יתחרט הקברו תוך על מצויו, רק משה שייביט בפנים שלו, כי על-ידי שייביט בפנים שלו יראתו את עצמו כמו במראה, איך פניו משפיעים בחשך, עין שם; וזה היה שבחו של "רבי שמעון בן נתנאל" — ירא חטא, שכל כף היה ירא ומתרא מהחטא, שאפלו מי שהסתפל עליו נהגרא מהחטא, ואי אפשר לומר כפשוטו, כי אין זה שום שבח על פנא, והבו למעשה.

רבי אלעזר בן עזר, כמעין המתגבר: רצה לומר, ומחדש בהם חדישים נפלאים ונעשה כמעין

ומוסיף סלפול וסגרות מדעתו: יב אבא שאול אומר ומשמו. של רבי יוחנן בן זכאי: ואלעזר בן ערך בכף שניה. מלאכי תכונ דלכא שאלו לא מחלק על מנא קמא. ושיי הדברים אמרם רבי יוחנן בן זכאי ושיהא

המתגבר להוסיף בהקנת דבר מתוך דבר ולהמשיך תורת רבו בעולם, שהיה "כמעין המתגבר", כדרך המעין שהולך תחת האדמה, ועם כל זאת היא מזרימה גרם מים, וכן התלמיד שזוכה לבשל את עצמו לגמרי אל רבו, על-ידיה נעשה כמעין המתגבר, שתמיד מחדש בדברי רבו.

יב הוא היה אומר: הינו רבי יוחנן בן זכאי היה רגיל לומר.

אם יהיו כל חכמי

יהיה אומר, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים, ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף שניה, מכריע את כלם. אבא שאול אומר משמו, אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס אף עמהם, ורבי אלעזר בן ערך

ישראל בכף מאזנים ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף שניה מכריע את כלם: כל-כף שבח את תלמידו הראשון רבי אליעזר בן הורקנוס, שקבל ממנו כל-כף עד שנעשה כבור סיד שאינו מאבד טפה, כי כל מה שלמד עם תלמידיו רבי אליעזר בן הורקנוס שמר, ולא אבד טפה אחת כלל מתורת רבו, ועל-כן שבחו כל-כף, ששבחו יותר מכל חכמי דורו לא רק מתלמידיו, ולכן אם היו מקניסים את כל חכמי ישראל שהיו בדורו בכף מאזנים אחת, ורבי אליעזר בן הורקנוס בכף מאזנים שניה — מכריע את כלם, כי כל-כף היה גדול בתורה שקל מה שלמד אצל רבו, שלא הניח מקרא, משנה, הלכות ואגדות, ברותות ותוספות, מעשה מרכבה ומעשה בראשית, שיחות חיות ועופות, שיחת דקלים וכו' כג"ל, הכל החזיק בעצמו כמו בור סיד שאינו מאבד טפה, ועל-כן כפי שלקח כל-כף מרבו, לכן הוא מכריע את כל חכמי דורו.

אבא שאול אומר משמו: של רבו הינו רבי יוחנן בן זכאי, שלא רבי אליעזר בן הורקנוס מכריע את כל חכמי ישראל בכף מאזנים, אלא רבי אלעזר בן ערך מכריע את כלם בכף מאזנים, ואף את רבי אליעזר בן הורקנוס הוא מכריע, ולכאורה איך יחלק רבי יוחנן בן זכאי על מה שאמר בעצמו? אלא יש לומר, כי בדרך כלל אמר רבי יוחנן בן זכאי ודבר בשבחו של רבי אליעזר בן הורקנוס שהיה כסיני מלא תורה, ומעולם לא אמר דבר שלא שמע מרבו (ספ"ה, ו) ועל-כן אחז ממנו רבו, מאחר שהיה בור סיד שאינו מאבד טפה, ולא שנה שום דבר מתורת רבו, אף אבא שאול אמר משמו של רבי יוחנן בן זכאי כפי מדרגתו של רבי אלעזר בן ערך, מצלתו יותר מרבי אליעזר בן הורקנוס, כי הוא כמעין המתגבר עוקר הרים בתריפותו מחדד ומפלפל ומוסיף סברות מרעתו ממה ששמע מרבו בפרוש, פי היה כמעין המתגבר שפלפל והבין דבר מתוך דבר מתוך תורת רבו, ועל-כן מצלתו היתה גדולה מאד, וזה תלוי במחלקת שנתלקו תבמיני הקדושים (היריח ד): חד אמר סיני וחד אמר עוקר הרים, רבי יוסי אמר סיני ובה אמר עוקר הרים, שלחו לתמן איזה מהם קדם? שלחו להו סיני עדיף, אמר מר הכל צריכים למרי חטיא, רבי אליעזר בן הורקנוס קבל מרבו רבי יוחנן בן זכאי שסיני קדם ועדיף, כי בור סיד שאינו מאבד טפה, וכל מה ששמע ממנו לא נאבד, ועל-כן שבחו גדול מאד, אף אבא שאול למד ושמע משמו של רבי יוחנן בן זכאי שעוקר הרים עדיף, שהוא רבי אלעזר בן ערך, שהיה מפלפל בתורת רבו, והוא

כמעין המתגבר להוציא דבר מתוך דבר ולחדש
 חדושים, ועל-כן אין ביניהם שום מחלוקת אלא
 מר אמר חדא, ומר אמר חדא, והכל נכון.
 וכמו-כן יש אצל הרב האמת שני סוגי
 תלמידים, יש תלמידים שמקבלים דבורו של
 הצדיק ואינם מאבדים את זה, רק אוחזים את זה
 כמו שהוא, ויש סוג תלמידים שמחדשים
 בתורת רבם, ומבינים בקהם דבר מתוך דבר
 ודורשים את זה לרבים, וקבו.
 יג אמר להם צאו וראו איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם. רבי אליעזר אומר, עין טובה. רבי יהושע אומר, חבר טוב. רבי יוסי אומר, שכן טוב. רבי שמעון אומר, הרואה את הנולד. רבי יצחק אומר, רבי יוחנן בן זכאי אמר להם לתלמידיו, צאו מפרגתכם ותצאו לחוץ, ראו מה המון-עם צריכים, פי כשישבים בבית-הכנסת ובבית-המדרש ולומדים ומתפללים ודבקים בהשינה, אז לא יודעים מה המון-עם צריכים, ועל-כן אמר להם רבם שיצאו מבית-המדרש ומבית-הכנסת, ותצאו מפרגתכם לראות איזו היא דרך ישרה שידבק בה האדם, הינו אלו האנשים שהם בחוץ ורוצים להתקרב אליו יתברך, איזו היא דרך הישרה והנקלה שיתעורר להתחזיר אותם אליו יתברך, וכל אחד אמר כפי שרשו ושכחו של רבו כנ"ל.
 רבי אליעזר אומר עין טובה: פי הלא את רבי אליעזר שבח שהוא בור סיד, שאינו מאבד טפה, ועל-כן הוא ניקא אמר "עין טובה", פי התלמיד שמקבל תורת רבו בשלמות, ואינו מאבד טפה, ראוי לו שתהיה לו עין טובה ללמד לזולתו, ולא יתזיק את הטובה לעצמו.
 רבי יהושע אומר חבר טוב: רבי יהושע אומר כפי שבחו ששבחו "אשרי יולדתו", לכן אמר "חבר טוב", פי אף שיש עליו שבחים כאלו שלא סר מבית-המדרש או מבית-הכנסת כנ"ל, שהולכתו אמו עם עריסתו לבית-הכנסת ולבית-המדרש וכל ימיו גדל שם, עם כל זאת ראוי לו שתהיה לו "חבר טוב", שילמד עמו ביחד, פי מעלת החבר עולה על הכל, פי יעמידנו על האמת. רבי יוסי אומר שכן טוב: רבי יוסי כפי מדתו ושכחו ששבח אותו רבו שהוא חסיד, אמר "שכן טוב", פי עקר החסידות היא להיות חסיד במעשיו, ולעשות לפנים משורת הדין, וזה מתחיל עם שכן טוב, כמו שאמר התכם מקל אדם (משלי כו, י): "טוב שכן קרוב מאח רחוק", פי עקר החסידות שהאדם צריך לעשות לפנים משורת הדין הוא עם שכנו, שיגור עמו באהבה.
 רבי שמעון אומר הרואה את הנולד: כנגד השבח ששבח אותו רבו שהוא ירא חטא, פי בזה שהאדם "רואה את הנולד", הוא מסתכל תמיד איהו שיבוא היום ויצטרף לצאת מנה העולם, ויפרטו את כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו לפניו, ועל-ידי-זה יהיה ירא חטא, פי הוא רואה את הנולד, שיצטרף לתת דין וחשבון על כל מעשיו.

אכרים מיומדים מכל מקום הכח המעורר לכל רבי אלעזר אומר לב טוב: כנגד שאמר ושפח התנועות הוא צביל לפיכך אמר רבי אליעזר לב טוב. אף רבי אלעזר שהוא כמעין המתגבר, ומפני זה אמר רבי יוחנן בן זכאי רואה אני את דברי אמר "לב טוב", כי עקר שלמות התלמיד, אלעזר בן ערך מדבריכם: יד איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם.

הולך לשאול מהם זה. ולא הבין מתוך דבריהם הראשונים שהדרך הרעה היא הפך הדרך הטובה. לפי שלא כל מה שהוא טוב יהיה הפכו רע. כי מדת החסידות והוא העושה לפנים משורת הדין היא טובה. ומי שאינו חסיד מעמיד דבריו על דין מורה אינו רע ואפשר היה לומר שאם הסתפקות והיא עין ויהיו בחרת רבו, על-כן אמר עין טובה, כדי שיהיה מסתפל על זולתו בעין טובה ומגלה לו מתורת רבו, וכן כאן שפרש את דברי רבי אלעזר בן ערך, שאמר עליו שהוא כמעין המתגבר, נגד זה אמר רבי אלעזר לב טוב, שזו מדרגה יותר גבוהה, כי כשאדם יש לו לב טוב, לב רחב בהשגת האין סוף ברוך הוא, וכמעין המתגבר להוסיף תמיד שפע אור חיית ויחודים, ראוי לו להאיר גם באחרים, כי זהו מעין המתגבר, שתמיד שופע מים חדשים כדרך המעין.

אמר להם, רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם: על זה אמר רבם שמעלת רבי אלעזר בן ערך עולה על כל דבריכם, כי כשיש לאדם לב טוב, לב רחב, לב אמין, הוא תמיד רוצה בטובת זולתו, ויוצא לחוץ, ומשקה את כל העולם בלו כמעין המתגבר, וכאן כבר לא מוזכר את שיטת אבא שאול שאמר בשמו, שרבי אלעזר בן ערך בכף שניה מכריע את כלם, כי זה העקר כשאדם זוכה ללב טוב, ונעשה כמעין המתגבר ומבין דבר מתוך דבר, ויורד לעמק לבבות עם ישראל להאיר בהם אורו ותבונה, וילקרבם אל אמתת מצויאיתו ותבונה.

יד אמר להם צאו ממדרגתכם ומבית מדרשכם ומבית-פנסת לחוץ אל המון-עם, וראו איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, איזו היא הדרך שמתרחקת את האדם שלא יתקרב אליו ותבונה. רבי אלעזר אומר עין רעה: כפי"ל אם אין לאדם עין טובה, ואינו מרחם על הבריות, ואינו רוצה בטובתם, ואינו מגלה מתורתו ששאב בעצמו שנעשה בור סיד שאינו מאבד טפה, ואינו רוצה ללמד לאחרים, זה נקרא עין רעה, ראוי שיתרחק מהו, וזה מרחק את האדם ממנו ותבונה.

רבי יהושע אומר חבר רע: וכנ"ל, שאריכים לברח מחבר רע שאינו רוצה לדרבן עמו ממנו ותבונה ומתורתו הקדושה ומדברי יראת שמים, כי חבר רע יכול לעקר אותו משני עולמות.

רבי יוסי אומר שכן רע: וכנ"ל, ששבע האדם טובה היא דרך טובה. נקמת הימנעות אינו דרך רעה שנמשך אחר השכנים שלו, וראוי לו לברך משכנים רעים, שלא יכלד בשחיתותם, כעין שאמרו חכמינו הקדושים: פרתו של רבי אלעזר היתה יוצאת בשבת, ואמרו על זה חכמינו הקדושים (שבת טז:): 'מתוך שלא מנהגה נחשבה כפרתו', הרי לך שצריכים לברך משכנים רעים.

רבי שמעון אומר הלזה ואינו משלם, אחד הלזה מן האדם כאלו לזה מן המקום שנאמר: 'לזה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן': כי כנגד זה שאמר 'הרואה את הנוגד', שהאדם צריך תמיד לראות את הנוגד עמו, ומה יהיה אתו ושיצטרף לחור אלו ויתברך ולתן דין וחסד, כנגדו אמר מהי המדה הרעה שיתרחק ממנה האדם? שהוא 'לזה ואינו משלם', כי בדרך כלל אדם בזה העולם נקרא לזה, כי כל מה שהוא עושה בזה העולם הכל בתור הנוגה, וכל מה שמקבל וכל מה שהוא עושה הוא בתור הנוגה, כעין שאמרו חכמינו הקדושים במדרש (ויקרא ובה פרשה כז, סימן ב) על פסוק (איוב מא, א): "מי הקדימני ואשלם לו", מי קלט לפניי עד שלא נתתי לו נשמה, מי מלל לשמי עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מצקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה לי מותה עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי סכה עד שלא נתתי לו מקום, לולב עד שלא נתתי לו דמים, מי עשה לי ציצית עד שלא נתתי לו טלית, מי הפריש לפניי פאה עד שלא נתתי לו שדה, מי הפריש לי תרומה עד שלא נתתי לו גרן, מי הפריש לי חלה עד שלא נתתי לו עסה לפרש לפניי קרבן, עד שלא נתתי לו בהמה, עין שם; לך שכל דבר שאדם מקבל בזה עולם הוא בתור הנוגה, ועל כן כשלומד תורה ומקנים מצוותיו ויתברך יהיה רואה את הנוגד, ועל כן כשלוה ואינו משלם, כשהקדוש ברוך הוא משפיע לו שפע ונותן לו הכל, והוא אינו משלם חזרה מה שהוא צריך — נקרא רשע, ואמר "אחד הלזה מן האדם בלזה מן המקום", בדיוק כמו שהקדוש ברוך הוא נותן לו בית, והוא צריך לעשות על זה מצקה ומזונה, ובדיוק כמו שהקדוש ברוך הוא נתן לו בגד וצריך לתלות על זה ציצית ובדיוק כמו שהקדוש ברוך הוא נתן לו שדה, וצריך להפריש מנה תרומות ומעשרות, כמו כן כשלוה מן האדם צריך לשלם לו, כי אם לא, נאמר עליו: "לזה רשע ולא ישלם", ועל כן אמר: "הרואה את הנוגד", לך שאתה מלזה לאדם חסדל היטב, שלא יהיה ההוא בכלל "לזה רשע ולא ישלם" לך, ובאמת מי שזוכה להיות דבוק בו ויתברך הוא נעשה "צדיק חונן ונותן", שאינו צריך ללוות משום בריו, אך דבוק הוא בכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא ומשפיע לו ולתו, כמובא בבריו רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן א), שנעשה מלזה הגדול שנקבל בו ויתברך, ועל ידי זה כל אחד לזה זה מנה עד הפלגה הגדול, והוא בתורתו ובמצוותיו משפיע שפע לכל המזלות והכוכבים וכו', עין שם; וכן הוא (בלקוטי מוה"ר, חלק א, סימן כב) שהאדם זוכה להכלל בו ויתברך עד שתורתו ותפלתו נעשים בעין תורתו ותפלתו ה', כי נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ומי מתפלל השם מתפלל, ומי לומד השם לומד, כעין שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות ז): מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, וכן אמרו (שם)

מקלה. שילול ענמו כבודו הנוול הוא: וצדיק חונן ורוחן. הקב"ה שהוא לדיקו של עולם חונן ומתן למלוה מה שזוהו זה ממנו ולא פרע לו נמנע הלוה נשאר חיוב למקום: טו הם אמרו שלשה דברים. נדון ארץ

ומוסרים ומדות. דלילו בענין האסור והמוסר והפטור והמיוצ דברים הרבה אמרו. אי נמי אלו השלשה דברים היו מרגלל כפומייהו ממיד: יהי

אחד הלזוה מן האדם, בלזוה מן המקום, שנאמר (תהלים לו, כא) "לזוה רשע ולא ישלם, וצדיק חונן ונותן".
רבי אלעזר אומר, לב רע. אומר להם, רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערוך מדבריכם, שבכלל דבריו דבריכם: טו הם אמרו שלשה דברים. רבי אלעזר אומר, יהי כבוד חברך חביב

פחות, להרגיש את צרות דלי העם, ולהשפיע להם מתורת רבו, ושיהיה נעשה כמעין המתגבר, ויקים אצלו (משלי ה, טו): "יפוצו מעינתיו חוצה", שישפץ מעינות רבו בחיץ כמעין הנה, שבכל פעם נובע מים חדשים, על-כן בכלל דבריו דבריכם, כי מי שזוכה להגיע למדרגה זו כבר זוכה להכל: אשרי מי שמתעמק בזה, ומקיים את כל זה, אשרי לו בזה ואשרי לו בבא.

טו הם אמרו שלשה דברים: הינו החמשה תלמידים של רבי יוחנן בן זכאי כל אחד ואחד אמר שלשה דברים, שהם כלולים בתני האדם, איך לעבר את זה העולם, ואיך להתקשר אליו יתברך, ולזכות לצאת מהמקום שנפל לשם, ולהתעלות בתכלית העליה, ולהשיג אור וחיות וזיו בדבקות הבורא יתברך שמו, ויש לומר על-פי דברי רבנו ז"ל (לקושי' מתיר"ו, חלק א, סימן לד) שיש שלש נקודות, שעל-ידי השלש נקודות האלו יכולים לשבר את התרופות השורות על לבו, ומתקיים אותו ממנו יתברך, והם: נקדת הרב ונקדת החבר ונקדת עצמו, הינו בנה שהאדם זוכה להתקרב אל רב אמתי שמלמדו תורה בהארה וזיו וחיות איך לזבך את עצמו בו יתברך, ויש לו חבר טוב שיכול לתור עמו את דבורי רבו מה שלמד אצל רבו ואחד מסביב להשגיו, ונקדת עצמו שאחר-כך חוזר את מה שלמד אצל רבו והבין אצל חברו הוא חוזר את זה בינו לבין עצמו, והוא מתבודד עצמו עמו יתברך, אשר על-ידי השלש נקודות האלו: נקדת הרב, נקדת החבר ונקדת עצמו, יכולים לשבר את המניעות והתמאזות והתקפחות השורים על לבו, ולקשר את עצמו אל הנקדה השגית אל לבו כעת הזאת, ועל-ידי-זה מתקרב אליו יתברך (עין לקושי' הלכות, ברכת המיזון, הלכה ג), ועל-כן כל אחד מהחמשה תלמידים אמר שלשה דברים, אשר השלשה דברים כלולים ביסוד הנה, והנה. רבי אלעזר אומר: הוא רבי אלעזר בן הורקנוס, התלמיד הראשון מתלמידי רבי יוחנן בן זכאי כנ"ל.

יהי כבוד חברך חביב עליך כשלף: ממיד תשתדל להנהיג בכבוד חברך, וכמו שאמה רוצה שיכבדו אותך, כן תשתדל לכבוד חברך, כי בנה שתכבד את חברך, וכבודו יהיה חביב עליך

כבבודך, על-דירייה תזקה לקבל תרבה ממנו, כבוד חברך חביב עליך כשלך. ואימתי יאה זה
 פי כבוד החבר הוא דבר גדול, ונדוע שלל מזה נוח לעשות. שאם אמה נוח לעשות אי אפשר
 שהאריז"ל והבעל-שם-טוב הקדוש ורבנו ז"ל שלא מולג כבוד חברך. הרי דבור אחד. ושני יום אחד
 מאד הזהירונו על אהבת חברים, ובפרט אלו החברים הלומדים אצל
 רב אחד, ראוי שמהיה להם אהבה גדולה, ועל-
 דירייה יזכו לקבל מרבם. ונדוע הספור, שאנשי
 שלומנו מספרים שהרבי אורן של חכמים, והוי זהיר
 עליו בשלף, ואל תהי נוח לכעוס. ושוב יום אחד לפני
 מיתתו. והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים, והוי זהיר

רבי זושא, וכוותו יגן עלינו, שאל פעם את אחיו הקדוש הרבי רבי אלימלך, וכוותו יגן עלינו:
 "אחי הקדוש, מדוע רואים אצלך מופתים כל-כף גלויים". ענה ואמר: "זה הכל בזכות תלמידי,
 שהם נזהרים בכבוד חבריהם, כי הכנסתי בהם אהבת חברים, כל-כף שאחד זהיר בכבוד חברו,
 ועל-דירייה יש לי כח להמשיך מופתים בעולם". הרי לך איך שהחברים הלומדים אצל הצדיק
 האמת ראוי להם להתאחד יחד, ושיהיה כבוד חבריהם חביב עליהם בשלף, ואז יקבלו מרבם
 תרבה, וכן רבם יתעלה יותר ויותר, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (פניית נ): "מתלמידי יותר
 מכלם"; על-כן מתחיל עם נקדת החבר.

ואל תהי נח לכעס: זה מדבר כנגד נקדת עצמו, שישמר את עצמו מאד מפעס, כי מדת הפעס
 היא מאד מגנה, כי מובא בזהר הקדוש (ח"ב קפב.) על פסוק (איוב יח, ד): "טורף נפש באפו",
 שעל-ידי כעס עוקר את נפשו לגמרי, ואמר רבנו האריז"ל, שעל-ידי כל חטא ועון עושים פתמים
 על הנשמה, אבל בתשובה ובפרט בכביה יכולים לכבש את הנשמה, מה שאין כן על-ידי כעס.
 הוא עוקר את נשמתו לגמרי, ותמנא ללון, ועל-כן צריכים לשמר מאד מפתת הפעס, שעוקרת
 את נפשו, שזה נגד נקדת עצמו, שעל-ידי הפעס נופל לגמרי, ואינו בכלל אדם כלל, כי כל
 הכועס כל מיני גיהנום שולטים בו (נדריים כב.), ומאבד את צורת האדם שלו. ואיך זוכים להנצל
 מפעס? על-ידי:

ושוב יום אחד לפני מיתתו: ואמרו חכמינו הקדושים (שפת קנא.) וכי אדם יודע באיזה יום
 ממות? אלא לשוב היום שפא ממות למחר, נמצא, שכל ימי היום בתשובה; הינו על-ידי
 שהאדם חושב בכל יום כאלו היום הזה הוא יום האחרון שלו, על-דירייה לא יכעס, כי מה לו
 לאדם לכעס ביום הזה, בשעה שהוא יודע שהיום הזה הוא היום האחרון מחייו, וזה נגד נקדת
 עצמו כנ"ל.

והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים: זה טוב כנגד נקדת הרב, שצריך תמיד לקרב את עצמו
 אל החכמים האמתיים ולהתחמם לאורם, כי החכמים האמתיים דבוקים בו. יתברך בן-דבקות
 עצומה, ותמיד מאיר בהם אור גלוי שכנית עזו יתברך, ועל-כן אשרי מי שזוכה להתקרב אליהם
 ומתחמם כנגד אורם, ואמר כנגד אורם, כי גם כשזוכים להתקרב אל הרב, צריכים מאד להזהר
 בכבוד הרב ולפחד ממנו מאד שלא יהיה עמו קרוב וסמוך (שקורין תימיש), כי מהרב
 האמת צריכים באמת לירא ולפחד. וספר הרב הקדוש רבי שניאור זלמן מליאדי, וכוותו יגן עלינו,
 ואמר: למה קבלנו כל-כף מרבנו הקדוש (שהוא המגיד הקדוש ממעריטוש, וכוותו יגן עלינו).

שלא תהא צהס קלות לאש: שלא תכזה. שלא מעגש זהו מרב יראת ופחד שיהיה לנו ממנו, הינו כל על יין: נשיכת שועל. רפואמו קשה לפי שנינו דקות עקמות ועקשנות ואיך הווסא למחנך הנשר ופחד ובמורא גדול, וכשרק שמענו את פסיעות נחמלם ולהרמיז הסניכה: עקיצת עקרב. קשה רגליו (פי היה חולה על רגליו, וכשעה שהלך מנשמת נחש: ולחישתן.

דבוקין: לחישת שרף. כהנל היואל מפי השרף שגורף בשעה שהוא לומש. פיוט אמר, השרף הוא אינו מקבל נחש כשאר נחשים כדכתיב (תהלים נח) אשר לא ישמע

בגחלתן שלא תפנה,
שנשיכתן נשיכת שועל,
ועקיצתן עקיצת עקרב,
ולחישתן לחישת שרף, וכל דבריהם בגחלי אש: טו רבי

נפלאות בהשגת האיין סוף ברובו הוא, קלטנו את זה היטב, כי אי אפשר לקבל מהרב אלא כשיושב לפניו בדרך ארץ וביראה גדולה, שזה: "והוי מתחמם כנגד אורן של חכמים", שגריכים לשכת כנגד ולא להיות סמוך (שקורין היימיש), ועל-ידיה באמת יקבל.

והוי זהיר בגחלתן שלא תפנה: הינו גחלת אש השמונה ונגונה בתוכו, ולא רואים את האש שלהבת שבוערת, הינו כי הרבה פעמים הצדיק והרב האמת הוא כאדם פשוט, כמובא (בלקוטי-מתי"ו, חלק ב', סימן עח), אשר לפעמים הצדיק האמת הוא איש פשוט ממש (שקורין פראסטק), שמתנהג עצמו בדרך הפשוטות, ואינו מגלה שום תורה, ועוסק בשיתת חלין וכיציא בנה, ואז הוא בכחינת איש פשוט ממש וכי, צין שם; זה הגחלת שלא רואים את האש שלהבת בוערת, על-כן בשעה שאמה בא אל רבך, והוא איש פשוט בדגמת גחלת, היתה זהיר בכבודו, ואל תהרהר אחריו, כי המהרהר אחר רבו כמהרה אחר השכינה (סנהדרין קי), ונכתד, רחמנא לצלן, ועל-כן הזהיר אותך הפנא "הוי זהיר בגחלתן", כשאמה מתכתב אל הצדיקים בעת קטנותם, ונדמים כאנשים פשוטים, אל תהרהר אחריהם, "שלא תפנה" מהאש הגנוה בתוכם.

שנשיכתן נשיכת שועל: כי השועל היא הסנה התכמה ביותר מכל הסיוות. ועקיצתן עקיצת עקרב: אמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי ברכות. פרק ט'): שעקיצת עקרב היא מסכנת, כי עוקץ וחורר ועוקץ.

ולחישתן לחישת שרף: שרף הוא נחש מסכן עד מאד, שמטיל ארס מפיו ומהודך כה נקראת לחישה, כי עם הכל פיו לכד הוא מכניס בו ארסו הרע. וכל דבריהם של אלו החכמים האמתיים הדבוקים בו יתפרך. בגחלי אש: הינו לפעמים רואים בהם את האור והאש שלהבת עולה למעלה, איך שבוערים ומתלהבים אליו יתפרך, ולפעמים הם בגחלים שהם טמונים ונסתרים כאנשים פשוטים, והאש טמונה בהם, ועל-כן ראה להשמר מאד בדרך החכמים, ותתחמם כנגד אורן, ותשמר מאד בכבודם, שלא תפנה מאשם. ותפס שלש הלשונוה: נשיכת שועל, עקיצת עקרב, לחישת שרף, הינו כי לפעמים כשאחד מתחצר נגד הצדיק האמת והרב שבדור באופן של התחממות, שאחרים לא ידעו שהוא חצוף, רק עושה זאת בחכמה, מדע שגם הצדיק והחכם האמת יגשף אותך נשיכת שועל, דהינו יעניש אותך בחכמה, ויש אחד שעוקץ את הצדיק בדבוריו השמאים מדע שתקבל תורה עקיצת עקרב, שעוקץ וחורר ועוקץ.

שֶׁתִּקְבַּל עֲנֹשֶׁךָ פֶּעַם אֶחָד פֶּעַם, וְיֵשׁ אֵלָיו לְקוֹל מִלִּמַּד חֹסֵס. כִּי תִלְמִיד חֹסֵס אֵס מְקַיְמֵנוּ וּמִנֵּחַ שְׂמֵחַתְּצַפִּים עֲצָמָם בְּקַדְרָךְ לְחִישָׁה, שֶׁהֵם לְפִיָּסוֹ לִינוּ מִקְבַּל פְּיוֹס: טו עֵין הֶרַע. כְּמוֹ עֵין רַעִי. אֵינָם סְמוּכִים אֶל הַצְּדִיק, בַּךְ מִרְחוֹק הֵם וְיֵשׁ מִפְרָסִים עֵין הֶרַע. שְׂמֵנִים עֵין הֶרַע זִמְנוֹן חֲזִירוֹ הֵם יִקְבְּלוּ אֶת עֲנֹשֶׁךָ שֶׁתִּקְבְּלוּ לְחִישַׁת שָׂרָף, כִּי הַצְּדִיק הֶאֱמַת וְהֵרַב שֶׁבִדּוֹר הוּא תְּמִיד שׂוֹפֵף אֶת לְבוֹ אֱלֹהֵי יִתְבָּרָךְ, וּמִקְבָּשׁ וּמִתְפַּלֵּל אֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁיְּחַוֶּס וְיִרְחַם עָלָיו וְיִזְכֶּה לְעִלוֹת לְמַעְלָה לְמַעְלָה,

וְעַל-כֵּן זֶה שֶׁמִּלְחַשׁ עַל הַצְּדִיק, עָלָיו לִידַע, כִּי יִקְבַּל אֶת עֲנֹשׁוֹ תְּחִנָּה בְּלִחְשָׁה: אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁזֹּכֶה לְהִשְׁמַר בְּכַבּוֹד הַרֵב, וּמִי שֶׁזֵּהִיר בְּכַבּוֹד חֲבֵרוֹ וְתִמְדֵי זִכְרֵי אֶת יוֹם אֲתֵרִיתוֹ, שָׂאָז אֵינוֹ כּוֹפֵעַ, וְאָז דִּיקָא וּבְלָלוֹת בּוֹ הַשְּׁלֵשׁ נְקֻדּוֹת: נְקֻדַּת הַרֵב, נְקֻדַּת הַחֵבֵר וְנְקֻדַּת עֲצָמוֹ; שֶׁעַל-יְדֵיָּהּ הוּא זֹכֶה לְשִׁבְרֵי וּלְבִטּוֹל אֶת הַחֲרָפָה הַשׁוֹרָה עַל לְבוֹ בְּעַת הַהִיא, וּמִדְּבַק אֶת עֲצָמוֹ בְּמֵי הַחַיִּים, אֲשֶׁרֵי לוֹ בְּזֶה וּבְכָא.

טז רבי יהושע אומר: זהו רבי יהושע בן תנאי המלמד השני ממשתתף מלמדי רבי יוחנן בן זכאי הנ"ל.

עֵין הֶרַע וְיִצְרָךְ הֶרַע וְשִׁנְאָת הַבְּרִיּוֹת מוֹצִיאִים אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם: וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת מֵאֲמָרוֹ עַל-פִּי דִּבְרֵי רַבְּנֵי ז"ל (לְקוּטֵי-הַלְלוּת, חֵלֶק א', סִימָן לז), שֶׁיֵּשׁ שְׁלֹשׁ נְקֻדּוֹת שֶׁשֶׁל נְקֻדּוֹת שֶׁשֶׁל נְדָן שׁוֹבְרִים אֶת הַחֲרָפּוֹת הַמִּנְחוֹת עַל לְבוֹ, וְהֵם: נְקֻדַּת עֲצָמוֹ, נְקֻדַּת הַחֵבֵר וְנְקֻדַּת הַרֵב, שֶׁהָאָדָם צָרִיךְ לְהִגַּיעַ אֶל רֵב אֲמָתִי שֶׁלֹּא אוֹתוֹ הַשְּׂגָת הַתּוֹרָה גְּלוּי אֲלֻקוֹת, וְאַחֲרֵי-כֵן יִחְזוֹר עַל הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא עִם הַרֵב טוֹב, וְאַחֲרֵי-כֵן יִתְבַּדֵּד בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ עַל אוֹתָם הַדְּבָרִים וְהַלְמוּדִים שֶׁלֹּא אֶצֶל הַרֵב וּמֵה שֶׁנִּתְחַדַּשׁ לוֹ עַל-יְדֵי חֲבֵרוֹ וְתִלְמִידָיו (עַן לְקוּטֵי-הַלְלוּת, בְּרַפְּת הַמִּזוֹן, חֵלֶק ג'). וְהִנֵּה עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֲמָרוֹ אֲשֶׁרֵי יוֹלְדוֹתוֹ, וְכֵן אֲמַר הַרְרָף הַטּוֹב שֶׁיִּדְבַק בּוֹ הָאָדָם הוּא חֵבֵר טוֹב, וְהַלְפוֹן אֲמַר הַרְרָף הֶרַע שֶׁיִּתְרַחַק מִמֶּנָּה הָאָדָם הוּא חֵבֵר רַע פְּנ"ל, כִּי הַעֵקֶר לְקַבֵּל מִהַרֵב הוּא בַּךְ עַל-יְדֵי חֵבֵר טוֹב, וְכֵן לְהַפּוֹךְ מִי מִרְחַק מִהַרֵב — חֵבֵר רַע, וְזֶה שֶׁאֲמַר "עֵין הֶרַע", כִּשְׂמֵסִתְפַּלֵּם בְּעֵין הֶרַע עַל גְּדֻלַּת הַרֵב וְגַם הוּא רֹצֵה לְהַתְנַשֵּׂא, שֶׁאֵין לוֹ בְּטוֹל אֲמַת אֶל רַבּוֹ שֶׁכֵּל זֶה נִגְדַּת נְקֻדַּת הַרֵב, וְיִצְרָךְ הֶרַע" — זֶה כִּנְגֵד נְקֻדַּת עֲצָמוֹ שְׂבוּעֵר בּוֹ יִצְרוֹ הֶרַע, וְקָשָׁה לוֹ לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, וְ"שִׁנְאָת הַבְּרִיּוֹת" — שֶׁשִׁנְאָת אֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁזֶה נִגְדַּת נְקֻדַּת הַחֵבֵר, כִּשְׂמֵסִתְקַלְקֵלוֹת אֶצֶל הַשְּׁלֵשׁ נְקֻדּוֹת הַנ"ל, עַל-יְדֵיָּהּ מוֹצִיאִים אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, הֵינּוּ מִן הָעוֹלָם שְׁלוֹ, וְנִשְׁבַּר כְּחֵרֵס הַנְּשָׁבֵר וְהַחֲרָפּוֹת וְהַתְּאֻמוֹת שׁוֹבְרִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים 50, כא) "חֲרָפָה שִׁבְרָה לְבִי", הֵינּוּ הַחֲרָפּוֹת וּבְזִיווֹת שׁוֹבְרִים לְבוֹ שֶׁל אָדָם, וְהַתְּקוּן — שֶׁיִּקְשַׁר אֶת לְבוֹ לְהִתְנַקֵּה הַשִּׁיכָת לוֹ בְּעַת הַזֹּאת, וְעַל-כֵּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁהוּא זָכָה שֶׁאֲמָרוֹ עָלָיו "אֲשֶׁרֵי יוֹלְדוֹתִי" שֶׁאֲחִזוּ בְּשִׁלְמוֹת הַבְּרִית שְׁלוֹם, הֵינּוּ צְדִיק יְסוֹד עוֹלָם, וְלָכֵן הוּא דִּיקָא גְּלוּי מֵה עוֹקֵר אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם, הֵינּוּ מְעוֹלְמוֹ, עוֹלָם שְׁלוֹ — "עֵין הֶרַע" בְּגִדְלַת רַבּוֹ, כְּאֲשֶׁר נִהוּג הַיּוֹם שֶׁהֵרַב מוֹטֵר גִּפְשׁוֹ לְקַרֵּב אֶת תִּלְמִידָיו אֵלָיו יִתְבָּרָךְ, וּמֵאִיר בְּהֵם גְּלוּי אֲלֻקוֹתוֹ יִתְבָּרָךְ, וְלְכֹסֶף בּוֹעֲטִים בּוֹ וּמִסְתַּכְּלִים עָלָיו בְּעֵין רַעִי וּמִקְנָאִים בְּגִלְתוֹ, וְעַל-יְדֵיָּהּ מִתְגַּבֵּר עָלָיו

י' והתקן עצמך ללמוד תורה. שלא תאמר הוֹאֵל "הַיָּצֵר הָרַע", כִּי בְּלִי הַצַּדִּיק הֶרֶב הָאָמֶת הוּא וְאִנִּי חֹסֵס וְאִנִּי אֵלֶּה חֹסֵס. מורה חוֹרֵת לֹאֲכַמְנִיטָא שֶׁלֹּא אָבִיד לְגַמְרִי, וְלֹא יִדְבַר אֶדְם רַע עַל רַבּוֹ שֶׁלְמָדוֹ וְאִנִּי נִרְיָךְ לִנְקֹט אֲחֵרִים: וְכֵן מַעֲשִׂיךְ יִהְיֶה לְשֵׁם שָׁמַיִם. אִף שֶׁעַתָּה שֹׂמֵחַ עוֹסֵק בְּכַמִּילָה וְשֹׂמֵחַ וְנֹדֵךְ רַחֲמָנָא לְעָלְוֵיךָ, וְעַל־יְדִיּוֹהָ בָּא לִיְדֵי "שְׂגָתָא אֲרַךְ לֹא תִמְכֹּן לִיהִנוּת גּוֹטָן אֲלֵּה שְׂמֵחָה נִרְיָא לְעִשׂוֹת לְעוֹן

הַעוֹלָם: י' רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר,

יְהִי מְמוֹן חֲבֵרְךָ חָבִיב עֲלֶיךָ

כְּשֶׁלְּךָ. וְהִתְקַן עֲצֻמְךָ לְלַמֵּד תּוֹרָה, שְׂאִינָה יְרוּשָׁה

לְךָ. וְכֵן מַעֲשִׂיךָ יִהְיֶה לְשֵׁם שָׁמַיִם: י"ה רַבִּי שְׁמַעוֹן

בו, אִיךָ יוֹכֵל לְהִתְחַבֵּר עִם חֲבֵרִים טוֹבִים, וְהֵבֵן לְמַעֲשֵׂה לְבָרַח מִהַמְדוּת הַרְעוּת הָאֵלֶּה. רַק בְּנֵי בְרַח לָךְ אֵל רַב אֲמָתִי וְתַחֲבֹטֵל לְפָנָיו לְגַמְרִי, וְהִתְיַחֵה בְּאִסְקָפָה הַנְּדֻרְסָת, וְהִתְקַבֵּל אֶת כָּל דְּבָרָיו, אֲפֹלוֹ אוֹמֵר לָךְ עַל יְמִין שֶׁהוּא שְׂמַאל וְעַל שְׂמַאל שֶׁהוּא יְמִין (עַן לְקוּטִי־מִתְרַוֵּן, חֶלֶק א', סִימָן קכג), אֲשֶׁר זֹהֵי שְׁלֵמוֹת הַהִתְקַרְבוֹת אֶל הַצַּדִּיק, עַן שָׁם; וְעַל־יְדִיּוֹהָ יִזְכֶּה לְקַרֵּב אֶת יָצְרוֹ הַבּוֹעֵר בּוֹ, כִּי תַחֲבֹטֵל מִמֶּנּוּ אֲהַבֵּת יָצְרוֹ עַל־יְדֵי גְדֹל אֲהַבֵּת הַצַּדִּיק (עַן לְקוּטִי־מִתְרַוֵּן, חֶלֶק א', סִימָן קלח), וְעַל־יְדִיּוֹהָ יוֹכֵל לְכַלֵּל אֶת עֲצֻמוֹ עִם כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל, כִּי הַצַּדִּיק הֶרֶב הָאָמֶת פּוֹתַח אֶת הַעֵינַיִם, הַעֵקֶר לְהִסְתַּפֵּל עַל עֲצֻמוֹ (עַן לְקוּטִי־מִתְרַוֵּן, חֶלֶק ב', סִימָן סו) וְאֵז מִמִּילָא מְתוּחִין אֶת כָּל אֲחֵד יוֹתֵר גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, וְעַל־יְדֵי כָּל זֶה דִּיקָא יִזְכֶּה לְהִגִּיעַ אֶל שְׁלֵמוֹתוֹ לְפִי דַעַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְהֵבֵן. י"ז רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: זֶהוּ רַבִּי יוֹסִי הִכְהֵן הַתְּלָמִיד הַשְּׁלִישִׁי מִן הַחֲמִשָּׁה תְּלָמִידִים שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַבְדַּי כְּפ"ל.

יְהִי מְמוֹן חֲבֵרְךָ חָבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ וְהִתְקַן עֲצֻמְךָ לְלַמֵּד תּוֹרָה שְׂאִינָה יְרוּשָׁה לְךָ, וְכֵן מַעֲשִׂיךָ יִהְיֶה לְשֵׁם שָׁמַיִם: וְגַם לְפָרֵשׁ אֶת מֵאֲמָרוֹ עַל־פִּי דְבָרֵי רַבּוֹ ז"ל (לְקוּטִי־מִתְרַוֵּן, חֶלֶק א', סִימָן ל"ד), שֶׁשֶׁשׁ נְקֻדּוֹת שֶׁעַל יְדֵן שׁוֹבְרִים אֶת הַחֲרָפוֹת הַמְּנַחֲחוֹת עַל הַלֵּב, שֶׁהֵן: נְקֻדַת הֶרֶב, נְקֻדַת הַחֵבֶר וְנְקֻדַת עֲצֻמוֹ, הֵינּוּ כְּשֶׁאֲדָם זֹכֶה לְהִתְקַרֵּב אֶל הֶרֶב הָאָמֶת, וְלוֹמַד מִמֶּנּוּ תּוֹרָה וְדַעַת אִיךָ לְדַבֵּק אֶת עֲצֻמוֹ בּוֹ וְחֲבֵרְךָ, וְכֵן מַעֲשִׂיךָ וְשִׁעוּשָׁה יִהְיֶה לְשֵׁמוֹ וְחֲבֵרְךָ וְיִחַד: יְחֻדִים אֲפֹלוֹ מְדַבְּרִים גְּשֵׁמִיִּים, שֶׁזֶה עֵקֶר שְׁלֵמוֹת לְמוֹד הֶרֶב וְכֵן הוּא חוֹזֵר עִם חֲבָרוֹ מֵה שֶׁלְמַד מִרְבוֹ, וְכֵן הוּא לוֹמַד בְּעֲצֻמוֹ וְחוֹזֵר מֵה שֶׁלְמַד אֲצֵל רַבּוֹ, עַל־יְדֵי הַשְּׁלֵשׁ נְקֻדּוֹת הָאֵלֶּה זֹכֶה לְכַבֵּשׁ אֶת הַחֲרָפוֹת מֵעַל לְבוֹ, וְזֹכֶה לְהַלְלֵל בּוֹ וְחֲבֵרְךָ, וְזֶה שֶׁתִּפְסֵס "יְהִי מְמוֹן חֲבֵרְךָ חָבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ", שְׁצָרִיכִים תְּמִיד לְשׁוֹר עַל מְמוֹן חֲבָרוֹ, כִּי זֶה עֵקֶר הָאֲהַבַת חֲבֵרִים, לְהִנְהֵר וְלֹאֲשַׁמֵּר לֹא לְגַעַת בְּפְרוּטָה שֶׁל חֲבָרוֹ, שֶׁזֶה עֵקֶר אֲהַבַת הַחֵבֶר — כְּשֶׁלֹּא נוֹגְעִים בְּפְרוּטָה שְׁלֵא שִׁכַּת אֵלָיו, שֶׁכֵּן זֶה סוֹכֵב בְּגַד נְקֻדַת הַחֵבֶר, אִם יִהְיֶה מְמוֹן חֲבֵרְךָ חָבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ, אִזְ דִּיקָא יִתְגַּלֶּה שֶׁאֲתָה הַחֵבֶר הָאֲמָתִי שְׁלוֹ. וְהִתְקַן עֲצֻמְךָ לְלַמֵּד תּוֹרָה: זֶה סוֹכֵב עַל נְקֻדַת עֲצֻמוֹ, שְׁצָרִיכִים לְהִתְקַן אֶת עֲצֻמוֹ כְּכֵן יוֹם וָיוֹם לְלַמֵּד תּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה שֶׁקַּבֵּל מִרְבוֹ, וְאֵל תַּחֲשַׁב שֶׁהִיא יְרוּשָׁה לְךָ, אֲלֵא תִתְקַן אֶת עֲצֻמְךָ כְּכֵן יוֹם וָיוֹם מִתְדַּשׁ לְלַמֵּד תּוֹרָה.

שְׂאִינָה יְרוּשָׁה לְךָ: כִּי אִם לֹא תִתְנַעַץ בְּעֲצֻמְךָ וְתַחֲזוֹר אַחַר הַלְמוּד שֶׁלְמָדְתָּ אֲצֵל רַבְּךָ לֹא יִהְיֶה לְךָ שׁוֹם דְּבָר, וְזֶה סוֹכֵב בְּגַד נְקֻדַת עֲצֻמוֹ.

וְכֵן מַעֲשִׂיךָ יִהְיֶה לְשֵׁם שָׁמַיִם: זֶה סוֹכֵב בְּגַד נְקֻדַת הֶרֶב, כִּי זֶה הַעֵקֶר מֵה שֶׁמְקַבְּלִים מִהֶרֶב

אמת והצדיק שבודד, לידע אשר כל דבר גשמי קוין: יה הוי זהיר בקריאת שמע. לקרומה בעומה שאדם עוסק בנה העולם, שיהיה בדבקות אמת, וכן נחפלה להחפלה כל חפלה וחפלה בעומה: קבע. לחדד יחודים בו יתברך, ואז אם יהיו לה השלש כאלס שיש עליו חובה דבר קבוע ואומר אימתי אפריק נקודת האלו, על-ידי זה תוכל לשבד את התרפות השרירות על הנה, ותקשר את עצמך אל הנקודה השקבת אל לבך בעת הזאת, ותזקה להקלל בחי החיים,

אומר, הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה. ובשאתה מתפלל, אל תעש תפלתך

ותחיה תיים אמתיים וחיים נצחיים, אשרי מי שחוקק את זה בלבו.

יה רבי שמעון אומר: זהו רבי שמעון בן נתנאל, תלמיד הרביעי מן החמשה תלמידים של רבי יוחנן בן זכאי הנ"ל.

הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה: רבנו יונה גורס יותר מבתפלה, כי אלו תפלה זמנה גדול ורחב עד חצות או עד ארבע שעות, אבל זמנה של קריאת שמע קצר מהנץ החמה פותחין עד שלש שעות ולא יותר, וצריכים להזהר מאד לקרות קריאת שמע בעונתה, כי גדול הקורא שמע בעונתה יותר מהעוסק בתורה (ברכות י), כי ענין קריאת שמע הוא גלוי אור אין סוף ברוך הוא, אור האמונה יתחא עלאה: "שמע ישראל הוי"ה אלקינו הוי"ה אחד", יתחא תמאה: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", בשאדם קורא בזמנה, אז ממשיך על עצמו אור וחיית וערבית ונעימות וידידות וזי חיות אלקותו יתברך על כל היום בלוי, וכשנזכר זמן קריאת שמע, על-ידי זה כל היום מבקבל אצלו; על-פן ראה, אהובי, בני הנקר, להזהר מאד לקרא קריאת שמע על-לפנים קדם שעה תשע (זיגער ניין), שהוא זמן האחרון של אמירת קריאת שמע מדאורייתא בין בקיץ ובין בחורף, ואל יהיה בעיניך נקל דבר זה, כי אם לא תקרא קריאת שמע קדם שעה תשע, על-ידי זה אתה מבטל מצות עשה בכל יום, ויהיה לך חשף כל היום; כי בשעה שאדם מאחר זמן קריאת שמע, ואינו קורא קריאת שמע בזמנה, על-ידי זה נמשכת עליו חשכות גדולה עד מאד, ונזבל בקטנות, ואל לידי עברות חמורות; על-פן הוי זהיר בקריאת שמע יותר מבתפלה בגרסת רבנו יונה, כי זה עקר גדול להרגיל את עצמו לקרא קריאת שמע בעונתה, כדי שכל היום ילך לו בדבקות, וכן יהיה זהיר בתפלה להתפלל בזמנה, שאף פעם לא מעבר את שעת חצות שיהי זמן תפלה בדיעבד ואחר חצות צריכים לומר שמי פעמים שמונה עשרה במנחה; ועל-פן, בני הוי זהיר להתקדים בכל יום בקריאת שמע ובתפלה, ועל-ידי זה ילך לך כל היום באופן אחר לגמרי.

ובשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, שנאמר (יזאל ב, א): "כי חנון ורחום הוא ארף אפים רוב חסד ונחם על הרעה": ופרש רבנו ז"ל (לקוטי מדרשין, חלק א, סימן צו): אסור לאדם לעמוד עצמו על שום דבר, הינו שאסור להתעקש בתפלתו, שהקדוש-ברוך הוא יעשה לו נוקא בכקשתו, שנה כמו שלוקח דבר בתוקה ובגזלה, רק צריך להתפלל ולהתחנן לפני השם יתברך ברחמים ובתחנונים, אם ימן השם יתברך — ימן, ואם לאו — לאו, וזה הפרוש "אל תעש תפלתך קבע", מלשון גזלה, כמו שקתוב (משלי כב, כג) "קבע את קבעיהם נפש", הינו שכל מה שהוא מבקש הן פרנסה או כנים או שאר צרכים, אסור

להתעקש לעמוד עמו בתפלתו שדוקא יעשה
הקדוש-ברוך-הוא את תפלתו, שזוהי תפלת
קבע, שלוקח הדבר בתוקף ובגזלה, רק תפלת
ברחמים ובתחנונים, ותפל על פניו בכל יום

בפשוט גידם ורגלים,
ותבקש ותתחנן ממנו
יתברך, שיחוס וירחם
עליו ויתן לך במתנת חנם
דיקא, ולעולם אל תעש
תפלתך קבע — בגזלה
לבא אליו יתברך שמכרח
לעור לך, כי זה בכלל
המצין בתפלתו, שאמרו
תכמינו הקדושים (ברכות
נה:): 'המצין בתפלתו
סופו בא לידי קאב לב',

(אל) חנון ורחום הוא. רוצה מתחננים ועל די
המתחננים הוא מרחם מיד: ואל תהי רשע בפני
עצמך. אל תעשה דבר שהיום ולמחר תרשע את
עמך זו. ורמז"ס פירש אל תהי רשע בעיניך, כלומר

לא תחזיק עמך ברשע
שמתוך כך אתה יוצא למרבות
רעה לגמרי. ואני שמעתי אל
תהי רשע בדבר זה שחפרוש
מן הכבוד ותעמוד בפני
עמך: יט לאפיקורוס. לשון
הפקר המזוה אה תמורה
ומחשיבה כאלו היא הפקר.
אי נמי משיב עמו כהפקר
ואינו חס על נפשו לחוש שמה
תבא עליו רעה על שמתוה את
המורה או למדיה: ודע

**קבע, אלא רחמים ותחנונים
לפני המקום, שנאמר (יואל ב,**

יג) "כי חנון ורחום הוא ארך

אפים ורב חסד ונחם על

הרעה". ואל תהי רשע בפני

עצמך: יט רבי אלעזר אומר,

הוי שקוד ללמוד תורה, ודע

מה שתשיב לאפיקורוס. ודע

כי אם לא עושים את רצונו, אז יש לו תלישות הרעת, וקבן.

ואל תהי רשע בפני עצמך: שתמיד תשתדל להתקרב אל הצדיק האמת, אשר הוא קרוב אליו
יתברך, כי עקר ההתקרבות אל הקדוש-ברוך-הוא, הוא רק על-ידי התקרבות להצדיק האמת,
ואף שדומה לך שאתה רשע ועובר עליו מה שעובר, תשתדל לאחוז את עצמך תמיד עם הצדיק,
ונה "אל תהי רשע בפני עצמך", שאפלו אם הוא רשע, חס ושלום, לא יהיה רשע בפני עצמו,
רק ישתדל להתקרב להצדיק, כדי שיהיה לו איזה אחרית ותקנה על-כף-פנים (עין חיימיה"ו, סימן
תרה), והעקר להתקרב תמיד אל הצדיק האמת, שעל ידו בודאי יקרה לשוב בתשובה, וקבן
למעשה.

יט רבי אלעזר אומר: זהו רבי אלעזר בן ערך, התלמיד החמישי מהתמשה תלמידים של רבי
יוחנן בן זכאי ה"ל.

הוי שקוד ללמוד תורה: שתמיד בלמוד התורה הקדושה, ושקידה היא מלשון (משלי ה, לו):
"לשקד על דלתתי יום ויום", שצריכים לשקד בקביעות ובתמידות בלמוד התורה הקדושה,

כי התורה מטרת את האדם מביט ומבחוץ, ומזככתו ומקשרת את נשמתו למעלה למעלה.

ודע מה שתשיב לאפיקורוס: צריך שתדע, אהובי, בני, שרבנו גלה לנו (לקוטי-מור"ו, חלק א,
סימן סב), שיש לכל אדם ואדם אפיקורוס בלבו, שמכניס בו ספקות וקשיות עליו יתברך,
ומחשיף לו את דעתו, עד שמקרה אותו לגמרי מתפלה, כי יעשה לבו חלק עליו, בבחינת (הושע
י. ב): "חלק לבם", כי נסתמו לו שכלי השכל, ואינו יודע להשיב, ונזקק בו אפיקורוסות, ואינו
יודע מה להשיב על אפיקורוסות. וזאת האפיקורוסות היא לכל אדם לפי בחינתו ומדגתו וכו',
כי באמת אם היה האדם יודע בידיעה ובלב שלם, ש"מלא כל הארץ כבודו" (ישעיה ג, א),
והקדוש-ברוך-הוא עומד בשעת התפלה ושומע התפלה, בודאי היה מתפלל בהתלהבות גדולה,

והיה מְדַקְדָּק מאד לְכַנּוּן דְּבָרָיו, וּבִשְׂבִיל שְׂאִין לִפְנֵי מִי אַתָּה עֹמֵל. נחשונה זו עממה משע
הָאָדָם יוֹדֵעַ בִּידְעָה וּבְלִבּוֹ שְׁלֹם, בִּשְׂבִיל זֶה אֵינוֹ לַאֲפִיקוּרוֹס, שֶׁלֹּא יִפְסֵחַ לְכַן לְעוֹמֵת לַעֲמוּת: כ הַיּוֹם
מִתְלַבֵּב כִּלְכָף, וְאֵינוֹ מְדַקְדָּק כִּלְכָף, וְכָל אֶחָד קָצָר. מִי הַעוֹלֵם הוּא קָרִים הַס: וְהַמְלַאכָה
לִפִּי מַעוֹט שְׂכָלוֹ וְיַדְעוּתוֹ, כְּמוֹכֵן מַעוֹט מְרֻבָּה. הַמּוֹרֵה אֶרֶזְכָּה מֵאֶחָד מֵהֶם: וּבַעַל הַבַּיִת

הַתְּלַבְּבוֹת וְדַקְדִּיקוֹ, וְזוֹהוּ
לִפְנֵי מִי אַתָּה עֹמֵל. וְיָמִי הוּא בַּעַל מְלַאכְתְּךָ
שִׂישְׁלָם לָךְ שְׂכָר פְּעֻלְתְּךָ: כ רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר,
לְגַמְרִי, וְעַל־יָדֵי שֶׁהָאָדָם

לומד תורה שבעל-פה הלכה פסוקה, על-ידי-זה הוא מבטל ממנו את האפיקורסות והספקות
שנכנסו לבו, כי פסק הלכה הוא שלום והכרעה של מחלקת התנאים והאמוראים, ועל-ידי למוד
הפוסקים נתקשר לו השלום שבקראשה לתמן המחלקת שבקראשה, ואז נתבטלה אצלו הכפירות
שהיא המחלקת והיצר הרע שבלבו, וזה אותיות ש'ל'ים' נוטריקון ידע מ'ה ש'תשיב
ל'אפיקורוס, פי על-ידי השלום נגאל האדם מהאפיקורוס שבלבו, ומתרחץ לו כל הקשיות והספקות
שיש לו על הקדוש-ברוך-הוא, ונעשה בשלום עמו ותברך. נמצא, שבה שיסקד על דלתות
התורה, יהיו לו כחות עצומים להשיב לאפיקורוס שבלבו, ויתבטלו ממנו כל מיני קשיות וספקות.
לזאת הוהיחנו רבנו ז"ל ללמד בכל יום הלכות פסוקות (עין שיחות-הר"ן, סימן כט).

ידע לפני מי אתה עמל, ומי הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך: כי צריך שתדע,
אהובי, בני, שבכל יום ניום מתחדשים באדם קשיות וספקות ובלבולי אמונה, ורוצים לעקר
אותו מחי התיים, כי מכניסים בו חלישות הדעת וספקות, פי רואה שעובר עליו מה שעובר
ירידות הנפילות וכו', צרות ויסורים וכו', וחובות ועגמת נפש וכו', וכמעט שיתבטל לגמרי,
ואם ין תרצה לומר מה יהיה כבר כשאקהיה שקוד ללמד תורה, ואני משיב לאפיקורוס שבלבי:
"הלא בכל יום ניום יש לי מלחמה כבדה, וקשה לי להגיע אל ברור ומוך האמונה האמתית,
לידע שהכל ממנו ותברך בהשגחה נוראה ונפלאה", על זה אמר ר' : "ידע בני לפני מי אתה
עמל", כי כל יגיעה ויגיעה שאתה מתנגע לעקר את עצמך מהכפירות והאפיקורסות שבלבך וכו',
ואתה ממשיך את עצמך אליו ותברך על-ידי כל יגיעה ויגיעה, "בעל מלאכתך" שהוא
הקדוש-ברוך-הוא שכרא אותך, "וישלם לך שכר פעלתך", כי אצלו ותברך יקרה מאד כל יגיעה
שהאדם מתנגע להגיע לאמונה הקדושה, כאשר דבר רבנו ז"ל עם איש אחר, שהיו לו בלבולי
אמונה, וחזק אותו רבנו ז"ל, ואמר לו, שכל התהוות מעשה בראשית היה רק בשביל מה שצפה
השם ותברך שיהיו אנשים שיהיו להם יסורים בענין האמונה הקדושה, מחמת הבלבולים
והכפירות העולים על מחשבתם, ורמנא לצלן, והם תגברו כנגד אלו המחשבות ויתחזקו
באמונה, ורק בשביל זה ברא הקדוש-ברוך-הוא את כל מעשה בראשית, ועל-ידי דבורים אלו
נתחזק זה האיש מאד מאד בכל עת שאבו אליו בלבולים וספקות באמונה (עין שיחות-הר"ן, סימן
רכב), רואים מזה שאצלו ותברך מאד מאד חשובה כל יגיעה ויגיעה, שהאדם מתנגע לעקר מלבבו
את הכפירות והאפיקורסות, וזוכה לבא לאמונה פשוטה, על-פני הוי שקוד ללמד תורה, שפתמיד
ותהיה בכל חלקי התורה הקדושה, ובפרטיות שתלמד הלכה פסוקה, ועל-ידי-זה יהיה לך מה
להשיב לאפיקורוס שבלבך, ואל תתיאש כשאתה רואה שבכל יום ובכל שעה אתה נופל עוד
פעם בפעם, אלא זכור תזכר, אהובי, בני, "לפני מי אתה עמל, ומי הוא בעל מלאכתך שישלם

הרוצה להסיתך לשנא את הבריות, כי על-ידי זה תאבד את העולם הזה והעולם הבא, ולהפוך אם תחבר עצמך עם חברים טובים, אז עולמך תראה בתיקו, כי תקשר את העולם הזה לעולם הבא.

רבי יוסי הכהן שהיה "חסיד", הוא אמר: הדרך הנשירה שידבק בה האדם הוא "שכן טוב", ולהפוך הדרך רעה שיתרחק ממנה האדם הוא "שכן רע", על-כן אמר: "יהי ממון חכרך חביב עליך כשליך", תמיד תזהר בממון שכנך, כי אמר החכם מקל אדם (משלי כו, ט): "טוב שכן קרוב מאח רחוק", והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, תסתפל על שכנך שכל אחד יש לו ב"ית, וכמו שכל אחד ואחד יש לו ביתו, ולא יצית לך ירושה, כמו-כן תדע, אהובי, בני, שכן הוא עם התורה הקדושה, שכל אחד ואחד מי שייבנה לו ב"ית בנה העולם, שילמד ביבלי ירושלמי תוספתא, זה ביתו הנצחי, תזכר — אם אתה לא תלמד, לא יהיה לך בעלמא דאתי, כי התורה אינה ירושה לך, "וכל מעשיך יהיו לשם שמים", תדע כמו שכל אחד ואחד הולך לעסקו, כמו-כן, אהובי, בני, ראה שמעשיך ועסקך יהיו לשם שמים.

רבי שמעון בן נתנאל שהיה "רא חטא" הכניס את עצמו במדת היראה, ועל-כן אמר: הדרך ישרה שידבק בה האדם זה "הרואה את הנולד", ולהפוך הדרך רעה שיתרחק ממנה האדם "זה הלוח ואינו משלים", ועל-כן דיקא הוא אמר "הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה, וכשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום", ואל תהי רשע כגני עצמך, כי עקב מדת היראה שיש בו היה תמיד רואה את הנולד, והוי זהיר מאד מאד בקריאת שמע ובתפלה לקום מקדם ולהתפלל בזמנו, כי אחרת יהיה בכלל "לוח רשע ואינו משלים",

לך שכר פעלתך", שזה הקדוש-ברוך-הוא, והבן למעשה.

ויש לקשר את התמשה מאמרים מהתמשה תנאים תלמידי רבי יוחנן בן זכאי: רבי אליעזר בן הורקנוס, שהיה "בור סוד שאינו מאבד טפה", שלמד מרבו והחזיק בעצמו כל תורתו, הוא אמר שהדרך הנשירה היא "עין טובה" והדרך הרעה היא "עין רעה", ועל-כן הוא דיקא אמר: "יהי כבוד חכרך חביב עליך כשליך, ואל תהי נח לכעס, ושוב יום אחד לפני מיתתך", כי דיקא מי שיש לו עין טובה, ומסתפל על כל ברנה בעין טובה, ומתרחק מעין רעה, הוא דיקא הולך בשיטתו, יהי כבוד חכרך חביב עליך כשליך, ואל תהי נח לכעס, כי הנולד בתברו והכעס בא מעין רעה, וכן זה שהאדם שוכח מיום מיתתו בא, מתמת שמתפל בעין רעה, מה שאין בן כשהוא מסתפל בעין טובה, אז כבוד חברו חביב עליו, ואינו כועס, ותמיד זוכה לזכר מהיום האחרון. רבי יהושע בן חנניה ששכחו אותו: "אשרי יולדתו", הוא אמר, הדרך הנשירה שידבק בה האדם היא "חבר טוב", ולהפוך הדרך הרעה שיתרחק ממנה האדם היא "חבר רע", על-כן אמר: "עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאים את האדם מן העולם", כי עקר השלמות בנה העולם לחבר עצמו עם חברים טובים ויהיה לו חבר טוב, ועל-ידי-זה יהיה לו תמיד עין טובה ויצר טוב ויאהב את הבריות, ויוכה להפיל בעולמו עם העולם הבא. ועל-כן דיקא הוא שאמו הכניסה עירסתו לתוך בית המדרש ומעת שנולד פָּרַח היה בין החכמים ושמע קול התורה, על-כן דיקא הוא אמר שהדרך ישרה היא חבר טוב והדרך רעה היא חבר רע, לכן הוא מזהיר שאל תסתפל על חכרך בעין הרע, ואל תתפתה ליצרך הרע

כמוכא (בלקוטימוהר"ן, חלק ב, סימן א'), שהתפלה דוחק. שנאמר (יהושע א) והגית בו יומם וילילה: לא היא בחינת מ'ל'נה, בסוד: "ויצבא ה'שמים לך משפתתים", ותחבר עצמך עם תכמים אמתיים תמיד, אשר הם ילמדו אותך איך לשלם את כל חובותיך.

רבי אלעזר בן ערוף היה "מעין המתגבר" והפועלים עצלים, והשכר

בתורת רבו, על-פני אמר, הדרך ושרה שידבק בה

האדם היא "לב טוב", ולהפוך הדרך רעה שיתרחק ממנה האדם היא "לב רע", כי מי שזוכה ללב רחב בתורת רבו, הוא כמעין המתגבר, ועל-כן הוא אמר: "הגוי שקוד ללמד תורה", כי כזה שיהיה לך לב טוב, לב רחב, חקלט בעצמך את תורת רבך, ועל-ידי זה יהיה לך "מה להשיב לאפיקורוס", שלא תתפעל משום אפיקורסים, כי מי שמכניס את עצמו בלמוד רבו, וזוכה לאמונה ברוה ומזככת על-ידי למוד התורה הקדושה, הוא אינו מתפעל משום אפיקורוס, ויודע להשיב לכל אחד ואחד להראות את טעותו, ועל-ידי שקידה רבה שאדם לומד ושוקד על דלתי תורה, נעשה מעין המתגבר, ומתדוש בכל פעם חדושים חדשים, ויודע לפני מי הוא עמל, ומי הוא בעל מלאכתו שישלם לו שכר פעלו, שהוא הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, וזהו מקשרים מאמריהם של התמשה תלמידי רבי יוחנן בן זכאי, והכן ותוציא לעצמך התמזקות והתעוררות לעבודתו יתברך. כ רבי טרפון אמר: לפי שרבי טרפון היה גס-בן מתלמידי רבי יוחנן בן זכאי, לפיכך הביאו כאן (עין תוספתא חגיגה, פ'ק ג) שאמר: הלכה כרבי מרבי יוחנן בן זכאי מאימתי מתר אדם לקבל תרומה בשאר ימות השנה וכו', עין שם.

היום קצר ותמלאכה מרבה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, כי בכל יום ניום יצרו של אדם מתגבר עליו, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטימוהר"ן, חלק א, סימן ס'), אשר כל יום ניום לשמתחיל הוא קצר, כי כל יום ניום ממקום שמתחיל אצל כל אחד ואחד בנדיבי בתחלה הוא קצר, הינו שבתחלת היום קשה עליו מאד העבודה שצריך לעשות באתו היום, כגון: להתפלל וללמוד וכיוצא, ועל-כן היום מתחלתו הוא קצר, פי צריך להתחיל מעט מעט, ואחר-כך מתרחב והולך בעבודתו, וצריך האדם להגדיל ולהרחיב ולהאריך כל שעה ושעה שבאה אחר-כך להגדילה ולהרחיבה בתוספת קדשה וכו', עין שם; ועל-כן התפאן רבי טרפון מזהיר אותך, שאל תחשב שיש לך יום רחב, כי כל יום מתחיל קצר ועליו להרחיבו, ואל תדחף משעה לשעה, אלא תדע פי המלאכה מרבה ללמד התורה הקדושה, פי "ארכה מאריך מדה ורחבה מני ים" (אייב יא, ט), ופאלפי יתיה האדם אלה שנים, לא יספיק לו להשלים מלאכת העסק בתורה ובחקמה, פי התורה כמים שאין להם סוף, והפועלים עצלים, דרך האדם להיות עצל ולדחף מיום ליום ומשעה לשעה, ועל-כן אני מזהירך על זה מאד, פי תדע כי השכר הרבה, ובעל-הבית של העולם דוחק עליך ומזהירך (דברים ד, ט): "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" וגו', (שם ה, ו): "ודברת כם בשבתך בביתך ובכלתך בדרך" וגו', (יהושע א, ח): "והגית בו יומם ולילה", ועל-כן בעל-הבית של העולם שהוא הקדוש-ברוך-הוא דוחק עליך, שלא תבטל את זמנך הנקר; לכן זכר, בני, שכל

יום ניום בתחלתו מתחיל
קצר, ואמה צריך
להרחיבו, כי המלאכה
מרבית, ואל תהיה עצל, כי
שכר הרבה מאד, אם
תכלה את ימך בדבקות
אמת וכלמוד התורה
הקדושה, אשרי עין

כא הוא ה'יה אומר, לא עליך המלאכה לגמור,
ואי אתה בן חורין להבטל ממנה. אם למדת תורה
הרבה, נותנים לך שכר הרבה. ונאמן הוא בעל
מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך. ודע שמתן
שכרן של צדיקים לעתיד לבוא:

ראתה אלה למי שזוכה לבא עם כל הימים שלו למעלה, אשרי לו בנה ואשרי לו בכא.
כא הוא ה'יה אומר: הנינו רבי טרפון בעל המימרא, שעורר אותך שהיום קצר והמלאכה מרבה
וכו' כנ"ל, הוא ה'יה רגיל לומר.

לא עליך המלאכה לגמור: אל תחשב, אהובי, בני, לרחק על עצמך, שההכרח לך לגמור, אלא
תזכר, כי "לא עליך המלאכה לגמור", כי על-פירב קשהאדם דוחק את עצמו שמכרח
לעשות, אז לא הולך לו שום דבר, כי בפרוש גלה לנו רבנו ז"ל, אשר אדם אסור לרחק את
עצמו שמכרח להיות כמו שרוצה. ופעם אחת התבטא ואמר בזה הלשון: מע האט גאר ניט צו
טאן" [אין כלום מה לעשות], אשר הפרוש הזה הוא מה שאמרו חכמינו הקדושים (מנחות ט:):
דברי תורה לא יהיו עליך חובה, והיא עצה נפלאה למי שמבינה מעט (עין שיהות"ו, סימן שח),
כי על-פירב האדם נופל בדעתו כשרוצה שיש לו בליכף הרבה עבודה לעשות — הן בגשמיות
והן ברוחניות ללמוד ולהתפלל, וכשמעמיס על עצמו בליכף הרבה, אזי אינו עושה שום דבר,
על-כן בא הסגא ואומר לו: לא עליך המלאכה לגמור, ואל תרחק על עצמך בליכף.

ואי אתה בן חורין להבטל ממנה: הנינו צריך שתדע, אהובי, בני, אף שהנהרתיך שלא תרחק
עצמך בליכף, ולא תעמיס על עצמך למודים הרבה, עם כל זאת עליך לדעת, שאין אתה בן
חורין להבטל מלמוד התורה הקדושה, כי זה כל חייך ואיך ימך, ועל זה הוא בא תכף-ומיד
ואומר לך ומחזק אותך: "אם למדת תורה הרבה נותנים לך שכר הרבה", כי אין לתאר ואין
לשער את גדל השכר של האדם הזוכה לשקוד במקרא, משנה, גמרא, מדרש, הלכות ואגדות,
בריתות ותוספות, אשר כל מה שאדם לומד בזה העולם מגלים לו בעולם העליון סודות ורזין
דרזין, ואף שאמה לומד הרבה תורה, ועדין אינו רואה ברכה בלמודו, תזכר אשר ונאמן הוא
בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך": שבנדאי כל יגיעה ויגיעה שתגיע את עצמך בלמוד
התורה הקדושה, ולא תבטל את ימך, הקדוש-ברוך-הוא ישלם שכר פעלתך, ויאיר עליך אור
נוא ונפלא מאד מאד בהארת עולם הבא, ואם תזכה אז תראה ותשיג השגות נוראות ונפלאות
בזה העולם, ואם לא — עליך לדעת "ודע שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא": כי עקר המתן
שכר הוא לאחר ההסתלקות, כשאדם פושט את גופו הגשמי, ואז אם תחקק בדעתך את הלמוד
הזה — תצליח בחיך, ובהן מוכן קשר כל המשנה וכל המאמר של רבי טרפון, שהוא מרז את
כל בר ישראל ואומר לו, שתדע כי היום קצר והמלאכה מרבה, וצריכים לנר את עצמו מאד
מאד בעבודת השם יתברך, כאשר אמר רבנו ז"ל לאנשי שלומנו: "איר דארפט זיך זייער יאגן
אז איהר זאלט נאך קענען עפיס תאפיין" [אתם צריכים לנר את עצמכם מאד, כדי שתספיקו
לתפס משהו] (עין לקושי-מהר"ו, חלק א, סימן מט); אף צריך שתדע, שאסור לרחק את עצמו שמכרח

לגמור את הכל ביום אחד, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (עין דברים ח, ג): הטפיש הזה כשנכנס לבית המדרש, ורואה שיש כל-כך הרבה ללמד, אזי אינו לומד כלל, אבל החכם

אומר: היום אלמד מעט

ולמחר מעט, וכן הוא

זוכה לסגסום הכל, וצל זה

הוא בא לעורר ולחזק

אותך, שתרע: "אם למדת

תורה הרבה נותנים לך

שכר הרבה", ואף שעדין

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב), "י חפץ למען צדקו, יגדיל תורה יאדיר :

אפה לא רואה את השכר, תאמין ש"נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך", ואם לא תזכה לזה בזה העולם, תרע "שמטת שכרן של צדיקים לעתיד לבא"; וכשפתקק את זה, אהובי, בני, אזי לא תבטל את זמנך היקר, אלא תמיד תהיה עסוק באיזה למוד: או במקרא או במשנה או בגמרא או במדרשים או בהלכה או בזהר או בתקונים, ותתנה את עצמך בעבודת, נעימות, זיו, ירירות התורה הקדושה, אשר רבנו ז"ל אמר פעם לאחד מאנשי שלומנו: "מדוע לא תלמד, כי התורה מעשיר אותך גם בגשמיות, ומכל שכן ברוחניות, ואם התורה תראה לך את פניה, לא תרצה שום שכר רק את התורה בעצמה, כי אין לך עוד נעימות בזה העולם כמו למוד התורה"; אשרי מי שאינו מבטל את זמנו, רק עוסק תמיד בלמוד התורה הקדושה; אשרי לו בזה ובבא.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: משנה זו היא בסוף פרק אלו הן הלוקין (מכות ג), ויש לומר השעם, למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות, כי הנה כשאדם לומד את הפרק, אשר הוא מלא עצות והנהגות ודרכים ישרות, שגילו לנו התנאים כל אחד ואחד לפי בחינתו וכפי שרשו בעולמות העליונים, ועל-כן יחשב האדם, למה לו כל-כך הרבה עצות וכל-כך הרבה הנהגות, הלא מספיק לו אפלו שפטים או שלש עצות ודרכים ישרות בשבילו, על זה בא לסים: "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל", הן אמת שלך שפטים או שלש עצות להתחזק ולקיים את התורה והמצוות, אבל עליך לדעת, כי יש הרבה מאחורינו בני ישראל, שצריכים עצות אחרות, כי לכל אחד ואחד מאירה עצה ודרך אחרת, ואין שני בני-אדם שוים, ועל-כן אל תקשה לך ברובי העצות והדרכים והנהגות שלמדת בפרק זה, אלא ראה ללמד עם כל בר ישראל כל מיני עצות, ותהיה מנופי הרבים. וזה שרצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, שכל אחד ואחד ימצא את השגשג שלו "לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", כי כל אחד יש לו שגשג אחר, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (שבת קיח): "אביך במאי הוי זהיר טפי"; כי כל אחד נמשך אחר מצוה ולמוד אחר, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (עבודה זרה יט): "אין אדם לומד אלא ממקום שלבו תפיץ"; ועל-כן גלו לנו התנאים כל מיני עצות לכל מיני סוגי בני-אדם, ולכל מיני ירידות ומקטנות איך לחזק עצמו ולהתחזק מעמד ולא להשבר, ובשביל זה מסיימים את המשנה הזאת, שלכל תקשה לך שום קשיחות למה אפה צריך את כל העצות והנהגות בכל", אלא תרע שצריכים לזכות את כל ישראל, ועל-כן ראה לילך בדרך, שתבין, שגם אתה, אהובי, בני, תחזק את כל ישראל, ואל ייחץ בעיניך כל מיני עצות, כי לא כל בני-אדם שוים, ולא כל אפים שוים, וכל

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. אפילו אלו שנתמייבו מיתה בזמן דין מפני רשענות, יש להם חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם הנא אחר החיים המתים שעמדיים לחיות ולעמוד בגופן ובנפשם חיים נלמדים כחמה וכלבנה וכוכבים כדמיתו בגמרא נחמיה פרקא מתים שעמדיים לחיות אין חוזרין לעפרן, והעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקים יושנין ועטרומיהן בראשיתן והננין מויו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמתי יש להם חלק.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: טעם שלפניו כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה זו, אשר אינה שייכת לכאן בלל, והיא משנה בסנהדרין (סנהדרין ב, א) אף יש לומר, כי לא יקשה לה, אהובי, בני, למה צריכים כל-כך הרבה עצות והנהגות והדרכות ושרות מדברי התנאים הקדושים? אלא עליך לדעת, כי כל ישראל יש לו חלק מיוחד להגיע אליו ויחברך לעולם הבא, כמו שאמרו בתקמינו הקדושים (עין שמות וכה, פדשה נב, סימן ג): 'כל צדיק וצדיק יש לו חזיו בפניו עצמו'; ואמרו (בבא בתרא עה): 'כל צדיק וצדיק נכנה מחפזו של חברו'; כי כל אחד ואחד יש לו חלק ודרך איה להגיע אל העולם הבא שלו, ועל-פני צריכים את כל העצות והנהגות ושרות שגלו לנו הצדיקים האמתיים. ואם תאמר מי אומר שזה סובב על כל אחד מישראל? על זה הביא את הפסוק (ישעיה, ס, כא): 'ועמך כלם צדיקים', כל בר ישראל נקרא צדיק, כי אף שנשמתו נרדה מרום גבהי האצילות, ונרדה אל זה העולם והלבישה עצמה בגוף חמרי, עליך לדעת, כי מהאדם לעשות לו ויחברך וידעה בתחתונים בתכלית הגשמיות, שזה 'יצר מטעני מעשה ידי להתפאר' (שם), כי הקדוש-ברוך-הוא מתפאר עצמו עם כל בר ישראל, כמו שכתוב (שם מט, א): 'ישראל אשר בך אתפאר', נמצא, שאצריכים את כל העצות של כל התנאים, כי לא כל אפיו שוים, וכל אחד ואחד מקבל התחזקות והנהגות מתפא אחר, איה להגיע אל חלקו לעולם הבא, ועל-כן קדם כל פרק חדש תקנו לומר משנת 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', ואל יקשה לך למה צריכים את הפרק החדש הזה? אלא תדע שזה בשביל בר ישראל אחר. ויבדאי, אהובי, בני, אם תעמיד את עצמך בתוך מאמרו ו"ל, או גם אתה תמצא עצות ודרכים חדשות, כי כמו שכל בר ישראל אין אחד דומה לחברו, כי אין שני בני-אדם שדעותיהם שוות, כמו-כן אצל האדם בעצמו בכל פעם משתנה אצלו הנהגה כפי שמתנהג אצלו, ועל-כן הוא צריך בכל פעם לעצות והנהגות והתחזקות חדשה, איה להתיות עצמו ולהתחזק מעמד, והבן למעשה.

פרק ג'

א עקביא בן מהללאל

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

פרק ג א עקביא בן מהללאל

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

אמר וכר': הינו

א עקביא. מטפה סרוחה. טפה שכבת זרע ואף על

פי שנשעת העצור אינה סרוחה שאינה מסרחת נרחס

האשה עד לאחר שלשה ימים וכשחמריה אינה ראויה

לסודיע מכל מקום קרי לה טפה סרוחה מפני שהיא

קרוזה לסריח מיד כשהיא

חון למעי האשה. והמסמכל

שגא מטפה סרוחה לול מן

הגאות. והמסמכל שעמיד

לילך למקום עפר רמה ומולעה. לול מן התאווה

והממנה אל הממון. והמסמכל שעמיד ליתן דין ומשגון

נכנסו פת ראשונה ננעלו דלחות עורה וכר', וכן

בכת שניה וכן בכת שלישית וכר', לא היה נמצא אז בכל העורה מקטר בעונה וביקראת חטא

בעקביא בן מהללאל, ובקאמת זה בעצמו מרמו בשמו הקדוש, עקביא לשון (משלי כב. ד): "עקב

עונה יראת ה'", בן מהללאל, הינו איך וזה להיות בכחינת עקב עונה? על-ידי שהיה מהלל

אל, שתמיד היה עוסק בתפלה ובקשה, ולא התפעל משום בריה שבעולם, רק אמו תזק בנקדתו,

ולא התניף את שום בריה שבעולם, שזה נקרא שלמות עונה, שלא התפעל משום בריה שבעולם,

והוא הפוך מאמר העולם: מאחר שאיך רוצה להתבטל וזולתו, זה סימן שאהיה בעל גאווה,

אשר באמת רבנו ז"ל אמר לנו (קושי-מתורג'ן. חלק ב'. סימן כב): בענין ההכנעה טועים העולם הרבה

וכר', וכן לאו כל אדם יכול להיות ענו וכר', כי עונה שאינה קראוי נקראת חנפה, כי בפישל לאדם

נקדה פנימית ורצונו רק לעשות רצונו ותברך, אז לא יתפעל משום בריה שבעולם, ולא יכניע

את עצמו לשום בריה, רק יאחו תזק בנקדתו שיש בו, ולא יחנף את שום בריה, ויזה אמו

בשלמות עקביא בן מהללאל, במאמרו ז"ל (ערוית פרק ה'). שהחכמים אמרו לו: עקביא, חזר בך

בארבעה דברים שהיית אומר, ונעשך אב-בית-דין לישראל, אמר להם: מוטב לי להקרא שוטה

כל ימי, ולא להעשות שעה אחת רשע לפני המקום, שלא יהיו אומרים בשביל שךך חזר בו";

כי מאחר שהוא שמע כמו ששמע החזיק כמו דעתו, ולא התפעל משום בריה שבעולם, ולא רצה

לחזר בו, ואפילו שפלים אמרו אחרת, שאז האדם נראה כמשגע, כי העולם אומרים אחרת ממנו,

אשר על-ידי זה בעצמו, היה צריך לחזר ולהתחרט ולהתחזק כמו מתנגדי, עם כל זאת הרצה

לנו עקביא הרף בעונה לא להתפעל משום בריה שבעולם, אלא אמר: מוטב לי להקרא שוטה

כל ימי, ולא להעשות רשע שעה אחת לפני המקום, כי ברגע שאשנה את נקדתי, אז אני נעשה

רשע לפני המקום, ואני מראה שאני מלא שקר, מאחר שאני מתפעל מוולתי, ולא עוד אלא

שאומרים לי, שאם אהזר בו, יעשו אותי לאב בית דין, ועל-כן לא רצה לשנות נקדתו אל מדת ענה.

ונקרא שלמות עונה, ואל דבר זה אדם צריך להשתוקק כל ימי חייו, להגיע אל מדת ענה

והשמות בזה, ועל-כן לשבנו אמר לו: "אבא, פקד עלי לחברך". אמר לו: "איני מפקיד". אמר

לו: "שמה עולה בקאת בי?" אמר לו: "לא, מעשיך יקרבוך ומעשיך ירחקוך", כי הכל תלוי

במדת עונה, אם תהיה בעל ומבטל אליו ותברך, אז תראה איך שתשא חן בעיני כל רואיך.

והקדוש-ברוך-הוא לא יעזב אותך, שכל זה הוא שלמות מדת עונה, שעל ידה האדם זוכה למצא

חן בעיני כל רואיך. ואיך זוכים להגיע אל מדת העונה? אומר עקביא בן מהללאל, על-ידי זה

כורש מן המטא ואליו נכסל בעצירה: ב בשלומה של "ש"תסתפל בשלשה דברים", על ידי זה "ואין מלכות. ואפילו של זלומת העולם: חיים בלעו. אמה בא לידי עברה", ופרש רבנו "ול' (לקוטי

מו"ר"ן, חלק א, סימן טו), כי

דברים ואין אמה בא לידי עברה. דע, מאין באת, וילאן אמה הולך, ולפני מי אמה עתיד לתן דין וחשבון. מאין באת, מטפה סרוחה, וילאן אמה הולך, אל מקום רמה ותולעה. ולפני מי אמה עתיד לתן דין וחשבון, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: ב רבי חנינא סגן הכהנים אומר, הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא

בחינות: מקום וציור זמן, מקום — היכן שנגארע הדבר, זמן — מתי שנגארע הדבר, וציור הדבר איך שהוא, ועל-כן אמר התנא עקביא בן מהללאל הסתפל בשלשה דברים הנ"ל, ועל-ידי זה אי אמה בא לידי עברה, וכלל גדול הוא אשר בכל עברה שאדם עושה, יש בזה מדת הגאות, כי בלא גאווה האדם אף פעם לא יחטא, למשל גנבה, לא יגנב — אלא אם נגנסה בו מדת הגאות, היספן שלהוא יש ולי אין? או רציחה — היספן שהלה אמר עלי דבר זה וכו', או עשה לי דבר זה וכו', והולך והורגו וכו', וכן נאמר, היספן שלולתו יש מה שאין לו וכו', אפי הולך ומנאף, וחמטא לצלו, וכו', וכדומה בכל פרט ופרט של עברה, ההקרח שמהיה בו מדת הגאות, ועל-כן בא התנא עקביא בן מהללאל לעקר מהאדם את מדת הגאות, ואומר לו: הסתפל והתבונן עצמך "מאין באת", הינו מעולמות העליונים, שהם בחינת חכמה העליונה, בסוד (איוב כח, יב): "והחכמה מאין תמצא", שתתבונן היטב שנשמתך ירדה מאין העליון שהיא החכמה הקדושה, ונתלבשה נשמתך בטפה סרוחה, "וילאן אמה הולך" נשמתך ירדה אל העולם הזה, שהוא הטבע הנקרא אלקים, וזה "וילאן" עולה כמספר "אלקים" עם הכולל "אל מקום רמה ותולעה", שהיא תכלית הגשמיות, ועל-כן אם תתבונן שנשמתך יורדת מיום גבהי מרומים מתחכמה הקדומה ונתלבשה בטפה סרוחה, נאמה הולך ויורד אל מדת הדין והסתמרה תכלית הגשמיות רמה ותולעה, אז תרע ותשכיל שאמה שום דבר, ותבטל את ישותך לגמרי, ואז תבא אל מדת ענוה אמיתית שהיא הבינה, שזה בחינת מ' פדיוע, וזה "ולפני מי אמה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא", הינו בשאדם מתבונן היטב מאין הוא בא — מתחכמה עליונה, ונתלבש בטפה סרוחה, וילאן אמה הולך — אל תכלית הטבע והגשמיות מקום רמה ותולעה, או על-ידי ידיעות אלו יזכה להגיע אל בטול בזה, ויעלה אל שער החמשים שהוא סוד מי, בחינת הבינה, ותמיד יתבודד עצמו עמו יתברך, ויתן לפניו חשבון מה שהוא עושה, שזו שלמות הבטול ונענה שמבטל את עצמו לגמרי אליו יתברך.

ב רבי חנינא סגן הכהנים אומר: הוא היה סגן הכהן גדול שמוהו אם יטמא הכהן גדול הוא נכנס תחתיו, הרי שהיה במדרגה עליונה עד מאד, ומחמת שהיה סגן הכהן הגדול אמר. הוי מתפלל בשלומה של מלכות: שזה סוכב על השכינה הנקראת מלכות, ועקר עליה המלכות

היא ביום הכפורים, שאז המלכות עולה עד דכמיז (חבוק א) ומעשה אדם כמיז היס (עבודה זרה הקתר, שנה סוד תמש התפלות שמתפללים אז, ד:). מה דגיס שנים כל הגדול מחזירו בולע את חזירו. פי ה' תפאה היא המלכות, והיה מתפלל שיהיה אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות כל הגדול היחוד עם הוי"ד שנקרא **מוראה, איש את רעהו חיים בלעו. ג רבי חנניא שלום, וזה "בשלומה של מלכות",** כי התפלה בעצמה שהאדם מרגיל את עצמו להתפלל אלי

יתברך, על-ידי-זה נעשה היחוד בין היסוד להמלכות, שנה "הוי מתפלל בשלומה" (יסוד הנקרא שלום) "של מלכות" (שהיא השכינה שנקראת מלכות).

שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו: כי בשאדם מתפלל אליו יתברך, ומבטל את עצמו לגמרי בו יתברך בבטול גמור, על-ידי-זה עולה המלכות בתכלית העליה, ונעשה יחוד בין שלום שהוא היסוד לבין מלכות, ואז נתבטלות כל המריבות, הקנאות והשנאות מעם ישראל, וכל אחד רק חושב ממנו יתברך ומשתוקק רק אחריו יתברך, ואין לו שום יראה ופחד כי אם ממנו יתברך, ובו ברנע שנעשה פרוז בכל העולמות בין היסוד שנקרא שלום לבין המלכות, אזי "איש את רעהו חיים בלעו", כל אחד רוצה לבלע את זולתו, כי לבו של האדם טבעו נוטה אל הגדלות והגבהות, עד כדי כך שכל אחד רוצה לבלע את זולתו, כי הוא רוצה להיות לבד בעולם, ואינו מעונין שיהיה אחר בעולם, רק מרב וישותו הוא רוצה למלך לבד, ועל-כן דיקא הפנא רבי חנינא סגן הכהנים שקיה סגן וסמוך אל הפהן גדול ובטל אליו לגמרי כדרך הסגן שהוא בטל אל העקר, על-כן דיקא הוא אמר: "הוי מתפלל תמיד בשלומה של מלכות" שהיא השכינה, שיהיה יחוד בין שלום למלכות, שתתגלה מלכותו יתברך בעולם, שאז כלם יתבטלו לגבי אין סוף ברנע הוא, ואף אחד לא ירצה להתגדל ולהתנשא על זולתו, מאחר שהוא בטל ומבטל למלכות העליונה מלך הכבוד, אז אין "איש את רעהו חיים בלעו", שאחד ירצה לבלע ולהתנשא ולהתגדל על זולתו, והכן למעשה.

ג רבי חנניא בן תרדיון אומר: הוא היה אחד מעשרה הרוגי מלכות שנספרו בספר תורה עמו (עבודה זרה יח.), מרב בהגלותו בתוך התורה הקדושה, עד שלא היה יכול להפריד ממנה בשום פנים ואופן מרב דבקוחו בה, שאפילו בשעה ששרפו אותו על קדוש שמו יתברך — נשך כשספר תורה עמו, ועל-כן אמר

שנים שיושבים ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים, שגאמר (תהלים א, א): "ובמושב לצים לא ישב". כי כששני בני ישראל יושבים ביחד ואין יוצא מביניהם דברי תורה, זה סימן שמושבים מושב לצים, כי לא ימלט כשנפגשים שני בני-ישראל שלא ידבר זה עם זה מדברי תורה, אלא אם הם לצים, שגאמר (שם): "ובמושב לצים לא ישב", כי הנשמה אינה מתישבת במקום לצים, ועל-כן אם שני בני ישראל יושבים ביחד ואין יוצא מביניהם דברי תורה, זה סימן שאבדו את נשמתם, ואין להם חלק ברוחניות אלקות. כי כל בר ישראל שרשו בשרש עליון נורא מאד, ונשמתו היא עצם האצילות, ומאירה מאד, וכשמתחדות שמי נשמות ישראל יחד, אז אחד מאיר לחברו, ויחד מאירים עד מאד, וזה סימן שהשכינה ביניהם, לא-כן כששני אנשים יושבים ואין ביניהם דברי תורה, זה סימן שנסמלקה מהם נשמתם שהוא חלק השכינה, והיא "מושב

מחזירו בולע אט מחזירו: ג יראי ה' איש אל רעהו. לצים", כי (סוטה מב.): "פת לצים אינם מקבלים הרי כאן שנים: וידום. לטון קול דממה דקה כדרך

השונה ימיה שהוא שונה בלחש: כי נטל עליו. כאלו

אבל שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה

שכינה שרויה ביניהם,

שנאמר (מלאכי ג, טו):

"אז נדברו יראי ה' איש

אל רעהו ויקשב ה'

וישמע ויכתב ספר זכרון

לפניו ליראי ה' ולחשבי

שמו": כי זה סימן ברור

ששורה במקחיצתו

ויבקומו השכינה —

כשמדבר דברי תורה עם

זולתו, ואמר 'ביניהם', כי השכינה אינה שרויה במקום גדלות והתנשאות רק במקום בטול, וזה

שאמר 'ביניהם דברי תורה', שאין אחד רוצה להתגדל על זולתו ולהראות את חכמתו, אלא

שניהם ביחד מדברים דברי תורה ומתדשים חדושי דאורייתא, זה סימן שהשכינה שורה שם,

שנאמר: "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה'

ולחשבי שמו". ואמר 'נדברו' היינו שדברים מעצמם וכו', ל, שתתקף ומיד כשמתנעדים יחד שני

בני ישראל, אז בו באתו רגע מתנעדים שני חלקי נשמות מעולם אצילות, ונתהנה ביניהם אור

גדול, ואז תתקף ומיד יש כבר ביניהם דבורים לדבר מגלוי אלקותו יתברך ולחדש חדושי

דאורייתא, וזה סימן שהם יראי ה' — כשמדברים איש אל רעהו חדושי דאורייתא וגלוי שכינה,

ואז הקדוש ברוך הוא נהנה מתבוננתם וכותב בספר העליון מה שהם חדשו, ואינו הולך לאבוד

כלל, כי כל מה שמחדשים נשמות ישראל בתורה לשמו יתברך, ומתקנים איש את רעהו להתזיק

מעמד בצל העובר הנה, אין דבורו הולך לאבוד, אלא נשאר בספר העליון לזכרון לפניו יתברך,

וכשיבוא פעם צדיק אחד הדבוק בו יתברך וחושב שמו, שמיחד יחדים עליו, אז הוא ממשיך

את חכמתו וחדושי מהספר הנה: ועל-כן אהובי, בני, תמיד כשתפגש באיזה בר ישראל, תשתדל

לדבר עמו דבורי התחזקות ודבורי אמונה לחזקו ולאמצו בעבודתו יתברך, ותחדש חדושי תורה,

ותדע ותאמין שכל דבור ודבור שאפה מדבר עם זולתך אינו הולך לאבוד, רק נתקן ונרשם

למעלה זכרון בספר העליון, וכשיבוא פעם איזה צדיק החושב שמו יתברך, הינו שמיחד יחדים

עליונים, על-ידי זה יקבל את הדבורים שלך, ואל יפלא ממך שהרבה פעמים תשמע את החדושים

שחדשת שאומרים צדיק אחר, כי לקחו מספר העליון היכן שנתקנו ונרשמו בדבריך, ודו"ק.

אין לי אלא שנים: שיושבים ביחד ומדברים דברי תורה, ומחדשים חדושי דאורייתא שנה נרשם

ונתקן למעלה בספר העליון.

מנין שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה: ומחדש חדושי דאורייתא ומדבר לעצמו דבורי אמונה

והתחזקות וכו'.

שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר: ששכרו שנתקנים חדושי דבוריו בספר העליון כג'.

שנאמר (איכה ג, כח): "ישב בדרך וידם, כי נטל עליו": אפלו הוא יושב בקבירות בביתו,

ומתבודד עמו יתברך ומתדבש חדושין נמינת כל המורה כולה היחה בעבורו נלמד: ד ולא דאורייתא, הקדוש-ברוך-הוא לוקח את חדושיו אמרו עליו דברי תורה. ובנרכמ המון שמנרכיס ודבריו ורושמים בספר העליון, "כי נטל עליו", על השלמן יולאן יד מוזמן. והשוב כלנו אמרו עליו פרוש נטל מעליו הדבורים ורושמים בספר דברי תורה. כן שמעתי: מזבחי מתים. מקרונת

העליון; ועל-כן, אהובי, הוא קובע לו שכר, שנאמר (איכה ג), יושב בדרך וידם בני הקר, אף שאמה יושב בכדידות ביתך, פי נטל עליו: ד רבי שמעון אומר, שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי דבורי תורה ותשתעשעו קבוצת את עצמך בכל מיני אפנים שבעולם, ושכרך יהיה שהדבורים האלו בשעשועי דאורייתא, ותחזק את עצמך בקל מיני אפנים שבעולם, ושכרך יהיה שהדבורים האלו יתקו בספר העליון, ולא ילכו לאבוד כלל, והנה למעשה.

ד רבי שמעון אומר: זהו רבי שמעון בר יוחאי, פי סתם רבי שמעון הוא רבי שמעון בר יוחאי, והוא גלה ונסמרות שבתורתנו הקדושה, אף שבכל דבר גשמי יכולים למצא את אמתת מציאותו יתברך, ועל-כן אמר.

שלשה שאכלו על שלחן אחד: ונקט שלשה, כי שלשה דיקא הם קביעות הסעודה לזמון, וכן שלשה הוא תקון כל פרוצה העולמות, כגון: חב"ד, חג"ת, נה"י ותקומה בינה דעת, חסד גבורה תפארת, נצח הוד יסוד, שכלם צריכים לעבר דרך המלכות שהוא השלחן, ועל-כן נקט שלשה דיקא, כי זה ענין קבוצה, וצריך להגיע אל שלחן אחד שהוא אחדותו יתברך לקבל על עצמו על מלכותו יתברך.

ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעיה כח, ח): "כי כל שלחנות מלאו היא צאה בלי מקום": כי באמת אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ואפלו המאכל שהאדם אוכל הכל אלקות הוא, רק נתלבש עצמו בלבוש הזה, הינו במאכל הזה לפניו, ולשאדם מתבונן בחימתו ובינתו ודעתו ובכל פרט מפרטי הבריאה, ובפרטיות המאכל אשר לפניו, ויודע אשר שם גנוו אלקותו יתברך בהתלבשות חג"ת — חסד, גבורה, תפארת, הינו יש מאכל שהוא מתיקות בחינת חסד, ויש מאכל שהוא מרירות בחינת גבורה, ומאכל שהוא אמצעי לכול משניהם, וכן נה"י אפלו שהוא מאכל יותר פחות, כגון: ירוקת ותפוחי אדמה וכו', גם שם יש אלקות, ומיוחד את השלשה יחד, הינו את החב"ד חג"ת נה"י אל האחד שהוא המלכות, ואומר עליו דברי תורה, בנה הוא מעלה את המאכל, כי בכל המאכלים יש נצוצי נשמות, וכשאדם אומר דברי תורה, בנה מברך את המאכל, עד שנתגלה האלקות שבתוך המאכל, ועל-ידי-זה יש עליה לכל הנשמות הטמונות בתוך אלו המאכלים, ולהפוך: כשאין האדם אומר דברי תורה, על-ידי-זה הוא הורס את כל הנשמות שהן מתגלות באותו המאכל, ואין להם שום עליה, וזה תרוב העולמות, כי חכמתו ובינתו ודעתו נפגמת והמתיקות והמרירות וכו' בכל מיני מאכל נופלים, ועל-כן כשלא אומרים דברי תורה על השלחן "באלו אכלו מזבחי מתים", פי אז אין עליה להמתים המתגלים בתוך המאכלים, וזה "כי כל שלחנות מלאו היא צאה בלי מקום", כי הוא יתברך נקרא מקום — מקומו של עולם (עין ליקוטי מוה"ר"ן, חלק ב, סימן נו), אצל השם יתברך נאמר (שמות לג, כא): "הנה מקום איתי", שהוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו, וכן הנה"ה בהכאה עולה מקום, ו' פעם ה', ו' פעם ו', ה' פעם ה' עולה מקום,

עבודה וזה דכמי (תהלים קו) וימדו לנבל פטור
 ויאלכו וזמי ממיס: מלאו קיא צואה. ועבודה וזה
 קרייה זאה דכמי (ישעיה ל) לא תאמר לו: בלי
 מקום. כשניל שלח הזמירו שמו של המקום כרוך הוא
 על השלח: שנאמר וידבר
 אלי זה השלח אשר לפני
 ה'. מיד כשדבר דברי תורה
 נקרא שלחן אשר לפני ה'. יש
 לומרים מראשו של מקרא
 הוא יזאל. דכמי והמוצח ען
 שלחן אמות. אל מקרי אמות
 אלא אמות. כמו יש אס
תורה, כאלו אכלו מזבחי מתים, שנאמר (ישעיה כח), פי כל שלחנות מלאו קיא צאה בלי מקום. אכל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו משלחנו של מקום, שנאמר (יהזקאל מא), וידבר אלי עליו דברי תורה, כאלו

אכלו משלחנו של מקום, שנאמר (יהזקאל מא, כב): "וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'": כי
 דיקא שלשה שהם כפר קבועים לזמן, ומתאחדים יחד בתקנתם ובינתם ודעתם ובכל מקומות
 העולמות חגיגת נה"י, ומתקדים את זה אל "שלחן אחד", שהוא המלכות, ואומרים "עליו דברי תורה",
 על-ידיו הם מעלים את כל נוצרי הנשמות המגלגלים בתוך המאכלים, ואז כאלו אכלו משלחנו
 של מקום, כי מה שהם אוכלים זהו אלקות גמור, וכרוז יוצא ומכריז: "זה השלחן אשר לפני ה'",
 פמוכא בזהר הקדוש (תרוסא קג): בשעה שאדם אוכל סעדו, ואומר על שלחנו דברי תורה,
 יוצא קרוז לפניו: "זה השלחן אשר לפני ה'", כי נתגלה אז פני ה' דיקא וכנ"ל, כי אז
 בשמתאחדים יחד חכמתו ובינתו ודעתו הינו בשמתבונן בדעתו והוא חכם בתקמתו, איך שבכל
 פרט מפרטי האכילה שאוכל יש בזה אלקות ומגלגלים בזה נשמות, ומכונן לתקנם ולהעלותם,
 ואומר דברי תורה, הרי זה אוכל משלחנו של מקום, ויוצא מלפניו קרוז: "זה השלחן אשר לפני
 ה'", וגורם יחוד גדול למעלה. ועל-כן, אהובי, בני הקר, ראה בשעת אכילתך תחדש אינה חדיש
 בתורה ולאמר שם, ובזה תמשוך את שכנית עזו יתברך על שלחןך, ותעשה יחוד גדול למעלה
 בכל העולמות, ומה גם שתזכה להתקדש ולהטהר, כי כל האדם הוא הדין, כי הדין הוא הפשוט,
 והדין יתהוו מהמאכל אוכל, וכשאדם אוכל אינה מאכל ומתבונן באלקות שבתוך המאכל,
 על-ידיו זה נודף דמו, ולבו בויער רק אליו יתברך, לא-כן כשאין האדם מתבונן במה הוא אוכל,
 ומכל שכן שבשכל במאכלות אסורים, חס ושלום, על-ידיו יחיד גדולה, ועל-כן
 צריכים להזהר מאד לומר דברי תורה על השלחן, כי בזה מעלה את עצמו ומעלה את הנשמות
 המגלגלות בתוך המאכל הנה, ומה גם בזה שתזכה לומר תורה על השלחן, התורה תשמר אותך
 מכל רע שלא תפשל באיזה מאכל אסור. וכמו שארע פעם אחת למוהר"ת ז"ל, שהיה באיור
 אכסניה עם כמה מאנשי שלומנו, והכין להם הפעל הבית לאכל, ושם לפני מוהר"ת ז"ל רשב
 עם בשר, ומוהר"ת ז"ל אמר אז תורה לפני אנשי שלומנו, והפעל הבית דחק, שיאכל כי יתקרה,

והוא לא שת לבו אליי, רק המשיך לומר תורה למקרה. שלט כנגד תורה וכוונתו. ואמרי לה באריכות, וכבר נתקרה מזמן הרטב והבשר, מקרה. משנה. וגמרא. שרין אדם לדבר כהן על וצוה מזהר"ת ו"ל שלם לבעל הבית וברכו כרפת המזון והלכו להם, ולבסוף נתגלה ה הנעור בלילה והמהלך בדרך יחיד. ומשעשע שצטפה איו שאלה זה השלחן אשר לפני ה': נלבו דברי הנביא: הרי זה מתחייב בנפשו. לפי שילה הוא זמן למזיקים. והמהלך בדרך יחיד הוא נכונה מפני הליסטים וכמה פגעים רעים. ואם היה מחשב בדברי תורה היתה תורתו משמרתו:

איתה חדוש, תאמר איתה דבר תורה משם איתה צדיק, ודבר זה חשוב מאד למעלה, כששאלה יושבים ביחד ואומרים דברי תורה, והן למעשה.

ה רבי חנינא בן חכניאי אומר, הנעור בלילה והמהלך בדרך יחיד ומפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו: וגלה רבנו ו"ל נוראות נפלאות פלאי פלאות בגלוי אורו יתברך, ואיך שפל בר ישראל יכול להפיל בו יתברך אם רק ירצה וילך בדרך הפס הנה (עין לקושימוס"ו). חלק א, סימן נב, כי יש אפיקורסים שאומרים, שהעולם הוא מחזק המציאות, ולפי דעתם הרעה והמשפשת, נדמה להם שיש על זה ראיות ומופתים, חס ושלום, ממנהג העולם, אבל באמת הכל יפצה פיהם, כי באמת העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות, כי רק השם יתברך לבד הוא מחזק המציאות, אבל כל העולמות עם כל אשר בהם הם אפשרי המציאות, כי הוא יתברך בראם יש מאין, וביכולתו וכתו ואפשרותו יתברך הנה לבראם או שלא לבראם, על-כן בודאי כל העולם ומלואו הוא אפשרי המציאות, אך מאין נמשכת הטעות שיכולים לטעות, חס ושלום, שהעולם הוא מחזק המציאות, חס ושלום? דע שזה נמשך מחמת שבאמת עתה שכבר נאצלו ונמשכו נשמות ישראל, עתה בודאי העולם הוא בכחינת מחזק המציאות, כי כל העולם ומלואו הכל לא נברא אלא בשביל ישראל ביודע, וישראל מושלין בעולם, ועל-כן בודאי עתה אחר שנגאצלו ונבראו נשמות ישראל, כפיכחול הוא יתברך מקרה לברא ולקיים את העולם, כי על מנת כן האציל נשמות ישראל, כדי לברא בשבילים כל העולמות, אך נשמות ישראל בעצמן שנגאצלו, היו הן בעצמן עם כל העולמות המלויים בהם, הכל היה אפשרי המציאות, כי היה באפשרותו להאצילים ולבראם או שלא לבראם, אך חזק כשנתרצה הקדוש ברוך הוא להאציל נשמות ישראל, אזי היה כל העולם בכחינת מחזק המציאות, כי מאחר שנגאצלו נשמות ישראל, אזי כפיכחול הוא מחזק להמציא העולם, כי על מנת כן נאצלו נשמותיהן, שכל העולמות יבראו בשבילן והם ימשלו בכל, והכן היטב, ומזה נמשלשל ונמשך הטעות של האפיקורסים שאומרים שהעולם הוא, חס ושלום, מחזק המציאות, אבל באמת רק השם יתברך לבד הוא מחזק המציאות, אבל כל הדברים הם אפשרי המציאות כנ"ל. ועקר הפנה שברא כל העולם בשביל ישראל הנה, כדי שישאל יעשו רצונו, ושיחזרו ויברקו בשרשן, והינו שיחזרו ויפלו בו יתברך שהוא מחזק המציאות, ובשביל זה נקרא הכל: נמצא, כל מה שישאל עושיין רצונו של מקום, ונקללים בשרשם שהוא

אף-על-פי שפגעת אינם הולכים שם, הוא מבלבל גם כן ההתבודדות, ואינו יכול להבטל ולהקלל בו יתברך, על-כן צריך שילך לבדו בלילה בדרך יחידי, במקום שאין שם אדם, ושם ילך ויתבודד, ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי עולם הזה, ויבטל הכל, עד שיוקף לבחינת בטול באמת, הינו שבתחלה ירבה בתפלות ושיחות בהתבודדות בלילה בדרך יחידי כנ"ל, עד שיוקף לבטל זה הדבר, דהינו לבטל מדה ותאנה זאת, ואחר-כך ירבה עוד בהתבודדות הנ"ל, עד שיבטל מדה ותאנה אחרת, וכן יתנה זמן רב בהתבודדות בזמן הנ"ל ובמקום הנ"ל, עד שיבטל הכל, ואחר-כך עדין נשאר ממנו אינה דבר וכו', ואחר-כך מכבטלים גם זה, עד שלא נשאר ממנו כלום, ופרשו כי יכול להיות אחר שבטל כל התאוות ומדות רעות, עדין נשאר ממנו כלום, דהינו שעדין לא בטל לגמרי הגאנה והגסות, עד ששחשב בעיניו לאינה דבר, ועל-כן צריכים להתנגע ולהרבות בהתבודדות הנ"ל, עד שלא ישאר ממנו כלום, שיהיה בבחינת מה באמת, עד שיוקף לבחינת בטול באמת, ויזון לשווקה לבטול באמת, אזי נכללת נפשו בשרשו, דהינו בו יתברך, שהוא מחיב המציאות, כי הכל תלוי בו כנ"ל, ויזון געשה כל העולם על ידו בבחינת מחיב המציאות כנ"ל.

ועמה תראה פלאי פלאות, איך כל זה מבאר עמה במשנה הנ"ל באר היטב, וזהו "הגעור בלילה" כפשוטו, דהינו שהוא געור בלילה ומתבודד ומפרש שיתחו בינו לבין קונו, ו"המהלך בדרך יחידי", הינו כנ"ל, שהולך בדרך יחידי ויקא במקום שאין בני אדם הולכים שם כנ"ל, כי אזי הוא עקר שלמות ההתבודדות בלילה ובדרך יחידי ויקא כנ"ל, כי אז ויקא לבא לבחינת בטול כנ"ל,

מחיב המציאות, על-ידי זה נקלל כל העולם שנברא בשבילם בחיוב המציאות, כי עקר התכלית שנברא העולם הוא בשביל זה, ורק בשביל זה מחיב השם יתברך בכניסו לברא ולקיים כל העולמות, בשביל ישראל כנ"ל, כדי שיעשו רצונו כנ"ל, ועל-כן אז ויקא כשעושים רצונו, נקלל העולם בבחינת מחיב המציאות כנ"ל, כי כל מה שעושין רצונו יתברך, הם נכללין ביותר עם כל העולמות התלויים בהם בחיוב המציאות, כי על-ידי זה שעושין רצונו יתברך, הם חוזרין ונקללין בו יתברך שהוא מחיב המציאות, ואז נכללין עמהם כל העולמות התלויים בנפשם בחיוב המציאות כנ"ל.

אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהינו לתור ולהכלל באחדות השם יתברך שהוא מחיב המציאות, זה אי אפשר לזכות, כי אם על-ידי בטול, שיבטל עצמו לגמרי, עד שיהיה נקלל באחדותו יתברך, ואי אפשר לבוא לידי בטול, כי אם על-ידי התבודדות, כי על-ידי שמתבודד ומפרש שיתחו בינו לבין קונו, על-ידי זה הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות, עד שווקה לבטל כל גשמיותו ולהקלל בשרשו, אף עקר ההתבודדות הוא בלילה בעת שהעולם פנוי מטרוות העולם הזה, כי ביום על-ידי שרופין בני העולם אחר העולם הזה הם מכבטלים ומבלבלים את האדם מלהתדבק ולהקלל בהשם יתברך, ואפלו אם הוא בעצמו אינו טרוד, אף-על-פי-כן מאחר שהעולם טרודים אז ורופים אז אחר הקלי העולם הזה, על-ידי זה קשה אז לבוא לידי בטול, וגם צריכים שתהיה ההתבודדות במקום מיוחד, דהינו חוץ מהעיר בדרך יחידי, במקום שאין הולכים שם בני-אדם, כי במקום שהולכים שם בני-אדם ביום הרופים אחר העולם הזה,

וזהו "ומפנה לבו לבטלה", והינו שמפנה לבו מכל עסקי העולם הנה לבטלה, כדי לזכות לבחינת בטול פניו, ואז זוכה שיגלל נפשו במחזיב המציאות פנ"ל, ואזי נכללין כל העולמות עם נפשו במחזיב המציאות פנ"ל, וזהו "הרי זה מתחייב בנפשו" שנקלל כל העולם בבחינת מחזיב המציאות עם נפשו, כי על-ידי ההתבודדות הנ"ל זכה לבחינת בטול עד שנקלל נפשו בחיוב המציאות, ועל-ידי-זה נכלל כל העולם עם נפשו בחיוב המציאות פנ"ל, ונעשה נפשו וכל העולם בבחינת מחזיב המציאות פנ"ל, וזהו "הרי זה מתחייב בנפשו" פנ"ל.

והנה המאמר הנה גלה רבי חנינא בן חכניאי דיקא, כי הוא זכה לנה בשלמות בחבליית השלמות כי היה בטל במציאות לגמרי, ונקלל במחזיב המציאות, כמו שמצינו בגמרא (כתובות כ"ג): רבי חנינא בן חכניאי הלך לבית מדרשו של רבו רבי עקיבא בבגדי-ברק ללמד תורה, והיה רבי שמעון בן יוחאי אז בסוף ימי חתנותו, ובקש ממנו שימתין לו כמה ימים עד שיכלו ימי חפתו וילכו יחדו, ורבי חנינא מרב פסופו ללמד תורה לא רצה להמתין עליו, והלך לבדו, ולמד שם "ב שנה, ושכח לגמרי מביטו — זו אשתו, וכשהלך ממנה היתה מעברת ממנו, ובין כך הלכה בתו, ואחר "ב שנה שלחה לו אשתו: "בתך בגדה בא והשיאה", ואז נזכר רבי חנינא באשתו וחסור לביתו, ובמשך השנים שלמד אצל רבי עקיבא נתגדלה ונתרחבה העיר ונשמתו כל רחובותיה, וכשבא לא ידע הדרך לביתו, הלך וישב על הבאר ששואכים שם

מים, ושמע שבוטת העיר קוראות לנערה אחת: בת חנינא בן חכניאי, אמר פגרא זה במי, והלך אחריה, באותה שעה ישבה אשתו וכברה קמח בכברה, כשנשאה עיניה לאורח הפא, נדמה לה שהוא בעלה, פתחה ושמחה. אמר: "רבונו של עולם, עניה זו זה שברה", בקש רחמים ושכה רוחה אליה, כי מרב התפללותו בו יתברך על-פי דרך הנורא הנה שכח לגמרי שיש לו אשה ובת פנ"ל, ואל דרך התם הנה יכולים להגיע להכלל במחזיב המציאות עד שלא יהיה לפני מראה צניו רק הקדוש-ברוך הוא בעצמו, כי כשאדם נכלל לגמרי בו יתברך שהוא מחזיב המציאות פנ"ל, אזי אינו רואה ככר שום בן אדם ושום דבר, רק את אמתת מציאותו יתברך, וזה שאמר רבי חנינא בן חכניאי (תוספתא שביעות, פרק ג'): אין אדם כופר בעמיתו עד שכופר בעקר; כי אצלו אין שום מציאות בלעדיו יתברך קלל, ועל-כן בשעה שרואה את עצמו וחברו, אינו רואה רק את הקדוש-ברוך הוא, ועל-כן דיקא הוא בעל המימרא (שם ג, ט): אין אדם כופר בעצמו עד שכופר בעקר; כי הלא אין הפרש בינו יתברך לבין בריותיו, מאחר שקלל את העולם הגשמי והחמרי אל תוך מחזיב המציאות. והחמינו הקדושים דרשו על פסוק (בראשית ב, יח): "אעשה לו עזר כנגדו", אם זכה — עזר באשתו של חנינא בן חכניאי (עין בראשית רבה י, א); הינו מרב התפללותו בו יתברך וזכה שגם אשתו הסיקמה עמו ועזרתו ללמד תורה; אשרי מי שהולך בדרך הנוראה והנפלאה הנה, ואז טוב לו בזה ויבא לנצח נצחים.

ו עול מלכות. משא מלך ושרים: דרך ארץ. עמל ו רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל וטורח הפרנסה לפי שלא נלמדה מתורת: הפורק עליו על תורה מעבירין ממנו על מלכות ממנו עול תורה. האומר קשה עולה של תורה ואינו ועל דרך ארץ: כי בתחלה כשאתם מתחיל **בנפשו: ו רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ. וכך הפורק ממנו על תורה, נותנים עליו על מלכות ועל דרך ארץ: ו רבי חלפתא בן הוסא**

שמבטל את זמנו, ואז נותנים עליו על מלכות — שהוא מפתח מדיני המלכות ועל דרך ארץ — שהוא מכתחילה צע על פונקטיו, אבל כשאתם מקבל על עצמו על תורה, וכמאמרם ז"ל (עבודת ה' פ): לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעל וכחמור למשא; הינו אף שקבא עליו קשה וכבד מאד מפאת יצרו הרע המתגבר עליו, עם כל זאת הוא מקבל על עצמו על תורה, על ידי זה מוכיח הקדוש ברוך הוא, שמעבירים ממנו על מלכות, שאין לו שום פחד מהמלכות, ומעבירים ממנו על דרך ארץ, שאינו צריך לעשות שום עבודה גשמית, והכל בשביל שקבל על עצמו על תורה.

וכל הפורק ממנו על תורה, נותנים עליו על מלכות ועל דרך ארץ: וזהו הפוך כשאתם מוריד ממנו על תורה, שאינו יכול לסבל את עלה של תורה, וכא לך קשה ללמוד ומבטל את זמנו, על ידי זה נותנים עליו על מלכות, והוא משעבד למלכות, והוא צריך ללכת נע ונד בשביל עסקי המלכות, והרבה פעמים לוקחים אותו גם לצבא המלכות, וכן נותנים עליו על דרך ארץ, שהוא צריך להיות טרוד בטרדות הפרנסה, טרדות דרך ארץ, שזה עוקר אותו מהעולם; ועל-כן, אחיבי בני הנקר, חכם! ותקבל על עצמך על תורה, ועל ידי זה יוסר ממך על מלכות, שלא תירא ותפתח מפשא מלך ושרים המשל על תושבי הארץ, כגון המסים והארנוניות השונות הנוטלים מהעולם לאוצר המלכות ולצרכי המדינה, כי מאחר שתדביק עצמך בתורה הקדושה, אז לא יהיה עליך על מלכות, וכן יורידו ממך על דרך ארץ, כי לא תצטרך לטרח בעבור פונקטך, כי ישלח ה' את הברכה במעשה ידך, וישמר אותך ממקרים ומאורעות רעים; ולכן חכם, בני, ותקבל על עצמך על תורה, ואף שקבא לך ביגיעות עצומות לשבת על מקום אחד לקרא במקרא ולשנות במשנה ולגרוס בתלמוד, עם כל זאת בנה שתקבל עליך על תורה, וזכה אותך הקדוש ברוך הוא שיעבירו ממך על מלכות, כי באמת תלמידי חכמים פטורים מעבודת המלך וממסי המדינה וכן פטר גם ארפתחשפתא מלך פרס (ערו ז. א) את אנשי כנסת הגדולה שרי התורה, הכהנים והלוויים עובדי עבודת ה' מפל המסים (עין בכא פתא ח. ט), וכן יעבירו ממך את על דרך ארץ שלא תצטרך לעסק בפרנסה, כי תלמידי חכמים בני העיר מחזיקים לעשות מלאכתם (עין שפת קיד): ועל-כן, בני, הדבק עצמך במקרא, משנה, מדרש, הלכות ואגדות, ברייתות ותוספתות בכל יום, ותקבל על עצמך על תורה, ואז יעבירו ממך את על מלכות ועל דרך ארץ, ותירש את עולמך בחיך, אשרי מי ששומע לי.

ו רבי חלפתא בן הוסא איש כפר חנניה אומר, עשרה שיששים ועוסקים בדברי תורה שכינה שרייה ביניהם, שנאמר (תהלים פב. א): "אלהים נצב בעדת אל": ודרשו חכמינו הקדושים, כי

נאמר במדרגלים (במדבר יד, כז): "עד מתי לעדה יכול לסוללה: עשרה שהיו יושבים בדין. גרסוין: ה'רצה הואת", והם היו עשרה מדרגלים בעדת אל. ואין עדה פתוחה מעשרה שנאמר שהוציאו את דבת הארץ, שהרי יהושע וכלב צמרגלס (במדבר יד) עד מתי לעדה הרעה הואת יאלו יצאו מכלל המלינים את העם, ועל-כן כל מקום שנאמר 'עדת' זה סובב על עשרה אנשים, ותכף ומיד כשיושבים עשרה אנשים העוסקים בתורה, איז שכינה שרויה ביניהם, ואין שום מלאך וש"ך יכול לגע בהם, ועל-כן אינו שואל מינו על עשרה, כי זה דבר ברור, כי 'על כל בי עשרה שכינתיה שריא' (סנהדרין טז, א), כשיושבים ביחד עשרה מישראל,

בקרב אלהים ישפוט. שלשה דיינים. ושני נעלי דיינים: ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה. הלש והאור והמיס שהם שלשה. על ארץ יסדה. על יסוד הארץ הם מקיפים. הרי לך שלשה קריון אגודה. אי נמי מנינו שלשה קריון אגודה. אגודת ארבע שהם שלש קלמיס. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו

איש כפר חנניה אומר, עשרה שיושבים ועוסקים בדרך תורה, שכינה שרויה ביניהם, שנאמר (תהלים פב), אלהים נצב בעדת אל. ומנין אפילו חמשה, שנאמר (צמוס ט), ואגדתו על ארץ יסדה. ומנין אפילו שלשה, שנאמר (תהלים פב), בקרב אלהים ישפוט.

על-דבר זה השכינה שרויה ביניהם, ואין שום מלאך וש"ך יכול לגע בהם. ופעם ישב מוהר"ן ת"ל עם קבוץ גדול של אנשי שלומנו, ודבר עמהם מדברי רבנו ז"ל בדרך לדבר נזירות נפלאות, ובקאמצע דבוריו נתלהב ואמר: איך אנו זוכים אל דבורים כאלו? אין זה אלא כי אנו יושבים כאן עשרה אנשים, ועל כל בי עשרה שכינה שריא, ועל-כן אם השכינה כאן בודאי אנו זוכים לדבורים כאלו, והבן.

ומנין אפילו חמשה, שנאמר (צמוס ט, א): "ואגדתו על ארץ יסדה": ופרש הרמב"ם, שלמד מפסוק זה "ואגדתו", כי אגדה היא מה שאגד האדם בידו אחת, והנד יש בה חמש אצבעות שבהם הוא אגד, ובגלל החמש אצבעות הוא קרוי גם-כן אגדה, שמביא ראיה שאפילו חמשה מישראל שישבו ביחד ועסקו בתורה — שכינה ביניהם, הינו אפילו שאינם מנין עשרה, שאז בודאי השכינה שרויה ביניהם, כי על כל בי עשרה שכינתא שריא כנ"ל, אלא אפילו כאשר מתקבצים חמשה אנשים, והם מתאחדים יחד כאגדה היו ועוסקים בתורה, הרי השכינה שרויה ביניהם, כי השכינה שרויה במקום אחדות ואגדה אחת, כשעם ישראל מתאחדים ועושים כלם אגדה אחת לעשות רצונו ותפודו, וכל אחד רואה במעלת חברו, ואחד נכנע לפני חברו, על-דבר זה גם-כן ממשיכים שם את השכינה, כי אצלו יתברך מאד יקר אגדה אחת לשמאדדים את עצמם יחד, ואז אפילו הם אינם עשרה, גם-כן ממשיכים את השכינה בזכות אגדה אחת שעשו, כי אצלו יתברך מאד תשובה אגדה אחת.

ומנין אפילו שלשה, שנאמר (תהלים פב, א): "בקרב אלהים ישפוט": כי בכל מקום שמתאחדים יחד שלשה אנשים הרי הם בית-דין, ויש בהם כח לבטל גזרות רעות, ולהמתיק כל הדינים מעל כל ישראל בכלליית ובפרטיות, ולהמשיך רב טוב על כל בית ישראל, ועל-כן כשיושבים יחד שלשה אנשים ועוסקים בתורה, הרי הם כמו בית דין, ויש בכחם להמתיק כל הדינים, ולכן

הקדושים (ונקרא רבה כו, ב): "מי הקדימני ואלשלם לו" (איוב מא, ג) — כגלום עשית מזונה, עד שנתתי לך בית, מעקה — עד שנתתי לך גג, ציצית — עד שנתתי לך טלית; ועלבן תדע ככל דבר שאמה עושה בין ברוחני בין בגשמי אל תחזיק טובה לעצמך, רק תדע שאמה בידו יתברך, כי מקד הכל ומקדך נתנו לך, וכדיעיות אלו אף פעם לא תבוא לירי גאנה ונגלות בעשית

איו מצנה או בצדקה שתעשה עם העני או כשתעור לזולתך, כי תמיד תזכר שאמה בידו יתברך, ומה שאמה נתן — משלו אמה נתן.

וניקא רבי אלעזר איש ברתאמר אמר המאמר הזה, כי הוא קים את זה בשלמות, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (פניני כו, ב): אלעזר איש ברתאמר כד הוה חזי ליה גבאי צדקה, הוה טשו מניה דכל מאי דהנה גביה יתיב להו, יומא חד הנה סליק לשוקא למיזבן דנדינא לבתיה חזיהו גבאי צדקה טשו מניה אול ויהט בתריהו, אמר להו אשבעתיכו במאי עסקיתו אמרו ליה בנתום ויתומה, אמר להן ועבונך שהן קודמים לבתי, שקל כל דהנה בהדיה יתיב להו וכי, עין שם; הרי שמסר את כל מה שהיה לו לצדקה, ואפלו מה שהכין לנשואי בתו מסר לצדקה, כי הוא אהו בנה בשלמות, "תן לו משלו שאמה ושלף שלו", וכשאדם יודע ידעה זו, אזי אף פעם לא יתגדל על זולתו, אפלו כשתהיה לו איו מעלה או מדה טובה, ידע שהוא בידו יתברך, כי הוא בעצמו עם כל עניניו והצטרכותו וכי תלויים רק בידו יתברך, כמו שכתוב (דברי הימים א, כט, יד): "כי מקד הכל ומקדך נתנו לך"; אשרי מי שמכניס בדעתו ידיעה זו.

ט רבי יעקב אומר: המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו, ואומר: מה נאה אילן זה, ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו: הנינו רבי יעקב לומד למוד עמק בהתחזקות, איך שהאדם צריך לחזק את עצמו בין בעליה בין ביריבה, ולא יפסיק מדבקוחו בו יתברך, הן כשהוא פה למטה והן כשעולה למעלה באיו מדרגה, אל יפסיק מדבקוחו, רק יחזיק את עצמו בו יתברך בתמימות וכפשיטות, כאשר גלה רבנו ז"ל (לקוטי מדרשו, חלק א, סימן ו), שמי שהולך בדרך התשובה צריך להיות כפי ברצוא ובקיי בשוב, וזה אשר דר"ף עולה שתי פעמים בק"י, הנינו כשאדם רוצה לחזק אליו יתברך, צריך שיהיה לו שתי בקיאות: בקי ברצוא — שאפלו כשעולה במדרגות עליונות, ידע תמיד שעדין עוד לא התחיל, ועליו להתעלות יותר ויותר, וכן כשנפול למטה בשאל תחתית ומתחמיו, חס ושלום, צריך שיהיה בקי בשוב — שלכל ייאש עצמו, ויחשב כאלו אבד מנוס ותקנה ממנו, אלץ צריך שיהיה לו שתי בקיאות: בקי ברצוא ובקיי בשוב כנ"ל, וזה דר"ף עולה פעמים בק"י, והשם יב"ק — יחזיק, בדרך, קדושה, הוא שם "הנה" "אלקים", שזהו עקר הבקיאות, שהאדם יהיה בקי, שידע בין הנה"ה — שהוא מדת הרתמים, ובין אלקים — שהוא מדת הדין, הכל ממנו יתברך, כי הנה"ה הוא

מה שנקנה לאלישע בן אבויה אבי אמו שניצא לתרבות רעה, על-כן דרש: "למען יאריכון למיד ולמען ייטב לך" (דברים ה, טו), למען יאריכו למיד בעולם שכלו ארך, ולמען ייטב לך בעולם שכלו טוב (חלוץ קמב), אמר רבי יוסף, אלמלא דרשיה אחר להאי קרא קרבי יעקב בר ברתיה לא חטא; כי אלישע בן אבויה טעה בשתי רשויות, כי הפריד את עצמו ממנו יתברך, ועל-ידיהו כא שפרק על לגמרי, ונצא לתרבות רעה, וכא בן בתו וגלה לנו דרך נקלאה בעבודת השם יתברך, שפירכים בקיאות להיות יפקי ברוצא ויפקי בשוב, ואף פעם לא להפסיק ממשנתו, רק תמיד לעלות מעלה מעלה, ובין בעליה ובין בירידיה יהיה לו לב נשבר, וידע שיעדו ויתברך גדולה מאד מאד עליו, והן כשעולה באיזו דרגה, ידע שיעדו לא התחיל, ועל-כן אפלו כשכבר מתוד יחודים, שלא יאמר: "מה נאה אילן זה" — שהוא יחוד הנו"ה אדנ"י, "מה נאה ני"ר זה" — שהוא יחוד של הארבעה עולמות: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, עם כ"ח עתים כנ"ל, או י' פעמים שם הנו"ה כלליות העולמות וכו' כנ"ל, שעולה ני"ר, אלא תמיד יתחיל מתדש, ועל-ידיה יעבר את זה העולם בשלום, וישיג בכל פעם מדרגה אחר מדרגה, וזה גם לשון שונה הינו שהוא תוזר וכופל בעבודתו, ואינו עומד במדרגה אחת אלא בכל פעם הוא עולה מדרגה למדרגה. ועל-כן אמר רבי יעקב: "מהחלף בדר"ף שהוא פעמים בק"י כנ"ל, וישוה" שהוא לשון כופל בחינת שנים, שהוא שונה וחוזר וכופל בכל פעם בעבודתו, שנה בעצמו סוד פעמים בק"י, בחינת שתי הבקיאיות שעולה דר"ף, ואחר-כך התקדר בעבודתו ומפסיק ממשנתו מסוד הבקיאיות,

אלקים, וצריכים את הבקיאיות פעמים, הן כשנופל ויורד, ידע בשעת ירידתו שהנו"ה הוא אלקים, שנה עולה בק"י, וכן כשעולה למדרגה למעלה למעלה, ידע שהנו"ה הוא אלקים, שנה עולה בק"י, וישניהם עולים דר"ף, ועל-כן כשאדם הולך באיזו מדרגה הן בעליה והן, חס ותלילה, כשנופל, אסור לו להפסיק ממשנתו וידבקתו, ולחשב שהוא כבר באיזו מדרגה, וזה מה שאמר: "מה נאה אילן זה", איל"ן עולה צ"א, שהוא יחוד הנו"ה אדנ"י, "מה נאה ני"ר זה" — ני"ר הוא סוד ארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, שבהם מאירים הארבעה שמות: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, עם כ"ח עתים שעובר על כל אחד בכל יום יום (קהלת ג, שכל זה עולה בגימטריה ני"ר, שכל עתים בין לטובה ובין לרעה, צריך שייחד את שמות של הארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, שעולה ני"ר, ועל-כן אפלו מי שכבר במדרגה זו, שמתוד בכל הכ"ח עתים את השמות של הארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, שביחד עולה ני"ר, אל יחזיק את עצמו לאיזו דרגה, וכן יש לומר, שני"ר עולה י' פעמים הנו"ה, שהוא עשר ספירות, שבהן כלולים כל העולמות העליונים ורו"ק, הינו אפלו כשהוא במדרגה שמתוד יחודים בין הנו"ה אדנ"י שעולה איל"ן, וכן מתוד את השמות של הארבעה עולמות שעולה ני"ר, וחושב שכבר הגיע לאיזו מדרגה ומפסיק ממשנתו, מעלה עליו הקתוב כאלו מתחייב בנפשו, כי סוף כל סוף פל בנפילה שאין לו סומך.

ואת המאמר הזה אמר דוקא רבי יעקב, שהוא הנה בן בתו של אלישע בן אבויה הנקרא אחרי, כי דוקא הוא שראה

ואומר בגדלות: "מה נאה איל"ן זה", הגעתי הממרסה. כמו ערו לנס ער (ירמיה ד): כי כל השוכח בקר למרונה לחדר יהוד הני"ה ארנ"י, או עליו כאלו ממחייו נגפשו. שמתוך שכחמו הוא נא "גיר זה" שאני מחד בקל הכ"ח עתים שלי להמיר את האמור וממלאת תקלה כזה על ידו. ושגמו

עולה וזון. אי נמי כאלו מתחייב נגפשו לפי שאותה משנה הימה משמרתו. ועכשיו ששכחה אינה משמרתו: **מתחייב בנפשו: י רבי דוסתאי בר רבי ינאי משום רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה הקדושה וילמד תמיד בתשוקה חדשה, כי זה עקר החיים — להתעסק בתורה הקדושה ולהתמיד בה, כי התורה הקדושה היא דעתו ותקוהו, וכשאדם מכניס את עצמו בתוך התורה, על ידי זה נקבל בתוך דעתו, וזה עקר התכלית של האדם, שצריך להגיע אל זה בזה העולם — להכניס את עצמו בתוך התורה, עד שיהיה אחד עם התורה, לא-כן בשמתושל בלמודו, ושוכח מה שלמד, שאז הוא מתחייב בנפשו, כי כשאדם לומד תורה, אי ימצא חיים, כי התורה היא החיים, ושם ילמד איך להתנהג ומה מתר לעשות ומה אסור לעשות, ועל ידי זה יזכה את נפשו, אבל כשיתושל מלמודו, ועל ידי זה ישכח מה שלמד, ולא ידע מה מתר ומה אסור, הרי זה מתחייב בנפשו. ורב רבם של אלו שצערקו משני העולמות, היה רק בשביל שלא למדו תורה או למדו ופרשו ושכחו מה מתר לעשות ומה אסור לעשות, ועל ידי זה באו לידי חיוב בנפשם, ולא-כן מי שלומד תורה הוא תמיד זוכה ומזכה את נפשו, אשרי לו.**

שנאמר (דברים ה ט): "רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך": כי חכמינו הקדושים אמרו (נה ל): בעודו במעי אמו מלמדים אותו כל התורה כלה, וגר דולק על ראשו, וצופה מסוף העולם ועד סופו, ומיד כשיצא לאויר העולם, בא מלאך וסוטר על פיו ושוכח כל מה שלמדו אותו. ועקר הפונה שקדם מלמדים אותו כל התורה כלה וגר דולק על ראשו והוא צופה בו מסוף העולם ועד סופו, ואחר כך כשיצא לאויר העולם ומשיכחים ממנו את התורה שייגע את עצמו בכוחות עצמו, ואז אם תמיד בתורה יזכה להשיג מה שלמד במעי אמו, ותחזר לו כל התורה, כי בכונה עליונה מלמדים לו את כל התורה כלה, ואחר כך משיכחים אותה ממנו, כדי שלא יאכל נהמא דכסופא, אלא בשמתנגע בעצמו, אי הכח שיקבר הנה לו במעי אמו, על ידי זה יכול עלשו להבין ולהשפיל בתורה הקדושה — אם רק תמיד, עד שיכול לזכות להשיג את מאור התורה, שיהיה גר דולק על ראשו, מרב אהבה ותשוקת התורה רגיש את נותן התורה, ויהיה צופה מסוף העולם ועד סופו; ועל-כן עליך, בני, להתנגע ולהתמיד בלמוד התורה הקדושה, ואז אם תתנגע תזכה להזדקף לעצמך כל מה שלמדת במעי אפך, וזה שאמר: "השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" — עיני

תקפה עליו משנתו: שהיתה קשה עליו וממון שכלך בהיותך עוד במעי אמה. וכן אמרו הקושי שנה שמה: יא כל שיראת חטאו קודמת

תקמינו הקדושים שכל הנשמות היו בקבלת

התורה, ואז ראו את

הקולות, ועל זה סוכב

"אשר ראו עיניך" ד"קא.

יכול אפלו תקפה עליו

משנתו: שלא היה

יכול לתפס ולהשיג מה

שלימד מרב ענייתו

נפֿשֶׁךְ מֵאֵד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ.

יכול אפלו תקפה עליו משנתו, תלמוד לומר (שם)

ופֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, הָא אֵינוּ מִתְחַיֵּב

בְּנַפְשׁוֹ עַד שְׁיָשֵׁב וְיִסְיָרֵם מִלְּבוֹ: יֵא רַבִּי חֲנִינְא בֶן

דְּרַחְקוּתוֹ וְכוּ', וְכֵן בְּשִׁבִיל זֶה גַם שָׂכַח כֹּל מֵה שְׁלֵמֵד.

תלמוד לומר (שם): ופֶן יִסּוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, הָא אֵינוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ עַד שְׁיָשֵׁב וְיִסְיָרֵם

מִלְּבוֹ: כִּי עַקֵּר הַחוּב שְׁמַחֲבִים אֶת הָאָדָם הוּא רַק כְּשִׁמְכֻשְׁל אֶת הַתּוֹרָה בְּמִזְדֵּי שְׂאֵינוּ

לוֹמֵד, וְעַל־יְדִיָּוָה כֹּא לִיְדֵי שְׂכָתָה, אֲכַל מִי שֵׁישׁ לוֹ רֹאשׁ כְּבֹד וְחוֹשִׁים כְּבָדִים, וְטַבְעוֹ שְׁשׂוּכָה

מֵה שְׁלוֹמֵד, אִז לֹא יֵאֵשׁ עֲצֻמוֹ מִלְּמוֹד, כִּי בְּפִרוּשׁ גְּלָה לָנוּ רַבְנֵי ז"ל (עַן שִׁיחוּתֵיהֶרָ, סִימֹן כו):

שְׁלַעֲתִיד מִזְכִּירִים אֶת הָאָדָם כֹּל מֵה שְׁלֵמֵד אִף אִם שָׂכַח; וְכֵן מוּבָא בְּלִקוּטֵי תּוֹרָה מֵהָאֲרִיז"ל

(פֶּרֶשׁת עֲבֹד), שֵׁישׁ נִשְׁמֹת שֶׁהֵם מַעֲלָמָ דְּנוֹקְבָא, וּבְשִׁבִיל זֶה שׂוֹכְחִים, אֲכַל לְעֲתִיד יִזְכִּירוּ לָהֶם

אֶת כֹּל מֵה שְׁלֵמֵדוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם; וּבְמִדְרַשׁ (קִהְלַת רַבָּה, פֶּרָשָׁה א, סִימֹן יג) אָמְרוּ, שְׁבִשְׁבִיל זֶה נִתְּנָה

הַשְׂכָּחָה, כְּדֵי שֶׁתֵּאָדָה הַתּוֹרָה חֲבִיבָה עַל לוֹמְרֶיהָ תְּמִיד כְּשֶׁעָה רֹאשׁוֹנָה, כִּי עַל־יְדֵי שְׂכָתָה כְּשֶׁחִזְרוּ

וּבָא לוֹמֵד מֵה שְׂכָכֵר לְמוֹד, הָרִי הוּא אֲצִלוֹ בְּתַדְשׁוֹת וְחִבִּיבָה עֲלָיו, כִּי זֶה שְׁפוּטָה שֶׁל תּוֹרָה

שְׂאָדָם לוֹמֵד וְשׂוֹכֵחַ, וְכֵכָה הוּא לוֹמֵד כְּכֹל פְּעַם בְּחֻשָׁק תְּדַשׁ, וְעַל־כֵּן אִם הוּא מִתְמִיד בְּלְמוֹדוֹ,

וְאִף־עַל־פִּי־כֵן הוּא שׂוֹכֵחַ מֵה שְׁלֵמֵד, אֵין עֲלָיו שׁוּם עֲנָשִׁים, אֲדַבְּרָה יְתִמִּיד כִּיּוֹחֵר, כִּי כֹל פֶּרֶק

מִשְׁנֵיזֵית וְדָף גְּמָרָא וְסִימֵן מִשְׁלָחֵן עֲרוּךְ שִׁזְנָה לְקַלֵּט בְּעֲצֻמוֹ, זֶה חֲלָקוֹ לְנִצַּח וְזֶה יִשְׂאֵר מִמֶּנּוּ.

וְאָמְרוּ תְּקִמִינוּ הַקְּדוּשִׁים (אַבוֹת דְּרַבִּי נַחוּ, פֶּרֶק כו): מִשְׁלַע עַל הַלוֹמֵד וְשׂוֹכֵחַ, שְׂשִׁכְרוּ אֲנָשִׁים לְמַלְאוֹת

חֲבִיּוֹת, וְהַחֲבִיּוֹת הִיוּ נְקִיבוֹת, וְכֹל מֵה שְׁהִיו שׂוֹפְכִים לַתּוֹךְ הַחֲבִיּוֹת הִנֵּה נִשְׁפָּף לַחוּץ, וְהַטְּפִישִׁים

אָמְרוּ: "הוֹאִיל וְחִזְרוּ וְנִשְׁפָּף לַחוּץ לְמָה לָנוּ לִיַּעַז וּלְמַלְא, מֵאֲחֵר שְׂאֲחֵרֶפֶךָ נִשְׁפָּף", אֲכַל הַחֲכָם

אָמַר: "מֵה לִי בְּזֶה, הִלָּא פּוֹרְעִים לִי עַל הַיּוֹם, וּשְׂכָרִי לֹא יִקְפַח מִכֹּל יוֹם יוֹם, כִּי אֵנִי מִשְׁתַּכֵּר

לְנֵימִים, וְמֵה לִי אִם נִשְׁפָּף", כֶּךָ — אִף־עַל־פִּי שְׂשׂוּכָה לְמוֹדוֹ — שְׂכִירוֹ הוּא, וְלֹא יִקְפַח מִכֹּל יוֹם

יוֹם; עַל־כֵּן רָאֵה, אֲהוּבִי, בְּנֵי הַנֶּקֶר, לְהַתְמִיד בְּכֹל יוֹם בְּמִקְרָא, מִשְׁנָה, גְּמָרָא, מִדְרַשׁ, הַלְכוֹת

וְאַגְדוֹת, בְּרִיתוֹת וְתוֹסֶפְתּוֹת, וְתַתְמִיד בְּתוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְעַל־יְדִיָּוָה תּוֹפָה לְהִיעִז לְמֵאוֹר הַתּוֹרָה,

וְתִהְיֶה צוֹפָה מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, כִּי אוֹר הַגִּנּוּזוֹ שְׁגָנוּזוֹ הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְצַדִּיקִים, אָמַר

הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקְּדוּשׁ, זְכוּתוֹ יָגֵן עֲלָינוּ, שֶׁהוּא גִּנּוּזוֹ בְּתוֹךְ הַתּוֹרָה, אֲשֶׁרִי מִי שֶׁתְּמִיד מִתְמִיד

בְּלְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה.

יֵא רַבִּי חֲנִינְא בֶן דּוּסָא אוֹמַר, כֹּל שִׁירָאת חֲטָאוֹ קוֹדְמָת לְחֻמְתּוֹ — חֻמְתּוֹ מִתְקַיְמָת, וְכֹל

שְׂחֻמְתּוֹ קוֹדְמָת לִירָאת חֲטָאוֹ — אֵין חֻמְתּוֹ מִתְקַיְמָת: צְרִיד שְׂמִדַּע, אֲהוּבִי, בְּנֵי, כִּי רַבְנֵי

ז"ל גְּלָה לָנוּ (עַן שִׁיחוּתֵיהֶרָ, סִימֹן ה), אֲשֶׁר עַקֵּר הַעֲבוּדָה בְּתַחֲלָה הִיא רַק מִתְמַת יְרָאת הָעֵנֶשׁ,

וּבְלִי יְרָאת הָעֵנֶשׁ אִי אֲפֻשֶׁר לְהַתְחִיל כְּלָל בְּעַבּוּדַת ה', וְאַפְלוּ צַדִּיקִים צְרִיכִים גַּם־כֵּן יְרָאָה, כִּי

עוֹבְדֵי ה' מֵאֲהָבָה הֵם מַעֲטִים מֵאֵד מֵאֵד, וְהַעֵקֵר הוּא יְרָאת הָעֵנֶשׁ, כִּי הִירָעָה עֲלָהָ בְּגִין דְּהוּא

לחכמתו. אני שמעתי שמקדים במשמחו יראת חטאו לחכמתו. שהוא חושב בלבו אלמוד בשביל שיהיה ירא חטא. וזה על דרך שאמרו תחלת המהשבה סוף המעשה: חכמתו מתקיימת. שהחכמה מזיאלתו למה

שלא חפץ והוא נהנה בה: וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו. שאינו לומד על מנת לעשות. הואיל ואין לבנו פוסה להיות ירא חטא אין חכמתו מתקיימת. שמתוך שהיא מונעת אותו מללכת אחרי שרירות לבו הוא קץ בה ומאסה ומניחה: יב כל שמעשיו מרובים

דוֹסָא אוֹמֵר, כֹּל שְׂוִירָאָת חֲטָאוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻכְמָתוֹ, חֻכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת. וְכֹל שְׂחֻכְמָתוֹ קוֹדֶמֶת לְיִירָאָת חֲטָאוֹ, אֵין חֻכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת. יב הוּא הֵיךָ אוֹמֵר, כֹּל שְׂמַעְשָׂיו מִרְבִּים מִחֻכְמָתוֹ,

רב וְשְׁלִיט (והוּ בראשית יא.), הִיגֵד יִרְאָת הַרְמוּמֹת לְאוֹ כֹּל אָדָם זוֹכֵה לְזֵאת הַיִּרְאָה, אֲכַל עֵקֶר הַעֲבוּרָה הִיא רַק עַל־יְדֵי יִרְאָת הַעֲנֵשׂ אֲכַל רַב בְּגֵי־אָדָם, וּבְשִׂאָדָם מִתְחַיֵּל עִם יִרְאָת הַעֲנֵשׂ וּמִפְּחַד מִמְּנוֹ: יתברך לְעֵבֶר עַל כֹּל חֲטָא, אֹז יִזְכֶּה סוֹף כֹּל סוֹף לְהַגִּיעַ לְחֻכְמָה עֲלֵאָה, לְיִירְאָה עֲלֵאָה, לִירְאָה וּלְפָחַד מִמְּנוֹ יתברך, אֲשֶׁר מֵלֵא כֹּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאֵין שׁוֹם מִצִּיאוֹת בַּלְעֲדֵיו יתברך כָּל, וְעַל־כֵּן אָמַר הַתַּנָּא רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן דּוֹסָא,

שְׂהַעֲקֵר לְהַקְדִּים קֶדֶם אֵת הַיִּרְאָה בְּתַמִּימוֹת וּבִפְשִׁיטוֹת, וְכֵּן שְׂהָאָדָם יִרְא חֲטָא, אֹז זוֹכֵה אַחֲר־כֵּן לְהַגִּיעַ אֶל הַחֻכְמָה בְּשִׁלְמוֹת, לֹא־כֵּן כְּשִׂמְקִידִים לִילְךְ עִם חֻכְמוֹת, שְׂאֹז בְּיַדִּי יַפֵּל בְּאֵין סוּמָךְ, כִּי לֹא תִהְיֶה לוֹ יִרְאָת חֲטָא כָּלִל; כִּי כְּשִׂאָדָם מְרַגֵּל אֵת עֲצֻמוֹ מִימֵי קִטְנוֹתוֹ לִירְאָה לְפָחַד מִמְּנוֹ יתברך, והוא יִרְא חֲטָא וְעוֹסֵק בְּעֲבוּרָתוֹ כְּבִי שׁוֹם חֻכְמוֹת רַק מִצַּד הַיִּרְאָה, אֹז סוֹף כֹּל סוֹף יִזְכֶּה לְהַשְׁתַּלֵּם בְּחֻכְמָתוֹ: יתברך בְּחֻכְמָת הַתּוֹרָה וּבְחֻכְמַת אֱלֹקֹת. אֲשֶׁר־מִי שְׂאִינוֹ מְטַעֵה אֵת עֲצֻמוֹ וּמִתְנַגֵּף אֵת לְדָוְנוֹ מִימֵי קִטְנוֹתָם שְׂהִיְיוּ יִרְאֵי חֲטָא, וְאֹז כְּשִׂיגְדֵלוֹ יִגִּיעוּ וְיִזְכּוּ גַם לְחֻכְמַת הַתּוֹרָה.

יב הוּא הֵיךָ אוֹמֵר: רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן דּוֹסָא שְׂזָכֵה שְׂתַּפְּלֹת נְהַקְבֵּלָה בְּשָׂמַיִם, כְּמוֹ שְׂאָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרוֹכּוֹת לו.): אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן דּוֹסָא, שְׂהִיָּה מִתְּפַלֵּל עַל הַחוֹלִים, וְאוֹמֵר: זֶה חֵי וְזֶה מֵת, וְאָמְרוּ (יוֹמָא ג'): מַאי אֶהְיֵי לִיה עֲלוֹתָא דְכֹהֵן גְּדוּל לְגַבִּי רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן דּוֹסָא; כִּי רַבִּי חֲנִינְיָא בֶן דּוֹסָא פְּעַל בְּתַפְּלוֹתוֹ שְׂיִפְסַק הַגָּשָׁם, וְכֵן (בְּרוֹכּוֹת לו.): פְּעַל לְרִפּוּאָת בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זְכַאי, וְעֵשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים (תַּעֲזִיחַ כה.), וְהַכֵּל מְרַב תַּפְּלוֹתוֹ שְׂהִיָּה מִתְּפַלֵּל לְפָנָיו יתברך, לְזֵאת אָמַר:

כֹּל שְׂמַעְשָׂיו מִרְבִּים מִחֻכְמָתוֹ — חֻכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת, וְכֹל שְׂחֻכְמָתוֹ מִרְבָּה מִמַּעְשָׂיו — אֵין חֻכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת: כִּי בְּעֲבוּרַת הַשֶּׁם יתברך צְרִיכִים לְסַלֵּק אֵת יְדַעְתּוֹ וְחֻכְמָתוֹ, וְזֶה בְּעֲצֻמוֹ הֵיךָ חֻכְמָתוֹ, שְׂהִיָּה יוֹדֵעַ שְׂבַעֲבוּדַת הַשֶּׁם יתברך צְרִיכִים לְסַלֵּק אֵת חֻכְמָתוֹ וְלִהְתַּפַּלֵּל הַרְבֵּה בְּתַמִּימוֹת וּבִפְשִׁיטוֹת אֵלָיו יתברך, וְחֹזֵק אוֹתוֹנוּ רַבְּנוּ וְ"ל מֵאֵד מֵאֵד בְּעֲבוּרָה הַקְּדוּשָׁה הַזֶּה, לְסַלֵּק אֵת חֻכְמָתוֹ כְּבִי שׁוֹם חֻכְמוֹת כָּלִל, וְיַעֲשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים דְּיִקָּא, וְיִקָּם אֵת מִצְוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת, כְּמוֹ שְׂחֻכְמָתוֹ הַבוּרָא יתברך שְׂמוֹ כְּבִי שׁוֹם חֻכְמוֹת וְהַשְׂכָּלוֹת עֲצֻמִּיּוֹת כָּלִל (עֵין לְקוּטִיר מוֹתְרֵין... חֶלֶק ב', סִימָן יט.) וְעַל־יְדֵי־זֶה שְׂהָאָדָם מְסַלֵּק אֵת חֻכְמָתוֹ וּמְרַבָּה בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, עַל־יְדֵי־זֶה חֻכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת, כִּי הוֹלֵךְ וּמוֹסִיף חֻכְמָה וְדַעְתָּ בְּהַשְׂגוֹת אֱלֹקוֹתוֹ יתברך, אֲכַל תַּכְרִי־מִיָּד כְּשִׂמְסַלֵּק מִמְּנוֹ אֵת מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים וְעֲבוּרָתוֹ

מעשה: יג כל שררה הבריות נוחה הימנו. כל מי הפשוטה בתפלה והתבודדות ונכנס בהכמתו, סאהוב נמטה בדוע שהוא אהוב למעלה: יד שינה לבסוף "אין חכמתו מתקיימת", פי נתבשל לגמרי מהרבקות; ועל-כן העקר,

חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרבה ממצעו, אין חכמתו מתקיימת: יג הוא היה אומר, כל שרית הבריות נוחה הימנו, רית המקום נוחה

מצותיו יתברך, ולהרבות בתפלה ובקשה בלי שום חכמות והשכלות עצמיות כלל, ואפלו שאינו רואה לעת עתה שום דבר, אל יסתפל על זה, רק ימשיך בעבודה הקדושה הזו, ואז תתברך חכמתו בהשגות אלקותו יתברך, וישלה מעלה מעלה, וכל מה שישלה מעלה מעלה בהשגות אמתת מציאתו יתברך, יסלק יותר את חכמתו, וירבה בתפלה ובקשה, וישלה מעשים טובים, ועל-ידי זה ילך מדרגה לדרגה, וכל זה יהיה עבודתו הקדושה של רבנו ז"ל, אף ישלה למקום שעלה, עם כל זאת היה תמיד בוכה ומבכה שמים נארו, שעדין הוא רחוק ממנו יתברך, עד שבסוף ימיו, כשכבר זכה למה שזכה והגיע למה שהגיע וכו' וכו', מצאו אותו שוכב בפשוט ידים ורגלים בחדרו, ובוכה: "איך זוכים להיות יהודי". ופעם אחת עמד אחד מאנשי שלומנו מאחורי הדלת של רבנו ז"ל, ושמע איך שרבנו ז"ל בוכה (תהלים קיט, קעו): "תעיתי כשה אובד בקש עבדך" בבכיות עצומות. והדרך הקדוש הזה החדיר בנו שמשלך את חכמתו המדמית, ואפלו כשכבר שגים איוו השגה רוחנית בחכמת אלקות, ירבה במעשים טובים לקיים את המצוות בתמימות ובפשיטות, והעולה על הכל לדבר הרבה עמו יתברך, שכל זה בכלל "מעשיו מרבים מתחכמתו". שאז "חכמתו מתקיימת", ונזכה למה שזוכה עין לא ראתה.

יג הוא היה אומר: רבי חנינא בן דוסא שהיה אוחז בשיטתו להיות דבוק בתי חיים תמיד, ולא לירא ולא לפחד משום ברית שבעולם, ויכניס בדעתו תמיד אמתת מציאתו יתברך, כמו שאמר רבי חנינא בעצמו (תלוי ח): "אין אדם נוהף אצבעו מלמטה אלא אם-כן מכריזין עליו מלמעלה"; פי הכניס השגחה פרטי פרטית בעולם, עד שאפלו כשאדם נוהף אצבעו מלמטה, ידע שזה בא מלמעלה, וככת הזה עסק הרבה בתפלה, וגלה נסים ומופתים גלויים, לזאת אמר: **כל שרית הבריות נוחה הימנו: אם הוא יכול לסבל את כל בר ישראל הינו שרית הבריות, ומתהלכם ונתנהגתם נוחה הימנו, ודן אותם תמיד לכף זכות, ומסתפל עליהם בעין טובה, אז תדע, כי רית המקום נוחה הימנו: הינו שגם הקדוש-ברוך-הוא ידון אותו לכף זכות, ויסתפל עליו בטוב ותהיה נוחה הימנו יתברך ויתוך ויחלף מחשבתיך. וכל שאין רית הבריות נוחה הימנו: אבל אם לא יוכל לסבל את רית הבריות ומתהלכם, רק תמיד יסתפל על הרע שבהם, וידונם לכף חובה, צריך שידע אשר אין רית המקום נוחה הימנו: כככול גם הקדוש-ברוך-הוא לא יוכל לסבל אותו וידון אותו לכף חובה. וזכר כלל זה, אהובי, בני, פי במדה שאמתה חלף, כך ילכו עמך, אם רית הבריות תהיה נוחה אצלך ותוכל לסבל אותם וידון אותם לכף זכות, אז רית המקום ברוך הוא יתברך שמו תהיה נוחה ממך, שגם הוא ידון אותך לכף זכות ויסבל אותך, וכש"אין רית הבריות נוחה הימנו", אם לא תוכל לסבל את רית הבריות ומתהלכן, רק תמיד תסתפל על הרע שבהן, ומדינן לכף חובה, אז צריך שתדע, אהובי, בני, אשר "אין רית המקום נוחה**

הימנו", כפככול גם הקדוש-ברוך-הוא לא יוכל
 לסבל אותך, וידון אותך לבן חובת. וזכר כלל
 זה, ואז דיקא תלך לבטח בדרך, כי איך שמתלך
 עם הבריות, כך תלכך עמך מן השמים, כי זה
 מלוי בנה ובאתרוחא
 דלמא איתער דלעילא
 (והר לך פה.), וכשאדם
 דבוק בתי חיים ומקשר
 את הבריות לששון,
 וכול לסבל את רוחו של
 כל אחד ואחד, על-ידי-ה
 הקדוש-ברוך-הוא יכול
 לסבל את רוחו ועושה

רצונו, ודו"ק והבן היטב למעשה.

יד רבי דוסא בן הרקינס אומר: הוא הנה עוד בזמן בית שני, וראה את חגי הנביא במוכא
 (יקמות טו.), שאמר: מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו ללב חגי הנביא וכו', עין שם;
 והוא מגלה ארבעה דברים המונעים את האדם מלהשיג את שלמותו:

שנה של שחרית: כשאדם מאחר זמן תפלה וזמן קריאת שמע וישן אז. וזין של צהריים: שמרגיל
 את עצמו לשתות זין ומשקה המשפר, אשר רבנו הזנינו מאד מאד לא לשתות אף פעם
 משקה המשפר, כי אם זין לקדוש ולהבדלה. ושיחת הילדים: שמרגיל את עצמו לפטפט שיחות
 בטלות בדרך הילדים שמפטפטים כל מה שעולה על לבם. וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ:
 שמתפנטים יחד ויושבים ומדברים כל מיני הבל הבלים ונבול פה, כמו שיושבים זקני עמי הארץ.
 אם עושה ארבעה דברים אלו אזי.

מוציאין את האדם מן העולם: הינו שמוציאים אותו מעולם המציאות שלו, כי באמת אם
 האדם יישב את עצמו תמיד, מי ואיך שנשמתו ירה מרום גבהי מרומים, ונתלבשה
 בגוף הגשמי הזה, וכל עבודתו צריכה להיות רק לעשות רצונו ותקוה, על-ידי-ה זקה להארץ
 ימים ושנים כמו רבי דוסא בן הרקינס, שהארץ ימים ושנים, וזכה לעשירות גדולה ברתניות
 ובגשמיות, ועל-כן דיקא רבי דוסא בן הרקינס הזהיר את האדם בארבעה דברים אלו, שידע שהם
 מוציאים את האדם מעולם המציאות ונגנב בעולם הדמיון, והם: "שנה של שחרית" — כשאדם
 עובר זמן קריאת שמע וזמן תפלה. "וזין של צהריים" — ששותה משקה המשפר, ו"שיחת
 הילדים" — שפפטפט ומשחק עם הילדים, "וישיבת בתי כנסיות של עמי הארץ" — שיושב
 בין עמי ארצות ומדבר עמהם נבול פה והבלי הכלים, הרי זה מוציא את עצמו מעולם המציאות,
 ונעקר מן העולם הרוחני, ואין לו לא עולם הזה ולא עולם הבא, לא-כן מי שמנורו את עצמו
 לקים בבקר השכם, ונוהר לא לשתות משקה המשפר, ואינו מתערב עם זלדים ושיחה בטלה
 עמהם, ומכל שכן שאינו יושב בין ושיבות עמי ארצות, שאז זכה לכל טוב אמתי ונצחי, אשרי
 מי שמקנים את זה בדיעתו ובלבבו.

טו רבי אלעזר המודעי אומר: שקא מעיר מודיעין הנמצאת במרחק ט"ו מילין מירושלים (עין

את הקדשים. המציא קדשי המזבח לידי פיגול וותר
 וטמא. או המועל ויהנה בין בקדשי מזבח בין בקדשי
 זרק הבית: והמבזה את המועדות. ימים של חול
 המועד עושה בהן מלאכה. או עושה בהן מנהג חול

פסחים צב. וְנִהְיָ עַל-יְדֵי בַר כּוֹכָבָא שֶׁקָּבַל עֲלוֹי
 לְשׁוֹן-הַרְעָע (עין ירושלמי פְּנִינַת פֶּרֶק ד', הַלְכָה ח';
 ובאיקה רבה פֶּרֶק ב', סִמָּן ב').

הַמְּחַלְל אֶת הַקְּדוּשִׁים: מִי שֶׁמְחַלְל אֶת
 הַצְּדִיקִים הַמְּקַדְּשִׁים
 לְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְדַבְּקִים בּוֹ
 יִתְבָּרֵךְ בְּדַבְּקוֹת אִמָּתוֹ,
 וְהוּא עוֹשֶׂה אוֹתָם חֲלִין
 וּמְחַלְל בְּקַדְשָׁתָן.

וְהַמְּבַזֵּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת,
 וְהַמְּלַבֵּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים,
 וְהַמְּפַר בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבִיהֶם
 אָבִינוּ, וְהַמְּגַלֵּה פְּנִים בַּתּוֹרָה
 שְׁלֹא כַחֲלָכָה, אֵף עַל
 פִּי שֵׁישׁ בִּידוֹ תּוֹרָה
 הַקְּפִידוּ בַּיָּהָר הַקְּדוֹשׁ לֹא

לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין בַּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, עַד שֶׁאִמְרוּ
 שְׁהוּא חֲבִב מִיָּתֵהּ (עין זור חֲדָשׁ, שִׁיר הַשִּׁירִים ע"ט.)
 וְהַמְּלַבֵּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים: שֶׁשׁוֹפֵךְ אֶת דְּמֵי
 וּמַצְעִיר וּמְקַיֵּטוֹ וּמְחַרְפוֹ וּמְגַדְּפוֹ עַל
 לֹא דָבָר, עַד שֶׁנִּתְלַבְּנִים פְּנָיו, 'אִזֵּל סִמְקָא
 וְאִתָּא חִיּוּקָא' (בבא מציעא נח.) וְאָמְרוּ: 'נָח לֹ
 לְאָדָם שֶׁפִּיל עֲצָמוֹ לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ, וְאֵל
 לְבַיִן פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים' (ברכות מג.) מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 תוֹלְדָה שֶׁל רְצִיחָה שְׂרוּצַת אוֹתוֹ.

וְהַמְּפַר בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבִיהֶם אָבִינוּ: שֶׁשׁוֹפֵךְ אֶת
 יָרְעוֹ לְבִשְׁלָה וּמְנַאֵף בְּגִדָיו, רַחֲמָנָא
 לִישַׁבְּדוֹ, וְעוֹבֵר עַל עֲרִיּוֹת, שֶׁבָּהּ הוּא מִפְּר
 בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבִיהֶם אָבִינוּ.

וְהַמְּגַלֵּה פְּנִים בַּתּוֹרָה שְׁלֹא כַחֲלָכָה: שֶׁמְפַרֵּשׁ
 אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שְׁלֹא עַל-פִּי
 הַהַקְּדָמוֹת שֶׁל חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים בְּגִמְרָא בְּמִדְרָשִׁים וּבַיָּהָר הַקְּדוֹשׁ וּבִשְׂאֵר סִפְרֵי הַפּוֹסְקִים, אֲלֵא
 מִפְּרָשֶׁם עַל-פִּי חֲכָמוֹת חִיצוֹנִיּוֹת וְחִקְרוֹת שֶׁל הַבַּיִת.

אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ בִּידוֹ תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, אִין לֹ חֲלַק לְעוֹלָם הַבָּא: כִּי הוּא עוֹקֵר אֶת
 עֲצָמוֹ מֵעוֹלָם הָעָלְיוֹן. וּבִאֲמַת תְּלוּיִים כֹּל הַדְּבָרִים זֶה בָּהֶן, כִּי "הַמְּחַלְל אֶת הַקְּדוּשִׁים"
 — מִי שֶׁמְחַלְל אֶת הַצְּדִיקִים שֶׁהֵם נִתְקַדְּשׁוּ בְּקַדְשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ, הוּא "מְבַזֵּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת" — אִינָם
 חֲשׁוּבִים אֲצֵלוֹ הַמוֹעֲדוֹת שֶׁהִתְקַיְּנוּ לְגַן חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים, וְעַל-יְדֵי זֶה הוּא פֶּקֶר "מְלַבֵּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ"

זַכְּלִיה וְשִׁמְיָה: וְהַמְּלַבֵּין
 פְּנֵי חֲבֵירוֹ בְּרַבִּים.
 הַמְּתַבֵּישׁ פִּינוּ מַחֲלִימוֹת
 תַּחֲלֵה וְאִחַר כֵּן מַחֲלִימוֹת.
 שֶׁנֶּפֶשׁ יֵי לֵה שְׁמֵי תַּעֲנוּת
 אַחַת לְמוֹךְ וְאִחַת לְפִנּוּס.
 וְכַשֵּׁמְצִיטִין אַחַת הַלְרֵס כַּתְּמֵלֵה
 הַרוּחַ מַתְטַעַע לְגַד מוֹךְ כְּמִי
 שֶׁמַּתְמַלֵּא חֲמָה וּפְנִיו
 מַחֲלִימוֹת. וְכַשֵּׁאִינוּ מוֹלֵא
 טַעֲנָה כִּיגַד יִסִּיר הַצּוֹשָׁה
 הֵיחָא מַעַל פְּנֵיו הוּא דוֹאֵג

בְּקַרְבוֹ וּנְכַנֵּם הַרוּחַ לְגַד פְּנֵיו מִפְּנֵי הַלְעָר וּפְנִיו
 מִתְמַרְמָמִים וּמַחֲלִימוֹת וְחַוֵּה שֶׁאִמְרוּ (ב"מ נח, ב) בְּעֵינֵן
 הַהֲלַבְנָה דְּלוּל סוּמְקָא וְאִחַי חִיּוּרָא: וְהַמְּפַר בְּרִיתוֹ.
 שֶׁלֹא מַל. או שֶׁמֶל וּמִשְׁךְ עַרְלָמוֹ לְנַסוֹת הַמִּילֵה כִּדִּי שֶׁלֹא
 יִרְאֶה שֶׁהוּא מַהוּל: וְהַמְּגַלֵּה פְּנִים בַּתּוֹרָה. שֶׁמְרַאֵה
 פִּינִס וּפְיֻוֹשִׁים כַּתּוֹרָה שֶׁלֹא כַּלְלָה, כְּגוֹן שֶׁמְמַרְגֵּס
 וּמוֹרַעַךְ לֹא תַמֵּן לְהַעֲבִיר לְמוֹלֵךְ. וּמוֹרַעַךְ לֹא תַמֵּן
 לְאֵעֲבָרָא לְאֵרְמִיּוֹתָא. וְאִין זֶה פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא. וְכַלְלָ
 זֶה הַדּוֹרֵשׁ דְּרִשׁוֹת שֶׁל דּוּפִי. פִּירוּשׁ אַחַר מְגַלֵּה פִּינִס
 שֶׁמַּעֲנֵן פִּינִס לְעַבּוֹר עַל דְּבָרֵי מוֹרָה כַּפְּרָהסֵיחַ צִדִּי רַמָּה.
 וְאִין לוֹ צוֹטַת פִּינִס: אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בִּידוֹ תּוֹרָה
 וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְלֹא חוֹר כַּתְּשׁוּבָה מֵאֲחַד מַעֲשִׂיּוֹת
 שֶׁבִּידוֹ אֵף עַל פִּי שֶׁצָּאוּ עֲלָיו יִסּוּרִים וּמַת צִיּוּרִים אִין
 לוֹ חֲלַק לְעוֹלָם הַבָּא אֲבָל אִם חוֹר כַּתְּשׁוּבָה קוּדֵס מוֹמֵו

ברבים — כי נעשה אצלו הכל הפקר, וכל זה אין לך דבר שעומד בפני התשובה: טו הוא קל בא לו מחמת ש"מפיר ברייתו של אבהם לראש. לפני אדם גדול וזקן ויושב בראש בישיבה. היו אבינו", שעל-ידי-זה הוא "מגלה פנים בתורה קל לעבודתו ולשמע לפניו: ונח לתשחורת. לאדם שלא בהלכה" — כי נתבלבל דעתו והקמתו

ושכלו לגמרי, והוא כופר בתורה שבעל-פה, ומפיר את דברי תורה

כפי העולה על רוחו, וכל זה בא לו מחמת שפגם בכרייתו; ועל-כן, בני, אם תראו שאחד "מחלל את הקדשים", שעושה חלול שם הצדיקים הגאומתיים קדושים עליזים, הוא "מבזה את המועדות" —

מפני הזקנה תהא עט לו: יז מסורת סיג לתורה. מבטל את הקמים של חל המועד ונעושה בהם

מלאכה ודבר שאינו אבר, "ומלפני פני חברו ברבים" ושופך דמיו, תדע שהאדם הזה הוא פגום

והפיר ברייתו של אבהם אבינו, כי אחרת לא היה "מחלל את הקדשים" ולא היה "מבזה את המועדות" ולא היה "מלפני פני חברו ברבים", ולא היה "מגלה פנים בתורה שלא בהלכה", ועל-כן האדם הזה אין לו חלק לעולם; ואשרי מי שבורת מאדם כזה, ואין לו שום עסק עם אדם כזה, והנזהר בכל אלו יזכה להרגיש עולם הבא בעולם הזה, אשרי לו.

טז רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש ונח לתשחורת והוי מקבל את כל האדם בשמחה:

צריך שתדע, אחובי, בני, כי כזה העולם עובר על כל אדם בכל יום יום מרידות ויסורים

וצרות גדשות, והוא מכרח להיות שחור מרב ההרפתקאות שלו, שקורין "פאר שווארצט צו

ווערן", ושום ברנה לא יכולה להציל מזה, אם לא שמקדים עצמו, ויוצא ידיעה זו בידיעה ברורה,

כי כף צריך להיות בכל יום יום, באשר גלה לנו רבנו ז"ל ואמר (לקושרימותי"ו, חלק ב, סימן עו),

שכל אחד ממשדאל אפלו צדיק גדול, צריך שיהיה לו איזה צער בכל יום, ומי שדעתו יותר

גדולה — צערו גדול ביותר, כמו שכתוב (קהלת א, ח): "יוסיף דעת יוסיף מכאוב", ענין שם; ואז

בשמקדים ידיעה זו אז נח לו לקבל דבר זה, וכן בדרך כלל בשעוברים על איזה אדם מרידות

ויסורים והרפתקאות, לו קשה לקבל פני אדם אחר, כי מרב מרידות שמספכת אותו, קשה לו ביותר להסתכל בפני חברו ואי אפשר לו לסבל אז אדם אחר, מכל שכן לקבלו בשמחה, זה קשה

מהכל, ועל זה בא המצא הקדוש ואומר: "הוי קל לראש" — תקבל הכל בקלות ויגנקל בתחלה

וראש, ותדע כי כף ההכרת לעבר על כל אדם ובאפן הזה "ונח לתשחורת" — תוכל בקל להשחר

שקורין פאר שווארצט צו ווערין ולא עוד גם תוכל לקבל את פני כל ברנה בשמחה, וזה שמעורר

אתר-קף "והוי מקבל את כל האדם בשמחה" — הינו אף בשעת שעובר עליך מה שעובר ראה

על-קל-פנים לקבל פני חברך בשמחה, כי מה הוא אשם במה שעובר עליך, ולא עוד אלא אם

תקבל פני חברך בשמחה אף בתקף צרותיך ויסוריך ותדבר עמו, על-ידי-זה אתה יכול לזכות

להפטר סוף כל סוף לגמרי מקל צרותיך.

המסורה שמסרו לנו חכמים בחסרות וחסרות שזמורה
 הם גדר וזוהו לתורה שכתב. שגל ייהם אלו מנינים
 כמה מלות איך יעשו אוחס. כמו בנסת בנסת כנסות
 שים חסרים ואחד מלם שממנו אלו לומדים להכשיר
 סוכה בשלם דפנות. וכגון
 מועדי ה' אשר תקראו אחס
 שנכתב חסר בשלם מקומות.
הַמְסוּרָה לְעֶרְוָה. מְסֻרָתָהּ, סִיגָה
 שְׂמָחָה דִּקְדוּשָׁה וְהוּא דְּבָר
 גְּדוֹל מְאֹד, דִּהְיִינוּ לְשִׂמְחָה
 בְּהָ וּבְתוֹרָתָהּ הַקְּדוּשָׁה,
 שָׁהָה עֵקֶר שְׁלֵמוֹת

הַעֲבוּדָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים כח, טו): "פִּתַּח אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה" וְגו', כִּי
 שְׂמָחָה דִּקְדוּשָׁה הִיא הַנְּקֻדָּה הַקְּדוּשָׁה שֶׁל כָּל הַמְצוּוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים ט, ט): "פִּקְדוֹי ה' יִשְׂרָאֵל
 מִשְׂמָחָה לֵב", כִּי הָעֵקֶר הוּא לְשִׂמְחָה בְּה', כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שֵׁם קד, לו): "אֲנֹכִי אֲשַׂמַּח בְּה'", וּכְתוּב (שֵׁם
 לג, כא): "כִּי בּוֹ יִשְׂמַח לְבַנּוֹ", וּכְתוּב (שֵׁם לב, יא): "שִׂמְחוּ בְּה' וְגִילּוּ צִדִּיקִים", וּכְתוּב (שֵׁם צו, יא):
 "יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתִגַּל הָאָרֶץ", כִּי עֵקֶר הַתְּכֵלִית הוּא שְׂמָחָה — לְשִׂמְחָה תְּמִיד בּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְעַל זֶה
 אָמַר שְׁלֵמָה הַפְּלֵף (קֹהֶלֶת ת, טו): "וְיִשְׂבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַשְּׂמָחָה אֲשֶׁר אֵין טוֹב לְהֵאָדָם וְגו', כִּי אִם
 לְאָכַל וְלִשְׂתוֹת וְלִשְׂמַח", שֶׁדָּרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים: לְאָכַל וְלִשְׂתוֹת וְלִשְׂמַח בְּשִׂבְחוֹת וּבִמְיָמִים
 טוֹבִים, כִּי בְּאֵמַת מִי שִׁישׁ לוֹ חֵלֶק בְּכָלל הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה הָאֱמֵתִית, יֵשׁ לוֹ לְשִׂמְחָה כָּל יְמֵיו בְּכָל
 עֵת וּבְכָל רֵגַע פְּשִׁיבִיר לְעֲצוֹת אֶת הַטּוֹבָה וְהַחֲסֵד הַנִּפְלָא שֶׁעָשָׂה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ עִמָּנוּ עַל־יְדֵי מִשְׁה
 רַבְּנוּ, אֲשֶׁר פָּתַח עֵינֵינוּ וְהַמְשִׁיב עֲלֵינוּ אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוּשָׁה, לְהִתְאָמֵן בְּה' וּבְמִשְׁה עֲבָדוֹ, לְקַנֵּס
 תּוֹרָתוֹ וּמְצוּוֹתָיו הַקְּדוּשׁוֹת בְּכָל יוֹם, אֲשֶׁר אִפְלוּ פוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מֵאִיִּם מְצוּוֹת קְרָמוֹן, וְכִלְנוּ
 מְאֵמִינִים בְּאִלְמִים חַי וְמֵלֶךְ עוֹלָם, חַי לְעַד וְקָנִס לְנִצְחָה, אֲדוֹן כָּל וְעֵלְא מִן כָּלֵא וְלִית לְעֵלְא מְגִיחָה
 יִתְבָּרַךְ שִׁמּוֹ בְּפִי כָּל חַי לְנִצְחָה, אֲשֶׁר בְּאֵמַת אֵי אִפְשֵׁר לְבָאָר בְּכָתֵב וּבְעַל־פִּה עֲצֵם הַשְּׂמָחָה הַזֹּאת,
 שְׂרָאִיו לָנוּ לְשִׂמְחָה תְּמִיד, שְׂזָכִינוּ לְהַבְרָא מִדְּרַע יִשְׂרָאֵל, כִּי לְגַדְלָתוֹ יִתְבָּרַךְ אֵין חֶקֶר, כִּי הַשְּׂמָחָה
 הַזֹּאת הִיא לְכָל חַד כְּפּוֹם מַה דְּמַשְׁעַר בְּלִבֵּיהּ, וְזֶה צְרִיף לְהִיֹּת עֵקֶר הַתְּכֵלִית שֶׁל הָאָדָם — לְזִכּוֹת
 לְשִׂמְחָה, וְשִׂמְחָה דִּקְדוּשָׁה הַזֹּאת כְּשֶׁנִּפְגַּמְתָּ, חַס וְשָׁלוֹם, עַל־יְדֵי־זֶה נִשְׁתַּלְשֵׁל הַשְּׁעוֹת שֶׁל הַכֹּהֵן
 מַעֲשֵׂר תַּחַת שְׁהִיו אֲצֵל הַבַּעַל תְּפִלָּה, שֶׁכְּתוּב בְּשִׂמְחָה שֶׁל הוֹלָלוֹת וְשִׁכְרוֹת, שֶׁעַל זֶה נֹאמַר (קֹהֶלֶת
 ב, ב): "וְלִשְׂמָחָה מַה זֶה עֲשֵׂה", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שֵׁם ב, לו): "וְלִשְׂמָחָה מַה זֶה עֲשֵׂה" —
 זֹהִי שְׂמָחָה שְׂאִינָה שֶׁל מְצוּוֹת, "וְיִשְׂבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַשְּׂמָחָה" — זֹה שְׂמָחָה שֶׁל מְצוּוֹת, לְמַדְרֵךְ שְׂאִין
 הַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עֲצֻבוֹת וְכו', אֲלָא מִתּוֹךְ שְׂמָחָה שֶׁל מְצוּוֹת, הֵינִי שְׂבֹנָה הָעוֹלָם יֵשׁ כַּתוּב
 הַנְּפֹלִים שֶׁהֵם לּוֹקָחִים אֶת כָּל הַמְדוֹת טוֹבוֹת לְשִׁטוֹת, כְּמוֹ שֶׁכַּתוּב בְּפִתּוֹת שְׁמִי אֲצֵל הַבַּעַל תְּפִלָּה (עַן
 סְפִירוֹ מְשִׁיחִית, מְעִשָׂה י"ב מִבְּעַל תְּפִלָּה), וְהֵם עִשׂוּ מִהַשְּׂמָחָה שֶׁל הוֹלָלוֹת וְשִׁכְרוֹת עֵקֶר, אֲשֶׁר עַל זֶה
 אָמַר הַמְּנַא רַבִּי עֲקִיבָא: "שְׂחוּק וְקִלוֹת רֵאשׁ מְרַגְּלִים אֶת הָאָדָם לְעֶרְוָה", כִּי הַשְּׂמָחָה שְׂאִינָה שֶׁל
 מְצוּוֹת, שֶׁל שְׂחוּק הַפְּסִיל, גּוֹרָמַת לְפָגַם הַבְּרִית, וּמְבִיאָה אֶת הָאָדָם לְיַד־גְּלוֹי עֲרֻוָה, מַה שְׂאִין כֵּן
 כְּשֶׁאָדָם שִׂמַּח בְּשִׂמְחָה אֱמֵתִית, זֶה עֵקֶר הַתְּקוּן, כְּמוֹ שְׂאָמַר רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּשִׁי מִתּוֹרָה), חֵלֶק אֵי, סִימֵן
 קטו): עֵקֶר פָּגַם הַבְּרִית הוּא עַל־יְדֵי עֲצֻבוֹת, כִּי פָּגַם הַבְּרִית כֹּא עַל־יְדֵי הַקְּלָפָה הַיְדוּעָה שֶׁנִּקְרָאת
 לִילִית, עַל שֵׁם שְׂמִילָתָהּ תְּמִיד, שָׂהָה בְּחִינַת עֲצֻבוֹת, וְעַל־כֵּן עֵקֶר שְׂמִירַת הַבְּרִית זֻכִּים עַל־יְדֵי
 שְׂמָחָה, כִּי עַל־יְדֵי שְׂמָחָה זֻכִּים שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ בְּעֲצֻמוֹ יַעֲזֹר לוֹ לְשִׁמּוֹר אֶת הַבְּרִית קְדֵשׁ, וּמֵאִתָּה
 שְׂרַבִּי עֲקִיבָא מְגַלָּה בְּמִשְׁנֵה זֹה אֶת כָּל הַסִּיגִים לְתוֹרָה, מַה שְׁהוּא סִיג לְתוֹרָה וְלַמְצוּוֹת, וְעַל־כֵּן

התחיל לומר, שתדע ששחוק וקלות ראש, ללמד "אמס" אפילו שוגגים "אמס" אפילו מזויזים שזוהי שמחה של הוללות ושכרות, זה מרגיל "אמס" אפילו מנועמים: מעשרות סייג לעושר. את האדם לערנה, כי כביא אותו אל גלוי ערנה, דמכני עשר מעשר עשר בשביל שמתעשר: נדרים סייג ולתפוף מהו הסניג לערנה? בפה יכולים לתקן לפרישות. נזמן שלחם ממחיל בפרישות ומחילא שלא את הברית? בזה שקלקל, יעזור. מקבל עליו בלשון נזר התורה. מעשרות, סיג לעושר. שלא יעשה כך וכך ועל ידי כן ראש, שעל-ידי שחוק וקלות לידי גלוי ערנה, יתקן על-

ידי שמחה של מצוה, שישמח מאד על הנקודות טובות שזוכה לתטף בכל יום, ויהיה שש ושמח על חלקו שזכה להבראות מרע ישראל, אשר השמחה הזו עולה על כל השמחות, וכשאדם שש ושמח תמיד באמונה הקדושה בו וכתרה, על-ידי זה זוכה לתקון הברית. נמצא, שבדבריו בעצמם יש גם הסניג לערנה, כי ההפוך משחוק וקלות ראש שמביאים לידי גלוי ערנה, ההפוך מזה הוא שמחה אמיתית וכבר ראש, שהוא מדבק את עצמו בו וכתרה, שזה שומר אותו מלבוא לידי גלוי ערנה ולידי פגם הברית, והבן.

מסרת סיג לתורה: הנינו המסרת שמסרו לנו חכמינו הקדושים איש מפי איש עד מלשה רבנו מפי הגבורה הוא סיג וגדר לתורה, כי היסוד אצל כלל ישראל הוא המסרת כפי שקבלנו מאבותינו ורבותינו מדור דור, וכן המסרת האותית, התגין, הנקודות והטעמים שקבלנו מרבותינו ואבותינו הוא יסוד גדול ולמדו בפה הלכות מחסר יותר, וכל זה הוא בכלל תורה שבכל-פה שקבלנו מאבותינו ורבותינו מדור דור, ואין לשום דבר להתערב בזה, ועל-כן אמר "מסרת סיג לתורה", כי זהו הסניג והגדר שלא לצאת מהתורה, אם מקבלים את המסרת מפי רבותינו וחכמינו מדור דור, לא-כן אלו הרשעים וקלי העולם הכופרים בתורה מן השמים, תפח רוחם ועצמתם שהם שותקים מהמסרת, וראוי לנו לברח מהם, ולא לצרפם למגן, ומכל שכן שלא להכניס לבית תפלחם, כי הכופר בתורה מן השמים אין לו חלק לעולם הבא ואין לו שיכות אל התורה, ועל-כן דקדק מאד ואמר "מסרת סיג לתורה", כי היא הסניג והגדר לתורה.

מעשרות סיג לעושר: שגאמר (דברים יד, כב): "עושר תעושר", ודרשו חכמינו הקדושים (תענית ט): "עושר בשביל שתתעושר"; כי בזה שהאדם נותן מעשר ממעותיו, זה הסניג והגדר שיהיה עשיר, וכמו שפרש הבעל-שם טוב, וכתו' יגן עלינו, הפסוק (תהלים קכא, ו): "ה' צדק על יד מינק", כשאדם עושה צד, אזי כמו שהוא מתנהג כן געשה הצל גגדו, ועל-כן כשאדם נותן צדקה מהעשירות שלו, זה הגדר לעשירות, כשנותן צדקה ומעושר מהמעושר שלו, הרי זה סיג וגדר לעשירות, שזה פרוש "ה' צדק על יד מינק", כשם שעושה האדם שהוא פותח ידו גם הצל פותח ידו, ואם סוגר ידו גם הצל סוגר ידו, כך מתנהג הקדוש-ברוך-הוא עם האדם, אם ידו פתוחה לכל נצרך, אף הקדוש-ברוך-הוא פותח את ידו ומשביע אותו בעושר, ואם קומץ את ידו, גם הקדוש-ברוך-הוא קומץ ידו ככבול, ואינו נותן לו כלום, והמדיקין שולטין בנכסיו, ועל-כן מי שתגנו הקדוש-ברוך-הוא בעשירות, ישמח לזמן מעשרות, ועל-ידי זה סיג וגדר שיתעשר יותר ויותר.

נדרים סיג לפרישות: כשאדם רוצה לפרש מהכלי עולם הזה, ורוצה לקחת על עצמו על התורה, יהיה רגיל בנדרים, כעין שאמרו חכמינו הקדושים: אהא בתענית עד שאשנה פרק זה

לחכמה שתיקה. כמה אגן קיימין אי נשמוקה מדברי (שחר טוב זי.) ורבנו ז"ל ספר פעם למוהרנ"ת מורה הרי כבר כתיב והגית זו וגו' אי נשמוקה ז"ל, שהיה רגיל בנדרים, ושאל אותו מוהרנ"ת מרכילות ולשון הרע וקללה דאורייתא ניהו. הא לינו ז"ל, הלא עלפי הנמרא אסור לנדר נדר, מדבר אלף נשמוקה מדברי הרשות ענין אדם למצוה שיש לו לאדם למעט הדבור בהם כל מה שאפשר. ועליהם אמר שלמה (משלי יז) גס אריל מחריש חכס יחשב: יה חבה יתירה נודעת לו. רמב"ם פירש חנה ימירה הראה הקב"ה לאדם שהודיעו ואמר לו ראה שברחמין נללם.

לחכמה, שתיקה: יח הוא ה"ה אומר, חביב אדם שנברא בצלם. חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם, שאומר (בראשית ט), כי בצלם

אזינע מען שלימאןלינקעס ווי איהר זענט" [זה סובב על שלומיאליים כמו אתם], רצה לומר מי שיודע בעצמו שלא יכול לעמוד בנדרים, שלא ינדר כלל, ועל זה הקפידו חכמינו

שהמטיב למצוה ומודיעו הטובה שעשה עמו. מראה חנה ימירה יותר משאלו המטיב עמו ואינו משוגב בעיניו להודיעו הטובה שעשה עמו. ויש לפרש חנה ימירה נודעת להם. חנה גלויה ומפוסקמת שלג בלנד אהנה מסומרת היה לו נתקוס ברוך הוא עם האדם אלף סף

הקדושים מאד לא לנדר נדר, כי מאד חמור הנודר, אבל מי שיודע שיוכל לקיים את נדרו, עליו אמר התנא: "נדרים סגן לפרישות", שהסגן והנדר לבא לפרישות הוא נדר.

סגן לחכמה שתיקה: עקר הגדר שמתקנים חכמתו היא שתיקה, ולא אמר 'סגן לשתיקה חכמה', כי עקר התכלית שאדם יזכה לזה העולם הוא להגיע לחכמת אלקות, שהיה רבוק בו יתברך ברבקות אמת, שזוהי חכמה האמתית, ולהתעלות במדרגה עליונה לחכם בחכמתו, על זה צריכים לשמר את הדבור, ועל-כן לא נקט 'סגן לשתיקה חכמה', כי העקר היא החכמה, ואי אפשר להגיע אל חכמה, כי אם על-ידי שתיקה, כמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק א, סימן רד), כי המתשקבה גבוהה מאד, ומי שרוצה להכניס אל עולם המתשקבה צריך לשחק, ואפלו אם ידבר אז דבור הגון, הוא מפסיד את המתשקבה, כי המתשקבה היא דבר גדול מאד, שאפלו דבור הגון מפסידו, שזה סוד (מנחות כט): 'שחק, כך עלה במתשקבה, שלעלות אל המתשקבה שהיא לבוש להתקמה בידוע, כי החכמה העליונה להיות רבוק בעולמות העליונים, על זה צריך לשחק, ועל-כן אמר 'סגן לחכמה שתיקה', כי הסגן והנדר לחכמה שלו שלא תפרח היא השתיקה, שישחק וכנ"ל, כי אפלו דבור הגון מפסידו; אשרי הזוכה לשחק.

יח הוא ה"ה אומר, חביב אדם שנברא בצלם: הינו רבי עקיבא שזכה למסור את עצמו על קדוש השם, עד שדרשו חכמינו הקדושים על פסוק (תהלים ג, ה): "אספו לי חסידיו כנרתי בריתי עלי זבח" — אלו רבי עקיבא וחבריו, שפסדו עצמם לזבח (עין ביבליקוט שמעוני תהלים), ופרש רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א, סימן קנג), שרבי עקיבא מסר את נפשו כל ימי חייו על קדשת שמו יתברך, בסוד (ברכות סא): כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה, מתי יבוא לידי ואקנאמו; הינו שכל ימי חייו היה מקבל על עצמו רבי עקיבא ארבע מיתות בית-דין, והיה מקבל על עצמו את המיתה במתשקבה חזקה ומקיפה כזו, עד שהיה מצטער ומרגיש מיסורי המיתה, כאלו סוקלים ושוברים אותו ממש בלי שום הפרש, ועל-כן דיקא הוא אמר: "חביב אדם שנברא בצלם", צלם קדוש שיש לכל בר ישראל, כי אתם נקראים אדם, ואין אמות העולם נקראים אדם.

חבה יתרה נודעת לו שנקרא בצלם, שנאמר חנה גליה ויועה לכל: שנאמר כי לקח טוב. כל (בראשית ט, ט): "כי בצלם אלהים עשה מעשי נחשית שנאמר זו וירא אלהים כי טוב לא את האדם": עין בעין חיים (ירוש' העלם) שכל נבראו אלא נשניל התורה שנקראת לקח כמה דאת בר ישראל על ידי עבודתו שעובד אותו תברך, ומזכיר את עצמו, ועולה ממדרגה למדרגה עד שזוכה לגלוי המחין וכו', וזכה לצלם אלקים, וזה החבה יתרה שיש לכל בר ישראל, אף שנקרא בצלם, עם כל

זאת לשמיע עצמו ביגיעות עצומות בעבודת השם יתברך, כמו שגלה לנו רבנו ו"ל שהעקר תלוי ביגיעות ועבודות (עין סיוות ג' טו), על ידי זה זוכה להגיע לצלם אלקים, שמאירים עליו המחין העליונים כסוד צלם, וזה החבה יתרה, שמסרו לאדם בחירה שיוכל להתעלות במחילת העליה על ידי היגיעות והעבודות שלו, עד שיזכה לגלוי צלמי נשמתא ודו"ק.

חביבים ישראל שנקראו בניים למקום: עם ישראל הם בני הקדוש ברוך הוא עוד קדם שידרו לזה העולם, כמו שכתוב (שמות ד, כב): "בני בכורי ישראל", כי ישראל עלה במחשבה קדומה להבא (עין בראשית וקא, טימן א').

חבה יתרה נודעת להם שנקראו בניים למקום, שנאמר (דברים יד, א): "בנינים אתם ליהוה אלקיכם": זה טובב כבר אחר שידרו לזה העולם וקבלו את התורה, שאז נאמר עליהם (שם): "בנינים אתם ליהוה אלקיכם", כשהם כבר בנה העולם ונקראים 'בנינים', וזה 'אתם לה' אלקיכם", כי על ידי התורה והמצוות רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא מעשה מגלים כי תנ"ה הוא אלקיכם, ומתפקין דין לרחמים, וזה החבה יתרה ודו"ק.

חביבין ישראל שנתן להם כלי חמדה: לעם ישראל יש על מה לשבח את עצמם, שנתנו להם התורה שהיא הכלי חמדה.

חבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם, שנאמר (משלי ד, ב): "כי לקח טוב נתתי לכם תורת אל תעונו": הינו שהחביבות של עם ישראל, שהקדוש ברוך הוא נתן לכם כלי חמדה, שהיא תורת הנגלה, ו"חבה יתרה נודעת להם שנתן להם כלי חמדה" — תורת הנסתר, אל זה זוכה האדם כפי יגיעתו וטרתתו בעבודת השם יתברך.

ועל כן רבי עקיבא דיקא שמסר את נפשו כל ימיו על קדוש שמו יתברך, ועלה במדרגה עליונה עד מאד עד סוד הנסתר, הוא דיקא הנה אומר ומשפח חביבות עם ישראל שנקראו בצלם, והחבה יתרה שנתשכים עליהם מחין עליונים, וחביבים ישראל שנקראו בניים למקום עוד קדם שנקראו, וחבה יתרה נודעת להם לאחר שנקראו שנקראים בניים, וחביבים ישראל שנתן להם כלי חמדה תורת הנגלה, וחבה יתרה נודעת להם שנתן להם תורת הנסתר, כי דיקא על ידי שהאדם מוסר את נפשו תמיד אליו יתברך, והוא מבטל את נפשו לגמרי מציאות, הוא זוכה לבעת את קרת נשמות ישראל, וזוכה להשיג את הצלם העליון שהוא המחין, העליונים ומשיג ברוי וסתרי

אמר (דברים לב) יערוף כמטר לקמי' יט הכל צפוי. תורה — אשרי לו, והבן כל זה למעשה. כל מה שאדם עושה במדרי מדריס גלוי לפניו: **יט הכל צפוי:** גם משנה זו אמר רבי עקיבא, והרשות נתונה. גידו של אדם לעשות טוב ורע וכתב הרמב"ם ז"ל בפרוש: זה המאמר כדכתיב (דברים ל) ראה נחמי לפני היום את החיים וגו': ובטוב העולם נדון. **לכם, תורתי אל תעזבו:** המאמר שיהא לרבי במדת החמים ואף על פי אין הכל שוין במדה זו. לפי שהכל לפי רוב המעשה. המרבה במעשים טובים נוחים לו רחמים מרובים. והמעטעט רחמים טובים ממעטים לו ברחמים. פירוש אחר והכל לפי רוב המעשה. לפי רוב מעשיו של אדם הוא נדון. אם רוב זכיות וכו'. אם רוב עונות חייב. ורמב"ם פירש הכל לפי. כל מעשה בני אדם מה שעשה ומה שעמד לעשות הכל גלוי לפניו. ולא האמר כיון שהקב"ה יודע מה שיעשה האדם א"כ הוא מוכרח במעשיו שיהיה לדיק או רשע. כי הרשות נמונה גידו לעשות טוב ורע ואין שום דבר שיכריחהו כלל וכיון שכן הוא נטוב העולם נדון להפסד מן הרשעים ולמנו שכן טוב לנדיקים. שהוטע טעם ברצונו ראו שיעש. והלדיק היה לדיק ברצונו וראו שיקבל שכר: **והכל לפי רוב המעשה.** לפי מה שאדם כופל ומממדי בעשיית הטוב כך שכרו מרובה. שאינו דומה הממלק מאה והזנים

מקריזין עליו מלמעלה (הלן ט), ואין אדם נוגע בפמה שמיוכן לחברו, ואין מלכות נוגעת במלכות חברתה אפלו בקלא נימא (יומא לח), ואפלו ריש גריתא מן שמיא מנו ליה (בבבא נח). והרשות נתונה: עם כל זאת שהכל משגח בהשגחה עליונה, השגחה פרטית, עליון לדעת כי הקדוש-ברוך הוא קטר את הבחירה בידי האדם לבחור בטוב, כמו שכתוב (דברים ל, טו): "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המוות ואת הרע", הינו שנתנה לה רשות לעשות מה שאתה רוצה, כי זה מסתרי נוראות ונפלאות הבורא יתברך שמו, ואין שקטר את הבחירה בידי האדם שייכול לבחור בטוב.

ובטוב העולם נדון: צריך שתדע, אהובי, בני, שהוא יתברך אב הרחמן וטוב לכל, כמו שכתוב (תהלים קמה, ט): "טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו", ואל יעלה בלבך אילו קשיות וקפוקות, חס ושלום, עליו יתברך, כאלו דן אותך בלא דין, מדע כי "בטוב העולם נדון", כי הוא יתברך הוא טוב לכל ורוצה רק את הטוב, הינו להשפיע טוב לכל הבריות, וכי זו היתה תכלית הבריאה, כי דרך הטוב להיטיב.

והכל לפי רוב המעשה: צריך שתדע, אהובי, בני, כי על-ידי מצוות ומעשים טובים האדם בונה

בידי האדם הבעל בחירה, שיבחר פרוצדור, והרי כבר סותרים, כי ההשגחה הכל צפוי מלמעלה. זה סוד הדיעה, והרשות נתונה שזה סוד הבחירה, איך נעלו שניהם בקנה אחד? וכן "ובטוב העולם נדון", שהוא תהייה דין את העולם תמיד בטוב, שהוא מצד הדיעה וההשגחה, שהוא טוב לכל, ואחר-כך אמר "והכל לפי רב המעשה", שזה תלוי כפי בחירת האדם, הרי סותרים שניהם, ואיך ישלכו יחד, "ובטוב העולם נדון" — זה בצד הדיעה, שהוא תהייה טוב לכל, וכך מנהיג את העולם, "והכל לפי רב המעשה" — זה ענין הבחירה, שבוחר האדם לעשות מעשים טובים, והוא תהייה משלם לו כפי גמולו, כפי המעשים טובים שלו, ועל-כן רבים נתפקרו בקשיות אלו שלא הבינו איך הדיעה והבחירה משתלבות יחד, וכן הציצו ונפגעו והציצו ומתו, שצאנו מדעתם על-ידי שלא היתה להם התחזקות האמתית להבין את הדברים האלו, רק רבי עקיבא שנכנס בשלום ויצא בשלום, שהוא הבין איך הדיעה תלויה בתוך הבחירה.

ובאמת אם נתבונן ונשכיל ונבין, שמאמרו של רבי עקיבא הוא סוד הארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, "הכל צפוי" — זה נגד עולם ה"אצילות", כי שם הוא יצא גלוי אלקותו תהייה, שהוא תהייה צופה ומביט על כל ברייתו, סוד ההשגחה, גלוי אלקותו תהייה בלי שום התלבשות, "והרשות נתונה" — זה נגד עולם ה"בריאה", כי שם מתחיל עולם הנפרדים, ששם מתחלת הבחירה פירוע, "בטוב העולם נדון" — זה כנגד עולם ה"יצירה", "והכל כפי רב המעשה" — זה כנגד עולם ה"עשייה", ובה נכללים הארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, ודקא רבי עקיבא שהיה נכנס בשלום ויצא בשלום,

לעצמו כלים והיכלות, ובהם ממשוה על עצמו את הטוב הנצחי ממנו תהייה, ועל-כן אם אתה רוצה לקבל את הטוב ממנו תהייה, ראה להרבות במעשים טובים ודקיים המצוות ותמיד בתורה ובתפלה, כי תקדוש-ברוך-הוא שוקד על שפתותיך, ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן לד), כי לכאורה קשה, למה אנו צריכים לתפלה ונשם תהייה יודע מחשבות? אבל מחמת שהדבור הוא כלים להשפע, שבהם מקבלים השפע, כמו שכתוב (דברים א', יא): "ויברך אתכם באשר דבר לכם", הינו כפי הדבור כן השפע, אם הדבור הינו הכלי שפע בשלמותו ובמלאו, אזי יכולים לקבל בו רב שפע וכו', ענין שם; נמצא שהכל לפי רב המעשה, וידוע שתפלה ותורה הם עקר המעשה, "כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה" (אבות א', יז): כזה שתתבודד ותתפלל אליו תהייה, ממשוה על עצמך מחיין על-אין, והבין ותשכיל בתורתו, ועל-ידי-היה תזכה לקיים את המצוות שהם המעשים טובים. ויש לומר שכל זה היתה מדרגת רבי עקיבא, שהיה נכנס בשלום ויצא בשלום בפרדס החכמה העליונה, כי הרי ארבעה נכנסו בפרדס: זה הציצו ונפגעו, זה הציצו ונמת, וזה פרש לגמרי, כי בענין הדיעה והבחירה יש קשיא עצומה, ולא כל אחד יכול להבין את זה, כמו שגלה לנו רבנו ז"ל (עין לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן כא), שיש כמה חכמות עצומות, שאין יכלת במוח האנושי להבין אותן על בורן, כמו כמה וכמה מבוכות שאנו נבוכים בהם, כמו הדיעה והבחירה שאין מוח אנושי יכול להבין את הדיעה הזאת וכו', ענין שם; כי התכונה לומר שהכל מצד הדיעה, שזה סוד "הכל צפוי", כי תקדוש-ברוך-הוא צופה ומביט על ברייתו, וכן "והרשות נתונה", שמסר הכל

לדקה במאה פעמים לטון אום צפעס אחט. וגרסתא הוא הבין את המאמר הזה בשלמות, ועל-כן רמזים היא והכל לפי רוב המעשה אבל לא על פי הוא דיקא גלה נוראות נפלאות אאלו. עמד גזל המעשה: כ הכל נתון בערבון. רגלוסי דבר טו ותבין ומשפילי, אהובי, בני, איך שקל חיי אינו ערכני ציט. לאמר דמתנשי ממן מוטיילן ימיס: האדם והתחוקותו בזה העולם תלויים במאמר ומצודה פרוסה. יסורין כ הוא היה אומר, הכל נתון בערבון, ומצודה פרוסה על כל החיים. התנות פשוטה בו יתברך, וביותר

רק בטוב, ועושה מעשים טובים, שעל-ידי-זה ממשיד עליו גלוי ההשגחה, אשרי לו בזה ובבא. כ הוא היה אומר: רבי עקיבא שהיה מדרתו מסירות נפש, שפסר נפשו על קדוש שמו יתברך כל ימי חייו בניו, הוא נכנס בשלום ויצא בשלום, על-כן היה רגיל לומר משל הזה.

הכל נתון בערבון: הינו מה שיש לאדם בזה העולם הוא בדגמת ערבון, כי מוסרים לגוף שהוא קרוין מחמר את הנשמה בערבון, לראות אם ישמר עליה ויבדיקה אליו יתברך, וילמד תורתו ותקמתו יתברך ויקנס את מצוותיו, שזה סוד ערבון, הינו כמו בגשמיות מוסרים לאדם איזה דבר, והוא ערב על זה שאם יאבדנו, הרי הוא מתחייב בנפשו, כמו-כן הנשמה מסרו לגופו של אדם, גם גוש עפר, מלא תאוות, מלא חשכות, אינו יכול לשמר על עצמו כי ערבך ערבא צריך, כמו שאמרנו חכמינו הקדושים (ספ"ה טו), כי הוא בעצמו צריך ערב על הערבות שלו, וכל ישראל ערבים זה לזה, ועל-כן עקר הערבות הוא אצל הצדיק, כי הוא נעשה ערב להקדוש-ברוך-הוא על כלליות נשמות ישראל, והצדיק נקרא כל (עין לקושי-מותרין, חלק ב, סימן ו), שזה סוד "כי כל בשמים ובארץ" (דברי-הימים א, כט, יא), ומרגומו דאחיד בשמיא וארעא, הינו הצדיק כולל עליון ותחתון, שיש לו כחות עצומים להזייד רוחניות אלקות למטה, ולהעלות גוש עפר למעלה, וכן להראות להגדולים שאינם יודעים כלום, ולהפוך להראות להקטנים שפן יודעים, ועל-כן נקרא הצדיק 'כל' — דאחיד בשמיא וארעא, שאותו בשמי המדרגות, וזה ה'כל', שזה רמז על הצדיק, 'נתון בערבון' — הינו שכל אחד צריך לבוא אל הצדיק שהוא ערב על נשמות ישראל, וצריכים לבוא ולבקש אצלו אחר האבדה, הינו אם האדם נחרק ואבד את נשמתו שזו בחינת אבדה, כי על-ידי תאוות, האדם מאבד נשמתו, כמוכא בדברי רבנו ו"ל (לקושי-מותרין, חלק ב, סימן פח) בסוד (תהלים קיב, י): "תאנות רשעים תאבד", אשר על-ידי התאוות הרעות אובדים את חלקי נשמתו, ועל-כן צריכים לבוא אל הצדיק שיחזיר לו את אבדתו שזו נשמתו (עין לקושי-מותרין, חלק א, סימן קפח), וזה שאמר רבי עקיבא: ה'כל' נתון בערבון, שאף שהאדם ערב על נשמתו, עם כל זאת ערבך ערבא צריך, גם אתה צריך לערב, ומי הערב של כל נשמות ישראל? זה הצדיק, שנקרא 'כל' — דאחיד בשמיא וארעא, ועל-כן התקרב להתקרב אל הצדיק האמת המגלה אמתת מצויאיתו יתברך, ומאיר בכל אחד אורו יתברך, שעל-ידי-זה יכולים לשוב בתשובה.

ומצודה פרוסה על כל החיים: הינו שלא יאמר האדם, מאחר שכבר זכה להתקרב אל הצדיק שנקרא 'כל', והוא ערב בשבילו, כי הוא הערב בעבור נשמות ישראל, ועל-כן יתשל בתורה ובתפלה ובקיום המצוות. לזאת מזהיר אותך, שמתע כי "מצודה פרוסה על כל החיים", כמו שאמר החכם מכל אדם (קהלת ט, יב): "כי גם לא ידע האדם את עתו, פדגים שפאתוים

רעים: מדעתו. פעמים שזכר את חובו ולאמר יפה בתשובה תכף וימיר, או יבואו הגבאים שלוחי דנחמי: ושלא מדעתו. פעמים ששכח וקורא מנר כנגד דינו של מקום ברוך הוא: ויש להם על מה למעשה.

תְּדִיר בְּכָל יוֹם, וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ וְשָׁלָא וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ וְשָׁלָא מִדַּעְתּוֹ:

וגלה רבנו ו"ל במשנה זו סוד נפלאי מאד מפלאי ההשגחה (עין לקושי' מו"ק, חלק א', סימן ק"ט), כי שמעתי בשם הבעל-שם-טוב הקדוש, זכותו יגן עלינו, כי קרם כל גור דין שבעולם, חס ושלום, מאספין כל העולם אם מספמים לדין ההוא, ואף את האיש בעצמו שנגזר עליו הדין, חס ושלום, שואלין אותו אם הוא מספם, אני נגמר הדין, חס ושלום, והענין — כי בודאי אם ישאלו לו בפרוש על עצמו בודאי יחיש, ויאמר שאין הדין כן, אף מטעין אותו ושואלין אותו על פיוצא בו, והוא פוסק הדין, ואני נגמר הדין, ובענין שמצינו בדרך המלך, עליו השלום (שמואל ב. יב. א'): "וישלח ה' את נתן אל דוד ויבא אליו ויאמר לו, שני אנשים היו בעיר אחת, אחד עשיר ואחד רשע, לעשיר היה צאן ופקר הרבה מאד, ולרשע אין כל, כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה ויחיה, ותגדל עמו ועם בניו יחדיו, מפתו תאכל, ומכסו תשתה, ותהי לו כבת, ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומבקריו לעשות לארץ הבא לו, ויבא את כבשת האיש הראש ובעשה לאיש הבא אליו, ויחר אף דוד באיש מאד, ויאמר אל נתן, מי ה' כי בן מרת האיש העושה זאת ואת הכבשה ישלם ארבעתים, עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל, ויאמר נתן אל דוד, אמה האיש, כה אמר ה' אלקי ישראל אנכי משחיתך" וגו', ואני נפסק הדין על דוד כאשר יצא מפיו, כי נענש עם הדין שמת ועם אמנון ותמר ועם אבשלום ועם אדונייהו, וזה שדין את אחר, ואמר "ואת הכבשה ישלם ארבעתים, עקב אשר עשה את הדבר הזה", וכאשר לא חמל, נגזר עליו הדין ארבעתים. נמצא ששואלים את האדם על אחר, והוא פוסק את הדין, ועל-ידי-זה הוא דן את עצמו, וזהו "ונפרעין מן האדם מדעתו" — כלומר ששואלין דעתו איך לדון את הדין, ואף-על-פי-כן הוא "שלא מדעתו" — כי אינו יודע שהדין עליו, והענין הוא עמק מאד מאד איך שואלין כל אדם; כי בכל הדבורים וספורים שאדם שומע ימצא שם דברים גבוהים ורמים עד מאד, כי באמת אין שום מציאות בלעדיהו יתברך כלל, והכל לכל: דומם, צומח, חי, מדבר, הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, שהלביש את עצמו כככול בלבושים אלו אשר למראה צנינו, וכשיטה דעתו ואזנו היטב, כינו וישכיל וישמע איך שהוא יתברך קורא את האדם, כי מכל הדברים צועק כבוד השם יתברך, וקורא את האדם לשוב אליו יתברך (עין שיחות-הריון). סימן נב, ועל-כן מי שלבו ודעתו הוא רחב, הוא יכול להבין את כל הרמזים והפרושים שפרושים ומכריזין לפנינו בעולמות העליונים, כי אפלו קול עקבי הפסוק מודיעים נסתרות, ומכל שכן בגי' אדם, ומכל שכן וכל שכן בני ישראל, ומכל שכן וקל וחמר אנשי הצדיק האמת מגלים נוראות נפלאות, שהן סוד ברפת 'חכם הרוזים' פשוטים רבוא מישאל, כי מה שמתקבצים יחד יותר בגי' אדם יכולים להבין מהם רזין ורמזין ביותר, וזה 'ברוך חכם הרוזים', דהיינו שמברכים את השם יתברך על הרזין והרמזין שפרמו על ידם, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות): לפי שאין דעתו של האדם שנה לחברו, בשביל זה טוב מאד להסתובב תמיד בין ישראל, מכל שכן וכל שכן בין אנשי אמת תלמידי הצדיק האמת, ויזכה להבין ולקבל מהם רמזים והתמזקות לשוב אליו יתברך (עין לקושי' הלכות ברפת תריס, הלכה ה', אות ו'). וצריך להזהר בזה מאד

מאד, לכלי לגמר הדין עד שישנה וישלש, כי שיסמוכו. על הפנקס ועל המנוי שהוא נאמן על זו סכנת נפשות; הינו כמו שכל הבריאה היא פנקסו. כך היסורים הללו הן נסמכים על מעשיו של רק כרוזים ורמזין, שמכריזין ומרמזין לו לשוב אליו יתברך, כמזכרן צריך שתדע, אהובי, בני, שבכל דבור ודבור שאמה מוציא מפיה, האותיות והמבטות הם כלים להמשיך בהם אורו האין סוף ברוך הוא, ועל-כן

הזהר מאד בדבריו, כי כפי דבוריו, כמזכרן תמשיך על עצמך — אם לטובה אם להפוך, חס ושלום, וכמה פעמים האדם מדבר בלצון ועושה איזה ווערטיל [בדיחה], חס ושלום, ואינו יודע שהוא דן את עצמו אז, רחמנא לצלן, בסוד (ישעיה נח, יג): "ממצוא חפצך ודבר דבר", כפי שתדבר בן תמצא חפצך — אם לטובה ואם להפוך, חס ושלום, ומכל שכן וכל שכן כשאחד שואל אותך איזה ענין, צריך שתזהר, אהובי, בני, על דבר זה מאד, כי בית דין של מעלה נצטמצמו באיש הנה כפי שתענה לו ותפסק את הדין, כמזכרן יהיה עמך, ועל-כן צריך להזהר מאד מאד בדברים אלו, כי הם סכנת נפשות ממש. ומביא רבנו ז"ל ראהו ממה ששאל רבי חנינא את רבי יוחנן, וכן רבי יוחנן שאל את רבי אלעזר (ברכות ה): "חביבין עליך יסורים?" השיבו: "לא הן ולא שכן", ונתן לו דיוו בתקיעת כף, שאינו רוצה ביסורים, ועל-ידיהוה תהי ומדי אוקמיה; וזכר כלל זה, אהובי, בני, שבמה פעמים שואל אותך אחר אם אמה רוצה בצער וביסורים אלו או בדימה בדבורים כאלו, אשר נהוג בין העולם אף בדרך לצון, צריך שתזהר בדבר זה מאד מאד, כי אז אמה דן את עצמך, ועל-כן בשעה שאחד מדבר עמך באיזה ענין רע, תהי ומדי תאמר, חס ושלום, חס ושלום, או רחמנא לצלן, רחמנא לצלן; אשרי השומר את דבוריו ואן יציל מפל רע.

ויש להם על מה שיסמוכו, והדין דין אמת: הינו שהאדם צריך מאד מאד להזהר בדבורו כפי"ל, כי הוא דן את עצמו כפי"ל, ועל-כן אסור לבא אמר-ך בטענות נגדו יתברך, למה עושה לו דברים כאלו מה שעובר עליו, כי צריך שיזכור, אשר מדת הדין "יש להם על מה שיסמוכו", שהוא בעצמו פסק עליו את הדין, ועל-כן "הדין דין אמת", וזכר כלל זה אז תצילת בך כל ימי חייך. **והכל מתקן לסעדה:** ויש לומר על-פי מאמרים ו"ל (שבת קנז): רבי אליעזר אומר: "שוב יום אחד לפני מיתתך, שאלו תלמידיו את רבי אליעזר: "וכי אדם יודע איזה יום ימות?" אמר להם: "כל שכן ישוב היום שמא ימות למחר", ונמצא כל ימיו בתשובה; ואף שלמה המלך אמר בחכמתו (קהלת ט, ח): "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר", אמר רבי יוחנן בן זבאי: משל למלך שומן את עבדיו לסעדה, ולא קבע להם זמן, פקחין שבהן קשטו את עצמן, וישבו על פתח בית המלך, אמרו: "כלום חסר בית המלך?", טפשין שבהן הלכו למלאכתן, אמרו: "כלום יש סעדה בלא טרח". פתאם בקש המלך את עבדיו, פקחין שבהן נכנסו לפניו קשטו מקשטיו, טפשין נכנסו לפניו קשטו מלכלכין, שמח המלך לקנות פקחין, וכעס לקראת טפשין, אמר: "הללו שקשטו את עצמן לסעדה, ישבו ויאכלו וישתו, הללו שלא יצמדו ויראו" וכו'. רבי מאיר אמר: אף הן גראין כמשמשין, אלא אלו ואלו יושבין, הללו

שגבו מהן את חונן: כה אמר רבי תורה וכו'. אין אוכלין והללו רעבין, הללו שותמין והללו צמאין משאו ומתנו יפה עם הכרומ: אם אין דרך ארץ וכו', עין שם; הינו שבא רבי עקיבא לעורר, וכו'. סוף שמורנו משמכחא ממנו: אם אין דעת וכו'. דעת הוא שמואל טעם לדבר. וזניה הוא שמנין

דבר מתוך דבר אבל אינו מראה לו טעם. ואם אין דעת למת טעם לדבר, אין בינה. אמר שלא ידע טעמו של דבר כאלו לא ידעו. ומכל מקום

אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם

ולהתענג בזיו השכינה, וכשמדע דבר זה תצליח כל ימי חייך.

כה רבי אלעזר בן עזריה אומר: אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה: דרך ארץ ארץ עולה בגימטריה תפלה, והוא על פי דברי רבנו ז"ל (לקוטי מדרשו, חלק ב, סימן כה), שגלה לנו, שטוב לעשות מהתורה תפלה, דהינו בשלומד או שומע איזה מאמר תורה מהצדיק האמת, אזי יעשה מזה תפלה, דהינו לבקש ולהתחנן לפניו: תברך על כל מה שצאמר שם באותו המאמר, מתי יזכה גם הוא לבוא לכל זה, וכמה הוא רחוק מזה, ויבקש ממנו: תברך, שתזכרו לבא לשם באותו מעמד, והמשכיל התפץ באמת יליכו ה' בדרך אמת, ויבין בעצמו דבר מתוך דבר, איך להתנהג בזה באופן שיהיו דבריו דברי חן וטענות נכונות לרצות את ה' תברך, שתקרהו לעבודתו. וענין זה שהוא שיחה בינו לבין קונו, לבקש ולהתחנן ולהתפלל ממנו תברך, שתזכר לקיים את כל מה שלומד, מתפלה זו נעשים שעשועים גדולים מאד למעלה בכל העולמות, ועל כן אמר התנא הקדוש: "אם אין תורה אין דרך ארץ" שהוא תפלה, הינו שהאדם צריך ללמד הרבה, ועל ידי זה יהיו לו דבורים ותפלות ובקשות להתפלל על מה שלמד, וכן להפוך "אם אין דרך ארץ" — אם אין תפלה, "אין תורה" — לא יוכל לקיים את התורה. והקלל שצריכים שניהם — תורה ותפלה, ללמד הרבה ולבקש הרבה ממנו: תברך שתזכר לקיים, ואז זה וזה יעלה בידו.

אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה: כי צריך שפרע, אהובי, בני, אשר עקר החכמה היא חכמת אלקות, ושאר החכמות הן רק חכמות בטלות ואינן חכמות כלל (עין לקוטי מדרשו, חלק א, סימן לח); כי זה עקר החכמה להשיג אמתת מציאותו: תברך, ולהקניס בשכלו, אשר אין שום מציאות בלעדיו: תברך כלל, והוא תברך מחיה ומהנה ומקיים את כל הבריאה קלה, ועל ידי זה יזכה ליראה, כי תכיר ומיד בשאדם מתבונן בדעתו אמתת מציאותו: תברך, וידע ועד אשר הוא תברך מחיה ומהנה ומקיים את כל הבריאה קלה, אשר זה עקר החכמה העליונה, על ידי זה תגיע אליו היראה לירא ולפחד ממנו: תברך, וכן להפוך "אם אין יראה אין חכמה", כי זה תלוי בזה, כי בשאדם מכניס את עצמו בחכמתו: תברך, על ידי זה הוא נרא ומפחד ממנו: תברך, וכשרא ומפחד ממנו: תברך, על ידי זה ממשיך על עצמו החכמה העליונה, ועל כן צריכים את שניהם — חכמה ויראה, פנים מתחילים עם חכמה, שמכניס בעצמו את חכמתו: תברך, שזה מכיח לו את היראה, ופעם כשאין מאיר לו, צריך להקדים את היראה, לקבל על עצמו בדרך קבלת על, לירא ולפחד ממנו: תברך, ועל כן שתיים תלויות זו בזו — חכמה

בִּירְאָה וְיִרְאָה בְּחֻמָּה.

הכנייה הלא קודמת לפיכך אם אין בינה לין דעת: אם

אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין איך קמה אין תורה. מי שאין לו מה יאכל האין דעת: צריך שתדע, אהובי, בני, שעקר התקמה בזה העולם להתבונן באמתת מצאיותו ותבונן תמיד, אשר זה עקר הדעת, כי אין נקרא דעת, אלא ודעת הו"ה ברור הוא ותבונן שמו, כמו שכתוב (דברים ד, לה):

אין יראָה, אין חֻמָּה. אם

אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם

אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה:

"אתה הראת לדעת כי הו"ה הוא האלקים אין עוד מלבדו", וככל שמתבונן בזה יותר, על-ידי-זה נשלמת דעתו, ולהפוך ככל שנשלמת דעתו, על-ידי-זה זוכה להתבונן יותר, כי הבינה תלויה בדעת והדעת תלויה בבניה, וכשאדם זוכה להתבונן תמיד באמתת מצאיותו ותבונן, אז נשלמת דעתו, וכשנשלמת דעתו אין חסר לו שום דבר, כמו שאמרנו חכמינו הקדושים (נדרים מא): אם דעת קניית מה חסרתי; כי כשיש לאדם דעת, לא חסר לו שום דבר, ועל-כן כשאדם זוכה להתבונן תמיד באמתת מצאיותו ותבונן, על-ידי-זה זוכה לדעת אמתית, לידיע בידיעתו ותבונן, וכל מה שזוכה לידיע יותר בידיעתו ותבונן, כמו-כן נתעלה יותר בהשגת אלקות.

אם אין קמה אין תורה, אם אין תורה אין קמה: צריך שתדע, אהובי, בני, כי רבנו ז"ל הזהירנו מאד מאד להקפיד על שוחט הגון, ובפרוש גלה לנו (לקשי-מוחריז, חלק א, סימן לו), אשר עקר חסרון הפרנסה אשר נמנעט בדורות הללו, אין זה אלא על-ידי השוחטים שאינם מהגנים, כי צריך השוחט לכוון להעלות הנפש בדם, הינו כי בדם בעל חי מגלגלת נפש, וצריך לכוון להעלות את הנפש, ועל-כן בשעה שהשוחט עוסק בעבודתו, הוא צריך לדבק את עצמו בתורה, ויזהר מאד שתהיה השחיטה על-פי התורה, ויזהר בכל הלכות שחיטה, ובשביל זה החליף השוחטים עמו נקרא מאכלת, כמו שכתוב (בראשית כב, י): "ויקח את המאכלת", כי השוחט ההגון הוא מאכל ומפרנס לישראל, כי השוחט הגון הוא מליש את הנפש שחי במדבר, הינו ברבור הפרקה שהוא מברך, והרבור הוא השכינה, כמו שכתוב (תקוני יתר, דף י"ז): 'מלכות פה', ועל-ידי-זה מעלה את הנפש, ועל-כן לשמרון בפרקה ויזהר בהלכות שחיטה, על-ידי-זה נמשכת פרנסה, לא-כן כשהשוחט אינו הגון, ואינו מעלה את הנפש, וכשעומד עם החליף לשחט את החי הוא עומד כרוצח נפשות, והחליף שלו הוא חרב ההורגת, על-ידי-זה אין פרנסה לעולם, כי על-ידי שאינו נזהר בהלכות שחיטה, והוא שוחט פגום, על-ידי-זה נחסרת פרנסה מעם ישראל, וזה 'אם אין קמה אין תורה, אם אין תורה אין קמה', הינו שאם אין מבין בשעת השחיטה הלכות שחיטה, הינו שאינו מקיים הלכות שחיטה, על-ידי-זה אין פרנסה, וזה שאמרנו חכמינו הקדושים (פסחים קיח): 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף'; כי ים סוף נקרא לשנים עשר קרעים (עין פרקי דרבי אליעזר, פרק טב), כנגד שנים עשרה בדיקות הספין, שעל ידן קשים מזונותיו של אדם, וזה שאמרנו חכמינו הקדושים (בבבא בתרא נה): 'שלתח דומה למזבח', ושעור פגמת החליף כשעור פגמת המזבח (עין חז"ן י"ז): גם על השחיטה גימטריה תל"ז, ראשי תבות 'ב' ו' צ' י' ע' א' פ' ת' אכל ל' י' ח' (בראשית ג, יט), הוא גימטריה תל"ז עם הארבעה אותיות, לרמן חסרון הפרנסה על-ידי שוחטים שאינם מהגנים, וזה סוד (ההלים קיא, ה): 'טרף נתן לי'איו', כי טרף יש לו שחי

משמעות, לשון טרפה ולשון מזון, לרמז כשישאל שומרים את עצמם מטרפה, על-ידי זה יש להם פרנסה; נמצא, שקל הפרנסה של האדם תלויה על-ידי השחטנים הגוינים, ולהפוך קשאים שחטנים הגוינים על-ידי זה אין פרנסה, וקבו.

כב הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, ורוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה י), והיה כערער בערבה ולא יראה פי יבוא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא

כב הוא היה אומר: הינו רבי אלעזר בן עזריה היה רגיל לומר.

כל שחכמתו מרבה ממעשיו למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, ורוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר (ירמיה י, א): "והיה כערער בערבה, ולא יראה פי יבוא טוב, ושכן חררים במדבר, ארץ מלחה ולא תשב: זה סובב על חכמה וחקירה, אם האדם חכם יותר מדאי ומכניס את עצמו בחקירות, ורוצה להכין כל דבר לפני שהוא מקים, על-ידי זה "הוא דומה לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין", שאז "באה הרוח ועוקרתו והופכתו על פניו", כי העקר הוא המעשים, כמו שאמרו כלל ישראל בעת קבלת התורה (שמות כד, א): "נעשה ונשמע", כי קדם קבלו על עצמם לעשות בלי שום חקירות וחקמות, ואת-כך יבינו, ועל-כן כשאדם זוכה לעשות מעשים טובים, אז יש לו פרשים חקים, לא-כן כשאדם נכנס בחכמות ובחקירות, ואינו רוצה לעשות שום דבר, שום מעשה טוב, ואינו רוצה לקים שום מצוה קדם שיבין וחקר עליה, אף שנדמה לאילן שענפיו מרבין, כי דרך בני-אדם להחזיק מאדם שחכמתו מרבה, ונדמה שענפיו מרבין, כי יש לו הרבה אנשים שמחזיקים ממנו, אבל באמת שרשיו מעטין, וכשרק בא אינה רוח פגעי ומקרי הזמן — עוקרתו והופכתו על פניו, ונעקר לגמרי, כי באמת צריך אדם לבטל את דעתו לגמרי אליו וחקרו, ולא ירצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו וחקרו, ויטל את חכמתו ובינתו ודעתו לגמרי, ויקים את רצונו יחברך בתמימות ובכפישיות, ולא יבטח בשום בן אדם, ומביא ראיה מפרוק (ירמיה י, ה): "כה אמר ה' ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר ורוע, ומן ה' יסור לבו, והיה כערער בערבה, ולא יראה פי יבוא טוב, ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב", הינו אם האדם אינו רוצה לטל את חכמתו וחקירתו, אלא סומך על כח עצמו, ובטח על כח האדם, ושם בשר ורוע, ומן השם יסור לבו, אני נתקם אצלו "והיה כערער בערבה", ופרש רש"י: "כעץ חיד לשון ערירי, ו"לא יראה פי יבוא טוב", כי הכל חשף לו, "ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב", אין לו קיום בזה העולם, כי מי שנגס בחקירות בחכמות חיצוניות, או מבטל את קיום המצוות מעשיות, ולבסוף נופל ונתבטל לגמרי, ואף שיש לו עקש ענפים מרבים, שהרבה בני-אדם מחזיקים ממנו, אבל אם השרשים שלו, הינו קיום מצוות מעשיות — מועטים, אז לבסוף יתבטל לגמרי.

אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרבין שאפלו כל הרהות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר (שם ה): "והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו, ולא יראה פי יבוא חם, והיה עלהו

רענן, ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרו': הינו קשאדם מקים את מצותיו יתברך בתמימות ובפשיות, ומכשל את דעתו ושכלו ותקמתו, ואינו חוקר בשום תקירות, אלא

דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרביין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר (שם), והיה פעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרו': כג רבי אלעזר בן חסמא אומר, קנין ופתחי גדה, הן הן גופי

מקבל עליו על מלכותו יתברך באהבה גדולה, ומקים את מצותיו יתברך בתמימות ובפשיות גמורה, ואף שאדם קנה אין לו ענפים מרביין, אדרבה בניאדם מזולזין בו, וחושבים שאין לו דעת ושכל, ולכן ענפיו מועטין, עם כל זאת שרשיו מרביין,

מחמת שנוטה הרבה מצוות מעשיות, על-ידי-זה אפלו שיבואו כל מיני רוחות רעות ופגעי ומקרי הזמן לא יוכלו לעקר אותו ממקומו, כי הוא תוק בדעתו, וזה שמביא ראיה: "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו, ולא יראה כי יבוא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרו'", כי בו ברגע שהאדם בוטח רק בו יתברך, ומכשל את עצמו לגמרי בהשגת האין סוף ברוך הוא, ומקים את המצוות המעשיות בתמימות ובפשיות, ואינו בוטח בשום אדם, אפי' הוא כמו עץ שתול על מים רבים, ושרשיו ושרשים באדמה טובה שמלאה מים, ואז שום חם וקור לא יוכל ליבשו, ואפלו שתהיה בצורת הוא לא דואג, כי אינו מפתח, כי הוא דבוק בו יתברך בקיום המצוות מעשיות, שאז כבדאי יזכה תמיד להתעלות מעלה מעלה; על-כן ראה, אהיבי, בני הנקר, לכשל את דעתך ותכמתך ושכלך לגמרי כנגד אין סוף ברוך הוא, ותדע שאין בלעדיו יתברך כלל, והוא יתברך מתנה ומנהיג ומקיים את כל הבריאה כלה, ועל-ידי-זה מוכה לקים את מצותיו יתברך, ואז שום רוח רעה ופגעי ומקרי הזמן לא יוכלו לכשל אותך, ותזכה להצליח בדרך תמיד.

כג רבי אלעזר בן חסמא אומר: הוא היה תלמידו של רבי עקיבא פמובא במדרש רבה (אחרי מות כג. ד); ונקרא חסמא על-ידי מעשה שהיה, פעם בא למקום אחד, ואמר לו לפרס על שמע, אמר להם: "איני יודע", אמרו לו: "עבר לפני התבה", אמר להם: "איני יודע", אמרו לו: "אתה הוא רבי אליעזר, למה קוראים אותך רבי בשאינך יודע לפרס על שמע ולעבר לפני התבה?". נתפרקמו פניו והלף לו אצל רבי עקיבא רבו, אמר ליה: "למה פניך חולנית", ספר לו את כל המאורע, למדו רבי עקיבא לפרס על שמע ולעבר לפני התבה. למים גודמן עוד פעם להיות באותו מקום, ובקשהו שוב לפרס על שמע ולעבר לפני התבה, עשה את בקשתם — פרס על שמע ועבר לפני התבה, אמרו לו התחסם רבי אליעזר, הינו נתחזק ועשה טיל. מאז קבל את הכנוי חסמא, עין שם; וכן היה תלמידו של רבן גמליאל פמובא (תורת י.), שאמר לו רבי יהושע לרבן גמליאל, עד שאתה תמה עלי, תמה על שני תלמידים, שיש לה ביקשה: רבי אלעזר בן

נוכל להשיג אותו, ועל-ידיה צמצם את אלקותו ודקא באלו התרי"ג מצוות. למשל ששער בדתו מצות תפלין שהמצוה הזאת צריכה להיות פך, הינו ארבע פרושיות וארבעה פתים של עור כתובים ברצועות של עור, כי פך שער בדתו, שעל-ידי הצמצום הנה נוכל להשיג אותו ולקבדו, ולכן לא צנה שיהיו הארבעה פתים של כסף וזהב, כי כן שער ומדד הקדוש-

תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה)

מב, וי תפץ למען צדקו, יגדיל

תורה ויאדיר:

כל ישראל יש להם חלק לעולם

הבא, שנאמר (ישעיה ס): ועמך

ונפש חיים נחיים כחמה ולכנה וכוכבים כדמימי בגמרא זהו פרקא ממיס שעמידים לחיות אין מחרין לעפרו, והעולם הבא אין זו לא אכילה ולא שמה, ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא לדיקוס יושבין ועטרוסיהן זכאטיהן ונהנין מווי השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין זו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קמי יש להם חלק.

ברוך הוא על-ידי אהבתו שאוהב את ישראל שיהיו המצוות פך וכי, עין שם; נמצא, שכל המצוות הן שעורים וצמצומים שהתלבש בהם הקדוש-ברוך הוא, וממשיך את אלקותו ותברך

ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, כדי לקבל את אורו ואת שכינתו. ודברי חכמינו הקדושים במסכת זו הם כדי לעורר ולחזק את האדם לקיים את כל התרי"ג מצוות, כי מסכת אבות היא מוסרי חכמינו הקדושים, שהם מלמדים את האדם איך יחזק את עצמו בכל מה שעובר עליו בפגעי ומקרי הנוק, ויכול לקיים את התרי"ג מצוות על אף שעובר עליו כל מיני מרירות ויסורים ודחוקות ועניות, ולזה בא הפסוק הקדוש "ובי חנניא בן עקשאי" לחזק את כל בר ישראל, שלא יקשה לו למה צריכים את מוסרי חכמינו הקדושים, אלא תדע, אהובי, בני, כי "רצה הקדוש-ברוך הוא לזכות ולזכף את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות", כדי לקשר את הרמ"ח האיברים והשס"ה גידים הגשמיים אל הרמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה הרוחניים, לקשרם והשלבם יחד, ועל זה צריכים את מוסרי חכמינו הקדושים שיחזקו ויאמצו אותנו לעבר את זה העולם בשלום, ונוכל לקיים את כל מצוותיו ותברך, ועל-ידיה נהיה דבוקים תמיד בתי החיים, ולכן דקא אחר כל פרק שאנו לומדים ממסכת זו שהיא מוסרי חכמינו הקדושים, אנו מסתמים את מאמרו של רבי חנניא בן עקשאי, שלא יקשה לנו למה צריכים את כל המצוות האלו, אלא עלינו לידע שהקדוש-ברוך הוא רוצה לזכות אותנו, והבן למעשה.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא: טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה זו, אשר זו אינה שיכת לכאן כלל, והיא משנה בסנהדרין (סנהדרין ז. א.) אף יש לומר, כי הנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", מצד עצם גשמתם שהיא עצם האצילות, שמשם הם בחינת צדיק, כמו שנאמר (ישעיה ס, א): "ועמך כלם צדיקים", כי עם ישראל יש בהם בחינת צדיק, ומצד נקדת הצדיק שבהם שהיא עצם המשפיע, ראוי להם שיהיה להם עולם הבא, אכל צדיק לזה תנאי "לעולם יירשו ארץ", שתמיד יהיו שכנים לארץ, במאמרם ו"ל (סוטה ה): על פסוק (ישעיה כו, יט): "הקיצו ורגנו שכני עפר", מי שנעשה שכן לעפר בחיורו, ופרש רבנו ו"ל (לקוטי מדרשיו, חלק ב, סימן עב), כי עקר גדלת ישראל שיעמדו בתחיה ויחיו חיים נצחיים העקר

פרק ד א בן זומא. לפי שלא האריך ימים ולא נסמך שיקרא רבי היו קורין אותו על שם אביו. וכן נן עולא. וזניה שמש שמעון: איזהו חכם. הכי קאמר לחיבו עולם הָבָא, שְׂוֹבֵה לְהַכְלִיל לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף וְלֹא עַל פִּי שֵׁהוּלָּהּ כִּתְּנֵן מַמְנוּ שְׂכִינֵן שְׂאִיט חַס על כְּבוֹדוֹ וְלוֹמַד מִן הַקְּטַנִּים יוֹכֵרִים הַדְּבָרִים שֶׁחֲכָמוֹ הֵיט לְשֵׁם שְׂמִים וְלֹא לְהַמִּיר וְלִהְתַּפָּאר

בְּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר
מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר.

פְּרָק ד א בֶּן זֹמְאָ אֹמֵר, אֵיזְהוּ
חָכָם, הַלּוֹמֵד מִכָּל

לְהִתְפָּאֵר", כִּי הוּא יִתְבָּרַךְ

מִתְפָּאֵר עִם אָדָם שֶׁמְסֻתּוֹכֵב בְּזֵה הָעוֹלָם, וְהוּא שְׂבוּר כְּתָרֵס הַנְּשָׁבֵר וּמְרִגִּישׁ אֶת עֲצֻמוֹ כְּלֹא כְּלוּם, שְׂאֵז נֶעֱשֶׂה כְּפֹא לְאַלְקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּמְמַשִּׁיף אֶת עוֹלָמוֹ הַנְּנַחֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל־כֵּן הַקְּדִימוֹ לֹמַר מִשְׁנֵה זו לְפָנֵי כָּל פֶּרֶק מִפְּרָקֵי אֲבוֹת, אֵף שְׂאֵין מְקוֹמוֹ כָּאן, כִּי כָּל פֶּרֶק מִפְּרָקֵי אֲבוֹת, הוּא פְּרָק בְּהִלְכוֹת מְדוּת, שֶׁהַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ אֵיךְ לְקַנּוֹת מְדוּת טוֹבוֹת, שֶׁהֵם כְּלִים לְקַבֵּל בָּהֶם שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבָּרַךְ, כִּי מְדָה הוּא הַצְּמִצּוּם וְהַכְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֹדֶר אֲלֻקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְלִכֵּן אִם אֶחָד לּוֹמֵד פְּרָק מִפְּרָקֵי אֲבוֹת שֶׁמְלַמְּדִים הַתְּנָאִים עֲצוֹת וְהַדְּרֻכּוֹת וּמְדוּת טוֹבוֹת אֵיךְ לְהִיטֵן כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֲמַתַּת מִצִּיאוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהֵינָה אִם יִפֹּל הָאָדָם בְּדַעְתּוֹ כְּאִלוֹ אֵין לוֹ כְּכֹר תִּקְוָה מֵאַחַר שֶׁפָּגַם בָּמָה שֶׁפָּגַם, לְזֹאת מְקוֹדִימִים לֹמַר אֶת הַמִּשְׁנָה הַזֶּה "כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶל לְעוֹלָם הַבָּא", שְׂהוּא צְרִיךְ לְדַעַת שֶׁעוֹלָם הַבָּא יֵשׁ לוֹ מֵאַחַר שֶׁהוּא בְּחִינַת צְדִיק "וְעַמּוֹן בְּלֵם צְדִיקִים", אֲבָל רַק בְּחִנָּי שֶׁ"לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ", שִׁיְהִיָּה שֶׁפֹּל בְּעֵינָיו לְגַמְרֵי, וְיִרְגִּישׁ כְּמִנַּת בְּאֶרֶץ בִּזְרָא, וְאֵז אֲדַרְבֵּה בְּזֵה שְׂמַרְגִּישׁ אֶת עֲצֻמוֹ שְׂאִינּוֹ רְאוּי לְהִיטֵן בֶּן עוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיו לִידַע שֶׁשְׂחִבְרוֹן לִב הַזֶּה וְהַשְּׁפִלוֹת שֶׁנִּכְסוּת בּוֹ, זֶה "נֶצֶר מְטַעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר", כִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא מִתְפָּאֵר בּוֹ, וְלִכֵּן רְאוּי לְקַבֵּל אֶת הָעֲצוֹת וְהַמְּדוּת טוֹבוֹת שֶׁמְלַמְּדִים אוֹתוֹ הַתְּנָאִים בְּפֶרֶק זֶה וְדוּ"ק.

פרק ד'

א בן זומא אומר: הוא שמעון בן זומא, ומאחר שלא נסמך נקרא על שם אביו (עין סנהדרין יו). והוא היה דבוק בו יתברך בבטול כל הרגשותיו לגמרי, עד שהיה מהארבעה שנכנסו לפרד"ס (עין מגילה טו): אך הציץ ונגעע מרב אור כמובא שם מאין לאין בן זומא ופרש רש"י מאין מבוא ואין לבך טרוד, כי מרב צפנתו במעשה מרובה לא ראה ולא שמע שום דבר, רק אמתת מציאותו יתברך, והפריד עצמו מכל וכל, וכדי לתקן זאת בא לגלות איד שאין זה התכלית להפריד עצמו מכלל ישראל, ועל-כן למד למוד חדש איד לקשר עצמו עם כלל נשמות ישראל, ולתקן את הארבעה עולמות: אצילות, בריאה, ציירה, עשייה, ולהשלים את שם הַנְּיָ"ה ברוך הוא, וזה הלמוד של "חכם" "גבור" "עשיר" "כבוד" שלמד, ומה גם שעמד על גבי מעלה בהר הבית, וראה אוכלוסיה (ששים רבוא נשמות ישראל, עין פרוש רש"י ברכות נח), פתח ואמר "ברוך חכם הרזים", ו"ברוך שברא כל אלו לשמשני", והכל כדי לקשר עצמו עם כלל נשמות ישראל, ואז לעולם לא יפגע משום בריה ומשום דבר, וזה עקר התכלית שברא כל בר ישראל שתהיה לו ממשלה בכל, הינו לגלות את אמתת מציאותו יתברך ויחודו בעולם, וזה אי אפשר כי אם על-ידי התקשרות יחד עם כל נשמות ישראל שלא פילו אותו מלאכי מעלה (עין קושרימות"ו, חלק ב, סימן א), ועל-כן

קדי לתמן את מרתו למד למודים אלו. זה: שנאמר מכל מלמדי השכלתי. וסיפא דקרא איזהו חכם הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים) כי עדומין שימה לי כלומר הייתי למד תורה מכל קיט, צט): "מכל מלמדי השכלתי, כי עדומיך שיטה לי". צריך שתדע, אהובי, בני, כי עקר התקמה היא כ"ח מ"ה, לידע מ"ה פתח, מ"ה אגחנו בלעדיו יתברך, וזה נקרא התקמה האמתית, בסוד (איוב כח, יב): "והתקמה מאין תמצא". אין דוקא, הינו בשזוכים לבטל עצמו לגמרי אליו ויתברך אז יכולים ללמד מכל אדם, כי הוא יתברך מחיה ומתיה ומקיים את כל הבריאה בלה, דומם, צומח, חי, מדבר, הכל לכל עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, ועל-כן הכל מלמדים את האדם רמזים איך להתקרב אליו יתברך, (תכופי ב, יא): "אבן מקיר תוצק", גם חלקי האדם שנתגלגלו בדומם צועקים לאדם מה אפה עושה? האילנות משיחות זה עם זה משיחין עם הבריות (בראשית רבה, פרשה יג), כי גם חלקי האדם שנתגלגלו בצומח משיחים ומגלים להאדם מה לעשות, וחיות נוהמות ושוואות וצפרים מצפצפות בקולותיהם רמזים לאדם איך להתנהג, ומכל שכן מדבר מגלה בפרוש לאדם רזים וסתרי נספרות בידוע לידועים, וזה שנאמר בלשון רבים "מכל מלמדי", הינו דומם, צומח, חי, מדבר, מכלם השכלתי וקמה? "כי עדומיך שיטה לי", כי התורה מלפשת בדומם, צומח, חי, מדבר, ומאחר שכל שיחתי היא רק בהתורה, על-ידי-זה אני יכול ללמד מכל חלקי הבריאה דומם, צומח, חי, מדבר. אבל לזכות לזה, אי אפשר, כי אם פשוטה לבוא לידי בטול לגמרי, שנה בחינת מה ממש כ"ח מ"ה, ועל-ידי-זה מאיר בו הי"ד של שם הוי"ה ברוך הוא שהוא עצם האצילות, וכשתבוא למדרגה זו, אז תוכל ללמד אצל כל בריה ודו"ק.

איזהו גבור הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טו): "טוב ארץ אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר": צריך שתדע אהובי, בני, כי עקר הגבורה של האדם בזה העולם לעבר בשלום את מי שני חיי הקול הוא רק על-ידי מדת הסבלנות ואריכות אפים, שישמר עצמו מפעם וקפידות, אשר לא יועיל לו שום דבר, כי (קרושין מא): רגון לא עלתה בדייה אלא רגונותיה, ועם פעם וקפידות לא מגיעים אל שום דבר, רק ישר אל השאל תחית עוד בזה העולם, וכל אלו שסובלים בסבלנות גדולה על כל מה שעובר עליהם, ומאריכים אפם, תייהם הם חיים מתקים ונעימים, ובהם מגלה איך שהוא בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, כי יודע אשר הכל לכל ממנו יתברך, והוא מחיה ומתיה את כל הבריאה בלה, ומנהיג ומשגיח איתם בהשגחה נוראה ונפלאה בפרטי פרטיות, עד שאין לה עשב מלמטה שאין עליו מלאך מלמעלה, שפכה בו נאמר לו גדל (בראשית רבה פרשה י, סימן ו) ואפלו ריש גריתא מן שמיא מנו ליה (ברכות נח), ואין אדם נוצע במה שמכון לחברו ואין מלכות נוצעת במלכות חברתה, אפלו כמלא נימא (ימא לח), ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם-כן מקריזין עליו מלמעלה (תלוי ו): ועל-כן הוא

גדי לתמן את מרתו למד למודים אלו. זה: שנאמר מכל מלמדי השכלתי. וסיפא דקרא איזהו חכם הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים) כי עדומין שימה לי כלומר הייתי למד תורה מכל קיט, צט): "מכל מלמדי השכלתי, כי עדומיך שיטה לי". צריך שתדע, אהובי, בני, כי עקר התקמה היא כ"ח מ"ה, לידע מ"ה פתח, מ"ה אגחנו בלעדיו יתברך, וזה נקרא התקמה האמתית, בסוד (איוב כח, יב): "והתקמה מאין תמצא". אין דוקא, הינו בשזוכים לבטל עצמו לגמרי אליו ויתברך אז יכולים ללמד מכל אדם, כי הוא יתברך מחיה ומתיה ומקיים את כל הבריאה בלה, דומם, צומח, חי, מדבר, הכל לכל עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, ועל-כן הכל מלמדים את האדם רמזים איך להתקרב אליו יתברך, (תכופי ב, יא): "אבן מקיר תוצק", גם חלקי האדם שנתגלגלו בדומם צועקים לאדם מה אפה עושה? האילנות משיחות זה עם זה משיחין עם הבריות (בראשית רבה, פרשה יג), כי גם חלקי האדם שנתגלגלו בצומח משיחים ומגלים להאדם מה לעשות, וחיות נוהמות ושוואות וצפרים מצפצפות בקולותיהם רמזים לאדם איך להתנהג, ומכל שכן מדבר מגלה בפרוש לאדם רזים וסתרי נספרות בידוע לידועים, וזה שנאמר בלשון רבים "מכל מלמדי", הינו דומם, צומח, חי, מדבר, מכלם השכלתי וקמה? "כי עדומיך שיטה לי", כי התורה מלפשת בדומם, צומח, חי, מדבר, ומאחר שכל שיחתי היא רק בהתורה, על-ידי-זה אני יכול ללמד מכל חלקי הבריאה דומם, צומח, חי, מדבר. אבל לזכות לזה, אי אפשר, כי אם פשוטה לבוא לידי בטול לגמרי, שנה בחינת מה ממש כ"ח מ"ה, ועל-ידי-זה מאיר בו הי"ד של שם הוי"ה ברוך הוא שהוא עצם האצילות, וכשתבוא למדרגה זו, אז תוכל ללמד אצל כל בריה ודו"ק.

וכן מושל ברוחו כשנא מלוכד עיר. מן המלך שלמח סובל על כל הרפתקאותיו שעוברים עליו, וזה שכנגד את העיר וכלו ולדו האנשים הנורדים נו מושל ברוחו ולדו הורגן: איזהו עשיר. הראו לו להמלל נעשיר: השמח בחלקו: איזהו מכובד. לפי ששלשה דברים טובים הללו שמכיר לעיל שהם החכמה והגבורה והעושר הוזהר בהם הוא נכבד מעלמו נעמי אלהים ולדס. ואף אם הנכרים לא יכבדוהו בעצמם. לכן חזר

אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח), יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך. אשריו, בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר (שמואל א ב),

אליו יתברך לגמרי, על-דירייה תהיה גבור הכובש את יצרך, ודו"ק.

איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח, ב): "יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך", אשריו בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא: צריך שתבין, אהובי, בני, כי עקר העשירות בזה העולם העשיה הגשמי והחמרי היא כשאדם שמח בחלקו תמיד, ויודע שכל מה שיש לו הוא חסד מהקדוש-ברוך-הוא, אפלו כשעוסק באיזה עסק בפרנסתו אל יחשב שבכחו ובגבורתו עושה חיל, כי הכל ממנו יתברך, וכמאמר מוהר"ת ז"ל, שהעולם אומרים: אם תעשה — יעזר לך הקדוש-ברוך-הוא, ואני אומר אם יעזר לך הקדוש-ברוך-הוא — תעשה, כי כל העסק בפרנסה גם-כן תלוי בידו יתברך, פי "לא בכח יגבר איש" (שמואל א ב, ט), ואז כשיתנדב לך, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, ואף העסק שאתה עוסק בפרנסתך הוא ממנו יתברך, על-דירייה תופה להיות שמח בחלקך תמיד, ונאיר עליך אות ה' אחרונה של שם ה"נה ברוך הוא, שהוא מאיר בעולם העשיה, ותתענג בערבות, נעימות, וידידות, זיו, חיות אלקותו יתברך, ואפלו בשעה שאתה עוסק במשא ומתן, ומתנגע ביגיע כפיו ותאכל, אז גם-כן תדע שהוא ממנו יתברך, ואם תכניס דבר זה בלבך ובעתך, אז אשריו בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, כי זה עקר חיות העולם הבא כשזוכים לקשרו בעולם הזה, ולקשר את העולם הזה לעולם הבא, הנינו לכלל את הדיעה הזו שגם בעצם העשיה גם שם מאיר אורו יתברך, ואפלו העסק הגשמי שאדם עוסק גם שם יש וחתניית חיות אלקותו, וזה "יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך", אשריו בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, וזה יגיע — שאפלו יגיעך שאתה מתנגע בפרנסתך הכל ממנו יתברך, אז בידיעה זו תהיה שש ושמח בחלקך, ותהיה מאשר בעולם הזה, מאחר שאתה יודע שכלל אלקות גמור הוא, ותהיה מושב בעולם הבא, כי שם תראה את היחודים שיצאו מפעלתך ועבודתך וגשמיות העולם הזה ודו"ק.

איזהו מכבד המכבד את הבריות שנאמר (שמואל א ב, ל): כי מכבדי אכבד ובזוי קלל: צריך שתבין, אהובי, בני הנקר, כי עקר הכבוד הוא רק כבודו יתברך, מלא כל הארץ כבודו, שזה סוד הנפא המאיר בעולם הבריאה, שהוא פסא לעצם גלוי עצמיית אלקותו יתברך המאירה

בעולם האצילות, ועל-כן נקרא פסא הכבוד, כי הוא פסא לכבודו ותברוך, וכשצאדם זוכה לכבוד את הבריות, יודע אשר הכל לכל אלקות גמור הוא, ונהגיות הם פסא לאלקותו ותברוך, ויבזה שמכבוד אותם, הוא מכבוד את הקדוש-ברוך-הוא, מאחר שהם פסא לגבי גלוי אין סוף ברוך הוא, אז יאיר עליו אות ה' ראשונה של שם הנג"ה ברוך הוא המאירה בעולם הבריאה, וזה "כי מכבדי אכבד" — מי שמכבד את הבריות, בנה מגלה ששורה בהם כבודו ותברוך, והם פסא לכבודו ותברוך, ולהפוך "ובזוי יקלו" — אלו שהם מכבדים את הבריות, בנה הם כופרים במציאות הקדוש-ברוך-הוא השורה בכל אחד ואחד; על-כן ראה, אהובי, בני הקר, לכבד את הבריות, ויבזה תהיה נעשה פסא לעצם האצילות, ותכלל בעולם הבריאה ששם הוא פסא הכבוד ודו"ק, והבן היטב. ועל-כך נתגלה לנו הלמוד החדש שלמד בן זומא וכו"ל, כי הארבעה מאמרים שגלה בסוד: "חכם" "גבור" "עשיר" ו"כבוד", שהם כנגד הארבעה עלמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, וכשצאדם מכניס ברעתו את עצם עצמיות גלוי אלקותו ותברוך, על-ידי-הן מאירות בו בשלמות ארבע אותיות הנ"ה ברוך הוא ותברוך שמו; אשרי מי שמתנהג בדרך הנוקרה והנפלאה הזו, ותאיר עליו הארת זיו השכינה, ותמיד יאיר עליו כשמש בצדקיים, אשרי לו בנה, ואשרי לו בבא, והבן למעשה.

ב בן עזאי: הוא שמעון בן עזאי חברו של בן זומא, ונקלל לגמרי ברוחניות אין סוף ברוך הוא בשעת קניסתו לפרד"ס (עין חגיגה טו:) הציץ נמת, שנתבטל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ושליו הכתוב אומר: "יקר בעיני הנג"ה המנוחה לתסידיו" (תהלים קטו, טו), והוא בעל המיקרא (ימא לח): בשמך תקראו ובמקומך יושבוכו ומשלך יתנו לך — אין אדם נוגע במה שמוכן לתברו ואין מלכות נוגעת במלכות חכמה אפלו כמלא נימא, כי מאחר שהיה נקלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, חזק ואמץ את כל בר ישראל שלא יתבלבל משום דבר אלא ידע, כי מה ששפך לו אף אחד בעולם לא יוכל לקחת את זה, כי רואים על-פירב בני-אדם נשברים מאד משעוברים עליהם משפרים וגלים, ונראה להם כאלו זולתם יוכל לקחת משהו מהם, על זה בא בן עזאי ואמר: אין אדם נוגע במה שמוכן לתברו, ואין מלכות נוגעת במלכות חכמה אפלו כמלא נימא, כי מאחר שהיה נקלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, חזק ואמץ את כל בר ישראל שלא יתבלבל משום דבר, אלא ידע כי מה ששפך לו אף אחד בעולם לא יוכל לקחת את זה; כי רואים על-פירב בני-אדם נשברים מאד משעוברים עליהם משפרים וגלים, ונראה להם כאלו זולתם יוכל לקחת משהו מהם, על זה בא בן עזאי ואמר: אין אדם נוגע במה שמוכן לתברו ואין מלכות נוגעת במלכות חכמה אפלו כמלא נימא, ואין לך לדאג כלל, ועל-כן דווקא הוא אומר.

הגוי רן למצוה קלה: שאדם צריך תמיד לרוץ ולהשתוקק ולקבץ את כל מצוה ומצוה. וענין רן, הוא למשך את עצמו רק אל המצוה.

ומקלן לאור: ב שמצוה גוררת מצוה. כך מנהגו ובורח מן העברה: אפלו ספק ספקא של עברה לא תהיה לך שיכות אליה.

והמתחיל בעצירות קשה לפרוש מהם. ועוד ששכר מצוה מלווה. שמן השמים מסייעין ומומיינס ניד מי וכמו שפרש רבנו ז"ל (שיחות הר"ן).

שעשה מצוה אחת שיעשה ובורח מן העברה. שמצוה אחת כדי לתת לו שכר על

שחיהו. וכן שכר עבירה וכו'. גוררת מצוה, ועברה גוררת פירוש אחר ששכר מצוה

מצוה. שכל מה שלדס משכר וממעט בעשיית המצוה נחשב

לו למצוה בפני עצמה. וטול שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה: ושכר עבירה

עבירה. השכר וההנאה שמעט לו לאלס נעשיית העבירה נחשב לו כעבירה בפני עצמה ולוקה על

גבראים פחות של מחבליים ומקטרגים ורוחפים אחריו, ועל-כן הנהיר הפנא "הני רין למצוה קלה" —

תשתדל למסר את נפשך לקיים אפלו מצוה קלה, שעל-ידיה תהיה רץ לעשות עוד מצוה, כי מצוה גוררת מצוה, עד שתתבטלנה

ממך כל העברות, כי "זה לעמת זה עשה אליכם" (קהלת ה יד), על-ידי שיקיים מצוה קלה ורויץ אחריה ברויות נפלאה לקיים בכל יום יום כמה מצוות, על-ידיה בעצמו יזכה שיעשה עוד

מצוה, ועל-ידיה יברח מן העברה וינתק את עצמו לגמרי ממנה; ולכן ראה, אהובי, בני תיקר! לרוץ בכל יום לקיים מצוות מעשיות ודיקא, כדי ש"מצוה" תהיה "גוררת מצוה", ועל-ידיה יפתחו

לך החבילות של עברות שגוררת ועשיית ובראת משחיתים המצצעים ומעיקים אותך, על-ידיה תפתח את החבילה הזאת ותתבטל לגמרי.

והוא אמר ששכר מצוה מצוה ושכר עברה עברה: והוא על דרך שפרש רבנו ז"ל (עין לקוטי-מברטנור, חלק א, סימן ה), שעקר שלמות עולם הבא הוא שבשעה שאדם זוכה

לקיים מצוות הבורא יתברך שמו, אינו רוצה שום שכר אלא כל השכר שלו הוא לעשות עוד מצוה, כי מרגיש כל מיני טעם וערכות ונעם בשעת עשיית המצוה, וזה "שכר מצוה — מצוה",

עקר השכר שלו בשעה שעושה מצוה שישלם לו הקדוש-ברוך-הוא תורה שזיכה לעשות עוד מצוה, כי מרגיש בעת עשיית המצוה כל מיני נעם וערכות ומתיקות, עד שאינו רוצה רק לקיים

את רצון הבורא יתברך שמו, ולהפך, חס ושלום, "שכר העברה [היא] עברה", יש בני אדם שגפלו כל-כך בעמקי עמקים, בגנבא בתהומא רבא, בשאול תחתית ומתחתיו, והגיעו לידי כפירה,

רחמנא לישונן, עד שכל מנמתם לעשות רק עברות, רחמנא לצלן, רחמנא לישונן, וכל שכר העברות שלהם שרוצים לעשות עוד עברות, רחמנא לישונן, על-כן בא התנא בן עזאי שהיה

נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, כי היה בחינת הציץ ומת, שנקלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ובא להזהיר את האדם שירויץ ממיד רק אחר קיום מצוות מעשיות ודיקא, שעל-ידיה יבטל ממנו

כל העברה שעשה, ויזכה להמשיך על עצמו ערבות, נעימות, ידידות, זיו חיות עולם הבא בנה העולם ממש, והבן.

ג הוא הנה אומר: הינו בן עזאי הנה רגיל העבירה שטשה ועל השכר וההנאה שמקבל נעשימה: לומר.

אל תהי בז לכל אדם ואל תהי מפליג לכל לי: ואל תהי מפליג. מרחיק לכל דבר שיש לחוש דבר שאין לה אדם שאין לו שעה ואין עליו. אל מאמר רחוק הוא שיהיה ואין לדאוג ממנו:

לה דבר שאין לו מקום: הנה אומר, אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לה אדם שאין לו שעה ואין לה דבר שאין לו מקום: ד רבי לויטס איש יבנה אומר, מאד מאד הוי שפל רוח, אף על פי שנטאר מדות הדרכ האמנעית היא השמונחת. במדת הגאולה אינו שפליד לדעת, אשר "אין לה אדם שאין לו שעה" להצליח בה, "ואין לה דבר שאין לו מקום" להצליח בו, כמו שאמר בעצמו כנ"ל (ויקא לת.): בשמך יקראוך ובמקומך יושכיכך, אין אדם נוגע במה שמוכן לחברו, ואין מלכות נוגעת במלכות חברתה, כי לכל בר ישראל יש בו פחות עליונים להתעלות בתכלית העליה, ועלין הנהיר אותך מאד התנא, ש"אל תהי בז לכל אדם", שאל תבזוהו בלךך, כאלו אין לאדם הנה ככר תקנה, כי עליך לדעת ש"אין לה אדם שאין לו שעה" להצליח בה, להגיע לכל המדרגות שבעולם, וכן "אין לה דבר שאין לו מקום", שהוא יכול למצא את אמתת מציאותו ותברך בכל מקום ומקום, הינו אפלו שצריך לילך וילטלטל את עצמו ממקום למקום, אל תבזה את האדם הנה, אלא ידע שגם במקומות שהתגלגל שם, ויבוא אל המקום ההוא, גם שם יכול למצא את הקדושה ברוך-הוא ולהגיע אל מדרגות עליונות, ואף-על-פי-כן אמר "אל תהי מפליג לכל דבר", שאסור לעשות מציאות מאדם להגדילו יותר מדאי, כדי שלא יפול בגאות, וזה אף שמונהיר אותך התנא "אל תהי בז לכל אדם" ותבטלו כאלו אין לו ככר שום תקנה, כמו-כן מזהיר אותך "אל תהי מפליג לכל דבר", הינו שאל תגדיל את האדם יותר מדאי, שאו יכול להדחות משני העולמות דיקא ודו"ק.

ד רבי לויטס איש יבנה אומר, מאד מאד הוי שפל רוח שתקנות אנוש רמה: צריך שתדע אהובי, בני, שרבענו ז' גלה לנו (לקוטי-מוהר"ן. חלק א', סימן יא) שהאדם צריך לבוא לבטול כנה אליו ותברך עד שיהיה שפל רוח לגמרי, וישמר עצמו שלא יתפס מהענוה בעצמה לגדלות, כי לפעמים יש אדם שהוא ענו בשביל להתקרב ולהתפכד, והעניויות הזו היא תכלית הגדלות, ועלין אמר התנא: "מאד מאד הוי שפל רוח", כי לא מספיק שאמר 'מאד', כי יכול להיות שבזה בעצמו יתפס אותו היצר הרע לומר לו, ראה איך שמדת הענוה כל-כה יקרה אצלו ותברך, וכן יקר אצל בני-אדם מי שהוא ענו, ועל-כן ראוי לה להיות ענו, כמו שכתוב אצל משה רבנו שהיה בחיר האנושי (פסדרי יב. א): "והאיש משה ענו מאד מכל האדם", ועלין גם אמה ראה להיות ענו מאד. לזה כא התנא ואמר: "מאד מאד הוי שפל רוח" לפני כל אדם, הינו שלא תהיה אצליך הענוה בשביל גדלות להתגדל ולהתפכד ולהתיקור שאני ענו, אלא תהיה בטל ומבטל לגמרי כאין סוף ברוך הוא, ותהיה בבחינת מ"ה, כמו שכתוב (שמות טו, ט): "ותננו מה", על-כן תפס מאד שעולה מ"ה, הינו "מאד מאד" הוי שפל רוח" לפני כל אדם "שתקנות אנוש רמה", כי תאכל

כן אלא יטע לנקט האמרון של שפלות הכוונ. לפי שהגמול הוא מלוכה ביומרו. ועוד שרוב בני אדם נכשלים בה ולא נדעו אינטי מינה. לכן נרין לעשות ששונאו שהוא הרמה לאכלנו, אז יבשל את

עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, וזה המחלל שם שמים בסתר, נפרעים ממנו בגלוי. **אנוש רמה: ה רבי יוחנן בן ברוקא אומר, כל**

הרמה, במאמרם ו"ל (אבות ב:); "מרה בשר מרה רמה"; ולכן ראה, אהובי, בני הנקר, לבשל את עצמך לגמרי לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ולא תרצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו ותברך, וכל מנתקת תהיה רק להפיל באין סוף ברוך הוא, ולא תראה משום דבר רק את הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, אשר הוא ממלא כל עולמות וסובב כל עולמות וכתוב כל עולמות, אין בלעדי ותברך כלל, כי בכל תנועה ותנועה שם אלוהים של עולם, שנה בחינת: "ינתנו מה", שהוא סוד אדם, כי אדם עולה מ"ה, וזה שאמר התנא: הרי שפל רוח בפני כל אדם, שהשפלות שלך תהיה לפני כל בחינת מ"ה, ועל-כן אמר מאד מאד שהוא גם-כן פעמים מ"ה, והכל כדי לבשל את עצמו לגמרי לגמרי, שלא תהיה לו אינו מחשבה של גדלות להתכבד ולהתנער בפני הענוה בעצמה, כי יש בני-אדם שמרגילים את עצמם להיות ענוים כדי להתחבב על-ידי-הוא על הבריות, ועל זה אמר, ש"תקנת אנוש רמה", שתדע שהשונא של בשר האדם הוא הרמה, ומי שאזכה לבשל את עצמו לגמרי באין סוף ברוך הוא, הוא מרגיש עוד בחינת חיותו משנותנים לו כבוד, כאלו דוקרים אותו בתרבות וקאלו התולעת והרמה אוכלת אותו בחייו, אם לא מי שכל כך דבוק באין סוף ברוך הוא שמעלה את כל הכבוד תורה אל שרשו אליו ותברך, ואינו מקבל את הכבוד לעצמו כלל רק מעלה אותו אל הקדוש-ברוך-הוא; אשרי מי שאזכה להגיע אל בטול פנה שלא ירצה ולא יחשב שום מחשבה ושום רצון מבלעדי רצונו ותברך, ויהיה נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא שנה עקר שלמות הענוה, ויהיה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא ויהיה בחינת מ"ה ממש, שאז ימשיך על עצמו רוח הקדש ברור ומזקף כי ירגיש את שכנית עזו ותברך תמיד עליו, אשרי מי שאיחז במדרגה זו ורד"ק.

ה רבי יוחנן בן ברוקא אומר: כל המחלל שם שמים בסתר נפרעים ממנו בגלוי אחר שוגג ואחר מזיד בחלול השם: כי האדם צריך להיות בטל ומבטל תמיד אל האין סוף ברוך הוא עד שלא יהיה לו שום מחשבה אחרת מבלעדי דבקות הבורא ותברך שמו שזכה ליתרו ותברך בכל תנועה ותנועה, וידע שאולפו של עולם שם נמצא, וזה עקר השלמות של האדם שצריך לבוא לזה העולם, ואז הוא ממלא את כל העולם כלו עם אלקות ושם שמים שגור בפיו, שהוא תמיד מדבר ממנו ותברך, לא-כן מי שנעתק ממנו ותברך, חס ושלום, וחושב מחשבות אחרות, מכל שכן שמדבר דבורים אחרים לא מגלוי אלקות, ומכל שכן וכל שכן שעושה מעשים מגנים ומלכלכים נגדו ותברך, שעל-ידי-הוא הוא מחלל שם שמים, שעושה חלל באין סוף ברוך הוא, כמו שכתוב (ויקרא כד, טז): "ונקב שם השם", שעושה נקב וחלל בשם ה'; כי באמת אין שום מציאות בלעדי ותברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ואדם צריך תמיד לראות ולחשב רק ממנו ותברך, וברגע שהאדם נעתק ממנו ותברך, על-ידי-הוא עושה חלל בשם שמים באין סוף

ברוך הוא, וְאֵף שֶׁהוּא בִּסְתֵר שָׁאֵף אָחַד אֵינוֹ מִסְפִּיקוֹן בִּידוֹ לְלַמּוֹד וּלְלַמֵּד. גִּרְסִינוֹן. וְהִכָּה יוֹדֵעַ אֵת מַחְשְׁבוֹתָיו הַפְּגוּמֹת הַמְּלֵאוֹת כְּפִירוֹת פִּירוּשׁ. הַלּוֹמֵד עַל מַנֵּה לִהְיוֹת מַמִּיד עוֹסֵק בַּמּוֹרָה וְאֶפְיֻקְרוּסוֹת, אֶף-עַל-פִּי-כֵן הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְאֵינוֹ מוֹחֵל לוֹ, רַק "נִפְרָעִים מִמֶּנּוּ בְּגִלּוֹי", דַּעֲסִיק בַּמּוֹרָה וְלֹא עֲסִיק בְּנִמְלִוֹת חֲסִידִים אֵף עַל גַּב

שְׁנִתְגַּלָּה לְעֵינַי כֹּל דְּלִמְדֵי לִיה לְעִסְקוֹן נִמְלִוֹת חֲסִידִים הִנֵּה הוּא מְשַׁחַת לְגַמְרֵי, וְזֶה סוֹכֵב "אָחַד שׁוֹגֵג וְאָחַד מוֹיֵד בַּחֲלוּל הַשֵּׁם", כִּי בְּעֵינַי חֲדוּד הַנְּדוּ"ה בְּרוּךְ הוּא יַחֲבֹרֵף שְׁמוֹ, הָאֲדָם צָרִיד לְמַסֵּר אֵת נַפְשׁוֹ תָּמִיד רַק

אָחַד שׁוֹגֵג וְאָחַד מוֹיֵד בַּחֲלוּל הַשֵּׁם: וְ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ אוֹמֵר, הַלּוֹמֵד עַל מִנְתַּל לְלַמֵּד, מִסְפִּיקוֹן בִּידוֹ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד. הַלּוֹמֵד עַל מִנְתַּל

לְחֹשֵׁב מִמֶּנּוּ יַחֲבֹרֵף, וְאֶפְלוּ שְׁחוּטָא חֲלִילָה וְחַס, הוּא צָרִיד תָּמִיד לְדַעַת שְׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֵׁם וְיִתְגַּדֵּל לְפָנָיו יַחֲבֹרֵף, וְיִבְקֹשׁ רַחֲמִים וְיִתְנַנְּנִים מִמֶּנּוּ יַחֲבֹרֵף, שֶׁכָּל מֶה שְׁחוּטָא אֵינוֹ חוּטָא, חֲלִילָה וְחַס, מִחֲמַת שְׂרוּעָה לְעִשׂוֹת חֵלֶל בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְכֹאֵלּוּ מִרְחַק אֵת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִמֶּנּוּ, אֵלָא מוֹדָה וּמִתְנַדָּה לְפָנָיו יַחֲבֹרֵף, וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים נ"א, ו'): "לֵךְ לְבִרְךָ תְּחַטְּאֵי וְהִרַע בְּעֵינַיךָ עֲשִׂיתִי, לְמַעַן תִּצְדַּק בְּרַבְּרָךְ תּוֹכָה בְּשִׁפְטֶךָ", כִּי אֵינִי חוּטָא, חֲלִילָה וְחַס, בְּשִׁבִּיל שְׁאֵנִי דוֹחָה אֵת אֲמַתְּ מִצִּיאוֹתֶךָ מִמֶּנּוּ, אֵלָא אֵנִי יוֹדֵעַ שְׁאֲתָה צוֹפָה וּמִבִּיט עָלַי אִיךְ שְׁאֵנִי חוּטָא וְהִרַע בְּעֵינַיךָ דִּיקָא עֲשִׂיתִי, אֵלָא מִפְּנֵי הַתְּבַרְרוֹת הַיָּצָר, שֶׁהֵיָצָר הִרַע מִתְגַּבֵּר עָלַי מֵאֵד, וְאֵי אֶפְשָׁר לִי לְעַמֵּד גְּדוּד, אֶכְּל בְּאֲמַתְּ כְּנִימִיּוֹת מִחֲשַׁבְתִּי הִיא רַק לֹא הִקְבַּל בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְזֶה "כָּל הַמְּחַלֵּל שֵׁם שְׁמַיִם בִּסְתֵר" — שְׁעוּשָׂה חֵלֶל וְנִקֵּב בַּחוּץ שֵׁם שְׁמַיִם, וּמְסִיר אֵת הַהֲשָׁקָה הַפְּרִטִית מִמֶּנּוּ, עַל-יְדֵי-זֶה "נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגִלּוֹי" — שְׁנִתְפָּרַס בְּעוֹלָם שְׁאָדָם הִנֵּה הוּא מְשַׁחַת גְּדוּל, "אָחַד שׁוֹגֵג וְאָחַד מוֹיֵד בַּחֲלוּל הַשֵּׁם", אִם יֵשׁ בְּזֶה חֲלוּל הַשֵּׁם, שֶׁהוּא מְחַלֵּל שְׁעוּשָׂה חֵלֶל בְּשֵׁם שְׁמַיִם, אִם נִתְפָּרַס בְּכָל הָעוֹלָם כֹּלֵי שֶׁהוּא מְשַׁחַת: וְעַל-כֵּן, אֶהוּבִי, בְּנֵי הַקֵּר, רְאֵה לְבַטֵּל אֵת עֲצָמֶךָ לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְזֶה אֲשֶׁר מְלַמֵּד אוֹתוֹ הַתַּנָּא הַקְּדוּשׁ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא, שְׁאָדָם יְבַטֵּל אֵת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְאֶפְלוּ חֲלִילָה וְחַס, שְׁאָדָם חוּטָא, שִׁבּוּא וְיִתְחַנֵּן וְיִבְקֹשׁ עַל נַפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ יַחֲבֹרֵף, וְיִתְגַּדֵּל תַּכְף וּמִיָּד, כִּי אֵין בְּנִתּוֹן תַּכְף-וּמִיָּד לְעִשׂוֹת אֵינָה חֵלֶל בְּשֵׁם שְׁמַיִם בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, כִּי הוּא יוֹדֵעַ שְׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא צוֹפָה וּמִבִּיט עָלָיו, אֵלָא אֵינוֹ יְכוֹל לְהִתְגַּבֵּר עַל יָצָרוֹ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִשָּׁב וּמַחֵל לוֹ, לֹא-כֵן חֲלִילָה וְחַס, אִם הָאֲדָם דוֹחָה אֵת הַשְּׂכִינָה מִצְּמֹ, וְעוֹשֶׂה חֵלֶל בְּשֵׁם שְׁמַיִם, וְאֵף שֶׁהוּא בִּסְתֵר, נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגִלּוֹי, שְׁנִתְגַּלָּה לְכָל הָעוֹלָם כֹּלֵי שְׁחִיתוּתוֹ; אֲשֶׁרִי מִי שׁוֹכָה לְשׁוֹב בְּכָל יוֹם אֵלָיו יַחֲבֹרֵף, וְדו"ק.

וְ רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָא אוֹמֵר: הִנֵּה רִגִּיל לֹמֵד. הַלּוֹמֵד עַל מִנְתַּל לְלַמֵּד מִסְפִּיקוֹן בִּידוֹ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד: מִי שְׁלֹמֵד תּוֹרָה וְכִנְיָתוֹ בְּלַמּוּדוֹ לְלַמֵּד אֵת אַחֲרִים, אֵינוֹ נוֹתֵנִים לוֹ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד אַחֲרִים, וְזוֹ אֵינָה מְדוּבָרָה גְּבוּהָה, כִּי כָל תְּכִילֵת לַמּוּדוֹ הוּא לְלַמֵּד אַחֲרִים, וְעַל-כֵּן אֵינוֹ זוֹכֵה רַק לְלַמֵּד בְּצוּרָה כְּזוֹ שְׁלַמְד אֵת אַחֲרִים, לֹא כֵן. הַלּוֹמֵד עַל מִנְתַּל לְעִשׂוֹת: שֶׁכָּל כְּנִתּוֹ בְּשִׁעָה שְׁלֹמֵד לְעִשׂוֹת וּלְכַסֵּי אֵת רְצוֹנוֹ יַחֲבֹרֵף שְׁמוֹ, שְׁאֵינִי מְכַנֵּן אִז אֵת אֵף אָחַד רַק אֵת הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּצְמֹ, שֶׁהוּא רַק רוֹצֵה לְעִשׂוֹת רְצוֹנוֹ

יתברך, אִי זוכה:

כאזי דעסיק בתורה ונגמילוח חסדים. מספיקין בירו להשלים מחשבתו. וזכיה ללמוד וללמד לשמור ונעשות. ויש מפרשים הלומד על מנת ללמד בגבול שיקרא רב. וגורסין אין מספיקין בירו ללמוד וללמד. וזכיה לעשות, מְסַפִּיקִין בִּירוּ לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשֹׁמֵר וְלַעֲשׂוֹת. ז רבי צדוק אומר, אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר

יתברך, ש"מספיקין בירו ללמד" — שזוכה ללמד הרבה עם עצמו, "והללמו" — שיכול ללמד גם עם אחרים, "לשמור" — שזוכה לשמור ולקיים את כל מה שלמד, "ולעשות" — בפעל ממש כל מה שלמד, וזו המדרגה הכי גדולה בלמוד התורה הקדושה, שאדם צריך ללמד רק את עצמו, הינו "הלומד על מנת לעשות" — שכל תכלית למודו יהיה לעשות רצון קונו, ולא יחשב מתשבות שאני לומד עכשו כדי שאזכה להיות רב ורבי וגאון ואלמד עם אחרים, אלא אני לומד רק עם עצמי. אז "מספיקין בירו" — שזוכה ללמד הרבה וללמד עם אחרים, וזוכה "לשמור ולעשות" ולקיים את רצון הבורא יתברך שמו, לא-כן אם אהד "לומד על מנת ללמד" אחרים, שזו כל פגותו כשהוא לומד, הינו רק כדי ללמד את אחרים, ובגותו באיזה מקום שיהיה רב ורבי וגאון, אז לא זוכה רק שנותנים לו ומקיימים לו את רצונו, ש"מספיקין בירו ללמד וללמד", שהוא לומד הרבה כדי ללמד הרבה, אבל אין זו התכלית, כי התכלית היא שאדם ילמד "על מנת לעשות", ולא יחשב בעת למודו שום מתשבות חיצונית רק את הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, שאני לומד רק כדי לקיים את רצון הבורא יתברך שמו, ועל-ידי-זה זוכה ש"מספיקין בירו ללמד וללמד לשמור ולעשות", ובהן למעשה.

ז רבי צדוק אומר, אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר: בא ללמד לאדם שלא יפרש מן הצבור, אלא יחזיק עצמו ביחד עם כלל נשמות ישראל, כעין שאמר רבנו ז"ל (לקוטי-מוטרי"ו, חלק א, סימן נה), שהאדם צריך לקשר עצמו עם כלל נשמות ישראל בעת תפלתו, וזה נקרא תפלה בצבור, כי אותיות צביר ראשי תבות: צדיקים בינונים רשעים, כי צריכים לקשר עצמו עם כלל נשמות ישראל ביחד אפלו עם הגרועים, וכעין שאמרנו חכמינו הקדושים (פריחות ו): כל תפלה שאין בה מפושעי ישראל אינה תפלה, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סמני הקטרת, ודיקא רבי צדוק אמר זאת, כי הוא היה בימי החרבון, וארבעים שנה עם והתפלל שלא יחרב בית-המקדש (שין נ. איכה רבא א, ח), ובית המקדש הוא מקום קבוץ לכלל נשמות ישראל, ששם באו לקבל את פני השכינה, כי משם יצא האור לכל העולם בלו, כמאמרם ז"ל (שמות רבה, פדשה ל): בשם שהשמן מאיר כף בית-המקדש מאיר לכל העולם, ודיקא בבית-המקדש נכללו כלל נשמות ישראל באחד, ולכן אמר רבי צדוק דיקא "אַל תִּפְרֹשׁ מִן הַצְּבוּר" אלא התקן עצמך ביחד עם כלל נשמות ישראל, כי כזה שנגללין זה כזה, על-ידי-זה עוזרין זה לזה, כי כל אחד ערב בעבור השני, וכשמתפלל בעד חברו הוא נענה תחלה (בבא קמא צב), וזה יסוד גדול בפירות — להתאחד יחד, ועל-ידי-זה יהיה נמשך עליו אור זיו השכינה הקדושה, כמו שהיה בבית המקדש, דיקא על-ידי שבאו שם כלל נשמות ישראל, נמשך עליהם אור זיו שכינת עזו יתברך, וכעין שאמרנו חכמינו הקדושים (ברכות יב): משקור היצא אומר למשקור הנכנס: מי ששכב את שמו בבית הנה, הוא ישכין בינכם

אֲהָבָה, אֲחֻנָּה, שְׁלוֹם וְרַעוּת; וְעַל־כֵּן דִּיקָא רַבִּי צְדוֹק אָמַר "אֵל תִּפְרָשׁ מִן הַצְּבוּר", כִּי הוּא יָדַע גְּדֻלְתּוֹ שֶׁל בֵּית־מִקְדָּשׁ, שְׁשֶׁם מְקוֹם שְׁמִתְקַבְּצִים כָּל־לֵשׁמוֹת יִשְׂרָאֵל צְבוּר שְׁלֹם צִדִּיקִים בְּיַמֵּינוּם יִשְׁעֵימ, וְזֶה שְׁאֲמָרוּ תְּכַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּמָא דְּבִי אֱלֹהֵי רַבָּה, פָּרָק ל): פַּעַם אַחַת וְנִכְס רַבִּי צְדוֹק לְבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, וְרָאָה אוֹתוֹ הַרְּב, אָמַר לִפְנֵי

הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא: "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֲבִי שְׁבַשְׁמִים, הַחֲרַבְתָּ אֶת עִירְךָ וְשִׁדַּפְתָּ אֶת הַיְכָלְךָ וְיִשְׁבַּתָּ וְשִׁלַּבְתָּ וְשִׁקַּפְתָּ", מִיָּד וְתִגְמַגְמַם רַבִּי צְדוֹק, וְרָאָה אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּהַסְפֵּד, וּמִלֵּאכֵי הַשֶּׁרֶת מִסְפִּידִין אַחֲרָיו, וְאָמַר הוּי אֲמַנָּה יְרוּשָׁלַיִם, וְהוּא אֲשֶׁר קוֹנֵן וְהַסְפִּיד בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ בְּשָׂרָאָה שְׁכַהן תַּקַּע סַפִּין בְּלַב חֲבֵרוֹ וְהַרְגוּ (וַיִּמָּא כג.), כִּי לֹא הָיָה יְכוֹל לְרֹאֹת שְׁיֵשׁ פְּרוּדִים בֵּין לְשִׁמּוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל־כֵּן דִּיקָא הוּא אָמַר "אֵל תִּפְרָשׁ מִן הַצְּבוּר" וְהִתְאַחַד עִמָּהֶם יַחַד, וְהִבֵּן.

וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲצֻמָּךְ כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִים: פֶּא לְבַקֵּשׁ אוֹתָךְ, אֲהוּבִי, בְּנִי, שְׁתַּבְּרַת מְלֻדוֹן אֶת הָאָדָם כְּדִין עֲרֻקָאוֹת (עַן בְּרַטְנוּרָה לַעֲלִי, פָּרָק א', מִשְׁנָה ח'), כִּי מִי שְׁלוֹקַת עֲצֻמוֹ לְהִיּוֹת דִּין, צְרִיךְ לְהִיּוֹת נִזְהָר וְנִזְהָר מֵאֵד אִיךָ שֶׁהוּא דִן אֶת הָאָדָם, שִׁיְהִיָּה הַכֹּל עַל־פִּי הַתּוֹרָה, וְלֹא יִקַּח

שַׁחַד מִמּוֹן, וְלֹא שַׁחַד דְּבָרִים, כְּמוֹ אֵלוֹ עוֹרְכֵי הַדִּינִים בְּדִינֵי הַעֲרֻקָאוֹת, וְעַל־כֵּן לֹא בְּחֻגֶם שְׁאֲמָרוּ תְּכַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים (יְבֻמוֹת ט): לְעוֹלָם יִרָאָה דִּין כְּאֵלוֹ חֲרִב מִנְחַת לוֹ בֵּין יְרֻכְתּוֹ וּגְיֻחֻגֶם פְּחוּזָה לוֹ מִתְּחַמֵּי; כִּי בְּכָל רִגַע יְכוֹל לְחַתֵּף עֲצֻמוֹ עִם הַחֲרִב הַזֶּה, וְלִפְלוּ בְּנוֹקְבָא דִּתְהוּמָא רַבָּה; וְעַל־כֵּן, אֲהוּבִי, בְּנִי, אִם אַתָּה נֶעֱשִׂיתָ דִּין, שָׁמֹר עֲצֻמָּךְ מֵאֵד שְׁלֹא תִּחְרִיב אֶת הָעוֹלָם, אִם תַּעֲשֶׂה עֲצֻמָּךְ כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִים בְּעֲרֻקָאוֹת, (כִּי שְׂבַח לט): אִם רָאִיתָ דוֹר שֶׁצְּרוּחַ רְבוּת בָּאוֹת עָלָיו צֵא וּבְרַךְ בְּדִינָיו, שֶׁקֵּל פּוֹרַעְנוּת שְׁבָאָה לְעוֹלָם לֹא בָּאָה אֵלָא בְּשִׁבִיל דִּינֵי יִשְׂרָאֵל. תַּחֲשֹׁב וְתַחֲלִישׁ בִּינְךָ לְבִין עֲצֻמָּךְ, אֲהוּבִי, בְּנִי, נִשְׁפָּךְ דָּם יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵים וְנִחְרַבּוֹת עִירוֹת שְׁלֵמוֹת, וּמִחַפְשִׁים מִי הוּא הָאִשָּׁם בְּדַבְּרֵי, וּבְשִׁבִיל מִי בָּאָה הַרְעָה הַזֹּאת, וְגוֹזְרִים תַּעֲנִיּוֹת, וְאִךָ אֶחָד לֹא שָׁם לֵב שֶׁקֵּל הַרְעוּת וְהַפְּרַעְנוּת שְׁבָאוֹת לְיִשְׂרָאֵל הֵן רַק בְּשִׁבִיל אֵלוֹ הַדִּינִים, הַדִּינִים כְּעוֹרְכֵי הַדִּינִים בְּעֲרֻקָאוֹת שֶׁל עֲבוּרִים, שֶׁהַכֹּל שֶׁקָר וְצִבִיעוּת, וְתִמְנָא לִישׁוֹבָן, וּמִשִּׁים אֶת הַדִּינִים, מְרַמֵּים אֶת הַבְּרִיּוֹת גּוֹבְרִים וְגוֹזְלִים,

בכלי קדש שַׁעֲשֹׂו כְּלֵי חַל, נֶעְקָר מִן הָעוֹלָם, הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּכִתְרָהּ שֶׁל תּוֹרָה — עַל אַחַת מֵפָנָי וּכְפָנָי; כִּי הָאָדָם אֲסוּר לְהַחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ אֶלָּא יִדְבֹק עֲצָמוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יֵאִיר עֵלָיו כְּתָר עֲלָיוֹ וַיִּתְעַטֵּר בַּעֲטָרָה עֲלֵיגוֹנָה. וְלֹא קַרְדוּם לְחַפּוֹר בָּהֶם: וַיֵּשׁ לְדוֹקֵק הָיָא קַרְדוּם לֹא מֵיַעַד לְחַפּוֹר בּוֹ, אֶלָּא לְכָרוֹת בּוֹ עֲצִים, מֵה שְׂאִין בֶּן מֵרָא וַחֲצִינָא חוֹפְרִים בָּהֶם, וּמֵהוּ הַקָּשֶׁר אֶל תְּחִילַת דְּבָרָיו? אֵלָּא יֵשׁ לומר, כִּי הֵנַח קַרְדוּם מֵיַעַד רַק לְחַתֵּךְ עֲצִים, וְאִז עוֹשֶׂה פְעֻלָּתוֹ בְּשִׁלְמוֹת, לֹא-כֵן אִם חוֹפְרִים בּוֹ בְּקַרְקַע אִז נִפְגָּם לְגַמְרֵי, וּמֵה גַם שְׂלֵא פוֹעֵל כְּלוּם, כִּי עִם קַרְדוּם לֹא יְכוּלִים לְחַפּוֹר כְּלָל, וְנִפְגָּם הַקַּרְדוּם, וְהָאֲדָמָה נִשְׁאָרַת אֲדָמָה, לֹא-כֵן כְּשִׁכְנוּרִים עֲצִים עִם הַקַּרְדוּם, הוּא אֵינּוּ נִפְגָּם וְהַעֵץ נִבְקָע, וְהַנֶּחֱטָר רַבִּי צְדוֹק הוֹדִיר מֵאֵד לֹא לְפָרֵשׁ מִן הַצְּבוּר, וְתִמְדִּי לְהַחְזִיק עֲצָמוֹ עִם חֲבָרוֹ, כִּי יִשְׂרָאֵל עֲרִיבִים זֶה לְזֶה, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (סנהדרין כו, ב'): "וְכִשְׁלוֹ אִישׁ בְּעוֹן אָחִיו" — מִלְּמַד שֶׁכֵּלֵן עֲרִיבִים זֶה לְזֶה, וְכֵן אָמְרוּ (שבועות ט:): "כֹּל יִשְׂרָאֵל עֲרִיבִים זֶה בְּזֶה, וְלָכֵן אִם אָחִד חוֹטֵא, וְחִמְנָא לְצִלָּן, אֲזִי בְּלָם מְרַגִּישִׁים, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (נזקא רבא ד, א'): יִשְׂרָאֵל אָחִד מֵהֶם חוֹטֵא — וְכֵלֵן מְרַגִּישִׁין: וְכֵן הַדְּבָר כְּשֶׁאָחִד שָׂב בְּתַשׁוּבָה אֲמַתִּית יְכוּל לְעוֹרֵר אֶת כָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ, וְעַל-כֵּן יְחִיד שֹׁשֵׁב מוֹחֲלִין לְכָל הָעוֹלָם כְּלוֹ (יומא פו, ב'): וְלָכֵן הוֹדִיר גַּם שְׂלֵא יַעֲשֶׂה עֲצָמוֹ כְּעוֹרְכֵי הַדֵּינִים, כִּי מֵה לּוֹ וְלַצִּדָּה הַזֹּאת לְהַתְּעַרֵב עִם מִשְׁחַתִּים, וְאֵל כֹּל זֶה יִזְכֶּה אִם יִהְיֶה עָנּוּ אֲמַתִּי, וַיְהִי בְּטָל וּמִבְּטָל בְּאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְלוֹמֵד תּוֹרָה לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, וְלֹא יַעֲשֶׂה עֲטָרָה לְהַתְּגַדֵּל בָּהּ, אֶלָּא כֹּל לְמוֹדוֹ יִהְיֶה רַק לְקָרֹב אֶת כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ, וְאִז יַעֲשֶׂה פְעֻלָּה שְׁלֵמָה, וְזוֹ עֲבוֹדַת קַרְדוּם, שְׁכוּרַת עֲצִים וְעוֹשֶׂה פְעֻלָּתוֹ הַטּוֹבָה, הַקַּרְדוּם

מִחֲזִיבִים אֶת הַזִּפְאִים וּמוֹזִכִּים אֶת הַחֲזִיבִים, אִוִי לָהֶם וְאִוִי לְנַפְשָׁם; אֵל נָא תִּהְיֶה, אֱהוּבִי, בְּנִי, בֵּין רִשְׁעִים כְּאֵלוֹ, "וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲצָמְךָ כְּעוֹרְכֵי הַדֵּינִים", אֶלָּא הוּוּ דִּין דִּין אֲמַת כְּפִי דַעַת תּוֹרַתְנוּ הַקְּדוּשָׁה, וְתִקְוִים (דברים א, י'): "לֹא תִגְדוּר מִפְּנֵי אִישׁ", כִּי אֵינְךָ צָרִיךְ אֶת שׁוּם בְּרִיָּה שְׂכַעוֹלָם, שְׂאֵז דִּינְךָ דִּין צָדֵק, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (קטבות קה): אִם דוּמָה דִּין לְמִלְךָ שְׂאֵינּוּ צָרִיךְ לְכָלוּם, "יַעֲמִיד אַרְצְךָ", וְאִם דוּמָה לְכַהֵן שְׂמַחְזֵר עַל הַגְּרוּנוֹת "יִתְרַסְּנָה", כִּי דִּין אֲמַתִּי יִרָא שָׁמַיִם דְּבוּק בְּחֵי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבָּרַךְ, אִין לּוֹ שׁוּם נְטִיָּה לְשׁוּם צַד, וְרַק מוֹצִיא מִשְׁפָּט צָדֵק לְאוּרִי, אֲשֶׁרִי לוֹ.

אֵל תַּעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהַתְּגַדֵּל בָּהֶם: צָרִיךְ שְׂתַדַּע אֱהוּבִי, בְּנִי, כִּי הַלּוֹמֵד תּוֹרָה לְשֵׁמָה לְשֵׁם אֵל עוֹלָם, מִתְעַטֵּר בְּכְתָר עֲלָיוֹן מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, שְׂזֶה הַלְשׁוֹן "כְּתָרָה" שֶׁל תּוֹרָה, מִן תְּרִ"ג מִצְוֹת ו' מִצְוֹת וְרַבְּנָן עוֹלָה כְּתָרִי, וְכִשְׂאָדָם לּוֹמֵד תּוֹרָה בְּחַיִּית וּבְרַבּוֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, אִז מִמְשִׁיף עַל עֲצָמוֹ אִז וְזִוִי וְחַיִּית וּדְבָקוֹת עֲלֵיוֹנָה, וְנִתְעַטֵּר בַּעֲטָרָה הַעֲלֵיוֹנָה, שְׂזֶה סוֹד (סוטה מט:): עֲתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא לְהִיֹּת עֲטָרָה בְּרֵאשׁ כָּל צְדִיק וְצַדִּיק, וְעַקֵּר הַשִּׁבְחָ וְהַהוֹדָא שְׂאָדָם צָרִיךְ לְהַשְׁמִיחַ וּלְהַתְּהַלֵּל הוּא רַק כְּתָרָה שֶׁל תּוֹרָה, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (תנא רבי אליהו וזוטא, פירק כד): וּבִמָּה יִתְהַלֵּל הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה? בְּכִתְרָה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁהִיא נוֹתֶנֶת לְאָדָם עֶשֶׂר וְכַבּוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִיא נוֹתֶנֶת לְאָדָם חַיִּים אַרְבָּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וּבְזִכּוֹת הַתּוֹרָה וְזִכֶּה הָאָדָם שְׁנוֹתַיִן בּוֹ כֹּחַ שְׂלֵא יִתְבְּטַל לְעוֹלָם, אֶבְל צָרִיךְ לְהִזְהָר מֵאֵד שֶׁהַלְמוּד תּוֹרָה שְׁלוֹמֵד לְשִׁמְהָ, אִף שְׂמַתְעַטֵּר בְּכְתָר עֲלָיוֹן עִם כָּל זֹאת "אֵל תַּעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהַתְּגַדֵּל בָּהֶם", כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (דברים עב:): אֵל תַּעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהַתְּגַדֵּל בָּהֶם, מֵה בְּלִשְׁצֵר שְׂלֵא נִשְׁתַּמֵּשׁ אֶלָּא

לא נפגם ונתקלקל, והעצים נחתכין יפה, גדולות מפני כבוד תורתו מזה עליו שיעול ואין זה ולשניהם יש תועלת, אכל אם לוקח את הקרדום ותופר בו אדמה, שניהם נתקלקלים הקרדום נפגם והאדמה לא נתפרת, ועל-פן הכל קשור ויחבר זה לזה, עקר השלמות לאחו ולהחזיק עצמו ביתר עם נשמות ישראל, ולא יהיה מעורכי הדברים הרשעים המטעים ומטין את הדין, ולומר לשם אל עולם, שאז הקרדום עושה את שלו, ויש תועלת לשניהם — הן להקרדום והן להעץ, "כי האדם עץ השדה" (בראש כ, ט), ואחד ערב להשני, על-ידי שהוא חוטא גורם

רע לשניהם — הן לעצמו והן לאחרים, הקרדום והאדמה, לא-כן כשחזור בתשובה, אז יש תועלת לשניהם, הקרדום אינו נפגם והעץ נבקע יפה, והבן.

וקף היה הלל אומר וידאשמש בתגא חלף: כי הלל מרתו היתה עגנה וסבלנות וסבל את כלם, ועל-ידיה הוזיר את הכל בתשובה כמעשה מהשלשה גרים (שפת לא), כי דיקא מי שבטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, ואינו מסתפל על עצמו כלל, דיקא הוא יכול להתחזיר בני-אדם אליו ותברך, ואפילו שזוכה כבר להארת האין סוף ברוך הוא, שמאיר עליו אורו ותברך בקביעות, שזוכה להיות מעשר בכתר המלך שהוא שם אהי"ה עם כל זאת אינו משתמש בכתר הזה אלא עושה עצמו בעני ואביון בטל ומבטל בעיני עצמו, כמאמרם ו"ל (יומא לה): הלל היה חוטב עצים, ובכל יום היה עושה ומשפך בטרעפיק, חציו היה נותן לשומר בית-המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת אנשי ביתו, עם כל זאת היה גדול כל-כך, עד שאמרו (ספא כח): שמונים תלמידים היו לו להלל הגזן, שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכניה כמשה רבנו, ושלשים מהן ראויים שתעמד להן חמה כיהושע בן נון, עין שם; ועל-פן אמר וידאשמש בתגא חלף, מי שמשתמש בכתרה של תורה געק מן העולם (גדרים סב).

הא למדת: מזה אתה למד גדל מצלת הבטול באין סוף ברוך הוא בטל לגמרי ונעשה בעיני עצמו באין עד אשר.

כל הנהגה מדברי תורה נוטל חיו מן העולם: וגלה רבנו ו"ל מאור עינינו (לקוטי-מורנו), חלק א', סימן קנז): אם יתבבק עצמו לדברי התורה היוצאים מפי הצדיק, תמה אני איך אפשר אמר-כך לסבל ולחפץ חיי העולם הזה, וזהו "כל הנהגה מדברי תורה נוטל חיו מן העולם", כי מרגיש ערכות, נעימות, ידידות, זיו, חיות אלקותו ותברך, עד שכבר אינו חפץ בשום הבלי עולם הזה, כי נתבטל לגמרי אל האור אין סוף ברוך הוא, והבן היטב.

ח רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה גופו מכבד על הבריות, וכל המחלל את התורה גופו מחלל על הבריות: ויש לומר, כי הנה האדם בעצמו הוא בסוד התורה, כמו שכתוב

(במדבר יט, י): "ואת התורה אדם וגו', כי האדם כלול מרמ"ח איברים ושס"ה גידין כנגד תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, ועל-כן קשאדם מכבד ומקיים את התורה, אזי ממילא גופו מודבק בקדשת התורה וגופו מכבד על הבריות", פי כל איבר ואיבר וגיד וגיד הוא כנגד מצוה אחת, ועל-כן כוה קשאדם מקיים מצוות עשה או נזהר ממצוות לא תעשה, על-ידי-זה ממשוף על האבר השוף לאותו מצוות עשה או על הגיד השוף לאותו לא תעשה אור וחיית וזיו ודבקות מעולמות העליונים, ועל-כן "גופו מכבד על הבריות", לא-כן קשאדם "מחלל", חס ושלוס, איזו מצוה, שאינו מקיים איזו מצוות עשה, או עובר, חס ושלוס, על מצוות לא תעשה, אזי גם "גופו מחלל על הבריות", וכמאמר רבנו ז"ל (תירומין, סימנים: תקד תקח): אם היו מהפכין את האדם היגו לראות את פנימיותו, היו רואים שכל גיד וגיד מגידיו תלויים אלפי אלפים רבי רבבות עולמות, וכשאדם עושה כף בנדי, נעשה כף ככל העולמות וכשעושה כף בנדי, נעשה כף ככל העולמות, פי אברי גידיו האדם קשורים אל העולמות העליונים, שהם כדגמת אדם, כמו שכתוב (בראשית א, כו): "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" וגו', פי כל פרוץ העולמות הם כדגמת אדם הכלול מרמ"ח איברים ושס"ה גידים, שהם הרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, וכשאדם זכה לקיים מצוות עשה ושומר את עצמו מלעבר על לא תעשה, על-ידי-זה ממשוף על עצמו אור וזיו וחיית ודבקות הבורא והקבד שמו על אבריו וגידיו הגשמיים, ואז "גופו מכבד על הבריות", מאחר ש"מכבד את התורה", לא-כן אם, חס ותלילה, "מחלל את התורה", שעובר על מצוות עשה או על מצוות לא תעשה, על-ידי-זה גם "גופו מחלל על הבריות",

וְצָרִיכִין לִזְכֹּף הַיטב אֶת הַגּוּף כְּדֵי שִׁיהֵא נַעֲשֶׂה כְּלֵי לְקַבֵּל בוּ רוּחַ נְיִוִית חַיִּית אֱלֹקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ, וּבְזֶה יוֹכְנוּ דְבָרֵי רַבְנֵנוּ ז"ל שְׁאָמַר (תרי מוהר"ו, סימן ולי), שְׁצָרִיכִין לְנַקוֹת אֶת גּוּף מִמְּאֻוֹת כְּמוֹ שְׁמַעֲבָדִים הַעוֹר וּמִהַפְּכִים אוֹתוֹ, כִּף צָרִיךְ שִׁיהֵא הַגּוּף נָקִי וּמַעֲבָד לְגַמְרֵי מִמְּאֻוֹת, עַד שְׁמַמֵּשׁ יִהְיֶה יְכוֹלִים לְהַפְּכוֹ וּלְרְאוֹת שֶׁהוּא נָקִי לְגַמְרֵי מְכַל הַמְּאֻוֹת וְהַמְדוֹת רַעוֹת, וְלֹא נִמְצָא בוּ שׁוּם שְׁמִיץ וְרִיחַ כִּלְל מִשׁוּם תַּאֲוָה וְהַמְדָּה רַעָה שְׁבַעוּלָם, כִּי ישׁ הַמְּעַבְדִּים אֶת הַגּוּף, אֲכַל עֲרִין נִשְׁאָר בוּ אִיזוֹה קֶצֶת רִיחַ שְׁאִינוּ טוֹב, כְּעִין עוֹר שְׁמַעֲבָדִים אוֹתוֹ, וְאַף-עַל-פִּי שְׁמַעֲבָד הַעוֹר, אֵף נִשְׁאָר בוּ קֶצֶת רִיחַ שְׁאִינוּ טוֹב, וְעַקֵּר הַשְּׁלֵמוֹת לְעַבְד אֶת הַעוֹר כְּלִי-כִף, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִמְצָא בוּ שׁוּם רִיחַ רַע כִּלְל, וּבְזֶה נִבְּיִן לְמָה דִּיקָא רַבִּי יוֹסִי בֶן חֵלְפָתָא מִצְפּוֹרֵי אַמֵּר מִשְׁנָה זוֹ: "כֹּל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה גּוֹפּוֹ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת, וְכֹל הַמְּחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה גּוֹפּוֹ מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת", כִּי אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (שבת ג, ב): שְׂרַבִּי יוֹסִי בֶן חֵלְפָתָא הִיתָה פְּרָנְסוֹתוֹ שְׁעַבֵּד עוֹרוֹת וְכַבֵּל, דְּהִיגוּ שְׁעַל-יְדֵי שְׁאָדָם זֹכָה לִזְכֹּף אֶת גּוֹפּוֹ הַגְּשָׁמִי שֶׁהוּא סוּד עַבְדוֹ עוֹרוֹת, עַל-יְדֵי-זֶה גּוֹפּוֹ נַעֲשֶׂה כְּלֵי לְקַבֵּל בוּ אור וְזיו וְחַיִּית וְדַבְּקוֹת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְכִשְׁמֹכֵף אֶת גּוֹפּוֹ, אִזִּי מְאִיר בוּ אור הַתּוֹרָה, לֹא-כֵן אם גּוֹפּוֹ מוֹהֵם, אִזִּי הוּא מְחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה, כִּי גּוֹפּוֹ שֶׁל הָאָדָם קָשׁוּר וּמְחַבֵּר אֶל הַתּוֹרָה, וְעַל-כֵּן דִּיקָא "כֹּל הַמְּכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה" וּמְקַיְמָה בְּרַמ"ח מְצוּוֹת עֲשֶׂה וְשִׁס"ה מְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, עַל-יְדֵי-זֶה "גּוֹפּוֹ מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת", כִּי זָכָה לִזְכֹּף אֶת גּוֹפּוֹ כְּדָגְמַת עוֹר הַמְּעַבֵּד שְׁאִין בוּ שׁוּם רִיחַ רַע כִּלְל, וְלִהְפּוֹף "כֹּל הַמְּחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה" שְׁעוֹבֵר עַל אֵילוֹ מְצוּוֹת עֲשֶׂה אוּ עַל אֵילוֹ מְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, עַל-יְדֵי-זֶה "גּוֹפּוֹ מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת", שְׁעֲרִין ישׁ בוּ רִיחַ רַע, כְּדָגְמַת עוֹר שְׁאִינוּ מַעֲבָד כֹּל צָרוֹ,

וְהָבֵן לַמַּעֲשֶׂה.

ט רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי בן הלפתא הוא ה"ה תבכור (שבת קיח:).

אומר החושף עצמו מן הדין: היגו שמונע

עצמו מלדון דין, כי

חושף הוא מלשון מניעה,

כמו שפרש רבנו ז"ל

(לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן

סו) חושף לשון מניעה,

כמו שכתוב (בראשית לט,

ט): "ולא חשף ממני",

וכן (שם כב): "ולא חשפת

את בנדך", שהוא לשון

מניעה, שאדם צריך למנע עצמו מלדון דין,

ועל-ידי-הו

פורך ממנו איבה: שאין לו שונאים ואויבים,

כי מאחר שאינו נכנס בעסק הדינות

שהוא מאד מאד מסכן, שלא יטעה ולא יטה

את הדין, שאז גורם להכשל, רחמנא לְפָלְן.

וגזל ושבועת שוא: הן שהוא בעצמו יוציא ממון שאין הדין פָּה, וְאֵז הוא גִּזְלוֹן, רחמנא לישזבן,

ואמר חכמינו הקדושים (סנהדרין ח): לא דִּין לְרָשָׁעִים שוֹטְטִילִין מִזֶּה מִמּוֹן וְנוֹתְנִים לָזֶה שְׁלֵא

דִּין, אֵלָא שְׁמַטְרִיחִין אוֹתִי לְהַחְזִיר מִמּוֹן לְבַעְלֵיו, כי הקדוש-ברוך-הוא אוהב משפט, וּבְנוֹדֵאֵי

אם זֶה הַרְשָׁע לא שמע את הצד השני, והוציא ממנו שְׁלֵא דִּין, הקדוש-ברוך-הוא מסבב

סבובים שהדין הרשע ישלם מחיר קָר, וְכֵן הוא אם הוא מתיב שבועה, וְהַגָּב נִשְׁבַּע שְׁבוּעוֹת

שָׂא, שָׂא הַכֹּל על ראש הדין, ולכן מיצע התנא הקדוש רבי ישמעאל ראה למנע עצמו מלהיות

דִּין, ועל-ידי-זה תוריד מעצמו "איבה וגזל ושבועת שוא", ואמר חכמינו הקדושים (תורת כהנים,

פרשת קדושים): "לא תעשו עול במשפט" — בדיון, מלמד שהדין שמקלקל את הדין קרוי עול

שנאו ומשקץ חרם וחובעה, וגורם חמשה דברים רעים: מטמא את הארץ, ומחלל את השם,

ומסלק את השכינה, ומפיל ישראל בחרב, ומגלה אותן מארצם, ורואים בחוש את גדל הצרות

שעם ישראל סובלים, וְכֵל אֶחָד זוֹרֵק על אחרים את האשמה, וגוזרים מעניות, ומתפילים

ומתתננים וחוקעים בשופר ומרכים בצדקות, ואף אחד אינו שם לב, כי כל הצרות והיסורים

הבאים על עם ישראל, זה רק מצד הדינים והרכבים שאינם הגונים, שמטעין את הבריות ומטין

את הדין, וחונפין לעשירים ומפחדים מהאלמים, ובאמת פרנסי ישראל לא נשתבחו, אֵלָא על-ידי

הדין (מדף מנהומא, פרשת שופטים) שמסרו את נפשם לקים את הדינים, וראו בכל הדורות מה זה

נקרא רב בישראל ודין אמת, זה שמסר נפשו בעבורו יתברך, ולא פחד לומר את האמת בגלוי,

ואף פעם לא שמע רק צד אחד בדיון, והנה חכם ענו וסבלן ומנוהר על שלו, העקר שיצא לאור

כבוד שמים, והנה מוכן להתרג בפעל ממש בעבור כבודו יתברך, ועל-ידי-זה התפרסם אחר-כך

המכבד את התורה. הדורש הסרות והסרות

שמורה ומראה טעם כל קוץ וקוץ לומר שאין זה דבר

לנטלה אין לך כבוד מורה גדול מזה. אי נמי ומכבד

ספר מורה ומכבד למדי מורה והטוסקים זה כל אלט

נכלל מכבד את המורה הן: ט

החושך עצמו מן הדין.

נמוקס שים גדול ממנו. אי

נמי אומר לבעלי הדין

שיספרו: פורק ממנו

איבה. שהיוצא מביט דין חייב

שוא לדין שאומר לבנו לא

היפך נוכחי: וגזל. שמה

יחייב הזכאי ונמנע שגול זה

על ידו: ושבועת שוא. שמה יחייב שבועה למי שאינו

חייב זה ונמנע מביט לידי שבועת שוא. אי נמי קרי

חנא לנזעמ שקר שבועת שוא כגון האומר לא לימי

וליה דנשעת שבועה יאה מפיו לשוא: והגם לבר

בהוראה. כלל עיון וכלל הממנה: • אל תהי דן כבודו ושמו ככל העולם כלו, וכעין שאמר יחידי. חף על פי שיחיד מומחה יכול לדון. מרכיב תּכְמִינוּ הַקְדוּשִׁים (בפרק רבא ד, כ:) כל התּרְבָּה החסידות הוא שאפילו מומחה לא יחא דן יחידי. וזוקא כבוד שמים וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים כשלל קטלוהו צעלי הדין עליהם לדין אכל קטלוהו מתרבה וקבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים, וימרה כבוד עצמו, כבוד שמים במקומו וקבודו מתמעט, ולא אלמן ישראל יש בכל דור ודור רבנים ודינים ותקמים פאלו המוסרים נפשם וגופם בפעל ממש, להעמיד כבוד שמים בעולם או בעירם, והם מתבזים לפני כל, וכלם מרברים עליהם, עם כל זאת לא מסתפלין כלל על כבודם, ומוסרים גופם ונפשם בעבור וזלתם להעמיד כבוד שמים, שיהיה מקנה טהרה בעיר, ושוחט הגון, ותלמוד תורה עם מלמדים יראי השם, לא כן אלו הצבועים והשקרנים המרבים כבוד עצמם וממעטים כבוד שמים, לא אכפת להם שלא יהיה בעירם מקנה טהרה ושוחט הגון וחנוף פשר, על אלו אמר התנא הקדוש רבי ישמעאל:

וְהַגַּס לְבוֹ בְּהוֹרָאָה, שחושב שהוא כבר בעל הוראה ומתנאה על הבריות, ובאמת אינו כלום אלא שוטה רשע וגס רוח: וְאֲשֵׁרֵי מִי שְׁבוּרַח מִמֶּנּוּ, כי אינו ואינו לנפשו ובנדאי לבסוף יעקר מהעולם, כי במקום למסר את נפשו בעבור אהדות ישראל, ולעזר וזולתו ולמחות על כבוד שמים, הוא מתחנף אל הרשעים ומטה את הדין, רתמנא לצלן, אז בנדאי שמו יתבזה לדורי דורות, כי גורם מתלקת ופרודים בין נשמות ישראל, ואינו עושה כלום בשביל קיים וחיוב הדת.

י הוא היה אומר: הינו רבי ישמעאל היה רגיל לומר.

אֵל תְּהִי דָן יְחִידִי שְׂאִין דָן יְחִידִי אֱלָא אַחַד: והוא על דרך שפרש רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק, חלק ב, סימן א), ש'לעולם אל תרין את תּרְבָּה, כי דבר זה אי אפשר אלא הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, כי מי הוא שיכול לידע ולהגיע למקומו של תּבְרוּ, כי אם השם יתברך שהוא מקומו של עולם, ואין העולם מקומו (בראשית רבה וצא סח), וכל אחד ואחד יש לו מקום אצלו יתברך, ועל-כן הוא לבדו יתברך יכול לדון את האדם, כי הוא יתברך יודע בפרטיות מה שעובר על כל אחד ואחד, ואיך שמקומו גרם לו מה שגרם, חמר ועביות גופו הגשמי גרם לו לבא אל מה שבא, ועל-כן מזהיר אותך התנא הקדוש רבי ישמעאל:

אֵל תְּהִי דָן יְחִידִי שְׂאִין דָן יְחִידִי אֱלָא אַחַד: אל תרין את היחיד כאלו אתה יודע יודע את שרשו וגלגולו ומאין בא, ואיזה גוף עכור ומגשם יש לו, ואם-כן איך תרין את היחיד. ודבר זה לא יכול רק הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, שהוא אחד אחד יחיד ומיוחד.

שְׂאִין דָן יְחִידִי אֱלָא אַחַד: רק הוא יתברך אחד בחכלית האחדות, הוא יכול לדון את כל יחיד, כי הוא יודע את שרשו ומצבו, ועל-כן אל תתערב בעניני תּרְבָּה ואל תרוננו כלל.

וְאֵל תְּאָמַר קְבִלוּ דַעְתִּי שְׁהֵם וְשְׂאִין וְלֹא אַתְּהָ: תמיד תבטל בעצמך אל הרבים, ואף פעם אל תאמר קבלו דעתי, אלא היה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, וכמו שאמר עקביא לבנו

(עריכת פרק ה): אני שמעתי מפי המרבים והם שמעו מפי המרבים, אני עמתי בשמועתי והם עמדו בשמועתן, אבל אתה שמעת מפי היחיד ומפי המרבים, מוטב להניח דברי היחיד ולאחוז בדברי המרבים; כי תמיד צרכים להחזיק בדעת חכמי התורה ושמגלים את אמתת מציאותו יתברך בגלוי רב, ואל תאמר להם קבלו דעתי, כי מעשיך יקרבוד ומעשיך יתקופך, אם תהיה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, ותהיה נעשה כאסקפה הנדרכת לכל, אז ממילא יקבלו דעתך, ויבואו ללמד ממך "שהם רשאים" כי הם רבים ו"ולא אתה" שהנך דעת יחיד, וכמעשה בתנורו של צבאי (בבא מציעא נט, א), שלא שמעו אפלו לבת קול מן השמים, כי תורה לא בשמים היא, לא באלו שמגביהין עצמם עד השמים, אלא נעשים בטלים ומבטלים בעיני עצמן כחולעת הרחשת על הארץ, שאז יקבלו דבריו בקבל העולם בלו, וזכרו וישאר ותרנתו תתקבל וילמדו בזה לדורי דורות, אשרי לו.

יא רבי יונתן אומר: כל המקיים את התורה מעני סופו לקיימה מעשר, וכל המבטל את התורה מעשר סופו לבטלה מעני: בא ללמד אותנו, אהובי, בני, שבתקף הקטנות והעניות שעובר על האדם בגשמיות וברוחניות, עליו לקיים את התורה במסירות נפש הכי גדולה, כי לפעמים האדם נופל בעני בגשמיות, עד שנדמה לו כאלו אבד מנוס ותקוה ממנו, וכן נופל בחלישות הדעת ובקטנות המחין, עד שנדמה לו כאלו אין גרוע ממנו בעולם, בא להזכיר אותו גם אז בתקף העניות בגשמיות וברוחניות תקיים את התורה בתמימות ובפשטות גדולה, בלי שום שקל ותקמה עצמית, על-ידי-זה "סופו לקיימה מעשר", שתהיה לה עשירות בגשמיות ועשירות ברוחניות, שיהיו לה מחין עליונים שתהיה דבוק בחי החיים בו יתברך. ולהפוך מי שיש לו עשירות בגשמיות, וכן יש לו מחין והרחבת הדעת, ואינו מקיים את התורה אז בפעל ממש, כי הוא "מבטל את התורה מעשר", על-ידי-זה מזהירו ש"סופו לבטלה מעני", שיבוא לעניות בגשמיות ועניות ברוחניות, שלא יהיה לו שום מחין; ועל-כן ראה אהובי, בני תקר, לא להסתפל על הקטנות והחלישות הדעת שעוברים עליך ברוחניות — עד שנדמה לך כאלו אבד מנוס ותקוה ממך, וכן העניות שעוברת עליך בגשמיות — עד שהנעת למצב שאתה חביב חובות, עם כל זאת ראה לקיים את התורה בלי שום תקמות ובמסירות נפש, אז יעזר לך הקדוש-ברוך-הוא שישפע עליך שפע גדול בגשמיות ומחין עליונים והרחבת הדעת, והזכיר הפנא קיום התורה, כי העקר הוא המצוה, כי ללמד האדם יכול ללמד מתוך הדיחוק אבל קיום התורה זה מאד קשה לקיים כשיש לו עניות בגשמיות, ומכל שכן עניות ברוחניות, שהוא מלא קשיות וספקות עליו יתברך, ולקחו ממנו את כל המחין, והוא נמצא בחלישות הדעת ובקטנות המחין, ועם כל זאת הוא מקיים את התורה בתמימות ובפשטות גמורה כמו איש פשוט, אז יזכה סוף כל סוף "לקיימה מעשר", שהקדוש-ברוך-הוא ירחיב לו בגשמיות, שיבוא אליו שפע דקדושה, וכן ירחיב לו מחין עליונים להיות דבוק בחי החיים בו יתברך, ועל-כן הזהיר הפנא רבי יונתן שהיה תלמידו של רבי שמעאל (מנחת יוחנן): תמיד תקיים את התורה בין בעשר ובין בעני, ואל תאמר כשיש לי הרחבת הדעת ומחי מאיר

לעסוק נמורה: יב הוי ממעט בעסק. המעט נעסק באור הדבקות ויש לי פְּרָנְסָה אוכל לְקַיֵּם, סמורכן ומלאכתך ויהיה עיך עסקך נמורה: והוי שפל רוח בפני כל אדם. לנמוד אפילו ממי שהוא קטן מנן נחמטה: יש לך בטלים הרבה כנודך. בני, אלא ויקא בעת הקטנות ונתדחקות

שיטיעו לנעלן. פירוט אחר יש נעולט כמה נעולט שהם הרשעים וחיות רעות שהם נעולט ועל ידם הקב"ה יביא עליך פורענות: ואם עסקת

מעשך. וכל המבטל את

התורה מעשך, סופו לבטלה

מעני: יב רבי מאיר אומר,

הוי ממצעט בעסק, ועסק

הקדוש-ברוך-הוא, ויביא לך שפע הקדשה בגשמיות וברוחניות, ויבדך זה נסו את כל הצדיקים בלי יוצא מן הכלל, שהיה להם בתחלה מר מנות ואף טעמי מיתה טעמו, רחמנא לצלן, ואף-על-פי-כן לא הסתכלו על שום דבר, וקיימו את התורה מעני, ואז הביא להם הקדוש-ברוך-הוא עצירות בגשמיות וברוחניות, והבן למצעה.

יב רבי מאיר אומר הוי ממצעט בעסק וצסק בתורה: בא לעורר אותך, אהובי, בני, אפלו שאמה עוסק בעסק היחודים מכל מיני עסקי העולם הנה (כי בעסק עולה ר"ב בקמפור: ע"ב, ס"ג,

מ"ה, ב"ן, שהוא שרש היחודים), עם כל זאת צסק בתורה, וכמו שאמר רבנו ו"ל (לקושי-מהור"ן, חלק א', סימן נ"ד), שהקדוש-ברוך-הוא מצמצם עצמו מאין סוף עד אין תכלית, ובכל יום יש בו מחשבה דבור ומצעה אחר, ומרמו לו רמזים להתקרב אליו, ובכל עסק מעסקי העולם הנה מלבש בו מחשבה דבור ומצעה, לרמו לו רמזים אף להתקרב אליו ותבדך, שכל זה הוא עסק היחודים מכל פרט ופרט מעסקי העולם הנה, ועל-כן אפלו מי שיודע ומבין בנה, הינו שזוכה להבין כבר את הרמזים מכל פרט ופרט מעסקי העולם הנה, ומיחד יחודים קדושים. עם כל זאת עליך לדעת, אהובי, בני, אפלו מי שיודע ומבין בנה, הינו שזוכה להבין הרמזים שרמו לו השם ותבדך בכל דבר, ואם בן ירצה לעסק רק בנה, הינו שיעסק רק בעסקי העולם הנה, מאחר שהוא מבין הרמזים שהשם ותבדך מרמו בהם, אך באמת אינו בן, כי צריך האדם שתהיה לו הסתפקות להסתפק מזה העולם, וזה מחמת שני טעמים: א. מחמת שזאת הקדשה המלבשת בעסקי העולם הנה היא בחינת רגליו, והיא קדשה גמוכה. בבחינת (תהלים מט. ו): "עון עקבי סבני", שהקלפות מסבבין אותה תמיד ורוצין לינק מהם, על-כן הוא מקום מסכן, בכן צריך להסתפק רק בהכרחיות, וכן מחמת שיש עבודה גבוהה מזו, שהיא קדשה גבוהה ממנה וצריך לעבוד השם ותבדך באותן העבודות והקדשות הגבוהות מזה. הינו שאפלו הצדיק והחכם שיש לו מח גדול, עד שיכול להבין את הרמזים שהשם ותבדך מרמו לו בכל דבר בכל יום, אפלו בעסקי חל, ועל-ידי-זה הוא יכול לעבוד את השם ותבדך בכל הדברים שבעולם, אפלו בעסקי חל, ואם בן ירצה, חס ושלום, לצסק רק בנה דהינו בעסקי חל, מאחר שהוא יודע הרמזים שיש בהם, ויכול להתקרב לעבודת השם ותבדך על ידם. אבל באמת אינו בן, כי אסור להרבות בעסקי העולם הנה אפלו למי שיודע ומבין הרמזים מחמת שני הטעמים: א. מחמת שזאת העבודה בעסקי העולם הנה הוא מקום מסכן מאד וכו', ב. מחמת שיש קדשה ועבודה גבוהה מזה דהינו קדשת התורה והמצוות. ועל-כן אפלו מי שיודע הרמזים הוא צריך הסתפקות להסתפק מזה עולם בהכרחיות לבדו, והתורה היא

ההחלישות

ברוחניות

ואתה מלא קשיות

ויספקות עליו ותבדך, אם

תתגבר ותתאמץ אז לקיים

את התורה, ירחיב לך

בחינת ההסתפקות, פי התורה היא בחינת עין חיים דמזון לבלא ביה הינו שיש לכל אחד די ספוקו ממנה, ולכן אמר התנא הקדוש רבי מאיר: "הוי ממעט בעסק" אפלו בעסק היתודים מעסקי העולם הזה, כי יש עסק יותר גדול מזה שהוא "ועסק בתורה", פי למוד תורה עולה על הכל.

והוי שפל רוח בפני כל בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בטלת מן התורה, יש לה בטלים הרבה כנגדה. ואם למדרגה זו של יחודים

ותורה אלא בשזוכה להיות בטל ומבטל לגמרי בעיני עצמו, ונעשה כאין ממש, "שפל רוח בפני כל אדם", שאז דיקא זכה להשגה זו להרגיש את אממת מציאותו; יתברך מכל פרט ופרט מעסקי העולם הזה, וליחד יחודים קדושים, ועם כל זאת עסק התורה יותר גדול מכל זה, הינו מעסק הקמוים והיתודים, ואי אפשר ללמוד תורה אלא כשמבטל עצמו לגמרי, וכשמאמרם ו"ל (עריבין נד): לא תמצא את התורה במי שמגביה דעתו עליה בשמים ולא תמצא את התורה במי שמרחיב דעתו עליה בים, ואמר (פניני 1): למה נמשלו דברי תורה פמים; מה מים מניחין מקום גבה והולכין למקום גמור, אף דברי תורה אין מתקמין אלא במי שדעתו שפלה, כי כל מה שהאדם זוכה לבלט עצמו לגמרי, עד שנעשה שפל בפני כל אדם ממש כחולעת הרוחשת על הארץ, אז נעשה כלי לקבל בו התורה, ועל-כן אמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי בבבויס, פ"ק ג, הלכה ג), שרבי מאיר לפני כל זקן היה קם, אפלו לפני זקן עם הארץ, ועל-כן היה מאיר עיני חכמים בהלכה, פי השגת התורה ורתינת אלקות תלויה רק כפי הבטול שזוכה לבלט עצמו לפני כלם, ועל-כן אמר התנא רבי מאיר דיקא (קהלת רבה ב, יג) כשם שיש יתרון בין האור לבין החשך, כך יש יתרון בין דברי תורה לדברי הכלים, כי הוא אתו בשיטתו "הוי ממעט בעסק" אפלו בעסק היתודים מעסקי העולם הזה, שהם דברי הכלים, ששם שורה החשך, ונעסק בתורה" שהיא עבודה גבוהה עליונה עצם האור מהאצילות, ובו יש להאדם מדת ההסתפקות, ומה גם שלא יסכן עצמו כלל, פי העוסק בתורה נכנס בחקמתו יתברך, והקדוש-ברוך-הוא שומר ומצליח דרכו, וכמאמרם ו"ל (עבודה זרה יט) כל העוסק בתורה הקדוש-ברוך-הוא עושה לו תפציו, ואמר (שם): כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו, פי התורה מעשרת ומצליחת להאדם בעולם הזה ובעולם הבא.

ואם בטלת מן התורה יש לה בטלים הרבה כנגדה: עליו לזעזע, אהובי, בני, שאדם מספב עם קלפות ומשחיתים, ורמנא לזלן, שברא מחמת עוונותיו, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (ברכות ו): אלמלי נתנה רשות לעין לראות, אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין וכו', וכל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה, פי מרב עוונות נחטאים והרהורים רעים הוא בורא קלפות ומשחיתים ושרים ורדחות המצעים אותו, והעוסק בתורה מויקין גדלין ממנו (שם ה), פי התורה היא חקמתו יתברך, וכשאדם לומד תורה נדבקות אמת ונכנס אל תוך חקמתו יתברך, אזי מרביי האור שבתורה, המויקין גדלין ומחבטלין מלפניו ונעשו כלא; ועל-כן אמר רבנו ו"ל (שיחות ה"ד, ס"טו ט) אפלו אותן האנשים הרחוקים מן התקשה מאד שגלגדו במצודה רעה עד שרגילין בעברות, חס ושלום, אף-על-פי-כן הכח של התורה גדול כל-כך, עד שיכול להוציא אותם מהעברות שרגילין בהם, פי התורה היא חקמתו יתברך, וכשאדם נכנס בתוך חקמתו יתברך נחבטל שטותו, ואין אדם עובר עברה אלא אס-כן נכנסת בו רוח שטות (פס"ג א),

בתורה. הוא ענמו ישלם שכרן ולא על ידי שליט. וזוהי ולכן אמרו חכמינו הקדושים (מדרש שוחר טוב, ימורה מזה טובה על מדת פורענות: יג פרקליט. תהלים קד): אלמלא צלו של הקדוש ברוך הוא שהוא מגן על האדם, היו

עמלת בתורה, יש לו שכר הרבה לתן לך: המזיקין הורגין אותו: ועל-כן מזהיר אותך,

שתדע, אהובי, בני, שאם בטלת מן התורה יש לך בטליו הרבה כנגדך, שהם המזיקים שהם ענין בטל, כי השדין והרוחות והמזיקים והמפשייתים הם רק צל ומחיצה ומכסה, שמכסה ומסתיר ומעלים את אורו ויתברך, שאז סובלים מה שסובלים צרות ויסורים ומיררות ופלישות הדעת והפסדים גדולים, והם מבטלים את האדם מהדבקות בו ויתברך, שמשם סובל האדם מה שסובל, אכל תכרימך כשאדם מכניס עצמו בתוך התורה הקדושה שהיא חקמתו ויתברך אז נתבטלים הסטרטא אחרא והקלפות לגמרי, ונתגלית אליו אמתת מציואיתו ויתברך.

ואם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה לתן לך: ונקט לשון 'עמל' בתורה, כי צריכים גייעה וצמל רב ללמוד תורה, כי הקלפות והסטרטא אחרא והמזיקין אינם מניחים את האדם ללמוד, כי הם יודעים שצלי-ידי ללמוד התורה הקדושה הם נתבטלים לגמרי, ועל-כן הם באים אל האדם עם כל מיני מחבולות ומצוות, העקר שלא ללמוד תורה, כי הוצרך הרע מתלבש עצמו במצוות, ועל-ידי ללמוד התורה, מבטלין אפלו את הוצרך הרע הזה (לקושי-מיהרין, חלק א, סימן א), כי רואים שהוא מלאך מזיק, ועל-כן צריכים עמל וגייעה רבה נגד אלו הקלפות, וההתעקש בעצמנו גדולה עד מאד ללמוד תורה, ואז "יש לו שכר הרבה לתן לך", והוא על דרך שכתוב (תהלים כו, ג): "אם בחקתי תלכו", ופרש רש"י והוא מהתורת כהנים, "שתהיו עמלים בתורה", או "נתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה וצין השדה יתן פריה" ודקא, על-ידי עמל התורה "יש לו שכר הרבה לתן לך". ואמרו (ספרי עקב): כפר ומקל ירדו כרוכים מן השמים, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: אם תעשו את התורה הרי כפר לאכל, ואם לאו הרי מקל ללקות בו, כי עקר הפרנסה זוכים רק על-ידי ללמוד התורה הקדושה, ורבי מאיר אמרו נגד אלישע רבו שאמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי מגילה, פרק ב, הלכה א): דהנה עליל לבית וועדא והנה חמי טליא קומי ספרא (שנכנס לבית המדרש והנה רואה נערים צעירים יושבים לפני רבן), והנה אמר: מה אילין יתבין עבדין הך (ואמר בלשון בדין: מה הם יושבין ועושים כאן), אומנמיה דהן בנאי אומנמיה דהן נגר אומנמיה דהן ציד אומנמיה דהן חייט (האמנות של זה בנאי האמנות של זה נגר האמנות של זה ציד והאמנות של זה חייט), וכיון דהוון שמעין בן הוון שבקין ליה ואלין לון, (ותברך ששמעו ממנו עזבו את רבן והלכו לעבוד), כי חסית והדיח את המלמידים, מה יש לכם ללמוד, הלא לא יהיה לכם שום פרנסה ושכר מזה, אלא לכו לעבוד, זה יהיה בנאי, וזה יהיה נגר, וזה יהיה ציד, וזה יהיה חייט, ועליו בא רבי מאיר לבטלו, ולומר: אדרבה "אם עמלת בתורה יש לו שכר הרבה לתן לך", כי מי שלומד תורה, תורה זו האמנות הדי טובה, כמו שאמר התנא רבי נהוראי (קדושין פב): מניח אני כל אמנות שבעולם, ואיני מלמד את בני אלא תורה, שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והתנן מקמת לו לעולם הבא, וישאר כל אמנות אינן פון, כשאדם בא לידי חלי או לידי זקנה או לידי יסורין, ואינו יכול לעסוק במלאכתו, הרי הוא מת ברעב, אכל התורה אנה פון, אלא משמרתו מקל רע בנעורותו, ונותנת לו אחרית ותקנה בוקנותו, וידוע שרבי נהוראי הזה רבי מאיר בעצמו, כמאמרו ו"ל (ערויב ג): ולמה נקרא שמו רבי מאיר? שהוא מאיר עיני

תקמים בהלכה, עין שם ;
 וכן אמרו (מדרש תנחומא,
 פרשת תרומה) על פסוק
 (משלי ד. ב.): "כי לקח טוב
 נתתי לכם", מעשה בחבר
 אחד שהיה בספינה עם
 פרקמטוטין הרבה, היו
 אומרים לאתו חבר:

יג רבי אליעזר בן יעקב
 אומר, העושה מצוה אחת,
 קונה לו פרקליט אחד.
 והעובר עברה אחת, קונה לו
 קטיגור אחד. תשובה ומעשים טובים, בתריס בפניו

מלאך מליך טוב: קטיגור.
 מליך רע. ולשון קטיגור קורא
 מגר. וסטיגור שהוא הסך
 קטיגור. פירושו שואג מגר:

"היכן פרקמטוטין שלך", היה אומר להם: "פרקמטוטין שלי גדולה משלכם". בדרך בספינה לא
 מצאו לו כלום, התחילו שוחקים עליו, נפלו עליהם לסיים ביים, שללו ונטלו כל מה שנמצא
 בספינה, יצאו לבקשה ונכנסו למדינה, לא היה להם לא לחם לאכל ולא כסות ללבש. מה עשה
 אותו חבר? נכנס לבית המדרש ישב וירש, עמדו בני המדינה, כשראו שהוא בן תורה מרבה,
 נהגו בו כבוד גדול, ועשו לו פסקתו והגן וכראוי בגדלה ובכבוד, התחילו גדולי הקהל לילך
 מימנו ומשמאלו ואלוהות אותו, כשראו הפרקמטוטין כך, באו אצלו ופיסו ממנו, אמרו לו:
 "בבקשה ממך עשה עמנו טובה, ולמד עלינו זכות לפני בני העיר, שאתה יודע מה היינו ומה
 אבדנו בספינה, בבקשה ממך עשה עמנו חסד, דבר להם אפילו על הפרסא שיצתך לתוך פינה,
 ונתיה ולא נמות ברעב". אמר להם: "הלא אמרתי אליכם, שפרקמטוטין שלי גדולה משלכם, שלכם
 אבדה ושלי קיימת". הוי "כי לקח טוב נתתי לכם".

יג רבי אליעזר בן יעקב אומר: העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד והעובר עברה
 אחת קונה לו קטגור אחד: יש מקשין למה כש"עושה מצוה קונה לו פרקליט אחד, והעובר
 עברה קונה לו קטגור אחד", היה צריך לומר, כשעושה מצוה קונה לו סגור, כי זה לעמת זה
 כנגד קטגור יש סגור? אלא צריך שתדע, אהובי, בני, כי על-ידי כל עברה שאדם עובר, בורא
 לעצמו משחית ורוח רעה, שתמיד מקטרג לפניו, כעין שאמרו חכמינו הקדושים (סוטה ג.) על
 עברה, ורמנא לצלן, שקשורה בו ככלב, ולא עוזבת אותו, ולא מועיל לו שום דבר, ואפילו
 כשיעשה מצוה לא יועיל שום דבר לבטל את הקטגור, כי (יזמא ט.): עברה מטמטמת לבו של
 אדם, ואין יכולים לשחד את הקדוש-ברוך-הוא עם מצוות, כי עברה שעשה, ורמנא לצלן,
 נשאת, כמאמרם ו"ל (ספרי האזינו) כתיב (דברים י. יז): "אשר ... לא יח שחד" — זה שחד מצוה,
 הינו כשעשה עברה, אפילו עשה אחר-כך מאה מצוות כנגדה — לא תפחק העברה, ואמרו (חגיגה
 ה.): כל העובר עברה אפילו יום אחד בשנה, מעלה עליו הכתוב כאלו עבר כל השנה בלה. ואמרו
 (סוטה כא.): עברה מכבה מצוה, כי על-ידי כל עברה שאדם עובר, בורא משחית ורוח רעה
 שנוקמת בו וממרת לו התיים, ונופל לעצבות ומרירות גדולה, לכן על-ידי עברה גורם לעצמו
 רעה גדולה וקונה לעצמו קטגור אחד שלא עוזב אותו ומקטרג עליו, מה שאין בן מצוה, אם
 מקיים מצוה, הוא קונה לעצמו פרקליט אחד. ופרש הגאון מהר"ם אלשאקר ו"ל: מה זה פרקליט?
 לשון פרקליט — שעל-ידי קיום מצוה הוא מוריד מעצמו קללה אחת, כי כתיב (דברים כו. כו):
 "ארו אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם" וגו', ונתרונם פרש על ארו —
 לית, ועל-כן כשמקיים מצוה ממצוות תורה הוא פורק ממנו ארו, וזה פרקליט — שמוזר ממנו
 קללה אחת, אבל אינו מועיל לו נגד העברה שעשה, שברא וקנה לעצמו קטגור אחד, משחית

עברה קנה ל"ו קטגור אחד, שעולה במספר השט"ן, ואז אפלו שייעשה מצוות, אינו מוחק את העברה, אלא על-ידי שעושה תשובה, שמוסר נפשו בכל פעם אליו ותברך, והוא מוכן להשרף על קדוש השם, אז נתבטלין ונמחקין לגמרי כל המקטרגין עליו, כמובא בסוד פגנת נפילת אפים: לשאדם מבטל עצמו לגמרי אליו ותברך, והוא מוכן להשרף לגמרי על קדוש השם, שזו נקראת שלמות התשובה, אז דיקא נמחקין ונתבטלין ממנו כל המקטרגין שברא, והוא כתיבס בפני הפרענות שבאה עליו על-ידי חטאיו שחטא ופגם, כי על-ידי מסירת נפש על קדוש השם, הוא עולה עד סוד כתיב עלאה, בטל ומבטל לאין סוף ברוך הוא, וזוכה אל ע' פנים שיונק מסוד עתי"ק (עין לקוטר מוהר"ן, חלק א', סימן ס'), שזה התעוררות שונה, וזה תרי"ם עולה בסוד יחודי ברב"ה קדושה, שזה סוד שם יב"ק שהוא שם התשובה (עין לקוטר מוהר"ן, חלק א', סימן ו'), ועל-פ' דיקא על-ידי זה תשובה מוחקין לגמרי את המקטרג שברא וקנה לו, כמאמרם ו"ל: (יומא פו): גדולה תשובה שמנגעת עד כסא הכבוד; ושם נקלל לגמרי בו ותברך, ומאיר עליו אור עליון, וקא רבי אליעזר בן עקיב שמשנתו קב ונקי (במות מט): ללמד עמנו, אף שאדם עושה מצוות הרבה, אינו מועיל לו נגד עברה שעבר וקנה לו קטגור, אלא על-ידי תשובה שלמה אליו ותברך, ששב במסירות נפש על קדוש השם ותברך, ושופך נפשו אליו ותברך, אשר זהו עקר התשובה, כמאמרם ו"ל (מדרש שחר טוב, תהלים קט): "וישאונו מים" (שמואל א. ו. ו) — ואילו מים היו שואבים ושופכים? אלא שעשו תשובה ושפכו לם כמים לפני הקדוש ברוך-הוא בתשובה שלמה, וכן אמר הנביא (הושע י. ב): "שובה ישאל על הנגיף אלךך, כי כשלת בצונך, קחו עצמכם דברים ושובו אל

ורוח רעה שהורסת לו את החיים, כי העברה עוברת לו מעבר אל עבר, ונחלקת בעצמותיו (לקוטר מוהר"ן, חלק א', סימן ד'), ועושה לו את המות, כמו שכתוב (תהלים לד, כב): "תמותת רשע רעה", כי הרע שברא מחטאיו ממית את הרשע לגמרי, פי (ברכות יח): רשעים בחייהם קרואים מתים, ותכף לשאדם חוטא גורם לעצמו קטגור משחית ורוח רעה, שממרת לו את החיים, ובשביל זה אנו רואים שעוברת על בני-אדם מרירות ועצבות כזו, עד שעל-פירב על-אדם לא יודע כמה זה בא, והוא שוכח אשר על-ידי כל חטא שחטא נגדו ותברך ועשה עברה, רחמנא לצלן, על-ידי זה ברא משחית ורוח רעה שהיא ממרת לו החיים, ורואים בני-אדם כל-כף מדכאים ומנחים ביאוש עמק ושבוים עד מאד, וכל זה בא מסבת העברות שעברו, ועל-ידי זה בראו מקטרגים שמקטרגים עליו, ואין שום עצה אחרת להנצל מהם, אלא על-ידי

תשובה ומעשים טובים כתיבס בפני הפרענות: סוד תשוב ה' זה אותיות תשובה, הנינו להחזיר את נשמתו שהיא ה' משם הני"ה ברוך הוא אל שרשו, אשר זהו עקר התשובה — להשיב את הדבר למקום שנטל משם (לקוטר מוהר"ן, חלק א', סימן לו), הנינו שעל-ידי עברה, רחמנא לצלן, עוקר עצמו משרשו העליון, מהיכן שבאה משם נשמתו, והכניס במח מחשבתו כל מיני חכמות חיצוניות ונהמה, שמשם באים הקלפות והקטרוגים עליו, כי לשאדם בטל ומבטל תמיד אליו ותברך, אז לא חסר לו כלום, ושום ברירה לא יכולה לגעת בו כלל, כי מרב אור וחייתו וזיו ודבקות שיש בו, אז (תהלים צב, ו): "תפרדו כל פועלי און" — נפרדים ממנו כל הקלפות שברא מרב עוונותיו, וקנה ל"ו קטגור השט"ן, כי על-ידי שעובר

הנני, אמרו אליו כל תשא עון נקח טוב ונשלמה פרים שפתינו, ודרשו חכמינו הקדושים (מקוט הושע, רמז תקלכ): "שוכה וישראל" — אפלו כפרת בעקרי, "קחו עמכם דברים" — איני מבקש מקם אלא דברים, כי זה עקר התשובה לומר עמו: תפנה ולשים ולספר לפניו יתברך כל מה שמעיק לו, ועל ידי תפלה הוא נקלל לגמרי בו יתברך, ונמחקים כל המקטרגים ממנו, ואמרו

(תנא דבי אליהו רבה, פרק ד):

הפרענות. יד רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כנסיה שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאינה לשם

לפני, אם חוזר ועושה

התשובה הרי אני עמו ברחמים, ואני מקבל תשובתו, ואין אני זוכר לו אפלו מקצת עוונותיו, ואמר התנא הקדוש: "התשובה ומעשים טובים" דיקא הם "בתרים בפני הפרענות", כי (ברכות יז): תכלית חכמה — תשובה ומעשים טובים, וכן אמרו (שבת לב): פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים, ואמרו (יומא פד): "ואם להנני" יחטא איש מי יתפלל בערו" (שמואל א ב כה), אלא בתשובה ומעשים טובים מתפטרין לו, כי צריכים שניהם — תשובה וגם מעשים טובים, וכן הוא (נדרים לב): "עיר קטנה" (קהלת ט, יד) — זה הגוף, ו"אנשים בה מעט" — אלו איברים, ו"בא מלך גדול וסבב אותה" — זה יצר טוב, ו"בנה עליה מצודים וחקמים" — אלו עוונות, ו"מצא בה איש מסכן וחסד" (קהלת ט, יד) — זה יצר רע, ו"בנה עליה מצודים וחקמים" — אלו עוונות, ו"בא מלך גדול וסבב אותה" (קהלת ט, יד): כלו כל תפצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים, כי תשובה צריכה להיות מקשרת ומחברת עם מעשים טובים דיקא, וקבלה מצדיקים שקבלו איש מפי איש עד אליהו הנביא שמעע במתיבתא דרקינא, שמה שאמר התנא רבי אליעזר בן יעקב: בתרי"ס בפני הפרענות, זה סובב אם האדם לוקח על עצמו לסיים בכל שנה מסכתות אלו: צדיקות, תענית, ראש השנה, יומא, סיכה (ראשי תבות בתרי"ס), או לא תבוא עליו שום פרענות, וימחק את הקטגור שקנה לעצמו, כי אלו המסכתות מועילין מאד מאד, והבן.

יד רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים: כשמתאספין יחד יהודים זה נקרא כנסיה, לשון כנס י"ה, יחוד עליון בין אבא לאמא, חכמה ובינה, שזה שם י"ה, כי עצם העבודה שפבר מתאספין יחד יהודים, מזה געשה יחוד עליון והוא דבר גדול עד מאד, שזוהי קדושת בית הכנסת, ששם מתקבצים ומתאספין יחד יהודים, אבל צריף לדעת מאמרם ו"ל (ברכות נח) שאין דעתם דומה זו לזו, ואין פרצופיהם דומים זה לזה, כי כל אחד יש לו טבע ומגז אחר לגמרי, זה יש בו פח האש ביותר, וזה יש בו פח המים ביותר, ועקר השלמות — כשמתאחדים יחד פעולות משנות ביותר (לקוטי מוהר"ן, חלק ב, סימן ב), וזה עקר השלום — כששני תפכין דיקא מתהפכין להיות אחד, שזה סוד (זהו ויקרא יב) הפסוק (איוב כה, ב): "עשה שלום במומו", כי זה המלאך מאש וזה המלאך ממים שהם תרי תפכין, כי מים מכבים אש, והקדוש ברוך הוא עושה שלום ביניהם, ומתחברים יחד (לקוטי מוהר"ן, חלק א, סימן פ), וזה סוד שמ"ם — שהוא פלול מאש ומים גם יחד, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (תבינה יב): מאי שמ"ם? ששם מים, אש ומים, מלמד שטרפן הקדוש ברוך הוא זה בזה ועשה מהן רקיע, ואמרו (בראשית פ"ה ד, סימן ט'): נטל הקדוש ברוך הוא אש ומים ופתכן זה בזה, ומזה געשו שמים, נמצא, שמי שיש בכחו לחבר שני תפכין ביחד, זה נקרא איש שממי (א הימל מענטש), וזה בא התנא הקדוש רבי יוחנן הסנדלר לגלות לנו:

טו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. "כל כנסיה שהיא לשם שמים" — הינו שכן מינוי כנסיה שאמר ליהושע תלמידו (שמות יז) לשמחאפסין יחד, ויבדאי יש לכל אחד חלוקי צמר לנו חנשים. עשאו עוה לו: וכבוד חבירך ידעות זה אש וזה מים, ואף-על-פי-כן משפתינ כמורא רבך. לאמר ליה אהני לנטשה (במדבר יב) ני אדוני. ואמרו גדול ממנו בשמים היה וקרי ליה אדוני: ומורא רבך כמורא שמים. **שמים, אין סופה להתקיים:** **טו רבי אלעזר בן שמוע** דכתיב (שם יא) אדוני משה כלום כלם מן העולם כיון שמרדו בן כאלו מרדו צהקב"ה ומיינים כליה: **אומר, יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלך, וכבוד חבירך כמורא רבך, ומורא** רבי יוחנן הסנדלר היה

תלמידו של רבי עקיבא שלמד את הלמוד הזה: "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה" (תורת בנינים, פרשת קדושים), כי תמיד צריכים לדאג גם בעבור זולתו, ולעשות שלום בין שני הפכים, שזו פגנת "לשם שמים" — אש ומים, וזה שאמרו חכמינו הקדושים (תמיד כח): כל המוכיח את חברו לשם שמים זוכה לחלקו של הקדוש-ברוך-הוא, כי מאחר שמחבר יחד אש ומים, כי הוא טבע אחד ויחברו שני, ואף-על-פי-כן משפתינ וכל התוכחה הולכת רק לשם שמים, לשם אחדות, אז זוכה לחלקו של הקדוש-ברוך-הוא, והבן.

טו רבי אלעזר בן שמוע אומר: יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלך, וכבוד חבירך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים: יגיש לומר שהתנא הקדוש בא לעוררך ולחזקתך ולאמץך שיהיה כבוד תלמידך יקר מאד, ואף פעם אל תזלזל בתלמידך, כי הוא בןך, ובמאמרם ו"ל (סנהדרין ט:): כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, ואחר-כך הוא בא לעורר אותך, שתהיה נזהר ב"כבוד חבירך", ולהתנהג עמו בכבוד גדול ו"כמורא רבך", ועל-בן אפרו חכמינו הקדושים (בבא מציעא לג): תלמידי חכמים שבבבלי עומדים זה מפני זה, וקורעים זה על זה כדין תלמיד לרב, ואף-על-פי-כן "מורא רבך" צריך להיות "כמורא שמים", כי צריכין להזהר מאד מאד לא להכות מגחלתו, כי אם תאדם יחשב שרבו הוא חברו ויקבל בכבודו, אז יקבל עניו, ועל זה אמר שתארו ותפתרו מרבך כמורא שמים, כמו שמפתחים ומתארים ממנו יתברך. ויבין היטב לפה התחיל ויקא קרם עם כבוד תלמידו, ואחר-כך עם כבוד חברו, ואחר-כך עם כבוד רבו? והוא על דרך שאמרו חכמינו הקדושים (פסחים ט:): הרבה תלמידי מרבתי ומתקני יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכלם, ולכן התחיל התנא הקדוש "רבי אלעזר בן שמוע" לומר קרם "יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלך", כי מה שאהה לומר עם התלמידים זה שלך, כי מתלמידי יותר מכלם, ואמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין ה): בכל אדם מתקנא חזין מבני ותלמידו, ובהו שאהה לומר עם התלמיד, אהה מתחדד יותר, והוא על דרך שאדם לומר עם בנו, ואמרו חכמינו הקדושים (בבא בתרא קלט): דעתו של אדם קרובה אצל בנו, ולכן מעלה גדולה כשאדם לומר עם תלמיד, והתלמיד מקשה והוא מתוך, על-ידי-זה יורד לעמק הסגיה, ונתבררת לו התעלה בשמלה, ולכן זוהי מעלה גדולה ללמד עם תלמיד, ועל-בן "יהי כבוד תלמידך חביב עליך בשלך", כי מה שאהה לומר עם תלמידך זה שלך ויקא, ואמר "ויכבוד חבירך כמורא רבך", כי מהחבר

זעל-פן אָמַר הַתָּנָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ: "יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידֶךָ חַבִּיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלֶךְ". שְׁנֵה נִקְדַּת עֲצֻמוֹ, כִּי מַה שְׂאָדָם מְדַבֵּר בֵּינוּ לְבֵין קוֹנֵוּ הוּא בַחֲנִית תַּלְמִיד, כִּי רֵאוּי לְהֵרֵב וְהַחֲכֵם לְהוֹרִיד אֶת עֲצֻמוֹ אֶל הַתַּלְמִיד בְּאִפְסָן כְּזֶה עַד שִׁיְהִיָּה הוּא וְהַתַּלְמִיד אֶחָד בְּאַתְּבָה אַמְתִּית, עַד שִׁיִּכְלַל הַתַּלְמִיד בּוֹ, וּכְשֶׁלּוֹמַד עִם הַתַּלְמִיד יִהְיֶה כְּמוֹ שְׁלוֹמֵד עִם עֲצֻמוֹ, שְׁוֹ שְׁלֵמוֹת הַלְמוּד עִם הַתַּלְמִיד, וְעַל-כֵּן נִקְדַּת עֲצֻמוֹ הוּא נִקְדַּת תַּלְמִידוֹ, "וּכְבוֹד תַּחֲרָךְ כְּמוֹרָא רַבָּךְ", שְׁוֹ הַנִּקְדָּה שְׂעָרֶיךָ לְהֵאִיר אֶחָד בְּחִבְרוֹ, וְאָף-עַל-פִּי-כֵן תְּמִיד יִחְשַׁב שְׂחִבְרוֹ יוֹתֵר גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, וְיִתְנַרָּא מִמֶּנּוּ כְּמוֹ שְׂמַתְנַרָּא מִבְּרוֹ, שְׁיִדְעֵ שְׂחִבְרוֹ יֵשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִנְּקַדַּת רַבּוֹ מִשִּׁישׁ בּוֹ, וְכֵן מְצַלִּיחִים לְלַמַּד עִם חֶבֶר וּלְקַבֵּל אֶת נִקְדַּתוֹ, כִּי יוֹדֵעַ תְּמִיד שֶׂהַחֶבֶר קֶבֶל יוֹתֵר אֶת נִקְדַּת רַבּוֹ מִמֶּנּוּ, וְאָז יִתְנַרָּא מִחִבְרוֹ כְּמוֹ שְׂמַתְנַרָּא מִבְּרוֹ, "וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמַיִם", שְׁנֵה נִגַּד נִקְדַּת הַצַּדִּיק שְׂמַגְלָה אֶמְתַּת מְצִיאֹתוֹ וְיַחֲבֹרֵךְ בְּגִלּוּי רַב כְּזֶה, עַד שֶׁנִּתְבַּטְּלִים כָּל הַתַּרְפּוֹת וְהַבְּזוּיוֹת מִלְּבָבוֹ, וְזוֹכֵה לְהַעֲשׂוֹת כְּלֵי לְקַבֵּל בּוֹ אֹרֶה הַשְׂכִּינָה, עַל-כֵּן צְרִיכִין דִּיקָא אֵלוֹ הַשֵּׁלֶשׁ נִקְדּוֹת: נִקְדַּת עֲצֻמוֹ, נִקְדַּת חִבְרוֹ וְנִקְדַּת רַבּוֹ, כְּדֵי לְבַשֵּׁל אֶת הַתַּרְפּוֹת וְהַבְּזוּיוֹת שְׂמַכְסִים וּמַסְתִּירִים וּמְעַלְמִים אֶת נִקְדַּתוֹ וְנִקְדַּת הַצַּדִּיק שִׁישׁ בּוֹ, וְלָכֵן אָמְרוּ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְדִיקָא: הַרְבֵּה לְמַדְתֵּי מִרְבוּתֵי וּמְחַבְרֵי יוֹתֵר מִרְבוּתֵי, וּמַתְלַמְדֵי יוֹתֵר מִכָּל, שְׁנֵה כְּעֵין דְּבַרֵּי הַתָּנָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ: "יְהִי כְבוֹד תַּחֲרָךְ חַבִּיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלֶךְ, וּכְבוֹד תַּחֲרָךְ כְּמוֹרָא רַבָּךְ, וּמוֹרָא רַבָּךְ כְּמוֹרָא שְׁמַיִם", וְהֵבֵן.

לומדים יותר מרבותיו, כי מרבו הוא מתפחד לשאל ולהתפלפל בדבריו לפניו, אבל עם חבר בן יכולים לפלפל ולסלסל בדבריו, ועל זה אמר "וכבוד חכרך כמורא רבך", אף שהוא חכרך ואתה יכול לפלפל ולסלסל בדברי הרב, עם כל זאת אל תבשל את דבריו, כי מחברי יותר מרבותי, ולכן "יהי כבוד חכרך כמורא רבך", הינו כמו שאתה מתנרא מרבך להקשות עליו ולבשל את דבריו, כמו-כן אף שהוא חכרך, ואתה לומד עמו ומפלפל ומסלסל בדברי רבו, תשתדל לא לבשל את דברו, "ומורא רבך כמורא שמיים", שאל תגזול ברבך לומר מאחר שאני תלמידו והוא לומד על ידי יותר, כי מתלמידיו יותר מכלם, אלא עלי לישב לפני בכבוד ראש ובמורא וביראה גדולה כמורא שמיים, כמו שפפחד ממנו יחברך, ומי שישב לפני רבו באימה וביראה ומקבל את דבריו, אין השכינה פוסקת ממנו. וזכה תבין, אהובי, בני, דברי רבנו ז"ל שאמר (לקוטי מו"ק פ"א, ט"ז, ס"א), שכל בר ישראל הוא בחינת צדיק, בחינת משה, כמו שכתוב (ישעיה ס, כא): "נצמך כלם צדיקים", וצריכין לגלות את בחינת נקדת הצדיק שיש בכל אחד ואחד מישראל, כי יש בכל אחד מישראל דבר נקר, שהוא בחינת נקדה מה שאין בחברו, ועל-ידי-זה נתרחב לבו ומבשל את התרפופות והבזיונות ששוכרים לבו, כי יש שלש נקדות: נקדת עצמו — שמתדבר בינו לבין קונו, ונקדת חבר — שאחד מעורר ומאיר ללב חברו, ונקדת הרב — שמקבל מהרב והצדיק שבדור את נקדתו, ועל-ידי שלש נקדות אלו יתבטלו התרפופות והמאווות הרעות מלבבו, וזוכה לגלות את נקדת הצדיק שבו,

טז הוי זהיר בתלמוד. שיהא תלמודך נדקדוק וכהלכה: טז רבי יהודה אומר: הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה ודון. אם מטעה נהוראה מתוך שלא דקדקת בלמודך ונבא להמיר את האסור הקציה מעלה על ירך כאלו עשית מויד: יז שלשה כתרין הם. הכתובים נמורה שחייבה התורה לנהוג בהם כבוד: כתר תורה. כתיב ביה (ויקרא יט) והדרת פני זקן זה שקנה חכמה: כתר כהונה. כתיב ביה "וקדשמו" קדוש יהיה לך: כתר מלכות. כתיב ביה (דברים יז) שום תשים עליך מלך שתהא ארמוהו עליך: וכתר שם טוב. מי שיש נדוד מעשים טובים ושמעוהו טובה מחמת מעשיו לא מנינו לו כתר נמורה שיהי חייבים לנהוג בו כבוד. והוא עולה על גבי כולן. שכל השלשה כתרין כריבים לו. שאם תלמיד חכם הוא וסני שמעניה שרי לכווייה. ואם כהן גדול הוא אמרינן בזמנא (דף עא, ב) יימון בני עממא לשלם דעבדין עובדי דהסני ולא יימון בני אהרן לשלם דלא עבדין עובדי דהסני. ואם נשאל [מלך] הוא כתיב (שמות כג)

ידון שהוא תסמי"מ"ם, ותתחבר אל הקלפה, ותבדלה אותך לגמרי, חס ושלום. (עין במאורי אור ערך ודיים נקרא זעיר ונתקבא לקלפה, ועין בקהילות יעקב ערך ויד במלוי ייזין דל"ת גימטריה דא זעיר ונתקבא ונגה ומשם האמות יונקין, ומשם שרשם). לזאת, בני, ראה להתמיד בתלמוד, והתהי זהיר מלשון (דניאל ב, א): "זהירו בזהר התקיע", ותתמיד ללמוד התורה גמרא, שהוא ראשי תבות של הארבעת מלאכי השמימה: גבריאל, מיכאל, רפאל, אוריאל,

שהם השוקרים מהקלפה היו המכשלת בפגם הבריית, כי זה סוד קשור המרובה (לקושיי מהר"ן, חלק ב, סימן ה'): "מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני אוריאל ומאחורי רפאל ועל ראשי שכנית אל", ועל-כן מזהירך התנא הקדוש, "הוי זהיר [בלמוד] תלמוד, ששגגת תלמוד" — אם תהיה שוגה ופתי לא ללמוד תלמוד, או "עולה ודון", תעלה עליך את הקלפה הזו, ואז (משלי יא, ב): "בא ודון ונבא קלון". ואם היית יודע אהובי, בני, את מעלת למוד תלמוד, שמקניע את הקלפה הזאת שמכשלת את האדם בפגם הבריית, היית זהיר ונזהר ללמוד ולשקד תמיד על למוד גמרא שהוא תלמוד, והיית מסים מסכת אחר מסכת, והיית תמיד מסבב עם הארבעת מלאכים ששוקרים את האדם מהקלפה הזו, והיית שכנית עזו ותברך מאירה עליך ושוכנת עמך תמיד, וקבו.

יז רבי שמעון אומר: שלשה כתרין הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהם: רצה לומר, לומר, שיש לכל בר ישראל לעלות מנדרגה למדרגה עד רום כל המדרגות, שהם הארבעה כתרין שבארבעה עולמות. "כתר תורה" כנגד עולם היצירה שהוא הנציר אנפין. ו"כתר כהונה" כנגד עולם הבריאה שהוא הבינה המשמשת לפני ולפנים, ו"כתר מלכות" כנגד עולם העשיה שהיא המלכות, ו"כתר שם טוב עולה על גביהם" שהוא כנגד האצילות, ששם נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ועל-כן ש"ם טוב" עם הכולל עולה משי"ח, ששם הוא וישא

דלא אֶתְדַע וְלִית מָאן דְקָנָמָא בֵּיהּ, אִיר הָאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא הַעוֹלָה עַל צְבִייהֶם עַל כֵּל הַכְתָּרִים, לְיוֹכֵת לְהִיּוֹת בְּטֵל וּמִקְבָּל בְּאִין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שְׂאָד שְׂמוּ הַטּוֹב יוֹצֵא מִסוּף הַעוֹלָם

וְעַד סוּפוֹ, כִּי נַעֲשֶׂה בְּאִין מִמֶּשׁ, בְּטֵל וּמִקְבָּל בְּמִצְיָאוֹתוֹ יְחַבְרָה, וְאִינוּ מְקַנָּה לְשׁוֹם דְבָר, אֲשֶׁרִי מִי שְׂוֹכָה לְכְתָרִים אֵלוֹ, וְהָבוּ.

יח רבי נהוראי אומר: הווי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריו, שתבריךך יקיימנה כידך. ואל בינתך אל תשען: יט רבי ינאי אומר, אין בנדינו יקיימנה כידך ואל בינתך אל תשען; מעורר המורה נח אלף על ידי חננין שמשא ותמן עמהם אותך, אהובי, בני, שלא תלמד לבד בתורה. כי

על זה אמרו חכמינו הקדושים (ברכות 30: מענית 1): כתיב (ירמיה ג, לו): "חָרַב אֶל הַבְּדִים וְנֹאֲלִי", חרב על שזנאיהם של תלמידי חכמים שישבים בד בבד ועוסקים בתורה, ולא עוד אלא שמשפשים, ועל כן מתוך אותך שתהיה "גולה" ממקום למקום עד שתגיע למקום תורה ותלמד עם חברים טובים, כי (ברכות 30:): אין התורה נקנית אלא בחבונה, "וְאֵל תֹּאמַר" אשב לי בבית ואלמד לבד בלי חבורתא, "שהיא" התורה "תבא אחרי", אל תאמר זאת, בני, כי מה שלומדים עם חברים ושאר בריך, "שתבריךך יקיימנה", כי מה שלומדים עם חברים ומתפללים יחד, ואיש את רעהו מתדה, על זה אמרו (הבבות עז): אשרי מי שבא ללמוד בידו, ועל כן מה שתלמד עם חברים "תבריךך יקיימנה כידך", שתשאר לך התורה ביד לעבדה ולמעשה, "וְאֵל בֵּינְתְּךָ אֵל תִּשְׁעֵן", שאבין בעצמי כי צריכים חבר טוב ללמד עמו, וזה דיקא כשגולה למקום תורה, ועל פי הסוד גולה ממש, כי דרכם של צדיקים שגורשו עצמם בגולה והלכו ממקום למקום, ועל ידי זה זכו להתדבק בשכינת עזו יתברך, והחזיקו באלופו של עולם, ובכל מקום שרק באו התדבקו בו יתברך, וחקנו את האלפין הנפולים שבאו מתלמידי חכמים שדין יהודאין תלמידים עם העם למודים כאלו שנכנסו בהם כפירות ואפיקורסות, וחקמנא לצלן (לקוטי מו"ק פ"א, סימן כח), וזה סוד הענין שכל גדולי ישראל אשר היו דבוקים בו יתברך הלכו בגולה ממקום למקום, והעלו את התורה, וכמאמרם ז"ל (בבא בתרא ת, א) על פסוק (דברים לג, א): "וְהָיָה תְּכֹן לְרַגְלֶיךָ יֵשׂא מִדְּבַרְתֶּיךָ" — אלו תלמידי חכמים שהולכים ומכתתים רגליהם מעיר לעיר, ונושאים ונותנים בדבריו של מקום, ויגו שכל טלטולים שמפתחים ורגליהם הוא בשביל דבריו של מקום, כדי לברר התורות (לקוטי הלכות, ברמת המיון, הלכות ה', אות ו), כי בשנתחברים עם נשמות ישראל החדירו בהם אמונה ברוחה.

יט רבי ינאי אומר: אין בנדינו לא משלות הרשעים ואל לא מיוסורי הצדיקים: התנא הקדוש בא לתקוננו שנהיה בקיאים בדרכי התשובה שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק פ"א, סימן ו).

והיינו דמסיים ואל בנימך אל תשען: יש אין בדינו. וחקק ב', סימן ו', שצדיקים להיות בקי ברצוא כמו לא הוה בדיה. כלומר אין הדבר הזה ידוע לנו מדוע דרך רשעים ללנה ומפני מה האדיקים מדוכאים בסיורים. פירוש אחר אין לנו בזמן הגלות לא משלה

והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרדם מן העוה"ב. ואף לא מן הסיורים המיוחדים לנדיקים שכן יסורין של אהבה שאין זכין בטול מורה. כלומר ילאו מכלל רשעים שאין לנו השלטה שיש לרשעים וכלל נדיקים לא הגענו שסיורים שלנו

רשעים", כי הרשעים מקבלים את שכרם ושלותם בעולם הזה, ומאחר שאין בידי "שלות הרשעים", סימן שצדיק אינו רשע, ועלי להתחזק יותר ויותר לא לפל בדיעותי, ולקפוח "ואף לא מיסורי הצדיקים" אין בדי נמצא כי עדין אני רחוק מאד מלהיות צדיק ועלי לשוב בתשובה שלימה, וזה שאמרו חכמינו הקדושים (בבבא סא א): לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או לצדיקי גמורי, כי הרשע מקבל שכר בעולם הזה וזה בזה העולם יש לו הכל, והצדיק מקבל שכר בעולם הבא, וזה בזה העולם אין לו כלום, ועל-כן אמר התנא הקדוש רבי ינאי "אין בדינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים", כי האדם צריך להחזיק עצמו בינוני שהוא דרין התשובה פעמים בק"י עולה דר"ה, בקי" ברצוא בקי" בשוב, וזה שאמרו חכמינו הקדושים (שבב ל): טוב פעם שבוטס הקדוש-ברוך-הוא על הצדיק בעולם הזה משחוק שמשחק הקדוש-ברוך-הוא על הרשעים בעולם הזה, כי הרשעים יש להם שלוח בעולם הזה והצדיקים יש להם יסורים בעולם הזה, ובאבות דרבי נתן (פרק לב): הגירסה רבי ינאי אומר לשלוח הרשעים לא נכנסו וביסורים של צדיקים לא נגענו וכן"ל, שלא יפל בעיני עצמו שהוא הרשע הכי גדול, כי לא נכנס בשלות הרשעים, וכן להיפך שלא יחזיק עצמו לצדיק, כי ביסורי הצדיקים לא נגע, כי הצדיקים סובלין בזה העולם מרירות צרות ויסורים חרופין וגדופין, וסובלים הרבה צער ומכאובים, ועל-כן אל תחזיק עצמו בצדיק כלל, והבן.

כ רבי מתיא בן חרש אומר: הוי מקדים בשלום כל אדם והוי יגב לאריות ואל תהי ראש לשועלים: בא ללמדך, אהובי, בני, איך להיות בטל ומבטל בעיני עצמו, ולא תהיה לו שום הסתכלות בזה העולם על שום ברין כלל, רק כל מגמתו להיות נכלל באין סוף ברוך הוא, ויהיה יקר בעיניו כל דבור ודבור שמדבר עם כל אדם ומכל שכן עם אשתו, ומתמיד יחבר עצמו רק עם חכמים, ויברח מזבועים ורמאים, וזה שאמר התנא הקדוש שהיה קדוש מאד בקדשת העינים, כמאמרם ו"ל (נלקוט בראשית קסא): מצעה ברבי מתיא בן חרש שהיה יושב בבית המדרש ופוסק בתורה, והיו זיו פניו דומות לתמה, וקלסתר פניו דומה למלאכי השרת, שמימיו לא נשא עינו לאשה בעולם, פעם אחת עבר ששן ונתקנא בו, אמר אפשר אדם כמו זה לא תשא, אמר לפני הקדוש-ברוך-הוא: "רבונו של עולם, רבי מתיא בן חרש מהו לפניך?" אמר לו: "צדיק גמור הוא." אמר לפניו: "תן לי רשות ואפתנו", אמר לו: "אין אמה יכול לוי", אמר לו: "אף-על-פי-כן",

אמר לו: "לך", נזמה לו כאשר קפה שלא היתה כמותה מעולם מימות נצמה אחות הובל קון ששעו בה מלאכי השרת, שאמרו: "ויראו בני האלהים את בנות האדם" (בראשית ו. ב), עמד לפניו, ביון שראה אותה, הפך פניו ונתן לאחוריו, שוב בא ועמד לו על צד שמאלו, הפך פניו לצד ימין, היתה מתהפכת לו לכל צד, אמר: "מתירא אני שמא יתגבר עלי יצר הרע ויחטיאני", מה עשה אותו צדיק? קרא לאותו תלמיד שהיה בשרת לפניו, אמר לו: "לך והבא לי אש ומסמר". הביא לו, נתן את המסמר באש ונתנו בעיניו, ביון שראה השטן כה, נודעו ונפל לאחוריו, באותה שעה קרא הקדוש-ברוך הוא לרפאל, אמר: לך ורפא את רבי מתתא בן תרש, בא ועמד לפניו, אמר לו: "מי אתה?" אמר לו: "אני הוא רפאל ששלחני הקדוש-ברוך הוא לרפאות את עיניך", אמר לו: "הניחני מה שהיה הנה", חזר לפני הקדוש-ברוך הוא ואמר לפניו: "רבונו של עולם, כך נכח אמר לי ר' מתתא. אמר לו: "לך אמר לו אני ערב בדבר שלא ישלט בו יצר הרע". מיד רפא אותו. מכאן אמרו חכמים כל מי שאין מסתפל בגושים, על אחת כמה וכמה באשת חברו, אין יצר הרע שולט בו, וזה שאמר התנא "הוי מקדים בשלום כל אדם", וגלה רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ק, חלק א, סימן רלט) שלום ראשי תבות (עמוד א, י): "רימגיד לאדם מיה שחו", ודרשו חכמינו הקדושים (תנין ח): אפלו שיחה יתרה שבין איש לאשתו מגידים לו בשעת מיתה; וכן אמרו (תקנא רבה. פורשה כו, סימן ט): אפלו שיחה קלה שאדם משיח עם אשתו, הן נכתבים על פנקסו, ולכן אמר: הוי מקדים עצמו בשלום כל אדם, לפני שאתה מדבק ומשיח עם כל אדם, תזכר היטב, כי על זה יביאך אלהים במשפט, ואל כל זה תזכה

דיקא על-ידי שתתאבק אצל חכמים אמתים ותתרחק מצבועים, ונה "ויהו זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים", וכתב הקדוש רבי שמואל די אוזיאל ו"ל, ונקט דיקא ארי ושועל, כי אמרו חכמינו הקדושים (קדושין פב:): מעולם לא ראינו ארי סבל ושועל חנוני, כי הארי יש בו פח הסכל והשועל הוא ערום, וראוי להיות חנוני לרמות בגי' אדם, ועל-כן אמר "הוי זנב לאריות" להיות בטל אצל חכמים, שיש להם פח הסכל ללמד תורה מלהיות "ראש לשועלים", בני אדם ערמומיים ורמאים, כי דיקא בשמחויקים עצמם אצל חכמים אמתים, וזכים להשיג חכמת אלקות, ומוציא את הקדוש-ברוך הוא בכל פרט מפרטי הבריאה, שנהו "הוי מקדים בשלום כל אדם", שלום הוא שמו של הקדוש-ברוך הוא (שבת ט): שתקדים למצא את השלום אצל כל אדם, וכן תשמור מאד על דבורך, ורימגיד לאדם מיה ש"חו, ותתבונן באלקות שיש בכל דבור ודבור שלך כי אין בלעדיי תתברך כלל, וככל הדבורים גנזו ונסתרו רזים וסתרי תורה. והרב רבי יצחק בן שושן ז"ל כתב, כי הארי מעלה זנבו על ראשו, והשועל מוריד ראשו תחת זנבו, כמהו בבג"י אדם, הנקבד מכבוד לקטן, ועל-כן תמיד תתחבר עם הארי ותהיה זנב לאריות, שאז ישים אותך על ראשו, ואל תהיה ראש לשועלים, ותברח מפני הרמאים והצבועים, אף שבאמת תהיה ראש, כי הם שמים ראשך תחת זנבו, ויורידו אותך לפי פתח, ורמקנא לצלו, ולכן (משלי י, כ): "הולך את חכמים יחכם", כי הם המלמדים את תלמידים איך להיות דבוק בחי החיים בו יתברך בבטול כל התרגושים, וימצאו אלקותו יתברך בכ"ל אדם, שנה סוד יחוד ועזר ונוקביה שם מ"ה ושם ב"ן, שנה בכ"ל (ב"ן) אדם (מ"ה) קשור עולם הנה

אינן של אהבה כיסופי הנדויקים: כ הוי מקדים בעולם הבא, ובנה תבין סוד מסודות הגלגול, בשלום כל אדם. אפילו לעכו"ם נשוק: והוי זנב למה דיקא התנא הקדוש הנה רבי מתניא בן לאריות. לגדולים ממך: ולא ראש לשועלים. תרש אמר דבר זה, פי הוא הנה פלטיאל בן לקטנים ממך: כא בפרודור. בית שער. מרגוס אולס

פרודור: לטרקלין. מקוס מושב המלך. כך אמה המקן עממן בעולם הזה כדי שמוכה

מקדים בשלום כל אדם. והוי זנב לאריות, ואל תהי ראש לשועלים: כא רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרודור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרודור, כדי שתבנס

חולקים בכוד לרב (סנהדרין פב), ואף שלא נגע בה, מכל מקום הנה נגנה מפראית עין, והעין שצן בפה שאינו שלו רצה עמה לתקן וצער עצמו וצער עניו (עין כל זה בדברי מאור עיינו הרמ"ע מפאנו ז"ל), ובנה נבין למה נקרא פלטי בן ליש דיקא על שם הכתוב (משלי ל. ז): "ליש גבור בבהמה", ועל-כן אמר דיקא "הוי זנב לאריות", שהוא ליש, שם משמות האריות, ודיקא התחבר עם האריות שחלק לעצמו בבורה זו להתגבר על יצוריו, ולכן נקרא פלטיאל שדורשו חכמינו הקדושים (סנהדרין יט:). שפלטו אל מעברה, פי המתחבר עצמו עם חכמים נעשה בנאמת לבסוף ראש, וכל המתחבר לטהור — נעשה פמהו, והבין.

כא רבי יעקב אומר, העולם הזה דומה לפרודור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרודור, כדי שתבנס לטרקלין: בא לעורר אותך, שתבנס בדעתך וזרון בעלמא דאתי, פי צריכין לשמר מאד את הזרון שלא יפול בשכחה, ועקר הזרון לזכר תמיד בעלמא דאתי, שלא יהיה בדעתו, חס ושלום, שאין עולם אלא אחד (לקוטי מוהר"ן, חלק א, סימן נד), וכשאדם מכניס בדעתו היטב וזרון בעלמא דאתי, שהעולם הבא הוא הטרקלין, אז משירף אלקותו יתברך גם בתוך הפרודור, שזה מה שאמרו חכמינו הקדושים (מדרש תנחומים פרשת בחקתי): נתאנה הקדוש ברוך הוא בשם שיש לו דירה למעלה, כך תהא לו דירה למטה: פי בזה שאדם תושב תמיד בעלמא דאתי, ואיך שעקר התכלית הוא להיות בטרקלין המלך, ולהתענג בזיו שכינת עזו יתברך, כמורכב וזכה להוריד את השכינה בעולם הזה, ונעשה היחוד העליון הנו"ה אלקים, לקשר את העולם הזה בעולם הבא, ושיהיה נעשה לו יתברך דירה גם כאן למטה בפרודור, וכבר אמר רבנו ז"ל (שיחות ה"ן, סימן צו): ראוי לאדם להתגיל את עצמו להיות בעולם הבא, דהיינו להיות מפרש מתאוות כמו בעולם הבא, שאין בו לא אכילה ולא שתיה, ושום תאנה מתאוות הבהמות הכלות והנפסות של העולם הזה, וכמו שאנו רואין החולה מתמת שהוא כמוף קצת לעולם הבא, על-כן הוא מואס באכילה ושתייה ומשגל ואין לו שום תאנה, אדרבה כל התאוות קצים ומאוסים עליו מתמת שהוא כמוף לעולם הבא, שאין בו אכילה ושתייה וכו', כן יש לאדם להתגיל עצמו בעודו בחיים חיותו ובקריאתו שיהיה יכול להתנהג בלא תאוות, כמו בעולם הבא, ובדאי אם הנה נזכר בטוב וזרון מתענגי העולם הבא, בודאי לא הנה יכול לסבל כלל חיות ומתענגי העולם, וזה שאמר "התקן עצמך", היינו שתתקן עצמך עוד בהיותך "בפרודור" בעולם הזה בנגמת העולם

הבא, "כדי שתפגנס לטרקלין" בעולם הבא מוכן עם כל הטוב, שהרגלת עצמך עוד בעולם הזה להיות ברגמת העולם הבא והשרית שכנית צוה יתברך בעולם הזה, אשר אין עוד טוב ונעם וזיו וחיות כמו שאדם מרגיל עצמו עוד בעולם הזה להתענג בנעם שכנית צוה יתברך, ומקן עצמו להיות כלי עוד בחיים

לטרקלין: כב הוא הוה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי עולם הבא. יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי עולם הבא. יפה שעה אחת של קורת רוח

חיייתו בפרודודור העולם הזה כרגמת שיהיה בטרקלין העולם הבא, והבן.

כב הוא הוה אומר: הונו רבי יעקב הוה רגיל לומר. יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי עולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה: זה טובב על מחלת דבריו, שצריך להרגיל את עצמו עוד בזה העולם להנות מזיו השכינה, ועל אף כל הצרות והיסורים והמרירות שסובל ברוחניות ובגשמיות, עם כל זה יבגיס בעצמו אמת מציאיותו יתברך, ויבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ולכן אמר ש"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה" החמרי והגשמי הנעצל והנסתר, שמעלימים ומסתירים אמת מציאיותו יתברך, ואף על-פי-כן בתוך תקף וירדתו ופילתו וקטנתו, הוא בודח שעה אחת אליו יתברך, זה שוה יותר "מכל חיי עולם הבא", ואם תמצא לומר שהעולם הבא הוא דבר מצומצם, על זה הוא אומר "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי עולם הזה", כי באמת חיי העולם הזה הם מגבילים, כמו שאמר דוד המלך (תהלים ז, ט): "ימי שנותיני בהם שבעים שנה וגו', וימי הנוה בעולם הזה הם מצומצמים ומגבילים, והכל עובר כהרף עין, כמו שגלה לנו רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק, חלק ב, סימן סא), שהשבעים שנה הם כרבע שעה ממש, כפי גדל השכל העליון והשגות אלקות, ועולם הבא הוא בלתי מגבל, שעליו נאמר (ישעיה סד, א): "עין לא ראתה אלקים וזלתך יעשה למחפה לו"; עמד ותשפיל ותבין מרחוק עמך השגות אלקות, שאדם מלא עביות וגשמיות ומסבב בחמר עב וגס וזכה בזה העולם שעה אחת להשגת אלקות, שיותר שוה מכל חיי עולם הבא, שהוא בלתי מגבל בשום זמן וערך כלל, וידוע שהמשיל פעם מוהר"ק ז"ל מה הלשון נצח (אייביג), שאדם יציר לעצמו איך שכל בדור העולם הזה מלא חטים לאין מספר ואין ערך, ומלאים על כל פני האדמה עד גבהה של הלבנה, שוה מספר חטים בלא מספר, ועמדת צפור ואוכלת גרעין אחד בשנה, אוי כמה שנים צריך לקחת עד שתגמר את כל הגרעינים, ועם כל זאת אינו בא לסוף הבנת "נצח" (אייביג). עמד וראה והשתומם, אהובי בני, מה נקרא אין סוף, ועם כל זאת גלה לנו התנא, כשבר ישראל יושב שעה אחת בזה העולם ועוסק בתשובה, ומקיים מצוות ומעשים טובים, זה יותר יפה מכל חיי העולם הבא. ומצא, שאדם המקגש והמזהם שומצא בחקריית ובעביות, ואף על-פי-כן מנתק את עצמו מהרע והחשך שלו, וזכה להיות דבוק שעה אחת בו יתברך, ומקיים את רצונו יתברך במעשים טובים, זה יותר שוה מכל חיי עולם הבא, ואם תמצא לומר שכל חיי עולם הבא אינם כלום, על זה אומר לך, ששעה אחת מהשגות ורוחניות עולם הבא יותר שוה מכל חיי עולם הזה שבעים שנה, שאם תהיניה לך שבעים שנים טובות, ונעשירות מפלגת ולא יחסר לך שום דבר, עם כל זאת שעה אחת

כג אל תרצה את חבירך בשעת כעסו. דכמינ של חיי עולם הבא יותר שנה מקל השבועים (שמחת לג) פני ילכו והנחומי לך. אמר לו הקב"ה למה לא תרצה את חבירך בשעת כעסו? ואל תנחמהו בעולם הזה? יפה מקל חיי עולם הבא. עמד בשעה שמתו מוטל לפניו. שנשעת המורנו כניכול ורצה והשתומם, אהובי, בני, מה נקראת

בעולם הבא, מקל חיי עולם

היה הקב"ה מתאבל בקסו מלאכי השם לנחמו ורומ הקודש משיבן אל תאילו לנחמני: ואל תשאל לו בשעת נדרו. לנאול פתמים להמיר לו את נדרו מפני שאז על כל פה ופתח שחמאל לו

אמתית, ותדבר אליו: תברך פאשר יברך איש אל רעהו, והקדים את מצוותיו: תברך, ותעשה מעשים טובים, כי שעה אחת יותר שנה מהכל; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו, והבין את עמק הדברים; כי כל חכמת הקבלה מלפשת בדבריו הקדושים של התנא פמוכן למבין והמשפיל השגת אלקות, כי תכלית כל העולמות הנה רק בשביל האדם הגשמי והתמרי בזה העולם המלא העלמות והסתרות וכסויים, שפעלימים ומקסים ומסתירים את אמתת מציאתו: תברך, והתארות בויערות בו, והוא נופל לעמקא דתהומא רבא, ואף-על-פי-כן הוא מתחזק בכל מיני אפנים שבעולם לשב בתשוכה אליו: תברך, ולקדם את מצוותיו: תברך בריש גלי, ואינו מתפצל מאף בריה שבעולם, אלא מקדם מעשים טובים פרוצו: תברך, זו תכלית הבריאה ששבשבילה נברא כל העולמות. והבן.

כג רבי שמעון בן אלקעזר אומר, אל תרצה את חבירך בשעת כעסו ואל תנחמהו בשעה שמתו מטל לפניו, ואל תשאל לו בשעת נדרו, ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו: בא ללמדך,

אהובי, בני, דרך בחיים, אם אתה רוצה לקרב בגי' אדם אליו: תברך ולהחזירם בתשוכה, תלך בסבלנות גדולה מאד, ותשתדל להבין את כל בר ישראל בכל מצב ומצב שבו נמצא, ותדר לסוף דעתו, וכמאמרם ז"ל (פמבות ז:): לעולם תהא דעתו של אדם מערכת עם הבריות, ועל-כן בשעה שאתה רוצה שאחד בכעס גדול, תן לו לכעס ולהוציא את עצמו, ועל זה אמר "אל תרצה את חבירך בשעת כעסו". כי ממילא לא יועיל שום דבור שתדבר עמו, כי מי שהוא בכעס, רוח של שגעון שרויה בו, ומוסיף טפשות (נדריים כב:), ועל-כן לא יועילו או בדברך שתדבר לפניו, אלא תן לו לכעס עד שתתקרב חמתו, וכן כשאדם מתאבל על מתו, אל תשתדל אז לנחמו, וזה "ואל תנחמהו בשעה שמתו מטל לפניו", כי אז ממילא לא יקבל את דברך, כי מה שיש לנחם אדם ולומר לו זה סוף כל האדם, וכן הנה גם סוף, כי בנה אתה משברו יותר יותר, ואתה מפילו בעצבות ועצלות וביאוש עמק, ועל-כן כל זמן "שמתו" של אדם "מטל לפניו אל תנחמהו" אז, וזה שאמרו חכמינו הקדושים (גיכות ו:): אנרא דבי טמיא שתיקוּתא, שנה עקר השכל — לדום ולשתק אז, וזה עקר הנחמה שהוא רוצה שאתה משתתף בצערו הקשה, ואז לבסוף כשיקבר את מתו יקבל את הנחומיך, וכן בשעה שאדם נודר גדר מרב פכס וצער, אל תאמר לו אז: בני, בני אל תדר בדברך זה, כי אז מרב פכסו יאמר שאני בן נודר בכל מיני נדרים, ואז לא תוכל למצא

זו: פון יראה ה' ורע בעיניו. שעשיתו נזנבך כאלו הוא אף פעם לא יצא נגד שונאיו, אלא מכל הול שמונך למלכות ממונך: והשיב מעליו אפו. מה שעובר עליו הוא יברח יותר ויותר אליו מדלג כמיני זכב. אלל והשיב משמע יסורו מעל יחברך, כי הוא מבין אשר כל אלו אויבך ושינוי עליך: כה על נייר חדש. שהול שמצצעים אותו הם שלוחים מלמעלה, פי מתקיים. כך גימט הילוט

אל יגל לבך, פון יראה יי ורע

בעיניו והשיב מעליו אפו: כה אלישע בן אבויה אומר, הלומד ילד למה הוא דומה, לדין כתובה

אהובי, בני הנקר, שתבטל את עצמך אל האין סוף ברוך הוא, ומכל הצער והיסורים והמכאובים שאמה טובל מאויבך, תברח אליו יחברך ותתגפל לפניו יחברך, ונאמין שכל הצרות והיסורים והמרירות שאמה טובל מרשעים האלו, אין זה אלא בשביל צונו ותידי, וככל שמתחזר בתשובה שלמה, אז יתבטלו אויבך לגמרי. ועל-כן דיקא שמואל הקטן שהקטין את עצמו במאמרם ו"ל (סנהדרין יא), הוא תקן ברפת המינים לבטלם לגמרי מן העולם, "ולמלשינים אל תהיה תקנה וכל המינים כרגע יאברו", פי הוא גלה את אמתת מצירתו יחברך בגלוי גורא ונפלא מאד, על-כן אמר, בזה שמשוב בתשובה אמתית, ותשרה שכנית עזו יחברך בעולם, וכל המלשינים והמינים כליל יתבטלו, ממילא יפלו כל אויבך ושונאיך, לזאת הוא מבקש אותך "בגפול אויבך אל תשמח ובבשלו אל יגל לבך", פי על-ך לדעת שכל מה שהם צערו אותך היה רק מסבת צונו ותידי, ועל-כן בשעה שמשוב בתשובה אמתית, ותהיה נקלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, על-ידיה יתבטלו המלשינים והמינים שהם השונאים והאויבים הארוזים שלך, ועל-כן אל תשמח כשייתבטלו, פי "פון יראה יהוה ורע בעיניו והשיב מעליו אפו", פי כל הסבה שהם מתבטלים, מחמת שאמה זוכה לעשות תשובה שלמה, ואז הם נעשים כלא, פי כל עקר כחם של אויבך ושונאיך ומתנגדיך הקרעים הארוזים, הוא רק מחמת גל צונו ותידי שחטאת ופגמת בפגם הברית, וכמו שאמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות נאוף, סימן כז): על-ידי הוצאת ורע לבטלה בורא קלפות המתלבשים בבגדי אדם מתנגדים וחולקים עליו ועושים לו יסורין; ובזה שאמה שוב בתשובה אמתית, על-ידיה יתבטלו נחבטלים ונפלים כל אויבך ושונאיך, אכל אני מבקש אותך בשעה שיפלו אויבך לפניך, "בגפול אויבך אל תשמח ובבשלו אל יגל לבך", פי אז אמה מראה כאלו הם מציאות בפני עצמם, וזה שצערך אותך היה רק מחמת רצונם לכה, ואין שם השגחת המאציל העליון, אשר זוהי ברפת המינים שתקן שמואל הקטן דיקא, ועל-כן מזהיר אותך שאל תשמח בגפול אויבך "פון יראה יהוה ורע בעיניו והשיב מעליו אפו", שאז יתגלו חטאיך שחטאת בפגם הברית, שעליו נאמר (בראשית לז, א): "רע בעיני ה'", ותחזר ותמטול על-ך תרון אפו, ולכן מלמד אותך שמואל הקטן דרך בתידי, בשעה שיש לך שונאים אויבים ומתנגדים רשעים ארוזים, בטל את עצמך לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ותחזר בתשובה שלמה, ואז כלם יתבטלו ויהיו כלא, פי כשתחזר בתשובה, אז לא יהיו לך שום שונאים ואויבים כלל, והבן.

כה אלישע בן אבויה אומר, הלומד ילד למה הוא דומה לדין כתובה על גיר חדש והלומד יקן למה הוא דומה לדין כתובה על גיר מחוק: כי זה הלומד עם התלמיד, הוא ממש ככתב בדיו על הגיר ומציר אותיות שכלו שם, פי הוא מציר בודעת התלמיד שכלו ודמותו ממש.

אף יש בלמוד שהרב לומד עם תלמידו שמי בחינות, הינו קשהתלמיד שומע הדבר מפי הרב מקש בעת שחדש הרב זה הדבר, או הוא בחינת ילד, כי החודשים נחמיון על-ידי שהרב מצלה הנפשות בבחינת עבור, ומתחדש אותם (לקוטי מו"ק, חלק א, סימן יא), ונמצא שהוא עכשו בבחינת ילד, כאלו נולד היום, כי הרב מצלה את נשמתו לרום גבהי מרומים, ומוריד עמו תורה, ואז דומה לילד כתובה

על גר חדש, שנחלק ונצטטר שם היטב בלי טשטוש, הינו שאז יכול לצטר ולחלק בדעתו היטב דברי הרב, ויכול לזכרם,

אבל הלומד זקן שאינו שומע מפי הרב בעצמו, או אפלו ששומע מפיו אחר-כך שלא בשעת החדוש, אז לא נמתדש נשמתו בבחינת עבור, ואז נקרא זקן כמו שהיה מקדם, ואז דומה לילד כתובה על גר מחוק, שהתבט מטשטש שם, כי אף שהחדש שמחדש הרב נכתב ונחלק בדעתו עם כל זה לא נצטטר היטב שם, ויכול לשכחו, כי באמת הרב האמתי הלומד תורה בדבקות אמת בו יתברך, ומצלה את נשמות השומעים דבריו אל רום גבהי מרומים ועולה אתם עד מקום שיע שכלו מצעת, שאז קשיירד עמהם הוא מביא להם תורה ומחדש את נשמתם, עד שאפלו הכי גרוע והירוד והפחות גם-כן יכול להתעורר בהתעוררות רבה ועליונה מאד, ונכנסת בו תשוקה להתקרב אליו יתברך, ותמיד זוכר את דברי הרב, לא-כן מי שאינו נמצא אצל הרב בשעה שמחדש את החדש הזה, ואין הרב מצלה אותו עד רום גבהי מרומים, אפלו ששומע את החדש שנמתדש כבר מזמן, עם כל זאת יכול להיות שישפח לגמרי את תורת הרב. ובה זבין מה שאמר "הלומד ילד" — כל זמן שהוא צדין בחינת ילד, שהרב מצלה אותו למקום שמצלה אותו ומולידו מתדש, "למה הוא דומה? לילד כתובה על גר חדש", שהוא תמיד יזכר את דברי הרב, אף לא-כן "הלומד

זקן" — כשלא היה בעת שהרב חדש את התורה, "למה הוא דומה? לילד כתובה על גר מחוק", שהוא יכול לשכחו (לקוטי מו"ק, חלק א, סימן קצב). ודבר זה יוכיח גם לדורי דורות, יש חכם וצדיק אמתי שדבוק בחי חיים בו יתברך, ובשעה שהוא מתדש חדושי תורה, הוא מתדשם מתדומד בהתקשרות כלל נשמות ישראל, שמצלה אותם עד רום גבהי מרומים, ואז אפלו שלפני כמה דורות אמר את דברי תורתו, עם כל זאת פניו, שכלו וחקמתו הם בתוך הכתב, ומי שלומד את תורתו הוא בבחינת הלומד ילד, שהוא דומה לילד כתובה על גר חדש, ותמיד קשמוספלין בדבריו רואין בהם חדשות, ומתחדשין לעבודת הבורא יתברך שמו, לא-כן אם החכם והצדיק והרב לא קשר את עצמו אל כלל נשמות ישראל בעת אמירת תורתו, אז אף שהוא כותבו, אינו עושה שום פעלה כלל, שזה "הלומד זקן למה הוא דומה? לילד כתובה על גר מחוק", שסמספלין בדבריו בהעברה בעלמא, ואינם מתעוררין אליו יתברך, ואפלו שמתעוררין הוא רק לפי שעה ולבסוף שוכחין. ומכל זה חבין ומשפיל את גדלת רבנו ז"ל שבפרוש גלה לנו (שיחות הרין, סימן רט), שכל התורות והשיחות שלו אינם בשבילנו לחוד, כי אם "את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה" (דברים כט, יא), כי אומרים באופן כזה שיהיה עד סוף כל הדורות, וזבן.

כו רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר, הלומד מן הקטנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים קהות ושותה מן מגתו, והלומד מן הזקנים למה הוא דומה, לאוכל ענבים בשולות ושותה מן לשן: צריך שתדע, אהובי, בני, כשאתה בא ללמד תורה ודרך בעבודת השם יתברך,

אינה משמחמת: בו ענבים קהות. שלא נמשלו כל עליך להתאבק בצבב חכמים וצדיקים זרכן ומקוה את השייט. כך חכמת הילד לא נמיסנה שהתנגעו וטרחו בעבודת השם יתברך, והתנסו כל זרכה ואין זרכיו ממקבלים וממשיבים על הלז: יין מגתה. ששמרו מעורבים זכוכו. כך חכמת הילד

מעורבת ספיקות יש בה: בו רבי אומר אל תסתכל בקנקן. רבי פליג אדרכי יומי זרכי יהודה ואמר כי מנו שם קנקן חדש מלל יין ישן כך יש ילד שטעמו כטעם זקנים. ויש זקנים פחותים נמעלת אל תסתכל בקנקן, אלא במה שיש בו. יש קנקן

בנסינות קשים ומרים נכנסות בו גאנה ונדלות וקשיות, והוא מלא יתרא ונדמה לו שאין בעולם זמותו, שהוא דומה לענבים קהות שעדין לא נתבשלו כל צרכן, ושותה יין מגתו, שעדין מערב בזמין, כי אין בו מתיקות, וזה יגרם לך לקלקל קיבתך. מינו שהמנא הקדוש מעורר אותך ואומר לך שלא תלמד תורה מן הקטנים והצעירים שעדין לא שמשו כל צרכן, ועדין לא עברו שום נסינות קשים ומרים והחזיקו מעמד, ועל כן "הלומד לתורה מן הקטנים למה הוא דומה? לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו", שאז מקלקל קיבתו, כי הם עדין לא שמשו כל צרכן, ומהם באה כל הממלקת והמריבות והגאות והעזות והתציפות, והם יורידו אותך לשאול תחתית ומתחתיו, לא כן "הלומד מן הזקנים" — צדיקים קדושים שנוקנו במעשיהם, ונתנסו בכל מיני נסינות, ועמדו חזקים, שאז הלומד מהם "למה הוא דומה? לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן", שיש בהם טעם מתק לחיד וכל דבור ודבור שלכם, וכן לפני ולפנים בתוך נשמתך, וידביק אותך אל שרשך; ועל כן ראה, אהובי, בני, להתאבק בעפר רגלי צדיקים שהתנגעו וטרחו מימי ושנים בעבודת השם יתברך, ונתנסו בכל מיני נסינות קשים ומרים, ועדין מחזיקים באמונתם אמונה פשוטה בו יתברך, ואם תחזיק בהם, אז תקבל מהם הרבה דרכים בעבודת השם יתברך, שגם אתה, אהובי, בני, תוכל להתחזק ולצאת מהשאל שגפלת אליי, לא כן אם תתחבר בעצמך אל תלמידים צעירים, שעדין לא שמשו כל צרכם ויצרם הרע בזכר בהם בגאנה ועזות ותציפות ויתרא, הם יקלקלו אותך, ולא רק שתזכה לתקון, אלא שתפול על ידם בפילה אחר בפילה, ולכן ראה, אהובי, בני, מה לפניך, ואל מי כדאי להתחבר ולתקרב, והבן.

בו רבי מאיר אומר: אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. יש קנקן חדש מלא ישן, וישן שאפלו חדש אין בו; כי צריך שדעת, אהובי, בני, שהמנא רבי מאיר מייש למיעוטא (זמות קט), הינו שתמיד חפש ובקש אפלו המעט טוב שיש בכל בו ישראל, ועל ידיה החזיר את אחר רבו למיטב, וכמו שפרש רבנו ז"ל (לקוטי מוהר"ן, חלק א, סימן רכב) את הפסוק (תהלים לו, י): "ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו", הינו שהפסוק מזכיר לדון את הכל לכך זכות, ואך על פי שאתה רואה שהוא רשע גמור, אך על פי כן אתה צריך לחפש ולבקש ולמצא בו מעט טוב ששם אינו רשע, וזה "ועוד מעט ואין רשע", צריך אתה לבקש בו "עוד מעט"

המקום הראשי תבות ובסופי תבות, ואמר הרב חיים ריטאל ז"ל זה בפי"ה שיש בו דיקא, הינו לבנו בשם הנו"ה במלוי אלפין פנה — י"ד ה"א וא"ו ה"א, העולה מ"ה, העולה גימטריה אד"ס, והוא על הדרך שאמר רבנו ז"ל (לקיטרי מוהר"ן, חלק ב', סימן פב): כשאדם הולך לו שלא כסדר, סימן שהפריד את עצמו ממאמתת מציאיתו יתברך, ועל-ידיה נכנסת בו גאות, ואומר: אגא אמלך. שאז הולך לו שלא כסדר, אכל תכף-ומיד כשאדם זוכה לכשל את עצמו לגמרי לאין סוף ברוך הוא, ונעשה בבחינת מ"ה, שהעקר החכם"ה סוד כ"ח מ"ה מ"ה חיינו ומ"ה כחנו, ומ"ה הוא עולה אד"ס, אזי חוזר והולך לו הכל כסדר, וזה שאמר משה רבנו (שמות טו, ז): "ונחנו מ"ה" הינו מ"ה דיקא, שהיה נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ונעשה בעלה גימטרייתא, שהוא שם הנו"ה העולה מ"ה, שהוא שם הנו"ה פנה: י"ד ה"א וא"ו ה"א, העולה אד"ס, וזה שאמר "אל תסתכל בגקנן" בשתי פעמים ק"ן שיש בתוך גימטריה גימטריה, "אלא בפי"ה שיש בו", ששם מרמזת רחמינותו יתברך שמרחם על כל הבריות, שמתכף-ומיד שאדם מבטל את עצמו אל האין סוף ברוך הוא, ילך לו כסדר, "יש קנן חדש מלא ישן" שהוא בעל תשובה שמתחדש את מעשיו לגמרי, והעבר אין, אלא מסתכל רק על העתיד, שקבל על נפשו להתקשר בו יתברך, וזה "יש קנן חדש" כשעמא חדא וברגע חדא (עין זהר ח"א כטס). ששם מקירות לבו אליו יתברך, "מלא ישן" כל מה שעשה עד היום נעשה זכיות ונכלילין באין סוף (לקיטרי מוהר"ן, חלק א', סימן כב), "וישן שאפלו תרש אין בו" שנתהפכו כל עוונותיו לזכיות, על הדרך שפרש רבנו ז"ל (דמיה ג, ב): "בימים ההם ... יבקש את עון ישראל ואיננו", כי לעתיד יהיה כלו תשובה,

טוב שיש בו עדין, ששם אינו נשע, ואף-על-פי שהוא נשע, אף אפשר שאין בו מעט טוב עדין, כי אף אפשר שלא עשה איזו מצוה או דבר טוב מימיו, ועל-ידיה שאמה מוצא בו איזה מעט טוב ששם אינו נשע, ואמה דן אותו לכף זכות, על-ידיה אמה מעלה אותו באמת מפך חוב לכף זכות, עד שישכח בתשובה על-ידיה, וזהו "יעוד מעט ואין נשע", על ידי שמוצא בהרשע "עוד מעט" טוב ששם אינו נשע, על-ידיה "התחבונות על מקומו ואיננו", הינו כשמתחבונן ותסתכל על מקומו ומדרגתו "ואיננו" שם בעוד מעט הוראשון, כי על-ידי שמוצאים הם "עוד מעט" טוב, איזו נקדה טובה, ודינן אותו לכף זכות, על-ידיה מוציאים אותו באמת מפך חוב לכף זכות, ועל-ידיה "התחבונות על מקומו ואיננו", שקבל ב'אין, וכך החזיר רבי מאיר את רבו אחר בתשובה, כי (תמיה טו): רמון מצא תוכו אכל וקלפתו נרק. הינו שקל בר ישראל מלא מצוות פרמון (ברכות טו, ג), וכן עשה ומצא אצל רבו אחר, תוכו אכל — שלקח את פנימיותו, שנה "יעוד מעט ואין נשע", וקלפתו נרק — זו החיצוניות שלו, ועל-ידיה דיקא החזירו למוטב. ועל זה בא התנא הקדוש רבי מאיר לעזור את כל בר ישראל שדין את עצמו ואת אחרים לכף זכות. ואומר "אל תסתכל בגקנן אלא במה שיש בו", הינו כפי פרוש של הארזי"ל, כי תתיב (שמות לו, ז): "ונקה לא יקה", ודרשו חכמינו הקדושים (ימא טו): 'מקה הוא לשבים ולא מקה לשאינם שבים', כי כשאדם חוטא, אז נופל בראש, ונדמה לו שכבר אינו יכול לחזור בתשובה, על זה הוא בא לומר: "אל תסתכל בגקנן" שהוא שתי פעמים ק"ן שבתבת ו'נקה' י'נקה, "אלא במה שיש בו", הינו תסתכל בשם הנו"ה ברוך הוא וברוך שמו

המכמה מן הילדים: כח והתאווה. המנקה למלאות ועל-ידי התשובה הודנות נעשים זכיות (וימא תמותו במילה ושמיה ונעילה ויכולא בתי: והכבוד. פ"ד), ויהיה נעשה מעבדות ישראל תורה, ועל-

כן יבקשו אז את

חֲדָשׁ מְלֵא יֵשֵׁן, וְיֵשֵׁן שְׁאֵפְלוּ חֲדָשׁ אֵין בּוֹ: כִּי רַבִּי אֶלְעָזָר הַקֶּפֶר אֹמֵר, הַקְּנָאָה, הַתְּאֵנָה וְהַכְּבוֹד
הַעֲוֹנוֹת, כִּי יִבְקֹשׁוּ וְיִתְפָּשׂוּ אִם אֶחָד עֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵיךְ לֹקְחִין עוֹד

אֵינָה עוֹן, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ תוֹרָה, וְזֶה "רְאִינוּנו" — כִּי יְהִי כֹל הַעֲוֹנוֹת נִכְלָלִים בְּאֵין, הֵינּוּ בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, שֶׁשֵּׁם הַעֲוֹנוֹת נִתְהַפְּכִין לְזִכּוֹת עַל-יְדֵי תְּשׁוּבָה, וְעַל-כֵּן יֵשֵׁן הֵינּוּ עֲוֹנוֹתָיו הַיְשָׁנִים יִתְהַפְּכוּ לְגַמְרֵי אֵל הָאֵין סוּף, עַד שְׁאֵפְלוּ חֲדָשׁ אֵין בּוֹ, כִּי יְהִי כֹלָּא מִמֶּשׁ, שְׁנִתְּהַפְּכוּ אֵל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְעַל-כֵּן אֶסוּר לְהִתְנַאֵשׁ אֶפְלוּ שֶׁעָשָׂה כְּכֹר אֵת הַעֲוֹנוֹת הַכִּי גְרוּעִים, שֶׁעַם כֹּל זֹאת עָלָיו לְחַפֵּשׁ תְּמִיד אַחֲרָיו יִתְבַּר, וְלִמְצֵא אוֹתוֹ יִתְבַּר כְּכֹל פֶּרֶט מִפְּרִטֵי הַבְּרִיאָה, וְיִכְלַל בְּמֵ"ה דִּיקָא, הֵינּוּ בְּשֵׁם הַנְּיָ"ה בְּרוּךְ הוּא בְּמִלּוֹי אֶלְפִין: יו"ד ה"א ו"ו ה"א, וְיִתְגַּלָּה אֵלָיו מֶלֶךְ עֲלִיּוֹן בְּהִתְרָה נוֹרָאָה וְנִפְלְאָה, וְהֵבֵן.

כֹּה רַבִּי אֶלְעָזָר הַקֶּפֶר אֹמֵר: הַקְּנָאָה, הַתְּאֵנָה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין אֵת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם: וְיֵשׁ לֹמֵר עַל-פִּי מַה שֶּׁגִּלָּה לָנוּ רַבְנֵי ו"ל (לְקוּשֵׁי מוֹתֵרֵין, חֶלֶק א', סִימָן ל"ד), כְּשֶׁעוֹבֵר עַל הָאָדָם הַרְפוֹת וּבְזִיוּנוֹת, בְּבַחֲמִית (תהלים טו, כא): "הַרְפָּה שְׂכָרָה לְבִי", הֵינּוּ הַרְפוֹת וְהַבְּזִיוּנוֹת שׁוֹכְרִין לְבוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁנָּה עוֹקֵר אוֹתוֹ לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ יִתְבַּר, הַמִּקְוֵן הוּא עַל-יְדֵי שֶׁמְקַשֵּׁר אֵת לְבוֹ אֵל הַנִּקְדָּה הַשְּׂנֵיכֵת לְלְבוֹ בַּעַת הַזֹּאת, וְעַל-יְדֵיֶיהָ נִתְבַּשְׁלַת הַרְפָּה הַשׁוֹרָה עַל לְבוֹ, הַנִּקְדָּה הַזֹּאת הִיא נִקְדַּת הַצַּדִּיק, שְׁצָרִיכִין לְקַבֵּל מִן הַצַּדִּיק אֵת נִקְדָּתוֹ, וְאַחֲרֵי־כֵן לְחַזֵּר עִם חֲבֵרוֹ מַה שֶּׁקָּבַל נִקְדַּת הַצַּדִּיק, וְאַחֲרֵי־כֵן יְדַבֵּר בֵּינוּ לְבֵין קוֹנֵו, וְעַל-יְדֵי שֶׁלֵּשׁ נִקְדוֹת אֱלֹהִים, תִּתְבַּשְׁלַת הַרְפַּת לְבוֹ (לְקוּשֵׁי-הַלֵּכוֹת בְּרַחֲמֵי הַמֶּלֶךְ ג') הֵינּוּ שְׁנִקְדָּה הַכְּלִיטִית שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל הוּא הַצַּדִּיק, שְׁצָרִיכִין לְקַבֵּל קָדְשׁ אֵת נִקְדָּתוֹ, הֵינּוּ אֵת לְמוֹדוֹ שֶׁמְלַמֵּד כֹּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, שִׁיכְלָל לְגַמְרֵי בְּאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְיִמְלָמְדוּ עֲצוֹת אֵיךְ לְהִתְגַּבֵּר עַל כָּל מַה שֶׁעוֹבֵר עָלָיו, וְאַחֲרֵי־כֵן צָרִיךְ לְדַבֵּר עִם חֲבֵרוֹ, וְלִקְבֹּל אֵת הַנִּקְדָּה שֶׁיֵּשׁ בְּכָל אָחִיד וְאָחִיד, בְּבַחֲמִית "וּמְקַבְּלִין דִּין מִן דִּין", וְאַחֲרֵי־כֵן צָרִיךְ לְדַבֵּר עִם קוֹנֵו. וְעַל זֶה כָּא הַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר הַקֶּפֶר לֹמֵר וְגַלְלוֹת, אִם לֹא יְהִי לָךְ הַשְּׁלֵשׁ נִקְדוֹת הָאֵלֹהִים, עַל-יְדֵיֶיהָ הַרְפוֹת וְהַבְּזִיוּנוֹת שְׁעוֹלִים עַל לִבְךָ, וְיֹצִיאֲךָ אוֹתָךְ מֵעוֹלָמְךָ וְתִתְבַּשְׁלַת לְגַמְרֵי, וְזֶה "הַתְּנָאָה" סוֹבֵב כְּנֶגֶד נִקְדַּת הַחֵבֵר, שֶׁמְקַנָּא בְּגִלְתַּת חֲבֵרוֹ שֶׁעָלָה יוֹתֵר מִמֶּרְגָּתוֹ, "הַתְּנָאָה" זוּ נִקְדַּת עֲצֻמוֹ שֶׁמְמַלֵּא תְּאוֹת לְבוֹ, "וְהַכְּבוֹד" זֶה נֶגֶד נִקְדַּת הָרֵב שֶׁפּוֹגֵם בְּכְבוֹד רַבּוֹ, מוֹצִיאִין אֵת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם"; וְלִכֵּן אִם יֵשׁ לָךְ אֶהוּבִי, בְּנִי, אֵת הַשְּׁלֵשׁ נִקְדוֹת אֱלֹהִים, נִקְדַּת הָרֵב — לְחֶלֶק לוֹ כְּבוֹד, כִּי הַכְּבוֹד שֶׁיֵּךְ רַק לְהָרֵב וְהַחֵכֶם שְׂבִדוֹ, וְהַבְּטַל מִפֶּךָ אֵת הַתְּנָאָה שֶׁלֹּא תִקְנָא בְּגִלְתַּת חֲבֵרְךָ, אֲדַרְבֵּה תִקְבֹּל אֵת נִקְדַּת כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, וְהַבְּטַל אֵת תְּאוֹת לִבְךָ וְתִדְבֹר עִמּוֹ יִתְבַּר, עַל-יְדֵיֶיהָ יְהִי לָךְ קִיּוּם בְּנֵה הָעוֹלָם, וְחֻזְקָה לְבַטֵּל אֵת הַרְפוֹת שֶׁשׁוֹרוֹת עַל לִבְךָ, וְתִתְגַּלָּה בְּךָ נִקְדָּתְךָ שֶׁיֵּשׁ בְּךָ חֶלֶק בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל, וְהַרְבֵּה יִצְאוּ מֵעוֹלָמְךָ, עַל-יְדֵי שֶׁלֹּא רָצוּ לְהַבְּטֵל לְגַמְרֵי אֵל הָרֵב וְהַצַּדִּיק שְׂבִדוֹ, וְלִקְבֹּל אֵת נִקְדַּת חֲבֵרוֹ, וְעַל-יְדֵיֶיהָ גַם אֵת נִקְדַּת עֲצֻמוֹ אֲבִדוֹ; וְלִכֵּן כָּא הַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ לְמַדּוּ אוֹתְנוּ דַּעֲבָה, שְׂרָאוּי לָנוּ לְהִתְבַּשְׁלַת לְגַמְרֵי אֵל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְשֶׁלֹּא תִהְיֶה לָנוּ שׁוּם קְנָאָה עַל גִּזְלוֹת חֲבֵרֵינוּ, וְלֹא שׁוּם תְּאֵנָה מִתְּאוֹת הַגּוֹפְטִינִית וְתְּאוֹת עוֹלָם הַזֶּה וְלֹא נִפְגַּם בְּכְבוֹד הָרֵב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִצָּא עַל-יְדֵיֶיהָ מִן הָעוֹלָם הֵינּוּ מֵעוֹלָמְנוּ, כִּי הַתְּנָא הַקְּדוֹשׁ מְלַמְּדֵנוּ לְמוֹד שְׁנוֹכָה לְהִתְבַּשְׁלַת לְגַמְרֵי אֵל הָאֵין סוּף

ברוך הוא, ועל-ידי-הן נקבל גנת הרב, ונתור שיכדונו בני אלס: כט הילודים למות. מי שולד עם חברינו מה שלמדנו אצל הרב, ועל-ידי-הן נגיע אל גן-העד. ונתה ולעמוד ליום הדין אלה למי עולם ואלה למרפוט שאמר התנא רבי אלעזר הקפר (אבות דרבי נתן

מוציאין את האדם מן העולם: כט הוא הנה אומר, הילודים למות, והמתים להחיות, והחיים

ברק כו): אל תהא במשקוף העליון שאין יד בני-אדם יכולה לגעת בו, אלא הרי כאסקפה תחתונה שהכל

דשין בה, ולבסוף כל הבגין נסתר, והיא במקומה עומדת; הנינו כשאדם מחפש ומבקש רק את גנת עצמו, שנה וזכין רק על-ידי שמתקרבין אל הצדיק וחוררין עם חברו, לבסוף אפלו שכל הבגין נופל ונסתר לגמרי, נגדתו במקומה עומדת, לא בן פשוטה מדרגות גבוהות למעלה מהשגתו, אז זה וזה לא נשאר בו, והבן.

כט הוא הנה אומר הנינו רבי אלעזר הקפר הנה רגיל לומר.

הילודים למות והמתים להחיות והחיים לדון ולהודיע ולהנדע, שהוא אל, הוא היוצר,

הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדין הוא העד, הוא בעל דין, הוא עמדי לדון, ברוך

הוא שאין לפניו לא עולה ולא שכתה ולא משוא פנים ולא מקח שחד שהכל שלו, ודע

שהכל לפי החשבון: בא להגיד לך, אהובי, בני, על דרך שאמרו תכמינו הקדושים (פמ"ד לב):

הרוצה שימנה — ימות, והרוצה שימות — יתה; מי שרוצה להתלד בכל עת ורגע, ולחיות

חיים נצחיים, ולחדש את עצמו בכל עת ורגע, ימית את עצמו מהכלי העולם הזה במסירות נפש

עצומה, ויכלל באין סוף ברוך הוא, שנה "הילודים למות", אם אמה רוצה להתלד בכל עת ורגע

ולחיות כרחה חדשה, עצמה שתמיד תמות מהכלי העולם הזה, ולא תתנה לך שום הסתכלות

בחייו דהאי עולם, ולהפוך "והמתים להחיות", הרוצה שימות יתה, שנה מה שאמרו תכמינו

הקדושים (ברכות יח): רשעים בתייהם נקראים מתים; כי כשאדם רץ אחרי הכלי העולם הזה

וימתק את עצמו ממנו יתברך, ונדמה לו שיש חיות מבלעדי הקדוש-ברוך-הוא, שנה "והמתים

להחיות", על זה מודיע לך התנא שטעות גדולה היא בקדך. ועכשו תחשב בעצמך, אם כבר

זכיתי להכלל באין סוף ברוך הוא, ואני מי כבר דבוק בחי החיים ונכלל בו יתברך, עלי לעשות

מה שאני רוצה, על זה אמר "והחיים לדון", שאלו שהם חיים בחי החיים בו יתברך, ומתענגים

בזיו השכינה, ראוי להם לדון את עצמם תמיד ולחפש ולבקש אולי הם מטעים את עצמם בטעות

של קלפת גנה, על-כן אפלו שחיים חיים נצחיים ודבקים בו יתברך, עליהם לדון את עצמם תמיד

אולי מטעים את עצמם ואולי הם מקלפת גנה, שמאירה כמו חתיכת עץ בלילה בדמיון איה

אור, ועל-ידי שדון את עצמו תמיד, יחזק בדעתו היטב "לידע ולהודיע ולהנדע, שהוא יתברך]

אל, הוא היוצר, הוא הבורא, הוא המבין, הוא הדין, הוא העד, הוא בעל דין, הוא עמדי לדון"; ועל-כן

מה לך, אהובי, בני, לחכות עד שידונו אותך בדין העליון, ראה לדון את עצמך עוד בנה העולם,

ולשפט את עצמך על כל מה שעובר עליך, ותזכר את מאמרם ז"ל (נדרים רבא, פרשה ה', סימן ה'):

אם אין דין למטה יש דין למעלה; כי כשאין אדם דן ושופט את עצמו, אזי דנין ושופטים אותו

למעלה, וכששופטים את האדם במשפט דלעילא, אזי הדין נתלבש בכל הדברים, וכל הדברים

נעשים שלוחים של מקום לעשות בנה האיש משפט, כמו שאמרו תכמינו הקדושים (נדרים מא):

ליום הדין: לידע. מלמחיס: ולהודיע. ללמחיס: "למשפטיך עמדי" (מהלים קיט, צא), כשנתלבשת ולהודיע. להצין מענטז: הוא היוצר. שכל העולם מדת הדין בזה העולם, אזי "הכל עבדך" הוא בידו כחומר ביד היוצר. ומה טעם לפי שהוא לעשות דין בזה האדם, אבל כששופט את הכורא שגרא את כל העולם כולו מאין לפיכך יכול עצמו בזה העולם, ויש דין למטה, אזי אין דין לעשות בו כרצונו: הוא המביין הוא הדין. אחר שהצין כל מעשיהם מציאן דין לפניו: הוא בעל דין. שהוא מונע את החוטאים: והוא עתיד לדרון. לעולם הנא: ולא משוא פנים ולא מקח שחדר. שאינו נושא פנים אפילו לנדיק גמור שלא יענישו על עבירה קלה שבאמת לידו. ואינו לוקח שחדר המלוה בשביל העבירה. אלא נתן שכר על המלוה ועונש על

העבירה. כך פירש הרמב"ם: רדע שהכל בא לפי החשבון. פרוטה ופרוטה מטרופה למשכון גדול, כך עבירות קלות כשהן מרובות עולות למשכון גדול: שעל

כל עוונותיו, וכמאמרם ו"ל (תורת כהנים פרשת בקרתי), שמיך שמתודין על עוונותיהן, מיד אני חוזר ומרחם עליהם, כי תכף ומיד כשאדם חושב חשבונו של מקום ברוך הוא ומתודה על כל מה שעשה, ומקבל על עצמו קבלה חזקה שלא יחזר אל שטיותיו ועוונותיו, על-ידיה לא יז משם עד שמתחילין לו, שזו מעלת האדם המתבודד אליו: תברך, ובא ומפרש את כל שיתתו לפניו בתמימות ובכשיטת גמורה, שעל-ידיה הוא מוריד מעל עצמו כל מיני מדות רעות ומאזות רעות, ונתקן בו היטב אשר הוא: תברך "היוצר", והוא: תברך "הבורא", והוא: תברך "המביין" את כל דבר, והוא: תברך "הדין" שדן את כל אדם ואדם לפי מעשיו, והוא "העד" שמעיד על האדם אם עשה תשובה באמת, והוא "בעל דין" שדן את האדם בכל עת ורגע, והוא "עמיד לדין" כשיצאת נשמתו מגופו. ובזה אהובי, בני הנקר, שמתחונק בחיים חיותך להתבודד עצמך עמו: תברך, אז תתקנה בך מדות לא לעשות שום עולה לאדם, כי "אין לפני לא עולה". וכן תמיד תזכר ממנו: תברך, כי אין שכתה לפני פסא כבוד: תברך, ותכף ומיד כשאדם עושה תשובה, הוא זוכה לעלות עד פסא הכבוד (יומא פו.), ושם עקר הזקרון, "ולא משוא פנים" — שכתב לא יתן שום בן אדם, "ולא מקח שחדר" — לא יקח שחד מאף בן אדם, כי "השחר יצור יצני חכמים ויסלף דברי צדיקים" (דברים טו, ט), "שהכל שלו", על-ידי התקנה רבה בתפלה ובקשה ותחנונים אליו: תברך תגלה לו, שכל הבריאה שיכת רק לתקדוש-ברוך הוא ואז, אהובי, בני, תתקן חיים אמתיים, חיים נצחיים, חיי עולם הבא בעולם הזה, ובהבן.

ואל יבטיחה יצרך שהשאל בית מנוס לך: כרחק אתה נוצר. שהנשמה אינה רואה לנאט מן כי בעולם הזה שיש לאדם טרדות ועל הפרנסה יכול להיות שיצטעק ויגשף אותו פרעש, והוא לא יגיש מתמת שפחשכתו טרודה באיזו מחשבה של פרנסה וכיוצא, אבל שם בקבר שאז אין לאדם שום טרדה ושום מחשבה אחרת, אז הוא שומע אפלו הרתישה וההלוחץ של התולעים, איך הם רוחשים וכאים אליו, ומרגיש הצער של כל נשיכה ונשיכה, ואין שום דבר שיטרדהו וינעמהו מגדל צערו הקשה, בתקנא לצלן (שיחות הריון, סימן פד); ועל-כן אל יסיתה יצרך שפדאי קבר למות, וכך תנצל מכל צרותיו, אל תאמר זאת, אהובי, בני, כי כל זמן שאתה חי, אתה יכול לתקן את הכל, ושם בקבר אי אפשר לך לבית, ובשמתמיד בלמוד התורה הקדושה תהיה כרוף עם אור ורוחני כנה, שלא יוכלו לגשת אליך שום תולעים ועכברים ונחשים ועקרבים, והתורה מגנה ומצלת תמיד.

שעל פֶּרְחָה אֵתָה נּוֹצֵר וְעַל פֶּרְחָה אֵתָה נוֹלֵד: כי הנשמה אינה רוצה לצאת מעולם הנשמות, אלא רוצה להתענג בנעם ויו שכינת עזו יתברך, ועל-כן מכריחין אותו בהכרח גדול להיות נוצר ונולד ולקרות אל זה העולם, כדי שלא יאכל נהמא דכסופא, אלא ילמד תורתו הקדושה שהיא חממתו יתברך, ויגים את מצוותיו יתברך, שעל-דבריה דווקא יוצה להתחזק ולהתענג בנעם ויו שכינת עזו יתברך בבית שאת וביתר עז וביתר כח, כי כשעוברים את זה העולם, ומחזיקים מעמד מכל מה שעובר, ובוחרים תמיד אליו יתברך, אין ערך להשכר והגמול שמקבל, מאשר היתה נשאת נשמתו בעולם הנשמות (לקוטי מוה"ר, חלק ב', סימן לו), כי כפי הצרות שאדם סובל בזה העולם, בודאי טוב יותר אם לא היה נברא כָּלָל, ולא היתה נשמתו יורדת אל זה העולם, אבל כשיתור אל העולם הבא, בודאי טוב יותר מה שנוברא, כי דווקא על-דבריה שרדה נשמתו מנבחה מרומים אל העולם הזה הגשמי והחמרי, וזוכה לזכך את עצמו ולהגיע אל התכלית, זה כבר יותר טוב ממה שנוברא.

ועל פֶּרְחָה אֵתָה חֵי: צריך שתדע, אהובי, בני, שלא יועיל לך שום דבר, ההכרח לך להיות מטעמים הכמוסים אצלך יתברך, ואפלו שאתה מדכא ביסורין, ואתה רוצה למות, לא יועיל לך שום דבר, כי ההכרח לך להיות בזה העולם, כדי לתקן ולהצלחות את כל הנעוצות השכיכות לשרש נשמתך, ועל-כן מה ולמה להכריח את עצמך כל-כף למות, כי זה ממילא לא יועיל לך שום דבר, כי על פֶּרְחָה אֵתָה חֵי, עד שבווא הקדוש-ברוך הוא יושל נשמתך; ולכן ראה, אהובי, בני, להתחזק בכל מיני אגנים שבועלים במה שעובר עליך, ותדע שלא יועיל לך שום דבר, ואפלו אם תרצה למות, עד שלא יקרא אותך הקדוש-ברוך הוא תננה אליו, לא יועיל לך מאומה, ועל-כן למה לך לדחוק את השעה.

ועל פֶּרְחָה אֵתָה מֵת: אהובי, בני, עליך להתכונן בכל יום ויום לתור אליו יתברך, ובמאמרים

לפיכך הרבה להם תורה ומצות. כגון פרשת שקלים ורמשים להרבות שכן שכן גדלים מהם אף על פי שנאלו תלמידיו את רבי אלעזר, וכי אדם יודע שנלאו הכי לא היו אוכלים אותן שנפשו של אדם קשה נהן למען צדקו. להנדיק את ישראל ולומומן. שפא ימות למחר, נמצא כל ימיו בתשובה;

ואף שלמה אמר בתחמתו (קהלת ט, ח): "בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר"; ועל-כן ראה, אהובי בני הניקר, להכין את עצמך בכל יום למות על קדוש שמו יתברך.

דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא:

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר (ישעיה מב), 'ני חפץ למען צדקו, וגדיל תורה יאדיר':

ועל ברתך אמת עמיד

למן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש-ברוך-הוא: עליך לזכות, אהובי, בני הניקר, ששום דבר בזה העולם לא הולך לריק, כי כל דבר מזכירים לאדם ביום הדין (קהלת יב, יד): "כי את כל מעשה האלקים יבא במשפט על כל געלם אם טוב ואם רע"; ועל-כן בדאי נראוי לכל בר ישראל עוד בחיים חיותו לפשט את עצמו על כל פרט ופרט מה שעשה ולא יעבר לו יומו עד שיתנהג אליו יתברך, ואז ימתיק ממנו את כל הדינים, ולא יהיה עליו שום משפט בעולם הבא כלל, כי אם האדם שופט את עצמו בזה העולם, אז הקדוש-ברוך-הוא מבטל ממנו כל מיני דינים וענשים ומשפטים, ויוצא וזכאי בדין, והבן.

רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצות, שנאמר (ישעיה מב, כא): "יהנה חפץ למען צדקו וגדיל תורה יאדיר"; משנה זו היא בסוף פרק אלו הן הלוקין (מכות כג), ויש לומר הטעם למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות. כי הנה אמרו חכמינו הקדושים (בבבא טו): אין קוראין לאבות אלא שלשה, שהם: אברהם, יצחק, ויעקב, שהורידו את שכנת עזו יתברך בעולם, ובזכותם נתנה תורה לישראל; ועל-כן כשאדם לומד פרק בפרקי אבות שהם מוסרי חכמינו הקדושים, שמסרו לנו להתנהג בהתנהגות האבות הקדושים: אברהם, יצחק, ויעקב, שראשי תבות של שמוותיהן הוא: "י אלקינו יי"י שהם אברהם, יצחק, ויעקב, ואמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה פרשה מו): האבות הן הן המדבריה; כי הם הורידו את שכנת עזו יתברך בזה העולם, ונכללו לגמרי בו יתברך, ועדין זכות האבות קיימת בעולם, כמאמרם ו"ל (ניקרא רבה, פרשה לו, סימן לה): לעולם זכות אבות קיימת; ועל-כן כדי שבר ישראל הלומד את מוסרי אבות עולם התנאים הקדושים לא יפל בדתו, שאינו מקים מה שכתוב, לזה אנו מסיימים עם מאמרו של רבי חנניא בן עקשיא, ש"רצה הקדוש-ברוך-הוא לזכות את ישראל", שיהיה להם חלק בחלקם של האבות "ולפיכך הרבה להם תורה ומצות", כי כלליות נשמות ישראל הם ששים רבוא, כי שרשי נשמות ישראל הם ששים רבוא, ועל-כן ישראל יראו ראשי תבות: יש ששים רבוא אותיות לתורה, הנינו ששרשי נשמות ישראל הם ששים רבוא, וכשאדם מתחבר עצמו אל התורה שנתנה בזכות האבות, על-ידיה יש לכל אחד ואחד חלק באלקי ישראל, כי בודאי בכלליות ישראל כל אחד ואחד מקים איו מצוה,

וזה "שנאמר יהוה חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויִאדיר", כי צדקה עשה הקדוש-ברוך הוא עם ישראל, שנתן להם את התורה, כי כך כל בר ישראל יש לו אות בתורה, ועל-ידי שהוא מתעורר בתשובה שלמה, הוא מנענע את האות השִׁיבֵת לשָׁרֵשׁ גִּשְׁמָתוֹ, ועל-פני התורה הקדושה מתחלת עם תבת בְּרִיא־שִׁיחַ, שהוא ראשי תבות: י'שׁ שְׁשִׁים ר'בוא א'ותיות ב'תוך ת'ורה, כי תכף-ימד כְּשֶׁבֶר יִשְׂרָאֵל לומד תורה, הוא מנענע את האות השִׁיבֵת לשָׁרֵשׁ גִּשְׁמָתוֹ, ועל-כן "למען צדקו" יתברך יגדיל תורה", כְּשֶׁאָדָם לומד תורה ברבקות הבורא יתברך שמו, על-ידי-זה מנענע את שְׁרֵשֵׁי נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁכָלֵם חוֹזְרִים בתשובה, וזה רמז "ויִאדיר" דִּיקָא, שהוא ראשי תבות: א'פְרִים, ד'ין, י'הודה, ר'אובן, שְׁהֵם אֲרֻכָּה דְגָלִים, שְׁבָהֵם כְּלָלִים כל כול נשמות ישראל, וזה (תהלים צב, ד): "אדיר בפרוס הוֹי", שֶׁבֶר יִשְׂרָאֵל לומד תורה גורם שֶׁשֶׁשֶׁנֶּעַ לְמַעְלָה בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, ולכן מְסִימִים עִם מִשְׁנֵה זו דִּיקָא, כְּדִי לְחַזֵּק אֶת כָּל בֵּר יִשְׂרָאֵל, שִׁיקִים אֶת מוֹסְרֵי הַתְּנָאִים הַקְּדוּשִׁים הַמְּבֻרָאִים בְּמִסְכַּת אָבוֹת, כְּדִי שִׁיכָלֵל בְּכָל נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַכְּלוּלִים בְּאָבוֹת הַקְּדוּשִׁים, וְהֵבֵן לְמַעְשָׂה.

גנופן וכנפס חיים נלמיס כחמה ולננה וכוכביס כדמימי גנמרא נהאי פראק ממוס שעמידס לחיות אין חורזין לעפרן, והעולס הנבא אין צו לא חלינה ולא שמה, ולף על פי שיש צו גוף וגויה, אלס לדיקס יושבין ועטורמיהו נרלסיהו ונהנין מויו השכינה, ומפני שאין כל ישראל שוין צו אלס הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, משום הכי קתמי יש לסס חלק.

פרק ה'

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס, כא): "ועמף כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ גנר מטעי מעשה ידי להתפאר": טעם שלפני כל פרק מפרקי אבות תקנו לומר משנה זו, אשר אינה שִׁבֵת לְכָאן כָּלֵל, והיא משנה בסנהדרין (צ, א) יש לומר, כי הנה יודע אשר כל מאמר ומאמר שהתנא הקדוש גלה הוא אורות והשגות גבוהות ברוחניות חיות אלקיות ויתברך, שִׁנְזָה לְהַשִּׁיג בְּנֵה הָעוֹלָם בעודו בגופו הגשמי והחמרי, והוא מלמד את כל בר ישראל דרך ועצה והנהגה ישרה, איך שהוא גם-כן יכול להגיע אל השגות אלקיות ויתברך, אורות שתצחיות כמו שִׁבָה היא, אם יתנהג בדרך זו והנהגה זאת שהוא התנהג, ויכול כל אחד לפל בְּדַעְתוֹ וְלִהְתָּאשׁ, ויאמר לעצמו: "איך אני יכול לדמות עצמי אל התנא הקדוש הנה? הלא אני יודע את גרענות מעשי ואת כללוקי מחשבותי, וממילא לא שִׁיבֵת אֵלֵי כָל אֶלֶה הַתְּנָהוּג וְהַמְּדוּת, כִּי רְחוּק אֲנִי מִכָּל זֶה". לזאת מקדימים את המשנה הזו, לגלות לך, אהובי, בני, שתדע אשר "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא", כל בר ישראל דִּיקָא יש לו על-כל-פנים חלק ברוחניות אלקיות ויתברך, כי נְשָׁמָתוֹ נֶאֱחָלָה מִמֶּנּוּ יתברך, ועל-כן נקט "כל" דִּיקָא, שֶׁזֶה דְּבַר הַשֶּׁחָד לְכָלֵם, הן לדרי מעלה והן לדרי מטה, כמו שמתרגם התרגום על הפסוק (דברי הימים א כט, יא): "כי כל בשמים ובארץ" — דאחד בשממא וארעא, הינו הן אלו שפבר וכו' לגלוי אלקות, עליהם להתחזק להתנהג בהנהגות התנאים הקדושים ולילף במדותיהם, אשר על-ידי-זה יתעלו יותר ויותר,

פרק ה א בעשרה מאמרות. תעשה ויאלמ. וכמו כן ויותר מכן כל אלו שעדין מנחים ובראשית נמי מאמר הוא דלמי (תהלים לג) דנבר ה' בנוקבא דתהומא רבא. עליהם להתחזק בכל שמים נעשו: שמאבדין את העולם. שכל המאנד נפש אחת מישראל כאלו אנד עולם מלא. והרשעים בדרך זו ויתנהגו בהנהגות אלו שגלו התנאים

שזעום מאנדים את נפשם כאלו מאנדים את העולם. כך מלאמי. ולי נראה שמאבדין את העולם ממש. שמכריעים

פ"ה א בעשרה מאמרות נברא העולם. ומה תלמוד לומר, והלא במאמר

עזו יתברך. ומביא ראיה מהפסוק שנאמר: "ועמד כלם צדיקים", ונקט "כלם" דיקא וכו', שהן הדרי מעלה והן הדרי משה אסור להם להתנשא, כי יש בהם נקבת צדיק, ועל כן "לעולם יירשו ארץ" כמו (קהל א. ה): "והארץ לעולם עומדת", בן שארו יירשו כל עם ישראל את הארץ, כי כל אחד הוא בחינת צדיק "נצור משעי", והוא ברגמת הענף ששטע הקדוש ברוך הוא באילנו דחיי "משעי ידי להתפאר", הקדוש ברוך הוא מתפאר עם כל בר ישראל, כי לכל אחד ואחד יש לו חלק אצלו יתברך, ועל כן מקדימים לומר את המשנה הזו לפני שלומדים את מדות ונהנהגות התנאים, שגלה לנו כל אחד ואחד כפי מדרגתו ושרשו בעולמות העליונים, ללמד אותנו איך שאנחנו גם כן יכולים להגיע אל מדרגות ונהשגות אלקותו יתברך, אם נלך בדרך ונהנהגות אלו; ואסור לנאש עצמו בשום פנים ואופן, אפלו הוא הכי גרוע ונמצא בשאול תחתית ומתחתיו ממש, כי גם משם יכול לצאת ולחזר אליו יתברך, כי הוא יתברך מתפאר עצמו עם כל בר ישראל, כמו שכתוב (שעיה מט, א): "ישראל אשר בך אתפאר", והבן.

א בעשרה מאמרות נברא העולם, ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולמן שבר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות: צריך שתדע, אהובי בני הנה, שבשעה שעלה ברצונו יתברך לברא את העולם, הלביש את עצמו בעשר ספירות: כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, שהם העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, כי הנה בכל פרט ופרט מקריאת העולם נאמר: "ויאמר", ואם תדקק במקרא, לא תמצא אלא תשע פעמים "ויאמר", ומקרישים שכתב "בראשית" היא גם כן מאמר, אלא הוא מאמר סתום, שהוא כולל את כל המאמרות כלם, כי כלם מקבלים חיות ממנו, והכבוד של המאמר סתום הוא סתום ונעלם בתכלית ההסתרה, ומשם כלם מקבלים חיות, כי "בראשית" הוא נגד ספירת הכתר, שהיא כסוד "איה מקום כבודו", וכל מאמר ומאמר הוא נגד ספירה אחרת, שעל ידה הוציא הקדוש ברוך הוא את הבריאה, שמגלה את כבודו יתברך עם חלק זה מספירה זאת דיקא, וזהו "בעשרה מאמרות נברא העולם", הינו בעשר ספירות. ועל זה שואל "ומה תלמוד לומר?" למה הצרך לברא את העולם בעשר ספירות שהם עשרה מאמרות, "והלא במאמר אחד יכול להבראות", הינו תקף ומייד בשצמצם את עצמו בכיכול מאין סוף עד אין תכלית תכף ומייד בספירות הכתר היה יכול להוציא משם את כל הבריאה, ומקשר "אלא להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות, ולמן שבר טוב לצדיקים שמקימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות"; כי באמת ברא הקדוש ברוך הוא את כל הבריאה דיקא על ידי עשר

ספירות, כי בכל פרט ופרט יש בו עשר ספירות, כי יש כבוד פרטי לכל מאמר ומאמר של העשרה מאמרות שבהם נברא העולם, אשר בשביל אותו הכבוד הזה זה המאמר, שעל גודו נברא חלק פלוני מהבריאה (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן ע"א), הינו מפל מאמר ומאמר ומכל ספירה וספירה שהוא כנגד חלק אחד מהבריאה יוצא כבוד להקדוש ברוך הוא, אשר בשביל מאמר וספירה זו שבחלק ופרט זה של הבריאה נברא ונתנהו זה הדרך, הינו כדי שיצא כבוד להקדוש ברוך הוא, וכמו שאמר רבנו ז"ל (שיחות ה"ן, סימן נב): מפל הדרגים צועק כבוד השם יתברך, "כי מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ג, א), ואפלו מספורי הגויים צועק גם כן כבוד השם יתברך, כמו שכתוב (תהלים צו, א): "ספרו בגוים כבודו", שאפלו בספורי הגוים צועק כבוד השם יתברך, כי כבודו יתברך צועק תמיד, וקורא ומזמז לאדם שיתקרב אליו יתברך, והוא יתברך יקרב אותו ברחמים ובאהבה ובחבה גדולה, כי אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, ויש שתי מדרגות: מדרגה אחת היא בסוד "הכתר", ששם הוא מאמר סתום, ששם צועקים "איה מקום כבודו", כי שם אין שום תפיסה לאף בריה כלל, כי הוא בסוד אין סוף ברוך הוא בלי שום צמצום ולבוש כלל, ומדרגה שניה הם התשע ספירות, "חכמה בינה" הנקראים אבא ואמא, "חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד", הנקראים זעיר אנפין, "מלכות" הנקראת נוקבא, שמשע ספירות אלו הם בסוד הלבושים שהוא יתברך התלבש עצמו בהם, שהם כלל השמות הקדושים היוצאים משם ה"ן ה"ה ברוך הוא וברוך שמו, כי אות ה' הוא התקמו, אות ה' היא הבינה, אות ו' היא השש ספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד,

יסוד, אות ה' היא המלכות, אשר משם משתלשלים כל צרופי שמוקיו יתברך, בסוד: ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, כמלויים וכמלוי מלויים וכו' ובאחרים ובפנים וכו' ובאותיות שניות ובמלויים ובמלוי מלויים וכו', אשר משם יוצאים כל חלקי הבריאה שנתנהו מהמאמר הזה של הבריאה, שמשם כבודו יתברך נתגלה, בכחינת "מלא כל הארץ כבודו", כי כל פרט ופרט מפרטי הבריאה שבאותו מאמר מגלה כבוד אחר של הקדוש ברוך הוא, ועל כן הוצרך לברא את העולם בעשרה מאמרות, שהם העשר ספירות הנוללים את שתי המדרגות הנ"ל, מדרגה אחת סוד "הכתר", שהוא "איה מקום כבודו", בראשית מאמר סתום, ששם נעלם ונסתר הכל, והוא כדי "להפיע מן הרשעים שמואבדים את העולם שנובא בעשרה מאמרות", הינו אלו שבכר נפלו למקומות המשנפים ובתי עבודה זרה, ונכשלו בכל העבורות שבעולם ומנחים במקומות המשנפים, ועוברים עליהם ספקות ובלבולים, קשיות ועקמומיות עליו יתברך, שהן תכלית הירידה, שאין ירידה יותר גדולה מזו, שלבו סתרתו נעקם בעקמומיות קשיות עליו יתברך, עם כל זאת כשאדם מתעורר גם משם מקום שהוא נמצא, אף שהוא עכשו רשע גמור, אף מתחיל לרחם על עצמו ולצעק ולבקש ולהתחנן על נפשו, ושואל ומחפש ומבקש "איה מקום כבודו", על ידיה הוא עולה עד הכתר, שהוא מאמר סתום, והקדוש ברוך הוא מרחם עליו ומחיל לו (לקוטי מוהר"ן, חלק ב', סימן יב), ולכן הוצרך לברא כל חלק מהעולם בעשרה מאמרות, שהם העשר ספירות, כדי להפיע לשון פרעון חוב, מן הרשעים שמואבדים את העולם שנובא בעשרה מאמרות עשר ספירות, הינו שאפלו שנכשלו בכר בפה שנכשלו ונקלקלו מה שקלקלו כל חלק וחלק

את כל העולם כולו לכף חובה. ונמצא העולם אחד מפרטי חלקי כבודו יתברך, אשר כנגד ספירה בשבילים: שנברא בעשרה מאמרות. ומיני דומה אחרת ואיבר אחר מחלקי ואיברי קומת האדם הנמצא נמצא מלאכה שהיא נעשית ביום אחד למלאכה שהיא העליון, ונפלו בעשרה פתרי דמסאבותא, ששמואל ולכלכו והחריבו שמואל את כל חלק מחלקי ופרטי הבריאה, וכו' את כל פרט מכבודו יתברך המלכש בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם, עם כל זאת

בשעולים עד הפתח, ושואלי ומבקשין ומתחננין על עצמם, וצושים "איה מקום כבודו", על ידי זה הקדוש-ברוך הוא מרחם עליהם ופוצע להם, שהוא גם לשון גלוי (למשי-מוריו). חלק א, סימן טב) אמתת מציאיתו יתברך, וזוכים גם כן להעשות כלי ומרכבה לשכינתו עוז יתברך, ומדרגה שניה, סוד "חכמה בינה" "אבא ואמא" "חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד", סוד "עיר אנפין", "מלכות" סוד "נוקבא", "בדי לתן שכר טוב לצדיקים שמקמינן את העולם שנברא בעשרה מאמרות", כי הם אותיות בגלוי אלקותו יתברך, בכחית "מלא כל הארץ כבודו", אף שעובר עליהם צרות וסורים, קטנות ומכאובים ובלבולים גדולים, וסובלים שפכות דמים, חרופין וגדופין מאנשי הלא מעלי, וטעמים אף טעמי מיתה ביום אחד, עם כל זאת מתוקים את עצמם וממשיכים עצמם אליו יתברך, ולא עוד אלא שמגלים את אמתת מציאיתו בכל חלק וחלק מפרטי הבריאה, ומגלים את אמתת מציאיתו יתברך שהוא כבודו יתברך היוצא מכל פרט ופרט, שהם כל הצדופים והיתודים שגדולי הצדיקים המבחרים במעלה גדולה ונפלאה מאד, מיתודים ומצדופים מכל חלק וחלק ומכל פרט ופרט מפרטי הבריאה, אשר יצרו אחר, שהיתוד והצדופים הנה מסתה ומקיים ומתה את חלק כבודו מהבריאה, אשר יצו ראתה אלה, והבן.

ב עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שהביא עליהם את מי המבול: בא לרמו לך, אהובי בני הנקר, את גדל אריכת אפים של הקדוש-ברוך הוא, שמחפה ומקנה ומצפה לאדם שיחזר בתשובה, ואף שמכעיסין לפניו, הוא מאריך אף פן ואולי ישוב האדם בתשובה, כי הרי אגחנו רואים שמאדם הראשון עד נח היו עשרה דורות, ואלו הם: אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך, מהשלח, למך, נח, ואף שהכעיסו לפניו במעשיהם הרעים, הקדוש-ברוך הוא האריך אפו עמם, עד שלבסוף הביא עליהם את מי המבול. וזה למוד עמק והתחזקות גדולה, שהאדם יחזק את עצמו בכל מיני אפנים שבעולם, ואף שעוברים עליו משברים וגלים יחזר בתשובה שלמה, כי רחמי יתברך הם על כל מעשיו, כי אגחנו רואים שדורות הראשונים היו רשעים ארוכים והכעיסו לפניו יתברך, ועם כל זאת הלך עמם הקדוש-ברוך הוא במדת הרחמים ובמדת ארך אפים, עד שהביא עליהם את מי המבול, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (ראש השנה י. ב): "ברותחים קלקלו וברותחים נדונו, שהכשילו את עצמם ואת אחיהם בפגם הברית, וכמו שכתוב (בראשית ו. יב): "כי השחית כל בשר את דרכו", שהוא עון החמור בתורה, ועם כל זאת הקדוש-ברוך הוא האריך אפו עמם, לראות אם ישוכו בתשובה שלמה, כי רחמי על כל מעשיו; ועל-כן ראה, אהובי בני, לשוב בתשובה שלמה אליו יתברך, תכרימנו ואל תסתה כרגע, כי הקדוש-ברוך הוא מאריך אפו, אכל לבסוף גביה דיליה,

הוא גובה את שלו, וכמו שאנחנו רואים נעשית נהרנה ימים: ג להודיע כמה ארך אפים בדורות הקודמים, שאף שהכעיסו לפניו הארץ אפו עליהם, עד שהביא עליהם את מי המבול, וכמו כן הוא אצל כל בר ישראל, הקדוש-

ברוך הוא מאריך אפו עליו, אם ישוב — מיד מקבלו, ואם לא ישוב, רחמנא לישדן — יקבל ענשו, וכמאמרם ז"ל (הוספתא תענית ב) מבול כל בשר אין, אכל מבול של יחידים יש, ורואים בחוש אדם שזוכה לשוב בתשובה שלמה, הקדוש-

ועד נח, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול. ג עשרה דורות מנח

בדור ההוא מוחל לו, אכל אדם שאינו שב בתשובה, לבסוף נמחק מן העולם כמו בדור המבול, וזה שיש גם היום, כי על עון הגזל ועל עון החמס ועל עון תועבות הזמה נמחק האדם מן העולם, שעוברים עליו כל מיני בלבולים שהם בחינת מבול, שנחבלכלו מחו ודעתו לגמרי (לקוטי מהר"ם, חלק א, סימן מד), ואמרו חכמינו הקדושים (נה לא): ולפי שהיו שטופים בגזל נמחקו מן העולם, ואמרו (סדר עולם): דור המבול השחיתו את דרכם בתועבות וזמה וגזל חמס ונמחקו מן העולם; ועל כן ראה, אהובי, בני, לשוב בתשובה שלמה תפדימך בכל יום, כדי שלא תהיה נמחה ממי המבול, כי המבול שיש גם היום, כי באים על האדם בלבולים כאלו שנחבלכלו מחו לגמרי, עד שנשטף במים הזדונים של הצרות והיסורים; ועל כן אשירי מי שזוכה לשוב בתשובה שלמה אליו יתברך, ועל ידי זה "ישב ורפא לו" (ישעיה

ו, י); והתחיל עם אדם הראשון שהוא היה יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא, והוא היה צריך על ידי תפלתו לכלל את כל הבריאה אליו יתברך, ועל ידי חטאו שחטא גרם לקלקול הדורות, עד שבא נח הצדיק ותקן מה שקלקל אדם הראשון, ומכל זה רואים כשאדם חוטא, הוא גורם בע לדורות רבים, שבגללו גם הם חוטאים, ולהפוך רואים צדקת הצדיק, שבצדקתו הוא מציל את הדור; ולכן ראה, אהובי, בני הנקר, לשוב בתשובה שלמה אליו יתברך, ואף שעבר עליך קבר מה שעבר, וקלקלת מה שקלקלת, צדין אמה יכול לתקן. וזהו:

ג עשרה דורות מנח ועד אברהם, להודיע כמה ארך אפים לפניו, שכל הדורות היו מכעיסין ובאין, עד שבא אברהם אבינו וקבל שבר כלם: נח הצדיק תקן רק לעצמו ולא דאג לדורו, ועל כן הציל רק את עצמו ואת בניו, ולכן היה אחר כך דור ההפלה ששפרו בעקב, ועל כן הם עשרה דורות, שהם: שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, רעו, שרוע, נחור, תרח, אברהם; עשרה דורות שבניהם עברו עבודה זרה, כי לולא היה נח מוסר את נפשו בעבור אנשי דורו, ומחזיר אלקותו יתברך בעולם, היה מציל את כל הדור, כמוכא בזהו (חלק א' תר ט), שהקדוש ברוך הוא כעס עליו וקראו רעיא שטנא, כי לא התפלל על דורו כלל, ועל כן אף שהוא בעצמו היה צדיק, רק שלא עורר את דורו, ולכן לא אמרו עליו שקבל שבר כלם, כי לא קבל שום שבר, מה שאין כן אברהם אבינו מסר את נפשו בשביל כל העולם כלו, וגלה את אמתת מציוהו: יתברך, וכמו

נחמידי נטול חלקו וחלק מצדו גביהנס: ד עשרה נסיונות. א' אור פְּסוּלֵים שֶׁשֶׁלֹּכוּ נִמְרוֹד לִכְנָשׁ הַלֵּט. ב' לך נך מארְךָ. ג' ויחי רעב. ד' ויחוק האשה בית פרעה. ה' מלחמת המלכים. ו' מעמד בין הנחמים שהראהו שעמד מלכות. ז' המילה. ח' וישלח אנזימן ויקח את שרה. ט' גרש האמה הזאת ואת נבנה. י' העקדה:

נְשִׂאָהּ לְקַרְבַּי רְחוּמֵי אֱלֹהֵינוּ כִּי הָיָה לְהַחֲלֹק שָׁל זֶה שֶׁקָּרַב אוֹתָם, וְעַל-כֵּן דִּבְרָא אֲצֵל אַבְרָהָם אָמְרוּ: "עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ וְקָבַל שִׁכְרַי בְּלֵם", כִּי הוּא מִסַּר אֶת נַפְשׁוֹ לְבִשְׁלֵי אֶת הַעֲבֹדָה וְגַר מִן הָעוֹלָם, וְכַמוֹכֵן מִי שֶׁנֹּסֵס בְּגִלְוֵי אֱלֹהֵינוּ וְתַבְרָךְ, וּמוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה אֶל זֶה הָעוֹלָם, עַל-יְדֵי קְרוֹב רְחוּמֵי, הוּא מְקַבֵּל שִׁכְרַי בְּלֵם, כִּי יֵשׁ בּוֹ חֵלֶק מֵעֲבוֹדַת בְּלֵם, וְהַבֵּן.

ד עֲשָׂרָה נְסִיווֹת נִתְּנָה אַבְרָהָם אָבִינוּ וְעַמְד בְּכֻלָּם, לְהוֹדִיעַ כִּמְהָ חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ: כִּי לְגַלּוֹת לָךְ, שְׂלֵא תַחֲשַׁב שְׂמִי שְׂזוּכָה לְגַלּוֹת וּלְפָרְסָם אֶת אֲמַתּוֹ מִצִּיאֹתוֹ וְתַבְרָךְ זוֹכֵה בְּקַלּוֹת לְכָל, אֲלֵא מִתְּנַסֶּה בְּעֲשָׂרָה נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, וְכֵן הָיָה לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁנִּתְּנָה בְּעֲשָׂרָה נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, כְּדֵי לְהַמְשִׁיף עַל עֲצָמוֹ הָאוֹרוֹת שֶׁל הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת, כִּי כָל נְסִיוֹן וְנְסִיוֹן שֶׁהִתְנַסֶּה אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיָה כְּגַדְדֵי סְפִירָה אַחֲרָת, וְעַמְד בְּכֻלָּם, "לְהוֹדִיעַ כִּמְהָ חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ" אֲצֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְהַדְּבָר שׁוֹכֵב בְּכָל דּוֹר, מִי שֶׁרָק עוֹסֵק בְּעִסְקוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שְׂמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעַבְרָה עִם יִשְׂרָאֵל — לְגַלּוֹת וּלְפָרְסָם לָהֶם אֶת אֲמַתּוֹ מִצִּיאֹתוֹ וְתַבְרָךְ, הוּא מְקַרֵּב לְעַבְרָה נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים כְּדֵי לְהַעֲשׂוֹת כְּלֵי לְכַל הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת, וְאִם עוֹמֵד בְּנְסִיוֹן וְאִינוֹ מִתְּרַעַם אַחֲרָיו וְתַבְרָךְ, אֲלֵא מִמְשִׁיף בְּעֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה לְקַרְבַּי נְפִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי וְתַבְרָךְ. עַל-יְדֵי-זֶה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹדִיעַ אֶת חֲבָתוֹ בְּכָל הָעוֹלָם בְּלוֹ וְהַבֵּן.

ה עֲשָׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשָׂרָה עַל הַיָּם: עֲלִיף לְדַעַת, אֹהוּבֵי, בְּנֵי, אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם שָׂרְתָה הַשְּׂמָאָה הַכִּי קָשָׁה, וּמִשָּׁם הִתְפַּשְׁטָה אִזּוֹ כֵּן הִזְהִמָּה וְהִלְכִיחַ שְׂבָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (וַתִּקְרָא יְהוָה): "כִּמְעַשֶׂה אֲרָץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁכְּתוּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (חֹרֵת כְּהֵימָר, פֶּרֶשׁ אַחֲרָיו): מִגִּיד שֶׁמְעַשְׂיָהֶם שֶׁל מִצְרַיִם מְקַלְקְלִים מִכָּל הָאֲמוֹת, כִּי הָיוּ שְׂרוּיִים בְּנֹאֲרֵי, שְׂקוּי, תַּעֲבוֹב וְזוֹהֵר, וְכַמְּאָרְס וְ"ל (סָנַן דְּבִי אֱלֹהֵי פָּרוֹחַ): אֵין לָךְ אִמָּה בְּעוֹלָם שֶׁהִתְהַיְתָה שְׂטוּפָה בְּדָבָרִים מְכַזְּבִים חֲשׂוּדִים בְּכֻשְׁפִּים וּבְזוּמָה וּבְכָל מַעֲשֵׂים רָעִים אֲלֵא הַמְצָרִים, וְעַם יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ שָׁם נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, שְׂלֵא יִמְשְׁכוּ אַחַר דְּרִיכֵיהֶם הַרְעוֹת וְהַמְזוּמוֹת, וְאֵלוֹ הַנְּסִיווֹת

מִי שְׂזוּכָה לְקַרְבַּי רְחוּמֵי אֱלֹהֵינוּ כִּי הָיָה לְהַחֲלֹק שָׁל זֶה שֶׁקָּרַב אוֹתָם, וְעַל-כֵּן דִּבְרָא אֲצֵל אַבְרָהָם אָמְרוּ: "עַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ וְקָבַל שִׁכְרַי בְּלֵם", כִּי הוּא מִסַּר אֶת נַפְשׁוֹ לְבִשְׁלֵי אֶת הַעֲבֹדָה וְגַר מִן הָעוֹלָם, וְכַמוֹכֵן מִי שֶׁנֹּסֵס בְּגִלְוֵי אֱלֹהֵינוּ וְתַבְרָךְ, וּמוֹרִיד אֶת הַשְּׂכִינָה אֶל זֶה הָעוֹלָם, עַל-יְדֵי קְרוֹב רְחוּמֵי, הוּא מְקַבֵּל שִׁכְרַי בְּלֵם, כִּי יֵשׁ בּוֹ חֵלֶק מֵעֲבוֹדַת בְּלֵם, וְהַבֵּן.

ד עֲשָׂרָה נְסִיווֹת נִתְּנָה אַבְרָהָם אָבִינוּ וְעַמְד בְּכֻלָּם, לְהוֹדִיעַ כִּמְהָ חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ: כִּי לְגַלּוֹת לָךְ, שְׂלֵא תַחֲשַׁב שְׂמִי שְׂזוּכָה לְגַלּוֹת וּלְפָרְסָם אֶת אֲמַתּוֹ מִצִּיאֹתוֹ וְתַבְרָךְ זוֹכֵה בְּקַלּוֹת לְכָל, אֲלֵא מִתְּנַסֶּה בְּעֲשָׂרָה נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, וְכֵן הָיָה לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁנִּתְּנָה בְּעֲשָׂרָה נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, כְּדֵי לְהַמְשִׁיף עַל עֲצָמוֹ הָאוֹרוֹת שֶׁל הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת, כִּי כָל נְסִיוֹן וְנְסִיוֹן שֶׁהִתְנַסֶּה אַבְרָהָם אָבִינוּ הָיָה כְּגַדְדֵי סְפִירָה אַחֲרָת, וְעַמְד בְּכֻלָּם, "לְהוֹדִיעַ כִּמְהָ חֲבָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ" אֲצֵל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְהַדְּבָר שׁוֹכֵב בְּכָל דּוֹר, מִי שֶׁרָק עוֹסֵק בְּעִסְקוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שְׂמוֹסֵר אֶת נַפְשׁוֹ בְּעַבְרָה עִם יִשְׂרָאֵל — לְגַלּוֹת וּלְפָרְסָם לָהֶם אֶת אֲמַתּוֹ מִצִּיאֹתוֹ וְתַבְרָךְ, הוּא מְקַרֵּב לְעַבְרָה נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים כְּדֵי לְהַעֲשׂוֹת כְּלֵי לְכַל הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת, וְאִם עוֹמֵד בְּנְסִיוֹן וְאִינוֹ מִתְּרַעַם אַחֲרָיו וְתַבְרָךְ, אֲלֵא מִמְשִׁיף בְּעֲבוֹדָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה לְקַרְבַּי נְפִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי וְתַבְרָךְ. עַל-יְדֵי-זֶה הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מוֹדִיעַ אֶת חֲבָתוֹ בְּכָל הָעוֹלָם בְּלוֹ וְהַבֵּן.

ה עֲשָׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשָׂרָה עַל הַיָּם: עֲלִיף לְדַעַת, אֹהוּבֵי, בְּנֵי, אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם שָׂרְתָה הַשְּׂמָאָה הַכִּי קָשָׁה, וּמִשָּׁם הִתְפַּשְׁטָה אִזּוֹ כֵּן הִזְהִמָּה וְהִלְכִיחַ שְׂבָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (וַתִּקְרָא יְהוָה): "כִּמְעַשֶׂה אֲרָץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁכְּתוּם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ", וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (חֹרֵת כְּהֵימָר, פֶּרֶשׁ אַחֲרָיו): מִגִּיד שֶׁמְעַשְׂיָהֶם שֶׁל מִצְרַיִם מְקַלְקְלִים מִכָּל הָאֲמוֹת, כִּי הָיוּ שְׂרוּיִים בְּנֹאֲרֵי, שְׂקוּי, תַּעֲבוֹב וְזוֹהֵר, וְכַמְּאָרְס וְ"ל (סָנַן דְּבִי אֱלֹהֵי פָּרוֹחַ): אֵין לָךְ אִמָּה בְּעוֹלָם שֶׁהִתְהַיְתָה שְׂטוּפָה בְּדָבָרִים מְכַזְּבִים חֲשׂוּדִים בְּכֻשְׁפִּים וּבְזוּמָה וּבְכָל מַעֲשֵׂים רָעִים אֲלֵא הַמְצָרִים, וְעַם יִשְׂרָאֵל עָבְרוּ שָׁם נְסִיווֹת קָשִׁים וּמְרִים, שְׂלֵא יִמְשְׁכוּ אַחַר דְּרִיכֵיהֶם הַרְעוֹת וְהַמְזוּמוֹת, וְאֵלוֹ הַנְּסִיווֹת

עברו על כל אהר ואהר בפרטי פרטיות, וצריך שמועד, שחכמינו הקדושים אמרו (נאמא רבה, פ' ש"ג, י"ג, סימן ד'): כל הפלכיות הנקראות על שם מצרים, על שם שהיו מצרים לישראל, ולכן כל אלו הנסים שפעשו לאבותינו במצרים, שלא נסחבו אתר וזהמת המצרים ואתר הכשפים והכפירה שהיתה ביניהם, כי אמרו חכמינו הקדושים (קדושין ט:): עשירה קבין כשפים ידור לעולם, ולפענ נטלה מצרים; והכשפים הם הם המכחישים במצרכי השמים שמשם כל הכפירות והאפיקורסות, כל זה עובר גם עכשו על עם ישראל, ולכן בכל יום ויום צריכין רחמים רבים ונסים נפלאים להנצל מתאוות מצרים ושעבודם, ועל-כן לא בחנם אמרו חכמינו הקדושים (פסחים קטו): בכל דור ודור תיב אדם לראות את עצמו, כאלו הוא יצא ממצרים, כי אותם הנסים שהיו במצרים, שעם ישראל החזיקו מעמד ולא נשברו ולא נמשכו אחר טמאת וזהמת מצרים, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (נאמא רבה, פ' ש"ג, לב, סימן ה'): בשביל ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים: שלא שנו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא ביניהם אהר מהם פרוץ בערוה; כמו-כן אנו צריכין להתחזק עכשו בסוף ימינו, אשר קלפת הערב רב מתפשטת בין עם ישראל, ומכניסים ביניהם כל מיני טמאות וזהמות שקרן תעוב וזהם וערם להכשיל את נשמות ישראל בפגמי הברית ובכפירות ואפיקורסות, כי ממלאים את הארץ עם מעשה מצרים ומעשה כנען, כי באים רשעים ארוים אשר לא מדוע ישראל המה והם ערבי-רב, ומדברים כלפי מעלה בגסות גדולה, אשר אפלו הגרועים שבאמות אינם מעזים לדבר כך, וכל התועבות רעות הם ממשיכים ומכניסים אצל כל נשמות ישראל, וצריכים לנסים נגלים, שדוד השביע, לא להגר אחרי יצרא העבודה ורה וכפירות ואפיקורסות

ומעשה כשפים ויצרא דנאופ, שקרן, ערם ותעוב, ולכן כמו שעשה הקדוש-ברוך-הוא עשירה נסים לאבותינו במצרים, ושכר את עשירה כתרין ומסאבותא בכת, שאחזו עצמם עם ישראל אצל הצדיק, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (בבבב רבה, פ' ש"ג, כ"ו, סימן טו): יוסף הוריד את השכינה למצרים עמו, כי הוא גלה את אמתת מצראותו ותברך לכל אלו שבאו וירדו למצרים, ועם ישראל החזיקו את עצמם באמונה פשוטה בו ותברך, ודקא על-ידיה נגאלו. וכמו-כן הגאולה שאנו מתכים עליה שנגאל, תהיה בזכות האמונה הקדושה שמגלים גדולי מבטרי הצדיקים, שהם בחינת יוסף שומר הברית; ועל-כן כמו שעשה הקדוש-ברוך-הוא נסים לאבותינו במצרים בזכות האבות הקדושים אברהם, יצחק ויעקב, ובזכות יוסף הצדיק, כמו-כן אם נחזיק את עצמנו ביחד עם הצדיק האמת ותלמידיו צדיקי דורנו, על-ידיה גם לנו יהיו נעשים נסים כמו לאבותינו במצרים, ונזכה לטהר את עצמנו מזהמת מצרים, שהם הכפירות והאפיקורסות, כשוף, נאופ, תעוב, וזהם וערם; ודקא על-ידי זה נזכה להמשיך גם עלינו הארת זיו שכינת עזו ותברך; ונעשירה על הים, כי כמו-כן היו עשירה נסים על הים, כמאמרם ו"ל (מדדש תהומא פרשת בשלת, פ' ד'): עשירה נסים נעשו להם על הים, נבקע להם הים, ונבקע כמין כפה ונחלק ל"ב שבילים, ונעשה בקשה, ונעשו המים כטיט, ונעשו המים פרורים, ונעשו סלעים סלעים, ונעשו גורים, ונעשו ערמות ערמות ונעשו כמו נד, ויצאו להם כרי מים מתקים מתוך מלוחים, וקפאו המים ונעשו ככלי זכוכית. ועקר הנס היה ברוחניות, שנפתחו להם אז כל העולמות ועוללים ויונקים שמתו דיהם מפיחם, ואמרו: "זה אלי ואנוהו" (ירושלמי סוטה, פ' ד, הלכה ד'), כי הנה אז גלוי שכינה בהתגלות נורא ונפלאה מאד, וכמו-כן

בסוף יומיא אלין, כאשר בא וְבא הגואל צדק ויגאלנו מן הגלות המרה הזו, יפתח לעינינו גלוי שכינה בהתגלות נוראה מאד מאד; ולכן אלו העשרה נסים שנעשו לעם ישראל על הים,

היו כנגד העשר ספירות שהם פרוציה אחר, כי כל עשר ספירות: כתר, חכמה, בינה, חסד, גבורה, תפארת, נצח,

הוד, יסוד, מלכות, הוא פרוציה אחר של ארבעה עולמות פדוצי, וכן מעולם לעולם אשר כל עולם ועולם כולל מעשר, ואז נפתחו לעם ישראל עולמות על גבי עולמות, וראו גלוי שכינה בהתגלות נוראה מאד, וכמו כן בסוף יומיא כשנזקה לגאלה שלמה או התגלה לפני עינינו אמתת מציאותו; תברך וכל אלו שהיו בנקבא הטהומא רבא, ישוּבו בתשובה שלמה ויתורו אליו; תברך ויפתחו להם שערי מחיהם, שנה סוד קריעת ים סוף שנתגלה להם האין סוף ברוך הוא, והכל בזכות האמונה, וכמו שאמרנו חכמינו הקדושים (שמות רבה, פדשה כא, סימן ז'): אַמר הקדוש־ברוך־הוא, כדאי האמונה שהאמינו בי ישראל שאקבע להם הים; וכמו־כן דיקא כשנתחזק עכשו באמונה פשוטה בו; תברך, נזכה לראות העשרה נסים שהיו על הים, שיתגלה לעינינו פני השכינה, העשר ספירות שהוא פרוציה העולמות, ונזכה להיות דבורים בו; תברך, והבן.

ו עשר מכות הביא הקדוש־ברוך־הוא על המצרים במצרים ועשר על הים: ידוע המוקא בכתיב האר"ל, שבמצרים התפשטו עשרה פתרון דמסאבותא, שהם כלל השמאות והלכותה בעשר מדגות של השמאה, וכגון זה הפם הקדוש־ברוך־הוא בעשר מכות והקניע אותם לגמרי, ועל־ידי־זה לא היתה להם שום שליטה על עם ישראל, וכמו־כן על הים, שאז בא הסמ"ך־מ"ם לקטרג על נשמות ישראל, וכמאמרם ו"ל (שמות רבה פדשה כא, סימן ז'): בשעה שציאו עם ישראל ממצרים עמד סמ"ך־מ"ם המלאך לקטרג עליהם, אַמר לפני הקדוש־ברוך־הוא: רבוננו של עולם, עד עכשו היו אלו עובדי עבודה זרה, ואתה קורע להם את הים וכו'; והקדוש־ברוך־הוא הפה את המצרים והעשר שלהם בעשר מכות, כדי שיעזבו את עם ישראל, ודיקא על־ידי־זה נתגלו להם נסים נגלים

ה עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים. שנולו מעשר מכות וכולם היו נמרים ולא נשרלו; ועשרה על הים. אחד ויבקעו המים. שני שנעשה הים כמין אהל וינכסו ישראל לטובו דכמיב (חבוק ג) נקנת

במטיו ראש פרוצו. ג' שנעשה קרקעית הים יבש בלא חומר וטיט דכמיב (שמות יד) וני ישראל הלכו ביבשה. ד' שקרקעית הים שדרכו בו

המזריים שהיו רודפים אחרי ישראל נתחלחל ונעשה חומר וטיט. דכמיב (חבוק ג) חומר מים רבים. ה' שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו החיכה אחת אלא החיכות קטנות כעין לזנים ואזני בנין מסודרים זה אל זה דכמיב (תהלים עד) אחת פוררת בעון ים שנעשה כעין פרוצו. ו' שנתקשו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים. דכמיב (שם) שנת ראשי תנייס על המים והמזריים נקראו תנייס. ז' שגזרו הים ל"ב גורים כדי שיעברו כל זטט ושזט בדרך אחד לזדו והיינו דכמיב (שם קלו) לגור ים סוף לגורים. ח' שקפאו המים כספיר וזוהם וזוכית. כדי שיראו השזטים אלו את אלו. שעמוד האש היה מאיר להם. וזה שנאמר (שם יח) חשכת מים עני שחקים לומר קבון המים היה כעני שחקים כעלם השמים לטוהר. ט' שהיו יולאים ממנו מים מתוקים שהיו שומים אותם. וזה שנאמר נחלים. י' שנאמר ששמו מהם מה שרנו. הנומרים מהם היו נקפאים ונעשים ערימות. דכמיב (שמות טו) נערמו מים נצו כמו נד נחלים: ו עשר מכות הביא הקב"ה על המצרים

על הַיָּס, וְרָאוי אֶת שְׂכִינַת עֲזוֹ יִתְבַרַךְ עֵין בְּעֵין, כּמִצְרִים. לִ"ךְ עַד"ש צִאח"צ: וְעִשְׂרָה עַל הַיָּס. הֵן כִּנגַד עֶשֶׂר נִפְלֹטוֹת שֶׁצִּבְרַת וְיוֹשַׁע. רַמַּה צִּיט. יִרַה צִּיט. וְהִבֵּן.

ז עֲשֶׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִסּוּ אַבְוֹתֵינוּ אֶת הַקְּדוֹשׁ־שׁ עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּרוּךְ־הוּא בְּמִדְבָּר, שְׁנֶאֱמַר (בְּמִדְבָּר יד, אוֹיֵב. מֵהַרוּם קָמְיָו. יִאֲלַמְנוּ כִּקֶּשׁ. כִּמְנוּ יִם. וְלֹלָו

כב): "וַיִּנְסֹו אֹתֵינוּ זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלֵי: בָּא לְלַמֵּד אֶת גְּדֹל הַגָּנוּת שֶׁל כְּפִיּוֹת הַטּוֹכָה, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עָשָׂה נִסִּים וּנְפִלְאוֹת לְעַם יִשְׂרָאֵל, הוֹצִיאָם מֵעֲבֹדוֹת לְחֵרוֹת,

קָרַע לָהֶם אֶת הַיָּס, הוֹרִיד לָהֶם אֶת הַמָּן, וְהִבִּיא לָהֶם אֶת הַבָּאָר וְרַעַנֵי הַכְּבֹד, נָחַן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה, וְרָאוי גְּלוּיִים כְּאֵלוֹ, אֹרֹת צִחַק־צַחֲחוֹת, וְהַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם שֶׁפַע אֱלֹקֵי, וְעַם כָּל זֹאת תָּמִיד הָיוּ לָהֶם טַעֲנוֹת עַל הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְהַנְּסִיווֹת הָאֵלוֹ שֶׁנִּסּוּ אַבְוֹתֵינוּ אֶת הַקְּדוֹשׁ־

בְּרוּךְ־הוּא בְּמִדְבָּר עוֹבְרִים כָּל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה וּבְכָל רֵגַע עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שֶׁבְּמִקּוֹם לָמַן תּוֹרָה וְהוֹדָאָה לְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל כָּל הַחֶסֶד חֲנָם שֶׁעוֹשֶׂה עִמָּנוּ, שִׁישׁ לָנוּ אוֹרֵי לְנֶשְׁמָה, כְּמוֹ שְׁאֵמַר חֲכָמֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים (בְּרַאשֵׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יד, סִימָן א') עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים קנ. ו'): "כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יְהוָה" — עַל כָּל נְשִׁימָה וְנְשִׁימָה תְּהַלֵּל יְהוָה; הָאֲדָם צָרִיךְ לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל אֶת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל כָּל הַחֶסֶד חֲנָם שֶׁעוֹשֶׂה עִמּוֹ, שִׁישׁ לוֹ אוֹרֵי לְנֶשְׁמָה, מִכָּל שָׁבֶן שְׁנוֹתָיו לוֹ לְחֵם לְאֹכַל וּבְגָד לְכֶסֶת וְעוֹד חֲסָדִים וְרַחֲמִים גְּמוּרִים, שֶׁהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עוֹשֶׂה עִם כָּל בַּר יִשְׂרָאֵל כָּל יוֹם וְיוֹם, כְּמוֹ שְׁאֵנוּ אוֹמְרִים: "עַל חֲטֵינוּ הַמְּסוּרִים בְּיַדְךָ וְעַל נְשָׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ, וְעַל נְסִיף שֶׁבְּכָל יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל יְמֵי עַרְב וּבֶקֶר וְצִהָרִים, הַטּוֹב כִּי לֹא כָלוּ חַתְמֶיךָ, וְהַמְּרַחֵם כִּי לֹא תָמוּ חַסְדֶיךָ, כִּי מַעֲלוֹם קִיַּינוּ לָךְ". וּבְמִקּוֹם כָּל זֶה יֵשׁ לָכֵל אֶחָד וְאֶחָד טַעֲנוֹת וּמַעֲנוֹת וְקִשְׁיוֹת וְסִפְקוֹת עָלָיו וְיִתְבַרַךְ. וּבִאֲמַת רָאוי לָמַן תָּמִיד תּוֹרָה וְהוֹדָאָה לְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל כָּל הַחֶסֶד חֲנָם שֶׁעוֹשֶׂה עִמָּנוּ, וְצָרִיכִין לְהִזְהָר מֵאֵד מֵאֵד לֹא לֵהוֹיֹת כְּפִיו טוֹכָה לְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, וְאָף שִׁישׁ דְּבָרִים שְׂאִין הָאֲדָם מִבֵּין אוֹתָם, עֲלִיד אֲהוּבִי, בְּנִי, לְדַעַת, שֶׁבְּפִרְשׁוֹ גָּלָה לָנוּ רַבְנֵי ז"ל (שְׁמִינֵי הַר"ן, סִימָן קיח): עַל הַשֵּׁם יִתְבַרַךְ קָשָׁה קִשְׁיוֹת? ! מַה טּוֹב וְנָעִים לְאִישׁ הַזֶּה שׁוֹכֵחַ לְדַעַת שְׁלֵמָה, שֶׁמִּישָׁב לוֹ הַכֵּל, וְזוֹאֵה יוֹדֵעַ שְׂאִין מְקַשֶׁה שׁוֹם קִשְׁיוֹת כָּלֵל, וְהַכֵּל נִכְוֵן וְיִשָּׁר, כִּי "יִשְׂרִים דְּרַבֵּי יְהוֹנָן" (הוֹשַׁע יד. ט), וְצָרִיכִין לִידַע אֲשֶׁר "צְדִיק יְהוֹן בְּכָל דְּרַבֵּיו וְחִסִּיד בְּכָל מַעֲשָׂיו" (תְּהִלִּים קמח. י), וְכִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר בְּשָׂכֵל הַגָּנוּשִׁי לְהִבֵּן דְּרַבֵּיו וְהַתְּהַלְלוֹתָיו וְיִתְבַרַךְ בְּשׁוֹם פְּנִים וְאֶפְסֵן, עַל־כֵּן אֲסוּר לְנַסּוֹת אֶת הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא בְּשׁוֹם נְסִיוֹן, אֲלֹא לְבַטֵּל אֶת צִמּוֹ בְּאֲמוּנָה פְּשוּטָה בּוֹ וְיִתְבַרַךְ, וּלְבַקֵּשׁ תָּמִיד רַחֲמִים וְחַנּוּנִים שֶׁחֹסֵי וְיִדְחֵם עָלָיו, וְיִמַן תּוֹרָה וְהוֹדָאָה לְהַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂוֹהֵי הַכֶּרֶת הַטּוֹב, שֶׁמִּפִּיר טוֹכָה לוֹ יִתְבַרַךְ עַל גְּדֹל הַחֲסָדִים וְהַרַחֲמִים הַגְּמוּרִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עִם הָאֲדָם בְּכָל יוֹם

ובכל שעה ובכל רגע. ואם תלך אהובי, בני, בדרך זו, שלא יקשו לך שום קשיים עליו ותברך, אלא תמיד תאמר את הפסוק הזה (דברים לד, ד): "הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול, צדיק וישר הוא"; אז יפתח עליך אור ויוי וחיות ודבקות בך, שתהיה בטל ומבטל במציאותך, ולא יהיה לך שום הסתכלות ושמיצה והתרגשה ודבור בעולם הזה, כי מי

שאינו מנסה את הקדוש-
ברוך הוא בשום נסיונות,
אלא מקבל על עצמו כל
מה שבא עליו בהסדר

והברמים, ויודע שהכל לטובה, אז נכלל בו ברגע באין סוף ברוך הוא, ומאיר על עצמו אורות צהצחות, אורות עליונים; אשרי עין ראתה זאת, והבן.

ח עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש: צריך שתדע, אהובי, בני, כי ענין בנין בית המקדש שהן אצל כל בר ישראל, כי הודעת של האדם היא בית המקדש שלו, כי אמרו חכמינו הקדושים (ברכות לג): מי שיש בו דעת, כאלו נבנה בית המקדש בקמיו (לקוטי מוה"ר). חלק א, סימן יא; וכשיש להאדם דעת השלם, אז רואה נסים נגלים שעושה עמו הקדוש-ברוך הוא בכל עשרה כחות הנפש שלו שנקרא אב, כי בכל אדם יש בחינת אב — שהוא החכמה והשכל שלו, ותולדה — שהם המעשים הטובים שלו, שבאים ונמשכים מהחכמה והשכל שלו, ועל-כן בכל אדם יש אב ותולדה, וכשיש לאדם שכל ודעת, אזי אצלו יש בית המקדש, שהוא בנין בית המחין שלו, ורואה נסים נגלים שפעשים עמו בכל יום ויום, כי הקדוש-ברוך הוא עושה נסים עם כל אדם בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, וכמאמרם ז"ל (שמות רבה, פרשה כד, סימן א'): בא וראה כמה נסים עושה הקדוש-ברוך הוא עם האדם, והוא אינו יודע שאלולא אבל פת כשהיא חיה היתה יורדת בתוך מעיו ומשרטט אותו, אלא ברא הקדוש-ברוך הוא מעין בתוך גרגרתו שמוזרד הפת בשלום; וכן בכל פרט ופרט הקדוש-ברוך הוא עושה נסים עם אדם, והוא אפילו אינו יודע, כמו שכתוב (תהלים קלו, ד): "לעשה נפלאות גדולות לבדו", רק הוא יתברך לבדו יודע את הנפלאות הגדולות שעושה עמו בכל יום ובכל שעה ובכל רגע (שהיה טוב תהלים קו), ולכן צריכין להודות על העשרה נסים שהקדוש-ברוך הוא עושה בכל העשרה כחות הנפש של האדם בכל יום ויום ודקא, על-ידי שלמות הדעת שהוא בנין בית המקדש שלו והבן.

לא הפילה אשה מריח בשר הקדש: צריך שתדע, אהובי, בני, כי מובא בברייתא רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן כט): שעל-ידי פגם הברית שבא מחמת קלקול המחין, בא חלי נופל, ורמנא לצלן, כי משם בא דם נדות, ורמנא לישכון, כי נלחצין הדמים להמחין, וגורם לעצמו קלקולים גדולים, והמלכות שלו נופלת בסוד (עמוס ה, ב): "נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל", שנה סוד ויוגו, ועל-כן בשאדם חוטא, גורם שאשתו מפלת נפלים, ורמנא לצלן, כי לא תוכל להחזיק אצלה העבוי, אבל בשאדם זוכה לבנין הדעת, בנין המחין, שמשם נמשך תקון הברית הנקרא ריח טוב (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן כ), ובשרו נעשה בשר קדש (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן כג), וזה שדיקא בבית המקדש המרומם על בנין הדעת שמשם בא תקון הברית, על-ידי-ה לא בא לאשה דם נדות, ועל-כן "לא הפילה אשה מריח בשר הקדש", כי מחזיק בשלמות תקון הברית, והבן.

וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשׂוֹר הַקֶּדֶשׁ מֵעוֹלָם: בְּרִית קֹדֶשׁ וַיִּנְסוּ לִמְצוֹתָי וְזֶה עֲשָׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹלִי: ה וְלֹא נִקְרָא בְּשׂוֹר הַקֶּדֶשׁ, וְכִמּוֹ שְׂאוֹמְרֵים בְּנֶפֶס בְּרַבְּתַּת הַמִּלָּה (שְׂמֹחַ קְלוֹי): וְצִאֲצֵאֵיו חֲתָם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ, וּמוֹבָא בְּיָמֵינוּ (פְּרָשַׁת לֶךְ-לְךָ עַד) כְּתוּבִים: וְלֹא כִבּוּ גִשְׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה. וְאִף עַל פִּי שְׁמוֹנָה עָשָׂר בְּנֵי נְתוּמִים וְנִמְנָסִים מְנוּלָה

בְּשׂוֹר הַקֶּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ
בְּשׂוֹר הַקֶּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִקְרָא זָכוּב בְּבֵית
הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אָרַע קְרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם
דְּכַתְּבִים (וּרְמִיָּה י"א, טו):

"בְּשׂוֹר קֹדֶשׁ יַעֲבֹר מִצְּלִיךְ", וְכַתְּבִים (בְּרַשִׁית י"ז, יג): "וְהִתְקַהֵּה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרָכֶם", תְּרִי שְׂפָרִית קֹדֶשׁ נִקְרָא בְּשׂוֹר קֹדֶשׁ, וְלִהְיוֹת פָּגַם הַבְּרִית נִקְרָא סְרַחוּן, וְהַמְנָא לְצִלּוֹן, כִּמּוֹ שְׂאָמְרוּ תְּחַמְּיֵנו הַקְּדוּשִׁים (שְׁמֹחַ ס"ב) וּמִסְרִיחִין עֲרוּסוֹתָם בְּשִׂכְבַּת זָרַע שְׂאִינוּ שְׁלֵהֵן. וְיִדְוַע אֲשֶׁר פָּגַם הַבְּרִית כֹּא בַּק מִחֲמַת הַסְּרוּן הַדַּעַת, כִּמּוֹ שְׂאָמְרוּ תְּחַמְּיֵנו הַקְּדוּשִׁים (מִדְּרַשׁ מִנְחוּמָא נִשְׂא): אִין הַמְּנַאֲפִים נוֹאֲפִים עַד שְׁתַּכְּנַס בְּהֵם רוּחַ שְׁטוּת; וּבְגֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּגֵן הַדַּעַת, כְּמֵאֲמָרָם ו'ל (בְּרַבּוֹת ל"ג): מִי שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת כְּאֵלוֹ נִבְנָה בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמֵינוּ; וְעַל-כֵּן דִּיקָא בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ הֵינָה גַּם אֲשֶׁר "וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשׂוֹר הַקֶּדֶשׁ מֵעוֹלָם", כִּי כִשֵּׁשׁ לְאֵדָם דַּעַת שְׁהוּא בְּגֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, אֲזִי אִף פַּעַם לֹא יָבֹא לִידֵי פָּגַם הַבְּרִית שְׂקָאָה סְרַחוּן, שְׁלֹא סְרִיחַ בְּשׂוֹר הַקֶּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְהֵבֵן.

וְלֹא נִקְרָא זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים: וַיֵּשׁ לְהִבְיָנו עַל-פִּי מַה שְׂאָמַר רַבְּנֵי ו'ל (לְקוּשִׁי-מִיְהוּדָא, חֶלֶק א', סִימָן י"ז) עָקַר יִנְיַת הַכְּסִילוֹת, דְּהִינּוּ הַקְּלָפוֹת הוּא רַק מִבְּחִינַת מִזְבֵּחַ, שְׁהוּא שְׁלַחְנוּ שֶׁל אֲדָם שְׂמַכְרָם כְּמִזְבֵּחַ (בְּרַבּוֹת נ"ה), וּמִשֵּׁם עָקַר יִנְיַתָּם, וְעַל-כֵּן אֶפְלוֹ אַחַר אֲכִילַת הָאִישׁ הַכֶּשֶׁר, בְּהִכְרַח שְׁהִיָּה לּוֹ בְּלִבּוֹל הַדַּעַת קֶצֶת אַחַר הָאֲכִילָה, וְזֶה מִחֲמַת שְׁיִנְיַת הַכְּסִילוֹת הוּא מִשֵּׁם. וּמוֹבָא (קִהְלַח יַעֲקֹב, עֵרֶךְ זָכוּב), שֵׁשׁ שֵׁם הַדַּעַת וְהוּא אַהוּ"ה הַעוֹלָה טו"ב, וְלִהְיוֹת יֵשׁ דַּעַת דְּקָלְפָה וְהוּא זָכוּב"ב שְׁהוּא הַפּוּרָה הַטו"ב, וּמִשֵּׁם יוֹנֵק עֲמֶלֶק אֶת כַּחוֹ, וְעַל-כֵּן מְרַזֵּב בְּפִסּוּק (שְׁמוֹת י"ז, ד'): "כֹּתֵב זֹאת וְזָכְרוֹן בִּסְפָר וְיִשִּׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ" וְגו', וְלִפִּי הַמְּבַאֵר בְּרַבְרֵי רַבְּנֵי ו'ל שֶׁהִגְרִים מִתְּגִיירִים דִּיקָא עַל-יְדֵי שְׂמוֹצֵאִים בְּכַתֵּב וּבְכִסְפִּירִים שְׁלֵהֶם הַפּוּרָה אֲמוּנָתָם, הִינּוּ דִיקָא עַל-יְדֵי דַּעַת דְּקִדְשָׁה אֲכִילָה בְּכִשְׁרוֹת מְכַשְׁלִין דַּעַת דְּקָלְפָה שְׁהוּא זָכוּב, וְלָכֵן יוֹצֵא שְׂמוֹ מִפְּסוּק זֶה דִּיקָא, "כֹּתֵב זֹאת וְזָכְרוֹן בִּסְפָר וְיִשִּׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ", שְׁהוּא סוּר (אֶסְתֵּר ו', ב'): "וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מְרֻכְכִי", וְלָכֵן מִי שֵׁשׁ בּוֹ דַּעַת — כְּאֵלוֹ נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמֵינוּ (בְּרַבּוֹת ל"ג), וְלָכֵן דִּיקָא שֵׁם "לֹא נִקְרָא זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים", שְׁהוּא בְּחִינַת הַמִּזְבֵּחַ, וְהֵבֵן.

וְלֹא אָרַע קְרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: צְרִיף שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, כְּנִי, אֲשֶׁר אֶסוּר לֶךְ לְהַתְּבַלְּבַל מִשׁוּם דְּבַר שְׂבָעוֹלָם, כִּי עֲלִיד לְדַעַת כִּי חֲכָי-וּמִיד כְּשִׂאָדָם נִכְנָס לְקִדְשָׁה גְבוּהָה, כְּגוֹן כְּשִׂאָדָם קָרַב אֶל הַצְּדִיק הָאֵמֵת, אֲזִי דִיקָא יִקְרָה לּוֹ מִקְרָה בְּלִתֵּי טְהוֹר, חַס וְשְׁלוֹם, כִּי חֲכָי-וּמִיד כְּשִׂאָדָם נִכְנָס לְהַקְּדוּשָׁה, מִתְּגַבֵּר עָלָיו הַיָּצָר הַרַע בְּיָתֵר, כִּי כָּל מַה שְׁנִכְנָס בְּקִדְשָׁה יוֹתֵר, יֵשׁ לּוֹ כָּל פַּעַם יָצָר הַרַע חֲדָשׁ גָּדוֹל מִתְּחִלָּה (לְקוּשִׁי-מִיְהוּדָא, חֶלֶק א', סִימָן ע"ב), וְעַל-כֵּן אֶסוּר לְהַתְּבַלְּבַל מִשׁוּם דְּבַר, אֲלֵא לְהַמְשִׁיף בְּעִבְדוּתוֹ הַקְּדוּשָׁה בְּתַמִּימוּת וּבְפִשְׁטוּת גְּמוּהָה. וְאָמַר רַבְּנֵי ו'ל (לְקוּשִׁי-מִיְהוּדָא, חֶלֶק ב', סִימָן ק"ז), אֲשֶׁר בְּאֵמֵת הַבְּלָבּוֹל הֵינָה הוּא שְׁטוּת גְּדוּלָה, כִּי מִמֶּה נִפְשָׁד אִם יִקְרָה לּוֹ מִחֲמַת הַרְהוּר, מִי חֵיב כְּזֶה, וְאִין לּוֹ לְהַתְּרַעַם כָּל מִחֲמַת שְׁהוּא בְּעִצְמוֹ גָּרַם לּוֹ, וְאִם

היא: ולא נצחה הרוח את עמוד העשן. שלא יהא אינו מחמת הרהור, אִינוּ בְּנוּדַי אִינוּ סִימָן רַע ממנר ועולה: ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים. שאם היה נמצא בהם פסול קודם מלומן לא היה אפשר להקריבו לחריס מחמת.

הכפורים, ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכה, ולא נצחה הרוח את עמוד העשן, ולא נמצא פסול
 סימן זפה לחולה; ובאמת אדרבה מחמת שנתקרב לקדשה גבוהה, מחמת זה נדממן לו, כי כל המצדיק

את עצמו מלמטה, מצדיקין עליו הדין מלמעלה, שפאמר (תהלים צ. יא): "ויקראתך עבדך", כמאמרם ו"ל (עמית ח.): נמצא כשאדם מצדיק עצמו ונכנס לקדשה, מדקדקין עליו יותר, ומתעוררין עליו קטרוגים ודינים, חס ושלום, ומהשתלשלות הדינים, מזה נעשה היצר הרע, ומשם בא לו מקרה לילה, או נפל באיזו ירדה, ועל-כן אין לו להתרעם כלל, אלא אדרבה מחמת שפננס לקדשה גבוהה כזו, על-ידיה נתפבר עליו היצר הרע, ועל-כן חשבו את זה חכמינו הקדושים לנס גדול מה שלא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים, כי מחמת שפננס הכהן גדול ביום הכפורים לקדשה גבוהה כזו לפני ולפנים, בנדאי היו עליו קטרוגים בהתגרות הרבה, שמשם נמשך היצר הרע, ועל-כן נחשב לנס מה שנגצל הכהן גדול ממקרה ביום הכפורים, וזה מה שהתפארו חכמינו הקדושים, ואמרו "ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים", כי היה לו נס גדול שפננס לפני ולפנים בקדשה עליונה כזו, והיתה יכולה להיות עליו התגברות של הקלפות להחטיאו ולהפילו ממדרגתו הגבוהה, והקדוש ברוך-הוא תמל עליו, ושמר אותו מזה, ועל-כן כל בר ישראל צריך לחזק את עצמו בכל מיני אפנים שבעולם, ואפלו אם קורה לו איזה מקרה רע, חס ושלום, שלא יתאש כלל, אלא יקום את דברי רבנו ז"ל, שאמר: הדבר הראשון הוא מקוה, שיהיה לטבל במקוה, ויאמר העשרה מזמורי תהלים שגלה בשביל תקון הגרית שהם תקון הפללי, ויזכה לתקון נצחי, ומכל שכן וכל שכן ששייפה להוציא מן הפח אל הפעל להיות אצל ציונו הקדוש בעיר אומן, ולתן פרוטה לצדקה, ולומר שם את העשרה מזמורי תהלים, בנדאי אין לו כבר לדאג שום דאגה כלל, כי הכל יתקן על נכון, ונהבן.

ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכה: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר כל בר ישראל צריך לזכך עצמו כל-כף, עד שיהיה בעצמו המזבח, ויבצר בו אש גבה, שיבצר לכבו תמיד אליו יתברך בתבערה עצומה, ואף-על-פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדויט (מורה כהנים א' מט), כי יש התעוררותא דעילא שיורדת בכל יום, ומלהיכה את לבב כל בר ישראל, עם כל זאת מצוה להביא מן ההדויט, שכל בר ישראל יתעורר מעצמו, וזה עריכת עצים על המזבח, שערך הכהן בכל יום בבקר ובערב, ונתבערה זו צריכה לבער בלב כל בר ישראל בדבקות עצומה, עד ששום דבר גשמי לא יוכל לכבות את האש והלהב הזה, וזה הפלאת הנס אשר בשלמות הדעת שהוא בגן בית המקדש (ברכות לג.), כשדעתו שלמה בדבקות הבורא יתברך, או "ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכה", הינו הגשמיית שאדם נתקל בה בכל יום אי אפשר לכבות את האש והלהב שבער לבו אליו יתברך, ונהבן.

ולא נצחה הרוח את עמוד העשן: כי הגה הצדיק נקרא רוח, כמו שכתוב (במדבר כו. יח): "איש אשר רוח בו", ועל ידו נקבע רוח גבה, "אל אחר", שהוא המינות והקפירות (לקוטי-מהר"ן,

(סנהדרין צח.) כי ברגע שהאדם מבטל את כל מציאותו ונעשה "לא", אז נתגלה אליו כבודו יתברך, שהוא גלוי היחידה שהוא בחינת המשיח, רוח הצדיק, ונתבטלות הקלפות, שהוא ע'שין' — ע'קרב, ש'רף, ג'חש, וזה "ולא" — כשמתחזק עצמו לללום, בחינת (ישעיה ו, א) "מלא כל הארץ כבודו", אם מתחזק עצמו בלא דיקא, אז נתגלה עליו כל הארץ כבודו יתברך (לקושימוה"ו, חלק א, סימן קעב) וזה הנס היה בבית-המקדש ששם שלמות הדעת (ברכות לג.), "ולא" שהיה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא מרב הדבקות, על-ידי-ה' נצחיה "הרוח" שהוא הצדיק המכניע את הגאון והישות שבו, שהם הקלפות, "את עמוד העשין", ע'קרב, ש'רף, ג'חש, כי ברגע שאדם מבטל עצמו תמיד אליו יתברך, נתבטל ממנו הצל, ואין לו שום מניעה להשיג השגת אלקות, ולכן קשאדם בטל ומבטל אליו יתברך, נותן כח להצדיק שהוא בחינת רוח לגצת את הקלפות שהם עמוד העשין, והבן.

ולא נמצא פסול בעמור: עמור שעורים קצרו בלילה ליל ט"ז בניסן, ומקריבין עמור שעורים ביום ט"ז, והוא בא להתיר את התבואה החדשה לאכילה, ואם היה נמצא בו פסול, לא היה אפשר להקריב אתר תמתי, והוא נקצר בלילה, ושוב אין לו משלומין, ומובא (ספר חנוך מצנה שב) משרשי המצנה, כדי שנתבונן מתוך המעשה החסד הגדול שעושה הקדוש-ברוך-הוא עם בריאותו, למדש להן שנה שנה תבואה למחיה, לכן ראוי לנו שנקריב לו ברוך הוא מנחה, למען נזכיר חסדו וטובו הגדול וכו', עין שם; והנה עמור שעורים זה מאכל בהמה, ואמר רבנו ז"ל (שיחות הר"ן, סימן טו), שהוא חכמה ומלאכה גדולה להיות כמו בהמה, וזה בחינת (שמות לו, א): "כל אשר נתן

חלק א, סימן י'), והבית-מקדש שם היה מקום התפלה, מקום הצדיק האמת, ועל-כן אמרו תלמידי הקדושים (בבא בתרא קטו): מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, כי עקר התפלה אינם יודעים רק צדיקי הדור, והם יכולים לעשות מהר שדה ולהביאם אל תוך הבית, שהוא בית-המקדש, שהוא שלמות הדעת, בטול הגאון והכעס, וזה עקר הנצחון של הקדושה שמנצח את התרון אף שהוא העשין, כי הפעם יוצא מלשני נקבי האף, כמו שכתוב (תהלים יח, ט): "עלה עשין באפוי". והנה יש לכל צדיק שתי רוחות: רוח דלעילא, שנתהנה מהרוחניות שלו, ורוח דלתתא שנתהנה מהגשמיות שלו, הינו כי הצדיק אפלו שהוא בעולם הזה ועוסק בגשמיות, עם כל זאת עושה מזה רוחניות, כי הוא מקשר את העולם הזה בעולם הבא, ועל-ידי-זה ממתיק את כל הדינים שהוא הפעם ותרון אף, שזה עמוד העשין היוצא מנחיריו, וזה העשין מדיק לפרנסה (לקושימוה"ו, חלק א, סימן סו), וצריך לשבר ולבטל ולהמתיק את התרון אף, דהינו להתמתיק העשין ולקבצו עד שיהיה נעשה ממנו בחינת רוח, דהינו רוח אורי שנעשה מהתבררות העשין, וזה הרוח שהוא המתקת העשין הוא בחינת משיח, בחינת (איכה ד, ט): "רוח אפינו משיח ה'", וכל הצרות שהאדם סובל הן רק מתרון אף הנה שיש בו, שהוא בחינת עשין, כמו שכתוב (תהלים יח, ט): "עלה עשין באפוי", שמשם יניקת הקלפות ע'קרב, ש'רף, ג'חש, ראשי תבות: ע'שין', שמשם באות הפכירות והמינות, שמשם נמשכת הגאון והישות, אבל תכף-וימיר קשאדם וזכה לבטל עצמו לגמרי, ונעשה "לא", שהוא אותיות "אל", אז נתגלה עליו "חסד אל כל היום" (תהלים צה, ז): "היום אם בקליו תשמעו", שהוא נקבת המשיח

שְׁנֵי פֶסֶת, וְאֶחָד־כֶּף צְרִיכִים לְסַלֵּק אֶת דַּעְתּוֹ
 שֶׁהוּא הַקְּרֵבַת עַמּוֹר שְׁעוּרִים מֵאֵכֶל בְּהֵמָה, לִידַע
 שְׂאִין לוֹ דַּעַת כָּלֵל, וְדִיקָא עַל־יְדִיָּוָה מִקְבְּלִין
 אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הַשְּׂגַת הַדַּעַת, לִידַע שְׁצַרִּיבִין
 לַחֲכוֹת וְלִסְבֵּל כָּל אֲשֶׁר עוֹבֵר עָלָיו, שְׁנֵי
 הַקְּרֵבַת "שְׁמֵי הַלְּחָם", שְׂבָא מִחֲמַץ דִּיקָא, וְכֵן הוּא
 בַּעֲנֵן "לְחָם הַפְּנִינִים", שְׁצַרִּיכִים לְרֵאוֹת אֶת
 הַפְּנִימִיּוֹת מִכָּל הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים, עַד שְׂאֵפְלוֹ
 בַּחוּץ לְחָם שְׂאוּכָלִים, וְיִצְאָ שֵׁם אֶת הַקְּדוּשָׁה
 בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ח, א): "כִּי לֹא עַל
 הַלְּחָם לִבְדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם, כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי
 ה' יִחְיֶה הָאָדָם". וְאֵל כָּל זֶה צְרִיכִים לִהְיוֹת
 תָּמִים גְּדוּל לְסַלֵּק דַּעְתּוֹ וְחֻקְמַתּוֹ לְגַמְרִי,
 וְלִהְתַּנְהֵג בְּתַמִּימוֹת גְּמוּרָה כְּמוֹ בְּהֵמָה מִמֶּשֶׁ,
 וְיַעֲשֶׂה עֲצוּמוֹ כְּאֵלוֹ שְׂאִין לוֹ שׁוּם שְׂכָל עֲצוּמֵי
 כָּלֵל, וְזֶה הַנֶּסֶס הַכִּי גְדוּל שֶׁהִיא בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ,
 שֶׁהוּא בִּנְיָן הַדַּעַת (בְּרִכוֹת לג), כִּי מִי שֶׁיֵּשֶׁב בוֹ
 דַּעַת כְּאֵלוֹ נִבְנָה בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, כִּי מִצַּד
 אֶחָד הָיָה שֵׁם שְׁלֵמוֹת הַדַּעַת, עִם כָּל זֹאת "וְלֹא
 נִמְצָא פְסוּל בְּעַמּוֹר וּבְשְׁמֵי הַלְּחָם וּבְלְחָם הַפְּנִינִים",
 כִּי הִשְׁלִיכוּ אֶת הַחֻקְמוֹת וְהַשְּׂגוֹת שֶׁהוּא פְסוּל
 גְּמוּר בְּעֻבְדוֹת הַשֵּׁם, וְהַעֲמֵר שְׁעוּרִים הָיָה מֵאֵכֶל
 בְּהֵמָה דִּיקָא, וְסָפְרוּ כָּל יוֹם יוֹם כְּפִי מִסְפַּר יָמֵי
 הַעֲמֵר עַד קְבֻלַּת הַתּוֹרָה, שְׂאֵז הַשִּׁיגוֹ אֶת
 הַהֲשָׁגָה הַכִּי גְדוּלָה שֶׁל סְבֻלָּנוֹת, שֶׁהוּא הַקְּרֵבַת
 שְׁמֵי הַלְּחָם מִחֲמַץ דִּיקָא, כִּי זֶה טוֹד קְבֻלַּת
 הַתּוֹרָה, לִידַע אֲשֶׁר בְּזֶה הָעוֹלָם צְרִיכִים לִהְיוֹת
 סְבֻלָּן גְּדוּל, וְכֵן הַמְּצוּוֹת מִצְּמֻמָּמוֹת אֶת הָאָדָם
 שְׂלֹא יֵצֵא מִגְּבוּל הַקְּדוּשָׁה, וְיִחַפְּזָה וְיִקְרָה עַד עַתָּה
 בֹּא דְבָרוֹ וְיִוצִיאוּ מִזֶּה הָעוֹלָם, וְכֵן זְמַן שֶׁהוּא
 חַי וְקַיִם בְּזֶה הָעוֹלָם, וְקַיִם אֶת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ,
 וְלֹא יִדְחַק אֶת הַשְּׂעָה כָּלֵל, רַק יִחַפְּזָה בְּסֻבְלָנוֹת
 גְּדוּלָה, שְׂדִיקָא עַל־יְדִיָּוָה זוֹכִים לְהַגִּיעַ לְכָל
 הַמְּדַרְגּוֹת הַגְּבוּהוֹת וְהַשְּׂגוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת לְרֵאוֹת
 אֶת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁשֶׁ בְּכָל דְּבָר בְּזֶה הָעוֹלָם, שְׁנֵי

ה' חֻקְמָה בְּהֵמָה", הֵינּוּ שֶׁהוּא חֻקְמָה לְעֲשׂוֹת
 עֲצוּמוֹ כְּבְהֵמָה לְסַלֵּק דַּעְתּוֹ לְגַמְרִי, וְלַעֲבֹד אֶת
 הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כְּלִי שׁוּם חֻקְמוֹת כָּלֵל, רַק יִדַע
 שְׂאִינוֹ יוֹדַע כְּלוּם, וְיַעֲשֶׂה עֲצוּמוֹ כְּבְהֵמָה מִמֶּשֶׁ,
 וְכֵמוֹ שְׂאֵמְרוֹ חֻקְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תְּלִין ה): עַל
 פְּסוּק (תְּהִלִּים לו, ט): "אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'",
 אֵלוֹ בְּנֵי־אָדָם שְׁעַרְמִים בְּדַעַת וּמִשְׁמִינֵי עֲצוּמֵן
 כְּבְהֵמָה, וְכֵמוֹ שְׂאֵמֵר אֶסְף (תְּהִלִּים עג, כב): "וְאָנֹכִי
 בַּעַר וְלֹא אֲרַע בְּהַמּוֹת הַיִּתִּי עַמְךָ", וְכִשְׂאָדָם
 מַגִּיעַ לְדַעַת וְשְׂכָל בְּזֶה, הֵינּוּ תַּחֲלִית הַדִּירְעָה
 שְׂלֹא נִדַּע, אִזּוֹ הַגִּיעַ אֶל הַמְּדַרְגָּה הַכִּי גְדוּלָה, כִּי
 הוּא יוֹדַע שְׂמֵימֵי צְרִיבִין לְעֲשׂוֹת וְלַעֲשׂוֹת, כְּמוֹ
 שְׂאֵמֵר רַבְּנוּ ז"ל, מִה יֵשׁ לוֹ לְהָאָדָם בְּזֶה
 הָעוֹלָם, נֶאֱהָר טְהוֹן אִין טְהוֹן (לְעֲשׂוֹת וְלַעֲשׂוֹת),
 הֵינּוּ לְלַמֵּד הַרְבֵּה בְּתַמִּימוֹת
 וּבְכַפְשִׁיטוֹת גְּמוּרָה, וְלִהְרַבּוֹת בְּקִיּוּם מְצוּוֹת
 מַעֲשִׂוִּיּוֹת, וְהַעוֹלָה עַל הַכָּל — לְדַבֵּר הַרְבֵּה עִמוֹ
 יִתְבָּרַךְ כְּלִי שׁוּם חֻקְמוֹת וְהַשְּׂכָלוֹת כָּלֵל, לִידַע
 שְׂאֵנִי אִישׁ פְּשוּט, וְאִין לִי שׁוּם יִדַע כָּלֵל,
 וְיִשְׁלִיךְ אֶת חֻקְמַתּוֹ הַמְּדַמִּית לְגַמְרִי, וְדִיקָא
 עַל־יְדִיָּוָה יִזְכֶּה לְהַתְעַלּוֹת תְּמִיד מַעֲלָה מַעֲלָה.
 וְזֶה הַיִּתָּה הַקְּרֵבַת עַמּוֹר שְׁעוּרִים קִדְּם קְבֻלַּת
 הַתּוֹרָה דִּיקָא, הֵינּוּ מִמְּתַרַת הַחַג מִתְחִילִין לְסַפֵּר
 אֶת הַיָּמִים כְּפִי מִסְפַּר הַיָּמִים עַד חַג הַשְּׁבוּעוֹת,
 שְׂאֵז הוּא זְמַן קְבֻלַּת הַתּוֹרָה, וְהִבְיֵאוּ אֶת "שְׁמֵי
 הַלְּחָם", שֶׁהִיא מִחֲמַץ דִּיקָא, הַהוֹדוֹת שְׂאֵף
 בְּשִׁפְסַת הָיָה אֶסוּר לְאָכֵל חֻמֵץ שֶׁהוּא חֲמוּץ
 הַמַּחַם, וְהָיָה צְרִיכִים לְכַרֵּחַ מִמְּצִיּוֹת בּוֹרִיּוֹת
 גְּדוּלָה, בְּכַחֲנֵת (שְׂמוֹת יב, לט): "וְלֹא יִכְלוּ
 לְהַתְמַהֵמָה", לֹא־כֵן קְבֻלַּת הַתּוֹרָה מִקְבְּלִין אֶת
 הַדַּעַת שֶׁל הַמַּתְנָה וְסְבֻלָּנוֹת, לַחֲכוֹת וְלַקּוּוֹת עַד
 שְׂבָא עַת דְּבָרוֹ, שְׂעַל זֶה נֶאֱמַר (יִשְׁעִיָּה נב, יב):
 "כִּי לֹא בַחֲפוּזוֹן תִּצְאוּ וּבְמִגּוֹסָה לֹא תִלְכּוּן"; כִּי
 קִדְּם שְׂיִצְאוּ מִמְּצִיּוֹת — מִן הַטְּמָאָה, צְרִיכִים
 לְהוֹדְרוֹ בּוֹרִיּוֹת לְצֵאת מִהַחֲשָׁךְ שְׂלִכְדּוּ בוֹ,

לחם הפנים פנימיות הלחם (לקושי-מיתרין, חלק א, סימן לא), שונו הפדרגה הכי עליונה, להסתכל בשכל האלקי והפנימיות שיש בכל דבר בזה העולם, וְעַל-כֵּן דִּיקָא בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֵמוֹת הַדַּעַת, הִיָּה גַם שְׁלֵא הִיָּה **בְּעֵמֶר וּבְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם** פסול, שְׁלֵא נִפְגְּמָה דַּעְתוֹ כָּלֵל עִם הַשְּׁלֵכַת הַדַּעַת, וְעִשָּׂה עֲצָמוֹ בְּכַהֲמָה **וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנָחִים, וְלֹא הִיָּקִין** מִפֶּשׁ, הִיָּנוּ כִּי שָׁם הִיָּ שְׁנֵי הַפְּסִיכִים בְּנוֹשָׂא אֶחָד, מִצַּד אֶחָד — חֲכָמָה רְמוֹק מִחֲנָרוֹ אֲרֻעֵ אֲמוֹת. כְּדִי שְׁלֵא יִשְׁמַע אֶת מִחְנֵה עֲמָקָה וּמִצַּד שְׁנֵי — תְּמִימוֹת עֲמָקָה, לִידַע כִּשְׁהוּא מִמּוֹדָה וּמוֹכֵר עוֹטְמוֹ: צַר לִי הַמִּקְוֵה שְׂאֵין יוֹדְעִים קָלֵל, וְהַבֵּן.

עומדים צופפים ומשתחווים ונחים: צריך שתדע, אהובי, בני היקר, שלכל עובד השם משתנים הזמנים, כי לא כל העמים שוות, ויש זמן שמגיע אליו דחוקות וצפוף במחו ודעתו, הן מעצמו שתכפוהו צרות ונרות רבות, קטנות ורירות ונפילות והשכלות וכו', וכן מאחרים שמעיקים לו על-ידי קנאתם הסרוחה עליו, ושונאים אותו, ומתרפים ומגדפים אותו בתרופין וגרופין, וחולקים עליו ומוציאים עליו כל מיני שם רע, ודבר זה משברו ומבטלו ומעקמו לגמרי. עליך לדעת שכל זה בא מהקלפות שנוכראו מעוונותיו הרבים, הן מהמתשבות וההרתורים שלו בנרא קלפות, והן מהדבורים שלו בנרא קלפות, והן מהמעשים המגנים שלו בנרא קלפות ומשחיתים, כל אהר ואהר כפי בחינתו, כי מכל מתשבה דבור ומעשה רע, נכראים קלפות ומשחיתים, והם מתקלשים עצמם באלו הבגדי אדם שמציעים ומכירים ומתרפים אותו, כמו שאמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אית נאמן, סימן כו): על-ידי הוצאת נרע לבשלה בנרא קלפות המתקלשות בבגדי אדם מתנגדים וחולקים עליו, ועושים לו יסורין. ואמר הבעל-שם טוב הקדוש, וכוונתו גן עליו, וכשאדם פוגם במחשבה, אזי יש לו יסורים מבניו ומבנותיו, וכשאדם פוגם בדבור, יש לו צרות מאשתו, וכשאדם פוגם במעשיו סובל יסורים רבים מבני-אדם ומעבדיו ומפועליו; כי על-ידי מחשבה, דבור ומעשה שאינם בהגן בנרא קלפות ומשחיתים, והם דוחקים אותו, על דרך שאמרתי חכמינו הקדושים (ברכות א): **האי דוחקא דכלה מנייהו; הדחק שסובלים התלמידים חכמים, הם מנייהו, הינו מאלו הנגעי בני-אדם שברא, או מצד מחשבה רעה, או מצד דבור רע, או מצד מעשה רע, מכל זה ברא משחיתים וקלפות שהדחקים אותו ועומד צפוף, תדע שאין לזה שום צעה, רק לבא אליו יתברך בלב נשבר ונרפה ויפל על פניו, וישפתחה לפניו יתברך בפשוט דיים ורגלים, ויבכה לבעל הרחמים שימשיך עליו רחמים רבים, וזה יעור לו לצאת מהמצור והדחק אל הרחבה והרחוק גדולה, וזה שאמר התנא הקדוש "עומדים צופפים" — כשיבא השם עומדים צופפים ודוחקים, הן מצד עצמם — שעובר עליהם מה שעובר, והן מצד אחרים — שהולכים ומתרפים ומכירים אותם, עקר העצה לזה "ומשתחווים ונחים" — לפל על פניו ולהתבטל לגמרי אליו יתברך, וישפתחה לפניו ורגלים, ואן ירוח ויתחייב לו ותתבטלנה ממנו כל הקלפות והצרות וההסתרות, ויאר לו אורו יתברך בגלוי רב והבן.**

ולא היקין נחש ועקרב בירושלים מעולם: כי הגה ירושלים נקראת רא שלם (לקושי-מיתרין, חלק

שאלין בירושלים. גרסינן. לפי שהיה המקום מומין ב, סימן א), כי שם היתה שלמות היראה, להם פרנסמן. ולא הולך אחד מהם ללמא משהו ולומר פרנסמי דחוקה ואיני יכול לדור בירושלים. ויש ספרים שכמוז סבן כשאלין. ועל העולים לרגל אמר. שלא היה אחד מהם מיצר כשהיה לו בירושלים ממתמ דוחק המקום כמו זר לי המקום גשה לי ואשעה (ישעיה ט): ט בין השמשות. נטרנ שנת בראשית קודם שנשלמה הנריאה: פי הארץ. ולגוע

נחש ועקרב בירושלים
מעולם, ולא אמר אדם
לחברו צר לי המקום שאלין
בירושלים: ט עשרה דברים
נבראו בערב שבת בין

בנן ירושלים, שלמות הדעת, בנן בית-המקדש, או "לא הויה נחש ועקרב בירושלים מעולם", כי נתבטלו עלידי תקף הדעת, ונה שאמרו חכמינו הקדושים (תנא דבי אליהו רבה, פירשה יח): פגע בו נחש ועקרב ולא עקצוהו יברך וישבח לשמו של הקדוש-ברוך-הוא, שמא לאלו היה מזמן, וחס עליו הקדוש-ברוך-הוא ולא עקצוהו, כי בודאי נמצא האדם בסכנה גדולה בכל יום ובכל שעה ובכל רגע שלא יפסיק מיראת השם, שאז תשלטנה עליו שתי הקלפות האלו — נחש ועקרב, אבל פשימתחך ביראת ה' כל הנמים, או לא תשלטנה עליו כלל, והבן.

ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, לשאדם זוכה להגיע אל דעת משיח, שהוא עצם גלוי אלקותו יתברך, עד שאינו רואה משום דבר רק אמתת מציאותו יתברך, אזי נתבטל אצלו הזמן והמקום לגמרי, כי הוא עולה אל למעלה מהמקום ולמעלה מהזמן (צ"ל לקושי' מיתרין, חלק ב, סימן טא), ואז לא צר לו כלל, ונה יהיה בשלמות בביאת משיח צדקנו, ויבנה את בית מקדשנו בעיר הקדש ירושלים, וקלנו נחזור לשם. ונה שאמר התנא בעת ביאת המשיח "ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום", ולמה? מפני "שאלין בירושלים", כי בעת גאולתנו כבר יהיה בנן בית-המקדש בירושלים, ואז יתבטל ענין הזמן והמקום שהוא כלל הצמצום והמיצר, אשר משם נעשה להאדם צר, וכן בשעה שעמד הבית מקדש בירושלים ועלו לרגל, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום, ולמה? מפני שאלין בירושלים, שהיה בירושלים, ששם האיר אורו יתברך, וכמו שהיה מקדם פן יהיה בקרוב בביאת משיחנו ובבנן בית מקדשנו, אמן.

ט עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות: צריך שתדע, אהובי, בני, שהקדוש-ברוך-הוא ברא צר ועשה עליונים ותחתונים בששה ימים, שהם ששת ימי המעשה, ושבת בינם השביעי, כמו שכתוב (בראשית ב, כ): "ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה, ויברך אלהים את יום השביעי ויקדש אתו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות"; בששת ימי המעשה בהם הלביש עצמו הקדוש-ברוך-הוא כבכול בלבוש גשמי וחקמי, מה שאנחנו רואים לעינינו הגשמיות והחמוריות, ועשה את כל המעשה אשר לפנינו, כי כל מה שברא ויצר ועשה הקדוש-ברוך-הוא, אשר אנחנו רואים בעיני הבשר, זה לבוש לגבי גלוי האין סוף ברוך הוא שמלכש בתוך הבריאה והיצירה והעשיה, שברא

וַיִּצְרֶה וַעֲשֶׂה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי בְּאֵמַת אֵין קַרַּח וְעַדְמוֹ: פִּי הַבַּאֵר. זֹאכֶה עַל מַרְסֵי שְׂחִימָה שׁוֹם מְצִיאֹתוֹ בְּלַעֲדֵיו. יִתְבַּרַךְ כָּלֵל, וְהַכֵּל לְכָל הַיּוֹלֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל בְּחַדְשֵׁי כָּל שָׁנָה. וְיֵשׁ אֲמוֹרַיִם אֱלֻקוֹת גְּמֹר הוּא, אֶךְ בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה הֵם שְׂפַחְתָּה פִּיחַ וְאִמְרָה שִׁירָה עֲמַלְמַר (בַּמְדַּבֵּר כֹּה) עַל מַלְבָּשִׁים בְּלִבוֹשׁ הַטֵּבַע, הַשְּׂמֻשׁוֹת, וְאֵלֹהֵי הַיָּם: פִּי הָאָרֶץ, פִּי הַבַּאֵר, פִּי וְעַם כָּל זֹאת לֹא מִסִּיר

הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵת הַשְּׂמֻחָתוֹ כַּרְגַע, כִּי אֲלֵמָלָא כְּכִיכּוֹל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מַעֲלִים עִין מִהִבְרִיאָה וְהַיִּצְרִיהַ וְהַעֲשִׂיהַ מִיָּד הֵם מִתְבַּשְׂלִים, אֲלֵא כְּכֹל עַת וְרַגַע הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מַתִּיבָה וּמַתִּיבָה וּמְקַיֵּם אוֹתָם, שְׁנָה בְּכָלֵל נְסִים וְנִסְתֵּימִים שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עוֹשֶׂה עִם הָאָדָם, וְאֵינוֹ תוֹפֵס כָּלֵל, כִּי הַכֵּל מַלְבָּשׁ בְּלִבוֹשׁ הַטֵּבַע שֶׁלְמַרְאֵה עֵינָיו. וּבְשֵׁשֶׁת אִו יֵשׁ גְּלוֹי עֲצָם עֲצָמִית אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ הַמַּאֲרִיחַ כְּכֹל הַעוֹלָמוֹת כֹּלוֹ, וְיֵשׁ לְכָל הַבְּרִיאָה וְהַיִּצְרִיהַ וְהַעֲשִׂיהַ הַשְּׂמֻחִית וְהַחֲמִירִית עֲלֶיהָ גְדוּלָה עַד מֵאֵד, וְנִפְי הַנֶּפֶשׁ רוֹאִים בְּשֵׁשֶׁת-קֶדֶשׁ רַק רִחְמִינִית חִיִּית אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ בְּגִלּוֹי רַב מֵאֵד, וְהַצְדִּיקִים וְקָרְאִים גַּם-בְּנֵן בְּחִינַת שֵׁבֶת, בְּחִינַת (וְהַר הַקְדוֹשׁ נִשָּׂא קַמְדוֹ: אֵת הוּא שֵׁבֶת דְּכֹלֵהֵי יוֹמֵי, הֵם רוֹאִים גְּלוֹי הַהִשְׁמָחָה, גְּלוֹי אֱלֻקוֹתוֹ יִתְבַּרַךְ בְּמִדְרָגָה עֲלִיוֹנָה גַם בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה, לֹא-כֵן פְּשׁוּטֵי הָעַם, הֵם מַלְבָּשִׁים בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה בְּלִבוֹשׁ הַטֵּבַע הַגִּשְׁמִי וְהַחֲמִירִי, וְצִדִּיקִין לְהַתְנַעֵץ רַחֲבָה מֵאֵד לְהַשִּׁיג פְּרָנְסָתָם וְלַעֲסֹק בְּחֻקֵּי הַעוֹלָם, לֹא-כֵן בְּשֵׁשֶׁת-קֶדֶשׁ גַּם פְּשׁוּטֵי הָעַם מְרַגִּישִׁים כָּל אֶתְד וְאֶתְד אֵילוֹ נְצוּצֵי אֹרֶךְ כְּפִי הַכְּנֻתוֹ בְּשֵׁשֶׁת יָמֵי הַמַּעֲשֶׂה. וְהַגֵּה בְּעֵינָיו בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת אֶמֶר רַבִּי יוֹסִי: בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת כְּהַרְפֵּךְ עֵין, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא וְאֵי אֶפְשֶׁר לַעֲמֹד עָלָיו (בְּרַחֲוֹת כ"ב); וְעַל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת הַזֶּה שֶׁהוּא בֵּין שֵׁשֶׁת יָמֵי הַחַל, שְׁבוּ מַלְבָּשׁ אֹרֹו יִתְבַּרַךְ בְּלִבוֹשׁ הַגִּשְׁמִי וְהַחֲמִירִי וּבְלִבוֹשׁ הַטֵּבַע, לְכִין שֵׁשֶׁת-קֶדֶשׁ שְׁבוּ מִתְגַּלְהַ רַק אֹרֹו יִתְבַּרַךְ בְּגִלּוֹי רַב וְנוֹרָא מֵאֵד כִּלֵּי שׁוֹם לְבוּשִׁים כְּדִוּעַ לְזַבֵּי הַרְאוֹת, עַל בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת הַזֶּה נֶאֱמַר (שֵׁם): "אֲשֶׁר כָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת" לְשׁוֹן עֲתִיד, שְׁדָבָר זֶה צִרְיָה מִקֵּוֹן לְדוֹרוֹת הַבָּאִים, וְעַדִּין לֹא נִגְמַר הַמִּקְוֹן, וְהֵן הֵן הַדְּבָרִים שֶׁהַמֵּנָא הַקְדוֹשׁ מְגַלְהַ כִּאֵן שֶׁנִּתְקַנּוּ בְּמִשְׁךְ הַדּוֹרוֹת וְעַדִּין נִתְקַנְיִם כְּכֹל שְׁנָה וְשְׁנָה וּבְכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ וּבְכָל שְׁבוּעַ וְשְׁבוּעַ וּבְכָל יוֹם וּבְכָל שְׁעָה וְשְׁעָה וּבְכָל רַגַע וְרַגַע עַל-יְדֵי גְדוּלַי מִבְּחַרֵי הַצְדִּיקִים.

פִּי הָאָרֶץ: אֶמֶר מִשָּׁה רַבְנֵי (בַּמְדַּבֵּר טו, ל): "וְאֵם בְּרִיאָה יִכְרָא יְהִיָה וּפְצַתָה הַאֲדָמָה אֵת פִּיהַ וּבְלַעֲהַ אוֹתָם וְאֵת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וְיִרְדוּ חַיִּים שְׂאוּלָה" וְגו', וְדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ הַקְדוֹשִׁים (בַּמְדַּבֵּר רַבָּה יח, יב): אֵם בְּרִיאָה כְּרַאֲתָה פִּה אֲרַץ מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרִאִית מוֹטָב, וְאֵם לֹאֹ — יִכְרָא ה', אֶף שֶׁבְּכָרָא פִּי הָאָרֶץ בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, נִמְסַר הַכַּח כִּיָּד מִשָּׁה שֶׁבְּפִרוּשׁ אֶמֶר לְקַרַח וְעַדְתוֹ שֶׁלְקַחוּ עָלָיו וְחַרְפוּ וְגִדְפוּ כְּלָפֵי מַעֲלָה, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רִש"י עַל פְּסוּק (שֵׁם טו, כז): "וְיִתְּן וְאֲבָרַם יִצְאֹו נְצֻבִים" וְגו', וּפְרַשׁ רִש"י: כְּקוּמָה וְקוּפָה לְחַרְף וְלַגְדֵּף, אֶמֶר מִשָּׁה שִׁיפַחַח פִּי הָאָרֶץ וְיִכְלַע אוֹתָם, וְדָבָר זֶה סוֹכֵב כְּכֹל דוֹר וְדוֹר, שֶׁנִּתְנָה רְשׁוֹת לְגְדוּלַי מִבְּחַרֵי הַצְדִּיקִים שֶׁהֵם בְּחִינַת מִשָּׁה לְגוֹר עַל הָאָרֶץ שֶׁתַּפַּחַח אֵת פִּיהַ וְחַבְלַע אֵת הַמִּתְחַרְפִּים וְאֵת הַמְגַדְּפִים כְּלָפֵי מַעֲלָה וְחַבְלַעִם, וְזֶה גַם עֵינָן רַעֲיִדַת הַאֲדָמָה שֶׁקוּרָה מִדֵּי פַעַם בְּפַעַם בְּעוֹלָם, וְהוּא הַכֵּל כְּכָלֵל פִּי הָאָרֶץ שֶׁנִּתְפַּחַח וּבִלְעַלַת אֵת תוֹשְׁבֵי הַמְקוֹם שֶׁחֲטָאוּ, וְעַל זֶה צִרְיָכִים לְרַעַד וּלְפַחַד חֲמִיד מִמֶּנּוּ יִתְבַּרַךְ, וְכֵן לְשִׁמּוֹר מֵאֵד לֹא לְפָגַם בְּכַבּוֹד הַצְדִּיקִי, וּמַכֵּל שֶׁכֵּן לֹא לְחַרְפוּ וְלֹא לְגַדְפוּ וְלֹא לְדַבֵּר עָלָיו, כִּי יַפַּחַח פִּי הָאָרֶץ וְיִכְלַעֵהוּ חַיִּים, וְאֶף שְׁדָבָר זֶה נִכְרָא בְּעָרֵב שֵׁבֶת בֵּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, עִם כָּל זֹאת יֵשׁ בְּכַח הַצְדִּיקִים לְהַמְשִׁיךְ אֵת פִּי הָאָרֶץ לְדוֹרוֹת, שֶׁתַּפַּחַח הָאָרֶץ אֵת פִּיהַ וְחַבְלַעִם חַיִּים, וְהִבֵּן.

פִּי הַבַּאֵר: זֶו בְּאֵרָה שֶׁל מַרְסֵי שְׂחִימָה הוֹלְכַת עִם יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּכָל הַמַּסְעוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

כאר ענו לה: פי האתון. בין השמשות נגור עליה (שמות יז, ו): "הנני עמד לפניך שם על הצור שמדבר עם נעלם: והקשת. לאות נרית שלא יהיה בחרב והכית בצור ויציאו ממנו מים ושתה עוד מנול: המן. שירד לישראל ארבעים שנה במדבר: העם" וגו', ודבר זה נעשה גם לדורות, שבשעשה והמטה. שנעשה בו האותות ושל סנפריטין היה: שישי בצרת והאדם חושב לשימות בצמא,

הָאֶתוֹן, הַקֶּשֶׁת, וְהַמֶּן, וְהַמֶּטֶה, וְהַשְּׂמִיר, הַכֶּתֵב, הנקודש ברוך הוא עושה עמו גם הפותח לו איזו

אין ויוציאים משם מים רבים. ודבר זה ראוי בכל הדורות שהיה מן הנמנע שהיה מים, והקדוש ברוך הוא פתח פי הבאר, שנתגלה להם מעין, והיה להם מים לשמות, וכן מספרים מגדולי הצדיקים, שנפתח להם פי הבאר, והיה להם למי מקנה לטבל בו. וכן ארע אצל רבנו ז"ל, שפעם פגע בדרך עם תלמידו ר' יצחק ליב ז"ל, שהיה בעל מקבל גדול וידע בקבלה מעשית, והיה בנסעם בתוך היער, ענה ואמר לו רבנו ז"ל: "יצחק ליב, אני צריך מקנה, ועשה עגול עם מקלו ונקע המקום ונתמלא מים, וירד רבנו ז"ל לטבל, ובקצה ר' יצחק ליב ז"ל לירד ולטבל, ענה ואמר לו רבנו ז"ל: "דו נישט" (אתה לא), וזה הכל פלול בפי הבאר. וידוע מה שאמר רבי חיים ויטאל ז"ל, שפעם נסע עם רבו הארזי"ל בסירה קטנה אל הוף הפנתר, ובאמצע עצר הארזי"ל את הסירה, ויבא כוס והשקה מים את תלמידו רבי חיים ויטאל ז"ל, ואמר: כאן הוא באה של מרים, ואף שנגור בערב שבת בין השמשות להבראות פי הבאר שהיה לעם ישראל לשנות במדבר, זה טובב עד סוף כל הדורות, שגדולי מבחרי הצדיקים יודעים לפתח את פי הבאר, והבן.

פי האתון: שנגור עליה בין השמשות שתדבר עם בלעם, ואמרה לו מוסר (במדבר כב, כח): "ותאמר לבלעם מה עשיתי לך, כי הכיתני זה שלש רגלים", ודרשו חכמינו הקדושים (מדרש מנחמה פרשת בלק): רמזה לו אתה מבקש לעקר אמה החונגת שלשה רגלים בשנה, כי בעולם היה נביא לאמות העולם, כמו שאמרו חכמינו הקדושים (במדבר רבה פרשה יד, סימן לד): "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" (דברים לז, י) — בישראל לא קם, אכל באמות העולם קם, ומיהו? זה בלעם, ומיהו ענין הנבואה? שתדבק עצמו באין סוף ברוך הוא בבטול כל הרגשותיו, עד שאינו יודע מעצמו ורואה ושמע ומרגיש ומדבר דבר הנו"ה, זו נבואה (שבת קלח), כי אית נבואה מראיה אית נבואה מריחא אית נבואה משמיעה, ואית נבואה מדבור (תקוני זהר, תקן יח), ובלעם היה מגשם מאד, ועל-כן באה לו הנבואה דרך האתון ודברה אליו. ודבר זה שיהי לכל הדורות, שכל אחד ואחד שומע כפי בחינתו, כי ופי הנפש שומעים קולו ותברך אפלו מעקבי הסוס והחיות החמור, וצדיקים אחרים שומעים מגוי ברחוב שגם-כן נקרא חמור עם הדימה לחמור, שלפעמים גוי אומר לך מוסר ואמה מתעורר מדבורו, כי בשעה שאדם דבוק בו ותברך, אזי שומע את קולו ותברך מדימם, ומצומת, ומתי וממדבר, אשרי עין ראתה זאת, ועל-כן גם היום כשהולך ושומע פי האתון הן מפעל חיים כלב נובח, חמור גוער וכו', או מעם הדימה לחמור מגוי ברחוב, אם תשים היטב אזנך ותשמע מה שמדבר, ותקשר את דבורו אל התורה, אז תשמע נפלאות רבות איך שכל הברואה כלה רק מדברת אליקות, כי מכל הדברים צועק כבוד הקדוש ברוך הוא שקורא אותו שיתקרב אליו, שנה סוד הנבואה, והבן.

הקשת: אף שהקשת מאיר הקדוש ברוך הוא לאות ברית, שלא יהיה עוד מבול בעולם (בראשית ט, יג), עם כל זאת כפר נבראה מאז בין השמשות לערך הארתו ותברך, כי היא אור

לסחורה. וזאת ראינו אצל הצדיקים בכל דור ודור, שלא היו צריכים לטרוח בכלל בענין פרנסתם, וחדשו חדושי ובאורי התורה, ועל-כן גם הן נברא עוד בתחלת הבריאה, והבן.

והמטה: של משה פעם עמו כל הנסים לישראל במצרים, נברא עוד בתחלת

הבריאה בערב-שבת בין השמשות, וחקוק בו שמו יתברך (והר הקדוש בהקדמה י:), ומשם הבחירה, כי מצד שנברא בין השמשות דיקא, אי מצד ששית ימי החל נהפך פעם פשר פעם פסול, פעם טהור פעם טמא, פעם אסור פעם מותר, ומצד שבת נקלל לגמרי באין סוף (לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן עט), שזוהי תשובה של ששית ימי החל והשובה של שבת, כי משם נמשכת הבחירה, ועל-כן דיקא המטה נהפך לנחש ונחשש למטה, כזה הראה לו הקדוש ברוך הוא את גדל כח הבחירה של המון-עם (לקוטי-הלכות נשילת ידים, הלכה ו' אות מג.) והמטה בעצמו היו בו שני כחות טוב ורע (והר הקדוש

בהוספות, חלק ב' רעב:). ואיתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק מ'): רבי לוי אומר: המטה שנברא בין השמשות נמסר לאדם הראשון בגן-עדן, ואדם מסרו לתנוד, ותנוד מסרו לנח, ונח מסרו לשם, ושם מסרו לאברהם, ואברהם מסרו ליצחק, ויצחק מסרו ליצחק, ויצחק הורידו למצרים, ומסרו ליוסף בנח. וכשמת יוסף נשלל כל ביתו ונתן בפלטרין של פריעה, והיה יתרו אחד מתרומי מצרים, וראה את המטה ואת האותות אשר עליו, ונחמד אותם בלבו, ולקחו והביאו ונטעו בתוך גן ביתו, ולא היה אדם יכול לקרב אליו עוד. וכשבא משה לביתו, נכנס לגן ביתו של יתרו, וראה את המטה, וקרא את האותות אשר עליו, ושלח ידו ולקחו. וראה יתרו את משה, ואמר: זה עתיד לגאול את ישראל ממצרים, לפיכך נתן לו את צפורה בתו.

והתני עד מאד, והוא דגמת ש — שלשה קרין, שלשה צבעין, שיש בקשת: ירק, חור, סומק (והר הקדוש, תולדות קלו), המאירים בתוך בת עין שהיא השכינה, וזה אור האבות, אור של שלשה צבעין המאירין בתוך הבת, שזהו שבת — "זכור ושומר", "וראיתה לזכור" שאין כאן שום טבע, כי שבת היא כסוד הקשת ש בת, הלת גננין דקשת, המאירים בתוך בת, סימנא דא דהא בדרך עד דתחזי קשתא בגננין נהירין לא תצפי לרגלי משיחה (מקווי-והר, תקן יח), שזה מגלה ומפרסם את ביאת המשיח התלוי בצדיקי הדור ששומרים בריהם, כמו שכתוב (בראשית ט, יא): "את קשתי נתתי בענן", מאי קשתי? כמה דאתאמר ביוסף (בראשית מט, כד): "ומשב באיתן קשתו" — בגין דיוסף צדיק אקרי ובגין כך קשתו דא ברית דקשת (והר הקדוש, נח עא:), כי כל צדיק וצדיק יש בו בחינת משיח (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן עט); אשגרי שאוהו עצמו בו, והבן.

והמן: שיגר לישראל ארבעים שנה (שמות טו, טו), עם כל זאת ככר בעת הבריאה נברא המן שנשמות ישראל הדבקים בו יתברך ישפע עליהם שפע פרנסה מדי יום בימיו, ויבא אל פתח ביתם להם מן השמים. שזה רואים עד היום, הצדיקים הקדושים הבטלים אליו יתברך בבטול גמור, בא להם מן אל תוך ביתם (יומא עה), ומרב דבקתם בו יתברך טועמים בכל מאכל טעם מן, כי המאכל הוא אצלם אותיות, כי בכל מאכל יש צופי אותיות אחרים, ולכן מרב דבקת הצדיקים בו יתברך בעת אוכלם געשה יחוד קדושא בריך הוא ושכינתיה אפיין באפיין (לקוטי-מוה"ר, חלק א', סימן סב), ויודעים לדרש את התורה כנתינתה בטיני, כמאמרם ו"ל (מנחות בשלה): לא נתנה התורה לדרש אלא לאוכלי המן, שלא היה צריך לא למלאכה ולא

והשמיר. כמין מולעת כרימו כעורה כשהיו מלאים

ואתו על האנשים הרשומות דביו הן נעקעות מאליהן. והשמיר: היא תולעת קטנה שבה בוקעין את

וכו פתחו כזני האפור והמוטן וכמיו כזו נמלאומוס:

אבני המזבח, שגאמר עליהם (דברים

והכתב. אורח האומות שהיו מקוקות נלמות:

כו. ה): "לא תניף עליהם ברזל"; ועל-כן היו

והמכתב. שהיו נקראין מל

צריכים לקחת תולעת

הארבע נדדים: והלוחות.

יש והלוחות. לבקע בה את אבני

של כספתינו היו. ארכן עשה ורחנן עשה. וענין

שלשה. כאן אחת שארעה והננה וענינה שוין ונחלקה

לשנים ונגלים היו והנניס מגלגל כמנה: אף

למצא אותה? אלא היה בה גם כח לתתו הרע

שנשבע באדם ובפרט בתאנת נאוף; ועל-כן נכרעה בערב שבת בין השמשות בין קדשת שבת לבין

ששת ימי החל, כי להפריד לגמרי אי אפשר, כי אז לא תהיה שום הולדה כלל, במאמרם ו"ל

(וימא טו:), ועל-כן צריכים את השמיר כדי לשבר את המדמה מן האדם, שמשם באות כל המאנות

הבהמיות (לקוטי מו"ק, חלק א', סימן כה), כי השמיר שוברת את המדמה לב האבן, שמשם כל

המאנות ומוציאה מתיקות השכל מפת אל הפעל, והבן.

הכתב והמכתב והלוחות: עצם ענין הכתב שייכלו לצמצם את מחשבתו ודבורו בתוך הכתב,

זה נכרא בערב שבת בין השמשות, כי בשבת אז מאירה רק המחשבה, אורות צחצחות,

גלוי אלקותו יתברך בגלוי רב, שאי אפשר להסבירו ולמסרו לולתו, ובערב שבת בין השמשות,

אז נכרא הכתב, שייכלו להוריד את האורות ורתיבות של ההשגחה העליונה המאירה ביום

שבת קדש לששת ימי החל, לאדם אשר נמצא בגשמיית עולם הנה, והתה לו גם כן השגחה בתוך

חשכותו להבין ולהשכיל אלקותו יתברך, ועל-כן לא היה יכול להנבא הכתב רק בין השמשות,

אשר זה נכנס וזה יוצא (ברכות ב:), כי מרב דקות האור, איך יכולים להורידו ולהלבישו בכתב

הלא זה כהרף עין ממש, רק בבין השמשות שנה בין האור של שבת ובין החשך של ששת ימי

החל, אז נתן להלביש הכל בכתב; ועל-כן הכתב הוא דבר גדול עד מאד, ששם יכולים להחביא

את נפשו שכלו ותכמתו ולהבין השכלתו (לקוטי מו"ק, חלק א', סימנים: קצב, קעג). וכן הוא והמכתב

שהיה נכתב על הלוחות, כמו שכתוב (שמות לב, טו): "והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על

הלוחות", והיו בזה נסים נגלים שהיו נקראים מזה ומזה וכל התורה כולה בתוך הלוחות, ואמרו

(אבות דרבי נתן, פ"ק ב:): מלמד שהלוחות היו כתובות ומנחות ממשות ימי בראשית, ולכן אמרו

חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה ט, סימן יח): הלוחות היו בהן תרי"ג מצוות נגנזו אותיות מן

'אנכי' עד 'אשר לרעיד', וכל זה היה עוד מששת ימי בראשית, ועל-כן דיקא "הכתב" שבה כולה

כלל הדושי תורה של כל הדורות, שהם בכלל תורה שב-על-פה, "והמכתב והלוחות" נכראו בבין

השמשות דיקא, שאז הוא כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא, נכנסת קדשת שבת, אורו יתברך בתכלית

ההארה והגלוי, ויוצאים ששת ימי החל, כלל הקלפות והספרא אתרא. ההצלמות וההסתרות

והפסויים להעלים ולהסתיר ולכפות את התורה והמצוות, גלוי אמתת מציאותו יתברך, אף

בשנכרא "הכתב והמכתב והלוחות", מאז כבר אי אפשר להעלים ולהסתיר ולכפות את אמתת

מציאותו יתברך, שנה כלל הספרים הקדושים שכלם בכלל תורה שב-על-פה שמתן לכתב משום

עת לעשות להנ"ה (תהלים קיט, כח), ועל-ידי זה אף פעם לא תשתפח התורה מישראל, אשרי

מי שיתמיד בה, והבן.

המוזיקין. אלו השדים שלאחר שגרא הקב"ה אלס

וַיֵּשׁ אֲמֹרִים אֶף הַמְּזִיקִין: אָמְרוּ תַּחְמִינוּ וְמוֹה הִיּוּ מִתְּעַסֵּק בְּנִירְמָחַן וְכַשְׂרָא רְחוּמִיחַן לֹא הַקְּדוּשִׁים (בראשית רבה, פרשה י, סימן ב):

הספיק לנרוא גופינא עד שקדש היום ונשאלו רוחות השדים כָּרָא הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת נַשְׁמָתָן, בָּלָא נוֹף: וְאֵילוּ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ. נְגוּר עֵלְיוּ בִּין

וְכָא לְכָרָא אֶת גּוּפָן וְקָדְשׁ וְכָא הַשְׂבָּת, וְלֹא בְּרָאָן, וְעַל-

בֶּן צְרִיבִין לְהַזְהִיר מֵאֵד מֵאֵד בְּעָרְב שַׁבַּת-קָדְשׁ

בִּין הַשְּׂמֻשׁוֹת, שְׁלֹא

אֲמֹרִים, אֶף הַמְּזִיקִין, וְקַבְּוֹרְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, וְאֵילוּ שֶׁל

אַבְרָהָם אֲבִינוּ. וַיֵּשׁ אֲמֹרִים, אֶף צָבַת בְּצַבַת

תְּפִיזָנָה שׁוֹם מְרִיבוֹת וּמַחְלָקַת בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם, כִּי אִז קָדַם כְּנִיסַת שַׁבַּת-קָדְשׁ מִתְּצַבְרִים

וּמִתְּפִשְׁטִים מֵאֵד הַשְּׂדִים וְהַרְחוֹת וְהַמְּזִיקִין בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם לְגַרֵם מְרִיבוֹת, וְצְרִיכִים לְהַזְהִיר אִז

מִזֶּה, כִּי הַכֹּל כָּא מֵאֵל הַמְּזִיקִין שְׁבָרָא הָאָדָם בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי הַחַל. וְעַכְשָׁיו קָדַם כְּנִיסַת שַׁבַּת-קָדְשׁ

הֵם נְהַעְוֹרִים מֵאֵד לַעֲשׂוֹת מְרִיבָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם, וְעַל-כֵּן לֹא תִמְצָא בֵּית שְׁלֹא יִהְיֶה שֵׁם מְרִיבוֹת

קָדַם כְּנִיסַת שַׁבַּת-קָדְשׁ, וְהַכֹּל כָּא מִהַמְּזִיקִין, וְזֶה וַיֵּשׁ אֲמֹרִים שֶׁהַבּוֹר שְׁמֹדְבָרִים וּמְרִיבִין זֶה כָּא

מֵאֵל הַמְּזִיקִין. וְכַעֲבִין שְׁאָמְרוּ תַּחְמִינוּ הַקְּדוּשִׁים (שֵׁשׁ נב): הִנְהוּ בִי תִרִי דְאִיגְרִי בְּהוּ שְׁטֵן דְּכָל בִּי

שְׁמֵשִׁי (שֶׁל עָרְב שַׁבַּת) הוּוּ קָא מִינְצוּ בְּהַרִי הַרְדִּי אֵיקְלַע רַבִּי לְהֶתֶם רַבִּי מֵאִיר וְכוּ, עֵינִ שָׁם; בְּכָל

עָרְב שַׁבַּת קָדַם בִּין הַשְּׂמֻשׁוֹת נַעֲשִׂים מְרִיבוֹת בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם וּמְקַרְרִים אֶת חַיִּיו, רַחֲמָנָא לְצַלָּן,

וְנִכְנְסִים בְּשַׁבַּת כְּכַסֵּס וּבְמִירוּתוֹ, וְעַל-כֵּן צְרִיכִים אִז שְׁמִירָה רַבָּה לֹא לְרִיב עִם אֲשׁוֹתוֹ וּלְדַרְדְּיוֹ וְלֹא

עִם אֶף אֲתֵד, כִּי כָל אֵלוּ הַמְּרִיבוֹת בָּאוֹת מִהַמְּזִיקִין כְּדִי לְהַפֵּר לוֹ קְדֻשַׁת וּמְנוּחַת שַׁבַּת-קָדְשׁ.

וְעַל-כֵּן הִתְכַּסַּ עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ לְשֹׁמֵר עֲצֻמוֹ מֵאֵד מֵאֵד מְדַבְּרִים יְתִירִים אִז, כִּי וַיֵּשׁ אֲמֹרִים-עַל-דְּרִי

הָאֲמִירָה מַעֲלָה "אֶף" וְחִמָּה שֶׁהֵם "הַמְּזִיקִין" וְהַבֵּן.

וְקַבְּוֹרְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ: כִּי מֵאִז בְּרִיאַת הָעוֹלָם בִּין הַשְּׂמֻשׁוֹת כָּבֵר נִבְרָאָה קַבְּוֹרְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה

רַבֵּנוּ שְׁעוֹמֵד גָּדַד עֲבוּדָה וְנָרָה שֶׁל פְּעוֹר — לְהַכְנִיעַהּ וּלְבַשְׁלָהּ מִן הָעוֹלָם, כִּי הַפְּעוֹר

רוֹצֵה לְעַלּוֹת וּלְפַעֵר פִּיר וּלְקַטְרֵג עַל נַשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְקַבְּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה מְכַנְּעוֹ (סוֹטָה יד), כִּי מֹשֶׁה

נִכְלָל לְגַמְרֵי בְּאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, עַד שֶׁנִּתְקַבֵּם אֲצִלוֹ (דְּבָרִים לו, ט): "וְלֹא יָבֵעַ אִישׁ אֶת קַבְּוֹתוֹ עַד

הַיּוֹם הַזֶּה", כִּי הוּא נִכְלָל לְגַמְרֵי בְּאִין סוֹף בְּרוּךְ הוּא (לְקוּשְׁרִימוֹרִיו, חֵלֵק א, סִימָן ד), וְעַל-יְדֵי-זֶה

מִמַּתִּיק אֶת הַדֵּינִים מִכָּלל יִשְׂרָאֵל, כִּי מֹשֶׁה עוֹמֵד בֵּין שְׁמֹד לְרַצוֹן (לְקוּשְׁרִימוֹרִיו, חֵלֵק א, סִימָן רטו),

שְׁאֵפְלוֹ אֵלוּ הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁכָּבֵר נָפְלוּ וְרָדוּ לְשֹׁמֵד, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, עַל-יְדֵי קַבְּרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ יְכוּלִים

לְהַתְּעַלּוֹת עַד רַצוֹן, וְרַעוּא וְרַעוּא, מִתְּכַלִּית הַפְּדֻרְגָה הָעֵלְיוֹנָה. וְזוֹ מַעֲלַת הַזִּקְבָה לְבוֹא אֵל צִיּוֹן

רַבֵּנוּ וְז'ל בְּעִיר אוֹמֵן, שֶׁהַבְּטִיחַ עִם שְׁנֵי עָרִים כְּשָׂרִים, אֲשֶׁר מִי שְׁבֹאֵא אֵל צִיּוֹנוֹ הַקְּדוּשׁ וְיִתֵּן

פְּרוּטָה לְצַדִּיקָה בְּעַבְדוֹ, וַיֹּאמֶר שֵׁם הַעֲשָׂרָה מְזֻמְרֵי תַּהֲלִים הַנִּקְרָאִים 'תְּקוּן הַכָּלְלִי', אֲפִלוּ אִם

עֲצָמוּ וְגָבְהוּ עֲוֹנוֹתָיו וַיִּצְיָאוּ מִהַשְׂאוּל תַּחֲתִית. וְכָל זֶה נִבְרָא עוֹד בְּבְרִיאַת הָעוֹלָם בִּין הַשְּׂמֻשׁוֹת

קָדַם כְּנִיסַת שַׁבַּת, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא; אֲשֶׁר מִי שְׁבָא לְהַשְׁתַּשֵּׁחַ אֲצִל צִיּוֹן רַבֵּנוּ וְז'ל וּמְקִיִם רַצוֹנוֹ,

וְאִז וְזֶה לְתַחַן הַכֹּל, וַיִּקְשֶׁר אֶת שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחַל אֵל קְדֻשַׁת שַׁבַּת, וְיִזְכֶּה לְתַשְׁבְּחָה שְׁלֵמָה, וְהַבֵּן.

וְאֵילוּ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ: כִּי מֵאִז בְּרִיאַת הָעוֹלָם כָּבֵר נִבְרָא הָאֵיל לְהַצִּיל אֶת יִצְחָק, וְנִבְרָא בִּין

הַשְּׂמֻשׁוֹת דְּיָקָא, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא, כִּי הוּא סוֹד יוֹצֵא הַשָּׁה לְעוֹלָה, כִּי שְׁעוֹנְסִים בְּאָרֶם

אֵילוּ קִשְׁוֵי תְּסַפְּקוֹת אַחֲרָיו וְתַבְרָךְ, וְנַעֲשֶׂה לְבוּ מַעֲסָם בְּעַקְמִימִיּוּת, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְנִפְּל בְּעַמְקָא

דְּתַהוּמָא רַבָּה, עִם כֹּל זֹאת כְּשִׁיצֶעַק יְצִיֵּיהּ הִשָּׁה לְעוֹלָה: — אִיִּה מְקוּם כְּבוֹדָךְ, אֲזִי נִעְלָה וְיִתְעַלָּה עַד הַמַּאֲמָר סְתוּם, וְיִמְתְּקֵי מִמֶּנּוּ כֹּל הַדִּינִים, וְיִמְחַל לִי הַקְּדוּשׁ-כְּבוֹדֵךְ-הוּא, וְיִעְלָה מֵעֵלָה מֵעֵלָה (לְקוּטִירֵי-מִיְהוּדָא, חֶלֶק ב', סִימָן יב); כִּי הוּא עוֹלָה בְּתַכְלִית עֲלִיָּה, וּמִבְּחִינַת אִי"ל נַעֲשֶׂה אֱלֹהִים, וּמִבְּשֵׁל אֵת הַסֵּמֶךְ-דְּמִ"ם לְגַמְרֵי, וְנַעֲשֶׂה כְּטַל וּמִבְּשֵׁל, וְעַל-כֵּן אֶסוּר לְהַתְנַשֵּׂא כְּלָל, רַק לְשָׂאֵל תְּמִיד 'אִיִּה מְקוּם כְּבוֹדָךְ', וְעַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה הִשָּׁה לְעוֹלָה, אִי"ה מִשֵּׁם אֱהַיָּה, שְׂיִכְלֵל בְּהַקְטָר הַעֲלִיּוֹן שֶׁשֵּׁם נִמְתְּקֵין כֹּל הַדִּינִים, וְעַל-כֵּן נִבְרָא בֵּין הַשְּׂמֹשׁוֹת דְּיֻקָּא בֵּין שְׁשֵׁת יָמֵי הַחֹל לְכֵין שְׁבַת-קֹדֶשׁ לְהַפְךָ מַחֵל אֶל הַקֹּדֶשׁ, וְהִבְנִי וְיֵשׁ אֲוִמְרִים אַף עֲבַת בְּעֻבַת עֲשׂוּיָה: אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (פְּסָחִים נד): רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: עֲבַתָּא בְּעֻבַתָּא מִתְעַבְדָּא וְעֻבַתָּא קָמִיתָא מֵאֵן עֲבַד? הָא לֹאִי בְרִיָּה בְּיַדִּי שְׂמִים הִיא וְכוּ', הֵינּוּ מַעֲבַת שֶׁל הַנְּפֻתִים עוֹשִׂים עוֹד עֻבַת, וּמִי עֲשֶׂה אֵת הַעֲבַת הַרְאֵשׁוֹנָה? וּבְמֵאֲמָר זֶה גִּנּוּוּ סְתָרֵי נִסְמְרוֹת רַזִּי דְרִזִּין מִסוּד הַבְּרִיָּאָה וּמִסוּד הַבְּחִירָה; כִּי בְּאֲמַת אֵין שׁוּם מְצִיאוֹת בְּלַעֲדֵי וְיִתְבַרַךְ כְּלָל, אַתָּה אֲחָד קֹדֶם שְׁבִרְאָתָּךְ אֵת הָעוֹלָם, וְאַתָּה אֲחָד אַחֵר שְׁבִרְאָתָּךְ אֵת הָעוֹלָם, כִּי הַכֹּל אֲחָד, וְאִם-כֵּן מַה הַהִפְרָשׁ בֵּין קֹדֶם הַבְּרִיָּאָה לְאַחֵר הַבְּרִיָּאָה כְּשֶׁהַכֹּל אֲחָד, אַחֲדוּת אַחַת? אֵלֹא קֹדֶם הַבְּרִיָּאָה הָיָה מֵאִיר שֵׁם הַנְּיָה בְּרוּךְ הוּא הַנְּיָה הַנְּיָה 'הִנְיָה', שֵׁם אֵין שׁוּם שְׁנַיִ כְּלָל, כִּי שֵׁם הַנְּיָה בְּרוּךְ הוּא מוֹרָה שְׂאֵין שֵׁם שׁוּם הַשְּׂמֹנֶת, וְזֶה קֹדֶם הַבְּרִיָּאָה, וְשֵׁם אֵין שׁוּם שְׂקָר וְלֹא שְׂנֵף שֵׁם שׁוּם טַמְאָה וְטָהֳרָה (לְקוּטִירֵי מִיְהוּדָא, חֶלֶק א', סִימָן נא), לֹא-כֵן לְשַׁכְּרָה נַעֲשִׂית

הַבְּרִיָּאָה, אֲזִי נִתְלַבֵּשׁ עֲצוּמוֹ כְּכֹכּוֹל הַקְּדוּשׁ-כְּבוֹדֵךְ הוּא בְּשֵׁם הַטְּב"ע שְׁהוּא אֱלֹהִי"ם, וְכַפִּי רַחוּק מִשֵּׁם הַנְּיָה שְׁהוּא אַחֲדוּת אַחַת, כְּמוֹ-כֵן נִתְהַדָּה הַשְּׂמֵאָה וְהַטְּהָרָה שְׁנֵיהֶם (אֵיב יד, ד) מִי יִתֵּן טְהוֹר מִטְּמֵא לֹא אֲחָד, שְׂעַקְר אַחֲזִית הַטְּהָרָה וְהַשְּׂמֵאָה הוּא מִבְּחִינַת הַתְּרַקְוֹת מֵאֲחָד; וְעַל-כֵּן קֹדֶם הַבְּרִיָּאָה לֹא הִיְתָה שְׁכַת שׁוּם בְּחִירָה שְׁהוּא שֵׁם אֱלֹהִי"ם, הַתְּלַבֵּשׁוֹת הַטְּב"ע, אֲכַל אַחֵר הַבְּרִיָּאָה, שְׂאֲזִי נִתְלַבֵּשׁ עֲצוּמוֹ כְּכֹכּוֹל בְּתוֹךְ הַטְּב"ע שְׁהוּא שֵׁם אֱלֹהִי"ם, וְכֹל מַה שְּׂמַתְרַחֵק יוֹתֵר וְיוֹתֵר מְשֻׁרְשׁוֹ, שֵׁם מְתַאֲחִזוֹת הַקְּלָפוֹת שֶׁהֵם מֵדַת הַדִּין צְרוּף שֵׁם אֱלֹהִי"ם. וְעַתָּה שִׁים נָא לְב, אֶהוּבִי, בְּנִי, כִּי עֲבַת בְּעֻבַת הוּא סוּד אֱלֹהִי"ם בְּאַחֲזִיָּים וּבְרַבּוּעוֹ, הֵינּוּ אִם פּוֹתְבִים אֵת שֵׁם אֱלֹהִי"ם בְּאַחֲזִיָּים וּבְרַבּוּעוֹ קְנוֹא א' אֵל אֵלֶּי ל' ל"מ לַמ"ד ה' ה"א י' י"ו י"ד מ' מ"ם עוֹלָה מְכֻן מְמַשׁ בְּעֻבַת (תצ"ד), הֵינּוּ כֹל מַה שְּׂמַתְרַחֵק יוֹתֵר מְשֻׁרְשׁוֹ וְנִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ בְּתוֹךְ לְבוּשׁ, אֲזִי שְׂנֵף בְּחִירָה, וְעַל-כֵּן תַּכְרֵי-וּמִיד כְּשֶׁנִּפְרַד שֵׁם אֱלֹהִי"ם מִשֵּׁם הַנְּיָה, כְּכָר נַעֲשֶׂה עֲבַת, וְעַם שְׂמֵי הַמַּבּוֹת הַנְּיָה אֱלֹהִי"ם נַעֲשֶׂה עֲבַת, וְהַכֹּל בְּשִׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנְּסִיּוֹן, לְתַת לְאָדָם בְּחִירָה שְׂיִחֲשַׁב כְּאֵלוֹ יֵשׁ אִיָּה הָעֵלָם וְהַסְּמֵר וְכִסּוּי שְׂמֵשֵׁם נִמְשָׁף הַלְּבוּשִׁין בְּאַחֲזִיָּים וּבְרַבּוּעוֹ, עַד שְׂנַדְמָה לְהָאָדָם שֶׁהַכֹּל טַבַּע וְלִית דִּין וְלִית זֵין, רַתְּמָנָא לִישׁוּבָן, שְׁנֵיהֶם טַמְא, וְכִשְׁוֹנָה לְמַצָּא הַצְּרוּפִין וְחֹזֵר עַד הַשְּׂרָשׁ שֵׁם אֱלֹהִי"ם — גִּימְטְרִיָּה הַטְּב"ע, אֲזִי נַעֲשֶׂה טְהוֹר (נדו"ק כִּי הוּא סוּד נִפְלָא שְׂחַנְגִּי ה', הוּא רַחוּם כְּפַר עֲזוֹן), וְהִבְנִי.

י שבעה דברים בגלם ושבעה בחכם: מבאר בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק פ"ג, הל' ב', סימן ה'): גלמי הוא בעל גאונה, שנה ראשי תבות "י"י ק"לף גאות ל"בש" (תהלים צג, א). וכן פרש

עשויה: י שבעה דברים

הרמב"ם בפרוש המשניות (אבות ה): גלם הוא מלשון (תהלים קלט, טו): "גלמי ראו עיניך"; נמצא שבעל גאונה נקרא גלם, שהוא מושף אל עצמו והגאונה והגדולה, שבאמת שיכת רק להקדוש-ברוך-הוא. ועל-

כן גילם' ראשי תבות: יי גאות ל"בש מ'לף, שהוא אומר גא אפ'לך, ולקחת את המלכות אליו, לא כן החכם מבטל עצמו לגמרי אליו תברך, ויודע אשר עקר החכמה היא כ"ח מ"ה, מה בחנו (לקוטי מו"ק פ"ג, הל' ב', סימן פב), והכל הוא רק ממנו תברך, שנה עקר החכמה

— לידע שאינו יודע כלום, תכלית הידיעה שלא ג'דע, כפי בטולו שבמבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, שנה נקרא חכמה בשלמות, וזה בחינת (תהלים צו, ט): "חילו מ'פניו כ"ל ה'ארץ", ראשי תבות ת"כמ"ה' שמתפתח רק ממנו תברך, והוא בטל ומבטל לגמרי אליו תברך, ונקט שבעה דברים ונקא כנגד השבע מדות, שבע ספירות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות.

חכם אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין: זה נגד ספירת ומדת התודע היונקת מצד החכמה, שלא ידבר לפני מי שגדול ממנו ונקא, בסוד (הקרי"ה ימ"א כט, יא): "לך ה'נו"ה הגדלה", כי הוא בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא תברך שמו לגמרי ועל-כן הוא אוהו בחכמה העליונה, ששם סוד יו"ד של שם ה'נו"ה ברוך הוא סוד מנין עשר, ועל-כן לא ידבר ק"ל, כי הוא מרגיש תמיד את אמתת מציאותו תברך על פניו, והתפך הבעל גאונה שהוא הגלם כנ"ל עושה התפוך — תמיד מתפפט, ובנה מגלה שאין לו יראת שמים.

ואינו נכנס לתוך דברי חברו: זה נגד ספירת ומדת הגבורה היונקת מצד הבינה, שלא יכנס בתוך דברי חברו, אלא יתן לו לגמור את מה שיש לו לומר ולספר לו, והיא מדה רעה ותלי גדול, לקפץ בתוך דברי חברו, והוא התפוך מהבינה והשקל, וזה הגלם הבעל גאונה החושב תמיד שהוא מבין ומשכיל יותר מחברו, ועל-כן קופץ ונכנס בתוך דברי חברו, לא כן מי שמתחפה בסכלנות, ושומע מה שחברו מדבר ומספר לו הוא יבין דבר מתוך דבר, בהשקלה ובונה. ואינו נבהל להשיב: זה נגד ספירת ומדת התפארת שכלולה מתודע ויגבורה, שנה עקר התפארתו של האדם שהוא מתון ומשכיל, "ואינו נבהל להשיב" תכף ומיד על מה ששואליו אוהו,

משוכמו הכלכה וכן בלתי הוא הוא אומר (איוב לו) כמר
 לי ועיר ואחור: שואל כענין ומשיב כהלכה. לדבר
 אחד הוא נמנה כאן. והכי פירושו המלמד שואל כענין
 כלומר בכותו ענין שהם עוסקים בו. ולא הרג משיב
 הכלכה. אבל אם ישאל
 המלמד שלא כענין הוא מביא
 לרב ששיב שלא הכלכה על
 דרך שאמר רבי חייל לרב
 (שבח דף ג) כי קאי רבי בהאי
 מסכתא לא תשייליה במסכתא
 אחריתי. וכן אמה מואל
 באנשים אשר היו טמאים

**בענין ומשיב בהלכה, ואומר
 על ראשון ראשון ועל אחרון
 אחרון, ועל מה שלא שמע,
 אומר לא שמעתי, ומודה על
 האמת. וחלופיהן בגלם:**

שואל בענין ומשיב
 בהלכה: זה נגד
 ספירת ומדת הנצח, שהוא
 פתח קו הנסוד והחכמה,
 שהוא שואל בדעת ובענין,
 כי הוא יודע איך לדבר,

"ומשיב בהלכה" על מה ששואלים אותו, ועל-כן
 הוא תמיד מנצח, לא-כן הגלם הבעל גאונה שאינו
 מושב בדעתו כלל, השאלה שלו אינה בענין,
 והתשובה שלו אינה בהלכה, ואז הוא נכשל.

ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:
 זה נגד ספירת ומדת הנהור, שהוא פתח
 קו הגבורה והבינה, כי זה עקר הנהור והגוי,
 שמדבר בהתבוננות "על ראשון ראשון ועל
 אחרון אחרון", אף שמדת הגבורה נאחזת בו
 כשאומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון,
 ואינו נכנס מדבר אחר למשנהו, על-דבר זה מוצא
 חן בעיני כל, לא-כן הגלם הבעל גאונה שאינו
 מושב בדעתו כלל, על דבר ראשון אומר אחרון,
 ועל אחרון אומר ראשון ונתבהל ונתבבל לגמרי.
 ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי: זה נגד
 ספירת ומדת היסוד, שהוא בדגמת צנור,

שהוא רק דרך מעבר, ועל-כן כשאין מעבירים דרכו כלום,
 אשר זו מדרגת החכם, ש"על מה שלא שמע אומר לא שמעתי", לא-כן הגלם הבעל גאונה שאינו
 יודע כלום, ואף שאין בו כלום ולא שמע אומר שמעתי ויש בו, ולבסוף נתבבל לגמרי, כי נתגלה
 קלונו ותרפתו לפני כל.

ומודה על האמת: זה נגד ספירת ומדת הפולכות דלית לה מגרמא כלום, והוא בטל ומבטל לעיני
 כל, ואינו מתבטל להודות על האמת שאין בו כלום, ואינו יודע שום דבר.

וחלופיהן בגלם: שהוא בדריק ההפך, שתמיד צריך לומר שהוא יודע והוא הדיוט הקופץ בראש.
 וקבר זאת אהובי, בני, ויהיו דברי אלו נגד עיניך תמיד, שתהיה בטל ומבטל לגמרי,

לנפש אדם שראו את משה עוסק בהלכות הפסח ושאלו
 לו אותו ענין: ואומר על ראשון ראשון. וכן מצינו
 בהקב"ה שאמר לו משה (שמות ג) מי אנכי כי אלך אל
 פרעה היא הראשונה. וכי אזיל את בני ישראל הרי
 שניה. והשיבו הקב"ה על הראשונה כי אהיה עמך. ועל
 השניה בהולין את העם ממזרים מעזרון את
 האלהים: ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי.
 אם פוסק דין מן הסדרה מדעתו לא יאמר כן שמעתי
 מרצוני. ומצינו באנשי חרן כשאל מהם יעקב
 (בראשית כט) השלום לו אמרו לו שלום והנה רחל בתו
 באה עם הלאן. כלומר זה אנו יודעים ואם תשאל יותר
 הנה רחל בתו באה עם הלאן. והיא חגיד נך כי אמרו
 לא ידענו יותר מזה: ומודה על האמת. ואף על פי
 שיכול להעמיד את דבריו על ידי טענות שזירו. וכן
 מצינו במשה (ויקרא י) כשלקחו אהרן ואמר לו אם

אֶל הָאֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, וְתִהְיֶה חֶכֶם, וְתִקְנֶה שְׂמֵעַת נִקְדְּשֵׁי שַׁעַה לֵּן לְךָ לְהִקְלֵ נִקְדְּשֵׁי דוֹרוֹת וּשְׂמַע לְעִצְמְךָ אֶת הַשְּׂבָע מִדּוֹת, שְׂבַע סְפִירוֹת, שְׂמֵעַת וּשְׂמַחֵת: וְדו"ק.

וְתִתְבַרְךָ מִמְּעוֹן הַבְּרִכוֹת, וְדו"ק. הִלּוּ שְׂמַחֵת הֵם נְגוּלָּה: יֵא רַעַב שֶׁל בַּעֲזוֹרָה.

יֵא שְׂבָעָה מִיְּמֵי פְּרַעֲנִיּוֹת בְּאֵין לְעוֹלָם עַל

הַגְּשָׁמִים מוֹעֲטִים וּמִתּוֹן כֵּן

הַשַּׁעַר מִמִּיקְרָ: רַעַב שֶׁל

מִהוּמָה. מִפְּנֵי הַגִּיּוֹסוֹת לֵאן

יִטְלִים לְאֶסּוֹף הַמְּזוּאָה: רַעַב

יֵא שְׂבָעָה מִיְּמֵי פְּרַעֲנִיּוֹת בְּאֵין

לְעוֹלָם עַל שְׂבָעָה גּוֹפֵי עֲבָרָה.

מִקְצָתוֹן מְעַשְׂרִין וּמִקְצָתוֹן אֵינָן

מְעַשְׂרִין, רַעַב שֶׁל בַּעֲזוֹרָה

בְּאֵה, מִקְצָתוֹן רַעֲבִים וּמִקְצָתוֹן שְׂבָעִים. גְּמָרוּ שְׂלֵא

לְעִשֵׁר, רַעַב שֶׁל מִהוּמָה וְשֶׁל בַּעֲזוֹת בְּאֵה. וְשְׂלֵא

לְטוֹל אֶת הַחֲלָה, רַעַב שֶׁל כְּלִיָּה בְּאֵה. דְּבַר בְּאֵ

עֲבָרוֹת, שֶׁהֵם יְסוּדוֹת, שֶׁמֵּהֵם בָּאִים אַחֲרֵיכֶן כָּל הַעֲבָרוֹת, וְעַל־כֵּן הוּא מְזַהֵר אֶת הָאָדָם שִׂיתְעוֹרֵר

לְשׁוֹב מִדְּרָכּוֹ הַרְעָה, וְאִם יִתְקַן אֶת הַשְּׂבָעָה גּוֹפֵי עֲבָרוֹת הָאֵלוֹ לֹא מִבְּעֵינָא שְׂלֵא תְּבֵא עֲלֵיּוֹ פּוֹרְעָנוֹת,

אֶלָּא גַם לֹא יָבֵא לְחֶטָא בְּשַׁאֲרַ עֲבָרוֹת, כִּי אִם הָאָדָם נוֹהֵר בְּשְׂבָעָה גּוֹפֵי הַעֲבָרוֹת הָאֵלוֹ, אִזּ מִמִּילָא

כָּבֵר לֹא יִחְטָא כָּלָל.

מִקְצָתוֹן מְעַשְׂרִין וּמִקְצָתוֹן אֵינָן מְעַשְׂרִין, רַעַב שֶׁל בַּעֲזוֹת בְּאֵה: הֵינּוּ אִם יֵשׁ בְּגִי-אָדָם שִׂמְעַשְׂרִין,

וְיֵשׁ בְּגִי-אָדָם שֹׂאֵנָן מְעַשְׂרִין, הֵרִי זֶה "רַעַב שֶׁל בַּעֲזוֹת בְּאֵה" כְּמֵאמְרָם ו'ל (מִדְּרָשׁ רַבָּה,

מִשְׁפָּטִים לֵא, יח): "וְאֵי שֶׁ אֶת קִרְשֵׁי לוֹ יִהְיֶה" (בְּמִדְּבָר ה. c), לְעִצְמוֹ הוּא נוֹתֵנָם שְׂבִיבִילָם בְּרִכְתּוֹ

מִתּוֹסַפָּת, וְכִשְׂמַמְעָטִים בְּרִכְתּוֹ מִתְמַעְטָת, וְהִיא מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה (שְׂפָתֵי לֵב:) בְּעוֹן תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת

שְׂמִים נְעֻצָּרִים, וְעַל־כֵּן "מִקְצָתוֹן רַעֲבִים וּמִקְצָתוֹן שְׂבָעִים", אוֹתָם מִקְצָת שְׂעֻרֵי הֵם שְׂבָעִים וְאוֹתָם

מִקְצָת שֹׂאֵנִים מְעַשְׂרִין רַעֲבִים, מִרְמוֹ לְאָדָם שִׂיהִיָּה זֶהִיר בְּמִצְוֹת מַעֲשָׂרוֹת, וְיִתֵּן מִשְׁלוֹ לַכֹּהֵן וְלַעֲנִי,

וְעַל־דִּי-זֶה יִהְיֶה תְּמִיד שְׂבַע, וְלֹא יִחְסֹר לוֹ שׁוּם דְּבַר.

גְּמָרוּ שְׂלֵא לְעִשֵׁר רַעַב שֶׁל מִהוּמָה וְשֶׁל בַּעֲזוֹת בְּאֵה: וְנִקְטַ לְשׁוֹן גְּמָרוּ, הֵינּוּ שְׂכַלֵּם הַחֲלִיטוּ

שְׂלֵא לְעִשֵׁר, אִזּ לֹא רַק יִשֵׁשׁ בַּעֲזוֹת, אֶלָּא גַם "רַעַב שֶׁל מִהוּמָה" בְּאֵה שֶׁהִיא קְלָלָה גְּדוּלָּה,

שֶׁאָדָם יֵרָא וּמִתְפַּחַד וְאֵינּוּ יוֹדַע מִמָּה מִתְפַּחַד, מִזֶּה רּוֹאִים אֶת מִצְלַת הַעֲבָרוֹת שִׂישְׂרָאֵל עֲרִבִים

זֶה לְזֶה, כִּי אִמֵּר מִקְדָּם "מִקְצָתוֹן מְעַשְׂרִין וּמִקְצָתוֹן אֵינָן מְעַשְׂרִין", וְעַכְשָׁיו "גְּמָרוּ", שְׂכַלֵּם הַחֲלִיטוּ

שְׂלֵא לְעִשֵׁר, כִּי בְּאֵמַת אֵלוֹ הַמִּקְצָת שְׂכּוֹן עֲשָׂרוֹ הֵיזוּ עֲרִיכִים מִצַּד עֲבָרוֹת לְעוֹרֵר וְלְעוֹדֵד וְלְחַזֵּק

וְלְשַׂמַּח אֶת אֵלוֹ שְׂלֵא עֲשָׂרוּ, שֶׁגַם הֵם יַעֲשִׂרוּ, וּמִחֲמַת שֶׁהֵם לֹא עֲשׂוּ אֶת זֹאת, עַל־דִּי-זֶה "גְּמָרוּ"

כָּלֵם "שְׂלֵא לְעִשֵׁר", וְאִזּ בְּאֵה עֲלִיהֶם הַקְּלָלָה שֶׁל "מִהוּמָה וְשֶׁל בַּעֲזוֹת".

וְשְׂלֵא לְטוֹל אֶת הַחֲלָה רַעַב שֶׁל כְּלִיָּה בְּאֵה: כִּי מִצְוֹת חֲלָה מֵאֵד יִקְרָה בְּעֵינָיו וְיִתְבַרְךָ, וְכָל

הַמְּפָרִישׁ חֲלָה הֵרִי הוּא מִתְקַן אֶת חֲטָא אָדָם הָרִאשׁוֹן, כְּמֵאמְרָם ו'ל (בְּרֵאשִׁית רַבָּה, פָּרָשָׁה יז,

סִימָן יח): מִפְּנֵי מָה נִתְּנָה לָהּ לְחַזֵּק מִצְוֹת חֲלָה? עַל־דִּי שֶׁקְּלָלָה אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן שִׂיהִיָּה גְּמָר

חֲלָתוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְעַל־כֵּן בְּשֹׂאָדָם מְפָרִישׁ חֲלָה מִן הַעֲפָה הוּא עוֹסֵק בְּתוֹכּוֹ שֶׁל הָעוֹלָם, וְאָמָרוּ

חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (יִתְרָבָה רַבָּה, פָּרָשָׁה טו, סִימָן ר): כָּל הַמְּקַדָּם מִצְוֹת חֲלָה כָּאֵלוֹ בְּשֶׁל עֲבֻדָּה זָרָה, וְכָל

נעשה רק על-ידי הרבנים והדנינים שלהם, כי אלקמלא היו הערכיב מקבלים עזר מאלו הרשעים האוריים הנקראים רבנים ודנינים המענינים את הדין, והמענותים את הדין, ומורים בתורה שלא כהלכה, לא היו יכולים להעביר על הדת רב רבבות רבבות נשמות ישראל מהאמונה הפשוטה, והערכיב מצאו את שליטיהם ברבנים השמאים והמטמאים האלו, שעוררים להם להעביר על הדת את נשמות ישראל המתמימים, על-ידי שמורים בתורה שלא כהלכה, והם מכשילים את הרבים בטרפות ונבלות, ובחסרון טהרת המשפחה, על-ידי מקנאות שאינם כשרים, ומקלים בהלכות התמורות, ומנה באה החרב, שאנשים חפים מפשע נהרגים במיתות משנות, ועל-כן הזהיר התנא ואמר, אשר "חרב באה לעולם" על-ידי אלו הרשעים המענינים את הדין, והמענותים את הדין, ומורים בתורה שלא כהלכה, ואין צריכים לפחד מהרשעים האלו כלל, אלא לגלות את קלונם ברבים, כי בגדיהם הם כמרדעת שעל החמור, כמו שאמר רבנו ז"ל (ספר מדרות, אות ביושה, סימן ב): מתר לביש את הרבנים ששוכרין את הרבנות לשם גאונה, וראוי לבזותם ולהקל בכבודן ואין עומדין בפניהם ואין קוראין אותן רבי, והשליט שעליהם כמרדעת שעל החמור. ובפרט אלו הרשעים שליחי הערכיב, המענינים את הדין, ומענותים את הדין, ומורים בתורה שלא כהלכה, הן הן הגורמים שיהיו כל-כך הרבה רציחות בעולם, והחרב התנאם, בעוונותינו הרבים, באנשים חפים מפשע, אי הרשעים באלו הגורמים אשר חרב התפשט בעולם, וצריכים להתרחק מהם כמו שמתרחקים מנגע צרעת ומבעלי ראמן, ובמקום שיש חלול השם אין חולקים כבוד לרב (ברכות יט:); ואמרו (ירושלמי, מעניתי, פ"ק ג', הלכה י'): כל

כל הנצרות שתבאנה לעולם, וכל המלחמות שעם ישראל סובלים מתרב הגויים באים על-ידי אלו הרשעים אוריים דיני ישראל, שמענינים את הדין, מענותים את הדין, ומורים בתורה שלא כהלכה, וזו הצרה המרה הכי גדולה שנמצאת בתוך עם ישראל מאז היותם לגוי ולאמה; כי בכל דור ודור יש צדיקי אמת, ורבנים יראי השם, המלמדים את עם ה' תורה ומצוות, ומגלים להם את האמונה הקדושה בו יתברך, ומוסרים את נפשם בעבור חנוף הטהור וטהרת המשפחה וכשרות המאכלים ועל שחיטה מהירה, ונגנדם יש רשעים אוריים, קלים ריקים ופוחזים, אשר קוראים את עצמם רבנים ודנינים, ובאמת אינם אלא רשעים אוריים, המענינים ומענותים את הדין, ומורים בתורה שלא כהלכה, וגורמים להכשיל את נשמות ישראל באכילת טרפות ונבלות על-ידי הכשריהם המזויפים, ומכשילים את נשמות ישראל באסור נדה החמור, על-ידי שלא דואגים שיהיו מקנאות כשרים, וכן אינם מקימים פתי חנוף לילדים, ומטים את הדין על-ידי שחד, ומורים בתורה שלא כהלכה, ודורשים דרשות של דפי וקבל המלאים כפירות ואפיקורסות, העוקרים את נשמות ישראל מפני יתברך, והן הן הרשעים האוריים הנורמים שתהיה חרב בעולם, שיהרגו אלפים ורבבות נשמות ישראל, אי להם ואוי לנפשם, ואוי לו למי שנותן להם כח ומקשלה, ובפרט בדור הזה שהתפשטו הערכיב בין נשמות ישראל, ומעבירים על הדת אלפים ורבבות רבבות נשמות ישראל מהאמונה הקדושה, ומדברים נגדו יתברך ונגד כל הקדוש לעם ישראל בגלוי בלי שום בוששה וכלימה כלל, והם גורעים מאמות העולם, וממלאים את כל העולם עם בשר פגול, טרפות ונבלות, וכל זה

בעון גלוי עריות ועבודה זרה והשמטת שמטין העונר ענינה נפרהסיל ניד רמה. אי נמי שני אלס יובלות גלות פאָה לעולם, ומגליץ אותו ובאים אחרים ויושבים במקומו. ועל-כן, אהובי, בני, ראה להזהר בזה ולבקש ולהתחנן ממנו יתברך שבשלישית. שנמקום מעשר שני שמפרישים נשאר

תמיד, שלא קבא לדידי אינה עון ועברה מאלו התטאים והעונות שגורמים גלות, ועל-ידי זה תשב בטח בתוך ביתך, ותהיה דבוק בפי חסידים בו יתברך, ויביאו לך פרנסתך אל תוך ביתך בכבוד גדול, ואף פעם לא תצטרך ללכת לגלות, ולהסתובב בערים קטורא כהרים, ויהי.

יב בארבעה פרקים: צריך שמרע, אהובי, בני, שהתנא מרבה להוכיח על אלו שמבטלים את ענין השביעית והמעשרות, שסופן שיקבלו ענש גדול מאד, ועל-כן צריכים להתזהר מאד בעניני שביעית ומעשרות בארץ ישראל ולא להקל בהם, כי כל המקל יקלו בתויו, לא כמו שבאו קלים ורקים ופוחזים, ורוצים לבטל את כל ענין השביעית מארצנו הקדושה, תפח רוחם ונפשם. וכבר אמרו הקמינו הקדושים (קדושינו): **בא וראה כמה קשה אכילה של שביעית, אדם נושא ונותן בפרות שביעית לסוף מוכר את מטלטליו, שנאמר (ויקרא כה, יג):** "בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחותו", וסמיה להכי "תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך", דבר ההקנה מיד ליד, לא הרגיש לסוף מוכר את שדותיו, שנאמר (שם): **"כי ימוך אחיך ממכר מאחותו",** לא באת לידו עד שמוכר את ביתו, שנאמר (שם): **"כי ימכר בית מושב עיר חומה"** וכי, לא באת לידו, עד שמוכר את בתו, שנאמר (שמות כא, ז): **"וכי ימכר איש את בתו לאמה"** וכי, לא באת לידו עד שלוח ברבית, שנאמר (ויקרא כה, לה): **"וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך",** וסמיה ליה "אל תקח מאתו" וגו', לא באת לידו עד שמוכר את עצמו, שנאמר (שם, פסוק לו): **"וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך" וגו',** ואמרו (פניניא בטר): **"נבקהל להון איש רע ציון"** (משלי כה, כב) — אלו סותרי שביעית שמתבטלין לעשירות, ואין משמירין את השביעית וסבורין שהן מתעשרין, אמר הקדוש-ברוך-הוא חייך חסרון יש לך בדבר, כינן שלא שמר את השמיטה התחילה המארה נכנסת בממנו והוא מוכר, מה כתוב למעלה מן הענין **"ושבתה הארץ שבת לה"**, ואתריכין "וכי תמכרו ממכר" וכי, ואמרו (ירושלמי ברכות, פירק ט, הלכה ב'): **בשעה שישאל עושיין רצונו של מקום ומוציאין מעשרותיהן בתקונן, תמיד ציני ה' אלתיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה** (הרי"ם יא, יב), ואינה נזקת כלום, בשעה שאין ישראל עושיין רצונו של מקום ואינן מוציאין מעשרותיהן בתקון "המביט לארץ ותרעד". ואמרו (שבת לב, ב'): **בעון בטול תרומות ומעשרות שמים נעצרים מלהוריד טל ומטר, והישר הנה, והשכר אבד, ויגניאדם רצין אחר פרנסתם ואין מגיעין. ואם נחננין מתברכין, שנאמר (מלאכי ג, ט):** "הביאו את כל המעשר את בית האוצר ויהיה טרף בבית וכתבונני נא בזאת". ואמרו (שמות רבה, פרשה מא, סימן א'): **גדול כחן של מוציא מעשרות שהם הופכים את הקללה לברכה. ואמרו (בפודר רבה, פרשה יב, סימן יג):** אברהם הפריש מעשר תחלה והקנה לו הקדוש-ברוך-הוא שמים וארץ, יצחק נתן מעשר ונתברך, וכן היהי הקדוש-ברוך-הוא

שנים של שטתה. בשלישית וכששית מפרישין מעשר את ישראל שאם יעשרו חבוינתם יכרכם בעשר. עני: גזל מתנות עניים. לטע שמהם ופאה פרע ואמרו (דברים ו, פ"ה, ד, סימן י'): האדם הזה ומעלות: יג שלי שלי ושליך שליך. איני רואה כשנבדק ומפריש מעשרותיו פראי, מרחיבין לו להטותן והלואי שלא תהנה לומי: ויש אומרים זו

להתחמק מהמצוות
התלויות בארץ ומקומן
בפשיטות גמורה בלי שום
חכמות, ואז יתברך מפי
אל עליון, ויבא לו שפע
מרישא דלא אתידע, אשרי
לו.

ברביעית, מפני מעשר עני שבשלישית. בשביעית, מפני מעשר עני שבששית. ובמוצאי שביעית, מפני פרות שביעית. ובמוצאי החג שבכל שנה ושנה, מפני גזל מתנות עניים: יג ארבע מדות באדם. האומר שלי שלי ושליך שליך, זו מדה

יג ארבע מדות באדם:

האומר שלי שלי ושליך שליך — זו מדה בינונית, ויש אומרים זו מדת סדום, שלי שליך ושליך שלי — עם הארץ, שלי שליך ושליך שליך — חסיד, שלי שלי ושליך שלי — רשע: צריך שתבין, אהובי, בני, מילא רשע אומר בפה מלא: "שלי שלי ושליך שלי", הינו רשע אומר הכל שלי, ואז אנחנו יודעים להשמר ממנו, הנשע הזה אומר: "שלי שלי ושליך שלי", הכל שלי, ולכן עלי להשמר ממנו. חסיד הוא בדיוק ההפוך, הוא אומר: "שלי שליך ושליך שליך", כי זה נקרא חסיד — "איזהו חסיד המתחסד עם קונו" (והר משפטים ק"ד), הוא יודע שיהכל של הקדוש-ברוך-הוא, וממילא איני מדקדק בחפצי, שום דבר אינו שני אלי, "שלי שליך ושליך שליך", תחזק את הכל. אבל עם הארץ, מה נקרא עם הארץ? "שלי שליך ושליך שלי" — זה עם הארץ, מה הנבונה? הרי סוף כל סוף הוא אומר: בא נתחלק, "שלי שליך ושליך שלי", מה כל-כך גרוע בזה? אלא התרועע, הוא, תחמינו הקדושים אמרו (ברכות ג): ואל יסב בחבונה של עם הארץ, ולמא אתי לאמשוכי בתרייהו, אסור לשבת בחבנתן של עמי הארץ, כי הם יכולים למשך אותך אליהם. וכן אמרו (שבח ג): אם עם הארץ הוא אל תדור בשכנותו, כי הוא ישיפע עליך, וכן אמרו (פסחים ט): עם הארץ אסור להתלוות עמו בדרך, כי אסור להתחבר עם עם הארץ. ומהו עם הארץ? אמרו תחמינו הקדושים (ברכות מו): כל מי שאינו קורא קריאת שמע ערבית ושתירית — זה עם הארץ, ואחד אומר — שאינו מניח תפילין, ואחד אומר — כל שאין לו ציצית בבגדו, ואחד אומר — שאין לו מזוזה בפתחו, ואחד אומר — כל שיש לו בנים ואינו מגדלן לתלמוד תורה, זה נקרא עם הארץ, וממילא אסור לי להתעסק עם עם הארץ, ואפלי שאומר: "שלי שלי ושלי שליך", עם עם הארץ אין לנו שום עסק. אף קשה קשה על האומר: "שלי שלי ושליך שליך", מה כל-כך גרוע בזה, אני עומד בשלי — "שלי שלי", ואמה עומד בשליך — "שלי שליך", מה כל-כך רע בזה. ועוד קשה יכולים לשאל: מה הפרוש "זו מדה בינונית", מה זו בינונית? ועוד קשה יכולים לשאל, "יש אומרים זו מדת סדום", היתכן לומר על אדם כזה שהוא כסודם, מה הוא כבר אומר — שלי שלי ושליך שליך? אלא התרועע הוא, ברגע שאדם אומר: "שלי שלי ושליך שליך", אינו רוצה להתעורב עם יהודי אחר, זו מדה בינונית, כאומר לא חס ולא קר, מהאדם הזה אמה צריך לפחד עד מאד, איך יודע מה הוא רוצה ממך, הוא לא קר ולא חס, לא ירא שמים ולא קל, "זו מדה בינונית", וצריכים להשמר מאד מאד

מאדם כזה, הרוצה לעשות פשרות בדת. "ויש אומרים זו מדת סדום", מה הנה בסדום? אומרים תכמינו הקדושים (מדרש אנגה), כשאדם נכנס עם זנבה מלאה פולים, נגש כל אחד ואמר: "תן לי פול, סך הכל אני רוצה פול אחד", אמר אותו אדם: "למה לא — תקח". בא השני ואמר: "תן לי פול", וענה: "פול אחד תקח — למה לא". וכן שלישי, עד שלפתע נתרזקה כל העגלה, ולא נותר לו מאומה. וכן הדבר שהיה לפלוני בגד שליח, בא אחד ואמר: "אני רוצה חוט אחד", בא השני ואמר: "תן לי חוט אחד", וענה: "קח, למה לא" וכו' וכו', עד שהסתכל ראה שאין לו בגד, הרי זו מדת סדום. הוא בא אליך בדרך אנגה, בדרך בינונית, תראה "שלי שלי ושליך שלי", ומה אכפת לך אם אטל רק חוט אחד או פול אחד, זו היתה מדת סדום, שזה ענין "לא נהנה ולא חסר", זו כבר מדת סדום, כמו שהגמרא אומרת (בבא בתרא ב:): בענין חלוקת הטהר בין יורשים שיש מציאות שזה נהנה וזה לא חסר, אמרו תכמינו הקדושים כגון זה כופין על מדת סדום, מה זאת אומרת שאתה לא רוצה? כי מדת סדום היא שאינו רוצה שלשני הנהנה, אף שאתה אינך חסר, הינו "שלי שלי ושליך שלי" — זו כבר מדת סדום כשיהודי אינו רוצה להתערב עם יהודי אחר, זה מראה שהוא סדום, וזה יותר גרוע מרשע, רשע על-כל-פנים אומר מפרשות: "אני רוצה לקחת את הכל", אבל מדת סדום זו מדה בינונית, ומתנהג כאלו הוא ידד שליך, "מה אני עושה? רק לוקח פול אחד, חוט אחד..." זה כבר סדום. כמו שאמרו תכמינו הקדושים בפרקי דרבי אליעזר (פרק כה): הכריזו בסדום, כי כל מי שהוא מחזיק בירו פת להם לעני, לגר ולאלבין — ישרף באש; כי לא רצו לעזור למישהו אחר, הנה להם אסור חמור לתת צדקה, שאחד יעזר לשני,

ובאו בערמומיות. כמו שאמרו תכמינו הקדושים (מקוט לך לך, רמז ע'), כי הנה מתרמי ליה עניא ויהיב ליה כל חד חד דינר, וכתובי שמיה עליה וריפתא לא הנה נתין לה, כי הנה מיית כל אחד ואחד שקיל דינה, (כשבא אינה אורח, כל אחד נתן לו דינר, והנה כתוב על כל דינר שם בעליו, אף לשרצה לקנות להם, אף אחד לא רצה למכר לו, וכשהוא מת מרוב כל אחד בא ולקח ממנו בתורה את הדינר). הפרוש הוא שאנשי סדום היו משתתים כאלו, שהלכו במדה בינונית, באו ונעשה חלוקה שלי שלי שליך שליך, לא רצו להתערב עם עם ישראל לא רצו להתערב אחד עם השני, ומחמת זאת נעקרו מן העולם, עד שאמרו תכמינו הקדושים (סנהדרין קז:): אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא, שגאמר (בראשית יג, יג): "ואנשי סדום רעים ותסאים", רעים — בעולם הזה, ותסאים — בעולם הבא, הם אינם צריכים את העולם הזה ולא צריכים את העולם הבא, רעים — בעולם הזה, הם היו אנשים רעים, ותסאים — לעולם הבא, כי לא האמינו בעולם הבא, אדם שאומר: "שלי שלי ושליך שלי", זה אין לו — לא עולם הזה ולא עולם הבא, עולם הזה אין לו כי הוא כילי וקמץ, אינו רוצה להתערב עם השני, ועולם הבא אין לו, כי אין לו אמונה, וזו כל הספנה הגדולה באנשי סדום, שצריכים להזהר מהם מאד מאד יותר מרשע, כי הם באים בערמומיות, ועל-פן לא בתנם אמרו תכמינו הקדושים (הלין קה:): מלח סדומית יש שמסמא את העינים; מדוע רק בסדום יש מלח שמסמא את העינים? אלא זה כל הענין של סדום, שמסמא את העינים שלא יתפס מה שהם רוצים; זו גנות מדת סדום, שאמרו: "שלי שלי ושליך שליך", וזו מדה בינונית, ומאנשים כאלו צריכים להשמר מאד מאד. וכן הדבר אנחנו מוצאים בין בני אדם, זה אומר: "יש לי הרבי

שלי, וזה אומר: "יש לי הרבי שלי", זה אומר: "יש לי הדרך שלי", וזה אומר: "יש לי הדרך שלי, ואיני רוצה להתערב אהך", ביצד שך אצל יהודי לומר דברים כאלו, הרי סוף כל

סוף מה הרבי שלך רוצה ומה הרבי שלי רוצה, מה הדרך שלך ומה הדרך שלי, הלא הרבי שלך רוצה רק את הקדוש ברוך הוא, והרבי שלי רוצה רק את הקדוש ברוך הוא. הדרך שלך הדרך התורה, והדרך שלך

רק דרך התורה, ואין מדברים מאלו שהם פשרנים ביהדות, אלא מאנשים כשרים, אבל זה איחזו בשלום, וזה איחזו בשלום, ואין רוצים להתערב, זו כבר מדת סדום, ודבר זה צריכים לעקר, כי כשהולכים בדרך התורה, אסור לומר: "איני רוצה את הדרך שלך" וכדומה,

צריך לקבל את האמת ממי שאמרה, אין משנה ממי, העקר שיהיה דבר אמת, והבו.

יד ארבע מדות בדיעות: אהובי, בני, צריך שתדע, אשר מובא (רמב"ם הלכות דעות, פרק א', הלכה א'): דעות הרבה יש לכל אדם ודעות מנגידים, וזו משנה מזו ורחוקה ממנו ביותר, יש אדם שהוא בעל חמה, כועס תמיד, ויש אדם שדעתו מושבת עליו ואינו כועס כלל, ואם יכעס יכעס פעם מעט בכמה שנים וכו', ויש בין כל דעה ודעה רחוקה ממנה בקצה האחד דעות בינוניות זו רחוקה מזו, וכל הדעות יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת בריתו לפי טבע גופו, ויש מהן דעות שטבעו של אדם זה מכון ונחמד לקבל אותם במהרה יותר משאר הדעות, ויש מהן שאינן לאדם מתחלת בריתו אלא למד אותם מאחרים או שנפנה להן מעצמו לפי מתשקב שעלתה בלבו או ששמע שזו הדעה טובה לו, ובה ראוי לילך ולהנהיג עצמו בה, עד שנקבע בלבו שתי קצוות רחוקות זו מזו, שבכל דעה ודעה אין דרך טובה, ואין ראוי לו לאדם ללכת בנהו, ולא ללמדו לעצמו, ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן או מוכן לאחת מהן או שפקד למד אחת מהן ונהג בה, יחזיר עצמו למוטב והלך בדרך הטובים, והיא הדרך הנשירה, הדרך הנשירה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות רחוק שנה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו, לפיכך צדו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד, ומשער אותם ומכון אותם בדרך האמצעית, כדי שיהא שלם בגופו, כיצד? לא יהא בעל חמה, נח לכעס, ולא כמת שאינו מרגיש, אלא בינוני, לא יכעס אלא על דבר גדול שראוי לכעס עליו, כדי שלא יעשה פיוצא בו פעם אחת וכו', כל אדם שדעותיו דעות בינוניות ממצעות נקרא חכם, ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה נקרא חסיד

מדת סדום. קרוב הדבר לנצל לידי מדת סדום שמתוך שהוא רגיל בכך אפילו דבר שחזירו נטנה והוא אינו חסר לא יראה להננות את חזירו. וזו היתה מדת סדום שהיו מתחזקים לנלות הרגל מצנייהם אף על פי שהיתה

הארוך רחמנא ידים לפניהם ולא היו חסרים כלום: שלי שלך ושלך שלי עם הארץ.

שנהנה ומהנה נשים. חזו יטובה של הארץ. אבל אינו יודע קרא דכמי (משלי טו)

וטונא ממתנת ימי. חזו לשון עם הארץ האמור בכל מקום שרואה מתקונה של הארץ אבל

אין זו חכמה להגדיל בתקונו הראוי: שלי שלך ושלך שלך. מהנה את הנשים מנכסיו והוא אינו נהנה מאחרים: חסיד. שעושה לפניו מעוה דין:

יד ה"ג: נוח לכעוס ונוח לרצות יצא שכרו בהפסדו קשה לכעוס וקשה לרצות יצא הפסדו

וכו', וכן נבין את דברי התנא: בשכרו. אדם שטועם מהר על כל דבר. אף על פי שהוא מור וממלה מהרה. הפסדו מרובה משכרו. שרוב מעשיו מקולקלים שהוא נוח לנעומו על כל דבר ודבר. אבל הקשה לנעומו אף על פי שיש לו מדה רעה שהוא קשה לנאות יאל בהפסדו. אף שיש לו שְׂכָר שְׂהוּא נח לרצות, אכל ההפסד שגורם לעצמו על ידי הנעם נשאר, כי הנעם מאבד את הנפש. קשה לנעם וקשה לרצות יצא שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסָדוֹ, קָשָׁה לְנֵעוּם וְקָשָׁה לְרִצוֹת, יצא הֶפְסָדוֹ בְּשִׂכְרוֹ קָשָׁה לְנֵעוּם וְנוֹחַ לְרִצוֹת חֲסִיד. נוח לנעומו וקשה לרצות יצא שְׂכָרוֹ בְּשִׂכְרוֹ: אף שיש לו שְׂכָר שְׂהוּא נח לרצות, אכל ההפסד שמשפיד לעצמו שאינו רוצה להתרצות ולהתפייס לזולתו, גורם לו רעות רבות ושם רע נשאר עליו.

קשה לנעם ונח לרצות חסיד: כשאינו כועס כל-כך מהר, רק הוא סבלן גדול על כל מה שבא בשום פנים ואופן ונח לרצות לכל אלו שהקניטו אותו והציקו לו, ומדקדק על עצמו ביותר ומתרחק מדעה בינונית והוא מותר לכלם, ולא אכפת לו שום דבר, זה נקרא חסיד.

נח לנעם וקשה לרצות רשע: לא-כן אדם שכל דבר קטן מכיב אותו לידי פניע, והוא בעל חמה, ואינו יכול למחול ולהתפייס עם זולתו, זה נקרא רשע. והכלל, אהובי, בני, צריך שתדע שהאדם צריך להיות דבוק בחי התיים בו יתברך, ויתרחק ממהות הנפש והתפידות, אשר דבר זה עוקר את האדם לגמרי, כי אמרו חכמינו הקדושים (פסחים טו): כל אדם שכוועס, אם חכם הוא

— חכמתו מסתלקת ממנו; ואמרו (והר תרש נח) "לא יהיה בך אל זר" (תהלים פא, ו) — שלא תהיה נח לנעם, שכל הכוועס כאלו עובר עבודה זרה; כי המאמין האמתי שמאמין אשר דבר גדול ודבר קטן לא נעשה מעצמו, אלא בכל תנועה ותנועה שם אלו פושל של עולם, אז אף פעם לא יהיה ככועס על שום ברנה שבועלם, ויהיה מוחל על עלבונו, וזו מדרגת החסיד; אשרי מי שזוכה להיות סבלן גדול ולמחול על עלבונו, שאז רוח הקדש תשרה בו תמיד, כי אין השכינה שונה אלא באדם שאינו כועס, ומאריך אף על כל מה שעובר עליו, וכמוכא (והר תעוה קפב): ובמאי אתידע בר נש למנדיע מאן איהו לקרא ביהדיה או לאתמנעא מניה, ברוגזיה ממש ידע ליה בר נש, וישתמודע מאן איהו, אי הדיה נשמתא קדישא נטר בשעמא דרוגזיה אתי עליה, ולא יעקר לה מאתרה, בגין למשרי תחותה הדיה אל זר, דא איהו בר נש פקא יאות, דא איהו עבדא דמאריה, דא איהו גבר שלים, ואי הדיה בר נש לא נטיר לה, ואיהו עקר קדשה דא עלאה מאתריה, למשרי באתרה סטרא אתרא, ודאי דא איהו בר נש דמריד במאריה, ואסיר לקרא ביהדיה ולא תחברא עמיה, ודא איהו (איב יח, ד): "טרף נפשו באפו", איהו טריף ועקר נפשיה בגין רוגזיה, ואשרי בגזיה אל זר, ועל דא כתיב (ישעיה ב, כב): "חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו", דהדיה נשמתא קדישא טריף לה וסאיב לה בגין אפו, אשר נשמה: אחלה באפו, כי במה נחשב הוא, עבודה זרה אתחשיב הדיה בר נש, ומאן דאתחבר עמיה ומאן דאשתעי ביהדיה,

טו מהיר לשמוע ומהיר לאבד יצא שכרו בהפסדו. דמאמר שזכר מה שלומד מה הנאה יש כמה שהוא מהיר לשמוע. נמצא הפסדו גדול משכרו: קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו.

(יג' א"ל תפנו
אל האלים" בגונא דא
אסיר לאסתכלא באנפוי;
ראה גם ראה, אהובי, בני,
מה חמור הכועס שמאבד
את נפשו ומתחבר אל
הפסדא אחרא, ואסור

**רשע: טו ארבע מדות
בתלמידים. מהיר לשמע
ומהיר לאבד, יצא שכרו
בהפסדו. קשה לשמע וקשה**

שמדה טובה שיש בו. ימיה
על המדה הנפסדת הואיל
ומה שמע אחר הקושי הוא
זוכר ואינו שוכח. ונפק מינה
שאם יש לפניו שני תלמידים
ואין לנו לספק מוזן אלא

להתחבר ולדבר עמו, ואסור להסתכל בפניו; אשרי מי שזוכה לקנות לעצמו את מדת הסבלנות, שבוה ישרה את השכינה בו, ויהבן.

טו ארבע מדות בתלמידים: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר אין עוד דבר יותר גדול מללמד תורה לתלמידים, כי המעלה התי גדולה בלמוד תורה היא ללמד על מנת ללמד, שזה נקרא תורה לשמה (ספ"ה מ"ט); וצריכים למסור את נפשו בכל יום ללמד לאחרים תורה, כי כמו שיש מצוה להוליד בנים, כן הוא מצוה להוליד בני דעת, לדעת את תורתנו (לקוטי מו"ק, ח"ב, סימן ט"ז); וזה (סנהדרין ט"ז): כל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו פאלו ילדו. אבל צריך שתדע, שיש ארבעה סוגי תלמידים כנגד הארבעה עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, כי בריאה כל בר ישראל הוא חלק אלוה ממעל ממש, אף כשיורה נשמתו אל זה העולם התלבושה בלבוש חמרי וגשמי, ולכן כל אחד מקבל משרשו ומבחינתו מהיכן שיוקן, עם כל זאת עליו לדעת, שאין שום יאוש כלל, ואתה צריך סבלנות גדולה לכל הארבעה סוגי תלמידים שיושבים לפניך, ואפלו שיש תלמיד שאינו תופס את הלמוד כלל, וכן הדבורים שאמה מדבר אליו אינם מחזיקים ומעוררים אותו לחזור אליו יתברך, עם כל זאת אל תפסיק כרגע להמשיך לדבר עמו, כי סוף כל סוף יש לו תקנה לחזור בתשובה שלמה, ואל תתיאש ממנו בשום פנים ואופן, רק אמה מעשה את שלך, לדבר עם כל בר ישראל דבורי אמונה והשקטה פריטית, דבורי נחומים, דבורי ברכות, או סוף כל סוף ישבר הרע שלו, וימשיך עליו זיו וחיות ודבקות משרשו ויניחתי מהיכן שיוקן ומקבל מהעולם שמשמש נמשך שרשו.

מהיר לשמע ומהיר לאבד יצא שכרו בהפסדו: זה ששרש נשמתו ויניחתי הוא מעולם היצירה, מצד אחד נשמתו "מהיר לשמע", כי שומע כרוזין היוצאין מעולם הבריאה בכל יום ובכל שעה, ונתעורר מאד לשוב אליו יתברך, אבל מצד שני מאחר שהוא גם סמוך אל עולם העשייה הגשמי והחמרי, אזי הוא "ומהיר לאבד", ושובח ומאבד מה שמתלמדים אותו, כי שם עולם העשייה מלא קלפות, כי הוא עולם גשמי וחמרי עב וגס, ועל-כן הוא שוטה המאבד מה שנותנין לו. עם כל זאת אל תתיאש, אהובי, בני, ממנו ותמשיך לדבר עמו, כי הדבורים שאמה מדבר עמו כלב אמת, דבורים היוצאים מהלב נכנסים ללב (ברכות ו'), שזה "יצא שכרו בהפסדו", הדבורים שיצאו מלבך באמת, שזה השכר טוב שיולתך שומע דבורים ערבים ונעימים יקנסו בהפסדו — בגשמיית ובחמריית שלו, ויחזור סוף כל סוף בתשובה שלמה. ועל-כן תמשיך, אהובי, בני, לדבר

עמו, ואל תסתכל על שום בריה המונעת אותך, לאחד מהם נקדים הקשה לאחד על המהיר לשמוע: זו כי שָׁכַרְךָ יצא ויבוא אל תוך הפסדו, וישהה את לבבו ויקרבו אליו יחברו.

קָשָׁה לְשֹׁמֵעַ וְקִשְׁיָה לְאֹבֵד יֵצֵא הַפֶּסֶדוֹ שֶׁהֵיטֵב צוֹ מַעֲיָקֵר צְרִימוֹ: טו ארבע מדות בנותני

צדקה. כלומר נמנית

הצדקה. ולא נותני צדקה

ממש דהא איכא צדו מי

שאינו נותן. וכן בסמוך

בהולכי לנית המדרש היינו

בהליכת בית המדרש: עינו

רעה בשל אחרים. ידוע

בשכרו: זה שֶׁשָׂרֵשׁ נשמתו ויניקתו הוא מעולם הבריאה, מצד אחד לנשמתו "קָשָׁה לשמע" כי רב האור היוצא מעולם האצילות, קָשָׁה לוֹ לְקַבֵּל אֶת האור הנה ולשמע רוחניית

אלקותו! תהפוך, כי מסגור אותו האור, כי צדין אין לו הפלים לזה, אָבֵל מצד שני הוא מקבל מעולם הבריאה ושם שָׂרֵשׁוֹ, לְכַסּוֹף וְדוֹפֵף היטב ויהיה קָשָׁה לוֹ לְאֹבֵד מֵה שֶׁקַּבֵּל מֵעוֹלָם האצילות, כי פְּשָׁעִים כְּלִי לְקַבֵּל אֶת אור האצילות, האור הזה נקלט בו היטב, וְאֵז הוא בבחינת "קָשָׁה לְאֹבֵד", קָשָׁה לוֹ כְּכֹר לְאֹבֵד מֵה שֶׁקַּבֵּל, ומאיר גם בו ויו וחיית ודבקות הבורא יתברך שמו, אֲשֶׁרֵי לוֹ.

מהיר לשמע וקָשָׁה לְאֹבֵד זה חלק טוב: זה שֶׁשָׂרֵשׁ נשמתו הוא מעולם האצילות, גלוי אלקותו

תהפוך במדרגה עליונה עד מאד הוא "מהיר לשמע" את הברווז העליונים שיוצאים בקל

יום ובקל שעה ובקל רגע מעצם האצילות, וקורא את האדם אליו יחברו. "וקָשָׁה לְאֹבֵד" הינו

מרב אור ודבקות וחיית שֶׁקַּבֵּל הוא כְּכֹר אינו יכול לְאֹבֵד אֶת האור הנה שֶׁקַּבֵּל ושומע, והכל

מפני שְׁזָה עוֹלָם האצילות, "זה חלק טוב", שם רק הטוב שורה.

קָשָׁה לְשֹׁמֵעַ וְמַהִיר לְאֹבֵד זה חלק רע: זה שֶׁשָׂרֵשׁ נשמתו ויניקתו הוא מהקלפות הפסחוכבות

בעולם העשיה החמרי והגשמי, והוא מסבך עם זְהֵמָה וטְמָאָה, הַסְתַּרְתָּה וְהַעֲלָמָה, "קָשָׁה

לשמע" את קול הַקְּרִשָׁה, וְאֶפְלוֹ לַפְעָמִים שהוא כְּכֹר שוֹמֵעַ קִצַּת אָזוֹ וימהיר לְאֹבֵד" מה שֶׁקַּבֵּל

אֶפְלוֹ קִצַּת דַּקְצָת, מפני שֶׁשָׂרֵשׁוֹ ויניקתו הוא מעולם העשיה, תְּמַלֵּא קִלְפוֹת וְהַסְתַּרְוֹת וְהַעֲלָמֹת,

"זה חלק רע", של עוֹלָם העשיה הגשמי והחמרי, תְּמַלֵּא קִלְפוֹת וְהַסְתַּרְוֹת, עם כל זאת אֶסוּר לְאֵשׁ

עצמו משום בריה, אֵלָא הַיּוֹ מְרַבָּה בְּתַלְמִידִים וְתַלְמֵד עם כָּלֵם, וְתַדְבֵּר עם כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִגְלוֹי

אלקותו, ואל תסתכל על חסרונו של כל תלמיד ותלמיד, אֵלָא אֶתָּה, אֶהוּבִי, בְּנִי, תְּהִיָה תִזְקֵךְ לְבֹרֵךְ

עם כָּלֵם, וְתַעֲמִיד תַּלְמִידִים רַבִּים, וְעַל־יְדֵי־זֶה תִּשְׁרָה אֶת שְׂכִינְתּוֹ! וְתַבְרַךְ בְּכֹל הַעוֹלָמוֹת עד עוֹלָם

העשיה הגשמי והחמרי הנה, וְהַבֵּן.

טו ארבע מדות בנותני צדקה: אֶהוּבִי, בְּנִי, יש לומר שְׁזָה סוֹכֵב על ארבע בחינות שיש בארבעה

עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, כי צדקה היא בחינת משפיע ומקבל שְׁזָה סוד זְעִיר

ונוקבא כידוע.

הרוצה שימתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים: זה סוֹכֵב פִּגְגוֹ עוֹלָם הַבְּרִיָּאָה, שֶׁמִּשֵּׁם

כְּכֹר מִתְחִיל הַפְּרוֹד כִּידוּעַ, כי הנה האדם חפץ מאד מאד להשפיע, אָבֵל רוֹצֵה רַק שֶׁהוּא

ישפיע ולא אחרים, זה סימן שְׁעוֹדִין לא זָבַח עֲצָמוֹ כָּל צָרְכוֹ וְעִינוֹ רָעָה בְּשֵׁל אַחֲרִים. וּבְאֵמַת צְרִיף

שהלדקה מעשרת ואינו רואה שאתרים ימעשנו. פירוש
 אחר יש מי שסם על ממון קרוביו יותר מעל ממונו.
 ואף על פי שהוא טומן אינו רואה שקרוביו ימנו שלא
 יאכזרו את ממונם. ועינו רעה בשל אתרים דומיא דעיני

שיתן ולא יתנו אחרים, עינו רעה בשל אחרים.

יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשלו. יתן

ויתנו אחרים, חסיד. לא יתן ולא יתנו אחרים,

ו"ל (שיחות ה"ט, סימן קט), שהאדם צריך להגיע אל דרגה כזו, שאפלו שאני עדין לא זכיתי למה
 שעלי לזכות, עם כל זאת על-כל-פנים חבירי יזכה, עין שם; כי זה מצד הטוב שבעולם הכריאה, לא-כן
 בשענינו רעה באחרים, אוהו בצד הקלפה שמתחלת להתרסק משם.

יתנו אחרים והוא לא יתן, עינו רעה בשלו: זה סובב כנגד עולם היצירה, ששם מתפשט יותר

החמר והחליפין והתמורות, עד שעל-פירוב האדם כל-כף שבור, שנדמה לו שהוא כבר אף

פעם לא יצא מהבית והלכלוך והזנהמה שנפל אליהם, והוא כבר אף פעם לא יוכל לחזור אליו

יתברך, ואף שמדת ענוה היא מדה יקרה עד מאד, אבל כבר גלה לנו רבנו ו"ל (לקושי-מותרין, חלק

ב, סימן קכה), אשר לפעמים צריך שתהיה לאדם גדלות, בסוד (דברי הנמים כ"ו, ט): "ויגבה לבו

בדרכי ה' ה'", הינו כי בדרכי השם יתברך ראוי לאדם להגביה ולהתנשא, ולידע שגם הוא יכול

להשפיע, ולא יהיה קטן כל-כף בעיניו; ועל-כן, אהובי, בני, ראה לצאת מהקטנות והגדלות שלך,

ואל תהיה קטן בעיניך, ומכל שכן שלא תסתכל על עצמך ועל עבודתך בעין רעה, וכאלו אבד

מנוס מקד ורק אחרים יכולים לתן ולהשפיע ואמה לא, עליך לדעת כי זו טעות גמורה, כי באמת

כל בר ישראל יכול להגיע למדרגות עליונות, אם רק ירצה, לא-כן בשאדם נופל בקטנות המחין

ובחלישות הדעת ומקאש עצמו, וחושב שהוא כבר אינו שנה לשום דבר, אז אומר "יתנו אחרים",

ש"שפיעו אחרים, כי הם כבר זכו למה שזכו, לא-כן הוא שמנח בשאל תחתית ומתחמיר, ועל-כן

"לא יתן" הינו שאינו שף להשפיע לזולתו, "עינו רעה בשלו", וזה בא לו מחמת יאוש. ואני

מבקש אותך, שאל תאמר זאת, אהובי, בני, כי זה סימן שעיניך רעה בשלך, ורבנו ו"ל הזהירונו

מאד להיות רגיל לדון את עצמו לכף זכות (לקושי-מותרין, חלק א, סימן רפב), ולידע שגם הוא שנה

למשהו, וגם הוא יכול לתרם מקדחתו, נקדת חיות אלקות השמנה בו — לאחרים, כי בכל בר

ישראל יש נקדה מה שאין בזולתו (לקושי-מותרין, חלק א, סימן לד).

יתן ויתנו אחרים חסיד: זה סובב כנגד עולם האצילות, ששם מאיר עצם גלוי אמתת מציאיותו

יתברך, ולא שף שום צמצום וקטנות כלל, אלא הוא משפיע ומניח גם לזולתו להשפיע,

שזו מדת החסידות. ועל-כן, אהובי, בני ה'קאר, ראה לדבק עצמך בעצם אלקותו יתברך, ויתרחב

לך ודעתך ותצא מהקטנות שלך, שנדמה לך שרק אחרים יכולים להשפיע אבל לא אתה, זו

טעות גמורה, כי כפי הדבקות בו יתברך, וזכה להכלל לגמרי בו יתברך, ושם כבר פלו אתר,

כלו השפעה, ולא שף הפרש בין לבין וזאתך, אלא "יתן ויתנו אחרים", וזו המדרגה הכי עליונה

להגיע אליה, שזו מדרגת גדולי מבחרי הצדיקים.

לא יתן ולא יתנו אחרים רשע: זה סובב כנגד עולם העשיה הנשמי והחמרי, ששם מדור

הקלפות וההסתרות והעביות אשר שם החשף רעה גסלו דנסיפא: יז הולך ואינו עושה. הולך
 מסתיר את נשמתו, ועל-כן נופל בדיעתו בראוש גמור, כאלו לית דין וְלית דין, וְחִמְקָא לְעָלָא, עושה ואינו הולך. לומד וטונה צנית המדרש
 ואינו מאמין בעצמו, ומפיל שפן שאינו מאמין טענימו: יח ביושבים לפני חכמים. לעיל על מדרש
 בזולתו, לא הוא יכול להשפיע, ולא אחר יכול להשפיע, זה סימן שהרשעות שהם הקלפות
 נתאמרו בו. "לא יתן ולא יתנו אחרים" הקשה הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע (נגל ממנה אפרים פרשת
 יתרו): למה מונה אותו בין נותני צדקה, עין שם מה שפירץ, ויש לומר בפשיטות, כי הרבה פעמים
 מטעים העשירים הרשעים את דעת העניים בלף נשוב, והעני המסכן חושב כל פעם שהנה עכשו
 יקבל צרכיו ופרנסת אנשי ביתו, ודבר זה משה מאד את העני, כי לבסוף אינו מקבל שום דבר,
 ויוצא באכזבות גדולות, לא-כן כשהעשיר אומר אמת ומגלה את פרצופו האמתי וצועק על העני:
 "לף לעבד, אגני לא אמן לך, וכן אחרים לא יתנו לך, כי אתה בריא ושלם ויכול לעבד" וכדומה,
 איך שהעשירים הרשעים פותחים את פיהם הטמא וצועקים על העניים ומקניטים אותם, זה
 בעצמו המצדקה הכי גדולה, שיודעים שהאדם הזה רשע, ולא די שהוא אינו רוצה לתן, אלא גם
 אינו חפץ שזולתו יתן, ועל-ידי-זה יודע העני שאין צריך להטעות עצמו מהרשע הזה, ועל-כן
 מונה גם אותו בין נותני צדקה, כי זו גם צדקה גדולה שאני יודע שאין לי ללכת אחריו כלל,
 כי הוא סתם משטה בי, והוא רשע גמור, שאינו חפץ לתן צדקה, ועל-כן יודעה זו בעצמה שאני
 יודע שאינו רוצה לתן, היא בכלל נותני צדקה, והבן.

יז ארבע מדות בהולכי לבית-המדרש: בא לגלות לך, אהובי, בני, מעלת בני-אדם ההולכים
 לבית-המדרש ללמד שם תורה, אשר אין למעלה מזה, וכמאמרם ז"ל (ילקוט בלק, רמז תשעא):
 מה נחלים הללו בני-אדם יורדין לחוכן כשהן טמאים וטובלים ועולים טהורין, כך בתי כנסיות
 ובתי מדרשות בני-אדם נכנסין לחוכן כשהם מלאים עוונות ויוצאין מלאים מצוות, ויוכח היטב
 על-פי דברי בעל ההגדה של פסח: "ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל
 ברוך הוא, כנגד ארבעה בנים דברה תורה אהרן תכם ואהרן רשע ואהרן תם ואהרן שאינו יודע
 לשאל", ויש ארבעה סוגי בני-אדם:

הולך ואינו עושה: יש אהרן תם שהולך לבית-המדרש "ואינו עושה" הינו שאינו מקים מה
 שלומד, על-כל-פנים הוא הולך בתמימות לבית-המדרש, או "שכר הליכה בידו", כי אינו
 בועט, חס ושלום, אלא הולך בתמימות, לבסוף יקלט בו, כמשל הנכנס לתנות של בשם, שלבסוף
 יתבשם גם הוא, וממילא על ההליכה שהולך לבית-המדרש שכרו בידו, שלבסוף גם הוא יקלט
 שם תורה.

עושה ואינו הולך: יש אהרן שאינו יודע לשאל, שאינו יכול להסתדר עם חברים ואינו יכול
 להסתדר עם הרב וראש הישיבה, על-כל-פנים הוא יושב בביתו ועושה ומקיים את המצוות
 ולומד תורה, אף שאינו הולך לבית-המדרש, על-כל-פנים "שכר מצשה בידו", הוא מקבל שכרו
 שהוא מקיים את התורה.

מדות במלמדים איירי זענין הוכרון והסכמה. והשמח
 מיירי זענין הסברה הישרה וזכירת הדבר הארוך
 מהנלמי זונק: ספוג. שהוא סופג את המים בין
 עמורים בין גלולים כך יע שגלו רחב ומקבל כל מה

**שֶׁכֶּר מַעֲשֵׂה בְיָדוֹ. הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה, חֲסִידוֹ. לֹא הוֹלֵךְ
 וְלֹא עוֹשֶׂה, רָשָׁע: יֵי אַרְבַּע מִדּוֹת בְּיוֹשְׁבִים לְפָנָי
 חֲכָמִים. סֹפּוֹג, וּמְשַׁפֵּךְ, מְשַׁמְרֵת, וְנֹפֵה. סֹפּוֹג,**

רצון קונו, ואומר "מה העבודה הזאת לכם", וזה הרשע שאסור להסתפל בפניו, חוטא ומחטיא
 את הרבים. ובאמת בתם וקשאינו יודע לשאל, נזכר אצלם שֶׁכֶּר, פי הם על-כּל-פנים ורצים אינה
 שֶׁכֶּר, לא-כן החסיד אינו צריך שום שֶׁכֶּר כלל, אלא זהו בעצמו שֶׁכֶּר, שזוכה להתחסד עם קונו,
 ולהפוך הרשע בועט בכל הקדוש לעם ישראל. ובאמת מדוע יקללו את הרשע בכלל הולכי
 בית-המדרש? אלא זה מרמז שאף שהוא עכשו רשע "אינו הולך ואינו עושה" — זה רק מצד
 הרשע והרשעות שדבק בה, אבל בשרשו יש לו גם-כן נרש ומקום בבית-המדרש, רק הוא
 אינו מנצל את זה, ואם לבסוף יזכה להכנס לבית-המדרש גם הוא יזכה לחזר בתשובה, ויבן.
 יח ארבע מדות ביושבים לפני חכמים ספוג ומשפך משמרת נופה: צריך שתדע, אהובי, בני,
 אשר אין עוד דבר יותר גדול מזה שאדם ישב לפני החכמים וילמד אצלם, וכמאמר רבי
 (ערויני יג): האי דמתדנדא מתבראי דחיותיה לרבי מאיר מאחוריה, ואלי חיותיה מקמיה קנה
 מתדנדא טפי, דחתיב (ישעיהו ל. ט): "והיו עיניך ראות את מוריד". אבל יש ארבע בחינות של
 תלמידים שכל אחד שונה מתברו, אף שיושבים ביחד ומסתכלים בפני רבם, עם כל זאת יש
 שנויים בין המקבלים, ויבין היטב על-פי דברי בעל ההגדה: "ברוך המקום ברוך הוא ברוך שגמון
 תורה לעמו ישראל ברוך הוא, כנגד ארבעה גנים דברה תורה: אחד חכם ואחד רשע ואחד חס
 ואחד שאינו יודע לשאל".

ספוג שהוא סופג את הכל: זה נגד תלמיד שאינו יודע לשאל, שקולט את הכל, ואין לו שכל
 להבחין בין טוב לרע, פי לא כל דבר שרואה אצל רבו הוא צריך לקנס, פי יש דברים
 שאינם שכימים אליו, ועל-כן צריך לברר היטב מה ששייך אליו ומה לא שייך אליו, פי התלמיד
 צריך שיהיה לו פח הבחנה.

משפך שמוכנים בזו ומוציא כזו: זה נגד תלמיד רשע, שמתח-ומיד קשמקבל מרבו הוא שופכו
 לחוץ, והוא מורד בלמודו, שומע באזן אחת ומוציאה מאזן השנייה.

משמרת שמוציאה את היין וקולטת את השמרים: זה נגד תלמיד חס שאת היין הטוב מוציא
 לחוץ, ונשארים אצלו רק השמרים, פי אין לו שכל לקלט את הלמוד הטוב מרבו, אלא
 עושה מהעקר טפל ונשארים אצלו השמרים.

נופה שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת: זה נגד תלמיד חכם, שיודע לברר היטב היטב
 את למודו, ולוקח רק את הסלת מרבו, ואז הוא מצליח בהכל, וצריך שתדע אהובי, בני,
 שדעיה זו מאד מאד נצרכת לכל הבא לישב "לפני החכמים" ללמד תורה, ושלא יהיה פתי
 המאמין לכל דבר (משלי יד. טו), אלא יזהר את הסלת מרבו, ועל-ידי-זה יצליח דרכו כל ימי חייו.

וזה היתה מדרגת רבי מאיר (תנינה טו:) רמון ששמע ואין בו כח לנכרו האמת מן השקר: משפך. קצף, תוכו אכל, קלפתו זרק, וקבן.

יש כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר, בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר, אינה

בטלה לעולם: צריך שתדע, אהובי בני, שתכלית הבריאה היתה בגין דישתמודעון ליה

(זהר בא מב:), להכירו ותיבדק, ולהיות דבוק בו ותיבדק בדבקות אמיתית

בכלות הנפש ובאהבה שלמה, וזוהי כל התכלית הנרצית, שישקמה תרד

מעולם האצילות אל העולם הזה, ויתבדק עצמה בהזרה אליו ותיבדק, על אף כל

הקניעות והעבדות שיש בעולם הגשמי ויתקמרי הנה, עם כל זאת

הנשמה גדבבת באהבה עזה עד כלות הנפש אליו ותיבדק, ולא נפרדת ממנו ותיבדק, ונה עקר

התכלית, ועקר השעשוע שעולה למעלה, ולכן אהבה כזו היא בלתי פוסקת, ואינה תלויה

בשום מקום וזמן, מה שאין בן אם אדם אוהב דבר גשמי וקמרי, לבסוף נתבטלת אהבתו, ולא

עוד אלא נהפך לשנאה, ומביא ראייה: **שהוא סופג את הכל משפך, שמכניס בזה ומוציא בזה. משמרת, שמוציאה את היין וקולטת את השמרים. ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסלת: יש כל אהבה שהיא תלויה בדבר, אינה בטלה לעולם. איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר. ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד**

נטלה. וכל אהבה שאינה תלויה בדבר בטל אלא בדבר קיים. כגון אהבת הדקיקים והכמנים. אינה בטלה

לעולם. כשם שהדבר שהוא סבה לאומה אהבה אינו בטל. כך אין האהבה נטלה: אהבת אמנון ותמר.

מפני יפיה: אהבת דוד ויהונתן. להשלים לזון קונס דלמר לו יהונתן לודי חמה תהיה למנן על ישראל ואני

עוד אלא נהפך לשנאה, ומביא ראייה: **איזו היא אהבה התלויה בדבר, זו אהבת אמנון ותמר: ששם היתה תאנה גשמית וקמרית, ולכן לבסוף נתבטלה, כמו שכתוב (שמואל ב יג, טו): "וישנאה אמנון שנאה גדולה מאד",**

ולא עוד אלא שתמר הדיקתו, כמאמרם ז"ל (סנהדרין כא:). שצרה שקרה לו וצשתה אותו ברות שפכה; כי אהבה שתלויה בדבר לבסוף מביאה הפסד גדול, לא-כן:

ושאינה תלויה בדבר, זו אהבת דוד ויהונתן; הינו אהבת דוד ויהונתן זה נשאר לנצח, כי הם נקשרו ביניהם באהבה רוחנית, נפש בנפש, ויהונתן היה בטל מרב אהבה אל דוד.

כמאמרם ז"ל (בבא מציעא פח:), שהיה יהונתן בן שאול ענו עד מאד, ואמר לו לדוד: "אתה תמלך על ישראל, ואני אהיה לך למשנה" (שמואל א כג, יח), ואמר (ירושלמי פסחים פ"ק ר, ה"ב א') שיהונתן

כזו, שתהיה בטל ומבטל תמיד בתשובה עצומה אל האין סוף ברוך הוא; אשרי מי שמתחזק את עצמו לאהב את הצדיק שהוא רבו, שעל-ידי רבו יבא לאהבת השם; תהיה אשר היא השלמות הכי עליונה, שיהיה האדם דבוק בל"ק בן תהיה, ויאהב אותו; תהיה באהבה כזו, עד שירצה למסר את נפשו בכל עת ורגע בעבורו; תהיה; אשרי מי שזוכה להגיע אל זה. אבל עליך לזכור, אהובי, בני, שלא נקל זוכים לבא אל אהבת הצדיק ולהתקשר עמו נפש בנפש, אשר הוא יכול להעלות ולהגביה אותך אל מדרגה זו, שתהיה דבוק באהבה אמיתית אליו; תהיה, כי יש רשעים ארוים העושים פרודים בין התלמידים ומכניסים שגאה בתלמידי הצדיק שמינרו נגד רבם, וכל זה בא מאלו הפגומים בפנים הברית, ומהמים באהבת נשים, ומנחים בתאות נאוף. כי כלל זה תקח בידך, אהובי, בני, שלא יזכר אדם על צדיק הדבוק בחי החיים בו; תהיה, ואשר בטל ומבטל לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, אלא מי שפגום מאד בפגם הברית ומלא זמה ונאוף, הוא פוער פיו נגד הצדיק, ומסית ומדיח את תלמידי הצדיק שמינרו נגד הצדיק, ועל-כן ראה לברח מרשעים כאלו המדברים כל דבר רע על הצדיק, אשר ממנו אתה מקבל חיות וזבקות, ועל ידו אתה זוכה להתמיד בתורה הקדושה, ולהתפלל בדבקות עצומה ולקבץ את מצותיו; תהיה בשמחה עצומה ואף שאלו הרשעים יראו לך אהבה ויבטיחו לך הבטחות, עליך לזכור שזוהי האהבה התלויה בדבר, כי הם צריכים אותך לצרכיהם להנאותם ולכבודם, אשר לבסוף אהבה כזו בטלה, כי אהבה התלויה בדבר לבסוף בטלה, והוא ישליך אותך בלי שום רחמנות, לא יכין אהבת הצדיק אפיה תלויה בדבר, כי הוא דבוק בחי החיים בו

בן שאול הנית כתרם בעולם הזה, וירש תמי העולם הבא. כי זו תכלית האהבה שאהד בטל ומבטל לגבי חברו, והיא אהבת התלמיד אל רבו, שהיא "אהבה שאינה תלויה בדבר", ועל-כן אהבה כזו "אינה בטלה לעולם"; ועל-כן ראה, אהובי, בני הנקר, להתחזק באהבת הצדיק, לאהב את הצדיק בנפשך, ותהיה בטל ומבטל לגבי רבך הצדיק, ואז (משלי כו, ט): "בפנים הפנים לפנים בן לב האדם לאדם", כשאתם אוהב את הצדיק באהבה אמיתית, אשר זו נקראת שלמות האהבה, כמובא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי מו"ק, חלק א', סימן כה), אשר עקר ההתקשרות והאהבה שיאהב את הצדיק אהבה שלמה, כמו שכתוב (בראשית כו, ז): "ונפש קשורה בנפשו", ותרגומו: תביא ליה בנפשיה, וכמו שכתוב (שמואל א, יח): "ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד", ואהבתו את הצדיק תהיה יותר מאהבת נשים, כמו שכתוב (שמואל ב, א, כו): "נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים", ואז אהבה כזו תביא אותו לדבקות הבורא; תהיה נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, ויהיה בטל מהמצאיות, ולא ירצה שום דבר אחר אלא רק את אמתת מצאיותו; תהיה, ורבו יאיר בו את השגת מדרגתו בשלמות, כי על-ידי שתתמיד אוהב את רבו והוא בטל לפניו, אז נעשה כלי לקבל מרבו בשלמות, לא יכין כשיש לו אהבה בדבר בטל שהיא אהבת נשים, אזי יגרם לו ירידה אחר ירידה ונפילה אחד נפילה, עד שיהיה כרות שפכה ופגום לגמרי. ועל-כן ראה, אהובי, בני מה לפניך, שתחזק את עצמך באהבת הצדיק, אהבת רבך, ולא תבטל את אהבתך מרוב בשום ממון וסכה שבועלים, ועל-ידי אהבה שתאהב את הצדיק הוא יביא אותך לאהבה אמיתית, לאהב את הקדוש-ברוך-הוא באהבה

יתברך, ונקלל לגמרי באין סוף ברוך הוא, וברך אין לו שום הסתכלות בגשמיית העולם הזה, וכל מה שפדבר עמך הוא רק להצלחות ולהגביה את נשמתך ולהביאה אל תכלית הפדדורה העליונה, להיות דבוק גם-כן בחיי החיים בו יתברך, ומכניס בך אהבה אמתית שתאהב גם אתה את הקדוש-ברוך-הוא,

ויהונתן: כ כל מחלקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים. ושאניה לשם

אהבה כזו שתהיה מוכן ומוכן למסור את נפשך לגמרי אל האין סוף ברוך הוא; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו כלל, ובורח מכל אלו הרעים הצבועים הנואפים ככלבים, המסיתים

והפדדחים את הפלמידים שפנכו את רבם, שפמנו יונקים תורה וקראת שמים וימרדו בו. וחדע אהובי, בני, שעל זה צריכים לבקש בכל יום ממנו יתברך, שיאשר אצל הצדיק המקרבו אליו יתברך, כי בנה העולם הבחירה מאד חזקה, הנה אמה יכול לקבל מהצדיק אור וחיות ודבקות, והנה יבא אינה גואף ורשע טמא, וינתק אותך מהצדיק, על-כן שפך נפשך אליו יתברך בכל יום, שתשאר כל ימי חידך אצל הצדיק, ותהיה דבוק בו נפש בגפש בעולם הזה ובעולם הבא, ושום דבר בעולם לא יוכל להפריד אותך ממנו, והבן.

כ כל מחלקת: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר מדת המחלקת היא המדה הכי גרועה בעולם, ואין לה עוד מדה גרועה ומגנה כמו המחזיק במחלקת, עד שאמריו חכמינו הקדושים (ירושלמי פאה, פרק א'): היו מקבשין להתיר דמן של בעלי המחלקת, כי באמת הבעלי מחלקת הם גורמין את כל הצרות שבעולם, ואמריו (סנהדרין קי): קשה היא המחלקת כדור המבול; וכן אמרו (שמות רבה, פרשה ל', סימן ט'): אין דבר טוב, אין שלום יוצא מתוך קריבה, קין לא נגע באחיו אלא מתוך ריבו, כי כל המחלקת והמריבות גורמים לשפיכות דמים; ואמריו (פסוקי דבירה פרשה יח): בא וראה כמה קשה המחלקת, שבית-דין של מעלה אין קונסין אלא מכן כ', ובית-דין של מטה מכן יג, במחלקתו של קרח תינוקות בני יומן נשרפו ונקלעו; וכן אמרו (שם): כמה קשה המחלקת, שקבל העוור במחלקת הקדוש-ברוך-הוא מאבד את זכרו, אף עקר הצרה היא שבכל מחלקת מלבישים אותה בלשם שמים, וזאת בא הפנא ונתן סימן מה היא מחלקת לשם שמים, ומהי מחלקת שאינה לשם שמים.

כל מחלקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים: הינו בנה תוכח את המחלקת היא לשם שמים — כשאינו רוצה לותר אפלו ויו בלשהו מדעתו, והוא מוכן למסור את נפשו בעבור נקדתו, ויחזיק במחלקת עד הסוף, זה סימן שהמחלקת היא לשם שמים, הינו כי "סופה להתקיים" ומחזיק בשיטתו עד הסוף.

ושאניה לשם שמים אין סופה להתקיים: מיזן יודעים שהיא מחלקת שאינה לשם שמים? כשרואים שלבסוף הוא משלים וחוזר בו, כגון: כשגוננים לו כבוד או מזון, או שם ופרסום, או הוא חוזר בו, ואינה מתקיימת המחלקת, זה סימן שהמחלקת הייתה שלא לשם שמים,

מכלית הנלמה זה היא בקשת שררה וחסנת הנילומ. מאחר שאין סופה להתקיים, אם רק תקנה אותו וזה הסוף אינו מתקיים. כמו שמינינו במחלוקת קרמ ועדמה. שהמכלית וסוף כוונתם היסוד בקשת הכבוד והשררה והיו להספיק: בא אין חטא בא על ידו. כדי

שמים, אין סופה להתקיים. איזו היא מחלקת ושמאי. ושהיא לשם שמים, זו מחלקת הלל ושמאי. ושאניה לשם שמים, זו מחלקת קרח וכל עדתו:

היתה בעקרון של הלכה, ולא היה בה נגיעה פרטית, ועל-כן חכמינו הקדושים אמרו (במות יג): אף-על-פי שאלו אוסרין ואלו מתירין, אלו פוסלין ואלו מכשירין, לא נגענו בית שמאי מלשוא נשים מבית הלל, וכן בית הלל מבית שמאי; הינו בעניני הלכה על זה לא היו מוכנים לומר בשום פנים ואופן, אף מה שהיה ענין פרטי בינם לבין חבריהם, על זה אהבו אחד את השני. והראיה שהתחמנו זה עם זה, וזה הסימן שזוהי "מחלקת לשם שמים שסופה להתקיים" — שמתזיקים במחלקת עד הסוף, הינו מתזיקים בעקרון שלו ללא פשרות, לא-כן מה ששיקר אחד לשני, הם היו באהדות אחת, באהבה גדולה, ונשאו זה עם זה, וכל זה סימן שהיא מחלקת לשם שמים, לא כן:

ושאניה לשם שמים זו מחלקת קרח וכל עדתו: שאם היו נותנים לקרח כבוד וכהונה ומלכות היה חוזר בו, רואים מכאן שזו כבר לא מחלקת לשם שמים. ולכן ראה, אהובי, בני הנקר, להתרחק מפל מיני מחלקת, ובפרט מאלו שאומרים שמתלקתם לשם שמים, מבחן תכף-ומיד אם בפרטיות בינו לביניהם אוהבים זה את זה, כי רק מחלקת בעקרון, זו מחלקת לשם שמים, אבל אם נחנה מזה שנאה שאחד אינו יכול לדבר עם השני, סימן שהיא מחלקת שאניה לשם שמים, וסופה שאניה מתקנת, כי רק תמן לו ממון או כבוד או שם וגדלות כבר ונתר לה, סימן שהוא ארוך טמא, נגע צרעת, צרוע, שצריכים לברח ממנו; כי כבר אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין כו:): אינה הוא שזנא? כל שלא דבר עם חברו שלשה ימים באיבה (מתמת שנאתו). ואמרו על זה: לא נחשדו ישראל על כך. נמצא, שחכמינו הקדושים הפליגו בעון השנאה עד שאמרו לא נחשדו ישראל על כך, שלא יכול להיות שאחד לא ידבר עם חברו, ואם אשה רואה שבני-אדם שזנאים אחד את השני ואינם יכולים לדבר ביניהם, תדע שהם רשעים ארוכים בעלי קנאה, נגע צרעת, צרוע טמא, בעלי ראתן, שצריכים לברח מארבע אמות שלהם פן תלכד בהם, כי עון בעלי מחלקת חמור מאד מאד, והקדוש-ברוך-הוא שזנא אותם; ולכן, אהובי, בני, היכן שתראה שנאה פרושה שאחד אינו יכול לדבר עם השני מתמת שנאה, תדע שהם רשעים ארוכים, מצרעים וטמאים, ותברח מהם כמו שבזרחים מאש שורפת. ובמקום שיש אהבה ואהדות אפלו שיש ביניהם חלוקי דעות — שם מתזיק ושם תלמד ותקבל את הנקדה של כל אחד ואחד; כי כל אחד ואחד יש בו נקדה מה שאין בחברו (לקוטי-מנחת, חלק א, סימן לד), וזה יהיה לה הסימן אם היא מחלקת שהיא לשם שמים, או מחלקת שאניה לשם שמים, כי במחלקת שהיא לשם שמים חולקים רק על העקרון, ואין מותרים אחד לשני בשום פנים ואופן, אבל אחד מדבר עם השני ואהבו אהבת נפש, כי אסור לשנא שום בר ישראל, אף שהוא מתזיק אחרת ממני, לא-כן

מחלקת שאינה לשם שמים, יוצאת מזה שגאה
הכבושה שאחד אינו יכול לדרב עם השני
מחמת שגאה, זה מוכיח בעליל שכל המחלקת
מבססת על שקר, ולא יזכה לה קיום, כי לא
יתכן במציאות שיראי
השם המאמינים בו
יתברך ומקמים את
מצוותיו יתברך, ישגאו זה
את זה, ולא יוכלו לדרב
עם הוולת מחמת שגאה,
אין זה אלא כי הסמ"ך מ"ם נמצא ביניהם, ואין כאן שום מחלקת לשם שמים, אלא הכל שקר
וקצב, ואין בזה שום צד של אמת, והבן למעשה.

כא כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר זכוי הרבים
אין למעלה ממנו, ואפלו שאדם חטא כמו שחטא, אם רק זוכה ומזכה את הרבים,
הקדוש-ברוך-הוא מוחל לו על כל צונותיו, כמו שגלה לנו רבנו ז"ל (תירמורה"ן, סימן תמו):
בשמים גובה חובות מאתרים, אז המלך מוחל לו גם הוכתו זכוי, ע"ן שם; כי מוכא בזה הקדוש
(ח"ב קכח): כל מאן דאחיד בידא דחבא, ואשתדל ביה למשבק ארחא בישא, איהו אסתלק
בתלת סלוקין, מה דלא אסתלק הכי בר נש אחרא גרים לאכפאי סטרא אחרא, וגרים דאסתלק
אדשא ברין הוא בקריה, וגרים לקמא כל עלמא בקיימיה לעילא ותתא, ועל האי בר נש כתיב
(מלאכי ב, ה): "בריתי היתה אתו החיים והשלום" וזכי למיחמי בניו לבנוי, וזכי בהאי עלמא וזכי
לעלמא דאתי כל מארי דינין לא יכלין למידן ליה בהאי עלמא ובעלמא דאתי, עאל בתריסר תרעי
ולית מאן דימחי בדיה, ועל דא כתיב (תהלים קיב, ב): "גבור בארץ יהיה ורעו דור לשרים וברך
הון ועשר בביתו וצדקתו עומדת לעד נרח בחשך אור לשרים" וגו'; אשרי מי שרודף אחר
החובים להחזירם בתשובה, ואז פשאים עוסק בהחזרת נשמות ישראל בתשובה, ומזכה את
הרבים לקים את המצוות, אין חטא בא על ידו, והוא על דרך מה שאמרו חכמינו הקדושים (י"מא
פ"א): כדי שלא יהיה תלמידו בגורעון והוא בגיהנום.

וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה: מי שגורם שאחרים יחטאו הוא
נעקר משני העולמות, ואינו זוכה לחוד בתשובה, כי נעקר שמו עד סוף כל הדורות, ומביא
דגמא:

משה זכה וזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו: כי משה רבנו לא כון לכבוד עצמו כלל,
ואפלו שעם ישראל חטאו בעגל אמר (שמות לב, לב): "מחני גא מספרך אשר כתבת", וכן
בשעה שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא להוציא את עם ישראל ממצרים, אמר (שם ד, יא): "שלח
נא ביד תשלח", כי הוזיק עצמו שאינו ראוי לזה מרב ענוה שהיתה בו, כמו שכתוב (במדבר יב,
א): "והאיש משה ענו מאד מפל האדם אשר על פני האדמה", ולא כון לכבוד עצמו כלל אלא
לכבוד המקום ברוך הוא, כי הנה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא לגמרי; ועל כן כל מגמתו
היתה רק לזכות את ישראל, לקרבם אליו יתברך, ועל כן "משה זכה וזכה את הרבים זכות הרבים
תלוי בו", לא כן ורבעם בן נבט אשר היה מלא גאות, כמאמרם ז"ל (ירושלמי אבות עבודה זרה, פ"ק א, א).

שעם יטרל כולו הוא עשן: אשר חטא ואשר הלקה א': כש'מלך ירבעם על ישראל והבין שכל החטיא את ישראל. מלך קאמר על מטאות ירבעם עם ישראל יעלו לבית המקדש, ושם ישב וישראל שמו מניה שהכל תלוי בירבעם: ורבעם בראש, עמר ועשה את העגלי זהב

ומשפטיו עם ישראל. ירבעם חטא והחטיא את

הרבים, חטא הרבים תלוי בו, שונאמר (מלכים א טו):

על חטאות ירבעם בן נבט אשר חטא ואשר

החטיא את ישראל: כב פל מי שיש בידו שלשה

תרבים, ונשא שמו לשמחה לדורי דורות.

ותרע, אהובי, בני, אשר פך קנה בכל הדורות, אלו הצדיקים שהיו בטלים ומבטלים לגמרי אל

האין סוף ברוך הוא, ולא רצו שום רצון אחר מבלעדי רצונו יתברך, הם זכו לעצמם, וזכו את

כל עם ישראל בגלוי אלקותו יתברך, עד שהודירו אור חיו וחיית ודבקות לכל נשמות ישראל,

וכל אלו שרק חפשו את ישותם וגאותם וכבודם ועשרם הפרטי נטרדו מהמקום ברוך הוא וברוך

שמו, והטרדו את נשמות ישראל מהמקום ברוך הוא וברוך שמו, ועקרו אותם משושם. ועל כן

ראה, אהובי, בני הנקר, לשוב בתשובה שלמה אליו יתברך, ותהיה בטל ומבטל באין סוף ברוך

הוא, ואף פעם אל תבון לטובת עצמך, אלא תמיד ראה לשמש את הקדוש ברוך הוא, כמו שאמר

הנבא (קרויין פב) וְאֵינִי לֹא נִבְרָאתִי אֵלָא לְשִׁמְשׁ אֶת קוֹנֵי: ותחזיר בני אדם בתשובה, ועל ידי זה

תהיה זוכה ומזכה את הרבים, אשר זכות הרבים תהיה תלויה בך, ותברח מאלו הרשעים אשר

מלאים ישות וגאות, וכבוד עצמם הם רוצים, והם מוכנים לעקר את נשמות ישראל משושם,

העקר ששם יתפרסם בעולם ויצרו הון וכבוד המדמה. ועל כן, בני, תברח מהם, ותמסר את

נפשך לגדל ולפרסם רק את שמו יתברך בעולם, ולקרב נשמות ישראל רק אליו יתברך.

ועל ידי זה ישאר שמך לעד ולנצח נצחים, ואף אחד לא יוכל לעקר ולבטל את שמך בשום פנים

ואופן, ויבקר אמרו חכמינו הקדושים (במדבר רבה, פרשה ד, סימן כא): כל המרבה כבוד שמים וממעט

כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה, וכל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו,

כבוד שמים במקומו מנת, וכבודו נעקר מן העולם. וזה היה משה רבנו שכל מי חיו היה מוסר

את נפשו למען הרבות כבוד המקום ברוך הוא, ועל כן זכה ששמו נשאר עד סוף כל הדורות,

לא כן:

ירבעם חטא והחטיא את הרבים חטא הרבים תלוי בו: ירבעם בן נבט את כבוד עצמו חפש,

ומעט בכבוד שמים, לבסוף כבוד שמים נשא, ושמו נעקר מן העולם. ועל כן ראה,

אהובי, בני הנקר, מה לפניך, ראה למסר את נפשך בעבורו יתברך, ותגלה והפרסם לכל נשמות

ישראל את אמתת מציאותו יתברך, ותחזיר את האמונה הפשוטה בכל בר ישראל במסירות נפש

הכי גדולה, ואל תסתכל על שום בריה שבעולם, ואפלו שמתרפים ומגדפים אותך בעבור זה,

אל תשים לב לכל זה, אלא המשך בגלוי ופרסום אמתתו יתברך בכל העולם כלו, ותעסק בקרוב

וחוקים, לקרב את נשמות ישראל אליו יתברך, במסירות נפש הכי גדולה, ועל ידי זה סוף הכבוד

לכא, ושמו ישאר לנצח נצחים, אשרי מי שמקיים זאת.

כב פל מי שיש בידו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלשה דברים

אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע: ומקשים המפרשים למה נקט מתלמידיו של אברהם

אָבִינוּ וּמְתַלְמִידָיו שֶׁל בְּלָעַם הִרְשָׁע, לָמָּה לֹא כַּכּ מְתַלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ. לִמַּד מִמֶּנּוּ וְהוֹלֵךְ נֶקֶט אַבְרָהָם אָבִינוּ וּבְלָעַם הִרְשָׁע? אֵלֶּא יֵשׁ זִכְרֵכֵינוּ: עֵינֵינוּ טוֹבָה. מִסַּחֲפָק נִמְהָ שֵׁשׁ לוֹ וְאִינוּ חוֹמֵד לִזְמוֹר, אֶהוֹבֵי, בְּנֵי, עַל־פִּי מַה שֶׁגִּלְהָ לָנוּ רַבְנוּ וְ"ל (לְקוּשִׁימוֹתָיו, חֶלֶק א, סִימָן קעא): הַצִּדִּיק בְּעֲצָמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁיִיגוֹ כִּי אֵין בּוֹ שׁוֹם הַפִּסְהָ כָּלֵל, כִּי הוּא

לְמַעַלְהָ מִשְׁכָּלוֹ, רַק עַל־יְדֵי אֲנָשָׁיו הַמְקַרְבִּים אֵלָיו יְכוּל לְהִבִּין מַעַלְת הַצִּדִּיק, כִּי עַל־יְדֵי שְׂרׁוּאִים אֵת אֲנָשָׁיו שֶׁהֵם אֲנָשֵׁי מַעֲשָׂה, וְרֵאִים וְיִשְׁלָמִים, וְהֵם יֵשׁ תְּפִסָּה וְהַשְׁגָּה, כִּי הַעוֹלָם אֵינֶם וְחוֹקִים עֲרִין מֵהֶם כִּלְכֹּף כְּמוֹ הַצִּדִּיק בְּעֲצָמוֹ, עַל־כֵּן מִי שְׂרׁוּצָה בְּאֶמֶת, אֶפְשָׁר לוֹ לִידַע מַעַלְת הַצִּדִּיק עַל־יְדֵי אֲנָשָׁיו. נִמְצָא, שְׁבִין אַבְרָהָם אָבִינוּ לְבִין בְּלָעַם הִרְשָׁע לֹא הָיוּ יְכוּלִים לְרֵאוֹת שׁוֹם הַפֶּרֶשׁ, אֵלֶּא רַק עַל־יְדֵי תַלְמִידָיו, כִּי וְרֵאִים מַה בֵּין תַלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ לְתַלְמִידָיו שֶׁל בְּלָעַם הִרְשָׁע, כִּי מִהַצִּדִּיק בְּעֲצָמוֹ אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁיִג לִידַע כָּלֵל, אֵלֶּא עַל־יְדֵי תַלְמִידָיו; כִּי זֶה לְעִמַּת זֶה עֲשָׂה אֲלָקִים בְּשִׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנְּסִיּוֹן, בְּכָל דּוֹר וְדוֹר יֵשׁ צִדִּיק קְדוֹשׁ בְּטָל וּמִבְּשָׁל אֵל הָאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא בְּחִינַת "מַה" כְּאַבְרָהָם אָבִינוּ מִגִּלְהָ, אֵת אֲמַתַּת מִצִּיאוֹתָיו וְתַבְרָךְ, וּבְנִגְדוֹ עוֹמֵד בְּלָעַם הִרְשָׁע טָמֵא מִטָּמֵא אַרְוֵר מְקַלֵּל אֵת בְּלָם, וּמְלִבִּישׁ אֵת עֲצָמוֹ בְּלִבוּשִׁים, עַד שְׁנִמְהָ גַם־כֵּן לְצִדִּיק, וְעַל־כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהַכִּיר בִּינֵיהֶם כָּלֵל, אֵלֶּא עַל־יְדֵי תַלְמִידֵיהֶם, כִּי וְרֵאִים אֵת תַלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ וְרֵאִים אֵת תַלְמִידָיו שֶׁל בְּלָעַם הִרְשָׁע, אִזּוֹ יְכוּלִים לְרֵאוֹת הַפֶּרֶשׁ בִּינֵיהֶם, וְעַל זֶה צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ הַרְבֵּה מִמֶּנּוּ: יְתַבְרָךְ, שְׂרָאָה הַפֶּרֶשׁ בֵּין אַבְרָהָם אָבִינוּ וּבֵין בְּלָעַם הִרְשָׁע, כִּי בְשִׁבִיל הַבְּחִירָה וְהַנְּסִיּוֹן הֵם וְרֵאִים כְּאַחַד, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכִּירֵם אֵלֶּא עַל־יְדֵי תַלְמִידֵיהֶם. וְיִדְוֵעַ הַסְּפּוֹר אֶשֶׁר הַסְּמִ"ךְ־מ"ם כָּאֵל הַמַּגִּיד הַקְּדוֹשׁ מִמַּעוֹרִיטֵשׁ זִי"ע, וְהַזְהִירוֹ בְּאַהֲרֹת שְׂגִירֵשׁ וְיִרְחַק מִבֵּיתוֹ אֵת תַלְמִידָיו, וְאֵם לֹא — אִזּוֹ יִנַּח אֵת כָּל הַעוֹלָם וְיִפְגַע רַק בּוֹ, וְאִזּוֹ יֵרָא הֵיחָד וְהַתְּפַחַד הַמַּגִּיד הַקְּדוֹשׁ זִי"ע, וְהַשִּׁיב לוֹ: הַמֶּתֵן עַד שְׂאֲשִׁיב לָךְ תְּשׁוּבָה, וְכָא לְבֵית מְדֻרְשׁוֹ אֵל תַלְמִידָיו שְׂיִשְׁבוּ שָׁם וְלָמְדוּ בְּדַבְּרוֹת וּבְחִיּוֹת, וְסַפֵּר לָהֶם מְאֹהֲרַת הַסְּמִ"ךְ־מ"ם, וְחִזְקוּ אוֹתוֹ תַלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים לְבַל יִתְפַּחַד כִּי מַה שֶׁסְּמִ"ךְ־מ"ם יְכוּל לַעֲשׂוֹת לָךְ הוּא יַעֲשֶׂה בְּלֹא הִכֵּי, כִּי אֵינוּ נוֹשָׂא פְּנִים לְשׁוֹם אָדָם וְלִשׁוֹם בְּרִיה, וְלָכֵן אֵין לָכֶם מַה לְהַתְּפַחַד מִמֶּנּוּ כָּלֵל, מֵאַחַר שֶׁאַחֲנּוּ תַלְמִידָיו מְתוֹזְקִים אֵת עֲצָמָנוּ בְּיַחַד, וְשׁוֹתִים בְּצִמָּא אֵת דְּבָרֵיהֶם, כִּזֶּה לֹא יוּכַל לְהַתְּגַבֵּר עֲלֵיכֶם הַסְּמִ"ךְ־מ"ם, וְכָא הַמַּגִּיד הַקְּדוֹשׁ זִי"ע, בְּתוֹרָה לְחִדְרוֹ וְהַשִּׁיב לְהַסְּמִ"ךְ־מ"ם שְׂאֵינוּ מִתְּפַחַד מִמֶּנּוּ, אֲמַר הַסְּמִ"ךְ־מ"ם: אִם־כֵּן גַּם אֵנִי אַעֲשֶׂה רַבָּנִים וְאַדְמוּרִי"ם וְחַסִּידִים, וְנִרְאֶה דְבַר מִי יְקוּם וְיִבְהֵ תַפְסוּ; כִּי מִצַּד הַסְּמִ"ךְ־מ"ם נִמְצָאִים רַבָּנִים וְאַדְמוּרִי"ם וְחַסִּידִים בְּדַמּוֹת צִדִּיקִים, וְקָשָׁה מֵאֵד לְהַכִּיר הַהִבְדֵּל בִּינֵיהֶם לְבִין הַצִּדִּיקִים וְהַחַסִּידִים הָאֲמַתִּים, וְהֵיכֵן נִכָּר הַהִבְדֵּל? בֵּין תַלְמִידִים, כִּי הַצִּדִּיקִים הָאֲמַתִּים מַעֲמִידִים תַלְמִידִים, חַסִּידִים הַגִּיבִים תַלְמִידֵי חֲכָמִים וְרֵאִי הַשֵּׁם, אֲנָשֵׁי מַעֲשָׂה בְּאֶמֶת, אֲבָל הַצְּבוּעִים בְּדַמּוֹת צִדִּיקִים, חַסִּידֵיהֶם נִכָּרִים שְׂאֵין בָּהֶם שׁוֹם רֵיחַ תוֹרָה וְיִרְאָת שְׁמִי, וְהֵם קְלִים וְרִיקִים וּפְחֻזִּים.

עֵין טוֹבָה וְרוּחַ נְמוּכָה וְנִפְשׁ שְׁפָלָה מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ: כִּי אַבְרָהָם אָבִינוּ הֵיחָד עֵין

אזכרהם אומר (שם יח) ולאני עפר ואפר: ונפש טובה", כי עשה לו פונדק ופתח לו ארבעה שפלה. וזירות והפרישות מן המאוות. ומנינו זה פתחים לכל רוח, והיה מקבל העוברים והשבים באזכרהם (שם יב) הנה נא ידעמי כי אשה יפת מראה אח שעד עכשיו לא הכיר זה מרזב זניעות. וצנעוּת וצנעוּת.

מתלמידיו של אברהם אבינו. עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש

אשכחן עין רעה שהיה יודע שהיה רע צעני המקום שילך אלל בלך והיה הולך כדי לטול

רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע. מה בין תלמידיו של

שכר דמיון (במדבר כב) אם יתן לי בלך מלא דימו כסף וזהו: ורוח גבוהה. דלמר

אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע. תלמידיו של

(שם כד) נאם שומע אמרי אל וידע דעת עליו: ונפש רחבה. שזה לא היה רב

אברהם אבינו, אוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא,

המאור לא היה יועץ להפסיד צנות מואב לוטו. ואמרו

שנאמר (משלי ח): להנחיל אהבי יש, ואצרותיהם אמלא.

מכמים (סנהדרין קה, א) בלעם צועל אמונו היה: להנחיל אהבי יש. אזכרהם אקרי

היה בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, ולא החזיק טובה לעצמו, ועל-כן כשרואים אדם שיש לו "עין טובה", ורוצה לעזור לזולתו סימן שיש לו "רוח גבוהה, ונפש שפלה", כי הוא בטל ומבטל

באין סוף ברוך הוא, וזה הסימן שהוא "מתלמידיו של אברהם אבינו", לא-כן: עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע: כי (זהו אחר סג): עינא בישא

הנה ליה לבלעם, ובכל אהר דנהו מסתפל ביה הנה אמשיף עליה רוח מתבלא עין רעה הנה לו לבלעם הרשע ובכל מקום שרק הסתפל המשיף עליו רוח מתבלא, כי היתה לו "עין רעה" בנשמות ישראל, וכל זה בא על-ידי "רוח גבוהה ונפש רחבה" שהיתה בו, כי הנה קלא גאות

וישות ומלא זמה. ועל-כן כשאחד מסתפל על זולתו בעין רעה, בקנאה ובשנאה, עליו אהובי בני לידע, אשר האדם הנה קלא גאות ושות "רוח גבוהה, ונפש רחבה בו", והוא "מתלמידיו של בלעם הרשע".

מה בין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע? איך יכולים להפיר ביניהם כי הרי הם נדמים זה לזה בדיוק, כי זה לעצמ זה עשה אלקים, בשביל הבחירה והנסיגון? אלא:

תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונוחלין העולם הבא: הינו שאפלי כשעוסקים בעסקי העולם הזה, אוכלים אכילה גשמית, עם כל זאת מחזירים בעצמם אמתת מצואתו ותברך, על-ידי-זה נוחלין העולם הבא:

שנאמר (משלי ח, כא): "להנחיל אהבי יש ואצרותיהם אמלא": וכמה הרשפיץ, כי שבתות השנה הן מעין עולם הבא, שהם ימי מנוחה, ושאר ימות השבוע הם ליגיעה ועמל, וכשתסלק

מהשקט"ה ימים השבתות והרגלים נשארו שלש מאות ועשרה ימים, ואלו הם שלש מאות ועשרה עולמות שהקדוש-ברוך-הוא עתיד להחזיל לכל צדיק וצדיק לעולם הבא, כמגן י"ש, שיהיו כל ימות השנה ימי מנוחה כיום השבת, וזה שאמרו תבמינו I"ל (תמיד פרק ו'): מזמור שיר ליום השבת, ליום שבלו שבת ומנוחה לחיי העולמים; הינו תלמידי אברהם אבינו שיש להם עין טובה ורית נמוכה ונפש שפלה, והם בטלים ומבטלים לאין סוף ברוך הוא, או גם בימיהם הגשמיים נמשכת עליהם קרשת שבת, שהיא חיי העולם הבא, אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנום ויורדין לבאר שחת, (תהלים נה): ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם, ואני אבטח בך: כג יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר, סוף ברוך הוא, או גם

בימיהם הגשמיים נמשכת עליהם קרשת שבת, שהיא חיי העולם הבא, אבל:

תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנום ויורדין לבאר שחת עוד בזה העולם; כי מי שיש לו עין רעה, הוא תמיד מקנא בכריות, ורית גבוהה — הוא מחפש כבוד, ונפש רחבה — הוא מלא מאורות, על-ידיה הוא יורש את הגיהנום עוד בחייו, ויורד לבאר שחת, כי תמיד רב עם הכריות, ומביא ראיה מפסוק:

שנאמר (תהלים נה, כד): "ואתה אלהים תורידם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך": הינו שדוד המלך מתפאר נגד אלו הרשעים שהיה להם עין רעה ונפש רחבה ורית גבוהה, ורדפו וחרפו וכזו אותו, בקש ממנו יתברך שאנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם וירדו לבאר שחת, ואני שבטל ומבטל אליך — אבטח בך; ונקט תלמידיו של אברהם אבינו, אף שאברהם אבינו היה מי כאלף שנה קדם לכן, עם כל זאת כשאדם הולך בדרך של אברהם אבינו נקרא תלמידו, ולהפך כשאדם הולך במדתו של בלעם הרשע נקרא תלמידו; ועל-כן ראה, אהובי, בני, מה לפניך, ותבקש ותתחנן הרבה ממנו יתברך שתזכה להיות מבין תלמידיו של אברהם אבינו, ולא תהיה מתלמידיו של בלעם הרשע, כי הנסיון בזה העולם גדול עד מאוד, הנה האדם יכול להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך, ולא ירצה שום דבר רק את אמתת מציאותו יתברך, והנה יכול לכל בפשול תחתית ומתחתיו, ולצאת ולחלק על וולתו; ועל-כן ראה, אהובי, בני, לבטל את עצמך, ולהיות דבוק בצדיק האמת שהוא בחינת אברהם אבינו, ואז טוב לך בזה ובבא כל הימים.

כג יהודה בן תימא אומר: אהובי, בני, הטור פותח את ספרו (אדח חיים, סימן א') במשנה זו: יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כצבי וגבור כפרי לעשות רצון אביך שבשמים: פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתברך, והתחיל ב"עז כנמר", לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתברך שמו, כי לפעמים אדם תפץ לעשות מצוה, ונמנע מלעשותה

מפני בגי' אדם ש'מלעיגים עליו, ועל-כן הזהיר ש'תעיו פניך כנגד המלעיגים, ואל תמנע מלעשות המצוה, וכן אמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו (ברכות כח:): 'יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא פשו' ודם, וכן הוא אומר לענין הבושה, ש'לפעמים אדם מתבייש מפני האדם יותר ממה שיתבייש מפני הבורא ותברך, על-כן הזהיר ש'תעיו מ'מ'ך כנגד המלעיגים ולא תבש, וכן אמר רוד, עליו השלום (תהלים קיט, כו): 'ואזכרה בערותך נגד מלכים ולא אבש', אף כי היה נודף ובורח מן האמות, היה מתוודק בתורתו ונהיה לומד, כי היו מלעיגים עליו. ואמר 'וקל כ'ש'ר' כנגד ראות העין, ודמה אותו לנשר, כי כשם שהנשר שט בארץ, כך העין היא הראות, ש'מעצים עיניך מכף מראות ברע, כי הוא תחלת עברה, ש'העין רואה והלב חומד וכלי המעשה גומרים. ואמר 'וגבור בארץ' כנגד הלב, כי הגבורה בעבודת הבורא ותברך שמו היא בלב, ואמר ש'תחזק לך בעבודתו. ואמר 'רוץ כ'בי' כנגד הרגלים שרגליך לטוב ורצו, וכן דוד המלך היה מתפלל על שלשום, אלא ש'שנה הסדר, ואמר (תהלים קיט, לה): 'ה'ריבני בנתיב מצותיך' — על הרגלים, ואמר אחר-כך (שם לו): 'הט לבי אל צדתיך', ואמר אחר-כך (שם לו): 'העבר עיני מראות שוא', והזכיר בלב הטיה וכעין העברה, כי הלב הוא ברשותו להטותו בדרך הטובה או לרעה, אף אחר ש'דאה מעשה השוא, על-כן התפלל ש'עזרו להטותו לדרך הטובה, אבל ראות השוא אינו ברשותו, כי אפשר שיפגע בו פתאם ויראנו, ולכן התפלל ש'עביר עיני מראות שוא, ולא ז'מיניהו לפניו כלל, ולכן צריך האדם להתגבר 'בארץ' לעמד בבקר לעבודת בוראו וכו', עין שם; הינו שהארבע מדות האלו צריך האדם לקנות

בנפשו להיות 'עו כ'מ'ר', לקנות לעצמו עזות דקדושה לא לפחד משום בריה ש'בעולם, כי מי שרוצה להכנס בעבודת הבורא ותברך שמו, הוא צריך להתאזר בעזות ובעקשנות דקדושה, ולא להתפעל משום בריה ש'בעולם, וכפי ש'אדם חזק בעזות ובעקשנות דקדושה, הוא אינו מפתח מאן א'וד, ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן קמז), אשר אי אפשר להכנס אל הקדושה, אלא על-ידי עזות דקדושה, ש'עמד נגד העזות דס'קרא א'קרא, שהם כלל העני פנים ש'בדור, ואי אפשר לעמד כנגד העזות שלהם אלא על-ידי תקף העזות והעקשנות דקדושה, הינו שלא יירא ולא יפחד משום עני פנים ש'בעולם, והתרחק למי שרוצה להתקרב אל הקדוש-ברוך-הוא, ש'תאזר במדת העזות נגד כל המונעים אותו מתורה ותפלה, ולא להתפעל מהם כלל. ובאמת זה היסוד והעקר בדורותינו אלו, אשר העני פנים שהם בדרך כלל מאד מאד מלכלכים בתאוות רעות ובמדות רעות ופגומים מאד בפנים הכרית, והם נואפים ככלבים ונתגעעלים בחטא המגנה של הוצאת ידע לבטלה, והם עומדים נגד יראי השם לבטלם מתורה ותפלה, וכמו שכתוב (תהלים נה, כא): 'שלח ידיו בשלמיו חלל בריחו'; וכן בפרוש גלו לנו חכמינו הקדושים (תענית ו:): כל אדם שיש לו עזות פנים בידוע ש'נכשל בעברה, ומתר לקרותו רשע, ומתר לשנאתו, ועל-כן אי אפשר לעמד נגדם, אלא על-ידי ש'מתאזר במדת העזות והעקשנות דקדושה, שלא יתפעל משום חולה ובעל עברה כלל, יהיה מה שיהיה ויהיה איך שיהיה, ברגע ש'אחד רוצה לשוב או'תך או לרחק או'תך מהקדושה, ומכניס כך קרירות, תרחק ממנו כמו ש'מתרחקים מבעלי ראמן, ותהיה חזק ואמין ב'דעתך לא לירא ולפחד משום בריה ש'בעולם, רק מעשה את

ההולכת עם בגדי שחץ, ורחמנא לזלן, יסגרו ויצעים עפעפי עיניו (לקוטי-מורה"ו, חלק א', סימן רמב). ואמר "ורן בצבי" — שהוא כנגד הרגלים, שינדרו תמיד לילך רק לבית-הכנסת להתפלל ולבית-המדרש ללמד תורה, וללכת בדרך בוריות עצומה לקיים את מצוותי תהרה. ואמרו חכמינו הקדושים (יומא עו): מנע עצמך מן החטא, כדי שלא יבאו רגליך לידי יחוף, הינו שאדם ישמר מאד שרגליו לא יביאו אותו אל מקומות של עברות, ויהיה ערום ויחף מן המצוות, אלא ירגיל את עצמו לרוץ לבית-הכנסת ולבית-המדרש בוריות עצומה, והרגלים הן מכוננות על מדת היריות, כי עקר האדם הם הרגלים, ועל-כן צריכים להודרו לרוץ תמיד לעשות רצון קונו. ואמרו חכמינו הקדושים (בבא בתרא ה) על פסוק (דברים לג, א): "הם חפו לרגליך" — אלו תלמידי חכמים שמכתתים רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה, ללמד תורה את העם; ואמרו חכמינו הקדושים (דף ארץ יוסא, פרק ט): אם פורת רגליך על העני ועל המצוה נתקם עליך (דברים כה, ט): "ברוך אתה בבאך", ועל זה בקש דוד המלך (תהלים קיט, ט): "חשבת ידכי ואשיבה רגלי אל עדתיך"; ואמרו חכמינו הקדושים (שוחר טוב, תהלים קיט): כך אמר דוד, אל תניח את רגלי שילכו למקום רצונם, אלא לתורתך כל היום בבית המדרש, כי אין יצר הרע נכנס לבית-המדרש, אלא הולך עמו כל הדרך, כיון שמיגיע לבית המדרש אין לו רשות להכנס שם; ועל-כן צריכים להזהר מאד על רגלי שלא תלכנה אל מקומות המטופים, אלא ירוץ לעשות רצונו תהרה בוריות עצומה, לקרב את נשמות ישראל אליו תהרה, ולקיים מצות הכנסת פלה וליתן המת ובקור חולים ונחום אבליים, ולחזק ולאמץ נפשות אמללים. ואמרו

רצונו תהרה, ואל תתבייש מפני המלעיגים, וזה היסוד והדבר הראשון לכל מי שרוצה להכנס בעבודתו ותהרה שמו. ואמר "ויקל פנאך" כנגד ראות עין, כי אחר שהאדם כבר קנה לעצמו מדת העיוות והעקשנות דקדושה, לא להתפעל משום רשע נואף ארוו שטא הרצה למנע אותו מלהתקרב אל הצדיק האמת, המגלה לו הדרך נפלאה בעבודת השם תהרה, עליו להתחזק מאד בקדשת העינים, ויצעים עיניו מראות ברע. כי אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין מה): אין יצר הרע שולט אלא במה שעניו רואות, ולכן כשאדם עוצם את עיניו לגמרי מהבלי העולם הזה, ואינו מסתפל בשום דבר המביאו לידי הרהור עברה, חס ושלום, אז נכון יהיה לבו שיזכה לראות את השכינה; כי בו כרגע שאדם מעצים עיניו מלהסתפל בנשים והדרך המביאו לידי הרהור עברה, על-ידי-זה נתלבשת נשמתו באור אלקי, וזוכה להאיר על נפשו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא תהרה שמו, כי העקר הוא העינים, כמאמרם ז"ל (שיר השירים ובה, פנשה א', סימן כג): רמ"ח איברים יש באדם, וכלם אינם הולכים ותוזרים אלא אחר העינים; ואמרו (במדבר ובה, פנשה י', סימן ר): מה ראה הקדוש ברוך הוא לשאל מישראל הלב והעינים שיהיו אחריו? לפי שהעברה תלויה בהם, העינים רואות את הזונה, והלב מהרהר אחריה. ועל-כן כל מי שרוצה לקבל על עצמו על מלכות שמים, עליו להיות "קל פנאך" — לשמר את עיניו עד מאד, וגם בזה צריכים להיות עקשן גדול מאד, ולהתאזר במדת העיוות והעקשנות לשמר על עיניו, ולא ישים לב אל שום בריה שבעולם ולא תפעל משום לץ, אלא ישמר על עיניו לא להסתפל במקומות המטופים ובנשים המביאים לידי הרהור עברה, והכרימימד כשכאזה לפניו איזו קלפה ופרוצה

לחזור אחר למודך ולא היגע כדכתיב (שם מ) ועלו אכר (מדרש אגדה): אמר ר' יודן "רגלים" ממקורות לרין כנשרים ירונו ולא יגעו: רין כצבי. לרדוף אחר המלות: וגבור בארי. לכנוס את ילך מן העצירות: עז פנים. לפי שהעוה ויכר פנים כדכתיב (משלי כא) העו איש רשע כפמו לפיך

וְקַל כְּפֹשֶׁר, וְרֵץ כְּצָבִי, וְגִבּוֹר כְּפָאֵרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ שְׁבַשְׁמִים: כי אי אפשר בשום פנים ואופן להקנס בעבודת השם: תברך אלא קשלוו חזק ואמין כ"ארי" הנה

שאינו מתירא ומתפחד משום בריה שבעולם, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רמט): עקר הגבורה היא בלב, כי מי שלבו חזק אינו מתירא משום אדם ומשום דבר, והוא יכול לעשות גבורות נוראות, ולקבש המלחמות על ידי חזק ותקף לבו שאינו מתירא כלל, ורין לתוף חקף המלחמה. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן מג): על ידי חלישות הלב נופלים פחדים עליו, כי הגבור אין לו שום פחד, ועקר הגבורה היא בלב, הנה מי שלבו חזק אינו מתירא משום דבר, ורין ונקנס אל תוך קשרי המלחמה, ומתגבר על ידי חזק לבו ועובר על הכל. ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק ב, סימן נו): כשיש לאדם לב אין שוף אצלו מקום כלל, כי אדרכה הוא יתברך מקומו של עולם, ואין העולם מקומו, ולכן הוהיר הפנא שיהיה לאדם לב חזק פארי לעשות רצון אביו שבשמים. ואלו הארבעה דברים: עוזת דקדשה, שמירת עינים, וריוות, חזק הלב, הם הניסוד והעקר בעבודת השם יתברך, ואי אפשר להתחיל להקנס לקדשה ולהתקרב אל הצדיק האמת, אלא ששקונה לעצמו הארבעה דברים האלו. וזכר זאת, אהובי, בני, כי הרבה נסיונות קשים וקרים צריכים לעבר על כל מי שרוצה להקנס אל הקדשה, ולהתקרב אל הצדיק האמת, כי עומדים נגדו ורעים ארורים למנע ולעכב בעדו מלהתקרב אל הקדשה, וכן מלהתקרב אל הצדיק האמת, כי כשאדם רוצה להתקרב אל הצדיק האמת, מתפשטות עליו כל המניעות ככל מיני התלבשויות, כאלו הדרך גבוהה מאד בשביל דורותינו אלו, או כאלו לא החזיקו מנה צדיקים אחרים, או כאלו אתה לא מצליח בדרך זו, וכדומה כל מיני פתוים שיש לסמ"ח מ"ם להסית ולחזק את האדם מהקדשה, והוא מלביש את עצמו במי שמלביש, עד שכתפוש אמר רבנו ז"ל, שחסיד שנפל גרוע ממשמר, דחמנא לצלן, כי ממשמר הכל יכולים להשמר, אכל מנה שנפל לגמרי, וצדין נדמה לחסיד, מנה אין נשמרים, ועל כן הוא מסכן יותר ממשמר (לקוטי הלכות, ראש חוש הלכה ד, אות ב; שו"ת, תלכה ה, אות י); ואז כשאדם קונה לעצמו עוזת וקשנות דקדשה, לא להתפעל משום בריה שבעולם ואפלו מעצמו אינו מתפעל, הנה שמתנגע ימים ושנים בעבודת השם יתברך, בהתקרבות אל הצדיק האמת, ורואה שאין זה הולך לו, ותסמ"ח מ"ם רוצה להתחיל את דעתו כאלו הוא כבר לא יצלה, והוא לא יצליח כלל, גם על זה הוא צריך להתגבר בעזות ובעקשנות דקדשה, לא להתפעל אפלו מהירידות שעוברות על עצמו מעצמו, ומכל שכן מה שעובר עליו מאחרים, אלא יעמד חזק, בעזות ובעקשנות דקדשה, וישמר על עיניו ויוודרו בנריות ונלאה מאד בעבודת השם יתברך, ויעשה כל אשר בכחו אפלו נקדה אחת, ויהנה לבו חזק כלב הארי, ואז דיקא יגיע סוף כל סוף אל מחוז חפצו, ויזכה להתקרב אל הצדיק האמת באמת, ויכנס אל הקדשה וימשיך על עצמו אור וזיו וחיות ודבקות הבו"א יתברך שמו.

הוא היה אומר עז פנים לגיהנום, ובשפת פנים נקרא עז פנים: שתבנה עירך במהרה בימינו. לנגן יעדן: ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מדרשין, כלומר (יבמות עט, א) כסס שמונחני וזאת הנדה עמימן לזרע אברהם. בישיבת. רממט. וגומלי מקדים. כן יחי העולם ממש, אך אי אפשר לבא לשם מתמה הקרירות שפצד צפון נדרום, וצער הבושה גדול מאד יותר מעש

הגיהנום, וכל יסורי העולם הזה יש בהם צער הבושה, שמתביש מחבירי, על שיש לו יסורין, וכן לעמיד לבא צער הבושה גדול מאד, ואפלו כל צדיק נגנה מתחתו של חברו, או לאותה בושה, או לאותה פלימה. כמו שאמרו חכמינו הקדושים (בבא בתרא עה): פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה, או לאותה פלימה וכו', מכל שפן איך יתבישו החוטאים, ורמנא לזלן. ואם הוא במדרגה שאין צריך להתביש משום אדם, יש לו להתביש מהקדוש ברוך הוא, כי הקדוש ברוך הוא מקים כל התורה בזה, כי הקדוש ברוך הוא מניח תפלין וכו', הקדוש ברוך הוא קובר מתים וכו', הקדוש ברוך הוא מבקר חולים וכו', הקדוש ברוך הוא מתפלל וכו', ובנדאי פשהקדוש ברוך הוא מקים את המצוות ולומר תורה ומתפלל זה ענין אחר לגמרי, ולכן צריך כל בר ישראל להתביש בכל יום ויום לגבי התורה והתפלה וקיום המצוות של הבורא יתברך שמו, ועל כן אסור להתגאות כלל בקיום מצוותיו ובכלמוד תורתו ובצסק התפלה, כי הכל כלא קמיה, וכשיחבונן בכל זה, תבא עליו בושה גדולה, וימשך עליו אור וזיו חיות ודבקות הבורא יתברך שמו, ועולמו יראה בחייו, ויגיש הארת גן עדן בעולם הזה בעודו בגוף הגשמי והתמרי. ועל כן אמר "ובשפת פנים לגן עדן", כי על ידי שאדם מתביש עם קיום מצוותיו ולמוד תורתו וצסקיו בתפלה, ויודע ועד אשר לגבי האין סוף ברוך הוא זה כלום, אז ויקא ימשך עליו ערכות נעימות זיו אור הגן עדן בעודו בזה העולם הגשמי והתמרי, ולהפך "עז פנים לגיהנום", כשאדם יש לו עזות הגוף וגופו מגשם מאד, וחושב שפכר הגיע לאינו דרגה, ומתחצף נגד יראים ושלמים, ומדבר על צדיקים אמתים הדבקים בו יתברך, אז ממשך על עצמו גיהנום עוד בזה העולם. ועל זה בקש הפא:

יהי רצון מלפניו יי אלהינו שתבנה עירך במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך: שלכאורה היא פליאה גדולה, וכל אדם משתומם על זה, מה סמיכות יש לתפלה זו לקדם, וגם אין זו דרך המשנה להתפלל תפלה ובקשה באמצע דבריו? אך לפי דברינו אלו מבאר היטב, הינו שהתפלל שיזכה לידע איך להתנהג בענין העזות, הינו שלא יהיה בו שום עזות דסטרא אחרא, רק שיזכה שתהיה לו עזות דקדושה, שעל ידו נבנית ירושלים קריה נאמנה, ואי אפשר להגיע אל התקבנות הצדיקים האמתים, כללית שבעת הרועים, שהם כללית הקדושה, שעקר האמונה נמשך על ידם כי אם על ידי עזות. וזה "יהי רצון מלפניו שתבנה עירך במהרה בימינו", הינו על ידי תקף העזות והעקשנות דקדושה יזכה שפמנו תהיה נבנית ירושלים קריה נאמנה, ומשם יזכה להגיע אל תורת הנה"ה ואל תפלת הנה"ה, שהיה נכלל לגמרי באין סוף ברוך הוא יתברך שמו, ותהיה תורתו ותפלתו בדגמא דלעילא, כמו שהקדוש ברוך הוא לומד תורה ומתפלל, כך יהיה למוד תורתו ותפלתו; אשרי מי שזוכה לבא אל בטול בזה שתבטל לגבי האין סוף ברוך

לון שזננה עריך: כד בן חמש שנים למקרא. הוא, ותורתו נעשית תורת השם ממש, ותפלתו מערל יתפין דכמיז (ויקרא ט) שלש שנים יהיה לנס נעשית תפלת השם ממש, כי הוא נכלל לגמרי ערלים וזננה הרביעית יהיה כל פרוי קודש הלוליס. באין סוף ברוך הוא (לקושי-הלכות, שלוחין, הלכה שאזי ממלוד זורת האומיות ויכיר הנקודות, וזננה

החמישית מאלכו את פרוי **בן חמש שנים למקרא, בן** כד הוא היה אומר: הינו יהודה בן תימא שלמד אותנו ילף בדרך זו, הינו לקנות לעצמו הארבע מדות: "עו פנמר", "קל פנשר", "רן בצבי", "גבור פארי", זה שןך לכל התיים ולכל הגילאים.

בן חמש שנים למקרא: אז הוא הזמן להתחיל ללמד עם התינוק חמש, כי אמרו חכמינו הקדושים (תהויקא קדושים): "רנעקתם וצרלתם" (תקרא ט, כג), הכתוב מדבר בתינוק "שלש שנים יהיה לכם ערלים", שאינו יכול לשיח ולא לדבר, ובשנה הרביעית יהיה כל פרוי קדש, שאביו מקדשו לתורה, "הלוליס לה". מהו הלוליס? בשעה שהוא מהלל להקדוש-ברוך-הוא. ובשנה החמישית תאכלו את פרוי, משעה שהוא מתחיל לקרות בתורה, מכאן ואילף "להוסיף לכם תבואתו", מכאן שנו רבותינו "בן חמש שנים למקרא", כי עד אז מלמדים את התינוק "אלף-בית" ולקרות, ומחדירים בו אמונה פשוטה בו ובהברך, כי מהרגע שהתינוק יכול לדבר, אביו מלמדו פסוקים כגון: "תורה צנה לנו משה מורשה קהלת יעקב", אך בשהתינוק מגיע לגיל חמש אז הוא כבר יכול לקרות היטב, אז צריכים ללמד עמו מקרא. ונהדרך הנבונה כמו שלמד התנא "בן חמש שנים למקרא", חמש שנים ללמד עמו מקרא, ובפרט עם פרוש רש"י, שכולל את כל יסודות התורה, וכל התרי"ג מצוות הכלולות שם, וכן ראוי ללמד עם התינוק נביאים וכתובים ולהסבירם על-פי ארשות חכמינו הקדושים, שכל זה בכלל למוד מקרא, וילמד חמש שנים שיהיה בקי בהם היטב, ובפרטיות חמש ורש"י, זה יסוד ליראת שמים, וגם אז "בן חמש שנים למקרא", שצריכים לדבר עמו הרבה מ"עו פנמר", שלא תפעל מהמלעיגים, ובפרטיות בדורותינו אלו, אשר יש כל מיני מינים ואפיקורסים, רחמנא לצלן, צריכים כבר ללמד את התינוק שלא תפעל מהם, כי הם כופרים בעקר ועמי ארצים גמורים שאינם יודעים פסוק בחמש, אינם יודעים מי זה אברהם אבינו, מי זה משה רבנו, מה זה בריאת העולם, ומי בראו, מה זה קריעת ים סוף מה זה קבלת התורה, אי להם אוי לנפשם והם רוצים לחנף את לדינו בחנוף הפכפני שלהם, רחמנא לצלן, תפח רוחם ונפשם. ועל-כן צריכים כבר להחזיר בתינוק "בן חמש שנים למקרא", את מדת "עו פנמר", שלא תביש מפני המלעיגים בורים וקלים ורזקים ופוחזים, עזי פנים שבדור. וכן צריכים להחזיר בהם "קל פנשר" — שמירת העינים, לא להסתפל במקומות המטנפים, ובפרט בעתים הללו, אשר הולכים ערמים וערמות כחיות השדה, צריכים להזהיר את הילדים כבר בגיל "בן חמש שנים למקרא" על שמירת העינים, וידברו עמהם מחמר האסור, ואל תחשב, אהובי, בני, כי הם עדין בגיל צעיר, ולא כדאי לבלבל את דעתם, אל תאמר זאת, כי יש היום משתתים גמורים, רחמנא לצלן, הלוכדים לדים קטנים לעשות עמהם עברות, רחמנא לצלן, תפח רוחם ונפשם, של אלו המשתתים, ועל-כן צריכים כבר לדבר עם "בן חמש שנים למקרא", שישמר עצמו מאלו המשתתים, והרגע שבא אליו איוה משחת שכבר יגלה את זה לאביו ולאמו, ולא יירא ולא יחמד כלל, וכן יחדיר בהם חמר העון הזה, למען יזהה לו לשמירה לכל ימי חייו, כי רבים חללים הפילה אלו שהיו חכמים בעיניהם, ולא הזהירו את "בן חמש שנים למקרא"

מקברים אלו, ואלו המשתחים אמללו אותם לכל ימי חייהם, ורמנא לצלן. וכן ללמד עמהם "רץ בצביו", מעלת הזוכה ללכת תמיד אל בית-הקנסת ולהתפלל, ולומר "קדשה וברכו", ולענות "אמן והא שמייה עשר למשנה, בן שלש עשרה" ומהעלת אמירת הברכה, ומעלת אמירת הברכות, וצריכים להרחיב את הדבור בזה מאד, כדי להכניס בהם חשק ותשוקה, וכן

מעלת הלומד תורה בבית-המדרש. וכן להחזיר בהם בשחון עצמי, שזה "גבור פארי", כי זה יסוד גדול בחנוף — לבנות את הבשחון העצמי של התינוק, שלא יירא ולא יפחד משום בריה, ויאמין בעצמו, ויהיה לו אמון עצמי, ועל זה צריכים הרבה להכניס את הדגש, כי בשעה שהתינוק "בן חמש שנים למקרא", אז הזמן הטוב ביותר להחזיר בו אמון בעצמו, ולהעודד אותו, ולהגדיל ולפאר את מעשיו, ואף שהוא מצלח, ותמיד למצא רק את הנקודות הטובות שיש בו, ולא כמו שעושים חסרי הדעת וחסרי הנסיון בחנוף, שכתב מגיל צעיר צועקים וצורחים על התינוק, ושוברים אותו ומבישים אותו ברבים, ואינם יודעים כי בנפשם הוא. ואל יאמר האומר, כי הוא עדין קטן, מה הוא מבין. לא! אל תאמר זאת, בני, אלא עליך לדעת, כי עכשו הוא זמן גדול ותנוכו, ועכשו בגיל "בן חמש שנים למקרא" צריכים רק להגדיל אותו ולפאר את מעשיו וכך לבנות אותו, ואז יבסס בו אמון ובשחון עצמי, וינצליח ברוכו עד מאד, ויגדיל עם לב תוק בארנה. ועקר מעלת המתנגן שמלמד את התינוק מקרא, שלמד את התינוק באופן כזה שיצאה בחוש את כל הספורים, על שחקק בלב התינוק מעשה בראשית, ומעשה אברהם אבינו, וצחק אבינו, ועקב אבינו ויגיו, וכן כל פרט ופרט מלמוד המקרא שיהייר את זה בלב התינוק מתבבל במאמרי חכמינו הקדושים, על הנושא הזה שלומד, כדי שיקלט היטב במח התינוק, וזה מיסודות האמונה הקדושה, שהתינוק כבר מגיל קטנות יראה וישכיל את אלקותו ותברך, כי הוא נשמה טהורה, ולכן קלט את התורה בקדשה ובטהרה, ואם ילמדו עמו כך מגיל חמש שנים יצליח משך כל ימי חייו באופן יוצא מן הכלל, כי מה שהתינוק לומד בגיל קטנותו, זה נשאר אצלו כל ימי חייו, וצריכים לבקש רחמים רבים ממנו ותברך, שיזמין לתינוק מלמדים יראי ה' וחושי שמו, כי הרבה תלוי במלמדים אף הם מתחנכים את התינוק "בן חמש שנים למקרא", כי זה יסוד כל החיים, וענין החנוף זו צריכה להיות עבודת הקדש בעם: ושאל, ובפרטיות כדורות אלו שהתקדוהו כל כך גדולה, וממלאים את כל הארץ במינות ובפירות ואפקיונות, נאוף, שקיץ, תעוב, רמנא לצלן, לזאת צריכים ללמד את התינוק "בן חמש שנים למקרא", יסודות חזקים בחייו אף שחזיק מעמד, וזה הלמוד של "יהודה בן מימא", אשרי מי שמתדיר את מדות אלו: "עו כמור", "קל כנשר", "רץ כצביו" "גבור פארי", בתינוק "בן חמש שנים למקרא", שאז יגדל והדי קדוש בעל מדות טובות ויראת שמים שלמה, כמהו ירבו בישאל.

בן עשר למשנה: כשעבר התינוק חמש שנים והוא כתי היטב המקרא, צריכים ללמד עמו הרבה משנה, ותכמינו הקדושים דרשו (ערוכין כא.): "פרחה הגפן" (שיר השירים ז, יג) — אלו בעלי מקרא, "פחת הסמדר" — אלו בעלי משנה, ופרש רש"י סמדר גדול מפרח, כך משנה מפרשת יתור מן המקרא, ואמרו חכמינו הקדושים (פסגות ז): אם ראתי תלמיד שלומדו קשה עליו כפזול

הלכות עבודה חמט עסי. וכן שלטים עונד: בן שלש עשרה למצות. דכתיב (שם ה) איש או אשה כי יעשו מכל מצותם האדם. וגבי סכס כתיב (בראשית לד) ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש מרצו ולוי באותו פרק בן שלש עשרה

לְמַצּוֹת, בֶּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה

וּמְשָׁנֹת סְדוּרָה לֹו מְעַקְרָא, וּפְרָשׁ רִשׁוֹ מִפְּנֵי שְׁפָנִים

קלקל — שקלקל במשנה שהיא קדם לגמרא, ורבה בישיבה שדירי בני הישיבה משנתם, שגאמר "ותילים" — בין תלמידים שהן חילות חילות, "ותירון הכשיר" — כשפטר משנתו מתמלה, עין שם; כי המשנה היא יסוד כל התורה, כמאמרם ז"ל (סנהדרין מב): בְּמִי אַתָּה מוֹצֵא מִלְחָמָה שֶׁל תּוֹרָה? בְּמִי שֵׁשׁ בְּדוֹ חִבְלֵיֹוֹת שֶׁל מִשְׁנָה. וכן אמרו (שם צט): עַל פְּסוּק (במדבר טו, לא): "כי דבר הווייה בזה", רבי נתן אומר: כל מי שאינו משגיח על המשנה, ופרש רש"י שעושה כמו שאינו עקר. ועל-בן צריכים קדם ללמד עם "בן עשר למשנה" הרבה משניות, כדי שיתחדד מוחו וידעתו, וראוי להתחיל ממסכת ברכות, וללמד בסדרן מסכת אהר מסכת, עד שיזכה לסיים את כל השושה סדרי משנה, כי זה מופך ומטהר את הנפש וקונה לעצמו יסודות התורה, ואמרו (ספרי שופטים): משנה כביאה לידי תלמוד, תלמוד כביא לידי מעשה, מעשה כביא לידי יראה; ועל-בן היסוד הוא ללמד משניות. ולא טוב עושים אלו שמתרשלים מלמוד משניות, אלא מחכים שיהיו זקנים, ואז ילמדו בין מנחה למערב פרק משניות, אלא יתחילו כבר מגיל עשר ללמד עם הלל משניות, ולהרגילו בלמוד משנה כל ימי חייו, כי מ'שניה' אותיות נ'ש'מיה'. ומבא (מדף פלפול): מי שלומד משנה אשר בן יעקב יושב על פתחה של גיהנום, ואינו מניח להכנס שם למי שהתמיד בלמוד משנה, ונ'בית יוסף' וכה שנתגלה אליו מגיד מן השמים בנכות הממדתו בלמוד משניות (עין בספר מגיד מישורים); כי הלמוד הזה מדביק את האדם בעולמות העליונים, כמובא (זהר, בראשית מב): מאן דקארי ותגי שית סדרי משנה, דא הוא מאן דידע לסדרא ולקשרא קשתיה ויחודא דמאריה כדקא יאות, אלין אינון דמקדשין שמא קדישא דמאריהו בכל יומא תדיר. ואמרו (נרקא רבה, פרשה ז, סימן ג): וכי יש מנחה טהורה וקמיצה ונהקטרה כבבל, אלא אינו זו משנה, אמר הקדוש-ברוך-הוא, הואיל ואתם מתעסקים במשנה כאלו אתם מקריבין ארזין, ואמרו (שם): אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא בנכות משניות. נמצא, מי שפרגיל עצמו מימי נעוריו בלמוד משנה, הוא זוכה לקרב את הגאולה. ועל-בן איתא שפרקי משניות הם כמגן "משיח בן דוד", בנכות שקינה במשנה תגלה אליו משיח; אשרי מי שאינו מטעה את עצמו ומתחיל לשקד עוד מימי נעוריו בלמוד משנה, ואז טוב לו כל ימי חייו, ומאירה בו נשמתו בגלוי רב, כי מ'שניה' אותיות נ'ש'מיה'. וגם "בן עשר למשנה", צריך שלמד ויחקק בדעתו את למודו של יהודה בן תימא: "עו כנמר", "קל כנשר", "רץ כצבי", "גבור כארי", שיקנה לעצמו מדת העוז והעקשנות ולא יתבלש מפני המלעיגים, וישמר את עינו ויודרו לרוץ כצבי לבית הכנסת ולבית המדרש, ויהיה לבו חזק כארי, כי אז "בן עשר למשנה", צריכים מאד להזהר להגביה ולחזק ולעודד את הלבד ולהחזיר בו בטחון עצמי, ותמיד רק לשבחיו ולפארו, ובה יצליח ודכו. בן שלש עשרה למצות: אז נכנס לעל המצות ונקרא גדול, כי עד גיל שלש עשרה היצר הרע שורה בו, בין שנעשה "בן שלש עשרה למצות", ונצטרף אליו היצר טוב, כמאמרם ז"ל (קהלת רבה, פרשה ד, סימן יג) על פסוק (קהלת ד, א): "טוב ילד מסכן וחסדו מאשר יסוד" טוב

לְדַ מְסַפֵּן וְחִכְסָה וְהָיָה טוֹב, וְלִמְהָרָה נִקְרָא שְׁמוֹ
 לְדָר? כִּי אִין מְזוּדָג לְאִדָּס אֶלָּא מִכֵּן י"ג שְׁנָה
 וְלִמְעֻלָּה, וְכֵן הוּא בּוֹדֵה (וַיִּשָּׁב עִטָּה): דְּכִינָן
 דְּנִפְיָא בַר נֶשׁ לְאֹרִיָּא דְעֻלְמָא, מִיַּד אֲזוּדְמָן
 לְאִשְׁתַּחְתַּפָּא בְּהִרְיָה יָצָר הֵרַע, כְּמָה דְאַתְמַר
 (בְּרַשִׁית ד. ט): "לְפָתַח חֲסָאֵת רוּבִין" וְכִרְיָן
 אֲשַׁתְּתַּף בְּהִרְיָה יָצָר הֵרַע וְכִרְיָ, "טוֹב יָלֵד" דָּא
 הוּא יָצָר טוֹב וְכִרְיָ, דְהָא מִתְלִיסֵר שְׁנִין וְאֵילָף
 עֵמִיה וְכִרְיָ, עֲצֵן שָׁם; וְאָז הוּא הִזְמֵן לְעֵשׂוֹת
 הַתְּחִלָּה תְּדַשָּׁה בְּעִבּוּדַת הַשֶּׁם יִתְבָּרֵךְ, כִּי אָז
 "כֵּן שְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה לְמַצּוֹת", שְׁנִתְחַבְּרָא אֵלָיו
 הַיָּצָר טוֹב, וְנִכְנַסַת בּוֹ תְּשׁוּבָה תְּדַשָּׁה אַחֲרָיו
 יִתְבָּרֵךְ, כְּמוּבָא (וְהִרְ מִשְׁפָּטִים כ. א.): כִּד סְלִיק אֵינִשׁ
 לִי"ג שְׁנִין מַה כְּתִיב (תְּהִלִּים ב. ט): "הֲנוּ"ה אָמַר
 אֵלֵי בְנֵי אֲתָה אֲנִי הַיּוֹם; וְעַל-כֵּן,
 אֲזוּרְבִי, בְּנֵי, מִהֲרַע עֲשָׂנָה נִכְנַס בְּעַל הַמַּצּוֹת,
 הוּא נַעֲשֶׂה גְדוֹל, וְנִקְרָא כֵּן לְשִׁכְיֻתָּה עֲזוֹ יִתְבָּרֵךְ,
 כְּמוּבָא בּוֹדֵה (מִשְׁפָּטִים ט. א.): תָּא תְּזִי כֹל הַהוּא
 דְּזָכִי לְתִלְסֵר שְׁנִין וְלִהְלָאָה אֶקְרִי כֵּן לְכַנְסַת
 יִשְׂרָאֵל וְכִרְיָ, כִּד מִטָּא דוֹד לְתִלְסֵר שְׁנִין, וְזָכָה
 כִּהְוֵהוּ יוֹמָא דְעָאֵל לְאַרְבִּיסֵר דְּרִין, כְּתִיב (תְּהִלִּים
 ב. ט): "הֲנוּ"ה אָמַר אֵלֵי בְנֵי אֲתָה אֲנִי הַיּוֹם
 וְלְדַמִּיד", מָאי טַעְמָא דְהָא מִקְדַּמַת דְּנָא לֹא הָיָה
 לִיה בְּרָא וְלֹא שְׂרָאֵת עֲלֵיהּ נִשְׁמַתָּא עֲלָאָה דְהָא
 בְּשֵׁנֵי עֶרְלָה הָיָה, וּבְגִין כֵּן "אֲנִי הַיּוֹם וְלְדַמִּיד"
 'הַיּוֹם' וְדָאֵי 'וְלְדַמִּיד' וְכִרְיָ, כִּד תְּלִיסֵר שְׁנִין
 וְלִהְלָאָה דְהָא נִפְקָא מִרְשׁוֹ דְסִטְרָא אַחֲרָא
 דְאַזְדַּמְנָתָּ לִיה, מַה כְּתִיב (שְׁמוֹת כ. א. ט):
 "כִּמְשַׁפֵּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה לָהּ", מַהוּ כְּמִשְׁפֵּט
 הַבְּנוֹת תִּנְיָן, כְּכֹל יוֹמָא וְיוֹמָא חֲמֵי קֹדֶשָׁא בְּרִיד
 הוּא לְהַהוּא וְנוֹקָא דְקָאֵי בְּרִשׁוֹ דְעֶרְלָה וְאִיהוּ
 נִפְיָא מִינָהּ, וְאַתְמַשְׁף לְכִי סִפְרָא וְתַבְרָא לָהּ וְאִזִּיל
 לְכִי כְּנִישְׁתָּא וְתַבְרָא לָהּ, מַה עֲבִיד קֹדֶשָׁא בְּרִיד
 הוּא לְהַהוּא נִשְׁמַתָּא עֲשִׂיל לָהּ לְאַדְרָא דִילֵיהּ
 וְהִיב לָהּ מִתְּנָן וְנִבְבּוּן סְגִיאִין, וְקִשְׁטֵי לָהּ

בְּקִשְׁוֹטִין עֲלָאִין עַד זְמַנָּא דְאַעִיל לָהּ לְחֶפְשָׁה
 וְכִרְיָ, עֲצֵן שָׁם; הִינּוּ כְּשֵׁנִיגְלֵד שׁוֹבֵר אֶת יָצָרוֹ
 הֵרַע קִנְסָה גִיל הַכּוֹר מַצְנָה וְהוֹלֵף לְבֵית-הַמִּדְרָשׁ,
 אָז כְּשׁוֹכְהָ לְהַגִּיעַ לְעַל הַמַּצּוֹת, הִינּוּ "כֵּן
 שְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה לְמַצּוֹת", לֹאֲקַח הַקְדוּשָׁא בְּרוּרָה
 הוּא אֶת נִשְׁמַתוֹ וּמְכַנְסָה לְחִדְרוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ
 מַתְּנֹת רַבּוֹת, וּמְקַשֵּׁט אוֹתָהּ בְּקִשְׁוֹטִין עַד
 שְׁמִתְחַתֵּן; וְעַל-כֵּן מִי שְׁוֹכְהָ לְהַכְנִס בְּעַל
 הַמַּצּוֹת, עֲלִיו לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ לְעֵשׂוֹת הַתְּחִלָּה
 תְּדַשָּׁה בְּעִבּוּדַת הַשֶּׁם יִתְבָּרֵךְ, וְאָז הוּא הִזְמֵן
 שְׂכִיב לְהַתְּעִלוֹת כְּמַעֲלָה אַחַר מַעֲלָה, אִם רַק
 יִזְדַּיֵק מִמֶּדֶד לֹא יִשְׁבֵר מִשּׁוֹם דְּכָר שְׂבָעוּלָה.
 וְכֵן גַּם אָז הַגִּיעֵנוּ ל"כֵּן בְּשֹׁלֵשׁ-עֶשְׂרֵה
 לְמַצּוֹת", עֲלִיו לְהַכְנִס בְּעַצְמוֹ בְּיוֹתֵר אֶת
 הַלְמַדוֹ שֶׁל יְהוּדָה בֶּן תִּימָא: "עַו כְּנָמֵר", "קַל
 כְּנָשֵׁר", "רִץ כְּצִבִי", "גְבוּר כְּאַרִי", שְׂיִקְנָה
 לְעַצְמוֹ מִדַּת הַעֲוִיֹת וְהַעֲקֻשׁוֹת דְקִדְשָׁה, לֹא
 לְהַנִּיחַ אֶת עַצְמוֹ בְּשׁוֹם כְּנִים נֶאֱסָף לְהַתְּחַבֵּר אֶל
 חֻבְרִים רַעִים, כִּי בְּרַעַע שְׁהִילָד נַעֲשֶׂה בּוֹ מַצְנָה
 וְנִכְנַסַת בּוֹ נִשְׁמָה תְּדַשָּׁה, מְזַכֶּת וּמַחְצֵצַת,
 וְאִם הוּא יוֹדֵעַ אֵיךְ לְשַׁמֵּר עַל נִשְׁמַתוֹ, אָז יָכוֹל
 לְהַגִּיעַ לְמַדְרָגוֹת גְּבוּהוֹת בְּעִבּוּדַת הַשֶּׁם יִתְבָּרֵךְ,
 אֵךְ צְרִיף עֲזוֹת וְעַקְשָׁנוֹת דְקִדְשָׁה לֹא לְהַמְשִׁיךְ
 אַחַר חֻבְרִים רַעִים, וְכֵן צְרִיף לְשַׁמֵּר מָאֵד עַל
 עֵינָיו וּבִפְרָט בְּדוֹד הָיָה, שֶׁהַפְרִיעוֹת עוֹשֶׂה
 כְּרָצוֹת בֵּין נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְהַקְּלּוֹת
 מִסְתַּחֲבֹבֹת עֲרָמִים וְעֲרָמוֹת, וְרַמְנָא לִישְׁזָבֵן,
 וְכֵן צְרִיף מָאֵד לְשַׁמֵּר עַל עֵינָיו, כִּי הַעֲצֵן רוּאָה
 וְהַלֵּב חוֹמֵד וְכִלֵּי הַמַּעֲשֶׂה גּוֹמְרִים, וּבִפְרָט בְּגִיל
 הַכּוֹר מַצְנָה, וְכֵן צְרִיף לְהַזְדַּרֵּז בְּזוּרִיוֹת גְּדוֹלָה
 לְרוּץ לְבֵית-הַנְּכֻסַת לְהַתְּפַלֵּל בְּמִנְיָן, כִּי הוּא כְּבֵר
 מְחִיב בְּמַצּוֹת, וְיִקַּבֵּל עַל עַצְמוֹ, שְׂבִיל יִחְסֵר לוֹ
 יוֹם אֶחָד כֹּל יְמֵי חַיָּו מְכִיל לְהַתְּפַלֵּל בְּמִנְיָן
 בְּבֵית-הַנְּכֻסַת דְקָא, וְלְהַנִּיחַ תְּפִלִּין בְּגוּף נָקִי.
 וְמַה טוֹב וְמַה נְעִים אִם יִרְגִיל אֶת עַצְמוֹ לְלַכֵּת

שנה היה וקרי ליה אש: בן שמונה עשרה לחופה. למקנה קדם שמיניח תפלין בכל בקר, שנה מוסיף קרשה על קרשה וטהרה על טהרה, וכן ירוץ לבית המדרש ללמוד את התורה הקדושה, ויהיה עם לב חזק לא להשבר משום ברנה

שלמד מקרא משנה וגמרא **לתלמוד, בן שמונה עשרה** ושאל אשה והוליד בניו נרין וגמרא ונשא אשה והוליד בניו נרין הוא לחור ולנשא אחר מוות. **לחפה, בן עשרים לרדף, בן** פי' אחר בן עשרים לרדוף

אחיו מן השמים ולהענישו על מעשיו. שאין בית דין עם כל זאת אם יהיה עקשן, אז יעבר על הכל. של מעלה מענישין פחות מכן עשרים: בן שלשים בן חמש-עשרה לתלמוד: או פשקבר קנה לעצמו קנין המקרא והמשנה יבנים את

עצמו בלמוד גמרא, וזה יהיה הלמוד לכל ימי חייו, לגרס הרבה גמרא, ובמקראם ו"ל (שבת ג.ס): אמר רב פהנא פד הוינא בר תמני סרי שנין והנה גמירנא ליה לכליה תלמודא ולא הנה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא, מאי קא משמע לן דלגמר איניש והדר ליסבר. ואמר רבנן ו"ל (לקוטי מדרשין, חלק א, סימן יד): תלמוד גמרא שמה של הקלפה לילית, הינו על ידי למוד תלמוד מבטלים אותה, ולכן צריכים ללמוד גמרא כל ימי חייו, ומעלת למוד גמרא — אין לתאר ואין לשער כלל, כי ממשוץ על עצמו את ארבעת מלאכי השמירה: גבריאל, מיכאל, רפאל, אוריאל, שהם ראשי תבות: גמרא, ועכשו נוהגים להתחיל עוד בגיל צעיר לפני הברמצנה ללמוד גמרא, כי מרב הקלפות והשמאה השורה בעולם אי אפשר להכניע אותם אלא על ידי שקינה ובה בגמרא, ועל בן אשרי מי שמתחיל ללמוד גמרא בגיל צעיר, כי למוד גמרא עולה על כל הלמודים, והסמך ד"מ"ם יניח את האדם ללמוד את כל הלמודים רק שלא ללמוד גמרא, כי מלמוד תלמוד שהוא גמרא הוא מאד מיוחד, כי על ידי למוד גמרא, מבטלים ומבצעים את הדרך הרע לגמרי, ואם היו בגמראם יודעים מעלת למוד גמרא, לא היו עוזבים את זה כל ימי חייהם, ובמקבל מרבנו ו"ל, שמי שזוכה לסיים את כל הש"ס ממשוץ על עצמו אלאים, אשרי לו. וגם בגיל זה צריכים ביותר את הלמוד של יהודה בן תימא "עו פנמר", "קל פנשר", "רץ בצב", "גבור פארי", כי בגיל חמש-עשרה או מתגבר עליו יצרו עד מאד, ולכן הוא צריך להתחזק בצוות ובעצונות הקדושה נגד כל המלעיגים והבועלי עברה, וישמור מאד על עיניו שלא יבא לידי הרהורי עברה, ויודו בנריות בכל מעשיו, ויתאמץ בלב חזק לא לירא ולא לפחד משום ברנה שבועלים, ואם בגיל זה יקנה לעצמו את הארבע מדות האלו של יהודה בן תימא, זה ימשך אצלו לכל החיים, כי גיל חמש-עשרה הוא הגיל המספן ביותר של הפחור, או, חס ושלום, שיפיל בנוקבא דתהומא רבא עם חברים רעים, אשר יכשילו אותו בחטאים ועוונות ופשעים, חס ושלום, או שיקח את עצמו בנידו ויחמיר בלמוד התורה הקדושה: מקרא, משנה, גמרא, ויקים את מצוותיו ויחברו בשמחה עצומה, ויהיה נעשה כלי להמשיך על עצמו אלאים ואלקים; אשרי מי שבוחר בטוב, ואשרי ואשרי מי שמעורר את בני הנעורים לעבודת השם ויחברו בגיל הזה — גיל חמש-עשרה.

בן שמונה עשרה לחפה: אמרו חכמינו הקדושים (קדושין כט:): האי דעדיפנא מתברא דינסיבנא בשיתסר ואי הנה נסיבנא בארביסר הנה אמינא לשטן גינא בעיניו. וכן מובא בשלחן ערוך

(אכן הענין הלכות פריה ורבייה, סימן א', סעיף ג'):
 מצוה על כל אדם שישא אשה בן י"ח,
 והמקדים לשא בן י"ג מצוה מן המבחר. וכתב
 הרמב"ם (פ"ק טו, מהלכות אשות, הלכה ג'): אם יהיה
 יצרו מתגבר עליו תיב לשא אשה, עין שם;
 ולכן בעתים הללו שאמות עולם הורירו
 מעצמם גְּדָרֵי הַצְּנִיעוּת, וכל העולם פלו מלא
 נאוף, שקרן, תעוב, זהום, והולכים צרמים
 וצרמות, רחמנא לישכון, וכל הרחובות מלאים
 עם תמונות תועבה, ומסתובבות פרוצות
 שעושות פְּרָצוֹת בין נשמות ישראל, מי שרוצה
 לרחם על בניו ובנותיו תיב להשיאם אשה
 סמוך לפרקו, והינו ברגע שהם כבר מתחילים
 להרגיש הרהורים רעים, רחמנא לצלן, האב
 מתיב להשיאם, ובעתים הללו זה עקר ההצלה
 לבני העוורים — לחתן אותם בגיל צעיר, ולא
 להתפעל משום ברירה שבעולם שאומרת אחרת,
 כי מי שרוצה להציל אל לְדָוִד שלא יצאו
 לתרבות רעה, עליו לחתנם בגיל צעיר,
 וכמאמרם ו"ל (יבמות סב): והמדריך בניו
 ובנותיו בדרך ישרה, והמשיאן סמוך לפרקו,
 עליו הכתוב אומר (איוב ה, כד): "וידעת כי
 שלום אהלך", ואמר (פסחים יג): בתוך בגרה
 שחרר עבדך ותן לוה. ואמר (במדבר רבה, פרשה
 יא, סימן ה'): "וישמך" (בפרדו ו, כד) — בכנות,
 שצריכות שמירה, כי ביותר צריכים לשמר על
 הבנות בעתים הללו יותר מהכל, כי נשים דעתן
 קלה עליהן (שבת לג); ולכן צריך למסר את
 נפשו לחתן את הבנות בגיל צעיר, כדי שלא
 תצאנה לתרבות רעה, חס ושלום, כי ביותר
 אורבים בעתים הללו הסטרא אחרא על הבנות
 לטמא אותן, רחמנא לישכון, ועל-כן התכב
 צדין בראשו שיעשה את כל מה שביכולתו
 לחתן את בנותיו בגיל צעיר, ואל יהיה חסב
 בעיניו, כי בנפשו הוא, וכן צריכים לחתן את

הבנים בגיל צעיר, ואל יאמר שהם צריכים צדין
 ללמד תורה ויש להם זמן, כי בעוונותינו
 הרבים, החטא המגנה של הוצאת זרע לבטלה
 מאד מצוי בעתים הללו על-ידי שנתרבתה
 הפריצות והתמונות תועבה בכל הרחובות, ומה
 יעשה הבן שלא יחטא?! מְשֻׁרָה וְהִמָּה
 ומתחמם דמו וכא לחטא המגנה הזה של
 הוצאת זרע לבטלה. ולכן אמרו חכמינו
 הקדושים (ימא עב): "רצאת הני"ה טהורה של
 עומדת לעד" (תהלים יט, c), אמר רבי חנינא זה
 הלומר תורה בטקרה, מאי רבי חנינא זה
 ואחר-כך לומר תורה; ועל-כן אשרי האדם
 שמתחן את ילדיו בגיל צעיר, ולא יסתפל על
 שום דבר, אלא יקום מאמרם ו"ל (יבמות גו):
 נחית דרגא וניסיב איתתא, ומי שהוא רחמן על
 ילדיו ואוהב אותם הוא מתחנם בגיל צעיר,
 ואינו מסתפל על שום דבר, אלא רוצה להצילם
 מצברות תמורות, ומי שאכזר על ילדיו ושונא
 אותם, מוצא כל מיני סבות ואמתלאות לא
 לחתנם, ומחפש יחוס, כבוד, ממון וכדומה,
 והכל רק תרוצים, והוא פשוט אכזרי על ילדיו,
 ואין לו טפת נגש אליהם. וכן אתה, אהובי, בני
 הנקר, ראה לחתן את ילדך בגיל צעיר, וגם על
 זה צריכים את הלמוד של ההנהגה בין תימא: "עז
 כנמר", "קל כפֶּשֶׁר", "רץ כצב", "גבור כארי",
 שיתאזר בעזות ובעקשנות דקדשה ולא יתבייש
 מפני המלעיגים, אלא ידע שבניו ובנותיו
 צריכים להיות קדושים וטהורים בקדשת
 העינים ובקדשת הברית, ולכן יורו עצמו
 בקריות לחתנם בגיל צעיר, וכן יהיה לבו חזק
 כארי נגד כל העולם פלו, ואז יבין לבו יהיה
 בטוח שינאה דורות ישרים יבדו, ויהיה מהם
 רב נמת. ואם אתה רואה, אהובי, בני, שילדך
 מתחמם נגדך עליך להכין שהם רוצים
 להתחמן, אך מתכנישים או מפתרים לומר לך

את זה בפה קלא, ולכן תהיה חכם ותחמכם בגיל צעיר, ואז תצליח עמכם, ויהיה טוב לך וטוב להם בעולם הזה ובעולם הבא.

בן עשרים לרדף: בני, בין שהגעת לגיל עשרים, עליך להתחיל לרדף אחר פרנסתך, ועליך לזכור, אשר פרנסה תלויה רק בידי הקדוש-ברוך-הוא ולא בידי בשר ודם, ואז בשמחדייר דבר זה היטב בלבך, אז לא תהיה כל-כך להוט אחר הממון והכסף, כי בפרוש אמרו חכמינו הקדושים (פסחים טו): מלמד שכל אחד ואחד נותן הקדוש-ברוך-הוא פרנסתו בעתו, ומה שאם צריך תקבל, העקר ראה לרדף אחר הקדוש-ברוך-הוא, ולבקש ולהתחנן ממנו יתברך שימון לך פרנסתך, כי בפרוש גלו לנו חכמינו הקדושים (קרושין פב): רבי מאיר אומר: לעולם למד אדם את בנו אמנות נקה וקלה, ויתפלל למי שהעשר והנקיים שלו, שאין אמנות שאין בה עניות ובעשירות, שלא עניות מן האמנות ולא עשירות מן האמנות, אלא הכל לפי וכוותו. ולכן העקר לברח ולרדף אתריו יתברך, ולזכור אשר הפרנסה רק ממנו יתברך, ומה שאצריכים לרדף הוא רק כדי לקיים (דברים טו, יח): "וברכך ה' אלהיך בכל אשר תעשה", ואם תדבק את עצמך באין סוף ברוך הוא, ותדע אשר דבר גדול ודבר קטן לא נעשה מעצמו אלא בהשגחת הפאציל העליון, על-דיניה תבא פרנסה בתוך ביתך בספק קלה, ואם תשפח את זה חס ושלום, ותחשב אחרת, אזי יתקיים אצלך (דברים ח, י"ח): "ואמרת בלבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה וגו', ותהי אם שכוח תשפח את ה' אלהיך והלקת אחרי אלהים אחרים, ועבדתם והשתחיתם להם, הערתי ככם היום, כי אבד תאבדו", ותהיה רדוף מעצמך ומר ודחף יהיה לך, חס ושלום, כמו שכתוב

(מהלים קמג, א): "כי רדף אויב נפשי דבא לארץ חתי, הושיבני במתשכים קמתי עולם", ולכן אף שאמרתי לך "בן עשרים לרדף", שאם אתה צריך לרדף אחר פרנסתך, עם כל זאת עליך לדעת שפרנסתך היא רק בידי הקדוש-ברוך-הוא, ואם תתמיד בלמוד התורה הקדושה, תהיה לך פרנסה בשפע, על-כל-פנים תהיה קובע עמים לתורה בצער ובבקר, ואז מצליח את דרכך. וכמאמרם ו"ל (מכילתא בשלח), שבשעה שאמר ירמיה לישראל: מפני מה אין אתם עוסקין בתורה, אמרו לו: במה נתפרנס? הוציא להם צלוחית של מן, ואמר להם (ירמיה ב, לא): "הרדו אתם ראו דבר ה' הזה", אבותיכם שהיו עוסקין בתורה ראו במה נתפרנסו, אף אתם אם תעסקו בתורה, הקדוש-ברוך-הוא יפרנסכם מזה, עין שם; ומה שהאדם צריך לרדף בכל יום בעבור פרנסתו ולדאג, זו סבה ממנו יתברך, כמאמרם ו"ל (ספרי בהעלותך): רבי שמעון אומר: מפני מה לא היה יורד ה' מן הפעם אחת בשנה, כדי שיהפכו את לבן לאבנים שבשמים, מ'של למה הדבר דומה? למלך שגזר על בנו להיות מפרנסו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא בשעת פרנסתו, פעם אחת חזר וגזר עליו להיות מפרנסו בכל יום, אמר ה'ן אפלו איני מקביל פני אבי אלא בשעת פרנסתי די לי. כך ישראל, היו בביתו של אדם תמשה וקרים או חמש נקבות, היה יושב ומצפה ואומר לשמא לא ירד ה' מן למת, ונמצאו מתים נרעב: יהי רצון מלפניך שירד, ונמצאו הופכים את לבם לשמים; כי רצה הקדוש-ברוך-הוא אדם לרדף בכל יום אתריו יתברך; ואשר מי שזוכה להכניס בדעתו ידיעה זו, שעקר הדיקה בעבור פרנסתו היא לרדף אתריו יתברך, ולברת אל הו' התורה הקדושה, ואז הפרנסה תבא בשפע

רב מִמְנוּ יתְבַרַךְ, וְכֵן **כֵּן עֲשִׂים לְדָדָךְ**, צָרִיךְ לכת. שהלויס היו מקיימין את המשקן וממקרון להחֲדִיר בַּעֲצָמוֹ אֶת הַלְמוּדֵי שֶׁל יְהוּדָה בֶּן תִּימָא: "עוֹ בְּמִוּר", "קַל בְּנֶשֶׁר", "רִץ בְּצַבִּי", ומעלה: בן ארבעים לבינה. שלאחר ארבעים שנה "גָּבוֹר כְּאָרִי", כִּי כִשְׁאָדָם רוֹדֵף בַּחוּץ אַחַר פְּרֻנְסוֹתָיו, הוּא נִקְצָא בְּמַצָּב מֵאֵד מִסְכָּן, וְכִמוֹ שְׂאֵמֶר **שְׁלֹשִׁים לִכְחַן, בֶּן אַרְבָּעִים**

וְבִנְיָן ז'ל (לקוטי-מורה"ן, חלק א', סימן רמד): מי שהוא מערב בין העכו"ם, דהינו שיש לו עסקים ומשא ומתן עמָהֶם, צָרִיךְ לִשְׁמֵר עֲצָמוֹ מֵאֵד מֵאֵד שֶׁלֹּא יִיָּק לוֹ, כִּי בְּקַל יִוָּכַל לְהִתְפַּס בְּרִשְׁתָּם, חס ושלום, לְהִתְלַקַּע עֲצָמוֹ מִמְדַּרְגַּת יְהוּדוּתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ, כִּי לֹא דִי לְאָדָם שֶׁהוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה הַשֶּׁפֶל, אֲשֶׁר מְלַאֲכִים אֵין לָהֶם כַּח לַעֲמֹד בּוֹ, כִּמוֹ שֶׁמִּצְיָנוּ שֶׁפַּעַם אַחַת בָּאוּ מְלַאֲכִים בְּזֶה הָעוֹלָם וְנִלְכְּדוּ מֵאֵד (וְהֵר בְּרֵאשִׁית, דף נח), עוֹד זֹאת בְּשׂוֹר וְנָס גּוֹשׁ חֲמֹר, בְּנֻדָּא יְכֹוֹל לְהִתְלַקַּע וְלְהִתְחַקֵּם מִהֲבִדּוּתוֹ, חס ושלום, עַל-כֵּן צָרִיכִים עֲזוֹת וְעֲקֻשָׁנוֹת דְּקִדְשָׁה לְהִיּוֹת "עוֹ בְּמִוּר", וְלֹא לְהִתְבַּשֵּׁל מִפְּנֵי הַמְּלַעֲיָנִים, כִּי בְּאֶמֶת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם כַּח יוֹתֵר מִמְּלַאֲכִים, וְהֵם יְכֹוֹלִים לַעֲמֹד בְּזֶה הָעוֹלָם, וְלְהִתְגַּבֵּר עַל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְלְהִבְדֵּק בְּבוּרָא יִתְבַּרַךְ שָׁמוּ, אֲכַל לְהִיּוֹת גְּסִיָּן מֵעֵבֶר עִם הָעכו"ם זֶה קִשָּׁה מֵאֵד מֵאֵד, עַל-כֵּן צָרִיךְ לִשְׁמֵר עֲצָמוֹ מֵאֵד מֵאֵד לְהִיּוֹת כְּתִיד חֲזוֹק בַּל יִמַּט מִמְדַּרְגַּת בְּשִׂרְתוֹ וְיִבְדּוּתוֹ, וְכֵן צָרִיכִים לְהִיּוֹת "קַל בְּנֶשֶׁר" עִם הָעֵינִים, יַעַן שֶׁמִּסְתַּוָּבֵב בְּרַחוּבוֹת וּבִשְׂנוּקִים, כְּדִי לְהַשִּׁיג פְּרֻנְסוֹתָיו, הוּא צָרִיךְ בְּיוֹתֵר לִשְׁמֵר עַל הָעֵינִים, וְכֵן "רִץ בְּצַבִּי" בְּנִרְיוֹת עֲצוּמָה בְּכֶפֶר וּבְעֵרֶב לְהִיּוֹת בְּבֵית הַכְּנֻסֹת לְהִתְפַּלֵּל וּבְבֵית הַמְדַרְשׁ לְלַמֵּד, וְיִהְיֶה לְבוֹ "גָּבוֹר כְּאָרִי" לֹא לְהִתְפַּחַד מִשׁוֹם בְּרָיָה שֶׁבְּעוֹלָם, וְאֵן יִצְלִיחַ דְּרַכּוֹ תְּמִיד.

כֵּן שְׁלֹשִׁים לִכְחַן: צָרִיךְ שְׂמֵר, אֶהוּבִי, בְּנִי, כִּי בְּהִגְעֵךְ לְגִיל שְׁלֹשִׁים, וְיֵשׁ לְךָ כְּכֹר בֵּית מֵלֵא לְדִים, אֶתָּה צָרִיךְ כַּחוֹת עֲצוּמִים לְהַשָּׂאֵר עַל עֲמֻדָךְ בְּדַבְּקוֹת הַבוּרָא יִתְבַרַךְ שָׁמוּ, וְלֹא לִשְׁכַּח מִמְּנוּ יִתְבַרַךְ כְּרַגְעוֹ, וְאֵל תִּתְשַׁב אֲשֶׁר הִצְלַחְתָּךְ בְּאֵה מִכְתָּךְ, אֲלֵא כֹל כַּתָּךְ הוּא רַק מִמְּנוּ יִתְבַרַךְ, כִּמוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ה', יח): "וְזָכַרְתָּ אֶת הַנְּיָ"ה אֱלֹהֶיךָ, כִּי הוּא הַנּוֹתֵן לְךָ כַּח לְעִשׂוֹת תִּיל", וְתִרְגַּמוֹ: אֵרִי הוּא יְהִי לְךָ עֵצָה לְמַקְנֵי נַכְסֶיךָ, וְכִשְׁאָדָם מְכַנֵּס בַּעֲצָמוֹ יְדִיעוֹת אֱלוֹהֵי, אֲשֶׁר כֹּל כַּחוֹ הוּא רַק מִמְּנוּ יִתְבַרַךְ, אֲזִי אֵינוֹ מִפְּחַד מִשׁוֹם דְּכָר. וּבְאֶמֶת אֶמְרוּ תְּכַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים (סְנֵהוּרִין מ'ד): לְעוֹלָם וּבְקֶשׁ אֲדוֹם רַחֲמִים שִׁיְהִי הַכַּל מֵאֲמַצִּין אֶת כַּחוֹ, כִּי (גִּשְׁוִין ע'): שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְכַחֲשִׁין כַּחוֹ שֶׁל הָאָדָם: פֶּחַד, דְּרָךְ וְעוֹן, וְלָכֵן אֶהוּבִי, בְּנִי, אֶתָּה צָרִיךְ לְהִתְדַיר בַּעֲצָמָךְ אֶמְנוּנָה פְּשׁוּטָה בּוֹ יִתְבַרַךְ, וּבְכֹרֶט בְּהִגְעֵךְ לְגִיל שְׁלֹשִׁים וְכָכֹר עֲבַר עֲלֶיךָ בְּחַיִּים מֵה שְׁעָבִיר, רֵאזֵה לְהִתְחַזֵּק בְּכַחוֹת חֲזוֹק בּוֹ יִתְבַרַךְ, וְתִמִּיד תִּזְכֹּר אֲשֶׁר הוּא יִתְבַרַךְ (יִשְׁעִיָה מ', כט-לא): "נִתַּן לְעֵינְךָ כַּח וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יְרָבָה", "יִקְוֶי הַנְּיָ"ה יִחְלִיפוּ כַח יַעֲלוּ אֲבָר בְּנֶשֶׁרִים יְרוּצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ וְלָכֵן וְלֹא יַעֲפּוּ", הַעֲקָר צָרִיכִים לְדַבֵּק אֶת עֲצָמוֹ תְּמִיד בְּאֵין סוּף בְּרִיךְ הוּא, וְלְהַמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ עֲרִבוּת, יְדִידוּת, זִיו שְׁכִינַת עֲזוֹ יִתְבַרַךְ, וְלְכַשֵּׁל אֶת רְצוֹנוֹ לְגַמְרֵי אֱלֹהֵי יִתְבַרַךְ. וְאֶמְרוּ תְּכַמִּינוּ הַקְּדוּשִׁים (איכה רבא, פ'רשא א'): בְּזִמְן שִׁישְׁתְּדָל עוֹשִׁים רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם — מוֹסִיפִין כַּח בְּגִבְהוּתָהּ שֶׁל מַעְלָה, וּבְזִמְן שֶׁאֵין עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם, כִּיכֹוֹל מִמִּישִׁין כַּח גְּדוֹל שֶׁל מַעְלָה, כִּי הַכַּל תְּלִוֵי כְּפִי הָאָדָם. וְזָכּוֹר תִּזְכֹּר אֶת דְּבָרֵי רַבְנֵנוּ ז'ל (לקוטי-מורה"ן, חלק ב', סימן עא), שֶׁפָּרַשׁ אֶת הַפְּסוּק (וינאל א, ד): "וְאֲשֶׁר כַּח בְּהֵם לַעֲמֹד בְּהִיבֵל הַמְּלָךְ", אֲשֶׁר צָרִיכִים כַּחוֹת עֲצוּמִים לְהַשָּׂאֵר בְּהִיבֵל הַמְּלָךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשִׁים-בְּרִיךְ הוּא, לְהִיּוֹת דְּבֹקֵב בְּחַי חַיִּים בּוֹ יִתְבַרַךְ, וְלְהַמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ נַעֲם הָעֲלִיזוֹן, וְכִפִּי שְׂאָדָם זוֹכֵה לְכַשֵּׁל אֶת

צ"עמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, על-ידי זה נפתח לו דעתו, וזוכה לידע אשר (מהלים כמו, ד): "גדול אדוננו ורב פת לתבונתו אין מספר"; ולכן אשרי מי שזוכה להתחזק בגיל שלשים עם כחות עצומים להשאר חזק באמתנה פשוטה בו יתברך ובלמוד התורה הקדושה, ואמרו חכמינו הקדושים (ברכות לו): כל המרפה עצמו מדברי תורה, אין בו פת לעמד ביום צרה; וגם אז "בן שלשים לכת", צריך להתדיר בעצמו את הלמוד של יהודה בן חיימא: "עו פנמרי", "קל פנשר", "רין פנצרי", "גבור פארי", כי כשאדם מגיע אל גיל שלשים, ועבר עליו כבר בחיים מה שעבר, וידעין עובר עליו מה שעובר, הוא צריך להיות "עו פנמרי", ולהתאזר בעזות ובעקשנות דקדשה לא להתפצל משום בריה שבעולם, ולשמר על עינו, כי העקר בזה העולם הוא קדשת העינים, כי העינים רואות והלב חומד וכלי המעשה גומרים, וצריך להתדור ולרין פנצרי לקבע עתים לתורה, ויהיה לבו חזק פארי, לא להתפחד משום דבר, ואז יצליח דרכו.

בן ארבעים לבינה: צריך שתדע, אהובי בני, כשאדם בא לגיל ארבעים, אז הוא נעשה מבין דבר מתוך דבר, פמאמרס ו"ל (עבודה נה ה): לא קאי איניש אדעמיה דרביה עד ארבעין שנין, וצריכים לנצל את הבינה שלו לדברים טובים, להתבונן מה תכליתו של האדם בעולם הזה, ולהתבונן היטב בדברי חכמינו הקדושים, וכמאמרס ו"ל (פמדבר ובה, פרשה יד, סימן ד): לקח נמשלו דברי חכמים כדברבונות מפני שהן מדרין בינה בכגרי אדם; כי העקר בזה העולם הוא הבינה, שיזכה להתבונן בכל דבר את האלקות השמונה באותו הדבר שרואה לפני עיניו; כי באמת אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, אף

צריכים להתבונן היטב היטב על האלקות המכיתה את הכל, ואז כשאדם מגיע לגיל ארבעים, אז גשמיית גופו מתחילה להתרופף ולהחלש, ונפשו מתחילה להאיר בו, ואם הוא זוכה אז מתבונן היטב באלקות שיש בפריאה, ויכול לזכות למדרגות גדולות מאד, כי העקר בזה העולם הוא הבינה. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (מדרש מהלים קיט, סימן לג): מי שיש לו חכמה ואין לו בינה, דומה למי שיש בידו פת ואין לו מה לאכל בה, ומי שיש לו בינה ואין לו חכמה, דומה למי שיש בידו תבשיל ואין לו פת שיאכל בו, ומי שיש לו חכמה ובינה דומה למי שיש בידו פת ותבשיל והוא אוכל שניהם ושבוע, כך אמר דוד הלחם היא החכמה, והתבשיל היא הבינה, ומי שאין בידו לא זו ולא זו — אין בידו כלום. ועל-כן כשמגיע האדם לגיל ארבעים הוא צריך לבקש הרבה ממנו יתברך שיתן לו חכמה ובינה, כי קדשא בריך הוא "הב חכמתא לחכימין ומנדבא לירעי בינה" (דניאל ב, כא), וגם בן ארבעים צריך להתדיר בעצמו את הלמוד של יהודה בן חיימא: "עו פנמרי", "קל פנשר", "רין פנצרי", "גבור פארי", שצריך להתאזר בעזות ובעקשנות דקדשה, כי כשמגיעים לגיל ארבעים, האדם נשבר מפני כגרי אדם הפלעיגים, ולכן דקא אז צריכים להתחזק ביתר שאת וביתר עז לא להתפצל משום בריה שבעולם, אלא ימשיך בעזות ובעקשנות דקדשה להתקרב אל הקדוש-ברוך-הוא, ולהתבונן מכל דבר את האלקות שיש בזה הדבר, וכן ישמר על עינו ויודרו כצבי לילך לבית-הכנסת ולבית-המדרש ללמוד ולהתפלל, ויהיה לבו חזק פארי, כי הנה כבר עבר רב שנותיו, כי (מהלים ז, ט): "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", בדרך כלל כשאדם בא לגיל

אֲרָבָעִים מִתְחִיל לַפְחַד מִהַפְּנוֹת, אִזְּ הוּא צָרִיף לַרְאוֹת וְאוֹנוֹס לַשְׁמוֹעַ עַד הַיוֹם הַזֶּה: בֵּן חֲמִשִּׁים לַהֲתַחְזֹק בְּלֵב חֶזֶק וְאִמְרִין בְּגִבּוֹרָה פְּאָרִי, וְלֹא לַעֲצָה. שְׁנֹאמֵר נְלוֹס (בַּמְדַּבֵּר ח) וּמִזֵּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה לִירֵא וְלֹא לַפְחַד מִשׁוֹם דְּבָר, כִּי מִמִּילָא רַק הוֹלֵךְ וְאֵתְקַדֵּם אֲשֵׁרֵי יִתְבָּרַךְ, וְעַל-כֵּן מִה וְלִמָּחָה וּגו'. וּמִסּוּ הַסִּירוֹת שִׁמְן לֶסֶס עֵלֶּה: בֵּן שָׁשִׁים לוֹ לַהֲחַלֵּשׁ! אֲשֵׁרֵי מִי שְׁמִכְנִיס בְּדַעְתּוֹ יָדִיעוֹת אֵלֹה, וְאִזְ יִצְלִיחַ לַהֲמַשִּׁיךְ בַּחַיִּיּוֹ.

בֵּן חֲמִשִּׁים לַעֲצָה: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי, כִּינּוּן שְׂאָדָם מִגִּיעַ לְגִיל חֲמִשִּׁים, אִזְּ כִּכָּר זֹכֶה לְמַחֲיוֹן מְשֻׁבָּסִים, וְיִכּוֹל לַחַן עֲצָה לַעֲצֹמוֹ וְלִאֲתָרִים, כִּי יֵשׁ לוֹ כִּכָּר נִסְיוֹן בַּחַיִּים, וּבִכְפֻרָה אִם זָכָה עַד אִזְּ לְלַמֵּד סוּדוֹת הַתּוֹרָה, אִזְּ זֹכֶה שְׁעֲצוֹתוֹ מִתְקַיֶּמֶת, וְכִמּוֹ שְׂאָמֵר רַבְּנוּ ז"ל (סֵפֶר הַמִּדּוֹת, אוֹת עֲשֶׂה, סִימָן א'): אֵל תִּשְׁאַל עֲצָה אֶלָּא מִמִּי שִׂידַע סִתְרֵי תוֹרָה; כִּי אַחֲרֵי שֶׁזָּכָה לְבִינָה, הִינּוּ שְׁעֵבֵר עֲלָיו בֵּן אַרְבָּעִים לְבִינָה, וְהַשְׂפִּיל עֶשֶׂר שָׁנִים בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה, אִזְּ זֹכֶה שְׁעֲצוֹתוֹ עֲצָה טוֹבָה. וְצָרִיף שְׁתַּדַּע שְׂרַבְּנוּ ז"ל הַזְּהִירָנוּ מֵאֵד עַל תְּקִינָה הַעֲצָה, וְאָמַר שְׁצַרִּיכִים לְבַקֵּשׁ תְּרִבָּה מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ לְהִגִּיעַ לַעֲצוֹת טוֹבוֹת, עֲצוֹת הַצַּדִּיקִים. וְפַעַם אַחַת שָׁמַע רַבְּנוּ ז"ל אִיךְ שְׂאָחֵד הָיָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עֲרַבִּית, וּבִהֲגִיעוֹ לְבִרְכַּת "הַשְּׂפִיבִינוּ" אָמַר: "וְתִקְנֵנוּ בְּעֲצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ", בְּמַהֲיוֹת גְּדוּלָּה, עֲנָה וְאָמַר רַבְּנוּ ז"ל: הֲרֵאִיתֶם שָׁזָה חוֹטֵף בְּמַהֲיוֹת אֵלֹה תְּפִלּוֹת: "וְתִקְנֵנוּ בְּעֲצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ", הִלָּא אֵלֹה תְּפִלּוֹת צָרִיכִים לַהֲתַפְּלֵל בְּהַתְּעוֹרְרוֹת גְּדוּלָּה וּבִבְנוּנָה גְּדוּלָּה מִעֲמֻקָּא דְּלִבָּא מֵאֵד, כִּי זֶהֱיָה תְּפִלָּה יִקְרָה מֵאֵד מֵאֵד, כִּי צָרִיכִים מֵאֵד לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁזָּנְפָה שִׁיתָן לָנוּ עֲצָה טוֹבָה, שֶׁזָּנְפָה לִידַע אִיךְ לַהֲתַנְהֵג בְּכָל פֶּרֶט וּפְרָט מִהַחַיִּים (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן רלח). וְאָמַר רַבְּנוּ ז"ל (לְקוּשִׁי-מִתְר"ן, חֶלֶק א, סִימָן ד) שְׁצַרִּיכִים לְקַבֵּל עֲצוֹת הַצַּדִּיקִים שֶׁ"פִּלָּה וְרַע אָמַת" (וְרַמְיָה ב, כא), וְצָרִיכִים לְהִשְׁמַר מֵאֵד מִעֲצוֹת רְשָׁעִים אֲשֶׁר כֻּלּוֹ שֶׁקָּר; וּבְאָמַת כְּשֹׁבֵר יִשְׂרָאֵל זֹכֶה לְהִגִּיעַ לְגִיל חֲמִשִּׁים, וְהָיָה מְקַרְבֵּי כָּל יָמָיו אֶל הַצַּדִּיק הָאָמַת, אִזְּ "בֵּן חֲמִשִּׁים לַעֲצָה", זָכָה כִּכָּר לְמַחֲיוֹן נְקִיִּים, מַחֲיוֹן זָכִים, וְעֲצוֹתָיו אָמוּנָה, כִּי מֵאַחַר שְׁעֵבֵר עֲלָיו בַּחַיִּים מִה שְׁעֵבֵר, וְהוּא הַתְּחִינּוֹן בְּאָמוּנָת חֲכָמִים, וְשׁוֹם דְּבָר לֹא נִתְקַן אוֹתוֹ מִהַצַּדִּיק הָאָמַת, אִזְּ עֲצוֹת אָמוּנָה; אֲשֵׁרֵי מִי שְׁמַתְעִיעַ עֲצֹמוֹ עִם צַדִּיקִים אָמַתִּים, וְאִינוֹ עוֹשֶׂה שׁוֹם דְּבָר עַל דַּעַת עֲצֹמוֹ, כִּי עַל-יְדֵי שְׁמִקְבָּל עֲצָה מִצַּדִּיקֵי אָמַת, נַעֲשֶׂה הַתְּמַתָּה הַדִּינִים, גַּם כֹּא לוֹ עַל-יְדֵי-יָהּ יִשְׁעוּהָ, וְאֶפְלוֹ אִם יוֹצֵאת לוֹ רַעָה הוּא יוֹדַע שֶׁהוּא רַק מִלְּמַעְלָה (לְקוּשִׁי-מִתְר"ן, חֶלֶק א, סִימָן קנג). וְגַם בֵּן חֲמִשִּׁים צָרִיף לְהַחֲדִיר בְּעֲצֹמוֹ אֶת הַלְּמוּד שֶׁל יְהוָה בֵּן תִּימָא: "עַד בְּנִמְר", "קַל כְּנִשְׂרָר", "יִרְץ כְּצִבְיָר", "גְּבוּר כְּפָאֲרִי", כִּי כֹל מִה שֶׁזָּנְפָה בִּיחֻרָה, הוּא צָרִיף לְהַתְּאָדוּר בְּעוֹת וּבִעֲצָנוֹת דְּקִרְשָׁה לֹא לַעֲזוֹב אֶת מְקוֹמוֹ, כִּי כֹל מִה שְׂאָדָם נִזְנָן, צָרִיף לְהִזְהַר שְׁלֵא יִהְיֶה חֲסִיד זָנָן, צַדִּיק זָנָן, כִּי זָנָן טוֹב (שִׁיחוֹת-הַר"ן, סִימָן נא). וְעַל-כֵּן הוּא צָרִיף לְקַנּוּת לַעֲצֹמוֹ עוֹת וְעֲקֻשְׁנוֹת דְּקִרְשָׁה. וְכֵן שְׁמִירַת הַעֵינַיִם, לְשַׁמֵּר עַל עֵינָיו, לְהַסְתַּפֵּל רַק עַל רִחְוּנֵיחַ חַיִּית אֲלִיקוּתוֹ יִתְבָּרַךְ, וְיִרְצֵן כְּצִבְיָר לְבִית-הַכְּנֻסֹת וְלְבִית-הַמִּדְרָשׁ, וְיִהְיֶה לְבוֹ חֶזֶק פְּאָרִי, וְאִזְ יוֹקֵם יוֹכַל לַהֲתַעֲלוֹת עֲלֵיָהּ אַחַר עֲלֵיָהּ.

בֵּן שָׁשִׁים לְזִקְנָה: צָרִיף שְׁתַּדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי, שְׁמַפֵּן שָׁשִׁים וְלַמַּעְלָה הָאָדָם נִקְרָא זָנָן, כִּי אִזְּ כְּשִׁמְגִיעַ לְגִיל שָׁשִׁים נִצָּא מִקְּלַל כְּרַת, וְכִמְאָמַרְם ז"ל (מוֹעֵד קָטָן כח): שָׁשִׁים זוֹ הִיא מִיתָה בְּיַדֵי שָׁשִׁים, אָמַר מֵר וּזְשִׁרָא, מֵאִי קָרָא דְּקִתִּיב (איוב ה, כו): "תְּבוֹא בְּכֹלֵךְ אֲלֵי קִבְרֵךְ", בְּכֹלֵךְ בְּגִימַטְרִיָּה

דכמינ דדוד (דה"א כט) וימת בטבינה טובה. וימי חייו
היו שבעים שנה: בן שמונים לגבורה. דכמינ
(תהלים ז) ואם נגזרות שמונים שנה: בן תשעים
לשוח. הולך שמוח וכופו. ויש אומרים לשון שמה

**לְשִׁיבָה, בֶּן שְׁמוֹנִים לְגִבּוֹרָה, בֶּן תְּשַׁעִים לְשׁוֹחַ, בֶּן
מֵאָה בְּאֵלוֹ מֵת וְעֵבֶר וּבָטַל מִן הָעוֹלָם: כה בֶּן בַּג**
ברוך־הוא שְׂיָצֵא מִכָּל

קָרָת, עָלָיו לְהַשְׁלִים אֶת עֲצָמוֹ מֵהַשְּׁחָסִיר כֹּל יָמֵי חַיָּיו. וְאִמְרוּ תַּחְמִינֵי הַקְּדוּשִׁים (קדושים לב):
אֵין זָמַן אֶלָּא מִי שֶׁקָּנָה חֻקָּהּ, וְעָבַר הַחֻקָּה הִיא לְחֹשֶׁב עַל תְּכִלְתּוֹ הַנּוֹצְחִית, כִּי בְעֶשֶׂר הַשָּׁנִים
הָאֵלוֹ בֵּין שְׁשִׁים לְשָׁבְעִים, הָאָדָם יְכוּל לְהַשְׁלִים אֶת עֲצָמוֹ וּלְהַגִּיעַ אֶל תְּכִלְתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת, אִם רָב
יִכְנָס בְּעֲצָמוֹ אֶת לַמְדוּרָיו שֶׁל יְהוּדָה בֶּן תִּימָא: "עוֹ בְּנֵמֶר", "קַל בְּנֶשֶׁר", "רֵץ בְּכַבִּי", "גִּבּוֹר בְּאֵרִי",
לְהִיּוֹת "עוֹ בְּנֵמֶר" בְּעוֹזֵת דְּקִדְשָׁה, וְ"קַל בְּנֶשֶׁר" בְּשִׁמְרֵת הַעֵינַיִם, כִּי הַיָּצֵר הִרְעָ אֵינֹו עוֹזֵב אֶת
הָאָדָם גַּם אִז, כְּמֵאֲמָרָם ז"ל (מדרש תהלים, פֶּרֶק לז, סִימָן ב') עַל פְּסוּק (תהלים לז, כג): "פּוֹדֵה ה' נַפְשׁ
עֲבָדָיו", אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי מְדַבֵּר בְּיָצֵר הִרְעָ, עָלָיו הוּא אוֹמֵר (משלי כה, כא): "אִם רַעֲב
שׁוֹנֵעֵף הַאֲכִילְהוּ לֶחֶם" — זֶה יָצַר הִרְעָ, אָדָם מֵהֵלֶךְ עִם חֲבָרוֹ שְׂעָה אַחַת נַעֲשֶׂה אוֹהֲבוֹ, וְיָצַר
הִרְעָ נוֹלָד עִם הָאָדָם וְגָדַל עִמּוֹ כֹּל יָמָיו, שְׁנֵאֲמַר (בראשית ח, כא): "כִּי יָצַר לִב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו",
וְאִם מֵצָא לְהַפִּילוֹ בֶּן אָרְבָּעִים, בֶּן חֲמִשִּׁים, בֶּן שְׁשִׁים — תְּרִי מִפִּילוֹ, יֵשׁ לָךְ שׁוֹנֵא גְדוֹל מֵזֶה? !
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אִם עָמַד עָלֶיךָ יָצַר הִרְעָ, הַאֲכִילְהוּ מִלְחָמָה שֶׁל תּוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר (משלי
ט, ה): "לָכוּ לַחֲמוּ בַלְחָמִי", וְאִם עָמַד תַּשְׁקֶהוּ מִמֵּימָה שֶׁל תּוֹרָה. שְׁנֵאֲמַר (ישעיה נה, א): "הוֹי כֹּל
עָמַד לָכוּ לְמִים", וְלָמָּה? "כִּי גָחִלִים אָתָּה חוֹתֵה עַל רֵאשׁוֹ" (משלי כה, כב): רֹאִים שֶׁהַיָּצֵר הִרְעָ אֵינֹו
עוֹזֵב אֶת הָאָדָם עַד גִּיל שְׁשִׁים, וְלָכֵן צָרִיךְ לְהִיּוֹת "רֵץ בְּכַבִּי" בְּנִירוֹת נִפְלְאָה לְלָכַת בְּכָל יוֹם
לְבֵית־הַנְּסוּת, לְהַתְּפַלֵּל, וּלְבֵית־הַמִּדְרָשׁ לְלַמֵּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְיִהְיֶה לְבוֹ חֲזוֹן בְּגִבּוֹרֵת הָאֵרִי, וְאִז
יִזְקָא יִזְכָּה לְנַצַּח אֶת יָצְרוֹ, וְיִזְכָּה לְהִיּוֹת דְּבוּק בְּחַי הַחַיִּים בּוֹ יִתְבַרֵּךְ, וּלְהַמְשִׁיךְ עַל עֲצָמוֹ עֲרֻבוֹת,
יְדִידוֹת, וְיוֹ, חַיּוֹת אֶלְקוֹתוֹ יִתְבַרֵּךְ.

בֶּן שְׁבַעִים לְשִׁיבָה: צָרִיךְ שְׂתַדַּע, אֲהוּבִי, בְּנִי, בֵּינִי שֶׁהַגִּיעַ הָאָדָם לְגִיל שְׁבַעִים, עָלָיו לְכַרֵּךְ בְּרַבַּת
"שֶׁהֵחִינֹו וְקִמְנֹו וְהִגִּיעֵנֹו לְזָמַן הַזֶּה", כִּי "יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בְּהֵם שְׁבַעִים שָׁנָה" (תהלים ז, י), וְאִז
הָאָדָם מַגִּיעַ לְשִׁיבָה, שֶׁהוּא לְשׁוֹן שְׁבִיעִיָּה, כְּמוֹכָא בְּדַבְרֵי הָאֱלֹקִי הַמְּבָרַךְ ז"ל, כְּסִפְרוֹ דְּרַף חַיִּים
עַל מַשְׁנֵה זו "בֶּן שְׁבַעִים לְשִׁיבָה", פְּרוּשׁ שֶׁהוּא שְׁלֵם בְּיָמָיו, כִּי יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ שְׁבַעִים שָׁנָה, וְנִרְאָה
כִּי אוֹתִיּוֹת אַחַה"ע מִתְּחַלְּפוֹת וּפְרוּשׁ שִׁיבָה מִלְשׁוֹן שְׁבִיעִיָּה, שֶׁהוּא שְׁבַע בְּיָמָיו, וּמִפְּנֵי כִּי מִסְפַּר
שְׁבַע הוּא מִסְפַּר שְׁלֵם בְּיָמָיו וְהַשָּׁנִים שֶׁהוּא חוֹזֵר חֲלִילָה תְּמִיד, וּלְפִיכָּה מִסְפַּר זֶה נִקְרָא שְׁבַעִיָּה
מִלְשׁוֹן שְׁבִיעִיָּה, שֶׁכָּל אֲשֶׁר הוּא שְׁבַע הוּא שְׁלֵם. וְלָכֵן אָמַר "בֶּן שְׁבַעִים לְשִׁיבָה", כִּי עֵתָה יֵשׁ לוֹ
יָמִים בְּשְׁלֵמוֹת וּבְשִׁבְעִיָּה, כִּי שְׁנוֹת הָאָדָם שְׁבַעִים שָׁנָה, וְאִף כִּי גְבוּל חַי הָאָדָם עַד מֵאָה, הֵינֹו
כְּשִׁישׁ לוֹ תוֹסֵפוֹת עַל הַשְּׁבִיעִיָּה, כִּי יֵשׁ שְׁבִיעִיָּה וְיוֹתֵר מִן שְׁבִיעִיָּה, וְלָכֵךְ הַשְּׁבִיעִיָּה הִיא עַד שְׁבַעִים,
וְיוֹתֵר מִכִּדֵּי שְׁבִיעִיָּה עַד מֵאָה, וְנוֹהֲגִים לַעֲשׂוֹת אִז סְעֻדָּה, וְזוֹ נִקְרָאת סְעֻדַת מַצְנֵה, שְׁנֹכָה לְהַשְׁלִים
אֶת יָמָיו. וְצָרִיךְ שְׂתַדַּע אֲשֶׁר כֹּל יוֹם שֶׁהָאָדָם חַי אַחַר הַיּוֹתוֹ בְּגִיל שְׁבַעִים הוּא מִתְּנֶה
מִהַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. וּמוֹכָא בְּשִׁלְחַן עֲרוּף (יורה דעה מַהֲלֻכּוֹת כְּבוֹד תַּלְמִיד חֶסֶם, סִימָן רמז, סעף א): מַצְנֵה

לקום מפני שיבה, והינינו בן שבעים שנה (ואפלו הוא עם הארץ, ובלבד שלא יהיה רשע) (בית יוסף בשם החסידות ובהנחות מימוני פ"ו ופרדכי פ"ק קמא דקדושיק, ורבננו ירוסם ור"ן ורבננו סם). ואפלו כשהגיע לגיל שבעים, עליו עדין לתזרזז בלמדויו של יהודה בן תימא: "עו בנמר", "קל בנשר", "רץ בצבי", "גבור פארי", כי עד זקנה ושיבה האדם צריך להיות בעוזות ובעקשנות דקדושה, ולא להתכביש מפני המלעיגים, ולשמר על עניו, ולהודרו ללכת לבית הכנסת ולבית המדרש, ויהיה לבו גבור פארי לא להתפחד משום ברנה שבעולם, אלא למשך את עצמו אל מי החיים, אשר מלא כל הארץ כבודו, ולהתדיר בעצמו אמתת מציוותו ותברך, ותמיד יחשב ממנו יתברך, ויציר אידן שהכל אלקות, ואין בלעדיו יתברך כלל, כי הכל הוא אור אין סוף, והוא עומד בתוך האור, כי בגיל שבעים נשלמים אצלו ימי חייו, כי הם בדגמת שבעת ימי בראשית, כל יום כלול מעשר ספירות, שהם שבעים יחודי זעיר ונוקבא: אשרי מי שזוכה להגיע אל "בן שבעים לשיבה", שאז נשלמות שנותיו לטובה.

בן שמונים לגבורה: צריך שטרע, אהובי, בני ביון שהגיע האדם לגיל שמונים, אז נחלש כח התמריית שבו, והוא חי רק בגבורתו של המקום ברוך הוא יתברך שמו, והוא מתנה ממנו יתברך כשזוכה להגיע לגיל כזה, ואמרו חכמינו הקדושים (ירושלמי בבבירם, פ"ק ו', הלכה ב'): לשבעים שנה מיתה של חפה, דכתיב (תהלים ז. א'): "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", לשמונים מיתה של זקנה, שנאמר (שם): "ואם בגבורות שמונים שנה", וכן ביודילי אמר לרוד: "בן שמונים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע" (שמואל"ב יט, לו); ואף על פי כן גם אז הוא צריך את למודיו של יהודה בן תימא: "עו

בנמר", "קל בנשר", "רץ בפצבי", "גבור פארי", כמו שאמרו (פסיקתא דרב כהנא) על היצר הרע: בנהג שבעולם אדם גדל עם חברו שמים שלש שנים בכרך, והוא קושר לו אהבה, וזה גדל עם אדם מעצרותו ועד זקנותו, מקצא התפילו בתוך עשרים שנה — מפילו, בתוך ששים שנה — מפילו, בתוך שמונים שנה — מפילו. אמרו עליו על יתנן כהן גדול, ששמש בכהונה גדולה שמונים שנה ובסוף נעשה צדוקי. ועל פן גם בגיל שמונים צריכים עזות ועקשנות דקדושה להיות "עו בנמר" לא להתכביש מפני המלעיגים, ו"קל בנשר" לשמר על עניו שלא יכשל בהרהורי עברה, ויודרו לריוץ בצבי לבית הכנסת ולבית המדרש להתפלל וללמוד, ויהיה לבו חזק פארי להחזיק באמונה פשוטה בו יתברך, ואל יסית ויעתו ממנו יתברך פגע, ואז נכון לבו יהיה בטוח כי לא יעזב אותו הקדוש ברוך הוא.

בן תשעים לשות: בני, כשאדם אוהו בגיל זה, אז כבר נלקחים ממנו כל הכחות, ולא נשאר עמו רק דבורי שיתתו, שהרגיל את עצמו מצעירותו לדבר אליו יתברך, וזה אשר מלזה אותו בשנים אלו, כי כבר נחלש כחו וחושיו, ואי אפשר לו לצמצם את עצמו לשום למוד, אלא מה נשאר עמו? השיתת בינו לבין קונו; כי כשאדם מרגיל את עצמו מימי קטנותו לדבר אליו יתברך, ולשית ולספר את כל אשר עם לבו אליו יתברך פאשר ידבר איש אל רעהו ובהן אל אביו, ומרגיל את עצמו תמיד רק לדבר אליו יתברך בתמימות ובפשיטות גמורה, אשר הזהיניו רבנו ו"ל ביותר על העבודה הקדושה הזו, אז כשכא לגיל תשעים נשאר עמו העבודה הקדושה הזו של שיתת בינו לבין קונו, ואינו צריך את אף אחד, כי יש לו רק את הקדוש ברוך הוא, ועל כן גם אז צריך את

שֶׁבַחְתָּ, וּמִצַּד זֶה שֶׁלֹּא כִסְדָר שֶׁזָּה תוֹרָה נִוּוּ וּלְיִסָּה: כִּי לְפָנֶיךָ צִעְרָא אֲגָרָא. כִּפִּי רוּז שֶׁבַע־לִפְנֵי, "דְּכֹלֵא בַּה", כִּי תוֹרָה שֶׁבַע־לִפְנֵי, הִלְעֵר שְׂמַחָה סוֹבֵל נִלְמוּד הַתּוֹרָה וְעִשִּׂית הַמְנוּחָה. כִּן שֶׁהִיא אֲמִנּוּת חֲכָמִים הִיא הַעֲקָר וְהַיְסוּד בַּתּוֹרָה, יְכִי שִׁכְחָן מְנוּחָה:

וּכְלַעֲדָה אִי אֶפְשֵׁר לְהִקְרֹא **וּבִלְהָ בַּה, וּמִנְהָ לֹא תוֹעֵ, שְׂאִין לָךְ מֵדָה טוֹבָה** וְהוֹרִי קָלִל, וְאִם תִּלְמֵד אֶת הַתּוֹרָה בְּרַבֻּקוֹת, אִזּוּ:

וְכֵן תִּחְזִי: תוֹפָה לְרֵאוֹת רִוְחָנִית חַיִּית אֱלֻקוֹתוֹ מִסּוּף הָעוֹלָם יַעֲד סוּפוֹ, שֶׁגִּנּוּ בַּתּוֹף אוֹתִית הַתּוֹרָה.

וְסִיב וּבִלְהָ בַּה: וְכֵן תִּבְלֶה וְתִאֲרִיף זְמַיִם, כִּי תוֹרַת הַנְּיִיָּה תוֹסִיף זְמַיִם, אֲרִיף זְמַיִם בִּימֵינָה בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וְכַבּוּד (מִשְׁלֵי ג. טו), וְלָכֵן אָמַר "וְסִיב וּבִלְהָ בַּה", כְּלוֹמַר בַּה תוֹפָה לְהִיּוֹת

סִיב וּבִלְהָ וְעַן וְשַׁבַּע זְמַיִם (מִדְרָשׁ שְׁמוּאֵל).

וּמִנְהָ לֹא תוֹעֵ: שֶׁלֹּא תוֹזֵוּ מִהַתְמַדַּת הַתּוֹרָה, כִּי שְׂאִין לָךְ מֵדָה טוֹבָה הִימְנָה, כִּי אִין לָךְ טוֹב מַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמַר רַבִּי נְהוֹרָאִי (קִדְוִישִׁין פ. ב): מִיִּית אִנִּי כָּל אֲמִנּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם וְאִינִי מִלְמַד אֶת בְּנֵי אֵלָא תוֹרָה, שְׂאֵדָם אוֹכֵל מִשְׁכָּרָה בְּעוֹלָם הֵזָה וְהַקָּרֵן קִימַת לוֹ לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי כָּל הָאֲמִנּוֹת אִין בְּךָ, כְּשֶׁאֵדָם בָּא לִיְדִי חֲלִי אוֹ לִיְדִי וְקָנָה אוֹ לִיְדִי יִסּוּרִין, וְאִינִי כוֹל לְעֵסֶק בְּמִלְאֲכָתוֹ, הָרִי הִיא מַת כְּרַעֲב, אֲבָל הַתּוֹרָה אִינָה בְּךָ, אֵלָא מִשְׁמַרְתּוֹ מִכָּל רַע בְּנַעֲרֻתוֹ וְנוֹתַת לוֹ אַחֲרִית וְתַקְנָה בְּזוֹקְנוֹתוֹ, עֵינִן שָׁם, וְהִבֵּן.

כִּו בְּךָ הִיא הִיא אוֹמַר: בְּךָ הִיא הִיא גִּסְכָּן הִיָּה בְּךָ דוֹרוֹ שֶׁל הַלֵּל, וְיִשׁ אוֹמְרִים, שְׁגַם הוּא הִיָּה גֵר, וְנִקְרָא "בְּךָ הִיא הִיא" לְפָנֶיךָ בְּךָ אֲבָרְהָם וּבְךָ שֶׁרָה, שְׁנַתּוֹסְפָה ה' בְּשִׁמּוֹחַם, אֲבָרְהָם בְּמִקּוּם אֲבָרְהָם, וְשֶׁרָה בְּמִקּוּם שָׂרִי, וּמִפְנֵי שֶׁאֲבָרְהָם וְשֶׁרָה הָיוּ הַגֵּרִים הַרְאִשׁוֹנִים, וְלָכֵן נִקְרָא עַל שְׁמֵם, וְיִשׁ שְׂרוּצִים לוֹמַר שֶׁבְּךָ הִיא הִיא הוּא אוֹתוֹ הַגֵּר שֶׁהִלֵּל הַכְּנִיסוֹ תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה (שְׁבַת ל. א.), וְעַל-בְּךָ דִּיקָא הוּא אָמַר:

לְפָנֶיךָ צִעְרָא אֲגָרָא: וְאוֹלֵי יֵשׁ לוֹמַר כִּי הוּא הִיָּה אוֹתוֹ הַגֵּר שְׂאֵמַר: גִּירִי עַל מְנַת שְׁתַּלְמִדֵיךָ כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה כְּשֶׁאִנִּי עוֹמֵד עַל רִגְלֵי אַחַת, וְהִלֵּל גִּירִי, וְאָמַר לוֹ: דַּעֲלֵךְ סִי לַחֲבֵרְךָ לֹא תַעֲבִיד, זֶה הִיא כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, וְאִידֵךְ פְּרוּשָׁה הוּא זִיל גְּמַר, הִינּוּ כְּשֵׁם שְׂאֵמַתָּ לֹא רִוְצָה שֶׁיִּצְעֲרוּ אוֹתֵךְ עִם פִּיָּהֶם, כִּךָ אֵל תַּצַּעֲרֵ אֶת אֲחֵרִים. וְעַל-פִּי טוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ אַהֲבִי, בְּנִי, כִּי הִבִּינָה נִקְרָאת ה"א עֲלָאָה, וְהַמְלָכוֹת נִקְרָאת ה"א תַּתְּאָה, וּכְשֶׁנִּתְחַבְּרִין יַחַד זֶה טוֹד שְׁנֵי הַרְוִיכִים, אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (בַּמִּדְבָּר ו. ט): "וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מִצְרַיִם הַפְּתָרַת, אֲשֶׁר עַל אֶרֶץ הָעֲדֵת מִבְּרַח שְׁנֵי הַכְּרַבִּים, וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי": כִּי טוֹד הַתְּבַרָּה יוֹצֵא בְּהַתְּחַבְּרוֹת בִּינָה עִם מְלָכוֹת שְׁהֵם שְׁנֵי הַהִי"ן, וְאִזּוּ שֵׁם ב"ן שֶׁהוּא טוֹד הַפָּה אוֹמַר, וְעַל-כֵּן צְרִיכִים לְשַׁמֵּר בִּיחּוּר עַל הַדְּבָר, "כִּי לְפָנֶיךָ" — כְּפִי הַפָּה בְּךָ עוֹבֵר עַל הָאֵדָם, אוֹ שֶׁכָּר אוֹ עָנַשׁ, כִּי הַפֵּל תְּלֹוִי כְּפִי פִּיו שֶׁל הָאֵדָם, כְּמוֹ שֶׁתּוֹב (מִשְׁלֵי יח. כא): "מִנֵּת וְחִיִּים בְּיַד לְשׁוֹן", וְזֶה "צִעְרָא אֲגָרָא", תְּלֹוִיִים וְעוֹמְדִים לְפָנֶיךָ, לְפִי הַפָּה שְׁלוֹ, וְעַל-כֵּן כְּשֶׁתִּשְׁמַר אֶת פִּיךָ לֹא לְדַבֵּר כָּל הָעוֹלָה עַל רִוְחָךְ, אוֹ תוֹפָה לְנִבְוָהָ וְרוּחַ-הַקֹּדֶשׁ, וְכִמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַבְנֵנוּ וְ"ל (לְקוּטִירִי מִתְּהֵרָן, חֶלֶק א. סִימָן מט) אֶת הַפְּסוּק (שִׁיר הַשִּׁירִים ג. ו): "מִי זֹאת עוֹלָה מִן הַמִּדְבָּר", הִינּוּ "מִי" הִיא הַבִּינָה, "זֹאת" הִיא הַמְלָכוֹת, עוֹלִים וּמִתְחַבְּרִים יַחַד עַל-יְדֵי הַדְּבָר וְדִיקָא, מִן הַמִּדְבָּר לְשׁוֹן דְּבִיר, כְּמוֹכָא (הַקְדַּמַּת הַדִּבְרֵי י. ו): "מִי זֹאת", כְּלָלָא דְתַרְוֵן קִדְוִישִׁין וְתַרְוֵן עֲלָמִין בְּחַבְּתוֹרָא תַּדָּא וְקַשְׁוֹרָא תַּדָּא, "עוֹלָה" מִמֶּשׁ לְמִיָּהוּי קִדְשׁ קִדְוִישִׁין, דְּהָא קִדְשׁ קִדְוִישִׁין מ"י, וְאֶתְחַבְּרָא בְּזֹאת.

לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. כגון פרשת שקלים ורמזים להצוות שכן שהן גדלים מהם אף על פי שנלמדו הכי לא היו אולגים אומן שנפשו של אלס קנה כהן למען צדקו. להנדיק את ישראל ולטומן.

רבי חנניא בן עקשא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא ליזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה מב), יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

רבי חנניא בן עקשא אומר: משנה זו היא בסוף פרק אלו הלוקין (מכות כג.), ויש

לומר השעם למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמסיימים מסכת אבות, כי באמת עקר השלמות של האדם הוא הטהרה, וכל מה שאדם טובל בגשמיות וברחמינות, הוא רק בשביל שאינו שומר על פיו, כמו שכתוב (קהלת ו, ז): "כל עמל האדם לפיהו", ואמר בזה (שמיי מב.): האי קרא בשעתא דדינין ליה לבר נש בההוא עלמא פתיב, כל ההוא דינא וכל מאי דסביל בההוא עלמא, ונקמין מניה נקמתא דעלמא, "לפיהו" — בגין פיהו דלא נטיר ליה, וסאיב ליה לנפשיה, ולא אתדבק בסטרא דחיי דסטרא דימינא; נמצא אחר שלומדים פרקן של אבות ולומדים את מדותיהם, עדין צריכים לדעת שההכרח לשמר על הדבור, כי הכל תלוי כפי הדבור, כי אפלו אם אדם יקנה לעצמו את כל המדות הטובות, אם לא ישמר את פיו וידבר כל העולה על רוחו, עדין לא קנה כלום, וזה שמסיימים עם משנה זו דינא, ללמד את האדם המסיים פרקן של אבות ולומד את מדותיהם.

רצה הקדוש ברוך הוא ליזכות את ישראל: הינו לזכות לשון זכרה את ישראל על-ידי הטהרה שנה "לפיכך" שהיא תבת לפיכך, הינו הכל תלוי כפי שמירת הדבור ששומר פיו כן יזכה להשלים את עצמו עם הרבה תורה ומצוות, כי הכל תלוי כפי הטהרה של האדם, כי אם אינו שומר אף לא מועיל שום לומד מוסר שילמד, כי העקר תלוי כפי שמירת וקדושת וטהרת הדבור, ואף יקנה לעצמו את כל המדות הטובות, ויירבה בתורה ובמצוות, והבן למעשה.

פּרָק ו'

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ואפילו
אלו שנחמייבו מיחה גבית דין מפני רשעמן, יש להם
חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם
הבא לאחר תחיית המתים שעמדים הממים לחיות ולעמוד
גגופן ונפשם חיים נחיים
כחמה ולגנה וכוכבים
כדמייתי בגמרא כהאי פרקא
מחיס שעמדים לחיות אין
חורין לעפרן, והעולם הבא
אין בו לא אכילה ולא שמה,

ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא נדקיס יושנין
ועטומיחן כנאשנין ונהנין מווי מווי כשניה, ומפני שאין
כל ישראל שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי
קטנו, משום הכי קמיני יש להם חלק.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא. ואפילו
אלו שנחמייבו מיחה גבית דין מפני רשעמן, יש להם
חלק לעולם הבא, ועולם הבא האמור כאן הוא העולם
הבא לאחר תחיית המתים שעמדים הממים לחיות ולעמוד
גגופן ונפשם חיים נחיים
כחמה ולגנה וכוכבים
כדמייתי בגמרא כהאי פרקא
מחיס שעמדים לחיות אין
חורין לעפרן, והעולם הבא
אין בו לא אכילה ולא שמה,
ואף על פי שיש בו גוף וגויה, אלא נדקיס יושנין
ועטומיחן כנאשנין ונהנין מווי מווי כשניה, ומפני שאין
כל ישראל שוין בו אלא הגדול לפי גדלו והקטן לפי
קטנו, משום הכי קמיני יש להם חלק.
ופשעיו המרבים שעשה, עד שמכניס בו יאוש לגמרי, ומראה לו כאלו כבדו אין לו שום חלק
לעולם הבא, וכאלו אין לו כבוד שום תקנה ותוחלת כלל, ועל-כן מה ולמה לך להתחיל להקנט
בעבודת השם יתברך, ולקנות לעצמך מדות טובות, כי להקבל ולקיים יגיעך וטרחתך. לזאת
מתחילים את למוד משנת ומדת האבות של האמה שהם התנאים הקדושים עם משנה זו "כל
ישראל יש להם חלק לעולם הבא", להורות ולגלות לכל בר ישראל שלא יתאשא כלל, כי לכל
בר ישראל יש חלק לעולם הבא, לזאת נקט לעולם לשון עתיד ולא בעולם לשון הנה, להורות
ולגלות לכל בר ישראל, שאין לך דבר העומד בפני התשובה, כשאדם חוזר אליו יתברך בכל
לקבו ויבכל גפשו, וקונה לעצמו מדות טובות, ומתדיר בעצמו הלמודים האלו של התנאים
הקדושים המוכבים במסכתא זו, אז הוא יוכל לבנות לעצמו חלק לעולם הבא, הינו לעולם שהוא
עתיד לבנות בעצמו; כי כל בר ישראל כפי עבודתו ויגיעו וטרחתו בעבודת השם יתברך, בודא
לעצמו עולם, כמאמרם ו"ל (שמות רבה, פרשה נב, סימן ג): כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפני עצמו
וגן-עדן בפני עצמו; ואמרם (עניני טו): כל צדיק וצדיק הקדוש-ברוך-הוא עושה לו חזיון בפני
עצמו; ואמרם (שבת קנד): כל צדיק וצדיק נוהגים לו מדור לפי כבודו; ואמרם (מנחותא אמר) כל
צדיק וצדיק יש לו ערים בפני עצמו; ולכן מביא ראיה גם מהפסוק (ישעיה ט, כא):

ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ: להורות, אשר כל בר ישראל הוא צדיק מצד גלויה
אלקות שיש בו מצד נשמתו המלבשת בגופו, ואם יחזר בתשובה, אז יבנה עולם לעצמו,
ובשביל זה נקט הלשון "לעולם", לשון עתיד יירשו ארץ, שאם יחזר בתשובה שלמה וימסר את
נפשו בעבורו יתברך, ויחלק ברעתו את אמתת מציאותו יתברך, ויהיה בטל ומבטל אל האין סוף
ברוך הוא, אזי יבנה לעצמו עולם, ויירש את האלקות שכותף הארציות, הינו שגם בעבודת
ובגשמיות ובארציות ימצא את אלקותו יתברך, שיעשה להקדוש-ברוך-הוא דירה בתחתונים, שנה
הנה רצונו יתברך, כמאמרם ו"ל (מנחותא בקהתי): אמר רב אמי, נתאנה הקדוש-ברוך-הוא קשם
שיש לו דירה למעלה, שיהא לו כך דירה למטה, שפך הוא אומר לאדם הראשון: אם זכית בשם

פרק ו שנו חכמים בלשון המשנה. כלומר, ברייתא היא ובלשון המשנה היא שניה, אבל אינה משנה. ומה שנו, א רבי מאיר אומר וכו'. ולפי שעד עכשיו כל הפרכים משנה, לפיכך הולך להודיע שמכאן ואלכן ברייתא היא. ומתוך שהללו דברי הגדה הן ומספרות בעסק תלמוד מורה, נהגו לאמרו צניח הכנסת עם שאר פרכים הללו של מסכת אבות: זוכה לדברים הרבה. להיות לדיק

מַעֲשֵׂה יָדֵי הַתַּפְּאָר :

שהוא יתברך

מתפאר עם בר ישראל,

שהוא עקשן גדול, ואינו

עוזב את עצמו בשום

פנים ואפן, ואינו מצית

את הנצר הרע ותסמ"ך

מ"ם הרוצים לשבר אותו,

אלא מוסר את נפשו לקנות מדות טובות שלמדו אותנו אבות העולם, שהם התנאים הקדושים, ונאפלו שעובר עליו מה שעובר, לא נשבר בשום פנים ואפן, אלא מתחזק מעמדו וחוזר בתשובה שלמה אליו ויתברך, וקונה לעצמו מדות טובות, ועל-דיר"ה נעשה כלי להמשיך על עצמו אור זיו שכנית עזו ויתברך, עד שנקבל בעצמיות אלקותו ויתברך, אשרי לו.

שְׁנו חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה. בְּרוּךְ שֶׁבַחְר בָּהֶם וּבְמַשְׁנֵתָם : כָּר אָמְרוּ הַתְּרַמּוּנִים, שֶׁפָּרַק נָה אֵינוֹ מִמְשַׁנִּיּוֹת, אֲלָא פָּרַק לְקוּט מִמַּעַלַת הַתּוֹרָה, וְהַשְּׁעָם לְהוֹסֵפֵת פָּרַק, כֶּתֵב מִהַר"י חֵיוֹן

ז"ל, ל"פ שנתפשת המנהג מלפנים לקרא המסכת הזו בשבתות שבין פסח לחג השבועות פְּרָק אָתָּד בְּכָל שַׁבַּת וְשַׁבָּת, וְנִשְׁאָרָה הַשַּׁבָּת הַשִּׁישִׁית כְּלֵא פָּרַק, כִּי הַשַּׁבָּתוֹת שֶׁשׁ וְהַפְּרָקִים חֲמֵשָׁה,

חֲבָרוּ הַתְּרַמּוּנִים מֵאֲמָרִים מְרֻבּוֹתֵינוּ ז"ל מִלְּקֻטִּים מֵהַגְּמָרָא וְהַמְדְּרָשִׁים בְּמַעַלּוֹת הַתּוֹרָה וְדִרְכֵיהֶּ, וְעָשׂוּ מֵהֶם פָּרַק אֶחָד, וְקָרָא לּוֹ פְּרָק קִנְיַן תּוֹרָה, וַיִּתְּרֵיהוּ לְקָרָא בַּשַּׁבָּת הַסְּמוּכָה לְחַג הַשַּׁבְּעוֹת

שָׁבוּ נִתְּנָה הַתּוֹרָה וְכוּ', עֵינֵי שָׁם ; וַיֵּשׁ עוֹד, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, גַם לְהוֹסִיף עַל דְּבָרָיו, כִּי יִדְעֵי שִׁישׁ נִוְהֵגִים לְלַמּוֹד בְּכָל יוֹם פְּרָק אֶחָד מִמִּסְכָּת זו, כִּי כָל מֵינֵי מוּסָר מְנַחִים וְגוֹנוּיִם בְּתוֹךְ מִסְכָּת אֲבוֹת, וַיַּעַן

שִׁישׁ רַק חֲמֵשָׁה פְּרָקִים פְּרָק אֶחָד לְיוֹם, לְזֹאת הוֹסִיפוּ הַתְּרַמּוּנִים עוֹד פְּרָק לְעֵרֵב שַׁבָּת, שָׁבוּ מִדְּבַר הַרְּבָה מִמַּעַלַת לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וְלַעוֹרֵר וְלַחַזֵּק אֶת הָאָדָם שָׁלֵא בְּטַל אֶת זְמַנוֹ הַיְּקָר בְּעֵרֵב

שַׁבָּת, כִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעֵרֵב שַׁבָּת הוּא יֵאָכֵל בַּשַּׁבָּת (עבודה זרה ג), וַיַּעַן כִּי אִם בְּעֵרֵב שַׁבַּת קָדַשׁ יֵשׁ כָּל מֵינֵי טְרוֹת וּמְכַשְׁלִים הַרְּבָה מֵהַזְּמַן הַיְּקָר מִכָּל הוֹן לְהַבֵּל וְלָרִיק, וְעַל-כֵּן דִּיקָן בְּפָרַק זֶה שֶׁהוּא

נִגְדֵי יוֹם הַשִּׁישִׁי עֵרֵב שַׁבָּת, מְדַבֵּר מִמַּעַלַת לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּמֵאֲחַר הַשְּׁהַדָּיִי אֶת הַחֲכָמִים שֶׁשָּׁנוּ בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, וְעַל-כֵּן בְּרַכְּס בְּכַרְפֵּת : שֶׁבַחְר בָּהֶם וּבְמַשְׁנֵתָם.

א רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר ענין תורה לשמה, פרש הבצל"ש-טוב הקדוש, וכוונתו יגן עלינו, הוא לשם ה', הינו

ליחד את כל העולם הזה הנשמי והחמרי אליו ויתברך, ולהכניס עצמו בתוך הלמוד, ולמצא בכל הלמוד וכללך את אמתת מציאותו ויתברך, לידע שכל ההלכות שבדומם, צומח, חי, מדבר, הכל

לכל אלקות גמור הוא, והכל מקשר ומיחד עמו ויתברך, וכל התורה היא ידעתו וחקמתו ויתברך, כי הוא ידעתו אחד. נמצא, כשאחד לומד תורה בכונה זו, לקשר וליחד מחשבתו בתוך אמתות

התורה, ומוצא את אמתת מציאותו בתוך התורה, ומקשר ומשלב את כל הבריאה פלה אליו

יתברך, שזה נקרא תורה לשמה, הינו לשם אל וחסד כלקמן. (ג"א מלות הכנה אלו בשבילו הוא):
 עולם, על ידיה זוכה לזכרים הרבה. פרש כדאי הוא לו. כלומר שנראה בשבילו. וכן הוא אומר
 מזהב"ת ו"ל (לקושי תלכות אפוסופוס, תלכה ג, (קהלת יב) כי זה כל האדם: נקרא רע. (תהילים קלט)
 אות ד, שזוכה לזכרים הרבה, הינו כשצאוד ולי מה יקרו רעין אל: אהוב. (שם קכב) ישליו אוהבין.
 לומד תורה בכונה זו, ולא עוד, אלא שכל העולם וואומר (שם קיט) שלום רב
 להיות דבוק בתי המיים לזוהי מורקן. (ג"א, להנחיל
 בו יתברך, ומוצא את לוהבי יס): אהוב את
 אלקותיו יתברך בתוך המקום. שטושה מלהנה:
 אותיות התורה הקדושה,

פי כל אות ואת מכ"ב אותיות התורה הם שערים וצנורות להמשכת אור אלקותו יתברך בעולם,
 על ידיה זוכה שאותיות בולטות ומצטרפות לפני עיניו, ורואה לפניו חדושים תדשים, ומתגלים
 לו סודות התורה פלאי פלאות, כי כשמכניס את אורו יתברך בתוך התורה ולומד לשמה, הינו
 לשם ה', על ידיה נפתחים לו שערי הדעת והשכל בהשגת אלקותו יתברך, עד שעל ידיה
 נפתח פיו לדבר הרבה עמו יתברך, כי כפי שהאדם מכניס בדתו אמתת מציואו יתברך, אשר
 אין בלעדיו פלל, ודבר גדול ודבר קטן לא נעשה מעצמו אלא בהשגת המאציל העליון, והכל
 לפל אלקות גמור הוא. בטל ומבטל אל עצם עצמיית אלקותו יתברך, כמו כן נפתח פיו ומחו
 ולבו לדבר עמו יתברך, כי זוכה להשיג אשר אין לו כלום רק הקדוש ברוך הוא בעצמו, וזה
 "כל העולם בתורה לשמה", הינו לשם אות ה' שהוא השכינה הקדושה, על ידיה זוכה לזכרים
 הרבה, לדבר הרבה אליו יתברך, וכן זוכה לדבר הרבה עם בני אדם לעורר אותם לעבודתו
 יתברך, והכל בזכות למוד תורה לשמה, והבן.

ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו: בא להוסיף על דבריו שלא רק שזכה לעצמו
 "אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו"; כי כשבר ישראל לומד תורה לשמה, הוא מתנה ומקניס
 את כל העולם בלו, וכל העולם לא נברא אלא בשבילו, כי התורה היא חקמתו יתברך המלבשת
 בעסקי העולם הזה, דומם, צומח, חי, מדבר, כי יש תלכות בכל פרט מפרטי הבריאה, והכל כדי
 לקשר ולתמד את כל הבריאה בלה אליו יתברך, ועל כן מי שלומד תורה לשמה "כל העולם כלו
 כדאי הוא לו", ואם יש כאלו גזרות רעות, חס ושלום בעולם, יש בכחו לבלטלם, פי מאחר "שכל
 העולם כלו כדאי הוא לו", וזה היתה מדרגת הצדיקים הגדולים במעלה נוראה ונפלאה, שהיו
 כל כך דבקים בתורה הקדושה ובו יתברך כבטול גמור, והיו נכללים בעצם עצמיית אלקותו
 יתברך, עד שזכו לשדר את המערכות ולבטל את הטבע, וזכו לבטל את כל הדינים והצרות מן
 העולם; אשריהם ואשרי דבקהם.

נקרא רע, אהוב, אהב את המקום, אהב את הבריות: פי הלומד תורה לשמה זוכה להתחבר
 עמו יתברך, פי הוא וחקמתו ודעתו אחד, והתורה היא חקמתו ודעתו יתברך, וכשאדם
 מכניס עצמו בתוך התורה הקדושה ולומד תורה לשם אל עולם, נעשה "רע, ואהוב"
 להקדוש ברוך הוא, ונקט "רע" על שם המחין שהם תרין רעין דלא מתפרשין (וזה ונקרא ד, ה) כי
 חקמה ובינה הולכים יחד תמיד, כמו שני רעים אהובים, ועל כן כשבר ישראל מכניס חקמתו
 ובינתו בתוך התורה הקדושה שהיא חקמתו ובינתו יתברך, על ידיה נעשה כבכול עמו יתברך,
 דגמת "רע אהוב", ולא רק זאת אלא מרב אור וזיו וחיות ודבקות ונעימות שמרגיש בתוך התורה,

אורה את הבריות. שמקרבן ומלמדן וגומלן טוֹב: על-ידי-זה נעשה אהוב לכל, כי מי שמכניס את ומלכשתו. הטורה: ומכשרתו להיות צדיק. הולך עצמו בתוך התורה, נתבטל ממציאותו מרב צמחו וטעו עושה עולה, אלל מלדיק ורכיו נקו האור והחיות שיש בה, ונתבטל אצלו המקום **אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את** לגמרי, כי התורה מהפכת גשמיות לרוחניות **הבריות, ומלכשתו ענה ויראה, ומכשרתו להיות** אלקותו יתברך, והוא

יתברך למעלה מהמקום ומתנומן, ועל-כן מי שמכניס עצמו בתוך התורה, אין אצלו כבר שום מקום קלל, ונקלל בו יתברך, וזה אשר שם הנו"ה בהפאה י' פעם י', ה' פעם ה', ו' פעם ו', ה' פעם ה', עולה מקו"ם. להורות כי הוא יתברך מקומו של עולם, ואין העולם מקומו (לגמרי-מהו"ה). חלק ב', סימן טו, שנה "אוהב את המקום", הינו שאוהב תמיד אותו יתברך באהבה אמיתית ובתשוקה חזקה הוא נתבטל אליו יתברך, ועל-ידי-זה "אוהב את הבריות", כי המאמין האמיתי בו יתברך, שהכל לכל אלקות גמור הוא, והוא יתברך מתלבש עצמו בדומם, צומת, חי, מדבר, אז אין אצלו שום פרודים והוא "אוהב את הבריות", כי גם הם כפא אליו יתברך ולכל אחד יש חלק בתורה הקדושה, כי יש'ר'אלי ראשי תבות יש' ששים רבוא איתיות לתורה, ועל-כן זהו הסימן אם האדם דבוק בתורה והקדושה ובהקדוש-ברוך-הוא, אם הוא "אוהב את הבריות", וכן להפוך כשאוהב את הבריות, ורוצה תמיד רק את טובתם הגשמית והנפשית, זה סימן שהוא "אוהב את המקום", ואוהב את התורה, וזה נקרא באמת רע, אהוב; אשרי מי ששם את דברים אלו אל תוך לבו, וזו יעבר את זה העולם בשלום עם כלם, ולא יהיו לו שום קשיות ועקמומיות על שום ברנה שבעולם, ומכל שכן שלא יהיו לו שום קשיות ועקמומיות עליו יתברך. וזוהי המדה של רע אהוב ש"אוהב את המקום ואוהב את הבריות", ואינו מפריד כלל בין מצוות שבין אדם לתברו ובין מצוות שבין אדם למקום, כי הכל אחד אצלו, וזהו

משמח את המקום, משמח את הבריות: כי ברגע שאין האדם מפריד בין גשמיות לרוחניות, בין העולם הזה לעולם הבא, בין המקום ברוך הוא יתברך שמו לבין בריותיו, אלא מוצא את אמתת מציאותו יתברך בכל ברנה וברנה, ומשתדל לקרבו אליו יתברך, כי הוא מוצא את האלקות שבכל אחד ואחד, על-ידי-זה גורם שמחה למעלה בכל העולמות, וכן גורם שמחה אצל כל ברנה וברנה, כי מי שמכניס אלקות בכל ברנה, ומחזקו ומאמצו ומעודדו ומשמחו, על-ידי-זה כלם אוהבים אותו, ונמצא משמח את העליונים ומשמח את התחתונים, ובשבילו נברא העולם, רד"ק.

ומלכשתו ענה ויראה: צריך שטרע, אהובי, בני, שמי שזוכה ללמד תורה, נכנסת בו ענה ושלמות, ויראה גדולה ממנו יתברך לבר, וכבר אינו מתפחד משום ברנה שבעולם, כי הוא בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, כמובא (והר הקדמה א'): תא תזי בפה הוא חילא סקיפא דאורייתא וכמה הוא עלאה על פלא, דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מעלאי ומתתאי ולא דחיל מפרעין בישין דעלמא, בגין דאיהו אחיד באילנא דחיי, ולתין מיגיה בכל יומא, דהא אורייתא תולין לבר נש למיזל בארץ קשט, תולין ליה עיטא היך תוב קמי מאריה לבטלא ההיא גורה, דאפלו אחגור עליה דלא יתבטל האי גורה, מנד אתבטל ואסתלק מגיה, ולא שריא עליה דבר נש בהאי עלמא, ובגין כך בעי ליה לבר נש לאשתדלא באורייתא יממא ולילי ולא יתעדי מגיה, תדא הוא דכתבי (יהושע א, ח): "והגית בו יומם ולילה".

ומכשרתו להיות צדיק, חסיד: כי אדם הלומד תורה, התורה מונקבת אותו מכל מרעין בישין, ומכניחו ומכשרתו להיות צדיק, כמאמרם ז"ל (תנא דבי אליהו רבה, פרק יח): בא וראה כמה גדול פתח של התורה שמטתרת את פושעי ישראל בזמן שעושין תשובה, אפלו מעבודה זרה שבידם, כי אין טהרה אלא דברי תורה, וזוכה להיות חסיד, כמבוא (והר פינתס רכב):

צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר (משלי ח): לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה, ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור הדין, ומגלילין לו רזי תורה, ונעשה כמעין

ישר ונאמן: כי התורה מלשרת את לבו של האדם, שלא יהיו שום קשיות וספקות

אחריו וחקרין, ונעשה "נאמן", כמו שכתוב (במדבר יב, ז): "בכל ביתי נאמן הוא". ומרחקתו מן החטא: כי (מנחות קי): כל העוסק בתורה [אין צריך] לא עולה ולא חטאת ולא מגתה ולא אשם. ואמר (תנאים מותר חדש קמא): זכאה מאן דיליף באורייתא דקטלא בהון וצר הרע, ואמר (ירושלמי, ראש השנה, פרק ד, הלכה ח'): בינו שקבלתם עליכם על תורה מעלה אני עליכם כאלו לא חטאתם מימכם.

ומקרבתו לידי זכות: כי מי שלומד תורה בהתמדה ובתשוקה רבה, כלם מלמדים עליו זכות, עליונים וחתוננים, וכן הוא מוצא זכות אצל כל אחד, כי התורה מונקבת את האדם מכל הלכלוכים וההזממות של הקלי העולם הזה. ונהנין ממנו עצה: כי מי שלומד תורה לשמה לשם אל עליון, מאינה עליו שכינת עזו וחקרין, ונעשה כפסא ומרובה אליו וחקרין, ואז כלם נהנין ממנו עצה, כי השכינה מדברת מתוך גרונו.

ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור הדין ומגלילין לו רזי תורה: כי (והר אחרי סא): זכאין אינון ישראל דקדושא ברין הוא אתרעין בהו מכל שאר עמין וקראן קדש, דכתוב (דברים ב, א): "קדש ישראל לתנו"ה", יהיב להו חולק לאתאחדא בשמא קדישא, ובמה אחידו ישראל בשמא קדישא, בגין דזכו באורייתא, דכל מאן דזכי באורייתא וזכי ביה בקדושא ברין הוא וכי, מאי קדש, שלמימותא דאקרי חקמה עלאה, ומהאי אתר נגיד משח רבות קודשא בשבילין דידען לאתר דאקרי בינה עלאה, ומתמן נפקין מבויעין ונתחלין לכל עבר עד דמטו להאי זאת, ומאתר דא אתער ריחא קדישא, והאי זאת כד מתברא אקרי קדש ואקרי חקמה, וקראן ליה ריח-הקדש, כלומר ריח

גרמינו, והוי צנוע וארך רוח. הוי ננוע ולאך חפסי. מההוא קדש דלעילא, וכד נפקין ומתעריין מנה מתוך עסק התורה יחא קשה לכוונם, דכל הכוונם אפילו מורמו כמשה רבינו עליו השלום משמממם הווכה להיות דבוק בתורה הקדושה, ומתמיד הימנו: מוחל על עלבונו. מעביר על מזומיו מרוב

המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוי צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים: ב אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, בְּכֹל יוֹם יוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מֵהַר חוֹרֵב וּמִכְרֹזֹת:

וכנהר שאינו פוסק: כי מי שזוכה להיות דבוק בתי תמיים בו יתפרך, ומתמיד בלמוד התורה הקדושה, ומיחד יחודים קדושים, וזוכה לשמע בכל יום כרוזין דלעילא, הוא זוכה לתדוש חדושים תדשים בכל פעם, עד שנעשה "כמעין המתגבר", כי בכל פעם מתחדשים אצלו חדושים תדשים כלי סוף, מאחר שהוא דבוק באין סוף ברוך הוא, ואז נעשה "כנהר שאינו פוסק" והוא שפל בעיני עצמו, כי הלומד תורה לשמה, לשם אל עליון, הוא נתבטל בעיני עצמו לגמרי, ומצניע את עצמו מפני כל, שנה:

והוי צנוע: ומרב אור שמאיר עליו בדבקות הבורא יתברך שמו, ובחדושים שמתחדש בכל יום ובכל שעה, על-ידיה נעשה מאריך אף על כל מה שעובר עליו, שנה וארך רוח: כי לפאדם בורח אל תוך התורה הקדושה, אפלו שעוברים עליו צרות ויסורים ומרירות, אז נתבטל לגמרי אל האין סוף ברוך הוא (לקוטימותיו, חלק א, סימן סה), ונהוי סימן שקבל את היסורים באהבה — אם יש לו אריכת אפים, וסובל את כל אשר בא עליו.

ומוחל על עלבונו: וחוזר אל התורה, הינו שמתחדש יותר ויותר בתורה, זה סימן שקבל את היסורים באהבה, כי לא ימלט אדם שבטל ומבטל באין סוף ברוך הוא לגמרי, ומיחד יחודים קדושים, ומתחדש חדושי תורה, שלא יהיה מאריך אף ומוחל על עלבונו, וסובל כל אשר בא עליו הן מאנשי ביתו וילדיו והן ממלמידיו, משכניו, ומשאָר בני-אדם, ועל-ידיה שהוא דבוק בו יתברך בדבקות אמת, ומיחד יחודים קדושים ומתחדש חדושים תדשים בכל יום ברוי ובסתרי תורה, על-ידיה התורה בעצמה:

מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים: ושום בריה שבועולם כבר לא תוכל לבטל אותו, וכמו שאמר החכם מכל האדם (קהלת ו, א): "טוב שם משמן טוב", ודרשו חכמינו הקדושים (קהלת ו, פ"ה, פ"ה, ו, סימן א): שמן טוב מהלך מקיטון לטרקלין, ושם טוב הולך מסוף העולם ועד סופו; ויברך שום בריה שבועולם לא תוכל לבטלו, כי שמו הטוב הולך לפניו; אשרי מי שזוכה להיות דבוק בתורה, ומתחדש בה חדושים תדשים בכל פעם, ומדבק את עצמו באין סוף ברוך הוא ומיחד יחודים קדושים, שאז כל העולם כלו כדאי הוא לו; אשרי לו כנה ואשרי לו בכא. **ב בכל יום יום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת:** והקשה הפעל-שם-טוב הקדוש ז"ע, אם יוצאת בת קול, מדוע אין שומעים אותה, ואם שומעים אותה למה צריכים שתצא בכל יום יום? ופרש, שבכל יום יום נכנסת באדם תשוקה עצומה ללמד את התורה הקדושה, ונעשית אצלו התעוררות עליונה, ואחר-כך נשפח ממנו, והבת קול הזו הן הן המתשובות שנקנסות באדם

בְּכֹל יוֹם, וּמַעֲוֹרוֹת אוֹתוֹ לְלַמֵּד תּוֹרָה, אִךְ לֹא עֲנוּה: ב מַעֲלֹבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה. מַעֲלֹבוֹן שְׁעוֹלָבוֹן אֵת כֹּל אֲתָד זוֹכֵה לְשִׁמְעַע אֵת זֹאת. וְלָבוֹן, אֲהוּיבִי, בְּנֵי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא עוֹלוֹה עַל שֵׁאִין לֵה עוֹסְקִין: גּוֹזֵף. הַיִּקָּר, רָאֵה לְשִׁים לֵב לַמַּחֲשָׁבוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, מַטְוֵה. כִּמוֹ (בְּרֵאשִׁית לו) וַיִּגְעַר צוֹ אֲבוֹי, מִמַּרְגְּמִינֵי מַחֲשָׁבוֹת טְהוֹרוֹת שֶׁנִּבְנְסוֹת בָּךְ בְּכֹל יוֹם, וְנוֹף נִיה אֲבוֹהֵי. [נ"א, מִיפֵת חַמְמִים מַטְוֵה]: גּוֹם וּמַעֲוֹרוֹת אוֹתָךְ שֶׁתִּבְרַח אֶל הַתּוֹרָה כִּי אֵין לָךְ עוֹד טוֹב מִתּוֹרָה.

אוי לָהֶן לַפְּרִיֹת מַעֲלֹבוֹנָה

שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁפֶל מִי שְׁאִינוֹ

עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, נִקְרָא גּוֹזֵף,

שְׁנֹאֲמַר (שֵׁם יא): גּוֹם זֶהָב בְּאֵף

חֲזִיר, אֲשֶׁה יִפֶּה וְסֵרֵת טַעַם.

וְאֹמַר (שְׁמוֹת לב): וְהִלַּחַת

מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַמָּה וְהַמִּכְתָּב

מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוֹת עַל

הַלַּחַת, אֶל תִּקְרָא חֲרוֹת אֱלֹא

קָא חֲזִי כֹל מֵאֵן דְּאֲשַׁפְּל בְּאוֹרֵיתָא אִיהוּ קָם חוֹרִין. לִפִּי שְׁנֵי אֲדַם מַכְנֵדִין וּמַשְׁמֵינִ לִפְנֵי. וּמִי עֲלָמָא, וְקָם כֹּל עוֹבְרָא וְעוֹבְרָא עַל תִּקְוִיָּה

כִּדְקָא יֵאוֹת, וְלִית לָךְ כֹּל שִׁיפֵא וְשִׁיפֵא דְקִימָא בֵּיה כִּבְר נִשׁ. דְּלֵא הָוִי לְקַבְּלִיה בְּרִיָּה כִּבְלָמָא, דְּהָא כִּמְה דְּכִבְר נִשׁ אִיהוּ מִתְפְּלִיג שִׁיפִין, וְכִלְהוּ קִימִין בְּרִגִין עַל בְּרִגִין מִתְקַנֵּין אֲלִין עַל אֲלִין, וְכִלְהוּ חַד גּוּפָא חֲכִי גְמִי עוֹלָמָא. וְכֹל אִינוֹן בְּרִיָּין כִּלְהוּ שִׁיפִין שִׁיפִין, וְקִימִין אֲלִין עַל אֲלִין, וְכִד מִתְקַנֵּין כִּלְהוּ הָא חַד גּוּפָא מִמֶּשׁ וְכִלְא כְּגוֹנָא דְאוֹרֵיתָא, דְּהָא אוֹרֵיתָא כִּלְא שִׁיפִין, וּפְרִקִין וְקִימִין אֲלִין עַל אֲלִין, וְכִד מִתְקַנֵּין כִּלְהוּ אֲתַעֲבִידוּ חַד גּוּפָא. וְלָבֵן:

כֹּל מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה נִקְרָא גּוֹזֵף, שְׁנֹאֲמַר (מְשַׁלֵּי יא, כב): "גּוֹם זֶהָב בְּאֵף חֲזִיר אֲשֶׁה יִפֶּה

וְסֵרֵת טַעַם": כִּי כִמוֹ שְׁתוֹלִים גּוֹם זֶהָב בְּאֵף חֲזִיר, אֲשֶׁר אֵין לָךְ דְּכִבְר מְגַנֵּה יוֹתֵר מִזֶּה, כְּמִתְקַרֵּם

וְ"ל (בְּרַכּוֹת כה): כִּי חֲזִיר כְּצוֹאֵה עוֹבְרָת, כְּמוֹ כֵּן מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה כִּלְל, אֱלֹא מִלְבִּישׁ עֲצָמוֹ

כִּלְבוּשׁ תַּלְמִיד חֶכֶם, הוּא דוֹמֵה לְחֲזִיר שֶׁמִּרְאָה טִלְפִּיו שֵׁשׁ בְּהוֹן סִימֵן טְהוֹרָה, וּבְקִאֲמַת אִינוֹ אֱלֹא

חֲזִיר שֶׁלְבִישׁוֹ אוֹתוֹ עִם גּוֹם זֶהָב, וְכִמוֹ כֵּן אֲשֶׁה יִפֶּה שְׁאִין בְּה מִדוֹת טוֹבוֹת, וְאֵין הַתְּנַהֲגוּתָה

כִּיאוֹת, אֲזִי אֵינָה אֱלֹא כְחֵמַת מְלֵא צוֹאֵה (שֶׁפֶת קַב), כִּי הַתּוֹרָה הִיא בְּדַמּוֹת אֲדָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב

(בְּפִדְוֵי יט, יד): "זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם וְגו', וְכִמוֹ שֶׁהָאֲדָם כִּלְוֵל מִרְמֵ"ח אִיבְרִים וְשִׁסָּה גִידִים, כִּךְ

הַתּוֹרָה כִּלְוֵלָה מִרְמֵ"ח מְצוּוֹת עֲשֵׂה וְשִׁסָּה לֹא תַעֲשֵׂה, וְכִשְׁאֲדָם עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְקַחְכֵּר אֵת הַתּוֹרָה

מִמְקוֹם לְמִקּוֹם, עַל-יַד-יְהוָה מְשַׁלֵּים אֵת הַתּוֹרָה, כְּמוֹ אֲדָם שֶׁשְׁלַמּוֹתוֹ כְּשִׁאֲכִרְיוֹ וְגִידְרֵי מִחֲדָיִם

וּמְשַׁלְבִים יַחַד. לֹא-כֵן מִי שְׁאִינוֹ לּוֹמֵד תּוֹרָה, דוֹמֵה לְאֲדָם הַמְפַרֵּיד אֵת אִיבְרֵיוֹ וְגִידְרֵיו, שְׁאֵין לָךְ

אֲדָם מְגַנֵּה כְמוֹתוֹ; וְלָבוֹן רָאֵה, אֲהוּיבִי, בְּנֵי הַיִּקָּר, לְלַמֵּד אֵת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה בְּשִׁקְדִיה גְּדוּלָה יוֹםִם

וְלִילָה, כִּי אֲזוֹ תִהְיֶה נַעֲשֵׂה בֶן חוֹרִין. כִּי:

שאינו עוסק בה מהרחקין ממנו אלמא כמנודה הוא: ומבמהנה בחילאל. למעלה מן הפסוק הזה כמיב וממדבר ממנה וממנהה נחילאל (עירובין נד: נדרים נה:), כיון שיתנה להם תורה במתנה נחלו אל, כלומר

היבאם בחלקו, וכיון שחלקו אל, עוליס לגדולה, שנאמר ומנחילאל בנות: ג או דבר אחד. של עטס. דסמין להאי קרא דואתה אטש כערכי, סמין אידך קרא, אשכ יעדו נמתיק סוד. לפי שמלאו אחיסופל לדוד שהיה יושב יחידי ועוסק בתורה, אמר לו למה אתה לומד יחידי (ועיי' ברכות ג:), והלא כבר נאמר (ירמיה ג) חרב אל הבדים

חֲרוּת, שְׂאִין לָךְ בֶּן חוֹרִין
אֲלֵא מִי שְׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד
תּוֹרָה. וְכָל מִי שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה
תְּדִיר, הָרִי זֶה מִתְעַלֶּה,
שְׁנֵאמַר (בַּמִּדְבָּר כ"א): וּמִמַּתְנֶה
בְּחִלְיָאֵל, וּמִנְחִלְיָאֵל בְּמוֹת:
ג הַלּוֹמֵד מִחֲבֵרוֹ פְּרָק אֶחָד,
או הִלְכָה אַחַת, או פְּסוּק

ונואלו נמרב על תלמידי חכמים שיושנין צד צד ועוסקין בתורה וכו'). שוב פעם אחרת מלאו שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה וקופה, אמר לו, והלא כבר

נאמר (ירקא יט) ומקדשי מילאו, שגריך לו לאדם להיכנס שם בתורה כדי שמהא אימנ שמיס עליו, וכן הוא לומר (תהלים נה) צדיק אלהים נהלך ברגש, לשון אימנ אפחד. וש אומרים נשהיה נכנס לבית המדרש יחידי, ואמר לו צדיק אלהים נהלך ברגש כמיב, שחייב אדם ליכנס שם בקבוץ עס, לפי שנאמר כרב עם הדת מלך. נורגש הוא לשון אספיס, כמו למה רגשו

כלו. ועל-כן אשרי מי שפוקניס את עצמו בתוך התורה הקדושה, וממית עצמו עליה בכל יום ויום, ושוקד על דלות התורה, שאז ייריד מעצמו על הבלי העולם הזה והבלי, ויהיה בן חורין אמתי, ושמו הטוב יתפרסם בכל העולם כלו, ויקשיף על עצמו אור וזיו וחיות ודבקות הבורא יתברך שמו, ויתנהג בערבות נעימות ודידות אלקותו יתברך, אשרי לו.

ג הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת או פסוק אחד או דבור אחד, או אפלו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד: צריך שתדע, אהובי, בני הקור, כי על-פי יסוד דעתו של רבנו ז"ל, ההכרח לאדם שיהיה לו חבר טוב בעבודת השם יתברך, בבחינת ומקבלין דין מן דין, לקבל את גבית הצדיק על-ידי גבית החבר (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן לד), וכפי תקף הצרות והספורים והבלבולים והתפרקאות העוברים על כל אחד ואחד בכל יום ויום, כמעט שאי אפשר להתקיים, ולעמוד על עמדו בעבודת השם יתברך בלי חבר טוב, ועל-כן מזהיר אותך התנא אם אתה לומד

מתברר "פרק אחד" בהתמזקות, או "הלכה גויס": ואתה אנוש כערכי. חשוב כמותי: מיודעי. אחת" איך לילך בדרך העולם, או "פסוק אחת" בהתמזקות, או "פסוק אחת" בהארת האין סוף ברוך הוא או אפלו ישראל. עשאו לאחיותפל שיהי רשע ולא היה ראוי "אות אחת", היגו שהיית אצלו רק פעם אחת, לך, רב ואלוף בשביל שני דברים. אדם הדיעט הלמד

והאיר בך אורו יתברך, עליך "לנהג בו כבוד",

ולקרא אותו:

רבי אלופי ומידעי:

וידועה קשינת

המפרשים מהו ענין "אות

אחד, או דבור אחד, או אפלו אות אחת, צריך לנהג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל,

שלא למד מאחיתפל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו, שנאמר (תהלים נה): ואתה אנוש

אחת" שלומד אצלו, אלא זה ידוע ומפרסם הוא לכל, שבשש אחד מתחבר אל חבר טוב, ונהלה מאיר בו "פרק אחד" בהתמזקות, או "הלכה אחת" בהלכות הנהגות העולם, או "פסוק אחד" בדבקות הבורא יתברך שמו, לבסוף עוזב את חברו, ומתחיל לחלק עליו, כי נדמה לו שהכל ממנו ומעצמו. לזאת אמר התנא זכר, אהובי, בני, אפלו שלא היית אצל חברך אלא פעם אחת, ולמדת אצלו "אות אחת" בדבקות הבורא יתברך שמו, כבר ראוי לך לנהג בו כבוד, ולקרא אותו "רבי אלופי ומידעי", ולא באשר נהוג, בעוונותינו הרבים, בעתים הללו, כשהחברו מסר נפשו בעבורו בפעל ממש, ומתבטל מתורה ותפלה בעבורו, כדי להאיר בו הארת האין סוף ברוך הוא, לבסוף בועט בו, ומדבר עליו כל דבר אסור, ועוד מכתיש שהיה אצלו פעם, לזאת בא התנא להוסיף אפלו שלא למדת אצלו לא פרק ולא הלכה ולא פסוק אחד אלא רק "אות אחת" בדבקות האין סוף ברוך הוא, כבר ראוי לך לקרותו "רבי אלופי ומידעי", כי ה"אות אחת" הוא שלמד אצלו פרה ורבה אצלו, שדיקא על ידו זכה למה שזכה, ודי למבין מדעתו מה שקורה היום, שאחר שמוסר את נפשו בעבור זולתו לבסוף וזולתו בועט בו, ואין לך עוד עין ויתר גדול מזה, ונקרא ארור, כמו שכתוב (דברים כ. כד): "ארור מכה רעהו בסתר", היגו אתר שתברו ורעו הטוב מסר את נפשו תורתו ותפלתו וכטל את זמנו הנקר בעבורו, ולבסוף הוא מכה את רעהו הטוב בסתר, שמדבר עליו כל דבר אסור, ומוציא עליו שם רע, אז אין לך עוד ארור יותר ממנו, ויבבל ענש גדול, ולא תמוש רעה מביתו, ויתקיים אצלו (משלי י. א): "משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו": ועל-פני מי ששקבל טובה מזולתו עליו לכבודו ולקראו ולקראתו "רבי אלופי ומידעי", ומכל שכן אצל מי שלמד רב חכמתו ותורתו, הוא מכרז לכבודו ולקראו, וכתב המחבר (שלתן עיר. יורה דעה, סימן רמג, סעיף ט): עון גדול הוא לבזות תלמידי תלמידים או לשנאתן, וכל המבזה את התלמידים אין לו חלק לעולם הבא, והוא בכלל "פי דבר ה' בזה" (במדבר טו, לא), ובפרט מי שמבזה את רבו שלמדו תורה, ויהי נעקר מן העולם, וימות מיתה משנה, כי (סנהדרין קי): כל החולק על רבו בחולק על השכינה, אוי לו ואוי לנפשו, ואף פעם כבר לא יוכל ללמד תורה, כי הוא לומד ושוכח, ויהיה בזוי ומבזה לכל, ולבסוף קלונו ותגלה ברבים, ורחמנא לישבון, ולהפך — כשזוכה לכבוד את חברו ורעו הטוב שלמד עמו תורה, ומסר נפשו וזמנו בעבורו, וקרבו אל המקום ברוך הוא יתברך שמו, אז יתקיים אצלו (משלי ג. לה): "כבוד תלמידי יתחיל" (שם כח): "ותלמידי יתחיל טוב", ואין טוב אלא תורה, שנאמר (שם ד, כח): "כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל מעוזי".

מחזירו שאינו רשע, על אחת כמה וכמה: ואין כבוד אלא תורה, כלומר, אלא לתורה. ולאו אכריז לנהוג בו קאי. והכי קאמר, אין כבוד נא לו לאדם אלא על עסק תורה: כבוד חכמים ינחלו. ולמה הן טולין כבוד, בשביל שכן לומדין את

פְּעָרְפֵי אֱלוֹפֵי וּמִיַּדְעֵי. וְהֵלֵא

דְּבָרִים קָל וְחֹמֶר. וַיְמַה דְּוֹד

מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵא לְמַד

מֵאַחִיתֶפֶל אֱלָא שְׁנֵי דְרָבִים

בְּלִבְד, קְרָאוּ רַבּוּ אֱלוֹפּוּ

וּמִיַּדְעוּ. הַלּוּמַד מִחֲבָרוּ פְּרָק

אַחַד, אוּ הִלְכָה אַחַת, אוּ

פְּסוּק אַחַד, אוּ דְבוּר אַחַת,

אוּ אֶפְלוּ אוֹת אַחַת, עַל אַחַת

בְּמַה וּכְמַה שְׁצַרְיָךְ לְנַהֵג בּוֹ

כְּבוֹד. וְאִין כְּבוֹד אֱלָא תוֹרָה,

שְׁנַאֲמַר (משלי ג): כְּבוֹד חֲכָמִים

יִנְחָלוּ, (שם כח): וְתַמְיָמִים

יִנְחָלוּ טוֹב. וְאִין טוֹב אֱלָא

תוֹרָה, שְׁנַאֲמַר (שם ד): כִּי לָקַח

טוֹב גַּתְּתֵי לְכֶם תוֹרָתִי אֵל

תַּעֲזוּבוּ: ד כֶּף הִיא דְרַבָּה שֶׁל תוֹרָה, פֶּת

ספרים אילו תרוצים דחוקים בדרך דרש, אכל באמת מי שיש לו עינים ולב להסתפל בעיני העולם הזה באמת לאמתה, ומי שפכר זכה ליקח מתורותיו ושיחותיו ומעשיותיו הנוראות של רבנו ז"ל, אצלו מבארת המשנה בפשיטות גמורה, ויכולין להסביר הדבר לכל בר שכל אמתי תבקי קצת בטיב ההגה העולם, כי כל העשירים והגבירים הגדולים מודים שהעולם הזה מלא יגונות ויסורים, כי דאגותיהם ויסוריהם רבים מאד מאד בכל פעם ובכל יום ובכל שעה. וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (אבות ב, ז): "מרב נכסים מרבה דאגה", ואף-על-פי שההמונים עם העניים אינם

מבינים זאת, ונרמה להם שאם היתה להם עשירות לא היו להם דאגות, אכל באמת הם טועים הרבה בזה, וכנראה בחוש, שהעשירים ובעלי הנכסים יש להם גם-כן בנדאי דאגות הרבה, על-כן אין מקום לברית מיסורי העולם הזה המלא מכאובות ויסורים מיסורים שונים, הן בענין פרנסה, הן בענין צער ויסורים מאשתו ובניו, ולנשים נרמה שיש להן מבועליהן צער ויסורים, וכן בענין ויסורים ומכאובים ממש בגוף, שנמצאים הרבה סובלי חלאים ומכות מפלאות בעולם, ודמנא לצלן, הן על כל אלה וכיוצא בהם אין מקום לברית מכל זאת, כי אם אל התורה, כי כל מי שרוצה שיהיה לו טוב בעולם הזה שיהיה בנתת בלי צער, לבסוף הוא מלא צרות ממיד, כי כל מה שמקנה לטוב, בא לו להפך, ואפלו אם יהיה לו לפעמים איזה טוב מדמה הוא בנדאי מערב ביגונות ממיד, פירוע בחוש למסתפל על האמת, על-כן בעולם הזה אין חכמה ואין תבונה ואין

עצה לחיות בנחת, כי אם כשמתרצה באמת להסתפק בתכלית המעוט, ולחיות חיי צער, כמו שאמר התנא:

פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל: שאז דיקא כשמתקבל על עצמו כל הדתקות והחיי צער, ולסבל הכל, ולעסוק בתורה

בהתמדה רבה ובחשוקה עצומה, שנה "ובתורה אתה עמל", או דיקא יש לו חיות גם בעולם הזה, ואשרי לו גם בעולם הזה, **במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. ואם אתה עושה כן (תהלים קכח): אשריך וטוב לך.**

כמו שאמר התנא:

ואם אתה עושה כן (תהלים קכח, ב): "אשריך וטוב לך", אשריך בעולם הזה: בנדאי, כי לא יהיו לו שום יסורים מפגעי העולם הזה המרבים אצל כל אדם, מאחר שמקבל על עצמו הכל בשביל התורה, וכל חייתו וטובו הוא התורה שהיא טוב אמתי, ואו בנדאי חיי חיים אמתיים, ואשרי לו גם בעולם הזה, אבל הרוצה מענגי העולם הזה ולחיות בנחת בעולם הזה, בנדאי חיי מרים ומרורים מאד, כי אפלו רוח קמעא עוכרתו, כי תתן כשבא עליו דבר נגד רצונו, יש לו צער ויסורים, וזה אי אפשר שיתנהג הכל כרצונו, אפלו אם יהיה גביר ואדון ומושל, כי העולם הזה מלא יסורים, על-כן אין מקום לברח מעל העולם הזה ויסוריו, כי אם אל עמל התורה, לקבל על עצמו לילך בדרך של התורה לאכל פת במלח וכו', ואז אשרי וטוב לו, אשרי בעולם הזה בנדאי, והדברים מוכינים היטב לבקי קצת ביסורי העולם הזה ונדאותיו הרבים, והמסתכל על האמת, ואפלו חכמי המחקרים של אמות העולם מודים בכל זה שבעולם הזה מלא יסורים תמיד, וכמבאר בספריהם הרבה מזה. ואמרו, שאין טוב בעולם הזה כי אם הסבל, והיני שצריכים בעולם הזה לקבל על עצמו לסבל כל מה שיעברו עליו וכו', אבל כל דבריהם אינם מועילים לעולם בלא התורה הקדושה שזכינו אנתנו בני ישראל, כי אין אדם זוכה לזה שיקבל על עצמו הסבל בעולם הזה, ושלא יטרידהו צרות העולם הזה, כי אם על-ידי התורה הקדושה, כי כשמישב האדם עצמו היטב האמת לאמתה שהעולם הזה אינו שום תכלית כלל, כי אפלו אם היה העולם הזה מלא טובות וצדויות בלי שום יסורים וצער ונדאות כלל, אף-על-פי-כן הוא הגב וריק, כי הנזמן חולף ועובר כהרף עין, ומינינו בצל עובר, ולא כצלו של דקל וכו' (בראשית רבה צו, ב), וכמו שכתוב (תהלים י: א): "ימי שנתינו בהם שבעים שנה וגו', ונהיבם עמל ואנן, כי גו חיש ונעשה" וגו', מפל שגם כל העולם הזה מלא צער ויגונות ויסורים ונדאות וטרדות בלי שעור, מגדול ועד קטן, מן גדולי העשירים המפלגים עד תכלית עני שבעניים, כלם מלאים דאגות וטרדות בהוצאות פרנסתם, ושאר יסורים מיסורים שונים, וצרות והרפתקאות פדוע לכל, ואפלו יסורים ומלכים ושרים גדולים מלאים דאגות ויסורים ופחדים רבים בלי שעור, פדוע למי שבקו בהם ובדרכיהם, וכל זה ידוע ומבאר אפלו לחכמי אמות העולם, ואף-על-פי-כן אין מי שיברח מזה, כי אם כשבוחר חלקו בתורה ובמצוות הקדושות, ומרצה להסתפק בתכלית המעוט מזה העולם, כפי לעסק בתורה ולכלות ימיו על התורה ועל העבודה, או דיקא יכול לברח מן עמל העולם הזה לפטר מעליו עמל ויגיעות וטרדות ומרירות נפש של דאגות עולם הזה, ולחיות חיים אמתיים בתורה ועבודת השם והתורה, אשר הוא עקר החיים האמתיים בעולם הזה ובעולם הבא,

דבר, רק את רצונו יתברך, כי עקר השלמות הוא שהאדם ירצה לבטל את רצונו לגמרי אל רצונו יתברך, ולא ירצה שום גדלה ושום כבוד, אלא תמיד יחשב שרוצה רק את הקדוש־ברוך־הוא, כי באמת אין בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות גמור הוא, והוא יתברך מתנה ומנהיג ומקיים את כל הבריאה בלה, ודומם, צומח, מי, מדבר, הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, והאדם צריך להמשיך על עצמו תמיד עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, עד שיהיה בטל ומבטל לגמרי אל האין סוף. וזה עקר

השלמות שאדם צריך להגיע אליה. ועל־כן מה לו לקנא באחרים, ומה לו להסתפל על אחרים? כי ברגע שאדם ווכה להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, אז אין לו לקנא בשום בריה שבעולם, וזה שאמר התנא "אל תבקש גדלה לעצמך, ואל תחמד כבוד יותר מלמודך עשה": אתה בני, ראה להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ואל תחפש ואל תבקש גדלה לעצמך, ואל תחמד כבוד יותר מלמודך, אלא תמיד תחשב שעדין לא התחלת כלום בעבודתו יתברך, ועכשו אתה רוצה להתקרב אליו יתברך, ומעשה בכל פעם התחלה חדשה, ואל תסתפל על שום בריה שבעולם, ומכל שכן שלא תקנא בזולתך, שזה:

ו**אל תתאנה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם:** כי בזה שאינך רוצה שום דבר, רק את הקדוש־ברוך־הוא בעצמו, מדע אשר אין למעלה מזה, ואם תאמר מה יהיה אתי, על זה אומר התנא:

ו**נאמן הוא בעל מלאכתך, שישלם לך שכר פעלתך:** כי כל יגיעה ויגיעה וכל טרחה וטרחה שאדם מתנגע וטורח בשביל הקדוש־ברוך־הוא אינה נאכרת, כמובא בזה (תרומה קג): לית רעותא טבא דאיתאבדי. ודע, אהובי, בני, אשר עקר השלמות של האדם בזה העולם הוא שרק יסתפל על עצמו ולא יתבלבל מאחרים כלל, שזה סוד (והקרא כג, טו): "ויספרתם לכם", ודרשו חכמינו הקדושים (מנחות סה): "לכם" לעצמכם, שכל אחד צריך לספר ספירת העמר לעצמו, הינו שכל אחד ואחד צריך לספר את הימים רק לעצמו ולא יתבלבל מאחרים כלל; כי על־פירוב בני־אדם נשברים ונופלים בדעתם מחמת שגומה להם כאלו חכריהם בני גילים טובים מהם הרבה יותר, ואף־על־פי שהיא מדה טובה להיות ענו, ולהחזיק כל אדם טוב ממנו, אבל אם יפל בדעתו על־ידי־יהוה חס ושלום, אין זו עגרה, אדרבה זו גדלות גדולה, שהוא אינו יכול לעבד את השם יתברך. וצדן הוא רחוק בל־פך ונכבדו כבר זכו למה שזכו, כי אסור לנהיה אחר המקום ברוך הוא, ומי יודע מאיזה מקום הוא ואל אילו מקומות נמשך על־ידי מעשיו, כי אין אדם דומה לחברו, על־כן כל אדם הרוצה לצאת משמאיתו וזהמתו, שזה כלל ספירת העמר, כדי שישתדו משמאיתם ומזהמתם, צריך לספר הימים לעצמו דוקא, ואל יפיל אותו חברו, חס ושלום, כלל, וזהו "ויספרתם לכם" — לכם לעצמכם (לויטי־זכרות, פסח, הלכה ט, אות כב). וזה מה שהתנא מזהיר "אל תתאנה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, וכתרך גדול מכתרם", תמיד תסתפל על השטוב שיש בך, ואל תסתפל על אחרים כאלו הם מצליחים יותר מך, שדבר זה שובר את האדם ומפילו בחלישות הדעת, ויש בני־אדם שיצאו לגמרי מהקדשה בשביל זה; ועל־כן עליך לדעת, כי אינך יודע כלל, מי נשמתך ומה נשמתך ובאיזה מקום נפלת, ומה יש לך למקן בזה

וקיים מצוות. כדאמרינן, כל שמעשיו מרובין מהמכתו, חכמתו מתקיימת: והמלכות נקנית בשלשים מעלות. אומן כחמונים נפרשת שמואל כשנקשו ישראל מן ואמר להם דעו כי כן וכן משפט המלך.

וכשמחוקו הם שלשים נדרים עם אומן שטויות כסנהדרין מלך לא דן ולא דנין אומן וכו'. ועשרים וארבע ממונות

שְׁכָר פְּעֻלַתָּהּ: ו גְּדוּלַת תּוֹרָה
יִתַר מִן הַהֶהָרָה וּמִן הַמַּלְכוּת,
שְׁהַמַּלְכוּת נִקְנִית בְּשָׁלְשִׁים

ואתך בעברות חמורות, אפסה אהובי, בני הקרן, אל תסתפל על זה כלל, אלא תמשיך עצמך אליי תתברך.

ונאמן הוא בעל מלאכתה, שישלם לה שכר פעלתה: רק אל תשכר בשום פנים ואפן; כי באמת כמו שיש כפה מניעות מהמונעים הרשעים והמתנגדים הרוצים למנע מהאמת, וכפה הנסות ופתוים ודברי ליצנות חלקלקות, שהם מסיתים ומדיחים את הבא להתקרב אל הקדוש ברוך הוא, כגון: תעוב זה לא בשבילך, תעוב את הצדיק, הוא לא צדיק, וכדומה שקרים וכוזבים אשר הם בודים על הצדיקים, וכמו-כן יש כפה מניעות וחלישות הנדעת אפלו מתבריו ואוהביו באמת, וכל זה אי אפשר לקאר בכחב, רק כל אחד יבין בעצמו כפי ענינו כנגד כל מיני מניעות וחלישות הנדעת שבעולם, מה שיש לו גם מעצמו, צריכים לילך בדרך הנפלאה הזו שגילה רבנו ז"ל על פסוק (תזקאל לג, כו): "אחד הנה אברהם", שאברהם אבינו היה אחד ולא הסתפל על שום בריה שבעולם, וזה יסוד גדול לכל הנכנס בעבודת השם בתברך, שלא יתפבל משום בריה שבעולם, אלא יהיה שמח עם כל נקדה ונקדה טובה שיש בו, וירקא על-ידי-זה יוכל להצליח, וכמו שגילה לנו רבנו ז"ל (ספורי-מעשיות, מעשה ט, מהתקם ומס), שמכאן שם שהתם היה רצון וכו', ולא היה יכול לעשות את המלאכה קראוי, והמנעל שלו היה בן שלש קצוות וכו', והוא היה מתפאר בו מאד מאד כפה נאה ונפה המנעל הזה וכו', והיתה שואלת אותו אשתו: אם-כן מפני מה שארי בעלי מלאכות נוטלים שלשה זהובים בעד זוג נעלים, ואתה אינך לוקח כי אם זהוב אחד או זהוב וחצי, והשיב לה: מה לי בזה, זה מעשה שלי וזה מעשה שלו (ראס איז יענעמס מעשה, אין ראס איז מיין מעשה), ועוד המשיך לומר לאשתו: למה לנו לדבר מאתרים, אלא נתחיל לחשב כמה וכמה אני מרויח במנעל הנה מיד ליד זה עולה לי בכך וכו'; והבן במעשה הזה כי יש בו סודות נוראים, ומי שרק שם לב אל הדבורים האלו והיה תמיד בשמחה, ולא יסתפל על שום בריה שבעולם, וכמו שנה ברוחניות כף צריך להיות בגשמיות, וכמו שהוא בגשמיות כף צריך להיות ברוחניות, שאדם אסור לו להתפלבל מאף אחד, ואפלו מתבריו הטובים לא להשכר בשום פנים ואופן שבעולם, אלא ירצה רק את הרצון של הקדוש ברוך הוא, וירצה לבשל את עצמו תמיד אל עצם עצמיות האין סוף ברוך הוא, ולא ירצה שום רצון אחר מבלעדי רצונו תתברך, שזו שלמות עלית המלכות, כמובא בדרבי רבנו ז"ל (לקוטי-מועדי, חלק א, סימן קעז): כשאדם מסתפק ומתרצה ברצון השם תתברך רק כמו שהוא תתברך ורצה, אי ממליך מלכותיה, כי עקר המלכות מתרצון, וזוכה להעלות את המלכות עד הכתר, אשרי לו!

ו גדולה תורה יותר מן ההנהגה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלשים מעלות וההנהגה בעשרים וארבעה והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים: אהובי, בני, התנא בא לעורר את האדם ללמד תורה, ומחזק ומעודד את האדם שלא ישכר אלא ירצה בלמוד התורה הקדושה, כי

התורה שכתת לכל, כי יש שלשה כתרין: כתר תורה, כתר בהנהגה וכתר מלכות, ועל-כן בא להגיד לאדם, שכתר תורה עולה על כתר בהנהגה ועל כתר מלכות. "שהמלכות נקנית בשלשים מעלות, והבהנהגה נקנית בעשרים וארבעה דברים והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים". וצריך שתדע, אהובי, בני, אשר כהנהגה נתנה לזרעו של אהרון, והמלכות נתנה לזרעו של דוד, והתורה היא ירושת כל ישראל, **מעלות, והבהנהגה בעשרים וארבעה, והתורה נקנית בשלושים מעלות.** (דברים לג, ד): "תורה צוה לנו משה מורה קהלת יעקב".

המלכות נקנית בשלשים מעלות: ואלו הן: א. מלך לא דן. ב. ולא דינים אותו. ג. לא מעיד. ד. ולא מעידים אותו. ה. לא חולץ. ו. לא חולצים לאשתו. ז. לא מקבץ. ח. ולא מביקשין לאשתו. ט. אין נושאין אלמנתו. י. מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. יא. בשמכרין אותו כל העם סמוכים על הארץ. יב. והוא מיסב על הדרך. יג. ומוציא למלחמת הרשות. יד. פורץ לו גדר לעשות לו דרך. טו. ואין ממחין בגדו. טז. כל העם בוזזין ונותנים לפניו. יז. נוטל חלק בראש. יח. לא ירבה לו נשים אלא עד י"ח. יט. לא ירבה לו כסף וזהב אלא כדי לתן אפסניה. כ. לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרפכתו. כא. פותכים לו ספר תורה לשמו. כב. והיא עמו בין במלחמה. כג. בין בישיבה. כד. בין במסבה. כה. ואין רוכבין על סוסו. כו. אין יושבין על כסאו. כז. אין משתמשין בשרביטו. כח. אין רואים אותו כשהוא ערם. כט. ולא כשהוא מסתפר. ל. ולא כשהוא בבית הפרחץ.

והבהנהגה בעשרים וארבע: שהן כ"ד מתנות בהנהגה, ואלו הן: עשר במקדש, ארבע בירושלים ועשר בגבולין. עשר במקדש: א. חטאת בהמה. ב. חטאת העוף. ג. אשם ודאי. ד. אשם תלוי. ה. זבחי שלמי צבור. ו. לוג שמן של מצרע. ז. מותר העמר. ח. שתי הלחם. ט. לחם הפנים. י. שגרי מנחות. ארבע בירושלים: א. הבכורה. ב. והבפורים. ג. המורים מן התורה ואיל נזיר. ד. עורות קדשים. עשר בגבולים: א. תרומה. ב. תרומת מעשר. ג. חלה. ד. ראשית הגז. ה. מתנות הזרע, הלחיים והקובה. ו. פדיון הבן. ז. פדיון פטר חמור. ח. שדה אחוזה. ט. שדה תרמים. י. גזל הגר.

והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים: והטעם למה מספר זה דיקא, יש לומר על-פי מאמרו ז"ל, הבא במדרש (בפי מדרשות, חלק ב', סימן א') על פסוק (תהלים ח. ו): "ותסתקרוה מעט מאלקים", לפי שחמשים שצרי בינה הן מ"ט נתנו למשה כסיני ואחד לא נתן לו, ואיזה? שער סיום הספר, ואחר מיתתו נתעלם מיהושע שער אחד ונשמירו מ"ח שצעים. ויש לומר שהם ה"מ"ח דברים שהתורה נקנית בהן. וזה מה שנושאר אצלנו, ואלו הם הם המ"ח דברים שהתורה נקנית בהן, ומי שישקומם אז ירש את התורה ויתגלו רזי וסתרי נסתרות של תורתנו הקדושה. בתלמוד: אהובי, בני, עקר יסוד התורה הקדושה, היא תורה שבכל-פה שהיא תלמוד, ואמר רבנו ז"ל (לקושרימוטריין, חלק א', סימן ירי): תלמוד הוא מספר שם הקלפה המתטאת את האדם בפגם הגרית ליליית, ועל-כן הדיבר הראשון בקנין התורה הוא ללמד הרבה תלמוד, שזה השם של כל תורה שבכל-פה: ב'בלי, ירושלמי, תוספתא, שהם עקר ב'ית' איש הישראלי, וכלאדם מתמיד בתלמוד תלמוד אז בונה לעצמו ב'ית' בעולם הזה ובעולם הבא, פי אין לך דבר השומר את האדם מקל מיני מרעין בישיין וקלפות כמו תלמוד תלמוד, ובמאמרו ז"ל (בבא מציעא לג.) תלמוד

אומרין — הוא מתבייש, שגאמר: "בשער לא יפתח פיהו". וְלֵךְ נָא וְרֵאָה מֵה שֶׁהַפְּלִיגוּ חֻקֵּינֵנו הַקְּדוּשִׁים בְּמַעֲלַת בְּצִלְאֵל, כְּמֵאמְרָם ו'ל (שמות רבה, פ'שה מח, סימן ג): וְכָל הַבְּיָנָה שֶׁהִיָּתָה בְּבִצְלָאֵל מִשָּׁל שְׂדֵי הָיָא, הָיִי וְיֵאמְרָא אוֹתוֹ רִיחַ רִיחַ אֱלֹהִים בְּחֻכְמָה" — שֶׁהִיָּה חֻכָּם בַּתּוֹרָה, "ויבחינה" — שֶׁהִיָּה מְבִין בְּהִלְכָהּ, "ויבדעת" — שֶׁהִיָּה מֵלֵא דַעַת בְּתַלְמוּדֵי. וְכֵן הַפְּלִיגוּ בְּמַעֲלַת דְּדוּד הַמְּלָךְ, כְּמֵאמְרָם ו'ל (ריח רבה, פ'שה ד, סימן ג) עַל פְּסוּק (שמואל א טו, יח): "יֵדַע נְגַן וְגַבּוֹר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנָבוֹן דְּבָר וְאִישׁ תֹּאֲרָה וְהָ עֲמוֹ", "יודע נגון" — בְּמֵקָרָא, "וְגַבּוֹר חֵיל" — בְּמַשְׁנֵה, "וְאִישׁ מִלְחָמָה" — שִׁיּוּדַע לִשְׂא וְלִמֵּן בְּמִלְחָמָה שֶׁל תּוֹרָה, "וְנָבוֹן דְּבָר" — בְּמַעֲשֵׂה הַטּוֹב, "וְאִישׁ תֹּאֲרָה" — בְּתַלְמוּד, וְיִמֵּי שְׂאִינֵנו לְיֹמֵד תַּלְמוּד עֵתִיד לְתַן אֶת הַדִּין, כְּמֵאמְרָם ו'ל (מדרש משלי י, סימן ב): כֵּא לְפָנֵינוּ מִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ הַגְּדָה, אֹמֵר לוֹ הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, בְּנִי, תַלְמוּד לְמַה לֹּא שְׁנִיָּתָ? שֶׁ"כָּל הַנְּחִלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנו מֵלֵא" (קהלת א, ז) זֶה הַתַּלְמוּד שִׁישׁ בּוֹ חֻכְמוֹת הַרְבֵּה. וְאֵל תַּחֲשַׁב, אֱהוּבֵי, בְּנִי, שְׂבֹנָה שְׂלֵמָה תַלְמוּד כְּבֹר הַגְּעָתָ אֶל הַשְּׁנָתוֹ, אֵל תֹּאמֵר זֹאת, כִּי כָּל מֵה שְׂאָדָם מִתְנַגֵּעַ יוֹתֵר בְּתַלְמוּד תַלְמוּד, עֲדִין לֹא הִגִּיעַ אֶל סוּפּוֹ, כִּי אֶפְלוּ הַהִלְכוֹת שֶׁל הַמַּחְלִיף פָּרָה בְּחִמּוֹר וְכוּ', וְשׁוֹר שְׂנַגַּת אֶת הַפָּרָה וְכוּ', וְהַחֹפֵר בּוֹר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְכוּ', כָּל מִינֵי הַלְכוֹת אֲשֶׁר נִדְמִין לְהִלְכוֹת וְלִדְיָנִים בְּדַבְרִים גְּשָׁמִיִּים, עִם כָּל זֹאת אֵין לָךְ הִלְכָה וְהִלְכָה בְּתַלְמוּד שְׂלֵא יְהִיָּה בְּהָה סוּדוֹת וְסַתְרֵי נִסְתָּרוֹת, פְּלֵאֵי פְּלֵאוֹת, בְּמוֹבָא (וְהוּ רֵבֵא מִהִמְנָא פִּינְקֵס רַמְדֵ:) וְרַבְּנָן דְּמַתְנִיתִין וְאֹמְרֵינֵן כָּל תַּלְמוּדָא דְּלֵהוֹן עַל רִוּין דְּאוֹרִיתָא סְרוּו לֵיה; אֲשֶׁרֵי מִי שְׁלֹמֹד בְּכָל יוֹם תַּלְמוּד.

אין לך מדה גדולה מזו, ואמר חכמינו הקדושים על תלמוד בבלי (סנהדרין כד): מאי בבלי? אמר רבי יוחנן בלילה במקרא, בלילה במשנה, בלילה בתלמוד (אביה ג, ז): "במחשבים הושיבני כמתי עולם". אמר רבי ירמיה — זה תלמודה של בבלי, כי תלמוד הזה של תלמוד, מאיר לאדם אפלו שכבר נפל בתכלית החשבות, היא מלמדת אותו, אשר גם משם יכולים לצאת, ולמצא את הקדוש-ברוך-הוא, כי זה כלל תורה שבכל-פה — תלמוד, להורות לאדם שבכל דבר גשמי וחקרי יש בו הלכות, ויכולים למצא גם שם את הקדוש-ברוך-הוא, ואפלו בתכלית חשבת הקלי העולם הזה, גם משם יכולים להגיע אל יראת ה' ויחבור, כמאמרם ו'ל (מדרש משלי ט, סימן ה): "תחלת חכמה יראת ה'" (משלי ט, י), זו היא התורה שיראתה לכל העולם בלו, וידעת קדשים בינה, אלו בעלי תלמוד, שבשעה שהן יושבין ומבינים כל דבר ודבר שיש בו, דומין למלאכי השרת שגאקראו קדושים; ועל-כן אשרי מי שמתמיד בתלמוד תלמוד בכל יום, שנה הניסוד והעקר ביהדות, ולא יחליף את התלמוד הזה בשום תלמוד שבעולם, אלא כל מי חיו יתמיד בתלמוד, ואמר חכמינו הקדושים (תענית יד): "כל משען לחם" (ישעיה ג, א) — אלו בעלי תלמוד, שגאמר (משלי ט, ה): "לכו לתמו בלחמי ושחו בגיין מסכתתי", כי בלי תלמוד האדם חסר מהכל, וזה הדבר הראשון של קניני התורה, וכלי תלמוד תלמוד האדם טפס וכסיל, כמאמרם ו'ל (ירמיה רבה, פ'שה ח, סימן ג) עַל פְּסוּק (משלי כד, ז): "רַאמוֹת לְאֹרִיל חֻכְמוֹת בְּשַׁעַר לֹא יִפְתַּח פִּיהוּ", "מהו ראמות לאוריל חכמות", אמר רבי תנחומא שטפס הזה נכנס לבית-הכנסת, והוא רואה אותן שנושאים ונותנים בתלמוד, והוא אינו יודע מה הן

שְׁכָתוֹב (מלכים א, ג, ט): "וַנִּתֵּן לְעֶבְדְּךָ לֵב שׁוֹמֵעַ"; אֲשֶׁר מִי שֶׁשָׁם לְבוֹ אֶל תּוֹךְ הַתּוֹרָה, וַיִּתְבּוֹנֵן בָּהּ לְשִׁמְעַת רֵוִי וְסִתְרֵי נִסְתָּרוֹת גְּלוּי אֲלָקוֹת גְּנוּזִים בָּהּ.

באימה: צִרְיָךְ שְׂתוּדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי, כִּי אֵי אֶפְשֶׁר לְהַגִּיעַ אֶל עֵמֶק חֲכֵמַת הַתּוֹרָה אֲלֵא בְּשִׁיבוֹשׁ בְּאִמָּה וְלוֹמֵד, כִּי בִשְׂעָה שְׂאֵדָם לֹמֵד תּוֹרָה, אִזְ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לֹמֵד בְּגִידוֹ, וְלָבֵן

בְּאִמָּהּ, בִּירְאָהּ, בַּעֲנוּהּ, בְּשִׂמְחָהּ, בְּטַהֲרָהּ, בְּשִׂמּוּשׁ בְּשִׂאָדָם לֹמֵד תּוֹרָה, רְאוּי לֹ שִׁיבוֹשׁ בְּאִמָּה גְדוֹלָה,

כִּי הוּא יוֹשֵׁב לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. וְאָמְרוּ תַּחְמוּנוּ הַקְדוּשִׁים (בְּיָכוֹת כב.) עַל פְּסוּק (דְּבָרִים ד, ט): "וְהוֹדַעְתֶּם לְבָנֶיךָ וּלְבְנֵי בְנֵיךָ", וְכָתִיב בְּתַרְיָה "יּוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי הַנְּוִ"ה אֲלֵהֶיךָ בַּחֲרוּב", מַה לְהִלָּן בְּאִמָּה וּבִירְאָה וּבְרַחֲמֵי וּבְזִיעַ, אִף כָּאֵן בְּאִמָּה וּבִירְאָה וּבְרַחֲמֵי וּבְזִיעַ, כִּי בִשְׂעָה שְׂאֵדָם לֹמֵד תּוֹרָה, רְאוּי לֹ שְׂתַפְּלַעַל עֲלָיו אִמָּה יִתְרָה מִמֶּנּוּ תַּחְבֹּרֶךָ, וְזֶה יִתְדָד לֹ אֵת הַמֵּת. וְאָמְרוּ (ירושלמי מגילה, פֶּרֶק ד, הַלְכָה א): ר' שְׁמוּאֵל בַּר רַב צִחַק עָאֵל לְבִנְיָשָׁא קָמָא חַד בַּר נֶשׁ קָאִים מִתְרַגַּם סְמִיד לְעַמּוּד, אָמַר לֵיהּ, אָסוּר לָךְ, כְּשֶׁם שְׂתַתְּנָה בְּאִמָּה וּבִירְאָה, כִּךְ אֲנִי צִרְיָכִין לְנַהֵג בַּהּ בְּאִמָּה וּבִירְאָה. וְאָמְרוּ (מנא רבי אליהו רבה, פֶּרֶק יט): יֵהָ אָדָם לֹמֵד תּוֹרָה בְּאִמָּה וּבִירְאָה בְּרַחֲמֵי וּבְזִיעַ, יִסְתַּפְּלַעַל כָּל אָדָם בְּעַצְמוֹ, וְיַדַּע שְׂלֵאֲחֵר שְׂעַת מִיתָה יִשָּׂא עֲיָנָיו לְשִׁמּוּשׁ יִיאַמַר: מִי בָרָא כּוֹכָבִים בְּרָקִיעַ וְנִתָּן לֹ מְקוֹם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וְכוּ', עֲיָן שָׁם; וְאָמְרוּ (פְּסִיקְטָא רַבִּי בְּפָנָא, פֶּרֶק יב): כְּשִׂאָדָם מִלְּמַד אֵת בְּנֵי תּוֹרָה צִרְיָךְ לְלַמְדוֹ בְּאִמָּה, תְּרִי כְּשִׂאָדָם לֹמֵד תּוֹרָה צִרְיָךְ לְלַמְדוֹ בְּאִמָּה גְדוֹלָה בְּרַחֲמֵי וּבְזִיעַ, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִזְכֶּה לְהִכִּין הֵיטֵב אֵת לְמוּדוֹ.

בִּירְאָה: צִרְיָךְ שְׂתוּדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי, בִשְׂעָה שְׂאֵדָם לֹמֵד תּוֹרָה לִפְנֵי רַבּוֹ, רְאוּי שְׂתַפְּלַעַל עֲלָיו יִרְאָה גְדוֹלָה מִלְּפָנֵי רַבּוֹ, וְיִקְבַּל שִׁינְאָה יוֹתֵר מִרַבּוֹ, כְּמוֹ-כֵן יִקְבַּל יוֹתֵר מִרַבּוֹ. וְיִכְבֹּר אָמְרוּ תַּחְמוּנוּ הַקְדוּשִׁים (ערויז סג): כָּל הַמּוֹרָה הִלְכָה בְּפָנֵי רַבּוֹ חֵיב מִיתָה, וְאָמְרוּ (סַנְהֶדְרִין קי): כָּל הַחוֹלֵק עַל רַבּוֹ כְּאֵלוֹ חוֹלֵק עַל הַשִּׁכְיֵנָה, כִּי בְּנֵה שְׂאֵדָם מְכַנְּסִים בְּעַצְמוֹ יִרְאָה גְדוֹלָה מִרַבּוֹ, עַל-יְדֵי-זֶה יֵהָ נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל בִּיּוֹתֵר מִרַבּוֹ, וְכִךְ הַעִיד הַרֵב הַקְדוּשׁ רַבִּי שְׁנִיאֹר וְלָמָן מִלְּאָדִי זִי"ע (פַּעַל הַמַּגִּיא), שְׁלֵמָה וְכוּ לְקַבֵּל כָּל הַמְלַמְדִּים וְרַחֲמֵי-הַקְדוּשׁ וְתוֹרָה וְיִרְאָת שְׁמַיִם בְּמִדָּה גְדוֹשָׁה מִפִּי רַבִּם הַקְדוּשׁ הַמַּגִּיד מִמְעוּרְיָטִישׁ זִי"ע, כִּי הִתֵּה לְמַלְמִידִים יִרְאָה גְדוֹלָה עַד מֵאֵד מְרַבִּם, וּבִשְׂעָה שְׂרַק שְׂמַעוּ אִיךְ שְׂרַבִּם הוֹלֵךְ וְנִכְנַס לְבֵית מִדְרָשׁוֹ, הִי כְּבָר יוֹשְׁבִים בִּירְאָה וּבְפִתּוֹ גְדוֹל, וְכִשְׁנִכְנַס אֲלֵיהֶם רַבִּם נִפְלָה עֲלֵיהֶם יִרְאָה גְדוֹלָה עַד מֵאֵד, וְזֶה עֲשֶׂה אוֹתָם כְּלִי לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ תּוֹרָה וְיִרְאָת שְׁמַיִם, וְהַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם וְרַחֲמֵי-הַקְדוּשׁ וְהִתֵּהה הַשִּׁכְיֵנָה מֵאִרְהָ עֲלֵיהֶם.

בַּעֲנוּהּ: צִרְיָךְ שְׂתוּדַע, אֲהוּבִי, בְּנִי הִיקָר, כְּפִי שְׂאֵדָם מְבַטֵּל אֵת עַצְמוֹ כְּבַטוּל גְּמוּר, וְכָא לִידֵי עֲנוּהָ אֲמַתִּית שְׂהוּא בְּטַל וּמְבַטֵּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ וּמְרַגִּישׁ אֵת עַצְמוֹ לְלֵא כְלוּם, אִזְ דִּיקָא יִזְכֶּה לְלַמַּד תּוֹרָה, כִּי אֵי אֶפְשֶׁר לְזַכּוֹת לְכַתְרָה שֶׁל תּוֹרָה אֲלֵא כְּשִׂאָדָם כָּא לִידֵי שְׁלֵמוֹת הַעֲנוּהָ, וּכְמֵאֲמָרָם ו"ל (סוּטָה ה.) שְׁהָרִי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַיְחִית כָּל הַרִים וּגְבָעוֹת וְהַשְּׂרָה שְׂכִינְתוֹ עַל הַר סִינִי, וְלֵא גְבַה הַר סִינִי לְמַעְלָה, אָמַר רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם לְמַד אָדָם מַדְעַת קוּנוֹ, שְׁהָרִי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַיְחִית כָּל הַרִים וּגְבָעוֹת וְהַשְּׂרָה שְׂכִינְתוֹ עַל הַר סִינִי, כִּי כְּשִׂאָדָם בְּטַל וּמְבַטֵּל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ לְגַמְרִי, וּמְחִזִּיק אֵת עַצְמוֹ כְּלֵא כְלוּם, אִזְ דִּיקָא שׁוֹרָה אֲצִלוֹ הַתּוֹרָה, וְלָכֵן אֵי אֶפְשֶׁר לְקַבֵּל אֵת הַתּוֹרָה אֲלֵא עַל-יְדֵי מַדַּת הַעֲנוּהָ, וְכָל מִי שְׂהוּא עֲנֵי בִיּוֹתֵר שׁוֹרָה אֲצִלוֹ הַתּוֹרָה בִּיּוֹתֵר, וְזוֹכֶה לְתַדַּח חַדוּשֵׁי תּוֹרָה וְלַלְמַד וְלַלְמַד לְמַלְמִידִים. וְאָמְרוּ תַּחְמוּנוּ הַקְדוּשִׁים (מנא רבי אליהו וְיֵשָׂא פֶּרֶק ד): אֲלֵמָלָא עֲנוּהָ, לֵא נַתְנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמְרוּ (אֲוִיר הַמְּרוֹשִׁים): וְהִבִּיט הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

שְׁמֵתָה עֲצוּמָה, וּכְמִאֲמָרָם ו"ל (מִדְרָשׁ תְּהִלִּים יז) עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים טו, א): "תּוֹדִיעֵנִי אֲרַח חַיִּים" — זו תּוֹרָה, שְׁנֵאָמַר: "עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ" (מְשַׁלֵּי ג, יח), "שֶׁבַע שְׁמֵחוֹת": מִקְרָא, מִשְׁנָה, תַּלְמוּד, הִלְכוֹת וְאֲגָדוֹת, דְּהִדּוּקֵי תּוֹרָה וְדְהִדּוּקֵי סוֹפְרִים, כִּי אֵין עוֹד שְׁמֵתָה בְּעוֹלָם, כְּמוֹ מִי שֶׁמִּכְנִיס אֶת עֲצוּמוֹ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וּמְטִיל בְּכָל חִלְקֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. וְאָמְרוּ (וְהוּ עַד צוּ לַה: שְׁמִינִי לו): זְכַאֵין אֵינּוֹן יִשְׂרָאֵל דְּקָדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא גְהִיב לֹן אֲוִרְתָּא קְדִישָׁא, חֲדוּתָא דְכֻלָּא חֲדוּתָא דְהַדְרָשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאֲטִילוּתָא דִּילֵיהּ, דְּכְתִיב (מְשַׁלֵּי ח, ל): "נִאֲהִיָּה שְׁעִשְׂרֵעִים יוֹם יוֹם", וְאֲוִרְתָּא כְּלָא חֲדָ שְׁמָא קְדִישָׁא אִיהִי דְהַדְרָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וּבְאֲוִרְתָּא אַתְּבָרֵי עֲלֵמָא, דְּכְתִיב (שם) "נִאֲהִיָּה אֲצִלוֹ אֲמוֹן" אַל תִּקְרָא אֲמוֹן אֲלָא אֲמוֹן, וּבְאֲוִרְתָּא, אַתְּבָרֵי בְּרַ נֶשׁ, הַדָּא הוּא דְכְתִיב (בְּרָאשִׁית א, כו): "יֵאֵמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם"; וְעַל־כֵּן אֲשַׁרֵּי מִי שְׁלוּמֵד תּוֹרָה בְּשִׁמְתָהּ, שְׁהָהּ כָּל חַיְוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בְּטְהֵרָה: צְרִיף שְׁתַּרְע, אֲהוּבִי, בְּנֵי הַיָּקָר, אֲשֶׁר אֵי אֲפָשֶׁר לְלַמַּד תּוֹרָה, אֲלָא אִם הוּא נוֹהֵר בְּטְבִילַת מִקְוֵה, וְהַבְּעַל־שֵׁם־טוֹב הַקְּדוּשׁ זִי"ע חֲדָשׁ אֶת עֵינָיו הַטְּבִילָה בְּמִקְוֵה, וְרוֹאִים בְּחוּשׁ, שְׂאֵי אֲפָשֶׁר לְהַגִּיעַ אֶל הַבְּנֵת הַתּוֹרָה כִּלִּי טְבִילַת מִקְוֵה, וְאֵף שְׂאָמְרוּ חֲכַמֵּינוּ הַקְּדוּשִׁים (בְּרֻכּוֹת כב): כִּבְרַ בְּטוֹלָה לְטְבִילוּתָא, עֵם כָּל זֹאת כִּבְרַ הַעִיד הָאֲרִיזִ"ל לְתַלְמִידוֹ רַבִּי חַיִּים וַיִּטַּל ו"ל, שְׁלָא הֵינִיעַ לְמַדְרַגְתּוֹ אֲלָא עַל־יְדֵי שְׁהִיָּה זְהִיר וְזָרִיו בְּטְבִילוּת, כִּי זֶה עָקֵר הַטְּהֵרָה, וְכֵן צְרִיכִים לְהַשְׁתַּדֵּל לְהַתְחַמֵּן בְּגִיל צַעֲרֵי, כִּי כָּף אָמְרוּ חֲכַמֵּינוּ הַקְּדוּשִׁים (יוֹמָא עב): עַל פְּסוּק (תְּהִלִּים יט, י): "יָרַת הַשֵּׁם טְהוֹרָה עוֹמֶרֶת לַעֲד", אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא — זֶה הַלּוּמֵד תּוֹרָה בְּטְהֵרָה, מֵאֵי הִיא? נוֹשָׂא אִשָּׁה, וְאֲמַרְתָּ כָּף לּוּמֵד תּוֹרָה,

כְּכַל בְּגִי' אָדָם שְׂכָרָא וְלֹא מִצָּא אָדָם שֶׁהוּא רְאוּי שְׁתַּתְּן תּוֹרָה עַל יְדוֹ כְּמַשָּׁה, וּמִפְּנֵי מַה זָכָה מַשָּׁה לְהִיָּת חֲתָן תּוֹרָה, עָקֵב עֲנָה וְיִרְאָה שְׁהִיָּתָה בּוֹ, מִפְּנֵי? דְּכְתִיב (שְׁמוֹת ג, ח): "וַיִּסְתַּר מַשָּׁה אֶת פָּנָיו כִּי יָרָא מִהַבֵּיט אֶל הָאֱלֹהִים", כִּי כִּשְׂאָדָם בְּטַל וּמְבַטֵּל בְּעֵינָיו עֲצוּמוֹ אֲזַ נַעֲשֶׂה כְּלִי לְהַמְשִׁיף אֲצִלוֹ תּוֹרָה, וְזוֹכָה לְהִבִּין וְלַהֲשַׁכֵּיל בְּעַמְקֵי סוּדוֹת הַתּוֹרָה, כִּי אֵין הַתּוֹרָה שׁוֹרָה אֲלָא בְּמִקּוּם נִמְךָ, כְּמִאֲמָרָם ו"ל (תְּעִינִי ז): לֵמָּה נִמְשָׁלוּ דְּכַרִּי תּוֹרָה לְמִים, דְּכְתִיב (שְׁעִיָּה נה, א): "הוּי כָּל צְמָא לְכוֹ לַפִּיִם". לֹמַר לָךְ מַה פִּיִם מְנִיחִים מְקוּם גְּבַהּ, וְהוֹלְכִין לְמִקּוּם נִמְךָ, אֵף דְּכַרִּי תּוֹרָה אֵין מְתַקְנֵמִין אֲלָא בְּמִי שְׁדַעְתּוֹ שְׁפֵלָה; אֲשַׁרֵּי מִי שֶׁמְבַטֵּל אֶת עֲצוּמוֹ לְגַמְרֵי לֵאֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְנַעֲשֶׂה בְּעֵינָיו עֲצוּמוֹ כְּלָא כְּלוּם, שְׂאֲזַ יְהִיָּה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֶת אוֹר הַתּוֹרָה.

בְּשִׁמְתָּה: צְרִיף שְׁתַּרְע, אֲהוּבִי, בְּנֵי, שְׂאֵי אֲפָשֶׁר לְהַשִּׁיג אֶת הַתּוֹרָה אֲלָא כִּשְׂאָדָם זוֹכָה לְהַגִּיעַ אֶל שְׁמֵתָה בְּשִׁלְמוֹת, כִּי כִּשְׂאָדָם שֵׁשׁ וְשִׁמְתָה, אֲזִי זוֹכָה לְהַרְחִיב הַדַּעַת, כִּי הַשְׁמֵתָה מִרְחֶבֶת אֶת הַדַּעַת לְאָדָם (לְקוּשִׁי מוֹתָר"ו, חֶלֶק ב'), סִימָן י'. וְאֵין עוֹד שְׁמֵתָה אֲצִלוֹ יִתְבָּרַךְ כְּשִׁמְתָת הַתּוֹרָה, כְּמִוּבָא (וְהוּ רְחִימָה קַנָּה): כְּכַל וּמָנָא דְּאֲוִרְתָּא מְתַקֵּמָא בְּעֲלָמָא וּבְגֵי נִשָּׂא מִשְׁתַּדְּלָן בָּהּ, כְּכִיכּוֹל קְדוּשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲדִי בְּעוֹכְרֵי יְדֵי וְחֲדִי בְּעֲלָמִין כְּלָהוּ, וּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא קְמֵי בְּקוּיִמְיֵיהּ, וְלֹא עוֹד אֲלָא קוּשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּנִישׁ כָּל פְּמִלְיָא דִּילֵיהּ, וְאָמַר לֹן חֲמוֹ עֲמָא קְדִישָׁא דְּאִית לִי בְּאַרְעָא דְּאֲוִרְתֵי מִתְעַטְרָא בְּגִינֵיהוֹן, חֲמוֹ עוֹכְדֵי יְדֵי דְּאֶתָּן אֲמַרְתּוֹן (תְּהִלִּים ח, ח): "מַה אֲנוֹשׁ כִּי תוֹכְרֵנוּ", וְאֵינּוֹן כַּד תִּמְאֵן חֲדוּנָה דְּמֵאִרְיָהוֹן בְּעַמְיָה מִנְּךָ פְּתַחֵי וְאֲמַרֵי (שְׁמוֹאֵל־ב, כו): "וּמִי כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֲחֵד בְּאֲרָץ", כִּי כִּשְׂאָדָם לּוּמֵד תּוֹרָה נִמְשַׁכְּתַת עֲלֵי

וכן אמרו (מנחות ק"י): על פסוק (מלאכי א, יא): "ובכל מקום מקטר מגש לשמי מנתה טהורה", אמר ר' נחמיה זה הלומד תורה בטהרה, מאי היא? זה הנושא אשה ואומר כף לומד תורה; ובפרט בעתים הללו שהפריצות עושה פרצות בין נשמות ישראל, ונכשלין בעון החמור של הזצאת נרע לבשלה, ומי שרוצה ללמד תורה בטהרה עליו להתחמך וימיר, ולא יסתפל על אף אחד, וְאָמְרו חֲכָמֵינוּ הַקְדוּשִׁים **חֲכָמִים, בְּדַקְדוּק חֲבָרִים, וּבַפְּלֹפֹל הַתְּלַמִּידִים,** (קדושין כ"ט): אָמַר רב

חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיחסי, ואי הנה נסיבנא בארביסר הנה אמינא לשטן גירא בעיניך; ואסור להיות חכם בעיני עצמו, כי עון זה עוקר את המוח לגמרי, ואחר כך הוא כבר לא יכול לצמצם את עצמו אל הלמוד מה שלומד, ואמרו חכמינו הקדושים (יומא ל"ט): תנא דבי רבי ישמעאל עברה מטמטמת לכו של אדם, שנאמר (ויקרא יא, גז): "ולא תשמאו בהם ונטמחם בהם", אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם, ועל כן אשרי מי שנוהר בכל יום ללכת למקוה טהרה, ויטהר עצמו קדם למודו, וכן ישמול להתחמך בגיל צעיר, ואז ילמד תורה בטהרה.

בשמוש חכמים: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר אל שלמות למוד התורה הקדושה, אי אפשר לכות אלא קשמשמש חכמים, וכמאמרם ז"ל (ברכות ז'): גדול שמושה של תורה יותר מלמודה, שנאמר (מלכים ב, ג): "פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו", למד לא נאמר אלא יצק, קלמוד שגדול שמושה יותר מלמודה, כי בזה קשמשמש את החכמים וראה לפני עיני תורה חיה, כי התלמידי חכמים האמתים הם בעצמם תורה, ומה שרואים ומסתכלים עליהם ומשששים אותם, יכולים ללמד מהם הרבה מאד, ועל כן אחד מקוני התורה הוא שמוש חכמים.

בדקדוק חברים: צריך שתדע, אהובי, בני אשר אין לך טוב מחבר טוב, ללמד עמו ביתד, ויתקדק עמו היטב בלמוד, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן לד), שבכל בר ישראל יש נקדה מה שאין בחברו, וצריכים לקבל את נקדת החבר. ואמרו חכמינו הקדושים (ברכות סג): לפי שאין התורה נקנית אלא בתורה, וכן אמרו (תענית ז') מאי דכתיב (משלי כ, יז):

"ברוך בברוך יחד", לומר לך מה ברוך זה אחד מחברו את חברו, אף שני תלמידי חכמים מחודדין זה את זה בהלכה. ואמרו (שם): אמר רבה בר בר חנה למה נמשלו דברי תורה כאש? שנאמר (ויקרא כג, כט): "הלא כה דברי כאש נאם הוי"ה", לומר לך מה אש אינו דולק יחיד, אף דברי תורה אין מתקמין ביחיד, והינו דאמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב (שם ג, לו): "חרב אל הפדים ונאלו" חרב על שונאיך — של תלמידי חכמים שעוסקין בד בבד בתורה, ולא עוד אלא שמשפשו, שנאמר "ונאלו", ולא עוד אלא שחוטאין, כתיב הכא ונאלו וכתבי הים (במדבר יב, יא): "אשר גואלנו ואשר חטאנו", ואמרו (שם): הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי, כי מה שלומדים עם חבר, וחוזרים עמו ביתד, זה מועיל מאד להשגת התורה.

ובפלפול התלמידים: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר בזה שהתלמידים מפלפלים ביניהם את למוד רבם, זה עקר השלמות להשגת התורה, כי הרב דבוק בתי החיים בו יתברך, והוא אומר את תורתו כפי בחינתו והשגתו הגבוהה, וכפי ריח הקדש שנשפעת עליו, וכל תלמיד ותלמיד משיג כפי בחינתו ומדרגתו וכפי נשמתו, וכפי איך שמכין את עצמו לזה, ועל כן מההכרח שהתלמידים יפלפלו ביניהם את דברי רבם, וכל אחד יגלה את נקדתו שהוא קבל, ועל ידי זה תתגלה להם חכמת רבם.

בישוב: צריך שתדע, אהובי, בני, מי שרוצה והסור לכו הוא נא לידי קרי: בשמחה. לפי שאין לזכות לקנין התורה, צריך להיות מושב במקום אחר, וזה מועיל מאד לקניני התורה, כמאמרם ו"ל (עירובין סה:). מר עוקבא ביומא דשומא, לא הנה נפיק לבי דינא, אפר רב נחמן בר יצחק הלכתא בעינא צילתא כיומא דאסתנא,

בישוב, במקרא, במשנה, מורה לא בסמנים ולא נתגרס: במיעוט דרך פר יצחק הלכתא בעינא צילתא כיומא דאסתנא,

אמר אפני אי אמרה לי אם קריב כותחא, לא תנאי, אפר רבא אי קרבעתן בינה, לא תנאי. ולכן ראה, אהובי, בני הנקר, לקבע לעצמך מקום ללמוד תורה בישוב הדעת, ואל תבלבל את עצמך משום דבר שבעולם, ואז יקרא תנקה לקנין התורה.

במקרא: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר יסוד גדול בקניני התורה הוא להיות בקי במקרא, ויהיה שגור על לשונו, וזה התחלת הלמוד, כי בלי למוד מקרא, אין הגאון יודע כלום. ועל-כן אשרי מי שזוכה ללמוד בכל יום מקרא, והוא בקי בפסוקי תורה, נביאים וכתובים, שאז פשיבא ללמוד מאמרי חכמינו הקדושים בין בקלות. ואמרו (הקדמת התקונים, דף יד:). כ"ד ספרים דאינון כ"ד דשאיב מן ימא דאורייתא, אתמר בהון (שמות יט, ג) "ותגיד לבני ישראל", ומאי יהוה דשאיבין מניה האי כ"ד דאיהי שכנתא קלילא מכ"ד ספרי דאורייתא; כי באמת אין שום מצאית בלעדיו יתברך כלל, והכל לכל אלקות אמור הוא, והאין סוף ברובה הוא כדגמת מים שאין להם סוף, וכמו שאי אפשר לשמות מים אלא עם פלי, כף אי אפשר להשיג חכמת אלקות, אין סוף ברובה הוא, אלא על-ידי פסוק מכ"ד ספרים, שזה סוד שהצדיקים אומרים פסוק, ועל זה הם בונים כנן גורא ונפלא מאד בהשגת אלקות, אור הכ"ד ספרים הם בסוד פד ששואב בו מים, הינו על-ידי כל פסוק יכולים לשאב השגת אלקות, אור הכ"ד ספרים שזה שואב בפסוק רזי וסתר נסתרות, ועל-כן צריכים להיות בקי במקרא, הינו בהכ"ד ספרים שזה מרמז בתקונים (תקון כא:). כ"ד ספרי דאורייתא ודאי אינון כ"ד דאתמלי מן ימא עלאה דאורייתא, עין שם.

במשנה: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, שלמוד משנה אין למעלה מזה, וכמאמרם ו"ל (סנהדרין מב:). במי אתה מוצא מלחמתה של תורה? במי שיש בידו תבילות של משנה. ואמרו (כבא מציעא לג). במשנה מדה ונוטלין עליה שר, בתלמוד אין לה מדה גדולה מזו, ולעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד. ואמרו (יבמות רבה, פרשה ו, סימן ג:). רב הונא אמר תרתי אין כל הגלילות הללו מתבססות אלא בזכות משניות, מאי טעמא (הושע ה, י): "גם פי יתנו בגוים עתה אקבצם", רב הונא אמר חזרי (מלאכי א, יא): "כי ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מגש", וכי יש מנחה שהורה וקמיעה ונקטרה בבבל? אלא איזו זו משנה, אמר הקדוש-ברוך-הוא הואיל ואתם מתעסקים במשנה, כאלו אתם מקריבין קרבן. אשרי מי שזוכה לתתמיד בכל יום בלמוד משנה, כי זה חשוב כאלו הקריב קרבן, ומזופ ומטהר את נשמתו, ואם תוכל ללמוד, אהובי, בני, בכל יום ח"י פרקים משניות — אין למעלה מזה, כי על-ידי זה תהיה נכלל בח"י עלמין, ותנקה לתקון הברית, כי למוד משניות הורג את הניצר הרע, ופותח את המס, ומזופ ומצחיח את נשמתו, כי משינה' אותיות ג'שמה', ועל-ידי התמדה ושקיעה רבה בלמוד משנה, וזכה אחר-כך להשיג את כל חלקי התורה. ואמרו (יבמות רבה, פרשה כא, סימן ה:). אמר רבי

בנאה לעולם ישקיע אדם עצמו במשניות, שאם ירמק — ופתחו לו, אם לתלמוד לתלמוד, אם להגדה להגדה, ובי אלעזר בשם רבי יהושע בן לוי אמר עמוד ברזל משנה. ואמרו בזה (בראשית מב.): מאן דקארי ותני שית סדרי משנה, דא הוא מאן דידע לסדרא ולקשרא קשרא ויחודא דמאריה כדקא יאות, אלן אינון דמקדשין שקא קדישא דמאריהון בכל יומא תדיר וכו', עין שם. **ארץ, במעוט תענוג, במעוט שנה, במעוט שיחה,** במעוט סחורה: צריך שתדע, אהובי,

בני הניקר, מי שרוצה לזכות לכתרה של תורה, ימעט בעסק וירבה בתורה, ויבקש מפניו יתברך. ותקמינו הקדושים אמרו (ערוכין נה.) על פסוק (דברים ל, יב ב): "לא בשמים היא ולא מעבר לים היא", לא תמצא לא בפסגונים ולא בתגרים, ואמר במעוט סחורה, כי אדם צריך לעסק באיזה עסק, ולסחר במסחר, כדי שלא יצטרך לבא לידי מתנת בשר ודם, אכל אינו צריך להכניס ראשו ורבו בעסק הסחורה, אלא מעט בעסק ובסחורה, ותקדוש ברוך הוא ישפיע עליו פרנסה בנות.

במעוט דרך ארץ: צריך שתדע, אהובי, בני, אם האדם רוצה לזכות לכתרה של תורה, לא יהיה מצוי כל-כך אצל אשתו כתרנגול, כמאמרם ז"ל (ברכות כב.): משום בטול תורה, עין שם; ואמרו (קטבות כו.) עונה של תלמידי תכמים אימתי? אמר רב יהודה אמר שמואל מערב שבת לערב שבת (תהלים א, א): "אשר פרו יתן בעתו", אמר רב יהודה ואיתימא רב הונא ואיתימא רב נתנן זה המשמש משתו מערב שבת לערב שבת, והנה ברירה דרבי חיאי תתנה דרבי ינאי הנה אויל ותיבי כבי רב, וכל בי שמשי הנה אחיאי, וכי הנה אחי הנה קא חזי קמיה עמודא דתורה וכו', עין שם.

במעוט תענוג: צריך שתדע, אהובי, בני, כי אי אפשר ללמוד ולהשיג את התורה בתענוגים, כי כשאדם רוצה להכניס את עצמו בהשגת התורה צריך שישבח לגמרי מתענוגי הכלי העולם הזה, וְאָז וְיִקָּא קִנְיָה הַתּוֹרָה, וכמאמרם ז"ל (שבת קמו:): אמר רבי חלבו תמרא דפרווגייתא ומיא דדיומסת קפחו עשרת השבטים מישראל, רבי אלעזר בן עזר אקלע להתם, אמשיך בתריהו איעקר תלמודיה, כי הדר אתא, קם למיקרי בספרא, בעא למיקרא (שמות יב. ב): "התדש הנה לכם", אמר התרש היה לכם, בעו רבנן רחמי עליה, והדר תלמודיה, והינו דתנן, רבי יהודאי אומר הוי גולה למקום תורה, ואל תאמר שהיא תבא אתריך שחבריה לקמיה בידך, ואל ביתך אל תשעו, כי אי אפשר להשיג את התורה אלא כשיצא מתענוגי עולם הזה ויבדליו, כי תענוגי הכלי העולם הזה עוקרים את האדם מהשגת התורה.

במעוט שנה: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר מובא בשלחן ערוך (יורה דעה, סימן רמו, סעיף כג): מי שרוצה לזכות בכתרה של תורה, יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפלו אחת מהן בשנה, באכילה ושתייה ושתייה וכיוצא בהם, אלא בדברי חכמה ותלמוד תורה, הנה פי אין אדם לומד רב חכמתו כי אם בלילה, וכמאמרם ז"ל (בבא בתרא י.) מאי "אשבעה בהקיץ המונחך" (תהלים יו, טו), אמר רב נתנן בר יצחק אלו תלמידי תכמים שמגדוין שנה מעיניהם בעולם הזה, ותקדוש ברוך הוא משביען מזיו השכינה לעולם הבא. ואמרו (ספח כו.): אמר רב אסור לאדם לישן ביום יותר משנת הסוס, וכמה שנת הסוס, שיתין נשמי, אמר אביי שנתיה דמר כדרב ודרב כדרבי, ודרכי כדורו, ודודו כדוסקיא, ודוסקיא שיתין נשמי, אבלי הנה גיים כדמעיל מפורקיתא, לבי כוכי, קרי עליה רב יוסף (משלי ו, ט): "עד מתי עצל תשכב, מתי תקום משנתך"; כי כזה שאדם ממצט בשנה, יכול ללמוד הרבה תורה.

במעוט שיחה: צריך שמוע, אהובי, בני, אשר אין עוד דבר שמונע את האדם מלמוד תורה, כמו השיחה שאדם שח ומדבר עם חברו דברים בטלים, ומספר עמו ספורים, וכל זה עוזר את המוח ואת הדיעה, ומבטל מלמוד תורה. ורבינו ז"ל אמר (לויט מוה"ר, חלק א, סימן לח) על הפסוק (תהלים קמח, ח): "רוח סערה עשה דברו", כל הרוח סערה והבלבולים שבמח האדם כאים רק מהדברים המדברים ומוע. ומוע.

במעוט שחוק, בארוך אפים, בלב טוב, באמונת בטלים שמדבר ומוע.

תכמינו הקדושים (יומא ט:): אמר רבא רבא השח שיחת חלין עובר בעשה, שמוע (דברים ו, ח): "ודברת בס" — ולא בדברים אחרים, רב אחא בר יעקב אמר: עובר בלאו, שמוע (קהלת א, ח): "כל הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר", ואמר חכמינו הקדושים (ספ"ח): אמרו עליו על ר' יוחנן בן זכאי שלא שח שיחת חלין ממני, וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו; כי דבר זה מונע את האדם מלמוד התורה הקדושה, והרבה צרות נגרמות לאדם על ידי שיחת חלין. ויברך אמר הפוסק: "כשאני מדבר אני מתחזק, וכשאני נשקף אני נשקר", ויברך שמוע לומד תורה, ומפסיק באמצע ומדבר שיחת חלין, אז עונו וענשו קשים מאד, כמאמר ז"ל (עבודה זרה ג): אמר רבי לוי: כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילין לו חטאי רתמים, שמוע (איוב ל, ד): "הקוטפים מלות עלי שיה נשקף רתמים לחם"; ואמר חכמינו הקדושים (אבות דרבי נתן, פרק כח): שיחת ילדים ביצע? מלמד שלא יתפנן אדם בשעה שהוא שונה בביתו לשוח עם אשתו עם בניו ועם בנותיו, שכל זמן שאדם יושב בתוך ביתו ושונה ומשיח עם בניו ובני ביתו נמצא בטל מן התורה, שמוע (הושע א, ח): "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם וילילה". ודבר זה מצוי מאד כשאדם נמצא בביתו, או הוא מתחיל לפטפט עם אשתו ועם ילדיו כל מיני דבורים של מה בכך, וזה מה שעוקר אותו מהתורה הקדושה. ואמר חכמינו הקדושים (שם, פרק כח): רבי עקיבא היה אומר מפני מה תלמידי חכמים מתים כשהם קטנים? לא מפני שהם מנאפים ולא מפני שהם גוזלין, אלא שפוסקין מדברי תורה ועוסקין בדברי שיחה; ועל כן צריכים להזהר בזה מאד מאד, כי הוא עון חמור מאד, ובגידת אדם אינם נזהרים בזה.

במעוט שחוק: צריך שמוע, אהובי, בני הנקר, אשר השחוק מביא את האדם לקלות ראש, וזה מה שמונע אותו מלמוד תורה, וגורם לו לבא לכל העברות שבועלים, וכמאמר ז"ל (שמות רבה, פרשה מב, סימן א'): ואין שחוק האמור בעגל אלא עבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים, ומניין לשחוק שהוא שפיכות דמים? שמוע (שמואל ב ב): "קומו נא הנערים וישחקו לפנינו", וגלוי עריות מנין? שמוע (בראשית לט, י): "בא אלי העבד העברי לצחק בי"; וגוי; ואמר (תנא דבי אליהו רבה, פרק יד): ואין שחוק אלא עברה קשה, שמוע (ישעיה כח, כב): "ועתה אל תתלוצצו"; וגוי; וכל השחוק שאדם שחוק ומתלוצץ בא מהשחול, כמאמר ז"ל (ברכות סא:): טחול שחוק, ואמר בתקונים (תקן ג): טחול דא לילית אמא דערבוב, שחוק הכסיל, מאן כסיל? דא אל אחר סמאל, וערבוב אינו בנהא דאינו מערבין בישראל ישעיים גמורים, ועלייהו אתמר: אם ראת רשע שהשעה משחקת לו אל תתנה בו; ומתם באות כל הצרות שעם ישראל סובלים, שצוחקים מכל דבר שבקדשה ומכל הקדוש לעם ישראל, ועל כן צריכים להתרחק מהם וממוננם, ולא להתחבר אל אנשים השוחקים ומתלוצצים, כי הם מסטרא דערבוב, ואמר (ברכות לא): אמר רבי יוחנן משהו רבי שמעון בן יוחאי: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שמוע (תהלים קמ, ב): "אז ימלא שחוק פינו ולשונו רעה", אימתי? בזמן שיאמרו בגוים הגדיל

ה' לעשות עם אלה", אמרו עליו על ריש לקיש שמלמדי לא מלא שחוק פיו בעולם הזה מכי שמעה מרבי יוחנן רביה.

בבבא אפיס: צריך שתרע, אהובי, בני, אשר אי אפשר לזכות לתורה אלא בשואכה למדה התורה של אריכת אפיס, שהיא מדת הסכלנות (לקוטי-מור"ן, חלק א', סימן קנח); כי אדם צריך להיות בזה העולם סכלן גדול על כל אשר בא עליו, כי זה תלוי בבאמונה, כפי שאדם מכניס את עצמו בבאמונה הקדושה, ויודע נדב אשר אין בלעדיו יתברך כלל, ונדבר גדול ונדבר קטן אינו נעשה מעצמו אלא מהשגחת המאציל העליון, יש לו כח סכל, לסבל על כל העובר עליו, ובפרטיותו אי אפשר לזכות ללמד תורה אלא בטהרה סכלן גדול, כי מי שרוצה לזכות לכתרה של תורה, צריך להתאזר במדת הסכלנות, ושום דבר שבעולם לא יוכל לשבר אותו, ויתחזק במדת הסכלנות ובאריכת אפיס, ונדקא מי שקונה לעצמו את מדת הסכלנות, והוא מאריך אף על כל הבא עליו, האדם הזה זוכה להגיע אל כתרה של תורה.

בלב טוב: צריך שתרע, אהובי, בני הנקר, אשר אי אפשר להגיע אל קניני התורה אלא בשיש לו לב טוב, ואוהב את זולתו וחסין בטובתו של חברו, ואפלו שהוא אינו יכול ללמד, הוא שש ושמת ששל-כל-פנים חברו יכול ללמד, שכל זה בא מלב טוב. וכמאמרם ו"ל (אבות רבי גמון. פרק טז): עין הרע ביצד? שלא תהא עינו של אדם צרה במשנתו של חברו, מעשה באדם אחד שהיתה עינו צרה במשנתו של חברו, נתקצרו חיי ונפטר והלך לו. ואמר רבנו ו"ל (שיחות-מור"ן, סימן קיט) שזו מעלה גדולה מאד שאדם מחזיק במדרגה זו, שאף שאין הולך לו — לא בלמוד תורה, ולא

בתפלה, ולא בעבודת השם יתברך, עם כל זאת יש לו לב טוב ששל-כל-פנים להברו פן הולך, והפליג רבנו ו"ל מאד מאד במעלת האדם שאותו בנה; כי באמת כל קנין התורה תלוי בנה, שאדם רוצה גם בטובת זולתו, ויש לו לב טוב, שגם זולתו ילמד תורה, ומה גם הוא רוצה שאולתו ידע וישכיל ויבין בתורה הקדושה יותר ממנו, וזו המדרגה חכי גדולה, אשרי מי שאוחז בזה!

בבאמונת חכמים: צריך שתרע, אהובי, בני, שכל התורה כלה תלויה בבאמונת חכמים, כי אי אפשר לזכות להגיע אל שלמות התורה, אלא על-ידי אמונת חכמים, וכמאמרם ו"ל (ספרי שפטיים) על פסוק (דברים יז, א): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך זמין ושמאל", אפלו נראין בענייך על-מאל שהוא זמין למין זמין שהוא שמאל — ששמע להם, ואמר (ערוכה כא:): "דרש רבא מאי דכתיב (קהלת יב, א): "ויתר מהמה, בני, הזהר עשות ספרים הרבה" וגו'. בני, הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שדברי תורה יש בהן עשה ולא מעשה, ודברי סופרים — כל העובר על דברי סופרים חבי מיתה, ואמר רבנו ו"ל (לקוטי-מור"ן, חלק א', סימן סא): יש כמה ספרים עכשו, וגם עתידים להיות עוד כמה ספרים, וכלם צריכים לעולם, ובתחלה כשלא היתה לו אמונת חכמים היו כל הספרים אצלו כלא, כי היה מלעיג עליהם וכו', ומי שמלעיג על ספרים קדושים גזון בצוואה ורתחת, ומרנא שילבו מטנף כמו בית הפסא, מלא צוואה; ולכן אי אפשר לזכות להשיג קניני התורה אלא על-ידי אמונת חכמים, ולהאמין בהם ודבריהם, ולכבד ולקבץ כל ספר שיוצא לעולם (לקוטי-תלכות, קדושין, חלק ג'), כי כל הספרים נצרכים לעולם, והם בכלל אמונת חכמים, ויש אנשים שמחיים את עצמם מסודות

התורה, ויש אנשים שמתיים את עצמם מדרושי התורה, ויש אנשים שמתיים את עצמם מרמזי התורה, ויש אנשים שמתיים את עצמם מפשטי התורה, ולכן אטור ללעג משום ספר שמחידשים החכמים בדרך פרד"ס, אם הם מוסדים על דברי חכמינו הקדושים בגמרא ובמדרשים, ובהנה, ובכתבי הארז"ל, והם בנויים על אדני האמונה הקדושה, וכן אינם יוצאים מההלכה, חבריים פאלו צריכים מאד לבדד ולנקר, ואי אפשר לזכות לכתרה של תורה, אלא על ידי אמונת חכמים. ומי שמלעיג על חכמים אמתיים המגלים את אמתת מציאותו יתברך, ועוד זאת מסית ומדיח נגדם — אוי לו ואוי לנפשו, יצטרך להתגלגל אל זה העולם בתוך קלב נובת, רחמנא לישזבן. ובצנינו ראינו דבר זה, רחמנא לצלן, רחמנא לישזבן. ואתה בני, תהיה חכם ונבון, ואף פעם אל תלעג משום ספר המדבר אמונה וגלוי אלקות, ומחוק ומעודד ומשפמט אחרים, כי הענש הוא גלגול בכלב נובת, שרץ ברחובות. ואמר מוהרנ"ת ז"ל (לקושי הלכות, ראש חדש, הלכה ו), המשים לב לענן קביעת הראש-חידש והמועדים שמהיים רק בחכמים האמתיים, כמאמר ז"ל (ראש השנה כד.) על פסוק (ויקרא כג. לו): "אלה מועדי הוי"ה אשר תקראו אתם במועדים", אל תקרי אתם אלא אתם; מכאן נתן להבין כמה גדולה מעלת אמונת חכמים, שבה תלויה כל יהדותו, אפלו מי ששרד כמו ששרד ונתעה בתאותיו ובמדוהתיו, וכמו שנתעה, חס ושלום, אין שום מקללל ופגום וחוטא בעולם שלא ימצא תקנה ותקון לניצח על-ידי אמונת חכמים באמת, כמו שאנחנו רואים בענן קביעת ראשי החדשים והמועדים ההלויים בהם, שנמסר רק לחכמים, שקמו שרועים לקבעם על-פי חקמתם העמקה, בן מספמיים

עמקה גם מן השמים; ועל-כן הוא עון חמור מאד, מי שמלעיג על החכמים האמתיים ועל ספריהם הקדושים שזוכים לתודש בתורה, כפי המקום וכפי הזמן; כי בכל דור נדור יש חכמים אמתיים המתבירים ספרים קדושים המגלים את רצונו יתברך, ומחזקים ומעודדים ומאמיצים ומשמחים את נשמות ישראל, והצריכים לזה אמונת חכמים להאמין בדבריהם, ואוי לו ואוי לנפשו של זה שמלעיג על דברי החכמים; ועל-כן ראה, אהובי בני, להתחזק באמונת חכמים, וכל ספר וספר יהיה יקר בעיניך, ובפרט ספר המגלה את אמתת מציאותו יתברך, הדבק בו תמיד ותברח מאלו הרשעים האוררים המתלוצצים מספרים חדשים, ועיניהם צרה כשרואים איזה ספר חדש שיוצא, כי מרב קנאתם הסרוחה אינם יכולים לסבל חילוק ספר חדש. ובאמת אשריהם ואשרי חלקם של מחברי הספרים בכל דור ודור, שמקורבים את התורה אל עם ישראל, הן אלו שמקורבים את ההלכות והן אלו שמלקטים דברי החכמים וחדושיהם, כי הכל נצרך להמון-עם הטרודים בפרנסתם, ומכל שכן אלו שזוכים לתודש בתורה ומפלילים בה ומוציאים חדושים חדשים בפרד"ס התורה — אשריהם ואשרי חלקם, פמותם ירבו בישאלא.

בקבלת היסודין: צריך שתדע, אהובי בני היקר, אשר אי אפשר להשיג את התורה, אלא כשמקבל את היסודין באהבה; כי בזה העולם עובר על כל אחד ואחד קטנות ומכאובים, צרות וחלישות הדעת, ואין אדם נקי מזה, ואף שלכל אחד נדמה שלחברו הולך בטוב, זה רק דמיון, כי כל אחד בזה העולם סובל יסודין נוראים מאד, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקושי מדרין.) חלק ב, סימן קט, שקל בני העולם כלם מלאים יסודים, אין גם אחד שיהיה

לו עולם הזה, ואפלו העשירים הגדולים שיש להם כל התענוגים עשר ונקסים, וכבוד והון רב, וארמונות גדולים, וכלים נפלאים, ותקשיטים, וסגולות מלכים, אם יסתכלו בהם טוב, אז יראו שהם גם כן מלאים יסורים, כי איני נמצא עולם הזה כלל, או עולם הבא או גיהנום, כשאדם בורח אליו יתברך, ונכנס אל תוך התורה, אזי טועם טעם עולם הבא בעולם הזה, ואם חס ושלום, נגרתח ממינו יתברך, ובורח מן התורה, רחמנא לצלן, אזי טועם טעם גיהנום בעולם הזה, והקלל שאני עולם הזה כלל. וכמו שכתוב (איוב ה, ז): "אדם לעמל יולד". ואמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה יב, סימן ז): לא נברא אדם אלא לעמל, אם זכה — הוא עמל בתורה, ואם לא זכה — הוא עמל בצרף, אשריו לאדם שהוא עמל בתורה. ובאר רבנו ז"ל הינו מאחר שקל אדם נוזף לעמל, אי אפשר להפלט מזה בשום אופן, אפלו אם יהיו לו כל חללי דעלמא, בודאי יהיו לו עמל ויסורין ודאגות הרבה, על כן החכם עיניו בראשו, שיבהפך העמל לעמל של תורה, אשר בשביל זה נוזף, שיפעל בתורה, ואז אשרי לו, כי נצל מעמל העולם הזה, וזוכה לחיי העולם הבא. וחקמינו הקדושים אמרו (תנא דבי אליהו רבה, פרק יז): שני עמלין הן, אחד עמל בדברי תורה, ואחד עמל בדרך ארץ, הרוצה שיפעל בדרך ארץ נוהגין עליו עמל דרך ארץ, ועליו הכתוב אומר (איוב ה, ז): "כי אדם לעמל יולד", למה הוא דומה? לנוד שנתמלא מיס, נשפך והלך לו, לאחר שעה אין בו כבוד כלום, והרוצה שיפעל בדברי תורה — נוהגין עליו עמל דברי תורה, ועליו הכתוב אומר (משלי טו, כו): "נפש עמל עמלה לו", למה הוא דומה? לאסקופה המתחננה, שהכל דשין אותה, וקורה שהכל עוברין עליה, ואילן שהכל יושבין בצלו,

וכנר שעושה מאור עינים לרבים; ועל כן החכם עיניו בראשו, מקבל על עצמו ולומד תורה, שאז זה וזה יתקיימו בידי, כי כך אמרו חכמינו הקדושים (ברכות ה): תנא רבי שמעון בן יוחאי אומר: שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכלן לא נתן אלא על ידי יסורין, ואלו הן: תורה וארץ ישראל והעולם הבא. תורה מנין? שנאמר (תהלים צד, יב): "אשרי הגבר אשר תיסרנו" זה ומתורתך תלמדנו" וכי. ואמרו (שם): רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר תנאי, חד אמר אילו הם יסורין של אהבה? כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר: "אשרי הגבר אשר תיסרנו" זה ומתורתך תלמדנו", וחד אמר אילו הן יסורין של אהבה? כל שאין בהן בטול תפלה, שנאמר (שם טו, כ): "ברוך אלהים אשר לא הסיר תפילתי וחסדו מאתי"; כי באמת הקדוש ברוך הוא מנסה את כל אדם בכל מיני צרות ויסורין, ואם לאדם יש דעת ושכל הוא בורח אל תוך התורה ואל התפלה, ששופך שיחו ותפלתו אליו יתברך, ומדבר עמו יתברך באשר ידבר איש אל רעהו והבן אל אביו, ומתמיד בתורה הקדושה בהתמדה ובהשוקה רבה, אז אפלו שבאים עליו יסורים מרורים — נמתק ממינו, כי על ידי שאדם בורח אל תוך התורה נתקרים ממינו כל היסורים, וכן כשאדם בורח רק אל הקדוש ברוך הוא ומשיח ומדבר אליו יתברך, על ידי זה מבטל ממינו כל היסורין, לא כן כשאדם תכם בעיני עצמו ובורח מהתורה ומהתפלה, אזי סובל יסורין מרורים, ומשיח כלפי מעלה, רחמנא לישבון, והקלל — שאדם צריך לסבל בזה העולם יסורין; אשרי מי שיסוריו הם בתורה, ובתפלה, ובקיים המצוות, ונה עקר עמלו. ואמרו חכמינו הקדושים (אוצר המדרשים): אמר איוב: "אדם לעמל יולד" — איני יודע

אם לעמל מלאכה יולד אם לעמל תורה יולד, אדם נשוק: בקבלת היסורין. מקבל היסורין כשהוא אומר (קהלת ו, ז): "כל עמל האדם לפיהו", ונאמר (ישעיה נא, טו): "ואשים דברי בפיך", הרי אומר לעמל תורה יולד, כרי שזיכה בה זיירש תמי העולם הבא, שנאמר (משלי ג, לה): "כבוד חכמים יתלו", כבוד חכמים יתלו — זה כבוד של עולם הבא, "ובכסילים מרים קלון" — זו פרענותן של רשעים בגיהנום, שנאמר "כל עמל אדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא", כל עמל אדם לפיהו — בעולם הזה, וגם הנפש לא תמלא — לעולם הבא. זה שאמר רבי יצחק: מרגלא בפומיה דרבי אבא למימר סוף אדם למות, סוף בהמה לשחיטה, הפל למיתה הן עומדין; אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב ונקטר בשם טוב מן העולם, עליו הכתוב אומר (קהלת ו, א): "טוב שם משמן טוב ויום המנוח מיום הנדוד"; כי באמת מה נשאר מהאדם? רק התורה שלומד מתוך צער ויסורין, כי רק זה מצילו ממקרי הפגעי הנזמן. ואמרו

בגיהנום, שנאמר "כל עמל אדם לפיהו וגם הנפש לא תמלא", כל עמל אדם לפיהו — בעולם הזה, וגם הנפש לא תמלא — לעולם הבא. זה שאמר רבי יצחק: מרגלא בפומיה דרבי אבא למימר סוף אדם למות, סוף בהמה לשחיטה, הפל למיתה הן עומדין; אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב ונקטר בשם טוב מן העולם, עליו הכתוב אומר (קהלת ו, א): "טוב שם משמן טוב ויום המנוח מיום הנדוד"; כי באמת מה נשאר מהאדם? רק התורה שלומד מתוך צער ויסורין, כי רק זה מצילו ממקרי הפגעי הנזמן. ואמרו

במקומות שונים (תנא דבי אליהו רבה, פ"ו, ל) לפי שאין הקדוש ברוך הוא נותן את התורה, אלא למי שמצער עליה, שנאמר (ישעיה כא, יד): "לקראת צמא התינו מים", ואין מים אלא תורה, וכמו שאדם שותה מים ומרנה את צמאונו, כמו כן מי שלומד תורה, מקרר את צרוחיו ויסוריו; אשרי מי שמקבל על עצמו על תורה ולומד תורה בצער, שאז יתקו ממנו כל הצרות והיסורים.

המכיר את מקומו: צריך שידע, אהובי, בני הילק, אשר אי אפשר לזכות לתורה, אלא כשאדם מכיר את מקומו, כי על-פירב אנהנו רואים שאדם עושה מעשה זמרי ומבקש שכר בפנינו (סוטה כב, ב), ובפרט בעתים הללו שקל בור ועם הארץ דוחף את עצמו להיות ראשון, וקורא לעצמו גאון ולמדן, ואוי ואבוי למי שאינו נותן לו את הכבוד הראוי לו, שאז הוא מתפרץ. ובאמת הכל הבל, כי אי אפשר להגיע אל תורה, אלא על-ידי שפלות, כמו שאמרנו בפרקי הקדושים (ערוכי נד, ט): אמר רב מתנה מאי דכתיב (פסוק כא, יח): "ומפדך מתנה" — אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל דשין בו, תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו — אין תלמודו מתקיים בידו; ואמר רבנו ז"ל (לקוטי מדרשו, חלק א, סימן עט), שנה סוד (שמות טו, כט): "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו" וגו', שאדם צריך תמיד להסתכל תחתיו, הינו למשה ממדרגתו, ועל כל

פנים "אל יצא איש ממקומו" — לא לצאת למעלה ממדרגתו, שאז יפל נפילה אחר נפילה, ולכן אנחנו מוצאים אשר תנאים ונאמורים בטלו את עצמם לגמרי, כמאמרם ו"ל (ערוכין ג:): אמר רבי יוחנן לכן של ראשונים פתחו של אולם, ושל אחרונים פתחו של היכל, ואנו כמלא נקב מחט סידקית, ראשונים רבי עקיבא, אחרונים רבי אלעזר בן שמוע, איבא דאמרי: ראשונים רבי אלעזר בן שמוע, אחרונים רבי אושעיא ברבי, ואנו כמלא נקב מחט סידקית, אמר אביי: ואנו כי סיכתא גתא לגמרא, אמר רבא ואנו כי אצבעתא בקרא לסברא, אמר רב אשי אנו כי אצבעתא בקרא לשכחה, ואמרו (שבת קיב:): אמר רבי ירמא אמר רבא בר זמנא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים, ואם ראשונים בני אנשים אנו בתמורים, ולא בתמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פינחס בן יאיר, אלא כשאר תמורים, ובאמת אם האדם מפיר את מקומו, או דיקא זוכה לקבל את התורה, ולהשיג קניני התורה.

והשמת בחלקו: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר אי אפשר ללמד תורה, אלא כשהוא שש ושמת בחלקו תמיד, כי כל המגיעות בעניני קנין תורה הן רק כשמתפל על אחר, ורואה איך שאתה מצליח בלמוד, והוא אינו מצליח, בשביל זה הוא מתרשל לגמרי, לא יכן אם אדם שש ושמת על נעם חלקו בגשמיית וברוחניות, ואינו מתבלבל משום בריה שבעולם, אז דיקא יזכה ללמד תורה, כי בשום פנים ואופן אי אפשר להצליח בהשגת ובקמת התורה, אלא כשקונה לעצמו את המדה היקרה הזו של להיות שמת בחלקו, ואינו מקנא בשום בריה שבעולם, אשר זה עקר השלמות שאדם צריך להגיע אליה בזה העולם, להיות בטל ומבטל באין סוף ברוח הוא,

ולחיות שש ושמת בחלקו תמיד, שאז הוא תמיד מישב בדעתו, ואינו אץ להעשיר. וחקמינו הקדושים אמרו (ספרי ברכה): "נפתלי שבע רצון", מלמד שהיה נפתלי שמת בחלקו בימים ובדגים ובפירות; כי זו המדרגה הדי עליונה — שאדם שש ושמת בחלקו, ואינו מקנא בשום בריה שבעולם. ואמרו חקמינו הקדושים (שם ראה): ר' יהושע בן קרחה אומר: משל למלך שעשה סעדה והזמין כל האורחים, והיה אהבו מיסב בעיניהם, והיה דומה לטל מנה יפה, ולא היה בו דעה, כיון שראה שאין בו דעה, אחז את ידו והניחה על הפנה היפה, וכן הוא אומר (תהלים טו, ה): "הנהייה מנת חלקי וכוסי אמה תומיך גורלי", יש לך אדם שמת לו חלקו ואינו שמת בחלקו, אבל ישראל מודים ומקלסים שאין חלק יפה בחלקו, ולא נחלה בנחלתו, ולא גורל בגורלו, וכן מודים ומשבחים על כך. וכן דוד הוא אומר (שם): "חבלים נפלו לי כבעימים", ואומר (שם): "אברך את הנהייה אשר יעצני", וזוהי השלמות להשגת חקמת התורה; ועל-כן ראה, אהובי, בני הנקר, להיות תמיד שמת בחלקו, ואפילו שאתה מרגיש שהנך רחוק, ועדין לא זכית להגיע אל קניני התורה, עם כל זאת תחיה את עצמך עם כל פסוק ועם כל משנה ועם כל מיקרא ועם כל הלכה שאתה לומד, כי זה חלקך לנצח נצחים, ואם תחיה ותשמת את עצמך, במה שאתה לומד, בזה תזכה אחר-כך להתעלות ולהביני עמקי וסודות ורזי סתרי נסתרות של תורתנו הקדושה, כי אי אפשר להגיע אל קנין התורה באמת, אלא כשהוא שמת בחלקו, ואינו מסתפל על שום בריה שבעולם, והוא מתיה את עצמו עם מה שלומד; כי באמת אסור להסתפל על אף אחד, כי כל אחד נמשך ממדרגה ומשגשג אחר

לגמרי; אשרי מי ששמת בחלקו תמיד.

והעושה סיג לדבריו: צריך שתדע, אהובי, בני

הגור, אשר אי אפשר לזכות לקניני

התורה, אלא כששומר על דבורו, ועושה סיג

לדבריו, כי לא כל דבר שחושב עליו צריך

להוציא מפיו, כי רב רבם של בני־אדם

שמתחזקים מן התורה הוא רק מחמת שאינם

עושים סיג לדבריהם. ותכמינו הקדושים אמרו

(עריבין ג): אמר רב יהודה אמר רב, בני יהודה

שהקפידו על לשונם — נתקמה תורתם בידם,

בני גליל שלא הקפידו על לשונם, לא נתקמה

תורתם בידם, מידי בקפיצא תליא מילתא? אלא

בני יהודה דדיקי לישנא ומתנחי להו סימנא

נתקמה תורתם בידם, בני גליל דלא דייקי

לישנא ולא מתנחי להו סימנא לא נתקמה

תורתם בידם; ובפרט צריכים לשמר מאד לא

להוציא מפיו דבר מגנה, כי מאד מאד

מקפידים למעלה על מי שמוציא מפיו דבר

מגנה. ואמרו תכמינו הקדושים (פסחים ג): אמר

רבי יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר

מגנה מפיו, שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות

ולא הוציא דבר מגנה מפיו, שנאמר (בראשית ח):

"מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה

טהורה", רב פפא אמר תשע, שנאמר (דברים

כג, יא): "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור

מקרה לילה", רבינא אמר עשר וי"ו דטהור, רב

אחא בר יעקב אמר שש עשרה, שנאמר (שמיאל

א, כ): "כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי

לא טהור", תנא דבי רבי ישמעאל לעולם יספור

אדם בלשון נקדה, שהרי קוב קראו מרכב

ובאשה קראו מושב, ואומר (איוב טו, ה) "ותבחר

לשון צרומים", ואומר (שם לג, ג): "ודעת שפתי

ברור מללו" וכו'. ומכל שבן וקל וחמר שאסור

לדבר דבר מגנה על שום בריה שבעולם, וכמו

שאמר רבנו ו"ל (שחתי"ת טו, ט) סימן צא): סגלה

להתמדה שזכה להיות מתמיד בלמודו, הוא

להזהר לכלי לדבר על שום בר ישראל, כמו

כשהפלה היא יפה, אוי האהבה היא בשלמות,

אבל כשיש לפלה איזה חסרון ומום, אוי בודאי

אין אהבה בשלמות, כמו־כן התורה נקראת

פלה, כמו שכתוב (דברים לג, ד): "תורה צוה לנו

משה מורשה". ודרשו תכמינו הקדושים (גרוכות

נו): אל תקרי מורשה אלא מאורסה; וכל אחד

מישראל יש לו אות בתורה, כי יש ששים רבוא

אותיות לתורה כנגד ששים רבוא נשמות

ישראל, וכשיש חסרון באחד מישראל נמצא

שיש חסרון בתורה, ששם שרש נשמות ישראל,

ועל־כן בודאי אי אפשר לזהב את התורה

בשלמות, אלא כשיזהר מלדבר על שום בר

ישראל, ולכלי למצא שום חסרון בשום בר

ישראל, נמצא שאין בתורה שום חסרון ומום,

אוי בודאי יאהב את התורה מאד, וְאוֹי יתמיד

בלמוד התורה מגדל האהבה, ורואים שמי

שזוהר בלשונו, ועושה סיג לדבריו, הוא קונה

קניני התורה, ונעשה גדול בתורה, וכמאמרם

ו"ל (פסחים ג): הנהו תרי תלמידי דהווי תבי

קמיה דהלל וחד מינייהו רבן יוחנן בן זכאי,

ואמרי לה קמיה דרבי וחד מינייהו רבי יוחנן,

חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין

בטהרה? וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה

ומוסקין בטמאה? אמר מבטח אני בזה —

שמורה הוראה בישראל, ולא היו ימים מועטים

עד שהורה הוראה בישראל. הנהו תלתא כהני,

חד אמר להו הגיעני כפול, וחד אמר הגיעני

כזית, וחד אמר הגיעני כנזב הלטאה, בדרקו

אתריי, ומצאו בו שמץ פסול, הרי שהכל תלוי

כפי הדבור.

ואינו מחזיק טובה לעצמו: צריך שתדע,

אהובי, בני הנקר, שעקר שלמות קנין

התורה הוא, שאפלו שאדם מתמיד בתורה,

חיים הם למוציאם, אל תקרי למוציאם, אלא למוציאם נסה: [בבינת הלב. בשכלות הלב. לא שמעתי מה בין זה לזה]: באימה. כדלמרין [וגילו צרעה, במקום שיש גילה עם מהא רעה]: בשמוש

חכמים. שדוסק וננס כלל מקום לשמוע דבריהן ולשמען: בדקדוק חברים. לומד נמוך: מפלפול התלמידים. שפלפלו לפניו ויחמכוהו. כדלמרין ומתלמדי ויור מטוס: המכיר את מקומו. שעסק במורה כל שעה, דממוך כך מתקיימת מורו גדו. מקומו קרי לעומים ולרואים שהוא מנין בהלכה, כדלמרין כסנהדרין כשמלנין את הדין למחר, המשיב אומר משיב אני במקומו, אותה ראה וזוהו טעם עמו שאמרתי אמש שלא מנאחי ראה חסרת לכות. וכן המוכה: השמח בחלקו. שאם דואג בעיניו, אינו מכוין זה: סייג לדבריו. שנימקו עמו. ומניח אמחללות להעמיד דברי רבו לנבי אדם. [נחת רוח ליוצרו. שמקיים מצות, כדמרין, מהו רוח נחת, נחת רוח לפני שאמרתי ועשה רצוני]: ואינו מחזיק טובה לעצמו. שאינו נושא חן בלבו על עצמו על שהרבה

אוהב את הבריות, אוהב את

הצדקות, אוהב את

המישרים, אוהב את

התוכחות, ומתרחק מן

הקבוד, ולא מגיס לבו

איזהו בן העולם הבא? ענותו ושלפ ברך, שייך עיל שייך ונפיק, וגרס באורייתא תירא, ולא מתזיק טיבותא לנפשיה, כי זה עקר השלמות בזה העולם — לא להתזיק טובה לעצמו, ויש מפרשים, שפרשו כשאדם יש לו טובה ואין טוב אלא תורה (עבודה ג' ט:), שאל יתזיק את זה לעצמו, אלא ישפיע מטובתו לאחרים, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מדרש, חלק א', סימן כא), שמי שתנינו השם יתברך להבין ולחדש איזה דבר, הישר מחיב שיגלה ויבניס זאת התבונה לעם סגולה, ולהיטיב מטובו לאחרים.

אוהב: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר אי אפשר להשיג קניני התורה אלא כשאוהב את עצמו, כי בדרך כלל, מי שאוהב את עצמו אז יאהב גם את זולתו, ומי ששונא את עצמו ישנא גם את זולתו, ועל כן מאחר ששלמות התורה היא שילמד גם עם אחרים, שנה נקרא תורה לשמה, שלומד תורה על מנת ללמדה, כמאמרם ז"ל (ספ' מט:): מאי דכתיב (משלי לא, כו): "פיה פתחה בתקפה ותורת חסד על לשונה", וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא תורה לשמה — זו היא תורה של חסד, שלא לשמה — זו היא תורה שאינה של חסד, איבא דאמרי תורה ללמדה — זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה — זו היא תורה שאינה של חסד. ולכן כשאדם אהוב הניו שאוהב את עצמו, הוא יאהב גם את זולתו, וילמד עמו תורה, שנה תורה לשמה, ועל כן אי אפשר להגיע אל קניני התורה, אלא על ידי הפדה התורה הזו של "אהוב" לאהב את עצמו, ואז ילמד גם עם אחרים.

אוהב את המקום: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר עקר יסוד קנין התורה הוא — ללמד לשם אל עולם, כי הוא הנותן את התורה, והתורה היא חכמתו יתברך, ועל כן האדם צריך ללמד תורה מאהבת המקום ברוך הוא, וכמאמרם ז"ל (גרים סו:): תניא (בבב' סו:): "לאהבה את הברך" אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו", שלא יאמר אדם אקרא — שיקראוני חכם, אשנה —

שיקראוני רבי, אשנן — שאהיה זמן ואשב בישיבה, אלא למד מאהבה, וסוף הכבוד לכא; כי צריכים ללמוד תורה מאהבת המקום ברוך הוא. ואמריו (והר כי תשא קצ): דהא אורייתא רחימו ואחנה וקשט אית בה, כי השלמות בנה העולם לאהב את המקום ברוך הוא ותברך שמו בכל לבו ונפשו ולקום בתצות ללה ולעסק בתורה הקדושה מרב אהבה, וכמו שאמריו (והר אמרי סח): תנא פלגנא שלימתא דכעי בר נש למפלח לקודשא בריך הוא כמה דתנינן (דברים ו): "ואהבת את ה' אלהיך" וגו', דירחים ליה לקדשא בריך הוא רחימותא דנפש ממש, ודא הוא רחימותא שלימתא, רחימותא דנפשה ורוחה כמה דאתדבקו אליו בגופא וגופא רחים לון כף יתבק בר נש לתמא ליה לקדשא בריך הוא רחימותא דנפשיה ורוחה לארבעא ביה, הדא הוא דכתיב (ישעי כו, ט): "נפשי איתיה בלילה" — נפשי ממש, "אף רוחי בקרבי אשתדב", אתדבקא בך ברחימותא סגיאה, בלילה — דכעי בר נש מרחימותא דקדשא בריך הוא למיקם בכל ליליא לאשתדלא בפולחנה עד דיתער צפראה, ויתמשך עליה חוטא דחסד, דתנא וקאה חולקיה דהוא בר נש דרחימותא דא רחים ליה לקדשא בריך הוא והגי וזכאי קשוט דמתמין ליה לקדשא בריך הוא הכי עלמא מתקמא בגיגיהון, ושלטין על כל גזירין קשין דלעילא ותתא, בגין דיתקנן עלמא בגיגיהון, תנא ההוא וקאה דאתדבק ברוחיה ונפשיה לעילא במלכא קדישא ברחימותא כדקא יאות, שלט בארעא דתמא, וכל מה דגזר על עלמא אתקנן. ואמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות אהבה, סימן ג): על-ידי אהבת השם יתברך נשמרת הנפש מקל פגמים רעים; אשרי מי שאוהב את המקום באהבה אמיתית, ואז ימשוך על עצמו

קנין התורה.

אוהב את הבריות: צריך שדוע, אהובי, בני היקר, אשר עקר שלמות קנין התורה היא לאהב את כל בר ישראל כנפשו, וילמד עמו תורה, כי בנה שאדם לומד עם זולתו, בנה מראה שהוא אוהב את התורה ואוהב ישראל, ולהפך מי ששונא ישראל ואינו רוצה ללמד עמהם תורה, הוא עם הארץ וגרוע מגוי, כמאמרם ז"ל (פסחים ט:): גדולה שנאה ששונאין עמי הארץ לתלמידי חכמים משנאה ששונאין אמות העולם את ישראל, וכל זה בא מתמת שנאת ישראל; כי גדולי מבקרי הצדיקים הדבקים באור התורה, הם הם התלמידי החכמים האמתיים שמורידים את עצמם אל התמוז עם ולומדים עמהם תורה, והם האוהבים את הבריות באמת, וזה היה משה רבנו, שמשס את נפשו בעבור עם ישראל, ולכן אמרו חכמינו הקדושים (מנחות סו:): משה רבנו אוהב ישראל היה, ואמר (אבות דרבי נתן, פ'ק טו): שנאת הבריות ביצר? מלמד שלא יבון אדם לומר אהב את החכמים ושנא את התלמידים, אהב את התלמידים ושנא את עמי הארץ, אלא אהב את כלם, כי זה עקר שלמות קנין התורה — לאהב את הבריות, ולכבוד אותם, וכמאמרם ז"ל (מנא דבי אליהו רבה, פ'ק כו): כן אמר להם הקדוש-ברוך-הוא לישראל: בני, מה אני מבקש מכם? אלא שתהיה אוהבים זה את זה ומקבדים זה את זה, ואז לומדים עמהם תורה, שזה שלמות קנין התורה ללמד עם כל בר ישראל תורה ולקרבו אליו יתברך, אשרי לו.

אוהב את הצדיקות: צריך שדוע, אהובי, בני היקר, אשר עקר קנין התורה לעשות צדקה וחסד עם לומדי תורה, ובה שייכה בצדקה, גם הוא יהיה נעשה בכלל לומדי

ו"ל (בכוח 10): אַמְרֵי רַבִּי רַבִּי יִצְחָאֵי מַאי דְכַתִּיב (משלי ל, א): "כִּי מִיץ חֶלֶב יוֹצֵא חֲמָאָה וּמִיץ אֶף יוֹצֵא דָם וּמִיץ אֶפְסִים יוֹצֵא רִיב"; בְּמֵי אֲתָה מוֹצֵא חֲמָאָה שֶׁל תּוֹרָה? בְּמֵי שְׁמַקְיָא חֶלֶב שְׁנֵינָק מִשְׁנֵי אִמּוֹ עֲלֶיהָ, וּמִיץ אֶף יוֹצֵא דָם, כֹּל תַּלְמִיד שְׂכׁוּעַס עֲלֵיו רַבּוֹ פַּעַם רַאשׁוֹנָה וְשׁוֹתֵק, וּזְכָה לְהִבְחִין בֵּין דָּם טָמֵא לְדָם טָהוֹר, וּמִיץ אֶפְסִים יוֹצֵא רִיב, כֹּל תַּלְמִיד שְׂכׁוּעַס עֲלֵיו רַבּוֹ פַּעַם רַאשׁוֹנָה וְשֹׁנֵה וְשֹׁנֵה לְשׁוֹתֵק, וּזְכָה לְהִבְחִין בֵּין דֵּינֵי מְמוֹנוֹת לְדֵינֵי נְפְשׁוֹת, כִּי זֶה עֶקֶר שְׁלֵמוֹת קַנְיָן הַתּוֹרָה, שֶׁסּוֹבֵל אֶת הַתּוֹכְחוֹת רַבּוֹ, נֶאֱפֵק שְׂרׁוֹב מִבְּנֵי אוֹתוֹ הוּא וּזְכָה לְהִתְעַלֵּת בַּתּוֹרָה. וְאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (תּוֹמִיד כ.ת.): תֵּינָא רַבִּי אֹמַר אִינוּ הֵיא דִרְרָךְ יִשְׂרָאֵל שִׁבּוֹר לֹו הָאֲדָם יֵאֵהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת, שְׁכַל זְמַן שְׁתּוֹכְחוֹת בְּעוֹלָם — נַחַת רוּחַ בָּא לְעוֹלָם, טוֹכָה וּבִרְכָה בְּאֵין לְעוֹלָם, וְרַעַה מִסְתַּלְקַת מִן הָעוֹלָם, שְׁנֵאֲמַר (משלי כד, כה): "וְלַמּוֹכִיחִים יִנְעַם וְעַלֵּיהֶם כְּבוֹד בְּרַפְתּוֹ טוֹב" וְכו', אָמַר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר נַחְמֵי אָמַר ר' יוֹנָתָן: כֹּל הַמוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ לְשֵׁם שְׂמִים זְכָה לְחֻלְקוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁנֵאֲמַר (שם כה, א): "מוֹכִיחַ אָדָם אַחֲרָי", וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׂמוֹשְׁכֵין עֲלֵיו חוּט שֶׁל חֶסֶד, שְׁנֵאֲמַר (שם, פסוק כג): "חֵן יִמְצָא מִמְּחֻלִּיק לְשׁוֹן".

וּמִתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד: צִרְיָךְ שְׂתַדַּע, אַהוּבֵי, בְּנֵי הַיָּקָר, שְׂעַקְר שְׁלֵמוֹת קַנְיָן הַתּוֹרָה שִׁיְהִיָּה בְּטַל וּמִבְטָל בְּעִינֵי עֲצָמוֹ, וְיִהְיֶה מִתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד, וְיִהְיֶה מוֹכֵן לְשִׂמְעַ מִפְּלִם, וְיִדְקֵא עַל-יְדֵי-יְהוָה יִזְכָּה לְקַנּוֹת קַנְיָן הַתּוֹרָה; כִּי שְׂאָדָם מִתְנַגֵּה עַל וְזוֹתוֹ אֶף פַּעַם לֹא יִרְצֶה לְשִׂמְעַ מֵאֲחֵרִים, וְעַל-יְדֵי-יְהוָה כֹּל לְמוֹדוֹ יִהְיֶה בְּטַעֲוִיּוֹת, כִּי מֵרַב גִּאֲוָנוֹת אִינוּ מוֹכֵן לְשִׂמְעַ מוֹזְלוֹתוֹ, אֲבָל בּוֹ בְּרַגַע שְׂאָדָם מִבְטָל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרֵי, וְהוּא מוֹכֵן לְשִׂמְעַ מִכָּל אָדָם, עַל-יְדֵי-יְהוָה יִקְנֶה קַנְיָן הַתּוֹרָה, וְעַל-כֵּן אֲשֶׁרֵי מִי שְׂמִתְרַחֵק מִן הַכְּבוֹד,

הַתּוֹרָה, וְיִזְכָּה שְׂנֵאֲמַר מִמֶּנּוּ זָרַע לוֹמְדֵי תּוֹרָה, כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (פבא בתרא ט): רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוֹי אָמַר: כֹּל הַדְּגִיל לְעִשׂוֹת צְדָקָה זְכָה שִׁיְהִי לוֹ בְּנִים בְּעֵלֵי חֲכָמָה, בְּעֵלֵי עֶשֶׂר, בְּעֵלֵי אַגְדָּה, וְעַל-כֵּן כֹּל מִי שְׂרׁוּצָה לְהִוֵּת תַּלְמִיד חֲכָם, וְשִׂיזְכָּה שְׁרַעוֹ יְהִי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, יִרְבֶּה בְּצְדָקָה לְלוֹמְדֵי תּוֹרָה, וְעַל-יְדֵי-יְהוָה תִּהְיֶה לוֹ שְׂכִיחוֹת אֵל הַתּוֹרָה.

אוֹהֵב אֶת הַמִּישְׁרִים: צִרְיָךְ שְׂתַדַּע, אַהוּבֵי, בְּנֵי הַיָּקָר, שְׂעַקְר קַנְיָן הַתּוֹרָה הוּא שְׂחַלְף תַּמִּיד בְּדָרְךְ הַמִּישׁוֹר וְהַיָּשָׁר, וְיִשְׁמַר אֶת עֲצָמוֹ מִדְּרִכֵי הַעֲקָלְקָלוֹת, וְיִכְבַּר בְּקֶשׁ דָּוִד הַמַּלְאָךְ (תהלים קמג ט): "לְמַדְנֵי לְעִשׂוֹת רְצוֹנְךָ כִּי אֲתָה אֱלֹהֵי רוּחַךְ טוֹכָה מִתְנַחֵי בְּאָרְץ מִישׁוֹר", וְכֵן בְּקֶשׁ (תהלים כו, יא): "הַדְּרִיךְ הַיָּשָׁר וְנַחֲנֵי בְּאֵרֶץ מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרֵי"; וְאָמְרוּ (זהר קדושים פה ט): וְכֵאֵין אִינוּן דִּדְעִינֵי דְאֹרְיָתָא, וּמִשְׁתַּדְּלֵי בַּהּ בְּאֵרֶץ מִישׁוֹר, דְּאִינוּן נְטַעֵין אֵילָנִין דְּחִיזִין לְעֵילָא דְכֻלְהוֹ אֲסַנְוִתָא, וְגִבְיָן כְּף כְּתִיב (מלאכי ב): "תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיָּהּ", וְכִי אִית תּוֹרָה דְּלָאו אִיְהִי אֱמֶת, אִין כְּגוֹנָא דְאֲמַרְן דְּאֹרְיֵי מָאן דְּלֹא יָדַע וְלָאו אִיְהוּ קֶשֶׁט, וְהִיְהוּ דְּאֹרְיָךְ מִלָּה מִינָה אֹרְיָךְ מִלָּה דְּלָאו אִיְהוּ אֱמֶת, וּבְגִינֵי כְּף כְּתִיב: "תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיָּהּ", וְעַם כֹּל דָּא מְכַעֵי לִיה לְבַר נֶשׁ לְמִילָךְ מְלֵי דְאֹרְיָתָא מְכַל בַּר נֶשׁ אֲפִלוֹ מִמָּאן דְּלֹא יָדַע בְּגִין דְּעַל דָּא יַחְזַר בְּאֹרְיָתָא, וְיִחִי לְמִילָךְ מִמָּאן דְּיָדַע, וְלִבְחַר אֲשַׁפַּח דְּאֹזִיל בַּהּ בְּאֹרְיָתָא בְּאֵרֶץ קֶשֶׁט, וְעַל-כֵּן צְרִיכִים לְהִוֵּת אוֹהֵב אֶת הַמִּישְׁרִים, וְזֶה יְסוֹד גְּדוֹל בְּקַנְיָן הַתּוֹרָה.

אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת: צִרְיָךְ שְׂתַדַּע, אַהוּבֵי, בְּנֵי הַיָּקָר, אֲשֶׁר יְסוֹד גְּדוֹל בְּקַנְיָן הַתּוֹרָה — שִׂאֵהֵב אֶת הַתּוֹכְחוֹת, וְאִם רַבּוֹ מוֹעֵס עֲלֵיו וּמִוִּכְחוֹ וְשׁוֹתֵק — זְכָה לְהִתְעַלֵּת, כְּמֵאֲמָרָם

והוא מוכן לשמע מפלס, ואז דיקא יתעלה תורה, שהרי לכך נטח: ואינו מגיס לבו בלמודו. במעלות התורה.

ולא מגיס לבו בתלמודו: צריך שתדע, אהובי, ל"ג: תובחות. דכתיב, הוכח למסס ואלהיך. וכל אלו בני הנקר, כשאתם לומד תורה, אסור לו

להתנאות ולהגביה דעתו, שפאדם לומד תורה, אסור לו

להתנאות ולהגביה דעתו, כי כבר אמרו חכמינו הקדושים (סנהדרין כד.):

אמר מר סימן לגסות הרוח עניות, מאי עניות?

עניות התורה, ואמרו (ערוכי נה): נבא אמר: "לא בשמים היא", לא תמצא במי שמוגביה דעתו עליה בשמים, ולא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה בים, רבי יוחנן אמר: "לא בשמים היא", לא תמצא בגסי רוח, כי זה יסוד בקנין התורה, שלא יהיה מגיס לבו בתלמודו, אלא יהיה ענו ושפל וסכלו, ואז יקנה בשלמות את קנין התורה.

נושא בעל עם חברו: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר אין עוד דבר חשוב בקניני התורה כמו המדה הנקרה הוא של "נושא בעל עם חברו"; כי יש תלמידים שקשה להם לקלט

את הלמוד, וצריכים לחזר עמהם פעמים אין מספר, וכן צריכים להוריד את עצמו אל מדגתם, עד שהם יגישו כאלו הרב הוא התלמיד והחבר, שזה נקלל "נושא בעל עם חברו". וכבר אמרו

חכמינו הקדושים (ערוכי נה): על רבי פרידה: הנה ליה ההוא תלמידא דהנה תני ליה ארבע מאה זמני ונמר, יומא חד בעייה למלתא דמצוה, תנא ליה ולא גמר, אמר ליה האידנא מאי שנא,

אמר ליה מדהייתא שעתא דאמרי ליה למר איפא מילתא דמצוה אסתאי לבעתאי, וכל שעתא אמינא, השתא קאי מר, השתא קאי מר, אמר ליה הב דעתיה ואתגיי ליה, הדר תנא ליה ארבע

מאה זמני אחרני, נפקא בת קלא ואמרה ליה: ניתא לה דליפטוק לה ארבע מאה שני, או דתיזכו את ודרך לעלמא דאתי, אמר דניזכו אנא ודריי לעלמא דאתי, אמר להן הקדוש ברוך הוא תנו

לו זו וזו; כי דיקא כשאתם מוריד את עצמו אל חברו וחוזר עמו את התורה פעמים אין מספר, שזה בכלל "נושא בעל עם חברו", אזי וזכה לקניני התורה. ובאמת מצאנו (מגלה כו): ששאלו

תלמידיו את רבי פרידה, במה הארכת ימים? אמר להם מימי לא קרמני אדם לביית המדרש, כי

הוא היה מוכן ללמוד עם כלם. ואמרו חכמינו הקדושים (בבא מציעא פה): כל המלמד את בן חברו תורה, וזכה יושב בשיבה של מעלה, שגאמר (ירמיהו טו, יט): "אם תשוב ואשיבך לפני תעמד", וכל

המלמד את בן עם הארץ תורה אפלו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה ומבטלה בשבילו, שגאמר (שם): "ואם תוציאי יקר מזולל כפי תהיה"; אשרי מי שקונה לעצמו את המדה הנקרה הזאת להיות "נושא בעל עם חברו", שכנה? קנה קניני התורה.

מקריעו לכף זכות: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר אחד מיסודות קניני התורה הוא לדון את חברו לכף זכות, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקוטי מוה"ר, חלק א, סימן רפב): דע פי צריך

לדון את כל אדם לכף זכות, ואפלו מי שהוא רשע גמור צריך לחפש ולמצא בו איזה מעט טוב שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב ודן אותו לכף זכות, על ידי זה

מעלה אותו באמת לכף זכות, ויכול להשיבו בתשובה. וזה פרוש הפסוק (תהלים לו, י): "יעוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו", הינו שהפסוק מזוהר לדון את הכל לכף זכות, ואף על פי

שאתה רואה שהוא נרשע גמור, אף-על-פי-כן צריך אתה לחפש ולבקש ולמצא בו מעט טוב ששם אינו נרשע, וזהו "עוד מעט ואין נרשע", שצריך אתה לבקש בו עוד מעט טוב שיש בו צדין, ששם אינו נרשע, כי אף-על-פי שהוא נרשע, איך אפשר שאין בו מעט טוב צדין, כי איך אפשר שלא עשה איזו מצוה או דבר טוב מקימו? ועל-ידי-היא שאתה מוצא בו עוד מעט טוב ששם אינו נרשע, ואתה דן **מעמידו על האמת, מעמידו על השלום, מתישב** אותו לכף זכות, על-ידי-

זה אתה מעלה אותו באמת מפך חובה לכף זכות עד שישוּב בהשוכה על-ידי-היא, וזהו "עוד מעט ואין נרשע" — על-ידי שמוצא בהנשע "עוד מעט" טוב ששם אינו נרשע, על-ידי-היא "והתבוננת על מקומו ואיננו" — הינו כשתבוננת ותסתכל על מקומו ומקדנתו ואיננו שם על מקומו הראשון; כי על-ידי שמוצאין בו עוד מעט טוב, אינו נקרה טובה ודין אותו לכף זכות, על-ידי-היא מוציאין אותו באמת מפך חובה לכף זכות, וזהו "והתבוננת על מקומו ואיננו" — כי כבר שב בהשוכה שלמה, וכן אדם יכול ללמד תורה עם כל אחד ולהשיבו בהשוכה שלמה, והעקר על-ידי הדרך הנוראה והנפלאה הוא של "מכריעו לכף זכות". וכמו שאמר מהר"ת ז"ל: כל זמן שאני מלמד זכות על זולתי, אני פותח לו פתחים לחזור בהשוכה שלמה, אצל בו ברגע שאני מלמד עליו חובה, סגתי ממנו את כל דלתות ההשוכה. והזהיר רבנו ז"ל מאד ללכת בדרך הנוראה והנפלאה הוא לחפש ולבקש ולמצא הן בעצמו והן באחרים נקודת טובות, כי זה יסוד גדול לכל מי שרוצה להתקרב אל השם יתברך, ולכך יאבד עולמו לגמרי, חס ושלום, כי רב בני-אדם שרחוקים מהשם יתברך, עקר רחוקם הוא מחמת מרה שחורה ועצבות, מחמת שנופלים בדעתם, כי רואים בעצמם גדל לקולם שקלקלו מעשיהם, כל אחד כפי שיודע בעצמו את נגעי לבבו ומכאוביו, ועל-ידי-היא אינם מתפללים ואינם לומדים, כי נפלו מדעתם לגמרי, ובשכא אדם ומכריע אותם לכף זכות, על-ידי-היא הוא מעלה אותם מפך חובה לכף זכות, וזוכים לחזור בהשוכה שלמה, אשרי מי שמיצע אל מדרגה זו של "מכריעו לכף זכות", שעל-ידי-היא יוכל ללמד תורה עם כלם.

מעמידו על האמת: צריך שדעת, אהובי, בני הנקר, שעקר שלמות התורה — לקשר את האדם אל הקדוש-ברוך-הוא, שרק הוא אמת, כמו שכתוב (ירמיה י'): "והנה"ה אליכם אמת", כי רק הקדוש-ברוך-הוא הוא אמת, וכל מה שנגזל יתר בהקדוש-ברוך-הוא, יותר אמת נכנסת בו, וכן אמרו (מקובים, מקין כא): אין אמת אלא תורה, הלא הוא דכתיב (מלאכי ב. א'): "תורת אמת היתה בפיהו", ועל-כן כל מי שלומד יתר תורה, יותר אמת נכנסת בו. נמצא, שעקר התכלית בנה העולם — לבקש ולחפש אתו האמת, שהוא הקדוש-ברוך-הוא והתורה, וזה עקר השלמות שאדם צריך לבא אליה בזה העולם, להיות בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, ולהתעמק בתורתו הקדושה. ולכן המדה הזו "מעמידו על האמת", מאד מאד יקרה אצלו יתברך, כי כשפעלות משנות מתאחדות באחדות אמת, זה מאד חשוב למעלה (לקשיטותיו, חלק ב, סימן ב), ועקר הגלות הנקרה היא על-ידי שאינם מוצאים את האמת, ובמאמרם ז"ל (סנהדרין נז.) על פסוק (שעיהו נט, טו): "נתתי האמת נעדרת" — מלמד שהאמת נעשית עדרים עדרים והולכת לה, הינו שקל אחד אומר שהאמת אצלו: ובאמת זה עקר הגלות, ורק על-ידי-היא מתרחקים ממנו יתברך, שקל אחד צועק כאלו רק הדרך שלו היא אמת, ודרך זולתו היא שקר, כי האמת נעשית עדרים עדרים, והולכת לה, ואי אפשר להתאחד יחד. ובאמת אין לה עוד טעות יותר גדולה מזו, כי

המכלית היא רק לחפש ולבקש ולמצא את הקדוש-ברוך-הוא, לידע ולהודיע ולהודיע אשר הוא יתברך אמת, ובלעדיו אין שום אמת כלל, פי (שפת נח): חזתמו של הקדוש-ברוך-הוא אמת, פי רק הוא יתברך אמת, וכן רק התורה הקדושה היא אמת, ולכן מה שיש להחליק ולהפרד אחד מהשני, כל אחד יחזיק בדרך, ולהבדילה אותו אל הקדוש-ברוך-הוא, כי אין שני בגי'אדם שוים, וכל אחד מקבל דרך רב אחר ודרך צנון אחר, ויאתו כל אחד בדרך, העקר שהדרך תוביל אותו אל האין סוף ברוך הוא שיחידו בעצמו, אשר אין בלעדיו יתברך כלל, והוא יתברך מתיי ומהנה ומקיים את כל הבריאה כלה, ונדב גדול ודבר קטן לא נעשה מעצמו אלא בהשגחה המאציל העליון, וילמד את תורתו הקדושה, ואפלו שיש לו חלוקי דעות עם חברו, עם כל זאת מאחר שהכל טוב על-פי דרך התורה, רק כל אחד נמשך כפי מדה אחרת אל הקדוש-ברוך-הוא, זו כבר נקראת אמת, לא-כן אם נעשה קנאה ושנאה ומחלוקת בין בגי'אדם, שכל אחד ואחד אומר שרק אצלו האמת, ורק הדרך שלו היא האמת, ורק ובו הוא אמת, ואצל אחרים בדרךיהם ורבותיהם נמצא השקר, צריכים לידע שאין עוד שכן קמהו, ותפח רוחו ונשמתו, שהוא מרבה מחלוקת בישראל, וגורם לשכינה שתסתלק מישראל, ויהיו נעשים פרודים בין נשמות ישראל, ולא לזה התפנן הבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע, שגלה את דרכו הקדושה והנוראה בגלוי אלקות, במדרגה עליונה עד מאד, כדי שיהיה נעשה אחר-כך, רחמנא לישכון, פרודים, ואחד לא יסבל את השני, אדרבה כל זה בא מהסתרא אחרת והסת"ד-מ"ם, שאמר לבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע, שניקם בו על שמגלה כל-כך את אלקותו יתברך בעולם, והנקמה שלו היא

שמכניס מחלוקת וחלוקי דעות בין נשמות ישראל, כי אף שהיו לבעל-שם-טוב הקדוש זי"ע ששים גבורים, שהם ששים תלמידים, וכל אחד היה שונה מתברו, וכל אחד הקיים דרך אחרת, כפי שקבל מרבו הקדוש, עם כל זאת לא היתה הבנה שיהיה נעשה איזה שהוא שגאה וקנאה או פרודים, אדרבה כל אחד נמשך אחר דרך אחרת, איך להגיע אל הקדוש-ברוך-הוא והתורה, אצל אין זה צריך להביא לידי מחלוקת וחלוקי דעות, שזה כבר נקרא שקר (לקושי-הלכות, שומר ש"ך, הלכה ב', אות י'). וכן האריז"ל הזהיר את תלמידיו שמהיה ביניהם אהבה גדולה, ופעם אחת אמר שניה מוכן לבא לירושלים ושתבא הגאולה על ידו, אך נתקלקל על-ידי מעט המחלוקת שנעשה בין החברים על-ידי גושי-הלכות, שומר ש"ך, הלכה ה', אות יב); ומכל שכן וכל שכן בדרכי רבנו ז"ל, שכל-כך הזהירנו על שלום ואהבה, עד שהתבטא כבר, ואמר (ת"י-מדרין, סימן רצב): העולם ראוי שיתמהו עצמן על גדל האהבה שבינינו. ובאמת כשיש אהבה בין התלמידים מקבלים מהרבי באופן אחר לגמרי. אך כבר אמרו תלמידינו הקדושים (סו"ה מו): משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צדקו, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות, ואמרו (הליו י'): משרבו יחזיתי הלב, רבו מחלוקת בישראל, וזה עקר הגלות המרה שאנו סובלים כל-כך, כי כל אחד צועק שרק אצלו האמת, ויחברו הוא המהריב את האמת, וכאלו רק דרכו ורבו הם אמתים, ודרך רב אחר היא בשקר, ומי שאומר דברים אלו להגיד יודע שהוא בעצמו עצם השקר, כי אין שום מציאות בלעדיו יתברך כלל, והוא יתברך מתיי ומהנה ומקיים את כל הבריאה כלה, ודומם, גומת, מי מדבר, הם עצם עצמיות אלקותו ממש, והכל

לבוש אל האין סוף ברוך הוא, ועל זה נבנית כל התורה הקדושה, להורות ולגלות את אמתת מציאותו יתברך, כמובא (והי מצודת ע"ג): אמאי אקרי תורה? בגין דאורי וגלי במה דהנה סתים דלא אתידע, "חיים" דכל חיים הלעילא בה אתכלילו, ומנה נפקין "למחויקים בה", לאינון דאתדין בה, דמאן דאתי באורייתא אחיד בכלא, אחרי לעילא ותתא, ולכן כשעם ישראל יתאחדו יחד, ויאהבו זה את זה, אף שכל אחד יוגן מדרך אחרת ומרבי אחר, עם כל זאת כל אחד מסיים ומתאחד בדבר אחד שהוא אחדותו יתברך, ולומדים את התורה הקדושה, זה עקר השלמות, אשר בשביל זה ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו בשניים ובחלוקי דעות כל כך נפרדים, כדי שיתעלו ששועים בכל העולמות על-ידי נשמות ישראל, אף שכל אחד נמשך ממקום שנמשך, והולך וכא בדרך אחרת, ומחזיק מרב ורבי אחר, עם כל זאת מתאחדים באחדותו יתברך ובתורתו הקדושה, זו נקראת שלמות האמת, וזה "מעמידו על האמת", שמאד נצרך לקניגי התורה, וכל זמן שאין האדם רוצה להודות בזה, עליו לידע שהוא נמצא בשקר, וראוי שיעקר מן העולם, כי אצלו יתברך שנואה המחלגת, וכמאמרם ו"ל (שיר השירים, פרשה ח, סימן א): אמר הקדוש ברוך הוא, תנו דעתכם שלא תשאנו זה את זה ולא תקנאו זה את זה, ולא תחרחרו זה עם זה, ולא תכישו זה לזה, שלא יאמרו מלאכי השרת לפני: רבונו של עולם, תורה שנתת להם לישראל אינו עוסקין בה, והרי איבה וקנאה ושאנא ותחרות ביניהם; וזה הדבר הכי גרוע שרק יכול להיות, ולא לזה התפנה התנא רבי שמעון בר יוחאי והאריז"ל והבצל-שם-טוב הקדוש זי"ע ורבנו ז"ל בגלוי תורתם והשגתם, שיהיה נעשה, חס ושלום, איזה פרוז לזכות

מעמידו על השלום: צריך שתדע, אהובי בני הנקר, אשר שלמות קנין התורה אף

שהם מחלקים בדעת תורה, עם כל זאת יתאחדו באחדות אחת. וכמאמרם ו"ל (קדושין ל): על פסוק (ההלים קו, ה): "אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער". מאי את אויבים בשער? אמר רבי חיאי בר אבא אפלו האב וכו' הרב ומלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד, נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שגאמר (במדבר כא): "את זה בוספה", כי זה עקר המדה של

"מעמידו על השלום", אף שיש ביניהם חילוקי דעות בדעת התורה, עם כל זאת לבסוף הם באים לדי אהבה, כי התורה נקראת שלום, כמו שכתוב (משלי ג, י): "דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום".

מתנישב לבו בתלמודו: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר עקר קנין התורה הוא שילמד באופן כזה, עד שיהיה לבו מלא

שלומד ילמד את הלמוד עם עצמו, בדיוק כמו שלומד עם אחרים, ונסביר לעצמו את הלמוד היטב היטב, כדי שיהיה "מתנישב לבו בתלמודו", ועל-ידיה יוכל אחר-כך להסביר גם לזולתו, כי כל זמן שאין הלמוד מתנישב היטב בתוך לבו, ועדין יש לו ספקות, הוא לא יכול ללמד עם אחרים, לא-כן כשהסביר לעצמו היטב את הלמוד, אז יוכל להסביר גם לאחרים. וזה פרוש דברים היצאים מן הלב נכנסים אל הלב, הינו כשלומד את התורה בברור גמור עד שנתקנים אצלו "מתנישב לבו בתלמודו", אז יכול ללמד גם עם אחרים, וזו פגנת אבני (נהה כד): שמע מינה צורקא מרבנן דאמר מילתא לימא בה טעמא, דכי מדכרו ליה מדכר, וכל זה תלוי כפי ש"מתנישב לבו בתלמודו", ואז יוכל להסבירו גם לאחרים.

שואל ומשיב: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר שלמות קנין התורה, שלא יתביש לשאל בשעה שצריך לשאל, וכמאמרם ז"ל (אבות, פרק ב): ולא הבישון למד, וכן כשצריך להשיב — ישיב בפה מלא. וכבר אמרו חכמינו הקדושים (אבות דרבי נתן, פרק א): שלש מדות בתלמוד חכם: שואל ומשיב — חכם, שואל ואינו משיב — למטה הימנו, אינו שואל ואינו משיב — זהו למטה מכלם; כי עקר שלמות הלמוד שלא יתביש לשאל בשלא מבין, וכן לא יתביש להשיב כשיש לו מה להשיב, וזו שלמות קנין התורה.

שומע ומוסיף: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, אשר שלמות קנין התורה, שתמיד ישמע מה שרבו לומר, ונעשה אנו כאפרקסת, ועל-ידיה יוכל להוסיף חכמה ודעת, וכמאמרם ז"ל (ברכות מ): "אם שומע" — בלשון "תשמע" — בחדש, ואם יפנה לבקף שוב לא תשמע; כי צריכים תמיד לשמע מה שרבו לומר, ועל-ידיה יוסיף לו רבו עוד חכמה ודעת. ואמרו (ספרי עקב): כי אם שומר תשמרון את כל המצוה הזאת, מנין אתה אומר שאם שמע אדם מדברי תורה ראשון מקימו, שכשם שראשון מתקנים בידו כך אחרונים מתקנים בידו, תלמוד לומר: "כי אם שומר תשמרון את כל המצוה הזאת", כי תמיד צריך להיות מוקן לשמע מרבו ומכל בר ישראל, ועל-ידיה יוסיף חכמה ודעת, כי אם אדם שומע מכל אחד, אזי נעשה מבין דבר מתוך דבר, ונתעלה בחכמת התורה, ואין לו להתביש לשמע אפלו מהקטן שבקטנים. וכמאמרם ז"ל (שם) על פסוק (דברים יא, י): "אשר אנכי מצוה אתכם היום", ומנין אתה אומר, שאם שמע דבר מפי קטן בשומע מפי חכם? שגאמר (קהלת יב, יא): "דברי חכמים כדרכנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות, כלם נתנו מרעה אחד", וכו', ועוד השומע מפי חכם כשומע מפי סנהדרין, שגאמר: "בעלי אספות", ואין אספות אלא סנהדרין, שגאמר (במדבר יא, טו): "אספה לי שבועים איש מזקני ישראל", והשומע מפי סנהדרין בשומע מפי משה, שגאמר: "נתנו מרעה אחד". ואומר (ישעיה סג, יא): "ויזכור ימי עולם משה עמו איה המעלם מיס את רעה צאנו, איה חסם בקרבנו את רוח קדשו", ולא עוד השומע מפי משה בשומע מפי הקדוש-ברוך-הוא, שגאמר: "נתנו מרעה אחד"; ואם ירגיל את עצמו לשמע אצל כל אחד תורה ומכל שכן אצל רבו, אזי יהיה מוסיף וחולף

בחקמת התורה, ומה גם שיזכה להבין דבר מתוך דבר, שגם מי שאמר את זה לא פנו לזה, אלא הוא יוסיף מעצמו חכמה על חכמה, וכמו שאמר רבנו ז"ל (לקושי"מותר"ו, חלק א, סימן רסא): אפלו אדם פשוט אם ישוב עצמו על הספר, ויסתכל על אותיות התורה, יכול לראות תדשות ונפלאות, הנינו שעל-ידי הסתכלותו היטב היטב על אותיות התורה, נתחילו האותיות להאיר ולהצטרף, בבחינת הלומד על מנת ללמד, והלומד על מנת לעשות,

(יומא עג:): אותיות בולטות ומצטרפות, ואני ראה נפלאות צרופים חדשים, ויכולים לראות בספר מה שבעל המספר לא פנו לזה כלל, וזה אפשר אפלו לאדם פשוט, כי אדם גדול יכול לראות זאת בלא יגיעה, רק אפלו אדם פשוט לגמרי יכול להשיג ולראות תדשות, אך שלא יעמיד הדבר לנסיין, כי יכול להיות שאין דבוק לא יראה כלל, אך אף-על-פי-כן יכול להשיג את זה אפלו אדם פשוט, וכל זה אפלו אם שומע מתוך הספר, יכול להבין ולהוסיף מדעתו דברים שלא פנו לזה בעל מחבר, ומכל שכן וקל נחמד כשהוא שומע מפיו של החכם, והרב האמת שאין יוסיף מדעתו חכמה ודעת ויתחדשו אצלו חדושין חדשים, על-פי ההקדמות שזכה לשמע ולהבין.

הלומד על מנת ללמד: צריך שתדע, אהובי, בני הנקר, שעקר שלמות קנין התורה הוא שילמד על מנת ללמד, שזו נקראת תורה לשמה, תורה של חסד, כמאמרם ז"ל (ספא מט:): אמר רבי אליעזר מאי דכתיב (משלי לא, כו): "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה", וכי יש תורה של חסד ויש תורה שאינה של חסד? אלא תורה לשמה זוהי תורה של חסד, שלא לשמה, זוהי תורה שאינה של חסד. איבא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד, שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד, כי אין עוד חסד יותר גדול מזה, כמו הלומד על מנת ללמד, וזה סימן שתורתו היא תורה לשמה, שרוצה ללמד גם את וולתו. ואמרו חכמינו הקדושים (עירובין נד:): אמר רבי אליעזר מאי דכתיב (שיר השירים ה, יג): "לחיו כערוגת הבשם", אם משים אדם עצמו כערוגה זו שהכל רשין בה וכבשם זה שהכל מתבשמין בו — תלמודו מתקנים, ואם לאו — אין תלמודו מתקנים, ואמרו (גמא דבי אליהו רבה, פרק יד): כל המלמד תורה ברבים לישראל לשם שמים, ואינו נושא פנים לעשירי ולעני, אלא מקראן שהוא מקראן פאחת ומשנה שהוא משנן פאחת, מתוך כך הקדוש-ברוך-הוא מרחם עליו ונותן בו רוח חכמה ובונה ודעה ונהלל, ונותן חלקו עם שלישה צדיקים: אברהם, יצחק ויעקב, ועליו הכתוב אמר (ישעיה נב, א): "מעמל גפשו יראה ישבע" וגו', ואמרו (שם, פרק כה) על פסוק (שם נח, ז): "הלוא פרוס לרעב להקמך", אין לחם אלא דברי תורה, שאמרו (עמוס ח, א): "הנה למים פאים נאם הוי"ה והשליכתי רעב" וגו', כמאן אמרו, יש בו באדם דברי תורה יפרנס לאחרים, כדי שתרגה חקמנו בידו, ומוסיפין לו עליה, כל העושה אינו נמצע מטובה העתידה לבא עליהן לישראל לימות המשיח; ועל-כן אשרי מי שלומד תורה עם אחרים, וכזה יוציא כננת תכלית הבראה, למלא את כל העולם עם תורה, ולתקן עולם במלכות שדי. והלומד על מנת לעשות: עקיף לדעה, אהובי, בני הנקר, אשר תכלית הלומד על מנת שביא אותה למעשה, כמאמרם ז"ל (אבות א): לא המדרש העקר אלא המעשה, ואמרו (עירובין נד:): על פסוק (דברים ל, יד): "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיו ובלבבך לעשותו", אימתי קרוב אליך? בזמן שבפיו ובלבבך לעשותו, ואמרו (ירושלמי, ברכות, פרק א, הלכה ב:): הלומד על מנת לעשות ולא הלומד שלא לעשות, שהלומד שלא לעשות נח לו שלא נברא, ועל-כן אשרי מי שמקנים את התורה כפשוטה, וכזה הוא מוציא כננת הבראה, כי (תנחומא נשא): מיום שבברא הקדוש-ברוך-הוא

עולמו נתאנה שיהיה לו דירה בתחתונים, וכן שאדם מקים את התורה בפשוטה, הוא משרה שכנית ציו יתברך כאן למטה בעולם הזה; כי באמת התורה היא חכמתו יתברך, וכשאדם לומד תורתו יתברך, הוא נכנס בעצם עצמיות אלקותו יתברך, ואין התכלית אלא שייציא מהפח אל הפעל את למודו, שיקים את התורה בפשיטות בעולם הזה, ועל-ידי-זה הוא עושה דירה להקדוש ברוך הוא בתחתונים,

שכלם מכירים אותו, והמחכים את רבו, והמכונן את שמועתו, והאומר שזוהי מצלת "הלומד על מצת לעשות", כי עקר שלמות התורה — קשוא

לעולם העשיה הגשמי והתמרי הנה ומקומה בפשוטו בפעל ממש.

המחכים את רבו: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר עקר שלמות קנין התורה הוא ללמד לתלמידים, כי כשמלמדים את התלמידים, והם שואלים ומקשים, אזי הם מתדרים את מח רבם, וכמאמרם ז"ל (תענית ז): ומתלמידי יותר מכלם; כי מוכא בדברי רבנו ז"ל (לקוטי-מועד, חלק ב, סימן ז), אשר ההכם האמת זוכה בכל פעם להשיג מקיפים חדשים בהשגת אלקות, וענין המקיף הוא שאין הוא נכנס במח מרב אור וחיית נעמק, אף כשלומד עם תלמידים אז נעשה מהמקיף פנימי, ואז ההכם האמת בא ומשיג מקיפים אחרים בהשגת אלקות, ועל-כן היא מצלה גדולה מאד ללמד עם תלמידים, שעל-ידי-זה יזכה בכל פעם להכניס את המקיפים אל תוך הפנימי, וישיג השגות חדשות, ועל-כן תלמיד הוא מחכים את רבו. ואמרו חכמינו הקדושים (תענית יד): חכם זה המחכים את רבותיו; ולכן אשרי מי שזוכה ללמד עם תלמידים, שעל-ידי-זה הם יתקמו אותו, ואמרו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה מב, סימן ג): אם אין תלמידים אין חכמים; ואמרו (דברים רבה, פרשה ב, סימן כז) על פסוק (קהלת ה, ט): "ומי אהב בהמון לא בתבואה" — מי שהוא לומד תורה ואינו מלמד — אין לו הכל גדול מזה, כי עקר השלמות ללמד עם אחרים, כדי שהתלמיד יחכים את רבו, כי כזה שהוא נושא ונותן בתורה עם רבו, הוא מחכים את רבו. והמכונן את שמועתו: צריך שתדע, אהובי, בני היקר, אשר יסוד גדול בקנין התורה, שאם נכה לשמע אילו דברי תורה מרבתי, שיהיה מכונן היטב ממי שמע מימרא זו, ולא יחליף את המימרות מאחד לאחד; ועל-כן הוא דבר טוב מאד למי שלומד אצל רבים שיקרשם ממי שמע את השמועה, שלא יחליף את השמועות, וצריכים לדקדק בזה מאד. ועל-כן אמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות אמונה, חלק ב, סימן ד): כשהולך מרב לרב, או צריך לתזק אמונתו באחדות השם יתברך, כי הלמוד מהרבה מלמדים מטיב לאמונת היחיד, הינו כי כל חכם אמת יש לו דרך הלמוד אחד מהולתו — זה בעמק, וזה בפלפול, וזה בפשט, וזה בחקירה וזה בסבא, וכל אחד פנתו להגיע אל שלמות האמת, ולהוציא מהלמוד אחדות הבורא יתברך שמו, שהוא יתברך צינה את ההלכה הזו, ועל-כן כשלומד מרב לרב ראוי לו לרשם את שמועתו של כל רב ורב, ויהיה "מכונן את שמועתו", וזו תועלת גדולה מאד, לזכר את הדרך של כל רב, שלמד אצלו. וזכר זאת, אהובי, בני, כי תצטרך את זה לימים הבאים.

והאומר דבר בשם אומרו, הא למדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאלה לעולם, שנאמר (אסתר ב, כב) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי: המקרשים הקשו, למה נקנה

האמת. על צורה של הלכה: על השלום. שאינו דָּבָר זֶה בֵּין הַמִּי"ח דְּבָרִים שֶׁהַתּוֹרָה נִקְנִית בָּהֶם, מֵיִשָּׁב נְדָן, אִלּוּ עוֹטָה פֶּסֶרָה גִּלְוֹן. וּמַחֲיִיב עוֹד אִם זֶה סוֹף הַמִּי"ח דְּבָרִים בְּנִדְרָאֵי בּוּ בַלְמוּדוֹ: זֶה שֶׁהָיָה נוֹתֵנָת חַיִּים לְעוֹשֶׂיהָ. אֹכֵל כְּלוּלִים כֹּל הַמִּי"ח דְּבָרִים, וְאֵיךְ נִבְּיָן אֵת זֶה? פִּירוּמֵיהָ עוֹלָם הוּא וְהִקְדִּין קִיּוּמָהּ לוֹ עוֹלָם הַנֶּאֱ: כִּי אָךְ יֵשׁ לוֹמֵר, אֲהוּבֵי, בְּנֵי, אֲשֶׁר הִמְדָּה הָאֲחֵרוֹנָה

ב): וְתֹאמְרוּ אֶסְתֵּר לְמִלְךָ בְּשֵׁם מְרַדְּכֵי: זֶה גְדוּלָּה וְתוֹרָה, שֶׁהָיָה נוֹתֵנָת חַיִּים לְעוֹשֶׂיהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה
הוּא לוֹמֵר דְּבָר בְּשֵׁם
אוֹמְרוּ הִיא הַמְּדָה הַכִּי
יִקְרָה בְּלִמּוּד תּוֹרָה, כִּי
בְּזֶה מְגַלָּה אֵת שְׁלֵמוֹתוֹ

שְׁהוּא קָבֵל מֵרַבּוֹ, וְאֵינוֹ מִתְגַּאֲהַר כְּאֵלוֹ קָבֵלוֹ בְּעֲצֻמוֹ, אֲלֵא כִּף דְּרָכִים שֶׁל צִדִּיקִים, אֲשֶׁר הֵם מִתְאַבְּקִים תַּחַת רִגְלֵי רַבּוֹתָם, וְלוֹמְדִים אֲצֵלָם, וְאֲחֵר־כֵּף אוֹמְרִים בְּשֵׁם אוֹמְרָם. וְכֵן אָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (קֹהֵלֶת וְבַח. פְּרָשָׁה ב'): אָמַר רַבִּי חִזְיָא בְּרַחֲמֵיהָ, אִם אֵין הַתְּלִמִּיד רִגְלֵי לוֹמֵר שְׂמוּעָה מִשְׁמוֹ שֶׁל רַבּוֹ לְמַחַר תּוֹרָתוֹ מִשְׂפַּתְתָּה, כִּי מִי שְׂאוֹמֵר אֵת הַשְּׂמוּעָה בְּשֵׁם רַבּוֹ, אֲזִי הוּא רּוֹאֶה אֵת רַבּוֹ לִפְנֵי עֵינָיו, וְנוֹכַח כֹּל מֵה שֶׁקָּרָה סְבִיב הָאֵימָרָה הַזֹּאת, שֶׁשְּׂמַע וְרָאָה מַעֲשֶׂה וְנוֹכַח הִלְכָה, וְכֵן קָבֵלוֹ כֹּל הַצִּדִּיקִים, כֹּל רַב מֵרַבּוֹ וְרַבּוֹ עַד מִשָּׁה רַבֵּנוּ, שֶׁקָּבֵל מִפֵּי הַגְּבוּרָה וּמִסֵּרָה לִיהוֹשֻׁעַ, וְכֵן מִדּוֹר דוֹר, כֹּל אֶחָד שֶׁקָּבֵל מֵרַבּוֹ צִרִיךְ תְּמִיד לוֹמֵר מֵה שְׁלֵמוֹ בְּשֵׁם רַבּוֹ, וּבִפְרָטִיּוֹת שֶׁהוּא צִרִיךְ תְּמִיד לְהַזְכִּיר אֵת רַבּוֹ, וְאָמְרוּ חֻכְמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (מִנְחוּמָא בַּמְדָּבָר): אָמַר רַבִּי תַנְחוּם הַלְבָּלֵר:

מְקַבֵּל אֲזִי מֵרַבִּי מֵאִשָּׁה, שֶׁקָּבֵל מִן הַזְּקֵנִים הִלְכָה לְמִשָּׁה מִסִּינֵי כֹל מִי שְׂאֵינוֹ אוֹמֵר דְּבָר שֶׁל תּוֹרָה בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ, עֲלִיו הַפְּתוּחַ אוֹמֵר (מִשְׁלֵי כ.ב. כ.ב.): "אֵל תִּגְדֹּל דָּל, כִּי דָל הוּא", הֵינוּ כִּי הָאָדָם צִרִיךְ לְהִיּוֹת תְּמִיד דָּל, וְכֵן יִכָּל לְקַבֵּל, מֵה שְׂאִין פֶּן, אִם אוֹמֵר מִעֲצֻמוֹ, נִמְצָא שֶׁהוּא קָבֵר לֹא דָּל, וְאֵיךְ פֶּעַם לֹא יִקָּבֵל, וְלָכֵן אִם אֵין אוֹמֵר בְּשֵׁם רַבּוֹ, אֲזִי הוּא גּוֹזֵל אֵת הַדָּל, כִּי גַם רַבּוֹ קָבֵל מֵרַבּוֹ, וְזֶה הַיְסוּד שֶׁל הַמִּי"ח דְּבָרִים שֶׁהַתּוֹרָה נִקְנִית בָּהֶם, וְהַדְּבָר הַמִּי"ח הוּא "הָאוֹמֵר דְּבָר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ", דְּבָר זֶה "מְבִיא גְּאֻלָּה לְעוֹלָם", כִּי הוּא מְגַלָּה אֵת הַרְבֵּי הָאֲמֵת מִפֵּי מִי קָבֵל אֵת רַב חֻכְמָתוֹ, וְזוֹ הִתְהַמְּעֵל מוֹתֵרְנֵי וְי"ל, שֶׁהִיא כְּטַל לְגַמְרֵי אֵל רַבֵּנוּ וְי"ל, אֵיךְ שֶׁהוּא חֹדֵשׁ בְּעֲצֻמוֹ חֲדוּשִׁים נְפְלָאִים, עַם כֹּל זֹאת אָמַר עַל עֲצֻמוֹ: אֲנִי רַק כְּעַט כִּיד הַסּוֹפֵר, וְלָכֵן זָכָה לְהִמְשִׁיךְ אֵת תּוֹרַת רַבֵּנוּ וְי"ל לְכֹל הָעוֹלָם כְּלוֹ, וְכֵן מְצִינוּ בְּעוֹד תְּלִמִּידִים, שֶׁבְּעֲצֻמָּם זְכוּ לְהַשְׁגוֹת גְּבוּהוֹת בְּעֲבוּרַת הַשָּׁם וְתִבְרָן, עַל־יְדֵי עֲצָם יִגִּיעַתָם וְטִרְחַתָם בְּעֲבוּרַת הַבּוֹרָא וְתִבְרָךְ שְׁמוֹ, וְעַל־יְדֵי עֲצָם הִמְחַלְקֵת וְהַחְרִיפִין וְהַגְּדוּפִין שֶׁהָיוּ מִנֵּת חֲלָקִים, וְעַם כֹּל זֹאת הַתְּחִיבֵנוּ, וְעַל־יְדֵי זֶה דִּקְאָ זְכוּ לְגַלּוּיִים עֲלִיוֹנִים, וְאֵיךְ עַל־פִּירְבֵּן לֹא הִתְחִיבֵנוּ טוֹכָה לְעֲצָמָם כִּלְלֵ, אֲלֵא אָמְרוּ אֵת זֶה בְּשֵׁם רַבָּם שְׁלֵמוֹ מִמֵּנוּ רַב חֻכְמָתָם, וּמְבִיא רְאִיָּה מִפְּסוּק: "וְתֹאמְרוּ אֶסְתֵּר בְּשֵׁם מְרַדְּכֵי", כִּי מוֹכָא בְּדַבְרֵי רַבֵּנוּ וְי"ל (לְקוּשְׁרֵי מוֹתֵרֵי, חֲלָק א, יִמְעוּ נט), אֲשֶׁר אֶסְתֵּר הִיא בְּחִינַת הַסֵּתֵרָה, וְהַצִּדִּיק מְרַדְּכֵי מְגַלָּה אֵת הַהִסְתֵּרָה, וּמְגַלָּה שְׁגָם שֵׁם יֵשׁ דַּעַת אֲמִתִּית, וְעַל־כֵּן אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁמְגַלָּה תְּמִיד אֵת רַבּוֹ, אֵיךְ שֶׁכֹּל הַשְּׂגוּתָיו הַשִּׁי, עַל־יְדֵי עֲצָם יִגִּיעַתוֹ וְטִרְחַתוֹ וְסָבֵל חֲרוּפִים וְגִדּוּפִים שֶׁשִּׁפְכוּ אֵת דָּמוֹ, עַד שֶׁנִּתְגַּלָּה אֵלָיו הָאוֹר בְּתוֹךְ הַהִסְתֵּרָה, עַם כֹּל זֹאת עֲלִיו לוֹמֵר אֵת זֶה "בְּשֵׁם מְרַדְּכֵי", שֶׁהוּא הַצִּדִּיק הָאֲמֵת שֶׁלֵּמד אוֹתוֹ אֵת רַב חֻכְמָתוֹ, וְעַל דְּבָרָיו בְּנוֹיִים וּמִסְדִּים כֹּל חֲדוּשֵׁי שְׁחֹדֵשׁ בְּתוֹרָה, וְהִבְּן.

ז גְּדוּלָּה תּוֹרָה שֶׁהָיָה נוֹתֵנָת חַיִּים לְעוֹשֶׂיהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא: צִרִיךְ שְׂתַרְע, אֲהוּבֵי, בְּנֵי הַקָּר, שֶׁהִפְלִיג הַסָּנָא בְּמַעֲלַת לְמוֹד הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁעַל־יְדֵי זֶה הוּא זוֹכֵה לְחַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהוּא דְּבוּק בְּעוֹלָם הַבָּא, וְהִבְיָא רְאִיָּה מִתְשַׁעָה פְּסוּקִים (כֵּן הִיא הַנְּסֻחָא הָאֲמִתִּית), כִּי הֵם

נגד המשע פסידות (דרוש וקבל שְׂכָר) חיים הם למוצאיהם. אל חקרי למוצאיהם, אלל המקבילים מפתר עלין, כי התורה מתקמה עלאה נפקת, פמוכא (והר תקת כפב.) על פסוק (קהלת ז, יב): "ויתרון דעת התקמה תחיה בעליה", עין חיים היא למוחזיקים בה. צולטס כבאל. ושמה

מאי "ויתרון דעת", דא אילנא דחיי, יתרון דיליה מהו? התקמה ודאי, דהא תורה מתקמה עלאה נפקא, ואמרו (שם קדושים כב): אנת פתח עליון על רישא דאבא וזלית פתח עלך; כי משם נמשכת התורה, כי תרנג מצוות התורה וז' דרנגון הם מספר פתח, וכשואדם לומד תורה, ומקיים את מצוותיו ותפירו, על-ידי זה ממשך אור וזיו ותיות ודבקות הבורא ותפירו שמו, על כל איבר ואיבר

ובעולם הבא, שנאמר (משלי

ד): כי חיים הם למצאיהם

ולכל בשרו מרפא. ואומר

(שם ג): רפאות תהי לשרף

ושקוי לעצמותיה. ואומר

(שם ד): עין חיים היא

למחזיקים בה ותמכיה

מאשר. ואומר (שם א): כי

לזית חן הם לראשך וענבים

לגרגרתיה. ואומר (שם ד):

מתן לראשך לזית חן עטרת

ממ"ח איבריו ושס"ה גידיו, וזוהי להיות בטל אל עצם עצמיות אלקותו ותפירו, ונמשכת עליו הארת האין סוף ברוך הוא, כי כל איבר ואיבר וגיד וגיד, הוא כלי להמשיך בו האור אין סוף ברוך הוא, והוא נגד פסידה אחרת, וכמוכא (מקוים, תקן ט): אית איבר דשמע ביה כגון אוזניו, ואית איבר דמסתפל מגיה על עלמא, ואית איבר דארה ביה כל ירחין ובוטמין דצלותין וריחין סבין דהקלים דנפקין מאורייתא מפומא דבני נשא, ודא ריחא דחוטמא, ואית איבר דמליל ביה, ובאלין איברין אית שנויא, אכל ביה לית שנויא ואית איבר דמטנא על דבורא דא אדניי, ואיבר דממנא על מתשקה, ואיברין אלין פלהו בספירן, רישא פתח עליון מתא תקמה, בינה לבא ובה הלב מבין, תרין דרועין חסד וגבורה, גופא עמודא דאמצעיתא, תרין שוקין צנח והוד יסוד אמא שכניטא אות דיליה, פתח אתקרי א"ל עליון, אשר משם יורד אור עליון ממנו ותפירו על כל פרט ופרט מאיברי וגידו הגוף, שהם מרמזים נגד שמות ויחודים וצירופים, ועל-כן בא התנא לעורר את האדם שילמד, ואומר "גדולה תורה שהיא נוהגת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא", כי אף שנמצא בעולם הזה, הנשמי והתמרי, הגס והעב, ויפה-על-פירכין הוא מקיים את התורה בדברים גשמיים, עם גופו ואיבריו וגידיו הגשמיים, על-ידי זה הוא ממשך חיים מעולם הבא, מפתח עליון, עד העולם הזה, וממליך מלכותו ותפירו, ואז גורם יחוד בקל העולמות, וברוין יוצאין: אשרי הפן המכבד את אביו. ולכן ראה, אהובי, בני הנקר, ללמד ולשקד על דלתות התורה, כי אין עוד טוב כמו למוד התורה, ודבר זה הורג ומבטל את היצר הרע לגמרי, ויפה שכבר נשקעת בעמק בור ודוה, ונתחלכת בקל מיני כלוכים ובכל מיני זחמות, ונשקלת בקל

נאמר אורך ימים בימינו (שבת דף גו.). למימינו
 זה, שלומדים לשמה, יש לו אורך ימים ומים, ואין לרין
 לומר עושר וכבוד. בשמאלה. לשמאלים זה, עושר
 וכבוד יתנו לו, אבל לא חיים ארוכים. ושמה תאמר
 לחיים ועושר וזכה אבל לא
 לשלום, לכן נאמר ושלום
 יוסיפו לך: ה: עטרת. זה ט: **פִּי בִי יִרְבוּ יְמֵיךָ וְיוֹסִיפוּ**

לְךָ שְׁנֹת חַיִּים. וְאוֹמֵר (שם)

לְךָ שְׁנֹת חַיִּים. וְאוֹמֵר (שם ג:)

אֲרֹךְ יָמִים בְּיַמֵּינָהּ בְּשִׂמְלָהּ עֶשֶׂר וְכַבֹּד. וְאוֹמֵר

(שם): פִּי אֲרֹךְ יָמִים וְשְׁנֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לְךָ.

וְאוֹמֵר (שם): דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי נֵעַם וְכָל נְתִיבוֹתֶיךָ

שְׁלוֹם: ה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשׁוֹם רַבִּי

שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי, הַנּוֹי, וְהַפַּח, וְהַעֲשָׂר, וְהַכְּבוֹד,

וְעֲלָמָא דְאֵתִי, כֵּל מֵאן דְּאִשְׁתַּדַּל בְּאוֹרֵיתָא אֲשֶׁתַּדַּל בְּחַיִּים, חַיִּים בְּהַאי עֲלָמָא, וְחַיִּים בְּעֲלָמָא דְאֵתִי,
 אֲשֶׁתּוּבִים מִכָּל עֲנָשִׁין בִּישׁוּן דְּלֵא יְכַלּוּ וְלִשְׁלֹטָאָה עֲלֵיהּ. וְלִכֵּן רָאָה, אַהוּבִי, בְּנִי, לְשִׁקְרָא תְּמִיד עַל
 דְּלַחֲוֹת תְּחוּרָה, פִּי רַק זֶה נִקְרָא חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

ח רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה: הוּא הָיָה תַלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי, וְרַב מֵאֲמָרָיו הוּא אוֹמֵר
 בְּשֵׁם רַבּוֹ:

הַנּוֹי: זֶה הִיפֵי וְהָתָן שְׁצָרֶיךָ כֵּל כֵּר יִשְׂרָאֵל לְקַנּוּת לְעֲצָמוֹ, כִּי עָקַר הַנּוֹי שֶׁל הָאָדָם הוּא יְפֵי הַמַּדּוּת
 שְׁלוֹ. וְאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ הַקְּדוּשִׁים (סָפָה מֵט:): כֵּל אָדָם שֵׁשׁ לוֹ חֵן, כְּבֹדוֹעַ שְׁהוּא יֵרָא שְׁמִים.
 וְאֲמָרוּ (עֵיבוּב נד:): הַתּוֹרָה מַעֲלֵת חֵן עַל לִוְמָדֶיהָ; וְלִכֵּן זֶה עָקַר הַנּוֹי וְהִיפֵי וְהָתָן שֶׁל הָאָדָם, שֵׁשׁ
 לוֹ יֵרָאָה שְׁמִים וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה. וְאֲמָרוּ (פְּסִיקְתָא דְרַב כְּהֵנָּא, פְּרָק כח): עַל פְּסוּק (משלי ג, ט): "כְּבֹד אֵת ה'
 מִהַנֶּדֶךְ", שֶׁאִם הֵייתָ בְּעַל נוֹי שְׁלֵא תִטְעֶה אַחַר הַנּוֹתָ, אֵלָא כְּבֹד יוֹצֵרְךָ וְיֵרָא מִמֶּנּוּ, וְקַלְסוּהוּ בְּנוֹי
 שְׁנֵמֵן לְךָ.

וְהַפַּח: זֶה הַגְּבוּרָה שְׁצָרֶיךָ כֵּל כֵּר יִשְׂרָאֵל לְקַנּוּת לְעֲצָמוֹ, וְעָקַר הַגְּבוּרָה — לְהַתְּגַבֵּר עַל יֵצְרוֹ,
 כְּמֵאֲמָרָם ו"ל (אבות, פְּרָק ד:): אֵינְהוּ גְבוּר הַכּוֹבֵשׁ אֵת יֵצְרוֹ, וְאֲמָרוּ (ירושלמי יבמות, פְּרָק א',
 הלכה ו') עַל רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאָדָם גְּבוּר בְּתוֹרָה הוּא; וְאֲמָרוּ (נדר ארץ ויטא, פְּרָק ד:): אֵין גְּבוּרָה אֵלָא
 בְּתוֹרָה, שְׁנֵאֲמַר (תהלים כג, ט): "בְּרַכּוֹ ה' מִלְּאֲכִיו גְּבוּרֵי כַח עוֹשֵׂי דְכָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּכָרוֹ"; וְאֲמָרוּ
 (יבמות עא:): תַלְמִידֵי חֲכָמִים שְׂדוּמִין לְנִשְׁיִם, וְעוֹשִׂים גְּבוּרָה פְּאָנְשִׁים; כִּי עָקַר הַגְּבוּרָה שְׁהִתְגַּבֵּר
 עַל יֵצְרוֹ, וְלִלְמַד תּוֹרָה. וְאֲמַר רַבְּנּוּ ו"ל (לקוטי מדרשין, חֲלָק א', סִימָן א'), שֶׁהַתּוֹרָה מְכַנְּעַת אֵת הַיֵּצֶר
 הָרַע, וְכֵמֵאֲמָרָם ו"ל (ירושלמי ל:): אֲמַר הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּרָאֵתִי יֵצֶר הָרַע — כְּרָאֵתִי תּוֹרָה מְקַלֵּין
 כְּנֶגְדּוֹ, אִךְ הַיֵּצֶר הָרַע מְלַבֵּשׁ עֲצָמוֹ בְּמִצְוֹת, וְיִסְתִּחוּ אִפְלוּ לְעִשׂוֹת מִצְוָה, הַעֲקָר לֹא לְלַמַּד תּוֹרָה,
 כִּי הוּא יוֹדֵעַ אֲשֶׁר עַל-יְדֵי לְמַד תּוֹרָה מְכַנְּעִים אוֹתוֹ, וְעַל-כֵּן צְרִיכִים לְלַמַּד תּוֹרָה בְּכַח גְּדוּל
 וּבְעֻקְשָׁנוּת רַבָּה, וְעַל-יְדֵי-זֶה יִשְׁבֹּר אֵת יֵצְרוֹ הָרַע. וְזֶה עָקַר הַגְּבוּרָה וְהַכַּח שֶׁל תַלְמִיד חֲכָם,

ששוכר את טבעו הרע שבא מיצרו, ולומר העושר: תפארת. זה הטוי: והבינים. ותפארת ניס לנזוס: והכח. תפארת נזוירס כחס: והכבוד. ונגד תורה בהתקודה.

והעשר: זו המדה הכי טובה שאדם צריך וקניו כבוד: והחכמה. דוקינס טונל לרכל הכל, ומד

לקנות לעצמו שיהיה עשיר בדעת, כמאמרם

ו"ל (גוריס מא): אין עני אלא בדעה; פי ברגע

שיש לאדם דעת, יש לו כבר הכל, פי דעת קניית

— מה חסרת, דעת חסרת — מה קניית?

ודא ביה — כלא ביה, דלא דא ביה — מה

ביה?! פי העקר הוא להיות עשיר בדעת, הינו

שמהיה לו הרחבת הדעת. ואמר חכמינו הקדושים

(אבות דרבי נתן, פרק כג): אינהו עשירי שבבעשירי? זה ששמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח, ב): "יגיע

כפיד פי תאכל אשריך וטוב לך"; ואז יזכה ללמד תורה בהתקודה רבה. וכמו שאמרנו (והר יתרו

גג): דעני לאו איהו בר נש אלא מן התורה ומן המצוות, אשמעודע דבחר דאוקמה מארי

מתניתין "אין עני אלא מן התורה ומן המצוות", דעתך דבר נש אנתיא ומצוות; אשרי מי

שזוכה לעשירות כזו, הינו שהוא עשיר בדעת, או יש לו כבר את הכל.

והכבוד: זה שמדבק את עצמו בחי החיים בו יתברך, ומבטל את כבודו לגמרי לכבודו יתברך,

זה האדם הכי מכבד; כי כשאדם בטל ומבטל באין סוף ברוך הוא, וממעט בכבוד

עצמו, הוא זוכה לכבוד אלקי, כמובא בדברי רבנו ו"ל (לקיטי' מיתרין, חלק א, סימן ר), ועל כן אדם

קנה שדבוק תמיד בכבודו יתברך, ואינו מסית דעת ממנו יתברך, הוא מכבד את כל ברוחיו

יתברך, וזה שאמרנו חכמינו הקדושים (אבות, פרק ד): אינהו מכבד המכבד את הבריות, מצד גלוי

אלקות שיש בהם. ולכן מי שזוכה להלל לגמרי באין סוף ברוך הוא וכבודו יתברך מאיר עליו,

הוא יכול להשיג השגת אלקות בגלוי נורא ונפלא מאד, ונתגלה אליו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו,

ומגלה לו דברים נסתרים, כי כפי שאדם מבטל את עצמו אל כבודו יתברך, אשר כבודו מלא

עולם (שערי ג, ו), וכתוב (תקאל מג, ב): "והארץ האירה מכבודו", בטל ומבטל לגמרי אל עצם

עצמיותו יתברך, כפי בטולו אל כבודו יתברך, כן נתגלה אליו סוד הנבואה, כמאמרם

ו"ל (בראשית רבה, פרשה ר, סימן ד): אמר רבי חנינא בר איסי, פעמים שאין העולם ומלואו מתווקים

כבוד אלהותו, פעמים שהוא מדבר עם האדם מבין שערות ראשו, וקד הוא דכתיב (איוב לז, א):

"ויצנן תנ"ה את איוב מן הסערה" וגו' מבין שערות ראשו.

והחכמה: כי זה עקר השלמות, שיהיה בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא, שזה שלמות

החכמה בסוד כ"ח מ"ה, כי כשאדם בא אל בטול אמת ויודע שמה"כח", אז הולך

שכר.

מנייחו למה שקנה חכמה: ט לי הכסף ולי הזהב.

רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מדות פירוט, לשנמו ולכדורו, שנאמר מלא כל הארץ כבודו:

שמונו חכמים לצדיקים

כלם נתקיימו ברבי

ובבניו: השבע מדות

האלו הן כנגד השבע

ספירות: חסד, גבורה,

תפארת, נצח, הוד, יסוד,

מדות שמונו חכמים לצדיקים, כלם נתקיימו ברבי

ובבניו: ט אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת

הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי

מלכות, שהם הפלים להמשיך בהם את המחיון, חכמה, בינה, דעת, והמפרשים הקשו, כי אם

תמנה תראה לפניו שמונה מדות, ורוצים לומר שהגוי אינה מדה, כי היא רק שבת, כעין "נאח

לצדיקים ונאח לעולם", אף לי נאח לומר שיש להוציא "הבנים", שנה אינו בכלל מדה, אלא

כשאדם יש לו בנים זכרים, ויש לו את השבע מדות האלו, זה "נאח לצדיקים ונאח לעולם", כי

כך אמרו חכמינו הקדושים (ערוית, פרק ב, ט) האב זוכה לבן בנוי, ובכח, ובעשור, ובחכמה,

ובשנים; תרי שלף לפניו, כי האב זוכה לבן במדות טובות ולא ש"הבנים" בכלל המדות, והבן.

ט אמר רבי יוסי בן קסמא: התנא רבי יוסי בן קסמא היה בזמן מלכות רומי בשעת גזרת השמר

של אדריגוס לאחר מרד בר נובכא, שהנה בסוף ימיו, אז הוהיר רבי יוסי בן קסמא שלא לדהק

את השעה, ולא למרד במלכות רומי, ואמר כי השעה משחקת להם, וכשחלה רבי יוסי, בא רבי

חנינא בן תרדיון לבקרו, אמר לו: חנינא אחי, אי אתה יודע שאמה זו מן השמים המליכה, ו

שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו, והרגה את חסידיי, ואבדה את טובי, וצדון היא קמת.

ואני שמעתי עליך שאמה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר מנח לך בחיקך, אמר

לו: מן השמים ירחמו, אמר לו אני אומר לך דברים של טעם, ואתה אומר לי מן השמים ירחמו,

תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש וכי, אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפטר

רבי יוסי בן קסמא, והלכו כל גדולי רומי לקברו, והספידוהו הספד גדול, ובחזרתו מצאוהו לרבי

חנינא בן תרדיון שהיה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים וספר תורה מנח לו בחיקו.

הביאווה וברכוהו בספר תורה, והקפוחו בתבילי זמורות, והציתו בהן את האור (עבודה זרה יח.).

והצריכים להבין איך אמר רבי יוסי בן קסמא דברים כאלו לרבי חנינא בן תרדיון, תרי גם הוא

עסק בתורה, כמובא במאמר זה, איך שגלה שכל התכלית של האדם היא רק תורה, ואין מליון

לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד, ואיך

יאמר דברים כאלו? אלא יש לומר ששיטת רבי יוסי בן קסמא היתה שאין להתגרות עם המלכות,

אלא האדם ישב במקומו וילמד תורה, ויהיה נח לבריות, והוא בעל המאמר (יבמות טז): מעשה

בבית הכנסת של טבריה, שחלוק בו רבי אלעזר ורבי יוסי עד שנקרע ספר תורה בחמתו, והיה

שם רבי יוסי בן קסמא, אמר: תמה אני אם לא יהיה בית הכנסת זה בית עבודה זרה, וכן תורה,

כי הוא לא היה יכול לסבל מתלקת ומריבות, ולהתגרות באמות, וזה מה שאמר:

פעם אחת הייתי מהלך בדרך: ולכאורה למה היו צריכים להזכיר את זה שהלך בדרך, ופגע

בי אדם אחד ונתן לי שלום, והחזירתי לו שלום: היה יכול תפרו-ומיד לומר שבשעת פטירתו

של אדם אין מליון לא לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומצוות

ומעשים טובים בלבד? אלא כל הספור מגלה לאדם דרך בעבודת השם יתברך, שאדם אף אם

הוא הולך בדרך יהיה נח לבריות, וכשפוגע בו אדם ונותן לו שלום — יחזיר לו שלום, וכששואל אותו מאיזה מקום אתה, שישב לו, ואם שהוא מבקש אותו שיבא לגור עמו ומבטיח לו הבטחות של כסף וזהב, יאמר לו את האמת:

אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, אני דר אלא במקום

שלום והחזרת לי שלום. אמר לי, רבי, מאיזה

מקום אתה. אמרתי לו, מעיר גדולה של חכמים

ושל סופרים אני. אמר לי, רבי, רצונך שתדור

עמנו במקומנו ואני אתן לך אלה אלפים דינרי

זהב ואבנים טובות ומרגליות. אמרתי לו, בני, אם

אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות

ומרגליות שבעולם, אני דר אלא במקום תורה,

לפי שבשעת פטירתו של אדם, אין מלווין לו

לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות

ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד,

שנאמר (משלי ו): בהתהלכך תנחה אתך, בשכבך

שכח אתך, ובעל המאמר

ז' (שם) טוב הרגלים של ימי הבחירות והעמידה משלש של ימי הנוקנה, שאז

הוא הולך עם מקל שהיא הרגל השלישית, וצנוח ווי לו לתרא דאזלי ולא אתיא, חבל על האחת

שהולכת ואינה חוזרת — הם ימי הבחירות, כי ינקותא כלילא דנורא, עקר יפי הפרח הוא כשאדם

צעיר. ועל-כן אמר רבנו ז"ל (ספר המדות, אות השוכה, סימן עג): העבודות שאדם עובד את השם

יתברך בבחורותו בכל יום, אפרו יקר משנים רבות של עבודה לעת זקנתו; ולכן התנא רבי יוסי

בן יקיסא מעורר את האדם, שלא ילך לשים מקום ולא יתגרה עם האמות, אלא ישב במקום

תורה, כי "בשעת פטירתו של אדם אין מלווין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות

ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד"; ובמקום שהולך התורה שומרה.

בהתהלכך תנחה אותך בעולם הזה. מי מנחה את האדם בעולם הזה? רק התורה. "בשכבך

תשמור עליו" בקבר. מי שומר את האדם בקבר? רק התורה שזכה ללמד, כי כשאדם

זוכה ללמד תורה, אז נשמר מכל מיני מרעין בלישין ותולעים. "והקיעות היא תשיחה" לעולם

הבא. מי שזוכה ללמד תורה — נקנס לחיי העולם הבא, ואם תאמר מאין יהיה לי פרנסה? על

זה הוא אימר (מגי ב, ח):

לי הכסף ולי הזהב נאם יי צבאות: ומחזק את האדם שלא ידאג על פרנסה, כי פרנסה באה

רק מהקדוש ברוך הוא בעצמו. ולכן ראה, אהובי, בני הנקר, לשים לב אל המאמר הזה, אשר

הוא יסוד גדול במני האדם, כי בזה העולם האדם חושב שהוא צריך לעשות רעש ולהתגאות

באמות, ולדחוק את השעה, וכן מתערב במחלקת עם בני-אדם, עד שגורם שנקע ספר תורה

בתמנתו, ורמנא לישזבון, בא רבי יוסי בן קיסמא להזהיר את האדם, וכור היטב את ימי נעורייך, שיבא היום שביקר תלך עם מקל, ועליכון ראה להתעורר בימי בחרותך, כי טבי תרי ממלת — טוב ללכת עם שתי הנגלים מללכת עם רגל שלישית שהוא המקל; וזכור זאת, אהובי, בני, בשאתה צדין צעיר, שחקבע לעצמך סדר-הדרך-הלמוד של רבנו ז"ל, שגלה לנו דרך קלה ונוצאה ונבטאה מאד (שיחות-ה"ד).

תשמור עליך, והקיצות היא תשיחך. בהתהלכת תנחה אתך, בעולם הזה. בשבבך תשמד עליך, בבבך. והקיצות היא תשיחך, לעולם הבא. וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל (תהלים קיט): טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף. ואומר (חגי ב): לי הכסף ולי הזהב נאם יי צבאות:

לענין, רק יראה להבין הדבר בפשיטות במקומו. ואם לפעמים אינו יכול להבין דבר אחד — אל יעמד הרבה שם, אלא יניח אותו ענין ללמד יותר להלן, ועל-פיר-הרב ידע אחר-כך מה שלא היה מבין בתחלה, כשילמד בסדר בנריות להלן יותר. ואמר שאין צריכין בלמוד רק האמידה לבד, לומר הדברים בסדר, וממילא יבין, ולא יבלבל דעתו בתחלת למודו, שישצה להבין תכף, ומחמת זה יקשה לו הרבה תכף ולא יבין כלל, רק יבניס מחו' בלמוד, ויאמר בסדר בנריות, וממילא יבין, ואם לא יבין תכף — יבין אחר-כך, ואם ישארו אינה דברים שאף-על-פי-כן לא יוכל לעמד על כוננתם — מה בכך, כי מעלת רבוי הלמוד עולה על הכל, כמו שאמר חכמינו הקדושים (שבת 30): לגמור והדר ליסבר ואף על גב דלא ידע מה קאמר, שנאמר (תהלים קיט, ט): "גרסה נפשי לתאבה", כי על-ידי רבוי הלמוד שילמד במהירות ויוזפה ללמד הרבה, על-ידי-זה יזכה לעבר כמה פעמים אלו הספרים שלומד — לגמורם, ולחזור להתחיל ולגמורם פעם אחר פעם, ועל-ידי-זה ממילא יבין בפעם השנינה והשלישית כל מה שלא היה מבין בתחלה, כל מה שאפשר להבין ולעמד על דבריהם. והרבה רבנו ז"ל לדבר מסדר דרך הלמוד הזה, כי על-ידי דרך זו יכולים לזכות ללמד הרבה מאד, לגמור כמה וכמה ספרים, וגם יזכה להבין הדברים יותר מאשר היה לומד בדקדוק גדול, כי זה מבלבל מאד מהלמוד, וכמה בני-אדם פסקו מלמודם לגמרי, על-ידי רבוי הדקדוקים שלהם, ומאומה לא נשאר בנדם, אכל כשנגזל את עצמו ללמד במהירות בלי דקדוקים הרבה, התורה מתקנים בידו, ויוזפה ללמד הרבה מאד, גמרא ופוסקים כלם, ונ"ך ומדרשים ספרי וזהר וקבלה ושאר ספרים כלם. ורבנו ז"ל הזהירנו מאד לילך בדרך זו, ופעם חשב רבנו ז"ל מה שאדם צריך ללמד בכל יום עד שאין היום מספיק, הינו לגמור בכל שנה ש"ס עם הרי"ף והרא"ש, וארבעה חלקי שלחן ערוך, וכל המדרשים כלם וכל ספרי וזהר והתקונים וזהר חדש וכל ספרי קבלה מהאר"ז"ל, ועליכון בא התנא רבי יוסי בן קיסמא לעורר את האדם, שישחב על תכליתו, ואל תטעה את עצמך, אהובי, בני הנקר, אשר יש איזו תכלית אחרת בזה העולם מלבד למוד התורה הקדושה, ואם תכניס בעצמך את הלמוד הזה, אז תזכה לכל טוב אמתי ונצחי, בזה ובכא לגצח נצחים, והבן למעשה.

י חמשה קנינים קנה הקב"ה וכו'. ה' קניני י חמשה קנינים קנה לו הקדוש ברוך הוא ראשית דרכו. שזרממה קודם העולם, מפני בעולמו: צריך שתדע, אהובי, בני, אשר עקר שכתעלה נמשכה לפניו לנרוא את עולמו ולאמר המכלית בזה העולם הוא לירא ולפחד רק ממנו

י חמשה קנינים קנה לו הקדוש ברוך הוא והברך, ושום דבר שבעולם אסור שפילו וקשילו, ושפיל ביראות חיצוניות, וגלה לנו רבנו

(לקוטי מוה"ר, חלק א', סימן טו), שכל מי שרוצה לטעם טעם אור הגנוז, הינו סודות התורה שיתגלה לעתיד לבא, צריך להעלות מדת היראה לשרשה, הינו שלא יירא ולא יפחד משום בריה שבעולם, ואף זוכים להעלות את היראה? על ידי שישפט את כל עסקיו, כמו שכתוב (תהלים קיב): "יכלכל דבריו במשפט", הינו שישפט וידון בעצמו כל עסקיו, ובהו יסיר מעליו כל הפחדים, ותעלה אצלו יראה ברה ונקיה, והשאר אצלו, אך יראה הנו"ה יתברך שמו, ולא יראה אתרת; כי באמת אין לאדם להתפחד משום בריה שבעולם כלל כי הוא יתברך מתייה ומתנה ומקנים את כל הבריאה כלה, רדומם, חיי, מדבר, הם עצם עצמיית חיות אלקותו יתברך, ועל כן מה לו לירא ולפחד מאינו בריה? כי סוף כל סוף ההכרח לעוב את זה העולם, וצריך האדם שישפט את עצמו בכל דבר אף מתנהג, באופן שיירא ויפחד רק ממנו יתברך, כי קשאי אדם דן ושופט את עצמו, אז דנים ושופטים אותו למעלה, כמאמרם ז"ל (דברים רבה, פ"שה ה, סימן ה'): אם אין דין למטה יש דין למעלה, אם אין האדם שופט את עצמו בזה העולם על כל דבר שהוא עושה ואף שמתנהג אז דנין אותו למעלה, וכששופטין את האדם במשפט דלעילא, אז הדין נחלבש בכל הדברים, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום, לעשות בזה האיש משפט כחוב, כמו שאמרו תכמינו (דברים א'): "למשפטיך עמדו היום הכל עבדיך" (תהלים קיט, צא) לעשות דין בזה האדם, אבל כששופט את עצמו — כשיש דין למטה אין דין למעלה, אין היראה מתלבשת בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נמערר, וזה (תהלים נ, כג): "ושם דרך" — מי ששם אורחותיו, כמו שאמרו תכמינו הקדושים (סוטה ה), הינו ששופט אורחותיו, על ידי זה "אראנו בלשע אלקים", שזה סוד יראה, כמו שכתוב (קהלת יב, יג): "את האלקים ירא", הינו אם אדם שופט את עצמו בכל דבר שהוא עושה, וחושב חשבונו של עולם, ויודע ועד אשר הקדוש ברוך הוא מסתכל על מעשיו, וכל דבר שהוא עושה הקדוש ברוך הוא רואה, דבר זה מעלה את היראה מהקלות ומאמות העולם, אז אינו מתפחד משום בריה, משום שר, משום גנב, משום פחדים שבעולם, כי קדם שאדם מעלה את היראה, אז היראה מתלבשת בדברים חיצוניים, והוא מפחד מאינו תיה רעה או מאיזה שר, או מאיזה גנב, אבל כשזוכה להגיע לדעת, אז אינו מתפחד משום בריה שבעולם, וזוכה לסתרי תורה, להקיין ולהשכיל את סודות התורה, וזה מה שהתנא מזכיר לנו, שיש להקדוש ברוך הוא

חמשה קנינים בעולם הזה:

תורה קנין אחד: הינו תורה שבגולה, שאדם לומד תורה, ומגלה אף שבכל דבר ודבר מפרטי הבריאה שם יש אלקות, כי התורה נחלבשת בדברים גשמיים, בדומם, בצומת, בחי, במדבר.

שמים וארץ קנין אחד: שזה סוד יראה, ארץ זה יראה, שמים זה דעת, כי היראה צריכה להיות עם דעת, כי אדם צריך תמיד לירא ולפחד רק ממנו יתברך, ולקשר שמים וארץ, לידע

אשר גם מה שקורה בזה העולם הגשמי ימקיסן העולם שבציל המורה: שמים וארץ קנין והתמרי, בתוך הארציות, גם שם יש גלוי השמים כסאי והארץ הדוס רגלי, נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ, שנאמר מלאה הארץ קניין, מה להלן

שקמרו חכמינו הקדושים (תגינה יב), ועל-כן ארץ ושמים זה יראה ודעת, כי יראה צריכה להיות עם דעת, שלא ירא ולא יפתח משום בריה שבעולם, אלא מהקדוש-ברוך הוא בעצמו.

אברהם קנין אחד: זה סוד התפלה, שעסק אברהם אבינו תמיד בתפלה ובקשה, כמו שכתוב (בראשית יח,

א): "ויגש אברהם" וגו', ודרשו חכמינו הקדושים (בראשית רבה, פרשה מט, סימן

ח): אין הגשה אלא תפלה, כי על-ידי תפלה שאדם מתפלל רק אל הקדוש-ברוך-הוא, וכל מה שהוא צריך הוא מבקש ומתחנן רק ממנו יתברך, על-ידיהוה זוכה להמשיך על עצמו אור הגנוז.

ישראל קנין אחד: זה סוד משפט המעלה את היראה, כמו שכתוב (תהלים קמו, יט): "תקיי ומשפטיו לישראל", כי על-ידי שאדם שופט את עצמו בכל דבר שהוא עושה, ויודע נעד אשר הוא יתברך עופה ומביט על כל מעשיו, על-ידיהוה הוא מעלה את היראה אל שרשה, ואינו מפחד משום בריה שבעולם לא משום חיה, ולא משום שר, ולא משום גנב ורצח, כי הוא בטל ומבטל אל האין סוף ברוך הוא.

בית המקדש קנין אחד: זה סוד סתרי תורה, שזוכים על-ידי תפלה. ואלו הן התמשה קנינים שיש להקדוש-ברוך-הוא בזה העולם, ומביא יראה מפסוקים (ירוש וקבל שבר): ובאמת התמשה קנינים האלו, הם כנגד התמשה פריעופים, אריך ועתיק אבא ואפא, ועיר ונוקבא, שהם קניני הקדוש-ברוך-הוא, שהלביש את עצמו בעשר ספירות, כי עתיק ואריך הם ג' ראשונות וג' ראשונות של הפתח, אבא ואפא זה חכמה ובינה י' ה', ועיר ונוקבא זה תפארת ומלכות ו' ה', ועל זה העולם עומד, ואם האדם זוכה להתבודד עצמו אליו יתברך, ומפרש את כל שיתחו אליו יתברך, והכל לכל מה שעובר עליו מספר להקדוש-ברוך-הוא, על-ידיהוה זוכה להגיע אל סתרי רזי תורה; אשרי מי שמכניס את עצמו בזה, ואז טוב לו כל הנמים, והבן למעשה.

ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנטה ימינו, מה כאלן
מקדש בנין, אף להלן מקדש בנין, וכמה גמגום יש
בדבר. ולפי הענין נראה דענין שהנרייתא לא נכתבה
תקנתה, שהרי נמשכה פסחים בפרק האשה, לא שנינו

מִה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ יְיָ, כְּלָם בְּחֻמְכָּה עֲשִׂיתָהּ, מְלֵאָה

הָאָרֶץ קִנְיִיךָ. אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד מִיָּנִין, דְּכָתִיב

(בְּרֵאשִׁית יד): וַיִּכְרְתֵהוּ וַיֹּאמֶר, בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל

עֲלִיּוֹן קִנְיָן שְׁמַיִם וְאָרֶץ. יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד מִיָּנִין,

דְּכָתִיב (שְׁמוֹת טו): עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה' עַד יַעֲבֹר עִם

זו קִנְיָתָ. וַאֲמַר (תְּהִלִּים טז): לְקַדוֹשִׁים אֲשֶׁר בְּאָרֶץ

הַמָּה, וַאֲדִירֵי כָל חַפְצֵי בָם. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד

מִיָּנִין, דְּכָתִיב (שְׁמוֹת טו): מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנֵנו יְדִיךָ.

וַאֲמַר (תְּהִלִּים עח): וַיָּבִיֵאם אֶל גְּבוּל קְדוֹשׁוֹ, הֲרֵ זֶה

קִנְיָתָ יְמִינוֹ: יֵא כָל מִה שֶׁבְּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

בְּעוֹלָמוֹ לֹא כְּרָאוֹ אֵלָּא לְכַבּוֹדוֹ, שְׁנֹאמַר (יִשְׁעִיָּה מג),

התפארת נגד עולם הציורה, ששם מאיר שם מ"ה כזה: יו"ד ה"א, וא"ה, ה"א. ה' היא המלכות
נגד עולם העשיה, ששם מאיר שם ב"ן כזה: יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה. ועקר התכלית של כל הבריאה
היתה בשביל האדם בעולם הזה, שיזכה לגלות ולפרסם את אמתת מצויאיתו ותכונתו לכלם,
ולתהדר בעצמו אתדוהו ואמתתו ותכונתו, ויכירו ותכירו בגלוי רב, עד שיהיה בטל ומבטל אל
עצם עצמיות חיות אלקותו ותכונתו, וזה שאמר התנא:

כָּל מִה שֶׁבְּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ לֹא כְּרָאוֹ אֵלָּא לְכַבּוֹדוֹ, שְׁנֹאמַר (יִשְׁעִיָּה מג ט): כָּל

הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבּוֹדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ וְצִרְתִּיו אִף עֲשִׂיתִיו, וַאֲמַר (שְׁמוֹת טו, טז): יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעַד:

תכלית הבריאה היתה שתתגלה בעולם אלקותו ותכונתו, אך מרב אור הצדק להתלבש דרך

העולמות, ולכן "כל הנקרא בשמי" שהם שמותיו ותכונתו, כפי מדות הספירות והעולמות, הכל

כדי שתתגלה אלקותו וכבודו בעולם, ולכן "ולכבודי" — זה נגד עולם האצילות ששם עצם

הכבוד, ועל הכבוד הזה שואלים המלאכים איה מקום כבודו (תקונים, תקון ע', רלא): רישא איהו

כנוניא דשם אק"ק, וכל מלאכין ומקנן דהניחין מהכא תלון, וביה שאלין מלאכין איה מקום

כבודו להעריצו, עין שם. "בראשיתיו" — זה נגד עולם הבריאה. "וצרתינו" — זה נגד עולם

הציורה. "אף עשיתיו" — זה נגד עולם העשיה, תכלית המשמיות ששם שורים האף וחימה וכל

הדינים, ותכלית הבריאה היתה להתמלך את הקדוש ברוך הוא על עצמו ועל כל העולמות, שזה

"ואומר: יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעַד": על ידי אמירה של פה ישראל בזה העולם החמרי

והגשמי שמדבר ומגלה לכל, אשר הנו"ה ימלך לעולם ועד, זו תכלית הבריאה, שיזכה להפירו

פנים בפנים. אבל עליך לרעות, אהובי, בני, אשר למעלה אין שום דמות ותבנית כלל, ואפלו אלו הספירות והעולמות השמות והיחודים, הכל רק בדמיון, כדי שנוכח להבין ולהשפיל כפי שכלנו הגס והעב, אבל למעלה אין שום דבר, הנינו שום תמונה ומראה כלל, רק כדי לשבר את האזן נקרא כן, כמובא (והו"מ כ"א מ"ב). על הפסוק (ישעיה מ"ו): "כל הנקרא בשמי ולבבדי באתיו", אפלו כל בריון דאתבריוו בהון, ולית בריאה ולא אתרשים בהאי שמה, בגין לאשתמוצעא למאן דברא ליה, והאי יו"ד איהו דיוקנא דרישא דכל בריון, ה' ה' דיוקנא דה' אצבעאן דימינא וה' דשמאלא, ו' דיוקנא דגופא, ובגין דא אמר (ש"ס מ"ה): "ואל מי תדמינו ואשנה יאמר קדוש", לית בכל ברין דאשנה כותיו, ואף על גב דבראתי לה פדמות אתון דילי דאנא וכלי למתאה התיא צורה, ולמעבד לה כמה זמנין, ולית אלוה אתרא עלי דכיל למחתי דיוקני, ובגין דא (דברים ל"ב, לא): "כי לא כצורתנו צורם ואויבנו פלילים", ואי יקשה בר נש דהא כתיב (ש"ס ד'): "כי לא ראיתם כל תמונה", איהו יתרוך ליה האי תמונה תזינא, דהא כתיב (במדבר י"ב): "ותמנת הנני"ה יביט", ולא בכל תמונה אתרא, דבר נש דיצר באתויו, ובגין דא אמר: "ואל מי תדמינו ואשנה", "ואל מי תדמינו אל, ומה דמות מערכו לוי"ש ש"ס מ"ח, ואפלו האי תמונה לית ליה באתריה, אלא כד נחית לאמלקא על ברין ויתפשט עלייהו יתחזי לון לכל תד פפום מראה ותזיון ודמיון דלהון, והאי איהו (הושע י"ב, יא): "ויכרד הנביאים אדמה", ובגין דא ימא איהו אף על גב דאנא אדמה לכו ברויקניכו "אל מי תדמינו ואשנה", דהא קדם דברא קודשא בריך הוא דיוקנא בעלמא וציר צורה, הנה הוא יחידאי

בלא צורה ודמיון, ומן דאשתמודע ליה קדם בריאה, דאיהו לבר מדיוקנא, אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא, לא כאות ה', ולא כאות י', ואפלו בשמא קדישא, ולא בשום אות תנקה בעלמא, והאי איהו "כי לא ראיתם כל תמונה", מכל דבר דאית ביה תמונה ודמיון לא ראיתם, אבל כתר דעבר האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה, נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא יהו"ה בגין דישתמודעון ליה, במדות דיליה, בכל מדה ומדה ונקרא אל אלהים שדי מצאות אהיה בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה אף יתנהג עלמא בחס"ד ובריא כפום עובדיהון דבני נשא, דאי לא יתפשט נהוריה על כל ברין אף ישתמודעון ליה, ואיך יתקנם (ישעיה נ"א): "מלא כל הארץ כבודי": אשרי מי שמכניס דברים אלו בתוך לבו, וזוכה לבטל את עצמו לגמרי אל האין סוף ברוך הוא, ויודע אשר אין בלעדיו יתברך כלל, ודומם, צומח, חי, מדבר, הם עצם עצמיות חיות אלקותו יתברך, ודבר גדול ודבר קטן לא געשה מעצמו אלא בהשגחת המאציל העליון, כי בכל תנועה ותנועה שם אלופו של עולם, וכל העולמות והשמות והצורפים והיחודים הכל כפי דמיון הצדיקים והנביאים, שמדמים צורה ליצירה, כמאמרם ו"ל (מדוש תהלים א', סימן ד'): אשריהם הנביאים שהם מדמין את הצורה ליצירה, ואמרו (קהלת רבה, פרשה ב', סימן כו): גדול כחן של נביאים, שמדמים את הצורה ליצירה, הןא הוא דכתיב (דניאל ח', טו): "ואשמע קול אדם" וגו', שהו סוד הרקזים שהיא יתברך מרמו לכל אדם בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, ומצמצם את עצמו מאין סוף עד אין תכלית, וקורא את האדם שישב אליו (לקוטי מוהר"ן, חלק א', סימן טו): אשרי מי שמכניס את ידיעות אלו בתוך לבבו, וילמד את מוסרי התנאים להתעורר

אלה תורה ושמים וארץ ישראל, ומיאל רחמי לשמים לכבו בְּהַשׁוּקָה עצומה לְחֹזֵר וְלַשׁוֹב אֵלָיו וארץ מאותו הפסוק שנאמר באברהם קונה שמים וארץ: יתְבַרַךְ, וְלִהְיוֹת פֶּסָא וּמִרְכָּבָה לְגַבֵּי הָאֵין סוּף יא אלא לכבודו. לשמו: רבי חנינא בן עקשיא בררף הוא, וְיִזְכֶּה לְהִבֵּין רִזְזִין וְסִתְרֵין נִסְתָּרוֹת אומר וכו'. לא אמר למילתיה גבי מסכת אבות, אלא

במסכת מכות בבלו הן הלוקין. ולפי שיש זה סיוס נאה, והגו כל העם לאמרה בסוף כל פרק ופרק. לפי שאין אומרים קדיש על המטנה אלא על האגדה, דאמר מר (סוטה מט.) [עולם

**כל הנקרא בשמי ולכבודי
בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו.
ואומר (שמות טו): יי מלך
לעולם ועד:**

הקוראים את האדם לשוב אליו יתְבַרַךְ. פי (שיחות הר"ן, סימן נב): מקל הַקְּבִירִים צוּעֵק קְבוּד הַשֵּׁם יתְבַרַךְ, פי "מלא כל הארץ קְבוּדוֹ" (ישעיה ו, ג), וְאֶפְלוּ מִסְפּוּרֵי הַגּוֹיִים צוּעֵק גַם-בֶּן קְבוּד הַשֵּׁם יתְבַרַךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (תהלים צו, ד): "אֲסַפְּרָה בְּגוֹיִם קְבוּדוֹ", שֶׁאֶפְלוּ בְּסִפּוּרֵי הַגּוֹיִים צוּעֵק קְבוּד הַשֵּׁם יתְבַרַךְ, פי קְבוּדוֹ יתְבַרַךְ צוּעֵק תָּמִיד,

**רבי חנניא בן עקשיא אומר,
רצה הקדוש בררף הוא לזכות
את ישראל, לפיכך הרבה להם
תורה ומצוות, שנאמר (ישעיה
מב): יי הפזץ למען צדקו, יגדיל
תורה ויגדיר:**

והכל וכן יומן בן זכאי ותלמידיו. והדיעו רבי אין היו מעשיים נכונים והיו מואסים לאמני דורס ומדריכים אותם בדרך יסרה. כמו כן ראה לכל חסד להסיר את בני דורו ולהדיעם דרך יסרה:

ואז עולמו יראה בחייו, אשרי לו בנה ואשרי לו בכא.

רבי חנניא בן עקשיא אומר: משנה זו היא בסוף פֶּרֶק אֵלֶּה הַלּוֹקִין (מכות נג.): וַיֵּשׁ לומר הטעם למה גומרים עם משנה זו תמיד אחר שמשפטים מסכת אבות? אלא יתְבַרַךְ שֶׁרָבִי-בְרַחְמִי הוּא חָמַל עַל יִשְׂרָאֵל, "וְרָצָה לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל" — לְשׁוֹן זְכוּת, הֵינּוּ לִזְכּוֹת אֶת גּוֹפֶם, שִׁיְהִיָּה נַעֲשֶׂה כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ אֹרֶךְ הָאֵין סוּף בְּרִירָה הוּא. "לְפִיכֵךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת" — כִּי הַמִּצְוֹת הֵן רַמ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשֵׁס"ה לֹא תַעֲשֶׂה, וּכְנֻגָם יֵשׁ רַמ"ח אִיּוֹרִים וְשֵׁס"ה יָדִים, וּכְשֶׁאֲדָם מְקַיֵּם אֶת מִצְוֹתָיו יתְבַרַךְ. הֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה וְהֵן מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, עַל-יְדֵי-זֶה נִזְדַּפְּכִין אִיּוֹרֵי וְגִידֵי הַיְהוּדִים כְּלִי לְקַבֵּל בּוֹ תּוֹרָה שֶׁהִיא אֹרֶךְ הָאֵין סוּף, בְּמִקְבָּא בִּיהַר (וְהוּא מְצוּרֵי נ.) אֶפְאֵי אֶקְרִי תּוֹרָה? בְּגִין דְּאוּרֵי וְגַלִּי כִּמְאֵי דְתַרְתֵּי סְתִים דְּלֹא אֶתְדַע; וּבְקֻמַּת עֲלֵינוּ לְהַתְּבוּנָן אִיּוֹ שִׁיף לְמַדּוֹ וְלִשְׁעָרֵי גְבוּל וְשַׁעֲרוֹ שֶׁל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, עַד שֶׁאֲנִי אֹמְרִים שֶׁ"לְפִיכֵךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת", אֶלֶּא יֵשׁ מִצְוֹת שֶׁאֲדָם הֵיָה עוֹשֶׂה אֹתָן מִעֲצָמוֹ, כְּגוֹן: מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל קְבוּד אֵב נֶאֱמַר, שֶׁהוּא דְכָר הַמְּבָרֵךְ עַל-פִּי שְׂכָל, שֶׁצְרִיכִים לְכַבֵּד אֶת אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁהוּלִידוֹ אוֹתוֹ וְגִדְלוֹ אוֹתוֹ וְטָרְחוֹ כְּעִבְרוֹ, וְכֵן מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, כְּגוֹן: לֹא לְאָכַל גְּבֻלוֹת וְשִׁרְצִים, שֶׁגַם דְּבָרִים אֵלֶּה לֹא הֵינּוּ אוֹרְכִים אֶפְלוֹ אִם לֹא הֵיָה מְצוּנָה הַקְּדוּשׁ-בְּרִירָה-הוּא, עַל זֶה בָּא לומר "לְפִיכֵךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת", הֵינּוּ שֶׁאֲנַחְנוּ מְקַיֵּמִים אֶת הַמִּצְוֹת לֹא עַל-פִּי שְׂכָל, אֶלֶּא עַל-פִּי צוּרֵי הַבּוֹרָא,

וְאִם שְׂמֵצוֹת עָשָׂה שֶׁל כְּבוֹד אָב וְאִם הִיא מִצְנָה
 שֶׁבְּשֵׁכֶל, אֲנַחְנוּ מְקַיְמִים אוֹתָהּ מִפְּנֵי שְׁנֵה הִזְיָה
 רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְאִם שְׂמֵצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂאֵסוֹר
 לְאָכֹל גְּבֻלוֹת וְשִׁרְצִים שְׂמַגְעֵל אֶת הָאָדָם לֹא
 הֵינּוּ אוֹכְלִים בְּלֹאוֹ הַכִּי, עִם כָּל זֹאת אֲנוּ אֵינְנוּ
 אוֹכְלִים אֶת זֶה רַק מִפְּנֵי צוּרֵי הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ
 שְׂמוֹ, וְלָכֵן בְּשֵׂמִימִים פְּרָק מֵהַלְכוֹת מְדוּחַ
 שְׂלֵמֵדְנוּ, אֲנוּ נוֹכְרִין תַּכְּפֵּי-וּמְיָד אִם שְׂהַמְדוֹת
 הָאֵלֹהִים הֵן עַל-פִּי דַעַת וְשֵׁכֶל שֶׁל הָאָדָם, שְׂהַשְׂכֵּל
 הָאֲנוּשִׁי גַם-כֵּן מַחִיב לְקַיֵּם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֹהִים,
 עִם כָּל זֹאת אֵינְנוּ עוֹשִׂים אוֹתָם אֶלָּא מִחַמַּת
 צוּרֵי הַבּוֹרָא יִתְבָּרֵךְ שְׂמוֹ, וּכְפִי שְׂגִלוֹ לָנוּ
 הַתְּנָאִים, וְלָכֵן אֲנַחְנוּ מְסִימִים אֶת כָּל פְּרָק עִם
 מְשֻׁנָּה זוֹ, וְהִבְנֵנוּ.

וַיִּגְעוּ: ז אַתָּה סֵתֶר לִי¹, מִצַּר תִּצְרֵנִי, רָנִי פִּלְט תְּסוּבְּבֵנִי
 סֵלָה: ח אֲשַׁכִּילָךְ, וְאֹרֶךְ בְּדָרְךָ זֶה תִּלְךָ, אִיעֲצָה עָלֶיךָ עֵינֵי: ט אֶל
 תִּהְיוּ כְּסוּס, כְּפֶרֶד, אִין הָבִין, בְּמִתְג וְרָסֵן עֲדִיו לְבָלוֹס, בַּל קָרֵב
 אֵלֶיךָ: ירְבִים מִכְּאוּבִים לְרָשָׁע, וְהַבּוֹטֵחַ בִּיהוָה חֶסֶד יְסוּבְּבֵנוּ: יא
 שְׂמַחוּ בִיהוָה, וְגִילוּ צְדִיקִים, וְהִרְנִינוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לֵב:

מא

א לִמְנַעַח מִזְמוֹר לְדָוִד: ב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֶל דָּל, בְּיוֹם רָעָה יִמְלִיטְהוּ
 יְהוָה: ג יְהוָה יִשְׁמְרֵהוּ וַיַּחֲיֵהוּ, וְאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ, וְאֶל תִּתְּנֵהוּ בְּנַפְשׁ
 אֹיְבָיו: ד יְהוָה יִסְעֲדֵנוּ עַל עֶרֶשׁ דָּוִי, כָּל מִשְׁכָּבוֹ הִפְכֹת
 בְּחַלְיוֹ: ה אֲנִי אֶמְרָתִי, יְהוָה חֲנֻנִי, רַפָּאָה נַפְשִׁי כִי חָטָאתִי
 לָךְ: ו אֹיְבֵי יֹאמְרוּ רַע לִי, מָתִי יָמוֹת וְאָבֵד שְׁמוֹ: ז וְאִם בָּא
 לְרֵאוֹת, שְׂוֹא יִדְבֵר, לְבוֹ יִקְבֹּץ אָוֶן לוֹ, יֵצֵא לַחוּץ יִדְבֵר: ח יַחַד עָלִי
 יִתְלַחֲשׂוּ כָּל שֹׁנְאֵי, עָלִי יַחֲשְׁבוּ רָעָה לִי: ט דְּבַר בְּלִיעֵל יַעֲזוֹק בּוֹ,
 וְאֲשֶׁר שָׁכַב לֹא יוֹסִיף לָקוּם: י גַּם אִישׁ שְׁלוֹמִי, אֲשֶׁר בָּטַחְתִּי בּוֹ
 אוֹכַל לַחֲמִי, הִגְדִּיל עָלִי עֵקֵב: יא וְאַתָּה יְהוָה, חֲנֻנִי וְהַקִּימֵנִי,
 וְאַשְׁלֹמָה לָהֶם: יב בְּזֹאת יִדְעֵתִי כִי חִפְצָתָ בִּי, כִּי לֹא יִרְיַע אֹיְבֵי
 עָלִי: יג וְאֲנִי בְּתַמִּי תִמְכָּתָ בִּי, וְתִצְיַבֵנִי לְפָנֶיךָ לְעוֹלָם: יד בְּרוּךְ
 יְהוָה, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

¹ כַּאֲן צְרִיךְ לְהַפְסִיק מְעַט. (עֵינֵן בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן חֵלֶק א' סִימָן רי"ג).

אָרְבוּ לְנַפְשֵׁי, יְגִירוּ עָלַי עֲזִים, לֹא פִשְׁעֵי וְלֹא חַטָּאתַי יְהוּזָה: הַ בְּלִי
 עֹז, יִרְוּעוֹן וַיְכַוְנֵנוּ, עוֹרָה לְקִרְאתִי וּרְאָה: וּוְאַתָּה יְהוָה אֱלֹהִים
 עֲבָאוֹת, אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הַקִּיצָה לְפָקֵד כָּל הַגּוֹיִם, אֶל תַּחֵן כָּל בְּגֵדֵי
 אֶזְרוֹת סֵלָה: זִישׁוּבוּ לְעֶרֶב, יִהְיֶה כִכְלָב, וַיִּסּוּבּוּ עִיר: ח הִנֵּה יִבְיָעוֹן
 בְּפִיָּהֶם, חֲרָבוֹת בְּשִׁפְתוֹתֵיהֶם, כִּי מִי שָׁמַע: טוּאַתָּה יְהוָה תִּשְׁחַק
 לְמוֹ, תִלְעַג לְכָל גּוֹיִם: י עֹז, אֱלֹהֵי אֲשֶׁמְרָה, כִּי אֱלֹהִים
 מִשְׁגָּבִי: יא אֱלֹהֵי חֲסָדִי, יִקְדָּמֵנִי, אֱלֹהִים יִרְאֵנִי בְּשִׁרְרֵי: יב אֶל
 תִּהְרָגִם פֶּן יִשְׁכַּחוּ עַמִּי, הִנֵּיעֵמוּ בְּחִילָךְ, וְהוֹרִידֵמוּ, מִגִּנּוֹן
 אֲדָנִי: יג חַטָּאת פִּימוּ, דְּבַר שִׁפְתֵימוּ, וַיִּלְכְּדוּ בְּגֹאוֹנָם, וּמֵאֲלֹהֵי וּמִכַּחַשׁ
 יִסְפְּרוּ: יד כִּלָּה בְּחֶמְהָ, כִּלָּה, וַאֲיַנְמוּ, וַיִּדְעוּ כִּי אֱלֹהִים מִשְׁל בְּיַעֲקֹב
 לְאַפְסֵי הָאָרֶץ סֵלָה: טו וַיִּשְׁבוּ לְעֶרֶב, יִהְיֶה כִכְלָב, וַיִּסּוּבּוּ
 עִיר: טז טֹזְהֶמָה יִנִּיעוֹן לְאָכֹל, אִם לֹא יִשְׁבְּעוּ, וַיִּלִּינוּ: יז וַאֲנִי אֲשִׁיר
 עֲזָךְ, וַאֲרִנֵּן לְבַקֵּר חֲסָדֶךָ, כִּי הָיִיתָ מִשְׁגָּב לִי וּמָנוֹס בְּיוֹם צָר
 לִי: יח עֹז, אֱלֹהֵי אֲזַמְרָה, כִּי אֱלֹהִים מִשְׁגָּבִי אֱלֹהֵי חֲסָדִי:

עז

א לְמַנְעַח עַל יְדוּתוֹן לְאַסָּף מִזְמוֹר: ב קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים, וְאַעֲעֵקָה
 קוֹלִי אֶל אֱלֹהִים, וְהֶאֱזִין אֵלַי: ג בְּיוֹם צָרְתִי אֲדָנִי דִרְשָׁתִי, יָדִי לִילָה
 נִגְרָה, וְלֹא תִפּוּג, מֵאַנְהָ הַנַּחֵם נַפְשִׁי: ד אֲזַכָּרָה אֱלֹהִים, וְאַהֲמִיָּה,

² בְּאֲמָרָךְ אֶל אֱלֹהִים תִּכְוֵן הַמְלִוִי כְּזֶה אֶל"ף לְמ"ד אֶל"ף לְמ"ד ה"י יו"ד מ"ם

אָשִׁיחָה וְתַתְּעִטָּה רוּחִי סֵלָה: ה אַחֲזֹתָ שְׁמֵרוֹת עֵינָי, נִפְעַמְתִּי וְלֹא
אֲדַבֵּר: ו חֲשַׁבְתִּי יָמִים מִקֶּדֶם, שָׁנוֹת עוֹלָמִים: ז אֲזַכֵּרָה נְגִינָתִי
בְּלִילָה, עִם לִבִּי אָשִׁיחָה, וַיִּחַפֵּשׂ רוּחִי: ח הִלְעוֹלָמִים יִזְנַח אֲדָנָי,
וְלֹא יִסִּיף לְרַעוֹת עוֹד: ט הָאֶפֶס לָנֶצַח חֲסֵדוֹ, גָּמַר אָמַר לְדָר
וְדָר: י הִשְׁכַּח חַנוּת אֵל, אִם קָפַץ בְּאֵף רַחֲמָיו סֵלָה: יא וְאָמַר חֲלוֹתִי
הִיא, שָׁנוֹת יָמַי עֲלִיוֹן: יב אֲזַכֹּר מֵעַלְלִי יְהוָה, כִּי אֲזַכֵּרָה מִקֶּדֶם
פְּלֶאֶף: יג וְהִגִּיתִי בְּכָל פְּעֻלָּה, וּבַעֲלִילוֹתַיִךְ אָשִׁיחָה: יד אֱלֹהִים,
בְּקֹדֶשׁ דְּרָכֶיךָ, מִי אֵל גָּדוֹל בְּאֱלֹהִים: טו אַתָּה הָאֵל עֲשֵׂה פְלֶא,
הוֹדַעְתָּ בְּעַמִּים עֲזָרָה: טז גָּאֲלֹתָ בְּזֵרוּעַ עַמְּךָ, בְּנֵי יַעֲקֹב וַיִּזְסַף
סֵלָה: יז רָאוּךָ מַיִם אֱלֹהִים, רָאוּךָ מַיִם יַחִילוּ, אָף יִרְגְּזוּ
תְּהַמּוֹת: יח זָרְמוּ מַיִם עֲבוֹת, קוֹל נָתַנוּ שְׁחָקִים, אָף חֲצַצְרֵיךָ
יִתְהַלְכוּ: יט קוֹל רַעַמְךָ בַּגְּלָגַל, הֵאִירוּ בְּרָקִים תֵּבֵל, רָגְזָה וַתִּרְעַשׂ
הָאָרֶץ: כ בָּיִם דְּרָכֶיךָ, וּשְׁבִילֶיךָ בְּמַיִם רַבִּים, וְעַקְבוֹתַיִךְ לֹא
נָדְעוּ: כא נַחִיתָ כַּעֲזָן עַמְּךָ, בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

ע

א תִּפְלָה לְמֹשֶׁה, אִישׁ הָאֱלֹהִים, אֲדָנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָנוּ בְּדָר
וְדָר: ב בְּטָרֶם הָרִים יִלְדוּ, וַתְּחַוֵּל אֶרֶץ וַתֵּבֵל, וַיַּעֲזוּלָם עַד עוֹלָם
אַתָּה אֵל: ג תָּשָׁב אָנוּשׁ עַד דָּכָא, וַתֹּאמֶר, שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם: ד כִּי
אָלַף שָׁנִים בְּעֵינַיִךְ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר, וְאַשְׁמוּרָה
בְּלִילָה: ה זָרַמְתָּם שָׁנָה יְהִיוּ, בְּבִקָּר כְּחֲצִיר יַחֲלֹף: וּבְבִקָּר יַעֲיֵן,

וְחָלַף, לְעָרֵב יְמוּלֵל וַיִּבֶשׁ: ז כִּי כָּלִינוּ בְּאַפָּךְ, וּבַחֲמַתְךָ
 נִבְהַלְנוּ: ח שֶׁתָּה עֹנֵתֵינוּ לְנִגְדֶךָ, עֲלִמְנוּ לְמֵאֹר פְּנִיךָ: ט כִּי כָּל יָמֵינוּ
 פָּנוּ בְּעִבְרַתְךָ, כָּלִינוּ שְׁנֵינוּ כְּמוֹ הֶגְהָ: י יָמֵי שְׁנוֹתֵינוּ, בָּהֶם שְׁבָעִים
 שָׁנָה, וְאִם בְּגִבּוֹרֵת שְׁמוֹנִים שָׁנָה, וְרַהֲבָם, עָמַל וְאָוֶן, כִּי גַז חֵישׁ
 וְנִעְפָּה: יא מִי יוֹדֵעַ, עַז אַפָּךְ, וּכְיִרְאַתְךָ, עִבְרַתְךָ: יב לְמִנּוֹת יָמֵינוּ כֹּן
 הוֹדַע, וְנָבֵא, לְבַב חֲכָמָה: יג שׁוֹבָה יְהוָה, עַד מָתִי, וְהִנָּחֵם עַל
 עִבְדֶיךָ: יד שְׁבִיעֵנוּ בַּבֶּקֶר, חֲסִדֶךָ, וְנִרְנָנָה, וְנִשְׂמַחָה, בְּכָל
 יָמֵינוּ: טו שְׂמַחְנוּ, כִּימֹת עֲנִיתָנוּ, שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: טז יִרְאֵה אֵל
 עִבְדֶיךָ פְּעֻלָּךְ, וְהַדְרִיךְ עַל בְּנֵיהֶם: יז וַיְהִי נָעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ,
 וַמַּעֲשֵׂה יְדֵינוּ, כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ, וַמַּעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

קה

א הוֹדוּ לַיהוָה, קְרֵאוּ בְּשִׁמוֹ, הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּ לוֹ,
 זַמְרוּ לוֹ, שִׁיחוּ בְּכָל נְפִלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קְדֹשׁוֹ, יִשְׂמַח לֵב
 מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דְּרֹשׁוּ יְהוָה, וְעִזּוּ, בְּקִשׁוֹ פָּנָיו תָּמִיד: ה זְכְרוּ
 נְפִלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה, מִפְּתוֹ וּמִשְׁפָּטֵי פִּיו: ו זַרַע אַבְרָהָם, עֲבָדוֹ,
 בְּנֵי יַעֲקֹב, בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ בְּכָל הָאָרֶץ
 מִשְׁפָּטָיו: ח זְכֹר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ, דְּבַר צְוָה, לְאַלְף דָּוָר: ט אֲשֶׁר כָּרַת
 אֶת אַבְרָהָם, וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב, לְחֵק, לְיִשְׂרָאֵל
 בְּרִית עוֹלָם: יא לֵאמֹר, לָךְ, אֶתְּנֶנְךָ אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן, חֶבְל
 נַחֲלַתְכֶם: יב בְּהִיוֹתָם מִתִּי מִסְפָּר, כְּמַעֲט, וְגָרִים בָּהֶם: יג וַיִּתְּהַלְכוּ

מגוי אל גוי, מממלכה אל עם אחר: יד לא הניח אדם לעשקם,
ויוכח עליהם מלכים: טו אל תגעו במשיחי, ולנביאי אל
תרעו: טז ויקרא רעב על הארץ, כל מטה לחם שבר: יז שלח
לפניהם איש, לעבד נמכר יוסף: יח ענו בכבל רגלו, ברזל באה
נפשו: יט עד עת, בא דברו, אמרת יהוה, ערפתהו: כ שלח מלך,
ויתירהו, משל עמים, ויפתחהו: כא שמו אדון לביתו, ומשל בכל
קנינו: כב לאסר שריו, בנפשו, וזקניו, יחכם: כג ויבא ישראל
מצרים, ויעקב גר בארץ חם: כד ויפר את עמו מאד, ויעצמהו
מצריו: כה הפך לבם לשנא עמו, להתנפל בעבדיו: כו שלח משה
עבדו, אהרן אשר בחר בו: כז שמו בם, דברי אתותיו, ומפתים
בארץ חם: כח שלח חשך, ויחשך, ולא מרו את דברו: כט הפך את
מימיהם לדם, וימת את דגתם: ל שרץ ארצם צפרדעים, בחדרי
מליכהם: לא אמר, ויבא ערב, פנים, בכל גבולם: לבנתו גשמייהם
ברד, אש להבות בארצם: לג ויך, גפנם ותאנתם, וישבר עץ
גבולם: לד אמר, ויבא ארבה, וילק, ואין מספר: לה ויאכל כל
עשב בארצם, ויאכל פרי אדמתם: לו ויך כל בכור בארצם,
ראשית לכל אונם: לז ויוציאם בכסף וזהב, ואין בשבטיו
כושל: לח שמח מצרים בעאתם, כי נפל פחדם עליהם: לט פרש
ענו, למסך, ואש, להאיר לילה: מ שאל, ויבא שליו, ולחם שמים,
ישביעם: מא פתח צור, ויזובו מים, הלכו בעיות נהר: מב כי זכר
את דבר קדשו, את אברהם עבדו: מג ויוצא עמו בששון, ברנה

אֶת בְּחִירָיו: מִד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם, וַעֲמַל לְאֻמִּים
 וַיִּרְשׁוּ: מִה בְּעִבּוֹר יִשְׁמְרוּ חֻקָּיו, וְתוֹרָתוֹ יִנְעֲרוּ, הַלְלוּהָ:

קלו

א על נְהָרוֹת בְּכָל שָׁם יִשְׁבְּנוּ, גַּם בְּכִינוּ בְּזַכְרָנוּ אֶת צִיּוֹן: ב על
 עֲרָבִים בְּתוֹכָהּ, תְּלִינוּ פְּנּוֹתֵינוּ: ג כִּי שָׁם שְׁאַלוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דְבָרֵי
 שִׁיר, וְתוֹלְלֵינוּ שְׂמֵחָה, שִׁירוּ לָנוּ, מִשִּׁיר צִיּוֹן: ד אִיךְ נִשִּׁיר אֶת שִׁיר
 יְהוָה, על אֲדַמַּת נֶכֶר: ה אִם אֶשְׁכַּחךָ יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁכַּח
 יְמִינִי: ו תִּדְבַּק לְשׁוֹנֵי לְחֻכֵּי, אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי, אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת
 יְרוּשָׁלַיִם, על רֹאשׁ שְׂמֵחָתִי: ז זָכַר יְהוָה לְבִנֵי אֲדוּם, אֵת יוֹם
 יְרוּשָׁלַיִם, הָאֹמְרִים, עָרוּ עָרוּ, עַד הַיְסוּד בָּהּ: ח בַּת בְּכָל הַשְּׂדוּדָה,
 אֲשֶׁרִי שִׁישַׁלֵּם לָךְ, אֶת גְּמוּלָךְ שֶׁגִּמַּלְתְּ לָנוּ: ט אֲשֶׁרִי שִׁיאֲחֹז וְנִפֵּץ
 אֶת עַלְלִיךָ אֶל הַסַּלַּע:

קנ

א הַלְלוּהָ הַלְלוּ אֵל בְּקֹדֶשׁוֹ, הַלְלוּהוּ בְּרִקִיעַ עֵזוֹ: ב הַלְלוּהוּ
 בְּגִבּוֹרָתוֹ, הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדֻלוֹ: ג הַלְלוּהוּ בְּתִקְעַ שׁוֹפָר, הַלְלוּהוּ
 בְּנֶבֶל וְכַנּוֹר: ד הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמַחֲזֵל, הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים
 וְעֶגְבִּי: ה הַלְלוּהוּ בְּצִלְעָלֵי שְׁמַע, הַלְלוּהוּ בְּצִלְעָלֵי תְרוּעָה: ו כָּל
 הַנְּשָׁמָה תְהַלֵּל יְהוָה, הַלְלוּהָ:

אחר שסיים תהלים יאמר שלשה פסוקים אלה:

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב יי שבות עמו, יגל יעקב ישמח ישראל:
 ותשועת צדיקים מיי, מעוזם בעת צרה: ויעזרם יי ויפלטם, ויפלטם מרשעים
 ויושיעם פי חסו בו:

זאת התפלה מצאנו באמתחת הכתבים והיא מעט הפמות ורב האיכות:

רבנו של עולם, עלת העלות וסבת כל הסבות, אנת לעלא, לעלא מן
 כלא, ולית לעלא מנד, דלית מחשבה תפיסא בד כלל, ולד דומיה תהלה,
 ומרמם על כל ברכה ותהלה. אותד אדרש, אותד אבקש שתחתד חתירה
 דרד כבושה מאתד, דרד כל העולמות, עד ההשתלשלות שלי במקום
 שאני עומד, כפי אשר נגלה לד, יודע תעלומות, ובדרד ונתיב הזה תאיר
 עלי אורד, להחזירני בתשובה שלמה לפניד באמת, כפי רצונד באמת,
 כפי רצון מבחר הברואים, לבלי לחשב במחשבתי שום מחשבת חוץ
 ושום מחשבה ובלבול שהוא נגד רצונד, רק לדבק במחשבות זכות צחות
 וקדושות בעבודתד באמת בהשגתד ובתורתד. הט לבי אל עדותיד, ותן
 לי לב טהור לעבדד באמת. וממצולות ים תוציאני לאור גדול חיש קל
 מהרה. תשועת יהוה כהרף עין, לאור באור החיים כל ימי חיותי על פני
 האדמה. ואזכה לחדש נעורי, הימים שעברו בחשד, להחזירם אל
 הקדשה, ותהיה יציאתי מן העולם כביאתי, בלא חטא. ואזכה לחזות
 בנעם יהוה ולבקר בהיכלו, כלו אומר כבוד, אמן נצח סלה ועד:

